

ಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಿಕಾ - ೯

ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಿಕಾ

ಡಾ. ವ್ಯಾಸನಕೆರೆ ಪ್ರಭಂಜನಾಚಾರ್ಯ

ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಮಧ್ವಸಂಶೋಧನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ

ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಮಧ್ವ ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ (ರಿ.)

'Pajaka'. 89/24. III Cross, Mount Joy Road, Hanumanthanagar, Bangalore - 560 019
Website: www.vyasamadhwa.org Ph:26602802 — Email: info@vyasamadhwa.org

ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಯೋಜನೆಗಳು

1. ಪ್ರಾಚೀನಸಂಸ್ಕೃತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು; ಈಗಾಗಲೇ 2000ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ತನ್ನ 'ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥ ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಗ್ರಂಥಾಲಯ'ದಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದೆ.
2. ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಮಧ್ವರ ಕೃತಿಗಳ ಅನುವಾದ ಹಾಗೂ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕೃತಿಗಳನ್ನು, ಹರಿದಾಸಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶನಪಡಿಸುವುದು (ಐತರೇಯಪ್ರಕಾಶನ); ಈಗಾಗಲೇ 40000 ಪುಟಗಳಿಗೂ ಮೀರಿದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತ, ಕನ್ನಡ, ಆಂಗ್ಲ ಹಾಗೂ ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶನ ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.
3. 'ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರ ವೇದಾಂತಪಾಠಶಾಲಾ' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಸರ್ವ-ಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳ ಪಾಠ-ಪ್ರವಚನ, ಸ್ತೋತ್ರಪಾಠ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಿರಂತರ ನಡೆಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ.
4. 'ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಮಧ್ವಸೇವಾಪುರಸ್ಕಾರ ಯೋಜನೆ': ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಮಧ್ವರ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ವೃದ್ಧ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಪ್ರತಿತಿಂಗಳು ಮಾಸಿಕ ಗೌರವಧನವನ್ನು ಆಜೀವ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು; ಪ್ರಕೃತ 26 ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ರೂ.1500/-ಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದೆ.
5. ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಮಧ್ವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತ, ಲೌಕಿಕ ವಿದ್ಯೆಯ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕಸಹಾಯ ನೀಡುವುದು.
6. ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಹಿರಿಯವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ರೂ.12,000/-ಗಳ 'ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಮಧ್ವಸೇವಾಪ್ರಶಸ್ತಿ'.
7. ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಕಂಠಪಾಠ ಒಪ್ಪಿಸುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ರೂ.25,000/- ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಸುಮಧ್ವವಿಜಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ 'ಶ್ರೀಮಧ್ವಪ್ರಿಯ' ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಹಾಗೂ ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಗೆ 'ದಾಸಪ್ರಿಯ' ಪ್ರಶಸ್ತಿಪ್ರದಾನ.
8. ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಮಧ್ವರನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಸಂಶೋಧನ ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೆ ಆರ್ಥಿಕಸಹಾಯ.
9. ಯುವಜನತೆಯಲ್ಲಿ ತಾತ್ತ್ವಿಕಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಮಧ್ವರ ತತ್ತ್ವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾರ್ಯಾಗಾರಗಳನ್ನು, ವಿಚಾರಸಂಕಿರಣಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಿದ್ವದ್ಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು.

ಅಪಾರವೆಚ್ಚದ ಈ ಎಲ್ಲ ಯೋಜನೆಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನವು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ದೇಣಿಗೆಯನ್ನು ಆಸ್ತಿಕಜನತೆಯಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತದೆ. ರೂ.15,000/- ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮೊತ್ತದ ದೇಣಿಗೆಯನ್ನು ನೀಡುವವರಿಗೆ ಸರ್ವಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳು, ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯ ಹಾಗೂ ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರಗಳ ಅನುವಾದಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ಪ್ರಕಾಶನದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ನೀಡಲಾಗುವುದು.

ವಿ.ಸೂ.:

1. ದೇಣಿಗೆಗಳನ್ನು "ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಮಧ್ವಸಂಶೋಧನಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ(ರಿ.)" S/B A/c No. 0472101031491, Canara Bank Hanumanthanagar Branch, ಬೆಂಗಳೂರು ಅಥವಾ "Sri Vyasa Madhwa Research Foundation (R), S/B A/c No. 0472101044870, Canara Bank Hanumanthanagar Branch, ಬೆಂಗಳೂರು" - IFSC Code CNRB 0000472 ಈ ಹೆಸರಿಗೆ ನಗದು / ಚೆಕ್ / ಡ್ರಾಫ್ಟ್ ಮೂಲಕ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಅಧಿಕೃತ ರಸೀತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು.
2. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ದೇಣಿಗೆಗಳಿಗೂ 80ಜಿ ಅನ್ವಯ ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆ ವಿನಾಯಿತಿ ಸೌಲಭ್ಯವಿರುತ್ತದೆ.

ಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಿಕಾ-೯

(ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಿಕಾ)

ಸಂಕಲನ, ಸಂಪಾದನೆ :

ಡಾ. ವ್ಯಾಸನಕೆರೆ ಪ್ರಭಂಜನಾಚಾರ್ಯ

ಪ್ರಕಾಶನ :

ಐತರೇಯ ಪ್ರಕಾಶನ ವ್ಯಾಸನಕೆರೆ

ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಮಧ್ವಸಂಶೋಧನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ಪ್ರಕಾಶನ ವಿಭಾಗ

'ಪಾಜಕ', ೮೯/೨೪, ೩ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ಮೌಂಟ್‌ಜಾಯ್ ಎಕ್ಸ್‌ಟೆನ್ಷನ್,

ಹನುಮಂತನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೧೯.

Stotramalika (Part -9) : Compiled by Vidyāvācaspati, Darśanaratnam, Pravacanācārya, Sacchāstravicakṣaṇaratnam, Śāstrapravacanakesari, Madhvamatavardhana, Vidvaccūḍāmaṇi, Vedavidyā vicakṣaṇa, Paṇḍitaratnam, Vidyāvāridhi, Sacchāstrapravacanapravīṇa, Gītāratnākara, Tattvavācaspati, Jnānaratnākara (and Recipient of Karnataka State Sanskrit Award-1999 & Karnataka Rajyotsava Award-2002, Śrī Vidyāmānya Mahāpraśasti of Śrī Pejavar Math, Udupi and Rashtrapati Award - 2005) Dr.Vyasanakere Prabhanjanacharya, M.A., Ph.D., D.Litt., F.I.B.R., F.U.W.A., Principal (Rtd.), Govt. First Grade College, K.R.Puram, Bangalore and Published by Aitareya Prakāśana Vyasanakere, Publication wing of Śrī VyāsaMadhva Samśodhana Pratiṣṭhāna(R), 'Pājaka', No.89/24, Third Cross, Mount Joy Extension, Hanumanthanagar, Bangalore - 560019. Pages: xvi + 352 = 296

Phone : (080) 26611011 ; 26602802.

STOTRAMALIKA - PART - 9

ISBN NO. 978-93-81826-69-0

Internet : www.vyasamadhwa.org

E-mail : info@vyasamadhwa.org

First Edition : 2017

Price : Rs.180/-

Typeset by :
Śrī Vyāsa Madhva Samśodhana Pratiṣṭhāna(Regd),

Printed at :
Vāgartha, N.R. Colony, Bangalore, Ph: 22427677

ಸ್ತೋತ್ರಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ

೧. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ೧-೧೩

೧.	ಆನಂದತಾರತಮ್ಯಮೀಮಾಂಸಾ (ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷತ್)	೧
೨.	ಆನಂದತಾರತಮ್ಯಮೀಮಾಂಸಾ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷತ್)	೨
೩.	ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಐತರೇಯೋಪನಿಷತ್)	೩
೪.	ತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಐತರೇಯೋಪನಿಷತ್)	೪
೫.	ಛಂದಸ್ತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಐತರೇಯೋಪನಿಷತ್)	೪
೬.	ಸೃಷ್ಟೌ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಐತರೇಯೋಪನಿಷತ್)	೫
೭.	ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್)	೫
೮.	ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷತ್)	೧೨
೯.	ತತ್ತ್ವತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಕಾಠಕೋಪನಿಷತ್)	೧೩
೧೦.	ತತ್ತ್ವತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಕಾಠಕೋಪನಿಷತ್)	೧೩

೨. ಸರ್ವಮೂಲಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯತತ್ತ್ವ ೧೪-೫೫

೧೧.	ಆನಂದತಾರತಮ್ಯಮ್ (ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)	೧೪
೧೨.	ತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)	೧೫
೧೩.	ದೇವತತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)	೧೫
೧೪.	ಆನಂದತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಐತರೇಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)	೧೯
೧೫.	ತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಐತರೇಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯ)	೨೦
೧೬.	ಛಂದೋದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಐತರೇಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯ)	೨೧
೧೭.	ಸೃಷ್ಟೌ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಐತರೇಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯ)	೨೨
೧೮.	ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಐತರೇಯಭಾಷ್ಯ)	೨೪
೧೯.	ದೇವಾನಾಮಂಶಾಮತಾರಾದಿ ನಿರೂಪಣಮ್(ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)	೨೪
೨೦.	ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯ ನಿರೂಪಣಮ್ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)	೩೦
೨೧.	ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)	೩೨
೨೨.	ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)	೩೩
೨೩.	ತತ್ತ್ವತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಕಾಠಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)	೩೬
೨೪.	ತತ್ತ್ವತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಕಾಠಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯ)	೩೭
೨೫.	ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್)	೩೭
೨೬.	ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ)	೩೮
೨೭.	ದೇವಾನಾಂ ಸಾಧನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ)	೩೮
೨೮.	ಸೃಷ್ಟೌ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ)	೪೨
೨೯.	ಲಕ್ಷಣತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ)	೪೬
೩೦.	ಲಕ್ಷಣತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕಭಾಷ್ಯೇ)	೪೬

೩೧. ಲಕ್ಷಣತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ) ೪೭
೩೨. ಲಕ್ಷಣತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಭಾಗವತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ) ೪೮
೩೩. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಭಾಗವತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ) ೪೮
೩೪. ತತ್ತ್ವತಾರತಮ್ಯಮ್ (ತತ್ತ್ವಸಂಖ್ಯಾನೇ) ೫೦
೩೫. ತತ್ತ್ವತಾರತಮ್ಯಮ್ (ತತ್ತ್ವವಿವೇಕೇ) ೫೦
೩೬. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಗೀತಾಭಾಷ್ಯೇ) ೫೧
೩೭. ಸಾಧನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ) ೫೨
೩೮. ಸಾಧನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ) ೫೨
೩೯. ದರ್ಶನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ) ೫೩
೪೦. ಪ್ರತಿಭಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ) ೫೪
೪೧. ಜ್ಞಾನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣೇ) ೫೪

೩. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಾದಿಪುರಾಣೇಷು ತಾರತಮ್ಯಮ್ ೫೬-೬೦

೪೨. ಚೇತನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ) ೫೬
೪೩. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ) ೫೬
೪೪. ತತ್ತ್ವತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ) ೫೭
೪೫. ಆನಂದತಾರತಮ್ಯಮ್ (ವಾಯುಪುರಾಣೇ) ೫೮
೪೬. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ವಾಯುಪುರಾಣ) ೬೦

೪. ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥಕೃತ ತಾರತಮ್ಯಕೃತಯಃ ೬೧-೬೬

೪೭. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ನ್ಯಾಯಸುಧಾ) ೬೧
೪೮. ಜ್ಞಾನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಟೀಕಾ-ನ್ಯಾಯಕಲ್ಪಲತಾಯಾಮ್) ೬೧
೪೯. ಜ್ಞಾನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಪ್ರಮಾಣಪದ್ಧತೌ) ೬೫

೫. ಅಂಶಾವೇಶಾವತಾರಾದಿ ನಿರ್ಣಯಃ ೬೭-೭೬

೫೦. ಅಂಶಾವತಾರಃ (ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯಕೃತ) ೬೭
೫೧. ಆವೇಶಮಾಲಾ (ರಾಮನಾಮ್ನಾ ಕೃತಾ) ೭೪

೬. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ (ಯತಿವರೇಣ್ಯಕೃತಾನಿ) ೭೭-೧೦೬

೫೨. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜತೀರ್ಥಶ್ರೀಚರಣಕೃತಮ್) ೭೭
೫೩. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ಶ್ರೀಕಲ್ಯಾಣೀದೇವೀವಿರಚಿತಂ) ೮೦
೫೪. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ಶ್ರೀರಘೂತ್ತಮತೀರ್ಥಕೃತ) ೮೧
೫೫. ಸೋಪಾನಜ್ಞಾಪಕಮ್ (ಶ್ರೀರಘೂತ್ತಮತೀರ್ಥಕೃತ) ೮೨
೫೬. ಗುಣತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀರಘೂತ್ತಮತೀರ್ಥಮುನಿಕೃತಮ್) ೮೩
೫೭. ಗುಣತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀರಘೂತ್ತಮತೀರ್ಥಕೃತಮ್) ೮೫

೫೮. ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ (ಶ್ರೀಸತ್ಯವ್ರತತೀರ್ಥಕೃತ) ೮೮
೫೯. ಗುಣತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀಸತ್ಯವ್ರತತೀರ್ಥಕೃತ) ೯೩
೬೦. ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕಾ (ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹಭಿಕ್ಷುಕೃತ) ೯೬
೬೧. ಪ್ರಮೇಯಮಾಲಾ (ಶ್ರೀಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮತೀರ್ಥಕೃತ) ೯೯

೭. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ೧೦೭-೨೫೯

೬೨. ತಾರತಮ್ಯನವಶ್ಲೋಕೀ ಮುಕ್ತಾಮಾಲಾ (ಶ್ರೀವೇಣುಪಲ್ಲೀಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥಕೃತಾ) ೧೦೭
೬೩. ತಾರತಮ್ಯಸದ್ರತ್ನಮಾಲಾ (ಶ್ರೀವಿಠಲಾಚಾರ್ಯಕೃತ) ೧೦೮
೬೪. ತಾರತಮ್ಯೋಕ್ತಿಕೌಸ್ತುಭಃ (ಶ್ರೀಛಲಾರೀನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯಕೃತ) ೧೧೫
೬೫. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ತತ್ತ್ವಬೋಧಃ)(ಶ್ರೀಚನ್ನಕೇಶವಾಚಾರ್ಯಕೃತ) ೧೨೦
೬೬. ತಾರತಮ್ಯಮಣಿಮಾಲಾ (ಶ್ರೀವಿಟ್ಠಲಾಚಾರ್ಯೇಣ ಕೃತಾ) ೧೨೫
೬೭. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ತಾಮ್ರಪರ್ಣೀಶ್ರೀಆನಂದತೀರ್ಥಾಚಾರ್ಯಕೃತಮ್) ೧೨೭
೬೮. ತಾರತಮ್ಯಪದ್ಯರತ್ನಮಾಲಿಕಾ (ಶ್ರೀರಾಮಾಚಾರ್ಯಕೃತ) ೧೩೨
೬೯. ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ (ಶ್ರೀವೇಂಕಟಪತಿನಾ ವಿರಚಿತಃ) ೧೪೦
೭೦. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ಶ್ರೀರಾಮಾಚಾರ್ಯರಕೃತಮ್) ೧೫೦
೭೧. ತಾರತಮ್ಯಪ್ರಕಾಶಃ (ಶ್ರೀವೇಂಕಟೇಶಾಚಾರ್ಯಕೃತಃ) ೧೫೭
೭೨. ತಾರತಮ್ಯಪಾರಿಜಾತಃ (ಶ್ರೀಅನಂತಾಚಾರ್ಯೇಣ ಕೃತಃ) ೧೬೧
೭೩. ತಾರತಮ್ಯರತ್ನಮಾಲಾ (ಶ್ರೀಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯಶಿಷ್ಯಕೃತಾ) ೧೬೫
೭೪. ತಾರತಮ್ಯಪ್ರಬಂಧಃ (ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯಸೂನುಕೃಷ್ಣಪ್ರಣೀತಃ) ೧೬೮
೭೫. ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹದೀಪಿಕಾ (ಶ್ರೀಕರವೀರಪುರಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಾ) ೧೭೫
೭೬. ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ (ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಃ) ೧೮೧
೭೭. ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ (ಶ್ರೀಆನಂದಾಚಾರ್ಯಕೃತಃ) ೧೮೪
೭೮. ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ (ಶ್ರೀಮುದ್ಗಲಾನಂದತೀರ್ಥಾಚಾರ್ಯಕೃತಃ) ೧೮೮
೭೯. ಅಣುತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ಶ್ರೀರಘೂತ್ತಮಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಂ) ೧೯೦
೮೦. ಕಕ್ಷ್ಯಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀಎಲಮೇಲಿವಿಟ್ಠಲಾಚಾರ್ಯಕೃತಮ್) ೧೯೧
೮೧. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಪ್ರಕಾಶಃ (ಶ್ರೀಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ಯೋದ್ಧೃತಃ) ೧೯೫
೮೨. ತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀವೇದಗರ್ಭಾನಂತಪದ್ಮನಾಭಾಚಾರ್ಯಕೃತಮ್) ೨೦೦
೮೩. ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ - ೬ (ಶ್ರೀಶೇಷನಿರ್ಮಿತಃ) ೨೦೭
೮೪. ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ (ಶ್ರೀಪ್ರಜ್ಞಾಚಾರ್ಯಕೃತಃ) ೨೨೭
೮೫. ತಾರತಮ್ಯಾಷ್ಟಕಮ್ (ಬಾಣಂದೂರು ಶ್ರೀರಾಮಾಚಾರ್ಯಕೃತಮ್) ೨೩೦
೮೬. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತವನಮ್ (ಶ್ರೀರಾಮಚಾರ್ಯಕೃತಮ್) ೨೩೧
೮೭. ತಾರತಮ್ಯರತ್ನಮಾಲಾ (ಶ್ರೀಯಾದವಾಚಾರ್ಯರಚಿತಾ) ೨೩೮
೮೮. ತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಗೂಢಕರ್ತೃಕ) ೨೪೨
೮೯. ತಾರತಮ್ಯಗದ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀಕಾರಹಾಡಿಕಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಂ) ೨೪೫
೯೦. ಸಂಗ್ರಹಗುಣತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀಗುರ್ಜಾಲವ್ಯಾಸಾಚಾರ್ಯಕೃತ) ೨೪೮

೯೧. ತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಗುರ್ಜಾಲಿ ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಪ್ಪಾಚಾರ್ಯಕೃತ) ೨೪೮
೯೨. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ಗೂಢಕರ್ತೃಕ) ೨೫೩
೯೩. ನದೀತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀಚರಣಕೃತ) ೨೫೪
೯೪. ತಾರತಮ್ಯಮಂಗಲಾಷ್ಟಕಮ್ (ಶ್ರೀರಾಮಾಚಾರ್ಯಕೃತ) ೨೫೪
೯೫. ತಾರತಮ್ಯಮಂಗಲಾಷ್ಟಕಮ್ (ಗೂಢಕರ್ತೃಕ) ೨೫೬
೯೬. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತುತಿಮಂಗಲಾಷ್ಟಕಮ್ (ಶ್ರೀಕಟ್ಟಮುದ್ದುರಮಣಕೃತ) ೨೫೭
೯೭. ತಾರತಮ್ಯಮಂಗಲಾಶಂಸನಮ್ (ಶ್ರೀರಾಜರಾಜೇಶ್ವರತೀರ್ಥಕೃತ) ೨೫೯

ಪರಿಶಿಷ್ಟಗಳು ೨೬೦-೩೫೨

೯೮. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೧ : ತಾರತಮ್ಯಸದ್ರತ್ನಮಾಲಾದೀಪಿಕಾ ೨೬೦
೯೯. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೨ : ತಾರತಮ್ಯನವಶ್ಲೋಕೀಮುಕ್ತಾಮಾಲಾ ದೀಪಿಕಾ ೨೬೦
೧೦೦. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೩ : ತಾರತಮ್ಯಪಂಚಶ್ಲೋಕೀವಿವೃತಿಃ ೨೬೧
೧೦೧. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೪ : ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ ೨೬೨
೧೦೨. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೫ : ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹದೀಪಿಕಾವ್ಯಾಖ್ಯಾ ೨೬೩
೧೦೩. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೬ : ತಾರತಮ್ಯರತ್ನದರ್ಪಣಮ್ ೨೬೪
೧೦೪. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೭ : ದೈತ್ಯತಾರತಮ್ಯಮ್ ೨೬೬
೧೦೫. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೮ : ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ - ೧ : ಮಂಗಳಾಚರಣ ಸಂಧಿ ೨೭೧
೧೦೬. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೯ : ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ - ೨ : ಅಣುತಾರತಮ್ಯ ಸಂಧಿ ೨೭೪
೧೦೭. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೧೦ : ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ- ೩ : ಬೃಹತ್ತಾರತಮ್ಯ ಸಂಧಿ ೨೭೮
೧೦೮. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೧೧ : ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ- ೪ : ಆರೋಹಣತಾರತಮ್ಯ ಸಂ ೨೮೪
೧೦೯. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೧೨ : ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ- ೫ : ಅವರೋಹಣತಾರತಮ್ಯ ಸಂ ೨೮೮
೧೧೦. ಪರಿಶಿಷ್ಟ -೧೩ : ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ- ೬ : ಆವೇಶಾವತಾರ ಸಂಧಿ ೨೯೦
೧೧೧. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೧೪ : ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ - ೭ : ದೇವತಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ ಸಂ ೩೦೨
೧೧೨. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೧೫ : ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ - ೮ : ದೈತ್ಯತಾರತಮ್ಯ ಸಂಧಿ ೩೦೪
೧೧೩. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೧೬ : ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ - ೯ : ಕಲ್ಪಸಾಧನ ಸಂಧಿ ೩೧೦
೧೧೪. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೧೭ : ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ - ೧೦: ಕಕ್ಷ್ಯಾತಾರತಮ್ಯ ಸಂಧಿ ೩೨೩
೧೧೫. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೧೮ : ತಾರತಮ್ಯ(ನಮಸ್ಕಾರಕ್ರಮ) (ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥದಾಸರು) ೩೩೫
೧೧೬. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೧೯ : ಕನ್ನಡ ತಾರತಮ್ಯ (ಗೂಢಕರ್ತೃಕ) ೩೩೮
೧೧೭. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೨೦ : ದೇವತಾಸ್ತುತಿ (ಶ್ರೀಪುರಂದರದಾಸರು) ೩೩೯
೧೧೮. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೨೧ : ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯ (ಶ್ರೀಪುರಂದರದಾಸರು) ೩೪೦
೧೧೯. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೨೨ : ತಾರತಮ್ಯ ಮಂಗಲ (ಶ್ರೀಪುರಂದರದಾಸರು) ೩೪೧
೧೨೦. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೨೩ : ಬೃಹತ್ತಾರತಮ್ಯ ಪದ (ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥದಾಸರು) ೩೪೨
೧೨೧. ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೨೩ : ಭಗವದಕ್ಷರ ಸ್ತುತಿ (ಶ್ರೀಕನಕದಾಸರು) ೩೫೨

★★★★★

ಮುನ್ನುಡಿ

ಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಿಕಾ ಕೃತಿಶ್ರೇಣಿಯ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಭಾಗ ಇದಾಗಿದೆ.ಇದರಲ್ಲಿ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಜ್ಞಾನಿವರೇಣ್ಯರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ತಾರತಮ್ಯಪ್ರತಿಪಾದಕ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಇರುವುದು. ಇದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯತತ್ತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಕೃತಿಯಾದರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ದೇವತಾಸ್ತೋತ್ರವೂ ಆಗಿದೆ.

ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತವು ವೈದಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ನ್ಯಾಯಸಲ್ಲಿಸಿದ ವಿಶಿಷ್ಟಸಿದ್ಧಾಂತ; ಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳ ಸಕಲ ಪ್ರಮೇಯಗಳನ್ನು ಸಹ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಹಿರಿಮೆ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತದ್ದು. ಸಿದ್ಧಾಂತ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಾರ್ಥಕ ಎಂಬುದನ್ನು ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜಸ್ವಾಮಿಗಳು ಯುಕ್ತಿಮಲ್ಲಿಕೆಯಂತಹ ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥರಾಜದಲ್ಲಿ ಉಪಪಾದಿಸಿರುವರು.

ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮಹಾಪ್ರಮೇಯಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವು ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹವೆನ್ನಿಸುವ ತತ್ವವಾಗಿದೆ. 'ತಾರತಮ್ಯಂ ತತೋ ಜ್ಞೇಯಂ ಸರ್ವೋಚ್ಚತ್ವಂ ಹರೇಸ್ತಥಾ', 'ತಾರತಮ್ಯಪರಿಜ್ಞಾನೇ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯಮಿಷ್ಯತೇ'[೧].

---

೧. ತಾರತಮ್ಯೇನ ತೇಷ್ವದ್ಧಾ ಭಕ್ತಿರ್ದೃಷ್ಟಾನುಸಾರತಃ।
ವಿಷ್ಣುಪ್ರಸಾದಾನುಸಾರಾತ್ ಕಾರ್ಯಾ ದೋಷಸ್ತದನ್ಯಥಾ।
ಸ್ವಪ್ರೀತ್ಯನುಸೃತೌ ಪ್ರೀತಿರ್ಲೋಕೇಽಪ್ಯದ್ದೈವ ದೃಶ್ಯತೇ।
ತಾರತಮ್ಯಪರಿಜ್ಞಾನಮಪ್ಯೇತೇನೈವ ಸಾಧನಮ್।

'ಲಕ್ಷ್ಮೀವಿರಿಂಚವಾಣೀಶಗಿರಿಜೇಂದ್ರಾ ಗಿರಾಂ ಪತಿಃ।
ಸೂರ್ಯಾದಯಶ್ಚ ಕ್ರಮಶೋ ಭಗವತ್ಪ್ರೀತಿಗೋಚರಾಃ।
ತೇಷು ಭಕ್ತಿಃ ಕ್ರಮೇಣೈವ ಕಾರ್ಯಾ ನಿತ್ಯಂ ಮುಮುಕ್ಷುಭಿಃ।
ಸರ್ವೇಽಪಿ ಗುರವಶ್ಚೈತೇ ಪುರುಷಸ್ಯ ಸದೈವ ಹಿ।
ತಸ್ಮಾತ್ ಪೂಜ್ಯಾಶ್ಚ ನಮ್ಯಾಶ್ಚ ಧ್ಯೇಯಾಶ್ಚ ಪರಿತೋ ಹರಿಮ್।'
ಇತಿ ಷಾಡ್ಗುಣ್ಯವಚನಾದಪ್ಯೇಷೋಽರ್ಥೋಽವಸೀಯತೇ।

''ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಂ ಚ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟಂ ಚ ಕೇಶವಮ್।
ಜ್ಞಾತ್ವೈವ ಮುಚ್ಯತೇ ಹ್ಯಸ್ಮಾನ್ನಾನ್ಯಥಾ ತು ಕಥಂಚನ'।
ಇತಿ ಪೈಂಗಿಶ್ರುತಿಶ್ಚಾಹ ದೃಶ್ಯತೇಽತ್ರ ಚ ಸರ್ವಶಃ॥ – ॥ ೫೬ ॥

ಮಾನುಷಾದಿವಿರಿಂಚಾಂತಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಮ್।
ತತೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರೋತ್ಕರ್ಷಂ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ವಿಮುಚ್ಯತೇ॥'' – ಇತಿ ಕೌರ್ಮೇ॥ ೧೪ ॥

'ತಾರತಮ್ಯಪರಿಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕಂ ಸರ್ವತೋ ಹರೇಃ।
ಆಧಿಕ್ಯೇ ಸರ್ವವಾಕ್ಯಾನಾಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಮಹದಿಷ್ಯತೇ॥' ಇತಿ ಚ।

ಮಾನುಷೋತ್ತಮಮಾರಭ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಂತಾನಾಂ ಪ್ರಯತ್ನತಃ।
ವಿಷ್ಣೋರ್ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಂ ಭವೇನ್ಮುಕ್ತಿಃ ಪ್ರಸಾದತಃ। – ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ

ತಾರತಮ್ಯ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ; ತರ ಎಂಬುದು ಎರಡರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ತಮ ಎಂಬುದು ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚು ಎಂಬುದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ಎಂದರೆ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ, ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ, ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿಲ್ಲ, ಎಲ್ಲಡೆಯೂ ತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಅಧಮ ಎಂಬ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ಲೋಕದಲ್ಲೂ ಸಹ ಇದು ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಕಾಣುವಂತಹ ನಿತ್ಯಸತ್ಯ. ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿರಲಿ, ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಇಂತಹ ತಾರತಮ್ಯ ಇದ್ದದ್ದೆ. ಮನೆ, ಹಣ್ಣು ತರಕಾರಿ, ಮನೆಯ ನಿತ್ಯೋಪಯೋಗಿ ವಸ್ತುಗಳು, ಸಂಚರಿಸುವ ವಾಹನಗಳು, ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಉಪಕರಣಗಳು ಮೊದಲಾಗಿ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಸಹ ಮೇಲು, ಕೀಳು ಎಂಬ ಭಾವ ಇದ್ದದ್ದೆ. ಇನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಾಫಲಿತಾಂಶದಲ್ಲೂ ಪ್ರಥಮ, ದ್ವಿತೀಯ, ತೃತೀಯ ಮೊದಲಾದ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಕಾಣುವೆವಲ್ಲವೇ !

'ನರಾದಿಬ್ರಹ್ಮಪರ್ಯಂತಂ ವಿಮುಕ್ತಾನಾಂ ಶತೋಚ್ಚ್ರಯಃ।
ನಿಃಶೇಷದುಃಖಹೀನಾನಾಂ ನಿತ್ಯಾನಂದೈಕಭೋಗಿನಾಮ್ ।
'ಅಭೇದಮೀಶರೂಪಾಣಾಂ ಭೇದಂ ಜೀವೇಶಯೋರಪಿ।
ಯಃ ಪಶ್ಯೇತ್ ಸ್ಥಿರಯಾ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಭಕ್ತಿಮಾನ್ ಸ ವಿಮುಚ್ಯತೇ' ಇತಿ ಭವಿಷ್ಯತ್ಪುರಾಣೇ।
ತಾರತಮ್ಯಂ ತತೋ ಜ್ಞೇಯಂ ಸರ್ವೋಚ್ಚತ್ವಂ ಹರೇಸ್ತಥಾ।
ಏತದ್ವಿನಾ ನ ಕಸ್ಯಾಪಿ ವಿಮುಕ್ತಿಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕಥಂಚನ ॥ -ಮ.ಭಾ.ತಾ.ನಿ (೧/೮೧)

ಪ್ರಣತಕಾಮದನಂಘ್ರಿಸಂದರುಶನ ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳುಳ್ಳವಗೆ ನಿ-
ಚ್ಚಣಿಕೆಯೆನಿಪುದು ಜಡಮೊದಲು ಬ್ರಹ್ಮಾಂತತರತಮವು।
ಮನವಚನದಿಂ ಸ್ಮರಿಸುವರ ಭವವನಧಿ ಶೋಷಿಸಿ ಪೋಗುವುದು ಕಾ-
ರಣವೆನಿಸುವುದು ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿವಿರಕ್ತಿಸಂಪದಕೆ ॥ - ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ (೨೦/೧೭)

ದೇವದೈತ್ಯರ ತಾರತಮ್ಯವು ಪಾವಮಾನಿ ಮತಾನುಗರಿಗಿದು
ಕೇವಲಾವಶ್ಯಕವು ತಿಳಿವುದು ಸರ್ವಕಾಲದಲಿ।
ದಾವಶಿಖಿ ಪಾಪಾಟವಿಗೆ ನವನಾವೆಯೆನಿಪುದು ಭವಸಮುದ್ರಕೆ
ಪಾವಟಿಗೆ ವೈಕುಂಠಲೋಕಕಿದೆಂದು ಕರೆಸುವುದು ॥

ತಾರತಮ್ಯಜ್ಞಾನ ಮುಕ್ತಿದ್ವಾರವೆನಿಪುದು ಭಕ್ತಜನರಿಗೆ
ತೋರಿ ಪೇಳಿ ಸುಖಾಬ್ಧಿಯೊಳು ಲೋಲ್ಯಾಡುವುದು ಬುಧರು।
ಕ್ರೂರಮಾನವರಿಗಿದು ಕರ್ಣಕಠೋರವೆನಿಪುದು ನಿತ್ಯದಲಿ ಅಧಿ-
ಕಾರಿಗಳಿಗಿದನರುಪುವುದು ದುಸ್ತರ್ಕಿಗಳ ಬಿಟ್ಟು॥ - ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ (೨೩/೨೨,೨೩)

ದೇವದೈತ್ಯರ ತಾರತಮ್ಯವ ಈ ವಿಧದಿ ತಿಳಿದೆಲ್ಲರೊಳು ಲ-
ಕ್ಷ್ಮೀವರನೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನು ಎಂದರಿತು ನಿತ್ಯದಲಿ।
ಸೇವಿಸುವ ಭಕ್ತರಿಗೊಲಿದು ಸುಖವೀವ ಸರ್ವತ್ರದಲಿ ಸುಖಮಯ
ಶ್ರೀವಿರಿಂಚಾದ್ಯಮರನುತ ಜಗನಾಥವಿಟ್ಠಲನು ॥ - ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ (೨೯/೧೬)

ದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತದ ಈ ತಾರತಮ್ಯ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅನೇಕರು ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವುದುಂಟು. ತಾರತಮ್ಯ ಎಂದರೆ, ಮೇಲು-ಕೀಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ಪಕ್ಷಪಾತ ಮಾಡುವುದು ಎಂಬುದು ಜನ ಭಾವಿಸಿರುವ ತಪ್ಪಾದ ಅರ್ಥ. ತಾರತಮ್ಯ ಮಾಡದೇ ವರ್ತಿಸಬೇಕು, ಮೊದಲಾದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅರ್ಥ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ತಾರತಮ್ಯವು ತಾರತಮ್ಯ ಧೋರಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವಂತಹ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಹಿತ ಉಂಟು ಮಾಡುವ ಪ್ರಮೇಯ ಎಂದು ಅನೇಕರು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವುದುಂಟು. ಇದು ಸರ್ವಥಾ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಹಿರಿಮೆ-ಗರಿಮೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಲೇ ಅವರು ಬರೆದಿರುವ ಉತ್ತರಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಅಂಕವನ್ನು ನೀಡಿ ಪ್ರಥಮ, ದ್ವಿತೀಯ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಥಮಶ್ರೇಣಿ, ದ್ವಿತೀಯಶ್ರೇಣಿ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ; ಭೋಜನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮನಾಗಿ ಬಡಿಸುವುದು ಎಂದರೆ, ಹಿರಿಯರು, ಕಿರಿಯರು, ಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಅವರವರ ಜೀರ್ಣಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬಡಿಸುವುದು ಎಂದೇ ಅರ್ಥ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬಡಿಸುವುದು ಎಂದಲ್ಲ. ಎಂದರೆ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ತತ್ತ್ವ ಎಂದರ್ಥವೇ ಹೊರತು ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವುದು ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ನಾವು ಕಾಣುವ ಪ್ರತಿ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲೂ ತಾರತಮ್ಯವಿರುವುದು ಸರ್ವರ ಅನುಭವದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದು ಸರ್ವಥಾ ಅನುಚಿತ. ವಸ್ತುಗಳು ಸಮನಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲು ಕೀಳುಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು ಮಾತ್ರ ಅಪಚಾರವೇ ಸರಿ. ಅದನ್ನೆಂದೂ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳಿಲ್ಲ; ಮಧ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತವೂ ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ.

ಜೀವರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯವಿರುವುದು ಸರ್ವರ ಅನುಭವಕ್ಕೂ ವೇದ್ಯವಾಗಿರುವ ವಿಚಾರ. ಜೀವರಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯದೊಂದಿಗೆ ತ್ರೈವಿಧ್ಯವೂ ಇರುವುದು ವಿಶೇಷ. ಸಾತ್ವಿಕರು, ರಾಜಸರು ಹಾಗೂ ತಾಮಸರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಜೀವರು ಮೂರು ಬಗೆ. ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವರು ಸಾತ್ವಿಕರು. ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಭಗವದ್ದ್ವೇಷ, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ, ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವರು ರಾಜಸರು. ಮಿಶ್ರ ಸ್ವಭಾವದವರು ತಾಮಸರು.

ತಾರತಮ್ಯ ತತ್ತ್ವದ ವಿವೇಚನೆ ತೈತ್ತೀರಿಯೋಪನಿಷತ್ತು, ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷತ್ತು, ಐತರೇಯೋಪನಿಷತ್ತು ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಎಲ್ಲ ವೈದಿಕ ಮತಾಚಾರ್ಯರಿಗೂ ಸಮ್ಮತವಾಗಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ-ವಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾದ ಭಾಗಗಳು ಸಹ ಸರ್ವಸಮ್ಮತವೆನ್ನಿಸಿವೆ. ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿನ – ಸೈಷಾ ಆನಂದಸ್ಯ ಮೀಮಾಂಸಾ ಭವತಿ – ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿರುವ ತಾರತಮ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ತಾತ್ತ್ವಿಕವಾದುದು. ಕೆಲವರು ಅದನ್ನು ಸಾಧನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ತಾರತಮ್ಯದ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾತ್ರ ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವುದುಂಟು; ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅದು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲೂ ಉಳಿಯುವಂತಹ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ತಾರತಮ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ವಿವರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುವರು.

ಅಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಶ್ರೋತ್ರಿಯಸ್ಯ, ಅಕಾಮಹತಸ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮುಕ್ತರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತಹ ಪದಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಧಾರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸರ್ವಮೂಲ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಿರುವರು. ಸಾಧನದಲ್ಲಿಯ ತಾರತಮ್ಯ ಕ್ರಮವು ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಉಳಿದೇ ಉಳಿಯುವುದು; 'ಸಾಧನಸ್ಯೋತ್ತಮತ್ವೇನ ಸಾಧ್ಯಂ ಚೋತ್ತಮಮಾಪ್ನುಯುಃ'. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿಯ ತಾರತಮ್ಯವು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿಯ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನೇ ವಿವರಿಸುವುದು ಎಂಬುದು ಯುಕ್ತವೆನ್ನಿಸುವುದು. ಇತರ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಬಗೆಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಈ ತಾರತಮ್ಯ ತತ್ತ್ವ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ[1].

ತಾರತಮ್ಯದ ವಿವೇಚನೆಯಂತೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ದೇವತೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀಹರಿ, ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿ ಸಕಲ ಗುಣಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಅನಂತಪಟ್ಟು ಮಿಗಿಲಾಗಿರುವುದು ಅವನ ಹಿರಿಮೆ[2]. ಶ್ರೀಹರಿಗಿಂತ ಅನಂತಪಟ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಎನ್ನಿಸುವ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತರಾದ ಅನಂತಾನಂತ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸಕಲ ದೇವಾದಿವೃಂದಕ್ಕಿಂತಲೂ, ಸದಾಕಾಲವೂ, ಸರ್ವರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಒಟ್ಟಾಗಿಯೇ ಕೋಟಿಪಟ್ಟು ಮಿಗಿಲಾದ ಮಹಾದೇವತೆ[3]. ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನಂತೆ ಅವನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಳು. ಇತರ ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಹಿರಿಮೆ ಇವರದು. ದೇಶತಃ, ಕಾಲತಃ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನೊಂದಿಗೆ ಸಮವ್ಯಾಪ್ತಳಾದ ಇವರು ಗುಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವನಿಗಿಂತ ಅನಂತಪಟ್ಟು ಕಡಿಮೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗಿಂತ ಅವರು ಕೋಟಿ ಗುಣ ಮಿಗಿಲು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಕೋಟಿ ಎಂಬ ಸೀಮಿತ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯದೆ, ಕೋಟಿಗಟ್ಟಲೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವುದು ಸೂಕ್ತ. ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಹಿರಿಮೆ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಂತ ಮಿಗಿಲು ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲೆಂದು

---

೧. ''ಸಾಯುಜ್ಯಂ ಸಮನುಪ್ರಾಪ್ತಾ ಅಪಿ ದೇವಾದಯೋಽಖಿಲಾಃ।
ತಾರತಮ್ಯಾದ್ಧಿ ತಿಷ್ಠಂತಿ ತಾರತಮ್ಯಂ ಹಿ ಸಾಧನೇ'' ॥
ಶ್ರುತಿಯುಕ್ತಿಬಲಾದೇವಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ವಿಭಾವ್ಯತೇ ॥
ಮುಕ್ತಾವಪಿ ತತಃ ಕೇಽತ್ರ ವಿರೋಧಂ ಕರ್ತುಮೀಶತೇ।
''ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಪಿತೃಗಣಕಾರ್ಮಿಕತಾತ್ವಿಕಾಃ।
ದೇವಾಃ ಶಕ್ರಃ ಶಿವೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಮುಕ್ತೌ ಸೌಖ್ಯಾದಿಭಿರ್ಗುಣೈಃ॥
ನ ಮುಕ್ತಾನಾಮಪಿ ಹರೇಃ ಸಾಮ್ಯಂ ವಿಷ್ಣೋರಭಿನ್ನತಾಮ್।
ನೈವ ಪ್ರಚಿಂತಯೇತ್ ತಸ್ಮಾದ್ಬ್ರಹ್ಮಾದೇಃ ಸಾಮ್ಯಮೇವ ವಾ॥

೨. ಯೋ ವೇತ್ತಿ ನಿಶ್ಚಿತಮತಿರ್ಹರಿಮಬ್ಜಜೇಶಪೂರ್ವಾಖಿಲಸ್ಯ ಜಗತಃ ಸಕಲೇಽಪಿ ಕಾಲೇ।
ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಪ್ರಲಯಮೋಕ್ಷದಮಾತ್ಮತಂತ್ರಂ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾ ಅಪೀಶಮತಿಭಕ್ತಿಯುತಃ ಸ ಮುಚ್ಯೇತ್॥
– ಮ.ಭಾ.ತಾ.ನಿ (೧೩/೧೩೪)

೩. ಶ್ರೀರ್ಭೂರ್ದುರ್ಗೇತಿ ಯಾ ಭಿನ್ನಾ ಮಹಾಮಾಯಾ ತು ವೈಷ್ಣವೀ।
ತಚ್ಛಕ್ತ್ಯನಂತಾಂಶಹೀನಾಽಥಾಪಿ ತಸ್ಯಾಶ್ರಯಾತ್ ಪ್ರಭೋಃ।
ಅನಂತಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದೇರ್ನಾಸ್ಯಾಃ ಶಕ್ತಿಃ ಕಲಾಽಪಿ ಹಿ।
ತೇಷಾಂ ದುರತ್ಯಯಾಽಪ್ಯೇಷಾ ವಿನಾ ವಿಷ್ಣುಪ್ರಸಾದತಃ। – ಇತಿ ವ್ಯಾಸಯೋಗೇ – ಗೀತಾಭಾಷ್ಯ

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕೋಟಿ ಪಟ್ಟು ಮಿಗಿಲು, ನಾರಾಯಣ ಅನಂತಪಟ್ಟು ಮಿಗಿಲು ಎಂದು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆಯೇ ಹೊರತು, ಕೋಟಿ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಲು ಮಾತ್ರ ಸರ್ವಥಾ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳು ಸಹ ಸಾತ್ವಿಕರಲ್ಲಿ ಏಕರೀತಿಯಲ್ಲಿರದೆ ತಾರತಮ್ಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲೇ ಇರುವವು ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಸಾದವರಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ದರ್ಜೆಯವರಲ್ಲೂ ಒಂದೇ ತೆರನಾದ ಅಂಕಗಳು ಇರದೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೇಗೆ ಇರುವುದೋ ಹಾಗೇ. ಅದರಂತೆ ಅನುತ್ತೀರ್ಣರಾದವರಲ್ಲೂ ಅಂಕಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇರುವುದು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ. ಎಂದರೆ ಅನುತ್ತೀರ್ಣನಾದವನು ಶೂನ್ಯದಿಂದ ಮೂವ್ವತ್ತೈದರ ಒಳಗೆ ಯಾವ ಅಂಕವನ್ನಾದರು ಪಡೆದಿರಬಹುದು. ಎಂದರೆ ಅವರಲ್ಲೂ ತಾರತಮ್ಯ ಇದೆ ಎಂದಾಗುವುದು.

ದೇವ–ದೈತ್ಯರ ತಾರತಮ್ಯವು ಮೂಲತಃ ಅವರ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು; ಎಂದರೆ, ಅವರ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತಹ ತಾರತಮ್ಯ ಘಟಿತವಾಗಿರುವುದು, ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಎಂದರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಅನಾದಿ ಹಾಗೂ ನಿತ್ಯ. ಅವರ ಸಾಧನೆ, ಸಿದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲ ಹಂತಗಳಲ್ಲೂ ಈ ತಾರತಮ್ಯ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು. ವರ–ಶಾಪ–ಆವೇಶ ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದಂತೆ ಕಾಣುವುದುಂಟು. ಆದರೆ, ಅದು ಔಪಾಧಿಕ. ಆ ನಿಮಿತ್ತಗಳು ಕಳೆಯುತ್ತಲೆ ನೈಜ ತಾರತಮ್ಯ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲೂ ತಾರತಮ್ಯ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಧನೆಯ ತಾರತಮ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ದ್ಯೋತಕವಾದ್ದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೂ ಆದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪರ್ಯವಸಾನಗೊಳ್ಳುವುದು:

ರುದ್ರಂ ಸಮಾಶ್ರಿತಾ ದೇವಾ ರುದ್ರೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಮಾಶ್ರಿತಃ।
ಬ್ರಹ್ಮಾ ಮಾಮಾಶ್ರಿತೋ ನಿತ್ಯಂ ನಾಹಂ ಕಂಚಿದುಪಾಶ್ರಿತಃ।

ಬಲಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ಗಿರಿಶೋ ಗಿರಿಶಸ್ಯ ಬಲಂ ಮರುತ್।
ಹರಿಸ್ತಸ್ಯ ಬಲಂ ಸಾಕ್ಷಾನ್ನ ಹರೇರ್ಬಲಮನ್ಯತಃ॥

– ಎಂಬ ಮಹಾಭಾರತ ಮೊದಲಾದ ಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿನ ವಾಕ್ಯಗಳು ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ. ಇಡೀ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳ ಪಾತ್ರಗಳ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ, ಜೀವತ್ರೈವಿಧ್ಯ, ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಶ್ರೀಮದ್ ಭಾಗವತ, ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ, ವಾಯುಪುರಾಣ, ಗರುಡ ಪುರಾಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವು ವಿವರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಸಹ ತಾರತಮ್ಯಕ್ರಮವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ[೧].

---

೧. ಇಯದಾಮನನಾತ್ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ)
ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪರಾಣ್ಯಾಹುರಿಂದ್ರಿಯೇಭ್ಯಃ ಪರಂ ಮನಃ।
ಮನಸಸ್ತು ಪರಾ ಬುದ್ಧಿರ್ಯೋ ಬುದ್ಧೇಃ ಪರತಸ್ತು ಸಃ॥ – ಭಗವದ್ಗೀತೆ (೩/೪೨)

ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ-ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳು ತಾರತಮ್ಯ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಅಳತೆಗೋಲು ಎನ್ನಿಸಿದರೆ, ದ್ವೇಷ-ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಾದಿಗಳು ದೈತ್ಯ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಅಳತೆಗೋಲು ಎನ್ನಿಸುತ್ತವೆ[1]. ಅದರಂತೆ, ರಾಜಸರಲ್ಲೂ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನ ಪ್ರಚುರ, ಸಂಶಯ ಹಾಗೂ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಪ್ರಚುರ ಎಂಬುದಾಗಿ ಮೂರು ಬಗೆ.

ಸಾತ್ವಿಕರು ಮುಕ್ತಿ ಯೋಗ್ಯರು, ತಾಮಸರು ತಮೋ ಯೋಗ್ಯರು ಹಾಗೂ ರಾಜಸರು ನಿತ್ಯ ಸಂಸಾರಿಗಳು.

ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಎಂತಹ ಉತ್ತಮ ಚೇತನಕ್ಕೂ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಾಂಶ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು:

ಸಮಾನಾಂ ವಿಷಮಾ ಪೂಜಾ ವಿಷಮಾನಾಂ ಸಮಾ ತಥಾ ।
ಕ್ರಿಯತೇ ಯೇನ ದೇವೋऽಪಿ ಸ್ವಪದಾದ್ಭ್ರಶ್ಯತೇ ಹಿ ಸಃ[2] ॥

'ಅಚೇತನಾಸತ್ಯಾಯೋಗ್ಯಾನನುಪಾಸ್ಯಾನ್ಯಫಲತ್ವವಿಪರ್ಯಯಾಭ್ಯಾಮ್' (ಸಂಕರ್ಷಣಸೂತ್ರ).

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಮೊದಲಾದವರು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮರೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಸರ್ವಬಗೆಯ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದದ್ದು ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನ.

ಇನ್ನು ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿ; ಬಳಿಕ ಅಕ್ಷರ ಪುರುಷಳಾದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯುಗಳು, ಅನಂತರ ಸರಸ್ವತಿ, ಭಾರತಿಯರು, ಅನಂತರ ಇತರರು ಎಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ತಾರತಮ್ಯ. ಇವರಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಬ್ರಹ್ಮ-ವಾಯುಗಳು, ಸರಸ್ವತಿ-ಭಾರತಿಯರು ಈ ಮೂವರು ಪರಶುಕ್ಲತ್ರಯರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಇತರರು ಹಾಗಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯ ತಾರತಮ್ಯದ ವಿವೇಚನೆ.

ದ್ವಾವಿಮೌ ಪುರುಷೌ ಲೋಕೇ ಕ್ಷರಶ್ಚಾಕ್ಷರ ಏವ ಚ ।
ಕ್ಷರಃ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಕೂಟಸ್ಥೋऽಕ್ಷರ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ಉತ್ತಮಃ ಪುರುಷಸ್ತ್ವನ್ಯಃ ಪರಮಾತ್ಮೇತ್ಯುದಾಹೃತಃ ।
ಯೋ ಲೋಕತ್ರಯಮಾವಿಶ್ಯ ಬಿಭರ್ತ್ಯವ್ಯಯ ಈಶ್ವರಃ ॥
ಯಸ್ಮಾತ್ ಕ್ಷರಮತೀತೋऽಹಮಕ್ಷರಾದಪಿ ಚೋತ್ತಮಃ ।
ಅತೋऽಸ್ಮಿ ಲೋಕೇ ವೇದೇ ಚ ಪ್ರಥಿತಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ॥
ಯೋ ಮಾಮೇವಮಸಮ್ಮೂಢೋ ಜಾನಾತಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮಮ್ ।
ಸ ಸರ್ವವಿದ್ಭಜತಿ ಮಾಂ ಸರ್ವಭಾವೇನ ಭಾರತ ॥
ಇತಿ ಗುಹ್ಯತಮಂ ಶಾಸ್ತ್ರಮಿದಮುಕ್ತಂ ಮಯಾऽನಘ ।
ಏತದ್ಬುದ್ಧ್ವಾ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ ಸ್ಯಾತ್ ಕೃತಕೃತ್ಯಶ್ಚ ಭಾರತ ॥ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾ (೧೫/೧೬-೨೦)

೧. ಲಿಂಗಂ ಸುರಾಣಾಂ ಹಿ ಪರೈವ ಭಕ್ತಿರ್ವಿಷ್ಣೌ ತದನ್ಯೇಷು ಚ ತತ್ಪ್ರತೀಪತಾ ।
ಅತೋऽತ್ರ ಯೇ ಯೇ(ऽ)ಹರಿಭಕ್ತಿತತ್ಪರಾಸ್ತೇ ತೇ(ऽ)ಸುರಾಸ್ತದ್ಭರಿತಾ ವಿಶೇಷತಃ ॥
– ಮ.ಭಾ.ತಾ.ನಿ (೧೧/೨೩೫)
ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿರ್ಹಿ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸದ್ಗುಣಾನಾಂ ಸ್ವಲಕ್ಷಣಮ್ । – ಕಥಾಲಕ್ಷಣ

೨. ಕೃಷ್ಣಾಮೃತಮಹಾರ್ಣವ

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು ಕ್ಷರಪುರುಷರು, ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಯು ಅಕ್ಷರಪುರುಷಳು ಅವರಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಕ್ಷರಾಕ್ಷರಪುರುಷೋತ್ತಮ ಎಂಬುದು ಸಹ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಗಮಕವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಕ್ರಮ.

ದೇವತೆಗಳಲ್ಲೂ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳು ಅತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಪುಷ್ಕರಾಂತವಾದ ತಾರತಮ್ಯವು ಗುಣ ತಾರತಮ್ಯ, ಕಕ್ಷ್ಯಾತಾರತಮ್ಯ ಎಂಬುದಾಗಿ ಎರಡು ಬಗೆ. ಗುಣತಾರತಮ್ಯ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನ ಭಕ್ತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿನ ತಾರತಮ್ಯ ಎಂದರ್ಥ. ಶ್ರೀಹರಿಗಿಂತ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಅನಂತ ಗುಣ ಕಡಿಮೆ. ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಗಳು ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಗಿಂತ ಕೋಟಿ ಗುಣ ಕಡಿಮೆ, ಸರಸ್ವತಿ, ಭಾರತಿಯರು ಬ್ರಹ್ಮ, ವಾಯುಗಳಿಗಿಂತ ನೂರು ಗುಣ ಕಡಿಮೆ. ಅವರಿಗಿಂತ ಗರುಡ, ಶೇಷ, ರುದ್ರರು ನೂರು ಗುಣ ಕಡಿಮೆ. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳ ತಾರತಮ್ಯ ಚಿಂತನೆ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದಿದೆ.

ಕಕ್ಷ್ಯಾತಾರತಮ್ಯವು ತಾರತಮ್ಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆ. ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯದು ಪ್ರಥಮ ಕಕ್ಷ್ಯೆ, ಅಕ್ಷರ ಪುರುಷಳಾದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಯದು ದ್ವಿತೀಯ ಕಕ್ಷ್ಯೆ, ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯುಗಳದು ತೃತೀಯ ಕಕ್ಷ್ಯೆ, ಸರಸ್ವತಿ ಭಾರತಿಯರು ಚತುರ್ಥ ಕಕ್ಷ್ಯೆ. ಐದನೆಯ ಕಕ್ಷ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಗರುಡ ಶೇಷ ರುದ್ರರು ಬರುವರು. ಬಳಿಕ ಷಣ್ಮಹಿಷಿಯರು, ಸುಪರ್ಣೀ, ವಾರುಣೀ ಪಾರ್ವತಿಯರು, ಇಂದ್ರ ಕಾಮರು ಮೊದಲಾದವರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಕಕ್ಷ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವರು.

ಸಾಧನ ತಾರತಮ್ಯ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯದು. ಎಂದರೆ ಆಯಾ ಪದವಿಗೆ ಅರ್ಹರಾದ ಜೀವರು ಪದವಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಕಾಲ ಒಂದು ಬಗೆಯದಾದರೆ, ಪದವಿಯ ಬಳಿಕ ಮುಕ್ತರಾಗಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಕಾಲ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯದು. ಋಜುಗಳದು ಪದವಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನೂರು ಕಲ್ಪ ಬಳಿಕ ನೂರು ಕಲ್ಪ ಎಂಬುದು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಇಂತಹ ಸಾಧನಾ ತಾರತಮ್ಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳ ವಿವರ ಸರ್ವಮೂಲ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಅವುಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಶ್ರೀಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರದ ಕಲ್ಪಸಾಧನ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಸ್ವತಂತ್ರ ಹಾಗೂ ಅಸ್ವತಂತ್ರ ಎಂಬುದಾಗಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ ವಿಭಾಗ ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯದ ವಿವೇಚನೆ ಎಂಬುದು ತತ್ತ್ವಸಂಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಒಬ್ಬನೇ ಸ್ವತಂತ್ರ. ರಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಇತರರೆಲ್ಲರೂ ಅಸ್ವತಂತ್ರರು ಎಂಬುದು ಈ ವಿಭಾಗದ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವ.

ದುಃಖಸ್ಪೃಷ್ಟರು ಹಾಗೂ ದುಃಖಾಸ್ಪೃಷ್ಟರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ದುಃಖಸ್ಪೃಷ್ಟರು ಎಂದರೆ ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಯಾವುದಾದರೂ ಹಂತದಲ್ಲಿ ದುಃಖದ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿದವರು ಎಂದರ್ಥ. ದುಃಖದ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಎಂದರೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಸಹ ಹೊಂದದವರು ದುಃಖ ಅಸ್ಪೃಷ್ಟರು ಅಂತಹವರು ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಹಾಗೂ ನಾರಾಯಣ ಇಬ್ಬರೇ. ನಾರಾಯಣನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿದ್ದು ದುಃಖಾಸ್ಪೃಷ್ಟನಾಗಿದ್ದರೆ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಅವನಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಧೀನಳಾಗಿದ್ದು ಸರ್ವದಾ-ಸರ್ವಥಾ-ಸರ್ವತ್ರ-ಸರ್ವದುಃಖಾಸ್ಪೃಷ್ಟಳು ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷ

ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯುಗಳು ಹಾಗೂ ಸರಸ್ವತಿ, ಭಾರತಿಯರು ಮೊದಲಾದ ಋಜುಗಳು ದುಃಖ- ಸ್ಪೃಷ್ಟರು ಎಂದರೆ ಇತರ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಯಾವುದೋ ಕಾರಣದಿಂದ ದುಃಖಾನುಭವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವರು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ; ಅವರಿಗೆ ಪರಮೋತ್ಸಾಹ ರೂಪ ಪೂರ್ಣಾನಂದದ ನ್ಯೂನತೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಂತಹ ದುಃಖಗಳ ಸ್ಪರ್ಶದ ಅರ್ಥ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು[೧].

ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು, ಪಿತೃಗಳು, ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರು ಎಂಬುದು ತಾರತಮ್ಯದ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಥೂಲರೂಪಗಳಲ್ಲೊಂದು: ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಪನರಾ ಇತಿ ಮುಕ್ತಾಸ್ತು ಪಂಚಧಾ। ಏವಂ ವಿಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾಶ್ಚ। (ತತ್ತ್ವಸಂಖ್ಯಾನ)

ಇನ್ನು ದೇವತೆಗಳ ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ತಾರತಮ್ಯವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೂಲರೂಪಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಆದರೆ ವರ, ಆವೇಶ, ಶಾಪ ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವತಾರದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಆದರೆ ಅದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದಲ್ಲ, ವರ, ಆವೇಶ ಮೊದಲಾದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವಂತಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವೆನಿಸದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾವತಾರರಾದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮರು ಇಂದ್ರಾವತಾರನಾದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೇ ಹೋದದ್ದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವರೇ ಪರಾಭವಗೊಳ್ಳುವುದು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಇದರಂತೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು[೨]. ಅರ್ಜುನನ ಆ ರೀತಿಯ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಅವನಲ್ಲಿದ್ದ ನರರೂಪದ ಶೇಷನ ಅಂಶ; ವೀರನಾಮಕ ವಾಯುದೇವರ ಆವೇಶ, ಶ್ರೀಹರಿಯ ವಿಭೂತಿ ರೂಪ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಾದರೆ ಅವನಿಗಿದ್ದ 'ಹನುಮದ್ಧ್ವಜದ ಅಭೇದ್ಯವಾದ ರಥ', ಅಭೇದ್ಯವಾದ ಕುದುರೆಗಳು, ಗಾಂಡೀವ ಧನಸ್ಸು, ಅಕ್ಷಯ ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳು ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸಾರಥ್ಯ ಇವು ಕಾರಣವಾದವು. ಇವುಗಳಾವುವೂ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮರು ಇಂದ್ರನಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮ ಕಕ್ಷೆಯವರಾದರೂ ಸಹ ಅರ್ಜುನನ ಮೇಲೆ ಗೆಲುವು ಸಾಧಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆನ್ನಿಸಿತು. ಇದು ಅವರ ಸ್ವರೂಪ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವೆನಿಸಲಾರದು. ಅದರಂತೆ ಇಂದ್ರಾವತಾರನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗಿಂತ ಸೂರ್ಯಾವತಾರಿಯಾದ ಕರ್ಣ ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಕಕ್ಷ್ಯೆಗೆ ಸೇರಿದವನು. ಆದರೆ ಕರ್ಣನ ಮೇಲಿನ ಗೆಲುವು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿರುವ ಅಂಶ. ಇದಕ್ಕೆ ಕರ್ಣನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇದ್ದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸನ್ನಿಧಾನ ವಿಶೇಷವೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಾದರೆ ಅವನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭಗವದವತಾರರಾದ ಪರಶುರಾಮರ ಬಳಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶಿಷ್ಯತ್ವ ವಹಿಸಿ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಅಭೇದ್ಯವಾದ ವಿಜಯ ರಥವನ್ನು ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳನ್ನು ವಿಜಯ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ

---

೧. ಋಜೂನಾಮೇಕ ಏವಾಸ್ತಿ ಪರಮೋತ್ಸಾಹವರ್ಜನಮ್।
ಸ ಗುಣಾಲ್ಪತ್ವಮಾತ್ರತ್ವಾನ್ನರ್ಜುತ್ವೇನ ವಿರುಧ್ಯತೇ। - ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

೨. ಅಕ್ಷಯಾವಿಷುಧೀ ದಿವ್ಯೋ ಧ್ವಜೋ ವಾನರಲಕ್ಷಣಃ।
ಗಾಂಡೀವಂ ಧನುಷಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ತೇನ ದ್ರೌಣೇರ್ವರೋಽರ್ಜುನಃ॥ -ಮ.ಭಾ.ತಾ.ನಿ (೨/೭೮)

ಸ್ಪರ್ಧೆ ತೊರೆದು ಹೋರಾಡುವಾಗ ಗೆಲುವು ನಿಶ್ಚಿತ ಎಂಬ ವಿಶೇಷವರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದುದು ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಈ ನಿದರ್ಶನದಿಂದ ದೇವತೆಗಳ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಒದಗುವಂತಹ ಸಕಲ ಪ್ರಸಂಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ದೇವತೆಗಳ ಮೂಲ ರೂಪದ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾದಿಗಳು ಅವರ ಅವತಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಾದ ತಾರತಮ್ಯದ ವಿವೇಚನೆ. ಪರದೇವತೆಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿ ಹಾಗೂ ಅಕ್ಷರ ಪುರುಷಳಾದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಹ ಯಾವುದೇ ರೂಪದಲ್ಲೂ ಅವತಾರಾದಿಗಳಲ್ಲೂ ಶಕ್ತಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷ. ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಅನಿವಾರ್ಯ; ಅದು ಅವರು ಅವತರಿಸುವ ಯುಗ ಹಾಗೂ ಅವರ ಮೂಲರೂಪದ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದುವುದು. ವಾಯುದೇವರ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಿಶೇಷವಿದೆ. ಅವರಿಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರಂತೆ ಮೂಲರೂಪದ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳೇ ಅವತಾರ ರೂಪದಲ್ಲೂ ಸಹ ತಪ್ಪದೇ ಇರುವುವು. ಅದರಲ್ಲೂ ಅವರು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ಮೂಲರೂಪದ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶನ ಪಡಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅಂತಹ ಅವಕಾಶದ ಅಗತ್ಯವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷ[೧].

ಆದಿಶೇಷನ ಅವತಾರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಲ್ಲಿ ಕಾಲಾದಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಶಕ್ತಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದಿದ್ದಿತು. ಆದರಿಂದಾಗಿಯೇ ರಾವಣನೊಂದಿಗೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವನು ಮೂರ್ಛಿತನಾಗುವಂತಾಯಿತು; ಅಲ್ಲದೇ ರಾವಣನ ವಶವಾಗುವಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ ಒದಗಿತು. ಆದರೆ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ಎಚ್ಚರ ಬಂದು ಕೂಡಲೇ ತನ್ನ ಮೂಲರೂಪವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಅದರ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಅಂತಹ ಅಪಾಯದಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ವಿವರ ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರಸಂಗ ವಾಯುದೇವರ ಯಾವ ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಒದಗಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷ. ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ರಾವಣನ ವಶವಾಗುವ ಅಪಾಯವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಎಂಬುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮೂಲರೂಪವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಅಂತಹ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅವರ ಸಾಧನೆಯ ಹಿರಿಮೆಗೆ ಭೂಷಣವೆನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಶ.

---

೧. ಸರ್ವೇ ಗುಣಾ ಆವೃತಾ ಮಾನುಷತ್ವೇ ಯುಗಾನುಸಾರಾನ್ಮೂಲರೂಪಾನುಸಾರಾತ್ ।
ಕ್ರಮಾತ್ ಸುರಾಣಾಂ ಭಾಗತೋ ವ್ಯಕ್ತರೂಪಾ ಆದಾನತೋ ವ್ಯಕ್ತಿಮಾಯಾಂತ್ಯರೂಣಾಮ್ ॥
ನೈವಾವ್ಯಕ್ತಿಃ ಕಾಚಿದಸ್ತೀಹ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೇಷ್ವತಿಸುವ್ಯಕ್ತಶಕ್ತೇಃ ।
ಇಚ್ಛಾವ್ಯಕ್ತಿಃ ಪ್ರಾಯಶೋ ಮಾರುತಸ್ಯ ತದನ್ಯೇಷಾಂ ವ್ಯಕ್ತತಾ ಕಾರಣೇನ ॥
- ಮ.ಭಾ.ತಾ.ನಿ (೨೨/೨೮೪,೨೮೫)

ಅರ್ಜುನನ ಹಿರಿಮೆ ಹಾಗೆ ಆವೇಶಾದಿಗಳಿಂದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಿಗಿಲೆನಿಸುವಂತೆ ಕಂಡರೂ ಅದು ಸದಾ ಇರುವಂತಹುದಲ್ಲ. ಅದು ಆ ಅವತಾರ ಸನ್ನಿವೇಶ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಾದುದು. ಆದರಿಂದಾಗಿ ಅದು ಅವರವರ ಸಹಜ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆನ್ನಿಸದು.

ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲೂ ಸಹ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನಭಕ್ತ್ಯಾದಿಗಳೇ ನಿರ್ಣಾಯಕ. ಆದರೆ, ಅವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರಿಸದ ಗುಣಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಅವರ ರೂಪವೇ ಅವರಲ್ಲಿಯ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಎಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷಾಂಶ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸೀತಾ, ರುಗ್ಮಿಣೀ, ಸತ್ಯಭಾಮಾ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ರೂಪಗಳ ಹಿರಿಮೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಮಿಗಿಲು ಎಂದು, ಆ ಬಳಿಕ ಭಾರತೀ ಅವತಾರಳಾದ ದ್ರೌಪದೀ ಮೊದಲಾಗಿ ಇತರರದು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡುವುದು[೧].

ಸ್ವಭಾವತಃ ದೇವತೆಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಅಸುರರ ಆವೇಶ, ಶಾಪ ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣದಿಂದ ದೈತ್ಯರಂತೆ ವರ್ತಿಸುವ ರೀತಿ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯದು. ತುಂಬುರು ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವನ ಅವತಾರನಾದ ವಿರಾಧ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸ, ದನುಗಂಧರ್ವನ ಅವತಾರನಾದ ಕಬಂಧ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸ ಮೊದಲಾದವರು ಈ ಗುಂಪಿನವರು.

ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ಹೇಗೋ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ತಾರತಮ್ಯವು ಇರುವುದು. ಭಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ಇರುವಂತೆ ದ್ವೇಷ, ಮಿಥ್ಯಾ- ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ಇರುವುದು. ಎಂದರೆ ಗುಣದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಿಗಿಲೆನ್ನಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುವಂತೆ ದೋಷಗಳಿಂದಾಗಿ ದೈತ್ಯರು ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೀಳೆನಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುವರು. ಎಂದರೆ ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲರೆನಿಸುವಂತಹ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೆಳಗಿನ ಹಂತದ ದೈತ್ಯರಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಭಗವದ್ವೇಷಾದಿ ದೋಷಗಳು ತುಂಬಿರುವವು ಎಂದರ್ಥ.

ಕಲಿಯು ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ನಿಕೃಷ್ಟನಾದವನು. ಎಂದರೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಭಗವದ್ದ್ವೇಷ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಾದಿ ದೋಷಗಳು ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ದೈತ್ಯರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ

೧. ಪ್ರಾಯೋ ವೇತ್ತುಂ ನ ಶಕ್ಯಂತೇ ಭಕ್ತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಸ್ತ್ರೀಷು ಯತ್ ತತಃ।
ಯಾಸಾಂ ರೂಪಂ ಗುಣಾಸ್ತಾಸಾಂ ಭಕ್ತ್ಯಾದ್ಯಾ ಇತಿ ನಿಶ್ಚಯಃ॥
ತಚ್ಚ ನೈಸರ್ಗಿಕಂ ರೂಪಂ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶಲ್ಲಕ್ಷಣೈರ್ಯುತಮ್।
ನಾಲಕ್ಷಣಂ ವಪುರ್ಮಾತ್ರಂ ಗುಣಹೇತುಃ ಕಥಂಚನ ॥
ಆಸುರೀಣಾಂ ವರಾದೇಸ್ತು ವಪುರ್ಮಾತ್ರಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ।
ನ ಲಕ್ಷಣಾನ್ಯತಸ್ತಾಸಾಂ ನೈವ ಭಕ್ತಿಃ ಕಥಂಚನ ॥
ತಸ್ಮಾದ್ ರೂಪಗುಣೋದಾರಾ ಜಾನಕೀ ರುಗ್ಮಿಣೀ ತಥಾ।
ಸತ್ಯಭಾಮೇತ್ಯಾದಿರೂಪಾ ಶ್ರೀಃ ಸರ್ವಪರಮಾ ಮತಾ ॥
ತತಃ ಪಶ್ಚಾತ್ ದ್ರೌಪದೀ ಚ ಸರ್ವಾಭ್ಯೋ ರೂಪತೋ ವರಾ।
ಭೂಭಾರಕ್ಷಪಣೇ ಸಾಕ್ಷಾದಂಗಂ ಭೀಮವದೀಶಿತುಃ ॥
ಹಂತಾ ಚ ವೈರಹೇತುಶ್ಚ ಭೀಮಃ ಪಾಪಜನಸ್ಯ ತು।
ದ್ರೌಪದೀ ವೈರಹೇತುಃ ಸಾ ತಸ್ಮಾದ್ಭೀಮಾದನಂತರಾ ॥ - ಮ.ಭಾ.ತಾ.ನಿ. (೨/೩೭-೪೨)

ಪ್ರಮಾಣದವುಗಳಾಗಿರುವವು ಎಂದರ್ಥ. ವಾಯುದೇವರು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮರಾಗಿ ಜೀವೋತ್ತಮರೆನ್ನಿಸಿರುವಂತೆ, ಕಲಿಯು ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ದೋಷಪೂರ್ಣ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಜೀವಾಧಮ ಎನ್ನಿಸಿರುವನು.

ದೇವದೈತ್ಯರ ಮೂಲರೂಪಗಳ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ತಿಳಿದ ಬಳಿಕ ಅವರ ಅವತಾರ-ದಲ್ಲಿನ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸುವಾಗ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರಣಗಳನ್ನೂ ಸಹ ತಪ್ಪದೇ ಅನ್ವ-ಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕಡಿಮೆಯ ದೈತ್ಯರು ತಮಗಿಂತ ಪ್ರಬಲರಾದ ದೈತ್ಯರಿಗಿಂತ ಪ್ರಬಲರೆನಿಸುವಂತೆ ಕಾಣುವುದು ಅದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ತಪಸ್ಸು ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣದಿಂದ ಒದಗಿದ ವರ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಂತಹ ವರಗಳೂ ಸಹ ಅವಧ್ಯತ್ವ ರೂಪ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವರೂಪದವು ಒಂದು ಬಗೆಯವಾದರೆ ಅವರ ಬಳಿ ಇರುವ ಅಯುಧಗಳಿಗೆ ಇರುವ ವರಾದಿಗಳು ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯದು. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಕುಂಭನ ಬಳಿ ಇದ್ದ ಪ್ರಾಸ ಎಂಬ ಅಯುಧ, ಮಹಾಭಾರತದ ಶ್ರುತಾಯುಧನೆಂಬುವನ ಬಳಿ ಇದ್ದ ವರುಣ ನೀಡಿದ್ದ ಅಮೋಘವಾದ ಗದೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ಕರ್ಣನ ಬಳಿ ಇದ್ದ ಇಂದ್ರದತ್ತವಾದ ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧ ಅವನ ವಿಶೇಷತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ದೈತ್ಯ ಪಕ್ಷ ವಹಿಸಿದ ದೇವಾವತಾರರಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಂತಹ ಒಂದು ವಿಶೇಷ. ಸ್ವತಃ ದೇವತಾವತಾರನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೌರವರಂತಹ ದೈತ್ಯರ ಪಕ್ಷವಹಿಸಿದ್ದು ಕರ್ಣನ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸುವ ಒಂದು ವಿಶೇಷಾಂಶ.

ತಾಟಕಿಯು ಬ್ರಹ್ಮ ವರದಿಂದಾಗಿ ಅವಧ್ಯಳೆನಿಸಿದ ಪ್ರಸಂಗ ಒಂದು ಬಗೆಯದಾದರೆ, ಬಕಾಸುರ ಹಿಡಿಂಬಾಸುರ ಮೊದಲಾದವರು ಶಿವನ ವರದಿಂದಾಗಿ ಅವಧ್ಯರಾಗಿದ್ದುದು ವರಬಲದಿಂದ ಒದಗುವ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಹಿರಿಮೆಗೆ ನಿದರ್ಶನ.,

ಸ್ವಭಾವತಃ ಅಸುರರಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ರೂಪ ಲಾವಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಕಾಣುವ ರೀತಿ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯದು. ಸ್ವಭಾವತಃ ತಾಟಕಿ ಅವತಾರಳಾದ ಪೂತನಿಯು ಸುಂದರ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬರಲು ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದುದು, ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡುವಂತಹ ಸುಯೋಗವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದುದು ಅವಳ ಒಳಗಿದ್ದ ಊರ್ವಶೀ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯ ಆವೇಶದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಎಂಬುದು ಇಂತಹ ಪ್ರಸಂಗ.

ತಾರತಮ್ಯದ ವಿವೇಚನೆಯಲ್ಲಿ ಆರೋಹಣ ಕ್ರಮ, ಅವರೋಹಣ ಕ್ರಮ ಎಂಬ ಎರಡು ಕ್ರಮಗಳು ಮಹತ್ವ ಪಡೆದಿವೆ. ಕಡಿಮೆ ದೇವತೆಯಾದ ಪುಷ್ಕರನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯವರೆಗೆ ಚಿಂತಿಸುವ ತಾರತಮ್ಯವು ಆರೋಹಣ ಕ್ರಮದ ತಾರತಮ್ಯವಾದರೆ. ಸರ್ವೋತ್ತಮ ದೇವತೆಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಪುಷ್ಕರನವರೆಗೆ ಚಿಂತಿಸುವ ತಾರತಮ್ಯವು ಅವರೋಹಣ ತಾರತಮ್ಯ ಎನ್ನಿಸುವುದು.

ತಾರತಮ್ಯಪರಿಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ದೇವತೆಗಳ ಆರಾಧನೆ ವಿಹಿತ. ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಶ್ರೀಹರಿ-ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತ್ಯತಿಶಯವು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಅವರ ಭಕ್ತಿ

ಮೊದಲಾದ ಸಾಧನೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅನುಗ್ರಹ ಅವರಿಗೆ ಲಭಿಸುವುದು. ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಿಗಿಲಾದವರ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೀತಿ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಉತ್ತಮ ದೇವತೆಗಳ ಮೇಲೆ ಉತ್ತಮ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಆ ಬಳಿಕ ರಮಾ-ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಖಚಿತವಾದ ಸಾಧನ[೧]. ಹೀಗೆ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯದೇ ಮಾಡುವ ದೇವತಾರಾಧನೆ, ಗುರವಾರಾಧನೆಗಳು ಸೂಕ್ತ ಫಲವನ್ನು ನೀಡಲಾರವು. ಬದಲಾಗಿ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಫಲವನ್ನೇ ನೀಡಿ, ಅನರ್ಥಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗುವವು. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾರತಮ್ಯದ ಪರಿಜ್ಞಾನ ಉಪಾಸನೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಗತ್ಯವಾದುದು.

ದೇವತೆಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಲಯ ಇವುಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ತಾರತಮ್ಯ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗುವುದು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ದೇವತೆಗಳು ಹುಟ್ಟು ಮೊದಲು ನಡೆದು ಆ ಬಳಿಕ ಅವರಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾದ ದೇವತೆಗಳ ಹುಟ್ಟು ನಡೆಯುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿದ ದೇವತೆಗಳು, ಆ ಬಳಿಕ ಹುಟ್ಟುವ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತ ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಿಗಿಲಾದವರು. ಲಯದ ಕ್ರಮ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧ ರೀತಿಯದು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ದೇವತೆಯ ಲಯ ಮೊದಲಿಗೆ ನಡೆದು ಅನಂತರ ಹುಟ್ಟಿದ ದೇವತೆಗಳ ಲಯ ಆ ಬಳಿಕ ನಡೆಯುವುದು. ಕೊನೆಗೆ ಲಯ ಹೊಂದುವ ದೇವತೆ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಲ್ಲಿ ಇತರ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಲಯ ಹೊಂದುವುದರಿಂದ ಅವರು ಜೀವೋತ್ತಮರು ಎಂದಾಗುವುದು. ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಲಯ ಎಂಬುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯೊಂದಿಗೆ ಆಲಿಂಗಿತಳಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು ಅವರ ವಿಶೇಷ[೨].

ತತ್ತ್ವಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಇದೇ ತೆರನಾದದ್ದು. ಅವ್ಯಕ್ತ ತತ್ತ್ವದಿಂದ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವಾದಿಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ನಡೆಯುವುದು. ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳು ಈ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ತಾರತಮ್ಯ ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವರು.

---

೧. ವಿಷ್ಣೋರತ್ಯುತ್ತಮತ್ವಾದಖಿಲಗುಣಗಣೈಸ್ತತ್ರ ಭಕ್ತಿಂ ಗರಿಷ್ಠಾಂ
ಸಂಶ್ಲಿಷ್ಟೇ ಶ್ರೀಧರಾಭ್ಯಾಮಮುಮಥ ಪರಿವಾರಾತ್ಮನಾ ಸೇವಕೇಷು।
ಯಃ ಸಂಧತ್ತೇ ವಿರಿಂಚಿಶ್ವಸನವಿಹಗಪಾನಂತರುದ್ರೇಂದ್ರಪೂರ್ವೇ-
ಷ್ವಾಧ್ಯಾಯಂಸ್ತಾರತಮ್ಯಂ ಸ್ಫುಟಮವತಿ ಸದಾ ವಾಯುರಸ್ಮದ್ಗುರುಸ್ತಮ್ ॥
– ಶ್ರೀಹರಿವಾಯುಸ್ತುತಿ (೧೫)

೨. ಸೃಷ್ಟೌ ಲಯೇ ತಾರತಮ್ಯಂ ದೇವಾನಾಂ ಜ್ಞಾಯತೇ ಸ್ಫುಟಮ್।
ತಾರತಮ್ಯಪರಿಜ್ಞಾನೇ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯಮಿಷ್ಯತೇ॥
ಅತಸ್ತದ್ಬಹುಶಸ್ಸೂಕ್ತಮನ್ಯತ್ರೈತತ್ಪ್ರಕಾಶನಮ್ ॥ ಇತಿ ವಾಮನೇ। – ಭಾ.ತಾ.(೩/೨೦/೧೫)
ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಪ್ರೇರಕಶ್ಚ ಸರ್ವರೂಪೇಷ್ವಭೇದವಾನ್ ॥ – ಅಣುಭಾಷ್ಯ
ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಕಾಲೇಷು ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ।
ತದ್ಭಕ್ತಿತಾರತಮ್ಯೇನ ತಾರತಮ್ಯಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಮ್ ॥ – ಗೀತಾಭಾಷ್ಯ

ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಸರ್ವಮೂಲ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮುಖ್ಯ ಆಕರ. ನ್ಯಾಯಸುಧಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ, ಅವುಗಳ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ತಾರತಮ್ಯ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತು ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳು ಪದ್ಯ ಹಾಗೂ ಗದ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಲಘುತಾರತಮ್ಯ ಸ್ತೋತ್ರವು ಅಡಕವಾಗಿ ತಾರತಮ್ಯದ ವಿವರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ವಿವರಗಳು ಸಂಕಲಿತವಾಗಿವೆ. ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಂಧಿಗಳು ತಾರತಮ್ಯದ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿವೆ.

ಯಸ್ಯ ದೇವೇ ಪರಾಭಕ್ತಿರ್ಯಥಾ ದೇವೇ ತಥಾ ಗುರೌ ।
ತಸ್ಯೈತೇ ಕಥಿತಾ ಹ್ಯರ್ಥಾಃ ಪ್ರಕಾಶಂತೇ ಮಹಾತ್ಮನಃ ॥[೧]

–ಎಂಬ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವೇನ ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿನ ಭಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ತಾರತಮ್ಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಭಕ್ತಿಯು ಕರ್ತವ್ಯ ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ.

ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯದಂತೆ ಗುರುತಾರತಮ್ಯವು ಅಗತ್ಯವಾದ ತತ್ತ್ವ ಎಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದು. ಗುರುಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವರು:

ವಿತ್ತಂ ಬಂಧುರ್ವಯಃ ಕರ್ಮ ವಿದ್ಯಾ ಚೈವ ತು ಪಂಚಮೀ ।
ಏತಾನಿ ಮಾನ್ಯಸ್ಥಾನಾನಿ ಗರೀಯೋ ಹ್ಯುತ್ತರೋತ್ತರಮ್ ॥

ಸಂಪತ್ತು, ಬಂಧುತ್ವ, ವಯಸ್ಸು, ಸಾಧನೆ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯೆ ಇವುಗಳು ಆರೋಹಣ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಮೆ, ಗರಿಮೆಗಳ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಸಾಧನಗಳು ಎಂದು ಭಾವ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಂಧುತ್ವವೂ ಸಹ ಸೇರಿರುವುದು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶ. ಅದರಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳು, ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಅಣ್ಣ ಅಕ್ಕ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಂಧುತ್ವದಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹಿರಿಯಣ್ಣನಂತೂ ತಂದೆಯ ಸಮಾನ; ಜ್ಯೇಷ್ಠಭ್ರಾತಾ ಪಿತೃಸಮಃ. ಗುರುಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಈ ಮಾನದಂಡ ಉಪಯುಕ್ತವೆನ್ನಿಸುವುದು.

ಅವರ ದೇಹಲಕ್ಷಣಗಳು ಸಹ ಅವರ ಸ್ವರೂಪಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷಾಂಶ. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರದು ಸಮಸ್ತಲಕ್ಷಣೋಪೇತವಾದ, ಜ್ಞಾನಾನಂದಮಯವಾದ ಅಪ್ರಾಕೃತ

---

೧. 'ಹರಿಭಕ್ತಿಃ ಕ್ರಮೇಣೈವ ತದೀಯೇಷು ಹರಿಸ್ಮೃತಿಃ ।
ಹರಿಸ್ತುತಿಸ್ತತಸ್ತುತಿಶ್ಚ ತತ್ಸ್ತುತಿರ್ಹರಿಪೂಜನಮ್' ॥ ೨೪೯ ॥
ತತ್ಪೂಜಾ ವಿಹಿತಾತ್ಯಾಗ ಇತಿ ಮುಕ್ತೇಃ ಕ್ರಮೇಣ ಹಿ ।
ನಿಯಮಾತ್ ಸಾಧನಾನ್ಯೇವ ನಿತ್ಯಸಾಧ್ಯಾನಿ ಚಾಖಿಲೈಃ' ॥ ೨೫೦ ॥
ತಸ್ಮಾದ್ ವಂದ್ಯಾಶ್ಚ ಪೂಜ್ಯಾಶ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾ ಜ್ಞಾನಯೋಜಕಾಃ ।
ಗುರುತ್ವೇನ ಕ್ರಮೇಣೈವ ವಿಶೇಷೇಣೈವ ಕೇಶವಃ ॥ ೧೦೪ ॥
'ಶರೀರಧಾತುಕತ್ವೇನ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಮುಮುಕ್ಷುಣಾ ।
ಧ್ಯೇಯಾಸ್ತದೀಶಿತೃತ್ವೇನ ಭಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ' ಇತಿ – ಈಶಾವಾಸ್ಯೋಪನಿಷತ್ತು

ಸ್ವರೂಪ. ಆ ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮ-ವಾಯು ಮೊದಲಾದ ಪುರುಷ ಋಜುಗಳದು ನಂತರ ಸರಸ್ವತೀ-ಭಾರತೀ ಮೊದಲಾದ ಸ್ತ್ರೀಋಜುಗಳದು. ಇವರಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಲಕ್ಷಣದ ಸ್ಫುಟತ್ವದಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ಇರುವುದು. ಆ ಬಳಿಕ ಗರುಡ-ಶೇಷ-ರುದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಎನಿಸುವರು. ದುಷ್ಟರದು ದುರ್ಲಕ್ಷಣೋಪೇತವಾದ ಸ್ವರೂಪ. ಅವರಲ್ಲೂ ಸಕಲ ದುರ್ಲಕ್ಷಣೋಪೇತನಾದವನು ಎಂದರೆ, ಕಲಿ.

ಉಪಾಸನೆಯ ರೀತಿ, ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಒದಗುವ ಭಗವದ್ದರ್ಶನದಲ್ಲೂ ಸಹ ತಾರತಮ್ಯ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು. ಪ್ರತಿಭೆಯಲ್ಲೂ ಇಂತಹ ತಾರತಮ್ಯ ಸದಾ ಇರುವುದು; ಅದರಂತೆ ಅವರ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನದಲ್ಲೂ ಸಹ.

ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯ, ಗುರುತಾರತಮ್ಯಗಳಂತೆ ನದೀತಾರತಮ್ಯವೂ ಸಹ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ನದೀತಾರತಮ್ಯ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಂಗ್ರಹ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಗಳ ತಾರತಮ್ಯವೂ ಸಹ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

[೧]ವರ್ಣಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವು ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ನಿರ್ಣಾಯಕ: **ವಿಪ್ರಾಣಾಂ ಜ್ಞಾನತೋ ಜ್ಯೈಷ್ಠ್ಯಮ್**. ಕ್ಷತ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ಬಲವೇ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಗಮಕ: **ಯೋ ಯ ಏವ ಬಲಜ್ಯೇಷ್ಠಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯೇಷು ಸ ಉತ್ತಮಃ**. ವೈಶ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಆ ಸ್ಥಾನ. ಕೇವಲ ವಯಸ್ಸು ಇತರರದು. ಅದರಂತೆ ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಯತಿಗಳಿಗೆ ಅಗ್ರ ಸ್ಥಾನ. ಅದರಲ್ಲೂ ಪರಮಹಂಸರಿಗೆ ಪರಮ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ. ಜ್ಞಾನ, ಆಶ್ರಮಜ್ಯೇಷ್ಠತ್ವ ಇತ್ಯಾದಿ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವರಲ್ಲೂ ತಾರತಮ್ಯದ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ

---

೧. ಯೋ ಯ ಏವ ಬಲಜ್ಯೇಷ್ಠಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯೇಷು ಸ ಉತ್ತಮಃ।
ಅಂಗಂ ಚೇದ್ವಿಷ್ಣುಕಾರ್ಯೇಷು ತದ್ಭಕ್ತ್ಯೈವ ನ ಚಾನ್ಯಥಾ॥
ಬಲಂ ನೈಸರ್ಗಿಕಂ ತಚ್ಚೇದ್ವರಾಸ್ತ್ರಾದೇಸ್ತದನ್ಯಥಾ।
ಅನ್ಯಾವೇಶನಿಮಿತ್ತಂ ಚೇದ್ಬಲಮನ್ಯಾತ್ಮಕಂ ಹಿ ತತ್॥
ದೇವೇಷು ಬಲಿನಾಮೇವ ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನೇ ನ ಚಾನ್ಯಥಾ।
ಸ ಏವ ಚ ಪ್ರಿಯೋ ವಿಷ್ಣೋರ್ನಾನ್ಯಥಾ ತು ಕಥಂಚನ॥
ತಸ್ಮಾದ್ಯೋ ಯೋ ಬಲಜ್ಯೇಷ್ಠಃ ಸ ಗುಣಜ್ಯೇಷ್ಠ ಏವ ಚ।
ಬಲಂ ಹಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತಂ ಜ್ಞಾಯತೇ ಸ್ಥೂಲದೃಷ್ಟಿಭಿಃ॥
ಜ್ಞಾನಾದಯೋ ಗುಣಾ ಯಸ್ಮಾತ್ ಜ್ಞಾಯಂತೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಭಿಃ।
ತಸ್ಮಾದ್ಯತ್ರ ಬಲಂ ತತ್ರ ವಿಜ್ಞಾತವ್ಯಾ ಗುಣಾಃ ಪರೇ॥
ದೇವೇಷ್ವೇವ ನ ಚಾನ್ಯೇಷು ವಾಸುದೇವಪ್ರತೀಪತಃ।
ಕ್ಷತ್ರಾದನ್ಯೇಷ್ವಪಿ ಬಲಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಯತ್ರ ಕೇಶವಃ।
ಪ್ರವೃತ್ತೋ ದುಷ್ಟನಿಧನೇ ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯೇ ತದೈವ ಚ॥
ಅನ್ಯತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂ ತು ಪ್ರಮಾಣಂ ಜ್ಞಾನಮೇವ ಹಿ।
ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಣಾಂ ಬಲಂ ಚೈವ ಸರ್ವೇಷಾಂ ವಿಷ್ಣುಕಾರ್ಯತಾ॥
ಕೃಷ್ಣರಾಮಾದಿರೂಪೇಷು ಬಲಕಾರ್ಯೋ ಜನಾರ್ದನಃ।
ದತ್ತವ್ಯಾಸಾದಿರೂಪೇಷು ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯಸ್ತಥಾ ಪ್ರಭುಃ॥ - ಮ.ಭಾ.ತಾ.ನಿ (೨/೧೭-೨೪)

ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ಸನ್ನಿಧಾನದಲ್ಲೂ ಸಹ ತಾರತಮ್ಯವು ಅವುಗಳ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಕರ, ಅರ್ಚಕರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವುದು. ಪರ್ವಕಾಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸಹ ತಾರತಮ್ಯದ ಚಿಂತನೆ ಇದೆ. ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ತುಳಸಿಗೆ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನ, ಹೀಗೆ ತಾರತಮ್ಯದ ಚಿಂತನೆ ಬಹುಮುಖವಾದುದು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ವಿಭೂತಿರೂಪದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವಂತೆ, ಆಯಾ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿನ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಭಗವಂತನ ವಿಭೂತಿರೂಪವು ಕಾರಣವೆನ್ನಿಸುವುದು.

ತಾರತಮ್ಯವು ಜ್ಞಾನ, ಭಕ್ತಿ, ಬಲ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಗುಣಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅವಲಂಬಿಸದೆ, ಸಕಲ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಅವಲಂಬಿಸುವುದು ಎಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷಾಂಶ. ಎಂದರೆ, ಮೇಲಿನ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿನ ಭಕ್ತಿ-ಜ್ಞಾನಾದಿ ಸಕಲ ಗುಣಗಳೂ ಸಹ ಅವರ ಕೆಳಗಿನ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ-ಜ್ಞಾನಾದಿ ಸಕಲಗುಣಗಳಿಗಿಂತಲೂ ನಿಯಮೇನ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿರುವವು ಎಂದರ್ಥ. ಇದರಿಂದ ತಾರತಮ್ಯವು ಒಂದೆರಡು ಗುಣಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅವಲಂಬಿಸಿದ ಲೋಕರೀತಿಯ ತಾರತಮ್ಯವಾಗಿರದೇ ಸಕಲ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸಿದ ವಿಶೇಷರೀತಿಯ ತಾರತಮ್ಯ ಎಂದರ್ಥ.

ಒಟ್ಟಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೂ ಮೂಲವಾದದ್ದು ಸ್ವರೂಪತಾರತಮ್ಯ; ಎಂದರೆ, ಸ್ವರೂಪದ ತಾರತಮ್ಯವೇ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೂ ಸಹ ಮೂಲಕಾರಣ. ಉಳಿದೆಲ್ಲವೂ ಸಹ ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಇರುವುದು. ಹೀಗೆ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ತಾರತಮ್ಯವು ಅನಾದಿ ಹಾಗೂ ನಿತ್ಯ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅನುಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರಮೇಯವಾದ ಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಫುಟವಾಗುವುದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಅದೇ ಅಲ್ಲವೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾರತಮ್ಯದ ಪರಿಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಸ್ತೋತ್ರಕೃತಿಗಳ ಪಾರಾಯಣ, ಅನುಸಂಧಾನಾದಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ತಾರಕ[೧].

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸೋತ್ರಮಾಲಿಕೆಯ ಒಂಭತ್ತನೇ ಭಾಗವು ಇಂತಹ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಸಂಕಲನವಾಗಿದೆ ವೈದಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಹರಿದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದವರೆಗಿನ ಆಕರಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ತಾರತಮ್ಯ ತತ್ತ್ವದ ಸಂಗ್ರಹ ಇದರಲ್ಲಿದೆ. ಉಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಸರ್ವಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿನ ತಾರತಮ್ಯ ನಿರೂಪಣೆ,

---

೧. ಮಾರನಯ್ಯನ ಕರುಣಪಾರಾವಾರಮುಖ್ಯಸುಪಾತ್ರರೆನಿಪ ಸ-
ರೋರುಹಾಸನ ವಾಣಿ ರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿ ಸುರನಿಕರ ।
ತಾರತಮ್ಯಾತ್ಮಕಸುಪದ್ಯಗಳಾರು ಪಠಿಸುವರಾ ಜನರಿಗೆ ರ-
ಮಾರಮಣ ಪೂರೈಸಲೀಪ್ಸಿತ ಸರ್ವಕಾಲದಲಿ ॥
ಮೂರುಕಾಲಂಗಳಲಿ ತುತಿಸೆ ಶರೀರವಾಙ್ಮನಶುದ್ಧಿ ಮಾಳ್ಪದು
ದೂರಗೈಸುವುದಖಿಳಪಾಪಸಮೂಹ ಪ್ರತಿದಿನದಿ ।
ಚೋರಭಯ ರಾಜಭಯ ನಕ್ರಚಮೂರುಶಸ್ತ್ರಜಲಾಗ್ನಿಭೂತಮ-
ಹೋರಗಜ್ವರನರಕಭಯ ಸಂಭವಿಸದೆಂದೆಂದು ॥ – ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ (೩೨/೫೪,೫೫)

ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ತಾರತಮ್ಯದ ವಿವೇಚನೆ, ಅನೇಕ ಯತಿವರೇಣ್ಯರು ರಚಿಸಿರುವ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಗಳು, ಹಾಗೂ ವೈಷ್ಣವ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಹನೀಯರು ರಚಿಸಿರುವ ಅನೇಕ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಕಲಿತವಾಗಿವೆ. ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ಅಂಶಾವತಾರ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಸರಾಜರ ಪ್ರಶಿಷ್ಯರಾದ ವಿಠಲಾಚಾರ್ಯರ ತಾರತಮ್ಯಸದ್ರತ್ನಮಾಲಾ ಕೃತಿಗಳು, ಅಂಶ-ಆವೇಶಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳು, ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿರುವ ಐದು ಶ್ಲೋಕಗಳ ತಾರತಮ್ಯಶ್ಲೋಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದ ಕೃತಿ ಎನ್ನಬಹುದು. ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು, ಶ್ರೀರಘೂತ್ತಮರು ಮೊದಲಾದ ಯತಿಶೇಖರರ ಕೃತಿಗಳೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ. ಶ್ರೀಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮತೀರ್ಥರ ಪ್ರಮೇಯಮಾಲಾ ಗದ್ಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ತಾರತಮ್ಯದ ನಿರೂಪಣೆ ತುಂಬಾ ಚೇತೋಹಾರಿಯಾದದ್ದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತಾರತಮ್ಯಶ್ಲೋಕಗಳು ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಪ್ರಸಾರವಾಗುತ್ತಿವೆ ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಶ್ರೀಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಸಂಶೋಧನ ಮಂದಿರದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳು ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಗ್ರಂಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿದ್ದ ಕೃತಿಗಳು. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ದೊರೆತ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ತಾರತಮ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ತಾರತಮ್ಯಪ್ರಬಂಧಮಾಲಾ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳ ಶುದ್ಧಪಾಠವನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ನೀಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷ

ಅಂಶಾವತಾರವು ಸುಮಧ್ವವಿಜಯ, ಲಯಚಂದ್ರಿಕಾದಿಗಳ ಕರ್ತೃವಾದ ಲಿಕುಚ ನಾರಾಯಣ-ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ಕೃತಿ[೧]. ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜಶ್ರೀಚರಣರಂತೂ ಯುಕ್ತಿಮಲ್ಲಿಕಾಚಾರ್ಯರು ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಮಹಾಮಹಿಮರು. ಕಲ್ಯಾಣಿದೇವಿಯು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಸೋದರಿ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಪಕ್ಷವಾದರೆ, ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ಸೋದರಿ ಎಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು. ಶ್ರೀರಘೂತ್ತಮತೀರ್ಥರು ಶ್ರೀಭಾವಬೋಧಕಾರರು ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಟಿಪ್ಪಣ್ಯಾಚಾರ್ಯರು. ಶ್ರೀಸತ್ಯವ್ರತತೀರ್ಥರು ಶ್ರೀರಘೂತ್ತಮತೀರ್ಥರ ಅನಂತರ ಅವರ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯವರಾಗಿ ವಿರಾಜಮಾನರಾದವರು[೨]. ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹಭಿಕ್ಷುಗಳು ಶ್ರೀವಿದ್ಯಾಧೀಶತೀರ್ಥರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಯತಿಗಳು. ಶ್ರೀಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮತೀರ್ಥರು ಉತ್ತರಾದಿಮಠದ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಸತ್ಯಪರಾಯಣತೀರ್ಥರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ವಿರಾಜಮಾನರಾದವರು.

ಶ್ರೀವೇಣುಪಲ್ಲೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರು ಗೃಹಸ್ಥ ಟಿಪ್ಪಣಿಕಾರರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಪಂಕ್ತಿಗೆ ಸೇರಿದವರು. ಶ್ರೀವೇಂಕಟಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಅವರ ಪುತ್ರ. ಛಲಾರಿ ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಟಿಪ್ಪಣಿಕಾರರು. ಋಗ್ಭಾಷ್ಯ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಹಾಗೂ ಸ್ಮೃತ್ಯರ್ಥಸಾಗರ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರು. ತಾರತಮ್ಯಸದ್ರತ್ನಮಾಲಾ ಬರೆದ ಶ್ರೀವಿಠಲಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀವ್ಯಾಸರಾಜರ ಪ್ರಶಿಷ್ಯರು. ಗುರ್ಜಾಲ ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಾಚಾರ್ಯರು ಅನಂತರದ ಅನೇಕ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿತರಾದ

---

೧. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಗ್ರಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶನದ ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಮಧ್ವ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ (ಜನವರಿ ೨೦೧೫)ಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

೨. ಈ ಮುನ್ನ ಪ್ರಕಟಿತವಾಗಿರುವ ಇವರ ತಾರತಮ್ಯಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ತತ್ತ್ವನಿರೂಪಕವಾದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿತ್ತು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಮಹನೀಯರು. ಇತರ ಎಲ್ಲರೂ ತುಂಬಾ ಪ್ರಾಚೀನರೇ. ತಮ್ಮ ಅಧಿಕೃತ ರಚನೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಮಾನ್ಯರಾದವರು. ತಾಮ್ರಪರ್ಣಿ ಶ್ರೀವಿಠಲಾಚಾರ್ಯರ ಪುತ್ರರಾದ ಶ್ರೀಆನಂದತೀರ್ಥಾಚಾರ್ಯರು (ಸತ್ತತ್ತ್ವರತ್ನಮಾಲಾ) ಬರೆದಿರುವ ತಾರತಮ್ಯ ಸ್ತೋತ್ರವು ಸಹ ತುಂಬಾ ಗಮನಾರ್ಹ; ಅವರ ಈ ಕೃತಿಗೆ ಅವರ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಶ್ರೀಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯರು ತುಂಬಾ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಬರೆದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಕೇವಲ ೧೮ ವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದು ಅಪೂರ್ವವೆನ್ನಿಸುವ ಸಂಗತಿ.

ತಾರತಮ್ಯತತ್ತ್ವದ ಸಮಗ್ರ ಗ್ರಹಿಕೆಗಾಗಿ ಹರಿದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿನ [೧] ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥದಾಸರ ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೦ ಸಂಧಿಗಳು ತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣೆಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಇದರ ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ತುಂಬಾ ಗಮನಾರ್ಹವೆನ್ನಿಸುವಂತಹುದು.

ಪಂಚಶ್ಲೋಕೀ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಉಮರ್ಜಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯರು ರಚಿಸಿರುವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ತುಂಬಾ ಅಪೂರ್ವವೆನ್ನಿಸುವಂತಹುದು. ಅದರಂತೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರ ನವಶ್ಲೋಕಿರತ್ನಮಾಲಾ ಕೃತಿಗೆ ಪ್ರದೀಪಿಕೆ ಎಂಬ ಬಿದರಹಳ್ಳಿ ಶ್ರೀವೆಂಕಟಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಅಪೂರ್ವವೇ ಆಗಿದೆ. ತುಂಬಾ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಅಂತಹ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಕೃತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಅವು ಒಳಪಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೇ ಅದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ. ಆದರೂ ಕೃತಿಯ ಸಮಗ್ರತೆಗಾಗಿ ಅವುಗಳ ಆದ್ಯಂತ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯ ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ[೨].

ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶ್ರೀವಿಜಯದಾಸರ ಅನೇಕ ಸುಳಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ; ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರದ ಸಂಧಿಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯಸ್ಫೂರ್ತಿ ಎನ್ನಿಸುವಂತೆ ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ಇರುವುದು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶ. ಶ್ರೀಕನಕದಾಸರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ತಾರತಮ್ಯದ ನಿರೂಪಣೆ ಸ್ಫುಟವಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದೆ[೩].

---

೧. ಶ್ರೀಪುರಂದರದಾಸರು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀವಿಜಯದಾಸರು ತಮ್ಮ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ನೀಡಿರುವರು. ಗ್ರಂಥವಿಸ್ತಾರ ಭಯದಿಂದಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ನೂರು ಮುನಿಗಳು ಹಾಗೂ ನೂರು ರಾಜರುಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ ಹರಿದಾಸರು ಎಂಬುದು ಶ್ರೀವಿಜಯದಾಸರ ಹಿರಿಮೆ. ಈ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಕನಕದಾಸರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ಮೊದಲ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರಾದ ದೇವತೆಗಳ ವಿವರ ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತದ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಇದು ಅವರು ಮಾಧ್ವದೀಕ್ಷೆಯವರು ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಫುಟಪಡಿಸುವ ಅಂಶ.

೨. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕಲಿತವಾಗಿರುವ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಕಂಡುಬಂದಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಲಿಪಿಕಾರರ ದೋಷ ಕಾರಣ. ಅಲ್ಲದೆ, ಅಂತಹ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಮುಖ್ಯ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಯಾದುದೇನಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

೩. ಬಲ್ಲವರೆ ಬಲ್ಲರು ಎಲ್ಲವರರಿಯರು
ಫುಲ್ಲಲೋಚನ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೆಂಬುದನು ॥ ಪ ॥

ಒಟ್ಟಾಗಿ ತಾರತಮ್ಯತತ್ತ್ವದ ಸಮಗ್ರ ಪರಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಪುಟದಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಯೋಜನ ಅಪಾರವಾದುದು ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸ ನನಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಿಕಾ ಕೃತಿಯು ಅನೇಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಮುದ್ರಿತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಗ್ರಂಥಾಲಯ, ವ್ಯಾಸನಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿವೆ. ಶ್ರೀಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಸಂಶೋಧನ ಮಂದಿರದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾದ ತಾರತಮ್ಯಪ್ರಬಂಧ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಶುದ್ಧ ಪಾಠವನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಿಕಾ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಯೋಜಿಸಿರುವವರು **ಒಬ್ಬ ಅಂತರಂಗ ಭಕ್ತರು.** ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಅವರ ಸೇವೆ ಬಹುಮುಖವಾದುದು. ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ ಋಣಿ. ಡಿ.ಟಿ.ಪಿ ಕಾರ್ಯ ರಯಿಪ್ರಾಣ ಇಂಪ್ರೆಷನ್ಸ್‌ನ ಚಿ॥ ಮಾರುತಿರಾವ್ ಅವರದು; ಸಹಕಾರ ಚಿ ॥ ಆರ್. ಆನಂದಪದ್ಮನಾಭ(ಸುದರ್ಶನ), ನನ್ನ ಪುತ್ರ ಡಾ. ಜಯಂತ ಪಿ. ವ್ಯಾಸನಕೆರೆ ಹಾಗೂ ಚಿ॥ ಪ್ರವೀಣ ಕಟ್ಟಿ ಅವರದು. ವಿಶೇಷ ಸಹಕಾರ ನನ್ನ ಧರ್ಮಪತ್ನೀ ಚಿ. ಸೌ ಜಯಶ್ರೀ ಪಿ. ವ್ಯಾಸನಕೆರೆ ಹಾಗೂ ಸೊಸೆ ಚಿ. ಸೌ. ಶ್ರುತಿ ವ್ಯಾಸನಕೆರೆ ಇವರದು; ಮುದ್ರಣ ವಾಗರ್ಥ ಅವರದು; ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನವು ಋಣಿ.

ಬೆಂಗಳೂರು - **ವ್ಯಾಸನಕೆರೆ ಪ್ರಭಂಜನಾಚಾರ್ಯ**

ದುರ್ಮುಖ - ವೈಕುಂಠ ಏಕಾದಶೀ (೦೯.೦೧.೨೦೧೭)

ಅಜನು ಅಧಿಕ ಬಲ್ಲ ಅನಲ ಸ್ನೇಹಿತ ಬಲ್ಲ
ಗಜಚರ್ಮಾಂಬರ ಬಲ್ಲ ಗರುಡ ಬಲ್ಲ
ಭುಜಗೇಶ್ವರನು ಬಲ್ಲ ಭೂರಿಲೋಚನ ಬಲ್ಲ
ತ್ರಿಜಗಾಧಿಪತಿ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನೆಂಬುದನು ॥ ೧ ॥

|| श्रीः ||

ಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಿಕಾ - ೯
(ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಿಕಾ)

॥ ಶ್ರೀ ಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ಹರಿಃ ಓಮ್ ॥

॥ ಶ್ರೀಮದ್ಧನುಮದ್ಭೀಮಮಧ್ವಾಂತರ್ಗತ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣವೇದವ್ಯಾಸಾತ್ಮಕ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಹಯಗ್ರೀವಾಯ ನಮಃ ॥

೧. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ

---

೧. ಆನಂದತಾರತಮ್ಯಮೀಮಾಂಸಾ (ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷತ್)

ಸೈಷಾಽಽನಂದಸ್ಯ ಮೀಮಾಂಸಾ ಭವತಿ। ಯುವಾ ಸ್ಯಾತ್ಸಾಧು ಯುವಾಽಧ್ಯಾಯಕಃ। ಆಶಿಷ್ಠೋ ದೃಢಿಷ್ಠೋ ಬಲಿಷ್ಠಃ। ತಸ್ಯೇಯಂ ಪೃಥಿವೀ ಸರ್ವಾ ವಿತ್ತಸ್ಯ ಪೂರ್ಣಾ ಸ್ಯಾತ್। ಸ ಏಕೋ ಮಾನುಷ ಆನಂದಃ। ತೇ ಯೇಶತಂ ಮಾನುಷಾ ಆನಂದಾಃ। ಸ ಏಕೋ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾಣಾಮಾನಂದಃ। ಶ್ರೋತ್ರಿಯಸ್ಯ ಚಾಕಾಮಹತಸ್ಯ ॥ ೧೭ ॥

ತೇ ಯೇ ಶತಂ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾಣಾಮಾನಂದಾಃ। ಸ ಏಕೋ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಣಾಮಾನಂದಃ। ಶ್ರೋತ್ರಿಯಸ್ಯ ಚಾಕಾಮಹತಸ್ಯ। ತೇ ಯೇ ಶತಂ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಣಾಮಾನಂದಾಃ। ಸ ಏಕಃ ಪಿತೄಣಾಂ ಚಿರಲೋಕಲೋಕಾನಾಮಾನಂದಃ। ಶ್ರೋತ್ರಿಯಸ್ಯ ಚಾಕಾಮಹತಸ್ಯ। ತೇ ಯೇ ಶತಂ ಪಿತೄಣಾಂ ಚಿರಲೋಕಲೋಕಾನಾಮಾನಂದಾಃ। ಸ ಏಕ ಆಜಾನಜಾನಾಂ ದೇವಾನಾಮಾನಂದಃ। ಶ್ರೋತ್ರಿಯಸ್ಯ ಚಾಕಾಮಹತಸ್ಯ। ತೇ ಯೇ ಶತಮಾಜಾನಜಾನಾಂ ದೇವಾನಾಮಾನಂದಾಃ। ಸ ಏಕಃ ಕರ್ಮದೇವಾನಾಂ ದೇವಾನಾಮಾನಂದಃ ॥ ೧೮ ॥ ಯೇ ಕರ್ಮಣಾ ದೇವಾನಪಿಯಂತಿ। ಶ್ರೋತ್ರಿಯಸ್ಯ ಚಾಕಾಮಹತಸ್ಯ। ತೇ ಯೇ ಶತಂ ಕರ್ಮದೇವಾನಾಂ ದೇವಾನಾಮಾನಂದಾಃ। ಸ ಏಕೋ ದೇವಾನಾಮಾನಂದಃ। ಶ್ರೋತ್ರಿಯಸ್ಯ ಚಾಕಾಮಹತಸ್ಯ। ತೇ ಯೇ ಶತಂ ದೇವಾನಾಮಾನಂದಾಃ। ಸ ಏಕ ಇಂದ್ರಸ್ಯಾನಂದಃ। ಶ್ರೋತ್ರಿಯಸ್ಯ ಚಾಕಾಮಹತಸ್ಯ। ತೇ ಯೇ ಶತಮಿಂದ್ರಸ್ಯಾನಂದಾಃ। ಸ ಏಕೋ ಬೃಹಸ್ಪತೇರಾನಂದಃ। ಶ್ರೋತ್ರಿಯಸ್ಯ ಚಾಕಾಮಹತಸ್ಯ। ತೇ ಯೇ ಶತಂ ಬೃಹಸ್ಪತೇರಾನಂದಾಃ ॥ ೧೯ ॥ ಸ ಏಕಃ ಪ್ರಜಾಪತೇರಾನಂದಃ। ಶ್ರೋತ್ರಿಯಸ್ಯ ಚಾಕಾಮಹತಸ್ಯ। ತೇ ಯೇ ಶತಂ ಪ್ರಜಾಪತೇರಾನಂದಾಃ। ಸ ಏಕೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಆನಂದಃ। ಶ್ರೋತ್ರಿಯಸ್ಯ ಚಾಕಾಮಹತಸ್ಯ ॥೨೦॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷದಿ ಆನಂದತಾರತಮ್ಯಮೀಮಾಂಸಾ ॥

*****

೨. ಆನಂದತಾರತಮ್ಯಮೀಮಾಂಸಾ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷತ್)

ಸ ಯೋ ಹ ವೈ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ರಾದ್ಧಃ ಸಮೃದ್ಧೋ ಭವತ್ಯನ್ಯೇಷಾಮಧಿ ಪತಿಸ್ಸರ್ವೈರ್ಮಾನುಷ್ಯಕೈರ್ಭೋಗೈಃ ಸಂಪನ್ನತಮಃ ಸ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಪರಮ ಆನಂದೋಽಥ ಯೇ ಶತಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಮಾನಂದಾಃ ಸ ಏಕಃ ಪಿತೃಣಾಂ ಜಿತಲೋಕಾನಾಮಾನಂದೋಽಥ ಯೇ ಶತಂ ಪಿತೃಣಾಂ ಜಿತಲೋಕಾನಾಮಾನಂದಾಃ ಸ ಏಕೋ ಗಂಧರ್ವಲೋಕ ಆನಂದೋಽಥ ಯೇ ಶತಂ ಗಂಧರ್ವಲೋಕ ಆನಂದಾಃ ಸ ಏಕಃ ಕರ್ಮದೇವಾನಾಮಾನಂದೋ ಯೇ ಕರ್ಮಣಾ ದೇವತ್ವಮಭಿಸಂಪದ್ಯಂತೇಽಥ ಯೇ ಶತಂ ಕರ್ಮದೇವಾನಾಮಾನಂದಾಃ ಸ ಏಕ ಆಜಾನದೇವಾನಾಮಾನಂದೋ ಯಶ್ಚ ಶ್ರೋತ್ರಿಯೋಽವೃಜಿನೋಽಕಾಮ ಹತೋಽಥ ಯೇ ಶತಮಾಜಾನದೇವಾನಾಮಾನಂದಾಃ ಸ ಏಕಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಲೋಕ ಆನಂದೋ ಯಶ್ಚ ಶ್ರೋತ್ರಿಯೋಽವೃಜಿನೋಽಕಾಮಹತೋಽಥ ಯೇ ಶತಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಲೋಕ ಆನಂದಾಃ ಸ ಏಕೋ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ ಆನಂದೋ ಯಶ್ಚ ಶ್ರೋತ್ರಿ ಯೋಽವೃಜಿನೋಽಕಾಮಹತೋಽಥೈಷ ಏವ ಪರಮ ಆನಂದ ಏಷ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಃ ಸಮ್ರಾಡಿತಿ ಹೋವಾಚ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯಃ ಸೋಽಹಂ ಭಗವತೇ ಸಹಸ್ರಂ ದದಾಮ್ಯತ ಊರ್ಧ್ವಂ ವಿಮೋಕ್ಷಾಯೈವ ಬ್ರೂಹೀತ್ಯತ್ರ ಹ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯೋ ಬಿಭಯಾಂಚಕಾರ ಮೇಧಾವೀ ರಾಜಾ ಸರ್ವೇಭ್ಯೋ ಮಾಽಂತೇಭ್ಯ ಉದರೌತ್ಸೀದಿತಿ ॥ ೩೩ ॥

ಸ ವಾ ಏಷ ಏತಸ್ಮಿನ್ಸ್ವಪ್ನಾಂತೇ ರತ್ವಾ ಚರಿತ್ವಾ ದೃಷ್ಟ್ವೈವ ಪುಣ್ಯಂ ಚ ಪಾಪಂ ಚ ಪುನಃ ಪ್ರತಿನ್ಯಾಯಂ ಪ್ರತಿಯೋನ್ಯಾದ್ರವತಿ ಬುದ್ಧಾಂತಾಯೈವ ॥ ೩೪ ॥ ತದ್ಯಥಾಽನನಃ ಸುಸಮಾಹಿತಮುತ್ಸರ್ಜದ್ಯಾಯಾದೇವಮೇವಾಯಂ ಶರೀರ ಆತ್ಮಾ ಪ್ರಾಜ್ಞೇನಾತ್ಮನಾಽನ್ವಾರೂಢಂ ಉತ್ಸರ್ಜದ್ಯಾತಿ ಯತ್ರೈತದೂರ್ಧ್ವೋಚ್ಛ್ವಾಸೀ ಭವತಿ ॥ ೩೫ ॥ ಸ ಯತ್ರಾಯಮಣಿಮಾನಂ ನ್ಯೇತಿ ಜರಯಾ ವೋಪತಪತಾ ವಾಽಣಿಮಾನಂ ನಿಗಚ್ಛತಿ ತದ್ಯಥಾಮ್ರಮೌದುಂಬರಂ ವಾ ಪಿಪ್ಪಲಂ ವಾ ಬಂಧನಾತ್ಪ್ರಮುಚ್ಯತ ಏವಮೇವಾಯಂ ಪುರುಷ ಏಭ್ಯೋಽಂಗೇಭ್ಯಃ ಸಂಪ್ರಮುಚ್ಯ ಪುನಃ ಪ್ರತಿನ್ಯಾಯಂ ಪ್ರತಿಯೋನ್ಯಾದ್ರವತಿ ಪ್ರಾಣಾಯೈವ ॥ ೩೬ ॥ ತದ್ಯಥಾ ರಾಜಾನಮಾಯಾಂತಮುಗ್ರಾಃ ಪ್ರತ್ಯೇನಸಃ ಸೂತಗ್ರಾಮಣ್ಯೋಽನ್ನೈಃ ಪಾನೈರಾವಸಥೈಃ ಪ್ರತಿಕಲ್ಪಂತೇಽಯ-ಮಾಯಾತ್ಯಯಮಾಗಚ್ಛತೀತ್ಯೇವಂ ಹೈವಂವಿದಂ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಪ್ರತಿಕಲ್ಪಯಂತ ಇದಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಯಾತೀದಮಾಗಚ್ಛತೀತಿ ॥ ೩೭ ॥ ತದ್ಯಥಾ ರಾಜಾನಂ ಪ್ರಯಿಯಾಸಂತಮುಗ್ರಾಃ ಪ್ರತ್ಯೇನಸಃ ಸೂತಗ್ರಾಮಣ್ಯೋಽಭಿಸಮಾಯಂತ್ಯೇ-

ವಮೇವೇಮಮಾತ್ಮಾನಮಂತಕಾಲೇ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಾಣಾ ಅಭಿಸಮಾಯಂತಿ ಯತ್ರೈತದೂರ್ಧ್ವೋಚ್ಛ್ವಾಸೀ ಭವತಿ ॥ ೩೮ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷದೀ ಆನಂದತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ ॥

*****

೩. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಐತರೇಯೋಪನಿಷತ್)

ಸ ಈಕ್ಷತೇಮೇ ನು ಲೋಕಾಶ್ಚ ಲೋಕಪಾಲಾಶ್ಚಾನ್ನಮೇಭ್ಯಃ ಸೃಜಾ ಇತಿ ಸೋಽ-ಪೋಽಭ್ಯತಪತ್ತಾಭ್ಯೋಽಭಿತಪ್ತಾಭ್ಯೋ ಮೂರ್ತಿರಜಾಯತ ಯಾ ವೈ ಸಾ ಮೂರ್ತಿರಜಾಯತಾನ್ನಂ ವೈ ತತ್ತದೇತತ್ಸೃಷ್ಟಂ ಪರಾಙ್ತ್ಯಜಿಘಾಂಸತ್ತದ್ವಾಚಾಽಜಿ-ಘೃಕ್ಷತ್ತನನಾಶಕ್ನೋದ್ವಾಚಾ ಗ್ರಹೀತುಂ ಸ ಯದ್ಧೈನದ್ವಾಚಾಽಗ್ರಹೈಷ್ಯದಭಿವ್ಯಾಹೃತ್ಯ ಹೈವಾನ್ನಮತ್ರಪ್ಸ್ಯತ್ತತ್ಪ್ರಾಣೇನಾಜಿಘೃಕ್ಷತ್ತನ್ನಾಶಕ್ನೋತ್ಪ್ರಾಣೇನ ಗ್ರಹೀತುಂ ಸ ಯದ್ಧೈ-ನತ್ಪ್ರಾಣೇನಾಗ್ರಹೈಷ್ಯದಭಿಪ್ರಾಣ್ಯ ಹೈವಾನ್ನಮತ್ರಪ್ಸ್ಯತ್ತಚ್ಚಕ್ಷುಷಾಽಜಿಘೃಕ್ಷತ್ತನ್ನಾ-ಶಕ್ನೋಚ್ಚಕ್ಷುಷಾ ಗ್ರಹೀತುಂ ಸ ಯದ್ಧೈನಚ್ಚಕ್ಷುಷಾಽಗ್ರಹೈಷ್ಯದ್ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಹೈವಾ-ನ್ನಮತ್ರಪ್ಸ್ಯತ್ತಚ್ಛ್ರೋತ್ರೇಣಾಜಿಘೃಕ್ಷತ್ತನ್ನಾಶಕ್ನೋಚ್ಛ್ರೋತ್ರೇಣ ಗ್ರಹೀತುಂ ಸ ಯದ್ಧೈನ-ಚ್ಛ್ರೋತ್ರೇಣಾಗ್ರಹೈಷ್ಯತ್ ಶ್ರುತ್ವಾ ಹೈವಾನ್ನಮತ್ರಪ್ಸ್ಯತ್ತತ್ತ್ವಚಾಽಜಿಘೃಕ್ಷತ್ತನ್ನಾಶಕ್ನೋ-ತ್ತ್ವಚಾ ಗ್ರಹೀತುಂ ಸ ಯದ್ಧೈನತ್ತ್ವಚಾಽಗ್ರಹೈಷ್ಯತ್ಸ್ಪೃಷ್ಟ್ವಾ ಹೈವಾನ್ನಮತ್ರಪ್ಸ್ಯತ್ತನ್ಮನ-ಸಾಽಜಿಘೃಕ್ಷತ್ತನ್ನಾಶಕ್ನೋನ್ಮನಸಾ ಗೃಹೀತುಂ ಸ ಯದ್ಧೈತನ್ಮನಸಾಗ್ರಹೈಷ್ಯದ್ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಹೈವಾನ್ನಮತ್ರಪ್ಸ್ಯತ್ತಚ್ಛಿಶ್ನೇನಾಜಿಘೃಕ್ಷತ್ತನ್ನಾಶಕ್ನೋಚ್ಛಿಶ್ನೇನ ಗ್ರಹೀತುಂ ಸ ಯದ್ಧೈನ-ಚ್ಛಿಶ್ನೇನಾಗ್ರಹೈಷ್ಯದ್ವಿಸೃಜ್ಯ ಹೈವಾನ್ನಮತ್ರಪ್ಸ್ಯತ್ತದಪಾನೇನಾಜಿಘೃಕ್ಷತ್ತದಾವಯತ್ಸೈ-ಷೋಽನ್ನಸ್ಯ ಗ್ರಹೋ ಯದ್ವಾಯುರನ್ನಾಯುರ್ವಾ ಏಷ ಯದ್ವಾಯುಃ ಸ ಈಕ್ಷತ ಕಥಂ ನ್ವಿದಂ ಮದೃತೇ ಸ್ಯಾದಿತಿ ಸ ಈಕ್ಷತ ಕತರೇಣ ಪ್ರಪದ್ಯಾ ಇತಿ ಸ ಈಕ್ಷತ ಯದಿ ವಾಚಾಽಭಿವ್ಯಾಹೃತಂ ಯದಿ ಪ್ರಾಣೇನಾಭಿಪ್ರಾಣಿತಂ ಯದಿ ಚಕ್ಷುಷಾ ದೃಷ್ಟಂ ಯದಿ ಶ್ರೋತ್ರೇಣ ಶ್ರುತಂ ಯದಿ ತ್ವಚಾ ಸ್ಪೃಷ್ಟಂ ಯದಿ ಮನಸಾ ಧ್ಯಾತಂ ಯದ್ಯಪಾನೇನಾಭ್ಯಪಾನಿತಂ ಯದಿ ಶಿಶ್ನೇನ ವಿಸೃಷ್ಟಮಥ ಕೋಽಹಮಿತಿ ಸ ಏತಮೇವ ಸೀಮಾನಂ ವಿದಾರ್ಯೈತಯಾ ದ್ವಾರಾ ಪ್ರಾಪದ್ಯತ ಸೈಷಾ ವಿದೃತಿರ್ನಾಮ ದ್ವಾಸ್ತದೇತನ್ನಾಂದನಂ ತಸ್ಯ ತ್ರಯ ಆವಸಥಾಸ್ತ್ರಯಃ ಸ್ವಪ್ನಾ ಅಯಮಾವಸಥೋಽ-ಯಮಾವಸಥೋಽಯಮಾವಸಥ ಇತಿ ಸ ಜಾತೋ ಭೂತಾನ್ಯಭಿವ್ಯೈಖ್ಯತ್ಕಿಮಿಹಾನ್ಯಂ ವಾವದಿಷದಿತಿ ಸ ಏತಮೇವ ಪುರುಷಂ ಬ್ರಹ್ಮತತಮಮಪಶ್ಯದಿದಮದರ್ಶಮಿತೀ ೩ ತಸ್ಮಾದಿದಂದ್ರೋ ನಾಮೇದಂದ್ರೋ ಹ ವೈ ನಾಮ ತಮಿದಂದ್ರಂ ಸಂತಮಿಂದ್ರ

ಇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ ಪರೋಕ್ಷೇಣ ಪರೋಕ್ಷಪ್ರಿಯಾ ಇವ ಹಿ ದೇವಾಃ ಪರೋಕ್ಷಪ್ರಿಯಾ ಇವ ಹಿ ದೇವಾಃ ॥ ೩ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹೈತರೇಯೋಪನಿಷದಿ ದ್ವಿತೀಯಪ್ರಘಟ್ಟಕೇ ತೃತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥

★★★★★

೪. ತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಐತರೇಯೋಪನಿಷತ್)

ತಸ್ಯ ಚ ಆತ್ಮಾನಮಾವಿಸ್ತರಾಂ ವೇದಾಶ್ನುತೇ ಹಾವಿರ್ಭೂಯ ಓಷಧಿ ವನಸ್ಪತಯೋ ಯಚ್ಚ ಕಿಂಚ ಪ್ರಾಣಭೃತ್ಸ ಆತ್ಮಾನಮಾವಿಸ್ತರಾಂ ವೇದೌಷಧಿವನಸ್ಪತಿಷು ಹಿ ರಸೋ ದೃಶ್ಯತೇ ಚಿತ್ತಂ ಪ್ರಾಣಭೃತ್ಸು ಪ್ರಾಣಭೃತ್ಸು ತ್ವೇವಾವಿಸತರಾಮಾತ್ಮಾ ತೇಷು ಹಿ ರಸೋಽಪಿ ದೃಶ್ಯತೇ ನ ಚಿತ್ತಮಿತರೇಷು ಪುರುಷೇ ತ್ವೇವಾವಿಸ್ತರಾಮಾತ್ಮಾ ಸ ಹಿ ಪ್ರಜ್ಞಾನೇನ ಸಂಪನ್ನತಮೋ ವಿಜ್ಞಾತಂ ವದತಿ ವಿಜ್ಞಾತಂ ಪಶ್ಯತಿ ವೇದ ಶ್ವಸ್ತನಂ ವೇದ ಲೋಕಾಲೋಕೌ ಮರ್ತ್ಯೇನಾಮೃತಮೀಪ್ಸತ್ಯೇವಂ ಸಂಪನ್ನೋಽಥೇತರೇಷಾಂ ಪಶೂನಾಮಶನಾಪಿಪಾಸೇ ಏವಾಭಿವಿಜ್ಞಾನಂ ನ ವಿಜ್ಞಾತಂ ವದಂತಿ ನ ವಿಜ್ಞಾತಂ ಪಶ್ಯಂತಿ ನ ವಿದುಃ ಶ್ವಸ್ತನಂ ನ ಲೋಕಾಲೋಕೌ ತ ಏತಾವಂತೋ ಭವಂತಿ ಯಥಾಪ್ರಜ್ಞಂ ಹಿ ಸಂಭವಾಃ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹೈತರೇಯೋಪನಿಷದಿ ತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ - ೧ ॥

★★★★★

೫. ಛಂದಸ್ತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಐತರೇಯೋಪನಿಷತ್)

ಯೋ ಹ ವೈ ಯಜ್ಞೇ ಯಜ್ಞಂ ವೇದಾವನ್ಯಹರ್ದೇವೇಷು ದೇವಮಧ್ಯೂಳ್ಹಂ ಸ ಸಂಪ್ರತಿವಿದೇಷ ವೈ ಯಜ್ಞೇ ಯಜ್ಞೋಽಹನ್ಯಹರ್ದೇವೇಷು ದೇವೋಽಧ್ಯೂಳ್ಹಂ ಯದೇತನ್ಮಹದುಕ್ಥಂ ತದೇತತ್ಪಂಚವಿಧಂ ತ್ರಿವೃತ್ಪಂಚದಶಂ ಸಪ್ತದಶಮೇಕವಿಂಶಂ ಪಂಚವಿಂಶಮಿತಿ ಸ್ತೋಮತೋ ಗಾಯತ್ರಂ ರಥಂತರಂ ಬೃಹದ್ಭದ್ರಂ ರಾಜನಮಿತಿ ಸಾಮತೋ ಗಾಯತ್ರ್ಯುಷ್ಣಿಗ್ಬೃಹತೀತ್ರಿಷ್ಟುಬ್ದ್ವಿಪದೇತಿ ಛಂದಸ್ತಃ ಶಿರೋ ದಕ್ಷಿಣಃ ಪಕ್ಷ ಉತ್ತರಃ ಪಕ್ಷಃ ಪುಚ್ಛಮಾತ್ಮೇತ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ । ಪಂಚಕೃತ್ವಃ ಪ್ರಸ್ತೌತಿ ಪಂಚಕೃತ್ವಉದ್ಗಾಯತಿ ಪಂಚಕೃತ್ವಃ ಪ್ರತಿಹರತಿ ಪಂಚಕೃತ್ವ ಉಪದ್ರವತಿ ಪಂಚಕೃತ್ವೋ ನಿಧನಮುಪಯಂತಿ ತತ್ಸ್ತೋಭಸಹಸ್ರಂ ಭವತ್ಯೇವಂ ಹ್ಯೇತಾಃ ಪಂಚವಿಧಾ ಅನುಶಸ್ಯಂತೇ ಯತ್ರಾಕ್ತಂಬಾ-ಶೀತಿಭ್ಯಃ ಸೈಕಾ ವಿಧಾ ತಿಸ್ರಸ್ತೃಚಾಶೀತಯೋ ಯದೂರ್ಧ್ವಂ ಸಾ ಪಂಚಮೀ ತದೇತತ್ಸಹಸ್ರಂ ತತ್ಸರ್ವಂ ತಾನಿ ದಶ ದಶೇತಿ ವೈ ಸರ್ವಮೇತಾವತೀ ಹಿ ಸಂಖ್ಯಾ ದಶ

ದಶತಸ್ತಚ್ಛತಂ ದಶ ಶತಾನಿ ತತ್ಸಹಸ್ರಂ ತತ್ಸರ್ವಂ ತಾನಿ ತ್ರೀಣಿ ಚ್ಛಂದಾಂಸಿ ಭವಂತಿ ತ್ರೇಧಾ ವಿಹಿತಂ ವಾ ಇದಮನ್ನಮಶನಂ ಪಾನಂ ಖಾದಸ್ತದೇತ್ತೈರಾಪ್ನೋತಿ ॥ ೪ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹೈತರೇಯೋಪನಿಷದಿ ಛಂದಸ್ತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

★★★★★

೬. ಸೃಷ್ಟೌ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಐತರೇಯೋಪನಿಷತ್)

ಓಂ ಆತ್ಮಾ ವಾ ಇದಮೇಕ ಏವಾಗ್ರ ಆಸೀನ್ನಾನ್ಯತ್ಕಿಂಚನ ಮಿಷತ್ಸ ಈಕ್ಷತೇಮಾನ್ ಲೋಕಾನ್ನು ಸೃಜಾ ಇತಿ ಸ ಇಮಾಂಲ್ಲೋಕಾನಸೃಜತಾಂಭೋ ಮರೀಚೀರ್ಮರಮಾಪೋಽದೋಽಂಭಃ ಪರೇಣ ದಿವಂ ದ್ಯೌಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಽಂತರಿಕ್ಷಂ ಮರೀಚಯಃ ಪೃಥಿವೀ ಮರೋ ಯಾ ಅಧಸ್ತಾತ್ತಾ ಆಪಃ ಸ ಈಕ್ಷತೇಮೇ ನು ಲೋಕಾ ಲೋಕಪಾಲಾನ್ನು ಸೃಜಾ ಇತಿ ಸೋದ್ಭ್ಯ ಏವ ಪುರುಷಂ ಸಮುದ್ಧೃತ್ಯಾಮೂರ್ಛಯತ್ತಮಭ್ಯತಪತ್ತಸ್ಯಾಭಿತಪ್ತಸ್ಯ ಮುಖಂ ನಿರಭಿದ್ಯತ ಯಥಾಽಂಡಂ ಮುಖಾದ್ವಾಗ್ವಾಚೋಽಗ್ನಿರ್ನಾಸಿಕೇ ನಿರಭಿದ್ಯೇತಾಂ ನಾಸಿಕಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಾಣಃ ಪ್ರಾಣಾದ್ವಾಯುರಕ್ಷಿಣೀ ನಿರಭಿದ್ಯೇತಾಮಕ್ಷಿಭ್ಯಾಂ ಚಕ್ಷುಶ್ಚಕ್ಷುಷ ಆದಿತ್ಯಃ ಕರ್ಣೌ ನಿರಭಿದ್ಯೇತಾಂ ಕರ್ಣಾಭ್ಯಾಂ ಶ್ರೋತ್ರಂ ಶ್ರೋತ್ರಾದ್ದಿಶಸ್ತ್ವಙ್ನಿರಭಿದ್ಯತ ತ್ವಚೋ ಲೋಮಾನಿಲೋಮಭ್ಯ ಓಷಧಿವನಸ್ಪತಯೋಹೃದಯಂನಿರಭಿದ್ಯತಹೃದಯಾನ್ಮನೋ ಮನಸಶ್ಚಂದ್ರಮಾ ನಾಭಿರ್ನಿರಭಿದ್ಯತ ನಾಭ್ಯಾ ಅಪಾನೋಽಪಾನಾನ್ಮೃತ್ಯುಃ ಶಿಶ್ನಂ ನಿರಭಿದ್ಯತ ಶಿಶ್ನಾದ್ರೇತೋ ರೇತಸ ಆಪಃ ॥ ೧ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹೈತರೇಯೋಪನಿಷದಿ ಸೃಷ್ಟೌ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

★★★★★

೭. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್)

ಓಂ ಅಧೀಹಿ ಭಗವ ಇತಿ ಹೋಪಸಸಾದ ಸನತ್ಕುಮಾರಂ ನಾರದಸ್ತಂ ಹೋವಾಚ ಯದ್ವೇತ್ಥ ತೇನ ಮೋಪಸೀದ ತತಸ್ತ ಊರ್ಧ್ವಂ ವಕ್ಷ್ಯಾಮೀತಿ ಸ ಹೋವಾಚ ॥ ೧ ॥ ಋಗ್ವೇದಂ ಭಗವೋಽಧ್ಯೇಮಿ ಯಜುರ್ವೇದಂ ಸಾಮವೇದಮಾಥರ್ವಣಂ ಚತುರ್ಥಮಿತಿಹಾಸಪುರಾಣಂ ಪಂಚಮಂ ವೇದಾನಾಂ ವೇದಂ ಪಿತ್ರ್ಯಂ ರಾಶಿಂ ದೈವಂ ನಿಧಿಂ ವಾಕೋವಾಕ್ಯಮೇಕಾಯನಂ ದೇವವಿದ್ಯಾಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಂ ಭೂತವಿದ್ಯಾಂ ಕ್ಷತ್ರವಿದ್ಯಾಂ ನಕ್ಷತ್ರವಿದ್ಯಾಂ ಸರ್ಪದೇವಜನವಿದ್ಯಾಮೇತದ್ಭಗವೋಽಧ್ಯೇಮಿ ॥ ೨ ॥ ಸೋಽಹಂ ಭಗವೋ ಮಂತ್ರವಿದೇವಾಸ್ಮಿ ನಾತ್ಮವಿಚ್ಛ್ರುತಂ

ಹ್ಯೇವ ಮೇ ಭಗವದ್ದೃಶೇಭ್ಯಸ್ತರತಿ ಶೋಕಮಾತ್ಮವಿದಿತಿ ಸೋಽಹಂ ಭಗವಃ ಶೋಚಾಮಿ ತನ್ಮಾ ಭಗವಾಂಚ್ಛೋಕಸ್ಯ ಪಾರಂ ತಾರಯತ್ವಿತಿ ತಂ ಹೋವಾಚ ಯದ್ವೈ ಕಿಂಚೈತದಧ್ಯಗೀಷ್ಠಾ ನಾಮೈವೈತತ್ ॥ ೩ ॥ ನಾಮ ವಾ ಋಗ್ವೇದೋ ಯಜುರ್ವೇದಃ ಸಾಮವೇದ ಆಥರ್ವಣಶ್ಚತುರ್ಥ ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಃ ಪಂಚಮೋ ವೇದಾನಾಂ ವೇದಃ ಪಿತ್ರ್ಯೋ ರಾಶಿರ್ದೈವೋ ನಿಧಿರ್ವಾಕೋವಾಕ್ಯಮೇಕಾಯನಂ ದೇವವಿದ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾ ಭೂತವಿದ್ಯಾ ಕ್ಷತ್ರವಿದ್ಯಾ ನಕ್ಷತ್ರವಿದ್ಯಾ ಸರ್ಪದೇವಜನವಿದ್ಯಾ ನಾಮೈವೈತನ್ನಾಮೋಪಾಸ್ವೇತಿ ॥ ೪ ॥ ಸ ಯೋ ನಾಮ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇ ಯಾವನ್ನಾಮ್ನೋ ಗತಂ ತತ್ರಾಸ್ಯ ಯಥಾಕಾಮಚಾರೋ ಭವತಿ ಯೋ ನಾಮ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇಽಸ್ತಿ ಭಗವೋ ನಾಮ್ನೋ ಭೂಯ ಇತಿ ನಾಮ್ನೋ ವಾವ ಭೂಯೋಽಸ್ತೀತಿ ತನ್ಮೇ ಭಗವಾನ್ಬ್ರವೀತ್ವಿತಿ ॥ ೫ ॥ ೧ ॥

ವಾಗ್ವಾವ ನಾಮ್ನೋ ಭೂಯಸೀ ವಾಗ್ವಾ ಋಗ್ವೇದಂ ವಿಜ್ಞಾಪಯತಿ ಯಜುರ್ವೇದಂ ಸಾಮವೇದಮಾಥರ್ವಣಂ ಚತುರ್ಥಮಿತಿಹಾಸಪುರಾಣಂ ಪಂಚಮಂ ವೇದಾನಾಂ ವೇದಂ ಪಿತ್ರ್ಯಂ ರಾಶಿಂ ದೈವಂ ನಿಧಿಂ ವಾಕೋವಾಕ್ಯಮೇಕಾಯನಂ ದೇವವಿದ್ಯಾಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಂ ಭೂತವಿದ್ಯಾಂ ಕ್ಷತ್ರವಿದ್ಯಾಂ ನಕ್ಷತ್ರವಿದ್ಯಾಂ ಸರ್ಪದೇವಜನವಿದ್ಯಾಂ ದಿವಂ ಚ ಪೃಥಿವೀಂ ಚ ವಾಯುಂ ಚಾಕಾಶಂ ಚಾಪಶ್ಚ ತೇಜಶ್ಚ ದೇವಾಂಶ್ಚ ಮನುಷ್ಯಾಂಶ್ಚ ಪಶೂಂಶ್ಚ ವಯಾಂಸಿ ಚ ತೃಣವನಸ್ಪತೀಂಚ್ಛ್ವಾಪದಾನ್ಯಾಕೀಟಪತಂಗಪಿಪೀಲಿಕಂ ಧರ್ಮಂ ಚಾಧರ್ಮಂ ಚ ಸತ್ಯಂ ಚಾನೃತಂ ಚ ಸಾಧು ಚಾಸಾಧು ಚ ಹೃದಯಜ್ಞಂ ಚಾಹೃದಯಜ್ಞಂ ಚ ಯದ್ವೈ ವಾಙ್ನಾಭವಿಷ್ಯನ್ನ ಧರ್ಮೋ ನಾಧರ್ಮೋ ವ್ಯಜ್ಞಾಪಯಿಷ್ಯನ್ನ ಸತ್ಯಂ ನಾನೃತಂ ನ ಸಾಧು ನಾಸಾಧು ನ ಹೃದಯಜ್ಞೋ ನಾಹೃದಯಜ್ಞೋ ವಾಗೇವೈತತ್ಸರ್ವಂ ವಿಜ್ಞಾಪಯತಿ ವಾಚಮುಪಾಸ್ವೇತಿ ॥೧॥ ಸ ಯೋ ವಾಚಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇ ಯಾವದ್ವಾಚೋ ಗತಂ ತತ್ರಾಸ್ಯ ಯಥಾಕಾಮಚಾರೋ ಭವತಿ ಯೋ ವಾಚಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇಽಸ್ತಿ ಭಗವೋ ವಾಚೋ ಭೂಯ ಇತಿ ವಾಚೋ ವಾವ ಭೂಯೋಽಸ್ತೀತಿ ತನ್ಮೇ ಭಗವಾನ್ಬ್ರವೀತ್ವಿತಿ ॥ ೨ ॥ ೨ ॥

ಮನೋ ವಾವ ವಾಚೋ ಭೂಯೋ ಯಥಾ ವೈ ದ್ವೇ ವಾಽಽಮಲಕೇ ದ್ವೇ ವಾ ಕೋಲೇ ದ್ವೌ ವಾಽಕ್ಷೌ ಮುಷ್ಟಿರನುಭವತ್ಯೇವಂ ವಾಚಂ ಚ ನಾಮ ಚ ಮನೋಽನುಭವತಿ ಸ ಯದಾ ಮನಸಾ ಮನಸ್ಯತಿ ಮಂತ್ರಾನಧೀಯೇತ್ಯಥಾಧೀತೇ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕುರ್ವೀಯೇತ್ಯಥ ಕುರುತೇ ಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ ಪಶೂಂಶ್ಚೇಚ್ಛೇಯೇತ್ಯಥೇಚ್ಛತ ಇಮಂ ಚ ಲೋಕಮಮುಂ ಚ್ಛೇಚ್ಛೇಯೇತ್ಯಥೇಚ್ಛತೇ ಮನೋ ಹ್ಯಾತ್ಮಾ ಮನೋ

ಹಿ ಲೋಕೋ ಮನೋ ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಮನ ಉಪಾಸ್ಸ್ವೇತಿ ॥ ೧ ॥ ಸ ಯೋ ಮನೋ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇ ಸ ಯಾವನ್ಮನಸೋ ಗತಂ ತತ್ರಾಸ್ಯ ಯಥಾಕಾಮಚಾರೋ ಭವತಿ ಯೋ ಮನೋ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇಽಸ್ತಿ ಭಗವೋ ಮನಸೋ ಭೂಯ ಇತಿ ಮನಸೋ ವಾವ ಭೂಯೋಽಸ್ತೀತಿ ತನ್ಮೇ ಭಗವಾನ್ಬ್ರವೀತ್ವಿತಿ ॥ ೨ ॥ ೩ ॥

ಸಂಕಲ್ಪೋ ವಾವ ಮನಸೋ ಭೂಯಾನ್ಯದಾ ವೈ ಸಂಕಲ್ಪಯತೇಽಥ ಮನಸ್ಯತ್ಯಥ ವಾಚಮೀರಯತಿ ತಾಮು ನಾಮ್ನೀರಯತಿ ನಾಮ್ನಿ ಮಂತ್ರಾ ಏಕಂ ಭವಂತಿ ಮಂತ್ರೇಷು ಕರ್ಮಾಣಿ ॥ ೧ ॥ ತಾನಿ ಹ ವಾ ಏತಾನಿ ಸಂಕಲ್ಪೈಕಾಯನಾನಿ ಸಂಕಲ್ಪಾತ್ಮಕಾನಿ ಸಂಕಲ್ಪೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾನಿ ಸಮಕ್ಲೃಪತಾಂ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಸಮಕಲ್ಪೇತಾಂ ವಾಯುಶ್ಚಾಕಾಶಶ್ಚ ಸಮಕಲ್ಪಂತಾಮಾಪಶ್ಚ ತೇಜಶ್ಚ ತೇಷಾಂ ಸಂಕ್ಲೃಪ್ತ್ಯೈ ವರ್ಷಂ ಸಂಕಲ್ಪತೇ ವರ್ಷಸ್ಯ ಸಂಕ್ಲೃಪ್ತ್ಯಾ ಅನ್ನಂ ಸಂಕಲ್ಪತೇಽನ್ನಸ್ಯ ಸಂಕ್ಲೃಪ್ತ್ಯೈ ಪ್ರಾಣಾಃ ಸಂಕಲ್ಪಂತೇ ಪ್ರಾಣಾನಾಂ ಸಂಕ್ಲೃಪ್ತ್ಯೈ ಮಂತ್ರಾಃ ಸಂಕಲ್ಪಂತೇ ಮಂತ್ರಾಣಾಂ ಸಂಕ್ಲೃಪ್ತ್ಯೈ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸಂಕಲ್ಪಂತೇ ಕರ್ಮಣಾಂ ಸಂಕ್ಲೃಪ್ತ್ಯೈ ಲೋಕಾಃ ಸಂಕಲ್ಪಂತೇ ಲೋಕಾನಾಂ ಸಂಕ್ಲೃಪ್ತ್ಯೈ ಸರ್ವಂ ಸಂಕಲ್ಪತೇ ಸ ಏಷ ಸಂಕಲ್ಪಃ ಸಂಕಲ್ಪಮುಪಾಸ್ಸ್ವೇತಿ ॥ ೨ ॥ ಸ ಯಃ ಸಂಕಲ್ಪಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇ ಕ್ಲೃಪ್ತಾನ್ವೈ ಸ ಲೋಕಾನ್ ಧ್ರುವಾನ್ ಧ್ರುವಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾನ್ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತೋಽವ್ಯಥಮಾನಾನವ್ಯಥಮಾನೋಽಭಿಸಿಧ್ಯತಿ ಯಾವತ್ಸಂಕಲ್ಪಸ್ಯ ಗತಂ ತತ್ರಾಸ್ಯ ಯಥಾಕಾಮಚಾರೋ ಭವತಿ ಯಃ ಸಂಕಲ್ಪಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇಽಸ್ತಿ ಭಗವಃ ಸಂಕಲ್ಪಾದ್ಭೂಯ ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪಾದ್ವಾವ ಭೂಯೋಽಸ್ತೀತಿ ತನ್ಮೇ ಭಗವಾನ್ಬ್ರವೀತ್ವಿತಿ ॥ ೩ ॥ ೪॥

ಚಿತ್ತಂ ವಾವ ಸಂಕಲ್ಪಾದ್ಭೂಯೋ ಯದಾ ವೈ ಚೇತಯತೇಽಥ ಸಂಕಲ್ಪಯತೇಽಥ ಮನಸ್ಯತ್ಯಥ ವಾಚಮೀರಯತಿ ತಾಮು ನಾಮ್ನೀರಯತಿ ನಾಮ್ನಿ ಮಂತ್ರಾ ಏಕಂ ಭವಂತಿ ಮಂತ್ರೇಷು ಕರ್ಮಾಣಿ ॥ ೧ ॥ ತಾನಿ ಹ ವಾ ಏತಾನಿ ಚಿತ್ತೈಕಾಯನಾನಿ ಚಿತ್ತಾತ್ಮಕಾನಿ ಚಿತ್ತೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾನಿ ತಸ್ಮಾದ್ಯದ್ಯಪಿ ಬಹುವಿದಚಿತ್ತೋ ಭವತಿ ನಾಯ ಮಸ್ತೀತ್ಯೇವೈನಮಾಹುರ್ಯದಯಂ ವೇದ ಯದ್ವಾ ಅಯಂ ವಿದ್ವಾನ್ನೇತ್ಥಮಚಿತ್ತಃ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯಥ ಯದ್ಯಲ್ಪವಿಚ್ಚಿತ್ತವಾನ್ಭವತಿ ತಸ್ಮಾ ಏವೋತ ಶುಶ್ರೂಷಂತೇ ಚಿತ್ತಂ ಹ್ಯೇವೈಷಾಮೇಕಾಯನಂ ಚಿತ್ತಮಾತ್ಮಾ ಚಿತ್ತಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಚಿತ್ತಮುಪಾಸ್ಸ್ವೇತಿ ॥ ೨ ॥ ಸ ಯಶ್ಚಿತ್ತಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇ ಚಿತ್ತಾನ್ವೈ ಸ ಲೋಕಾನ್ ಧ್ರುವಾನ್ ಧ್ರುವಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾನ್ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತೋಽವ್ಯಥಮಾನಾನವ್ಯಥಮಾನೋಽಭಿಸಿಧ್ಯತಿ ಯಾವಚ್ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಗತಂ ತತ್ರಾಸ್ಯ ಯಥಾಕಾಮಚಾರೋ ಭವತಿ ಯಶ್ಚಿತ್ತಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇಽಸ್ತಿ ಭಗವಶ್ಚಿತ್ತಾದ್ಭೂಯ ಇತಿ ಚಿತ್ತಾದ್ವಾವ ಭೂಯೋಽಸ್ತೀತಿ ತನ್ಮೇ ಭಗವಾನ್ಬ್ರವೀತ್ವಿತಿ ॥ ೩ ॥ ೫ ॥

ಧ್ಯಾನಂ ವಾವ ಚಿತ್ತಾದ್ಭೂಯೋ ಧ್ಯಾಯತೀವ ಪೃಥಿವೀ ಧ್ಯಾಯತೀವ ದ್ಯೌರ್ಧ್ಯಾಯತೀವಾಂತರಿಕ್ಷಂ ಧ್ಯಾಯಂತೀವಾಪೋ ಧ್ಯಾಯಂತೀವ ಪರ್ವತಾ ಧ್ಯಾಯಂತೀವ ದೇವಮನುಷ್ಯಾಸ್ತಸ್ಮಾದ್ಯ ಇಹ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಮಹತ್ತಾಂ ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತಿ ಧ್ಯಾನಾಪಾದಾಂಶಾ ಇವೈವ ತೇ ಭವಂತ್ಯಥ ಯೇಽಲ್ಪಾಃ ಕಲಹಿನಃ ಪಿಶುನಾ ಉಪವಾದಿನಸ್ತೇಽಥ ಯೇ ಪ್ರಭವೋ ಧ್ಯಾನಾಪಾದಾಂ ಶಾ ಇವೈವ ತೇ ಭವಂತಿ ಧ್ಯಾನಮುಪಾಸ್ಸ್ವೇತಿ ॥ ೧ ॥ ಸ ಯೋ ಧ್ಯಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇ ಯಾವದ್ಧ್ಯಾನಸ್ಯ ಗತಂ ತತ್ರಾಸ್ಯ ಯಥಾಕಾಮಚಾರೋ ಭವತಿ ಯೋ ಧ್ಯಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇಽತಿ ಭಗವೋ ಧ್ಯಾನಾದ್ಭೂಯ ಇತಿ ಧ್ಯಾನಾದ್ವಾವ ಭೂಯೋಽಸ್ತೀತಿ ತನ್ಮೇ ಭಗವಾನ್ಬ್ರವೀತ್ವಿತಿ ॥ ೨ ॥ ೬ ॥

ವಿಜ್ಞಾನಂ ವಾವ ಧ್ಯಾನಾದ್ಭೂಯೋ ವಿಜ್ಞಾನೇನ ವಾ ಋಗ್ವೇದಂ ವಿಜಾನಾತಿ ಯಜುರ್ವೇದಂ ಸಾಮವೇದಮಾಥರ್ವಣಂ ಚತುರ್ಥಮಿತಿಹಾಸಪುರಾಣಂ ಪಂಚಮಂ ವೇದಾನಾಂ ವೇದಂ ಪಿತ್ರ್ಯಂ ರಾಶಿಂ ದೈವಂ ನಿಧಿಂ ವಾಕೋವಾಕ್ಯಮೇಕಾಯನಂ ದೇವವಿದ್ಯಾಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಂ ಭೂತವಿದ್ಯಾಂ ಕ್ಷತ್ರವಿದ್ಯಾಂ ನಕ್ಷತ್ರವಿದ್ಯಾಂ ಸರ್ಪದೇವಜನವಿದ್ಯಾಂ ದಿವಂ ಚ ಪೃಥಿವೀಂ ಚ ವಾಯುಂ ಚಾಕಾಶಂ ಚಾಪಶ್ಚ ತೇಜಶ್ಚ ದೇವಾಂಶ್ಚ ಮನುಷ್ಯಾಂಶ್ಚ ಪಶೂಂಶ್ಚ ವಯಾಂಸಿ ಚ ತೃಣವನಸ್ಪತೀಞ್ಶ್ವಾಪದಾನ್ಯಾಕೀಟಪತಂಗಪಿಪೀಲಿಕಂ ಧರ್ಮಂ ಚಾಧರ್ಮಂ ಚ ಸತ್ಯಂ ಚಾನೃತಂ ಚ ಸಾಧು ಚಾಸಾಧು ಚ ಹೃದಯಜ್ಞಂ ಚಾಹೃದಯಜ್ಞಂ ಚಾನ್ನಂ ಚ ರಸಂ ಚೇಮಂ ಚ ಲೋಕಮಮುಂ ಚ ವಿಜ್ಞಾನೇನೈವ ವಿಜಾನಾತಿ ವಿಜ್ಞಾನಮುಪಾಸ್ಸ್ವೇತಿ ॥ ೧ ॥ ಸ ಯೋ ವಿಜ್ಞಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇ ವಿಜ್ಞಾನವತೋ ವೈ ಸ ಲೋಕಾನ್ ಜ್ಞಾನವತೋಽಭಿಸಿದ್ಧ್ಯತಿ ಯಾವದ್ವಿಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಗತಂ ತತ್ರಾಸ್ಯ ಯಥಾಕಾಮಚಾರೋ ಭವತಿ ಯೋ ವಿಜ್ಞಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇಽಸ್ತಿ ಭಗವೋ ವಿಜ್ಞಾನಾದ್ಭೂಯ ಇತಿ ವಿಜ್ಞಾನಾದ್ವಾವ ಭೂಯೋಽಸ್ತೀತಿ ತನ್ಮೇ ಭಗವಾನ್ಬ್ರವೀತ್ವಿತಿ ॥ ೨ ॥ ೭ ॥

ಬಲಂ ವಾವ ವಿಜ್ಞಾನಾದ್ಭೂಯೋಽಪೀಹ ಶತಂ ವಿಜ್ಞಾನವತಾಮೇಕೋ ಬಲವಾ-ನಾಕಂಪಯತೇ ಸ ಯದಾ ಬಲೀ ಭವತ್ಯಥೋತ್ಥಾತಾ ಭವತ್ಯುತ್ತಿಷ್ಠನ್ಪರಿಚರಿತಾ ಭವತಿ ಪರಿಚರನ್ನುಪಸತ್ತಾ ಭವತ್ಯುಪಸೀದನ್ ದ್ರಷ್ಟಾ ಭವತಿ ಶ್ರೋತಾ ಭವತಿ ಮಂತಾ ಭವತಿ ಬೋದ್ಧಾಭವತಿಕರ್ತಾಭವತಿವಿಜ್ಞಾತಾಭವತಿಬಲೇನವೈಪೃಥಿವೀತಿಷ್ಠತಿಬಲೇನಾಂತರಿಕ್ಷಂ ಬಲೇನ ದ್ಯೌರ್ಬಲೇನಾಪೋ ಬಲೇನ ಪರ್ವತಾ ಬಲೇನ ದೇವಮನುಷ್ಯಾ ಬಲೇನ ಪಶವಶ್ಚ ವಯಾಂಸಿ ಚ ತೃಣವನಸ್ಪತಯಃ ಶ್ವಾಪದಾನ್ಯಾಕೀಟಪತಂಗಪಿಪೀಲಿಕಂ ಬಲೇನ ವೈ ಲೋಕಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ಬಲಮುಪಾಸ್ಸ್ವೇತಿ ॥ ೧ ॥

ಸ ಯೋ ಬಲಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇ ಯಾವದ್ಬಲಸ್ಯ ಗತಂ ತತ್ರಾಸ್ಯ ಯಥಾಕಾಮಚಾರೋ ಭವತಿ ಯೋ ಬಲಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇಽಸ್ತಿ ಭಗವೋ ಬಲಾದ್ಭೂಯ ಇತಿ ಬಲಾದ್ವಾವ ಭೂಯೋಽಸ್ತೀತಿ ತನ್ಮೇ ಭಗವಾನ್ ಬ್ರವೀತ್ವಿ॥ ೨ ॥ ೮ ॥ ಅನ್ನಂ ವಾವ ಬಲಾದ್ಭೂಯಸ್ತಸ್ಮಾದ್ಯದ್ಯಪಿ ದಶರರಾತ್ರೀರ್ನಾಶ್ನೀಯಾದ್ಯದು ಹ ಜೀವೇದಥವಾಽದ್ರಷ್ಟಾಽಶ್ರೋತಾಮಂತಾಽಬೋದ್ಧಾಽಕರ್ತಾಽವಿಜ್ಞಾತಾ ಭವತ್ಯ-ಥಾನ್ನಸ್ಯಾಶೀ ದ್ರಷ್ಟಾ ಭವತಿ ಶ್ರೋತಾ ಭವತಿ ಮಂತಾ ಭವತಿ ಬೋದ್ಧಾ ಭವತಿ ಕರ್ತಾ ಭವತಿ ವಿಜ್ಞಾತಾ ಭವತ್ಯನ್ನಮುಪಾಸ್ಸ್ವೇತಿ ॥ ೧ ॥ ಸ ಯೋಽನ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯು-ಪಾಸ್ತೇಽನ್ನವತೋ ವೈ ಸ ಲೋಕಾನ್ಪಾನವತೋಽಭಿಸಿದ್ಧ್ಯತಿ ಯಾವದನ್ನಸ್ಯ ಗತಂ ತತ್ರಾಸ್ಯ ಯಥಾಕಾಮಚಾರೋ ಭವತಿ ಯೋಽನ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇಽಸ್ತಿ ಭಗವೋಽ-ನ್ನಾದ್ಭೂಯ ಇತ್ಯನ್ನಾದ್ವಾವ ಭೂಯೋಽಸ್ತೀತಿ ತನ್ಮೇ ಭಗವಾನ್ಬ್ರವೀತ್ವಿತಿ ॥ ೨ ॥ ೯ ॥

ಆಪೋ ವಾವಾನ್ನಾದ್ಭೂಯಸ್ಯಸ್ತಸ್ಮಾದ್ಯದಾ ಸುವೃಷ್ಟಿರ್ನ ಭವತಿ ವ್ಯಾಧೀಯಂತೇ ಪ್ರಾಣಾ ಅನ್ನಂ ಕನೀಯೋ ಭವಿಷ್ಯತೀತ್ಯಥ ಯದಾ ಸುವೃಷ್ಟಿರ್ಭವತ್ಯಾನಂದಿನಃ ಪ್ರಾಣಾ ಭವಂತ್ಯನ್ನಂ ಬಹು ಭವಿಷ್ಯತೀತ್ಯಾಪ ಏವೇಮಾ ಮೂರ್ತಾ ಯೇಯಂ ಪೃಥಿವೀ ಯದಂತರಿಕ್ಷಂ ಯದ್‌ದ್ಯೌರ್ಯತ್ಪರ್ವತಾ ಯದ್ದೇವಮನುಷ್ಯಾ ಯತ್ಪಶವಷ್ಚ ವಯಾಂಸಿ ಚ ತೃಣವನಸ್ಪತಯಃ ಶ್ವಾಪದಾನ್ಯಾಕೀಟಪತಂಗಪಿಪೀಲಿಕಮಾಪ ಏವೇಮಾ ಮೂರ್ತಾ ಅಪ ಉಪಾಸ್ಸ್ವೇತಿ ॥ ೧ ॥ ಸ ಯೋಽಪೋ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತ ಆಪ್ನೋತಿ ಸರ್ವಾನ್ಕಾಮಾಂಸ್ತೃಪ್ತಿಮಾನ್ಭವತಿ ಯಾವದಪಾಂಗತಂತತ್ರಾಸ್ಯ ಯಥಾಕಾಮಚಾರೋ ಭವತಿ ಯೋಽಪೋ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇಽಸ್ತಿ ಭಗವೋಽದ್ಭ್ಯೋ ಭೂಯಂ ಇತ್ಯದ್ಭ್ಯೋ ವಾವ ಭೂಯೋಽಸ್ತೀತಿ ತನ್ಮೇ ಭಗವಾನ್ಬ್ರವೀತ್ವಿತಿ ॥ ೨ ॥ ೧೦ ॥

ತೇಜೋ ವಾವಾದ್ಭ್ಯೋ ಭೂಯಸ್ತದ್ವಾ ಏತದ್ವಾಯುಮಾಗೃಹ್ಯಾಕಾಶಮಭಿತಪತಿ ತದಾಹುರ್ನಿಶೋಚತಿ ನಿತಪತಿ ವರ್ಷಿಷ್ಯತಿ ವಾ ಇತಿ ತೇಜ ಏವ ತತ್ಪೂರ್ವಂ ದರ್ಶಯಿತ್ವಾಽಥಾಪಃ ಸೃಜತೇ ತದೇತದೂರ್ಧ್ವಾಭಿಶ್ಚ ತಿರಶ್ಚೀಭಿಶ್ಚ ವಿದ್ಯುದ್ಭಿರಾಹ್ರಾದಾಶ್ಚರಂತಿ ತಸ್ಮಾದಾಹುರ್ವಿದ್ಯೋತತೇ ಸ್ತನಯತಿ ವರ್ಷಿಷ್ಯತಿ ವಾ ಇತಿ ತೇಜ ಏವ ತತ್ಪೂರ್ವಂ ದರ್ಶಯಿತ್ವಾಽಥಾಪಃ ಸೃಜತೇ ತೇಜ ಉಪಾಸ್ಸ್ವೇತಿ ॥ ೧ ॥ ಸ ಯಸ್ತೇಜೋ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇ ತೇಜಸ್ವೀ ವೈ ಸ ತೇಜಸ್ವತೋ ಲೋಕಾನ್ಭಾಸ್ವ-ತೋಽಪಹತತಮಸ್ಕಾನಭಿಸಿದ್ಧ್ಯತಿ ಯಾವತ್ತೇಜಸೋ ಗತಂ ತತ್ರಾಸ್ಯ ಯಥಾ-ಕಾಮಚಾರೋ ಭವತಿ ಯಸ್ತೇಜೋ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇಽಸ್ತಿ ಭಗವಸ್ತೇಜಸೋ ಭೂಯ ಇತಿ ತೇಜಸೋ ವಾವ ಭೂಯೋಽಸ್ತೀತಿ ತನ್ಮೇ ಭಗವಾನ್ಬ್ರವೀತ್ವಿತಿ ॥ ೨ ॥ ೧೧ ॥

ಆಕಾಶೋವಾವತೇಜಸೋಭೂಯಾನಾಕಾಶೇವೈಸೂರ್ಯಾಚಂದ್ರಮಸಾವುಭೌ-ವಿದ್ಯುನ್ನಕ್ಷತ್ರಾಣ್ಯಗ್ನಿರಾಕಾಶೇನಾಹ್ವಯತ್ಯಾಕಾಶೇನ ಶ್ರುಣೋತ್ಯಾಕಾಶೇನ ಪ್ರತಿಶ್ರು-

ಣೋತ್ಯಾಕಾಶೇ ರಮತ ಆಕಾಶೇ ನ ರಮತ ಆಕಾಶೇ ಜಾಯತ ಆಕಾಶಮಭಿಜಾಯತ ಆಕಾಶಮುಪಾಸ್ಸ್ವೇತಿ ॥ ೧ ॥ ಸ ಯ ಆಕಾಶಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತ ಆಕಾಶವತೋ ವೈ ಸ ಲೋಕಾನ್ಪ್ರಕಾಶವತೋಽಸಂಬಾಧಾನುರುಗಾಯವತೋಽಭಿಸಿದ್ಧ್ಯತಿ ಯಾವದಾ- ಕಾಶಸ್ಯ ಗತಂ ತತ್ರಾಸ್ಯ ಯಥಾಕಾಮಚಾರೋ ಭವತಿ ಯ ಆಕಾಶಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇಽಸ್ತಿ ಭಗವ ಆಕಾಶಾದ್ಭೂಯ ಇತ್ಯಾಕಾಶಾದ್ವಾವ ಭೂಯೋಽಸ್ತೀತಿ ತನ್ಮೇ ಭಗವಾನ್ಬ್ರವೀತ್ವಿತಿ ॥ ೨ ॥ ೧೨ ॥

ಸ್ಮರೋ ವಾ ಆಕಾಶಾದ್ಭೂಯಾಂಸ್ತಸ್ಮಾದ್ಯದ್ಯಪಿ ಬಹವ ಆಸೀರನ್ನಸ್ಮರಂತೋ ನೈವ ತೇ ಕಂಚನ ಶೃಣುಯುರ್ನ ಮನ್ವೀರನ್ನ ವಿಜಾನೀರನ್ ಯದಾ ವಾವ ತೇ ಸ್ಮರೇಯುರಥ ಶೃಣುಯುರಥ ಮನ್ವೀರನ್ನಥ ವಿಜಾನೀರನ್ ಸ್ಮರೇಣ ವೈ ಪುತ್ರಾನ್ವಿಜಾನಾತಿ ಸ್ಮರೇಣ ಪಶೂನ್ ಸ್ಮರಮುಪಾಸ್ಸ್ವೇತಿ ॥ ೧ ॥ ಸ ಯಃ ಸ್ಮರಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇ ಯಾವತ್ಸ್ಮರಸ್ಯ ಗತಂ ತತ್ರಾಸ್ಯ ಯಥಾಕಾಮಚಾರೋ ಭವತಿ ಯಃ ಸ್ಮರಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇಽಸ್ತಿ ಭಗವಃ ಸ್ಮರಾದ್ಭೂಯ ಇತಿ ಸ್ಮರಾದ್ವಾವ ಭೂಯೋಽಸ್ತೀತಿ ತನ್ಮೇ ಭಗವಾನ್ಬ್ರವೀತ್ವಿತಿ ॥ ೨ ॥ ೧೩ ॥

ಆಶಾ ವಾವ ಸ್ಮರಾದಭೂಯಸ್ಯಾಶೋದ್ಧೋ ವೈ ಸ್ಮರೋ ಮಂತ್ರಾನಧೀತೇ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕುರುತೇ ಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ ಪಶೂಂಶ್ಚೇಚ್ಛತ ಇಮಂ ಚ ಲೋಕಮಮುಂ ಚೇಚ್ಛತ ಆಶಾಮುಪಾಸ್ಸ್ವೇತಿ ॥ ೧ ॥ ಸ ಯ ಆಶಾಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇ ಆಶಯಾಽಸ್ಯ ಸರ್ವೇ ಕಾಮಾಃ ಸಮೃದ್ಧ್ಯಂತ್ಯಮೋಘಾ ಹಾಸ್ಯಾಶಿಷೋ ಭವಂತಿ ಯಾವದಾಶಾಯಾ ಗತಂ ತತ್ರಾಸ್ಯ ಯಥಾಕಾಮಚಾರೋ ಭವತಿ ಯ ಆಶಾಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸ್ತೇಽಸ್ತಿ ಭಗವ ಆಶಾಯಾ ಭೂಯ ಇತ್ಯಾಶಾಯಾ ವಾವ ಭೂಯೋಽಸ್ತೀತಿ ತನ್ಮೇ ಭಗವಾನ್ಬ್ರವೀತ್ವಿತಿ ॥ ೨ ॥ ೪-೧೪ ॥

ಪ್ರಾಣೋ ವಾ ಆಶಾಯಾ ಭೂಯಾನ್ಯಥಾ ವಾ ಅರಾ ನಾಭೌ ಸಮರ್ಪಿತಾ ಏವಮಸ್ಮಿನ್ಪ್ರಾಣೇ ಸರ್ವಂ ಸಮರ್ಪಿತಂ ಪ್ರಾಣಃ ಪ್ರಾಣೇನ ಯಾತಿ ಪ್ರಾಣಃ ಪ್ರಾಣಂ ದದಾತಿ ಪ್ರಾಣಾಯ ದದಾತಿ ಪ್ರಾಣೋ ಹ ಪಿತಾ ಪ್ರಾಣೋ ಮಾತಾ ಪ್ರಾಣೋ ಭ್ರಾತಾ ಪ್ರಾಣಃ ಸ್ವಸಾ ಪ್ರಾಣ ಆಚಾರ್ಯಃ ಪ್ರಾಣೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ॥ ೧ ॥ ಸ ಯದಿ ಪಿತರಂ ವಾ ಮಾತರಂ ವಾ ಭ್ರಾತರಂ ವಾ ಸ್ವಸಾರಂ ವಾಽಽಚಾರ್ಯಂ ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ವಾ ಕಿಂಚಿದ್ಭೃಶಮಿವ ಪ್ರತ್ಯಾಹ ಧಿಕ್ತ್ವಾಽಸ್ತಿವತ್ಯೇವೈನಮಾಹುಃ ಪಿತೃಹಾ ವೈ ತ್ವಮಸಿ ಮಾತೃಹಾ ವೈ ತ್ವಮಸಿ ಭ್ರಾತೃಹಾ ವೈ ತ್ವಮಸಿ ಸ್ವಸೃಹಾ ವೈ ತ್ವಮಸ್ಯಾಚಾರ್ಯಹಾ ವೈ ತ್ವಮಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಹಾ ವೈ ತ್ವಮಸೀತಿ ॥ ೨ ॥ ಅಥ ಯದ್ಯಪ್ಯೇನಾನುತ್ಕ್ರಾಂತ- ಪ್ರಾಣಾಂಚ್ಛೂಲೇನ ಸಮಾಸಂ ವ್ಯತಿಷಂದಹೇನ್ನೈವೈನಂ ಬ್ರೂಯುಃ ಪಿತೃಹಾಽಸೀತಿ ನ

ಮಾತೃಹಾಽಸೀತಿ ನ ಭ್ರಾತೃಹಾಽಸೀತಿ ನ ಸ್ವಸೃಹಾಽಸೀತಿ ನಾಚಾರ್ಯಹಾಽಸೀತಿ ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಹಾಽಸೀತಿ ॥ ೩ ॥ ಪ್ರಾಣೋ ಹ್ಯೇವೈತಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಭವತಿ ಸ ವಾ ಏಷ ಏವಂ ಪಶ್ಯನ್ನೇವಂ ಮನ್ವಾನ ಏವಂ ವಿಜಾನನ್ನತಿವಾದೀ ಭವತಿ ತಂ ಚೇದ್ಬ್ರೂಯುರತಿ-ವಾದ್ಯಸೀತ್ಯತಿವಾದ್ಯಸ್ಮೀತ್ಯೇವ ಬ್ರೂಯಾನ್ನಾಪಹ್ನುವೀತ ॥ ೪ ॥ ೧೫ ॥

ಏಷ ತು ವಾ ಅತಿವದತಿ ಯಃ ಸತ್ಯೇನಾತಿವದತಿ ಸಸೋಽಹಂ ಭಗವಃ ಸತ್ಯೇನಾತಿವದಾನೀತಿ ಸತ್ಯಂ ತ್ವೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಿತವ್ಯಮಿತಿ ಸತ್ಯಂ ಭಗವೋ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ ಇತಿ ॥ ೧ ॥ ೧೬ ॥ ಯದಾ ವೈ ವಿಜಾನಾತ್ಯಥ ಸತ್ಯಂ ವದತಿ ನಾವಿಜಾನನ್ ಸತ್ಯಂ ವದತಿ ವಿಜಾನನ್ನೇವ ಸತ್ಯಂ ವದತಿ ವಿಜ್ಞಾನಂ ತ್ವೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಿತವ್ಯಮಿತಿ ವಿಜ್ಞಾನಂ ಭಗವೋ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ ಇತಿ ॥ ೧ ॥ ೧೭ ॥ ಯದಾ ವೈ ಮನುತೇಽಥ ವಿಜಾನಾತಿ ನಾಮತ್ವಾ ವಿಜಾನಾತಿ ಮತ್ವೈವ ವಿಜಾನಾತಿ ಮತಿಸ್ತ್ವೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಿತವ್ಯೇತಿ ಮತಿಂ ಭಗವೋ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ ಇತಿ ॥ ೧ ॥ ೧೮ ॥ ಯದಾ ವೈ ಶ್ರದ್ದಧಾತ್ಯಥ ಮನುತೇ ನಾಶ್ರದ್ದಧನ್ಮನುತೇ ಶ್ರದ್ದಧದೇವ ಮನುತೇ ಶ್ರದ್ಧಾ ತ್ವೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಿತವ್ಯೇತಿ ಶ್ರದ್ಧಾಂ ಭಗವೋ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ ಇತಿ ॥ ೧ ॥ ೧೯ ॥ ಯದಾ ವೈ ನಿಸ್ತಿಷ್ಠತ್ಯಥ ಶ್ರದ್ದಧಾತಿ ನಾನಿಸ್ತಿಷ್ಠಂಛ್ರದ್ದಧಾತಿ ನಿಸ್ತಿಷ್ಠನ್ನೇವ ಶ್ರದ್ದಧಾತಿ ನಿಷ್ಠಾ ತ್ವೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಿತವ್ಯೇತಿ ನಿಷ್ಠಾಂ ಭಗವೋ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ ಇತಿ ॥ ೧ ॥ ೨೦ ॥ ಯದಾ ವೈ ಕರೋತ್ಯಥ ನಿಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ನಾಕೃತ್ವಾ ನಿಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ಕೃತ್ವೈವ ನಿಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ಕೃತಿಸ್ತ್ವೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಿತವ್ಯೇತಿ ಕೃತಿಂ ಭಗವೋ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ ಇತಿ ॥ ೧ ॥ ೨೧ ॥ ಯದಾ ವೈ ಸುಖಂ ಲಭತೇಽಥ ಕರೋತಿ ನಾಸುಖಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಕರೋತಿ ಸುಖಮೇವ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಕರೋತಿ ಸುಖಂ ತ್ವೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಿತವ್ಯಮಿತಿ ಸುಖಂ ಭಗವೋ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ ಇತಿ ॥ ೧ ॥ ೨೨ ॥ ಯೋ ವೈ ಭೂಮಾ ತತ್ಸುಖಂ ನಾಲ್ಪೇ ಸುಖಮಸ್ತಿ ಭೂಮೈವ ಸುಖಂ ಭೂಮಾ ತ್ವೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಿತವ್ಯ ಇತಿ ಭೂಮಾನಂ ಭಗವೋ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ ಇತಿ ॥ ೧ ॥ ೨೩ ॥ ಯತ್ರ ನಾನ್ಯತ್ಪಶ್ಯತಿ ನಾನ್ಯಚ್ಛೃಣೋತಿ ನಾನ್ಯದ್ವಿಜಾನಾತಿ ಸ ಭೂಮಾಽಥ ಯತ್ರಾನ್ಯತ್ಪಶ್ಯತ್ಯನ್ಯಚ್ಛೃಣೋತ್ಯನ್ಯದ್ವಿಜಾನಾತಿ ತದಲ್ಪಂ ಯೋ ವೈ ಭೂಮಾ ತದಮೃತಮಥ ಯದಲ್ಪಂ ತನ್ಮರ್ತ್ಯಂ ಸ ಭಗವಃ ಕಸ್ಮಿನ್ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಇತಿ ಸ್ವೇ ಮಹಿಮ್ನಿ ಯದಿ ವಾ ನ ಮಹಿಮ್ನೀತಿ ॥ ೧ ॥ ಗೋಅಶ್ವಮಿಹ ಮಹಿಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ ಹಸ್ತಿಹಿರಣ್ಯಂ ದಾಸಭಾರ್ಯಂ ಕ್ಷೇತ್ರಾಣ್ಯಾಯತನಾನೀತಿ ನಾಹಮೇವಂ ಬ್ರವೀಮೀತಿ ಹೋವಾಚಾನ್ಯೋ ಹ್ಯನ್ಯಸ್ಮಿನ್ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಇತಿ ॥ ೨ ॥ ೨೪ ॥

ಸ ಏವಾಧಸ್ತಾತ್ಸ ಉಪರಿಷ್ಟಾತ್ಸ ಪಶ್ಚಾತ್ಸ ಪುರಸ್ತಾತ್ಸ ದಕ್ಷಿಣತಃ ಸ ಉತ್ತರತಃ ಸ ಏವೇದಂ ಸರ್ವಮಿತ್ಯಥಾತೋಽಹಂಕಾರಾದೇಶೋ ಏವಾಹಮೇವಾಧಸ್ತಾದಹಮುಪರಿ-ಷ್ಟಾದಹಂ ಪಶ್ಚಾದಹಂ ಪುರಸ್ತಾದಹಂ ದಕ್ಷಿಣತೋಽಹಮುತ್ತರತೋಽಹಮೇವೇ

ದಂ ಸರ್ವಮಿತಿ ॥ ೧॥ ಅಥಾತ ಆತ್ಮಾದೇಶ ಏವಾತ್ಮೈವಾಧಸ್ತಾದಾತ್ಮೋಪರಿಷ್ಟಾ-ದಾತ್ಮಾ ಪಶ್ಚಾದಾತ್ಮಾ ಪುರಸ್ತಾದಾತ್ಮಾ ದಕ್ಷಿಣತ ಆತ್ಮೋತ್ತರತ ಆತ್ಮೈವೇದಂ ಸರ್ವಮಿತಿ ಸ ವಾ ಏಷ ಏವಂ ಪಶ್ಯನ್ನೇವಂ ಮನ್ವಾನ ಏವಂ ವಿಜಾನನ್ನಾತ್ಮರತಿರಾತ್ಮಕ್ರೀಡ ಆತ್ಮಮಿಥುನ ಆತ್ಮಾನಂದಃ ಸ ಸ್ವರಾಡ್ ಭವತಿ ತಸ್ಯ ಸರ್ವೇಷು ಲೋಕೇಷು ಕಾಮಚಾರೋ ಭವತ್ಯಥ ಯೇಽನ್ಯಥಾತೋ ವಿದುರನ್ಯರಾಜಾನಸ್ತೇ ಕ್ಷಯ್ಯಲೋಕಾ ಭವಂತಿ ತೇಷಾಂ ಸರ್ವೇಷು ಲೋಕೇಷ್ವಕಾಮಚಾರೋ ಭವತಿ ॥ ೨ ॥ ೨೫ ॥ ತಸ್ಯ ಹ ವಾ ಏತಸ್ಯೈವಂ ಪಶ್ಯತ ಏವಂ ಮನ್ವಾನಸ್ಯೈವಂ ವಿಜಾನತ ಆತ್ಮತಃ ಪ್ರಾಣ ಆತ್ಮತ ಆಶಾಽಽತ್ಮತಃ ಸ್ಮರ ಆತ್ಮತ ಆಕಾಶ ಆತ್ಮತಸ್ತೇಜ ಆತ್ಮತ ಆಪ ಆತ್ಮತ ಆವಿ-ರ್ಭಾವತಿರೋಭಾವಾವಾತ್ಮತೋಽನ್ನಮಾತ್ಮತೋ ಬಲಮಾತ್ಮತೋ ವಿಜ್ಞಾನಮಾ-ತ್ಮತೋ ಧ್ಯಾನಮಾತ್ಮತಶ್ಚಿತ್ತಮಾತ್ಮತಃ ಸಂಕಲ್ಪ ಆತ್ಮತೋ ಮನ ಆತ್ಮತೋ ವಾಗಾತ್ಮತೋ ನಾಮಾತ್ಮತೋ ಮಂತ್ರಾ ಆತ್ಮತಃ ಕರ್ಮಾಣ್ಯಾತ್ಮತ ಏವೇದಂ ಸರ್ವಮಿತಿ ॥ ೧ ॥ ತದೇಷ ಶ್ಲೋಕಃ ॥ ನ ಪಶ್ಯೋ ಮೃತ್ಯುಂ ಪಶ್ಯತಿ ನ ರೋಗಂ ನೋತ ದುಃಖತಾಮ್ । ಸರ್ವಂ ಹ ಪಶ್ಯಃ ಪಶ್ಯತಿ ಸರ್ವಮಾಪ್ನೋತಿ ಸರ್ವಶ ಇತಿ ॥ ಸ ಏಕಧಾ ಭವತಿ ತ್ರಿಧಾ ಭವತಿ ಪಂಚಧಾ ಸಪ್ತಧಾ ನವಧಾ ಚೈವ ಪುನಶ್ಚೈಕಾದಶಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ಶತಂ ಚ ದಶ ಚೈಕಂ ಚ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಚ ವಿಂಶತಿಃ ॥ ಆಹಾರಶುದ್ಧೌ ಸತ್ತ್ವಶುದ್ಧಿಃ ಸತ್ತ್ವಶುದ್ಧೌ ಧ್ರುವಾ ಸ್ಮೃತಿಃ ॥ ಸ್ಮೃತಿಲಂಭೇ ಸರ್ವಗ್ರಂಥೀನಾಂ ವಿಪ್ರಮೋಕ್ಷಸ್ತಸ್ಮೈ ಮೃದಿತಕಷಾಯಾಯ ತಮಸಃ ಪಾರಂ ದರ್ಶಯತಿ ದೇವರ್ಷಯೇ ನಾರದಾಯ ಭಗವಾನ್ ಸನತ್ಕುಮಾರಸ್ತಂ ಸ್ಕಂದ ಇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ ತಂ ಸ್ಕಂದ ಇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ ॥ ೨ ॥ ೨೬ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷದಿ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ ॥

*****

೮. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷತ್)

ಅಥ ಹೈನಂ ಗಾರ್ಗೀ ವಾಚಕ್ನವೀ ಪಪ್ರಚ್ಛ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯೇತಿ ಹೋವಾಚ ಯದಿದಂ ಸರ್ವಮಪ್ಸ್ವೋತಂ ಚ ಪ್ರೋತಂ ಚೇತಿ ಕಸ್ಮಿನ್ನು ಖಲ್ವಾಪ ಓತಾಶ್ಚ ಪ್ರೋತಾಶ್ಚೇತಿ ವಾಯೌ ಗಾರ್ಗೀತಿ ಕಸ್ಮಿನ್ನು ಖಲು ವಾಯುರೋತಶ್ಚ ಪ್ರೋತಶ್ಚೇತ್ಯಂತರಿಕ್ಷಲೋಕೇಷು ಗಾರ್ಗೀತಿ ಕಸ್ಮಿನ್ನು ಖಲ್ವಂತರಿಕ್ಷಲೋಕಾ ಓತಾಶ್ಚ ಪ್ರೋತಾಶ್ಚೇತಿ ಗಂಧರ್ವಲೋಕೇಷು ಗಾರ್ಗೀತಿ ಕಸ್ಮಿನ್ನು ಖಲು ಗಂಧರ್ವಲೋಕಾ ಓತಾಶ್ಚ ಪ್ರೋತಾಶ್ಚೇತ್ಯಾದಿತ್ಯಲೋಕೇಷು ಗಾರ್ಗೀತಿ ಕಸ್ಮಿನ್ನು ಖಲ್ವಾದಿತ್ಯಲೋಕಾ ಓತಾಶ್ಚ ಪ್ರೋತಾಶ್ಚೇತಿ ಚಂದ್ರಲೋಕೇಷು ಗಾರ್ಗೀತಿ ಕಸ್ಮಿನ್ನು ಖಲು ಚಂದ್ರಲೋಕಾ ಓತಾಶ್ಚ ಪ್ರೋತಾಶ್ಚೇತಿ ನಕ್ಷತ್ರಲೋಕೇಷು

ಗಾರ್ಗೀತಿ ಕಸ್ಮಿನ್ನು ಖಲು ನಕ್ಷತ್ರಲೋಕಾ ಓತಾಶ್ಚ ಪ್ರೋತಾಶ್ಚೇತಿ ದೇವಲೋಕೇಷು ಗಾರ್ಗೀತಿ ಕಸ್ಮಿನ್ನು ಖಲು ದೇವಲೋಕಾ ಓತಾಶ್ಚ ಪ್ರೋತಾಶ್ಚೇತೀಂದ್ರಲೋಕೇಷು ಗಾರ್ಗೀತಿ ಕಸ್ಮಿನ್ನು ಖಲ್ವಿಂದ್ರಲೋಕಾ ಓತಾಶ್ಚ ಪ್ರೋತಾಶ್ಚೇತಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಲೋಕೇಷು ಗಾರ್ಗೀತಿ ಕಸ್ಮಿನ್ನು ಖಲು ಪ್ರಜಾಪತಿಲೋಕಾ ಓತಾಶ್ಚ ಪ್ರೋತಾಶ್ಚೇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇಷು ಗಾರ್ಗೀತಿ ಕಸ್ಮಿನ್ನು ಖಲು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾ ಓತಾಶ್ಚ ಪ್ರೋತಾಶ್ಚೇತಿ ಸ ಹೋವಾಚ ಗಾರ್ಗಿ ಮಾಽತಿಪ್ರಾಕ್ಷೀರ್ಮಾ ತೇ ಮೂರ್ಧಾ ವ್ಯಪತದನತಿಪ್ರಶ್ನ್ಯಾಂ ವೈ ದೇವತಾಮತಿಪೃಚ್ಛಸಿ ಗಾರ್ಗಿ ಮಾಽತಿಪ್ರಾಕ್ಷೀರಿತಿ ತತೋ ಹ ಗಾರ್ಗೀ ವಾಚಕ್ನವ್ಯುಪರರಾಮ ॥ ೧ ॥

॥ ಇತಿ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷದಿ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ ॥

*****

೯. ತತ್ತ್ವತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಕಾಠಕೋಪನಿಷತ್)

ಇಂದ್ರಿಯೇಭ್ಯಃ ಪರಾ ಹ್ಯರ್ಥಾ ಅರ್ಥೇಭ್ಯಶ್ಚ ಪರಂ ಮನಃ ।
ಮನಸಸ್ತು ಪರಾ ಬುದ್ಧಿರ್ಬುದ್ಧೇರಾತ್ಮಾ ಮಹಾನ್ ಪರಃ ॥ ೧ ॥

ಮಹತಃ ಪರಮವ್ಯಕ್ತಮವ್ಯಕ್ತಾತ್ ಪುರುಷಃ ಪರಃ ।
ಪುರುಷಾನ್ನ ಪರಂ ಕಿಂಚಿತ್ ಸಾ ಕಾಷ್ಠಾ ಸಾ ಪರಾ ಗತಿಃ ॥ ೨ ॥

ಏಷ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ಗೂಢೋತ್ಮಾ ನ ಪ್ರಕಾಶತೇ ।
ದೃಶ್ಯತೇ ತ್ವಗ್ರ್ಯಯಾ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಯಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶಿಭಿಃ ॥ ೩ ॥

॥ ಇತಿ ಕಾಠಕೋನಿಷದಿ ತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

*****

೧೦. ತತ್ತ್ವತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಕಾಠಕೋಪನಿಷತ್)

ಇಂದ್ರಿಯೇಭ್ಯಃ ಪರಂ ಮನೋ ಮನಸಃ ಸತ್ತ್ವಮುತ್ತಮಮ್ ।
ಸತ್ತ್ವಾದಧಿ ಮಹಾನಾತ್ಮಾ ಮಹತೋಽವ್ಯಕ್ತಮುತ್ತಮಮ್ ॥ ೧ ॥

ಅವ್ಯಕ್ತಾತ್ತು ಪರಃ ಪುರುಷೋ ವ್ಯಾಪಕೋಽಲಿಂಗ ಏವ ಚ ।
ತಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮುಚ್ಯತೇ ಜಂತುರಮೃತತ್ವಂ ಚ ಗಚ್ಛತಿ ॥ ೨ ॥

॥ ಇತಿ ಕಾಠಕೋಪನಿಷದಿ ತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

*****

೨. ಸರ್ವಮೂಲಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯತತ್ತ್ವ

೧೧. ಆನಂದತಾರತಮ್ಯಮ್ (ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)

.... ವಿದುಷಾಂ ನಿಯಮೇನ ತು ।
ಸ್ಯಾದೇವ ಮೋಕ್ಷಸ್ತತ್ರಾಪಿ ಹ್ಯಾನಂದಸ್ಯ ವಿಚಿತ್ರತಾ ॥

ಯಸ್ತು ಸಾಧುಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಸ್ತಸ್ಯೈವಾಪ್ಯಖಿಲಾ ಮಹೀ ।
ತ್ರೇತಾಯುಗೇ ಚಕ್ರವರ್ತೀ ಯದಾ ಮುಕ್ತಸ್ತು ಸಂಸೃತೇಃ ॥

ಅಧೀತಿಫಲಪೂರ್ಣತ್ವಾದಾಧ್ಯಾಯಕ ಇತೀರಿತಃ ।
ಸ ಏವ ವಿಷ್ಣುನಾ ಯುಕ್ತೋ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಯುವಾ ಸ್ಮೃತಃ ॥

ಏಕಾನಂದಸ್ವರೂಪೋಽಸೌ ಮಾನುಷೋ ಮುಕ್ತ ಇಷ್ಯತೇ ।
ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣಾನಂದಾ ಗಂಧರ್ವಾ ಮಾನುಷಾತ್ಮಕಾಃ ॥

ಮುಕ್ತಾಃ ಶ್ರುತಿಫಲಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಸ್ತತಃ ಕಾಮಾಹತಾಸ್ತಥಾ ।
ತೇಭ್ಯಃ ಶತಗುಣಾನಂದಾ ದೇವಪ್ರೇಷ್ಯಾಸ್ತು ಮುಖ್ಯತಃ ॥

ಯೇ ತೇ ಹಿ ದೇವಗಂಧರ್ವಾ ಮುಕ್ತೇಭ್ಯಸ್ತೇಭ್ಯ ಏವ ಚ ।
ಶತಾಧಿಕಾ ಹಿ ಪಿತರಸ್ತೇಭ್ಯ ಆಜಾನದೇವತಾಃ ॥

ಅನಾಖ್ಯಾತಾ ದೇವತಾಸ್ತು ಜಾತಾ ದೇವಕುಲೇ ಚ ಯಾಃ ।
ಆಜಾನದೇವತಾಸ್ತಾ ಹಿ ತಾಭ್ಯೋಽಗ್ರ್ಯಾಃ ಕರ್ಮದೇವತಾಃ ॥

ಬಲ್ಯಾದ್ಯಾ ಅಂತರಾಪ್ರಾಪ್ತದೇವತಾಃ ಕರ್ಮದೇವತಾಃ ।
ತಾಭ್ಯಶ್ಚ ತಾತ್ತ್ವಿಕಾ ದೇವಾಃ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದೌ ದೇವತಾಂ ಗತಾಃ ॥

ತೇಭ್ಯೋ ದಕ್ಷಶ್ಚೇಂದ್ರನಾಮಾ ಸ ಹೀಂದುಂ ರಾರಯತ್ ಪುರಾ ।
ತಸ್ಮಾದ್ ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ನಾಮ ಮಹೇಂದ್ರತ್ವಾತ್ ಪುರಂದರಃ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರಜಾಪತಿರ್ಮುಕ್ತೋ ರುದ್ರಃ ಪ್ರಜನನೇಶಿತಾ ।
ತಸ್ಮಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಶತಗುಣೋ ಮುಕ್ತ ಇತ್ಯೇಷ ನಿರ್ಣಯಃ ॥

ಯಥಾಽಽನಂದೇ ತಥಾ ಜ್ಞಾನೇ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತೌ ಬಲಾದಿಕೇ ।
ಸರ್ವೈರ್ಗುಣೈಃ ಶತಗುಣಾಃ ಕ್ರಮೇಣೋಕ್ತೇನ ತೇಽಖಿಲಾಃ ॥

ಅಥವಾ ಸಹಸ್ರಗುಣಿತಾ ಅನಂತಗುಣಿತಾಸ್ತಥಾ ।
ಪರಿಮಾಣೇ ಶತಗುಣೇಽಪ್ಯಾನಂದಸ್ಫುಟತಾವಶಾತ್ ॥

ಯಥಾ ದೀಪಾಚ್ಛತಗುಣಾಽಪ್ಯಗ್ನಿಜ್ವಾಲಾ ನ ದೀಪವತ್ ।
ಸ್ಫುಟೀಭವೇದ್ ಯಥೈವಾಗ್ನಿರ್ಬಹುಲೋಽಪಿ ನ ಸೂರ್ಯವತ್ ॥
ಯಥೈವ ಸೂರ್ಯಾದ್ ದ್ವಿಗುಣಶ್ಚಂದ್ರೋ ನೈವ ಸ್ಫುಟೀಭವೇತ್ ।
ಉತ್ತರೇಷಾಮುತ್ತರೇಷಾಂ ಗುಣಾ ಏವಮತಿಸ್ಫುಟಾಃ ॥
ಪ್ರತಿಬಿಂಬಾ ಯತಃ ಪೂರ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಂತಾನಾಂ ನರಾದಯಃ ।
ಅತೋಽಸ್ಪಷ್ಟಸ್ವರೂಪಾಸ್ತೇ ಸ್ಫುಟರೂಪಾಸ್ತಥೋತ್ತರಾಃ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ ಆನಂದತಾರತಮ್ಯನಿರ್ಣಯಃ ॥

★★★★★

೧೨. ತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)

ಪ್ರಾಣ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ವಾಯುಃ ಸರ್ವೇ ತ್ವೇತೇ ದಶೋತ್ತರಾಃ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಶಿಖಿನೋ ಭೂತವಾಯುಸ್ತಥೈವ ಚ ॥
ದ್ವಿಗುಣಾ ಏವಾನಿರುದ್ಧೋಽನಿಲಾತ್ ಪಂಚಗುಣಾಧಿಕಃ ।
ಪಾದೋನೋ ವರುಣಾದಗ್ನಿರರ್ಧ್ಯರ್ಧೋನಃ ಸಮೋ ಮತಃ ॥
ಶಿವಾದಾಶಾ ತಥೈವಾಸ್ಯಾ ಮುಖ್ಯವಾಯುಃ ಶತೋತ್ತರೌ ।
ಸಂಖ್ಯಾನ್ಯಥಾತ್ವಂ ಯತ್ರ ಸ್ಯಾತ್ ತತ್ರಾಽವೇಶವಿಶೇಷತಃ ॥
ಅವರಾಣಾಂ ಗುಣಸ್ಯಾಪಿ ಪರಮೀಯತ್ವತಸ್ತಥಾ ।
ಪ್ರಾಣಾತ್ ತು ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುರನಂತಗುಣತೋಽಧಿಕಃ ।
ನಿತ್ಯಮುಕ್ತೋ ನಿತ್ಯಶಕ್ತಿರ್ನಿತ್ಯೋದ್ರಿಕ್ತಗುಣಃ ಪ್ರಭುಃ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ ತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

★★★★★

೧೩. ದೇವತತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)

'ಅಥಾತಃ ಸಂಭೂತಿಃ ಪರಮಾದ್ವಿದ್ಯಾ ವಿದ್ಯಾಯಾಃ ಪ್ರಾಣಃ ಪ್ರಾಣಾಚ್ಛ್ರದ್ಧಾ ಶ್ರದ್ಧಾಯಾಃ ಶಿವಶ್ಶಿವಾದ್ಬುದ್ಧಿರ್ಬುದ್ಧೇರಿಂದ್ರ ಇಂದ್ರಾತ್ ತೈಜಸಃ ಪ್ರಾಣಸ್ತೈಜಸಾದನಿರುದ್ಧೋಽನಿರುದ್ಧಾತ್ ಸ್ಪರ್ಶವಾತಃ ಸ್ಪರ್ಶವಾತಾತ್ ಸೋಮಸ್ಸೋಮಾದ್ವರುಣೋ ವರುಣಾದಗ್ನಿರಗ್ನೇರ್ಮಿತ್ರೋ ಮಿತ್ರಾತ್ ಪರ್ಜನ್ಯಃ ಪರ್ಜನ್ಯಾತ್ ಸ್ವಾಹಾ ಸ್ವಾಹಾಯಾ ಉಷಾ ಜಾಯತೇ ತೇಷಾಂ ಪರಃ ಪರೋಜ್ಯಾಯಾನ್ ಗುಣೈರುತ್ತರ ಉತ್ತರಃ ಪ್ರತ್ಯವರಃ

ಪರಸ್ಮಾತ್ ಪರಮಾದುತ್ತರ ಉತ್ತರೋ ಮುಚ್ಯತೇ ಸ್ವಂ ಸ್ವಂ ಭಾವಮಾಪದ್ಯತೇ । ನೈಷಾಂ ಪಾರಾವರ್ಯಮುಚ್ಛಿದ್ಯತೇ ಕದಾಚನ ನೈಷಾಂ ಪಾರಾವರ್ಯಮುಚ್ಛಿದ್ಯತೇ ಕುತಶ್ಚನ ಪಾರಾವರ್ಯೇಣೈವ ಬ್ರಹ್ಮೋಪಯಂತಿ ಪಾರಾವರ್ಯೇಣ ಮುಕ್ತಾಃ ಸಂಚರಂತಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇಶ್ಚ ।

ಭಾ– ಯದ್ವೇತ್ಥ ತೇನ ತದುಕ್ತ್ವಾ ಮಾಮುಪಸೀದ ।

'ಪಿತೃಲಕ್ಷಣಂ ತು ಪಿತ್ರ್ಯಂ ಸ್ಯಾದ್ರಾಶಿಃ ಸ್ಯಾತ್ತೂಗ್ವಲಕ್ಷಣಮ್ ।
ದೇವತಾಲಕ್ಷಣಂ ದೈವಂ ನಿಧಿಶ್ಚ ನಿಧಿಲಕ್ಷಣಮ್ ।
ವಾಕೋವಾಕ್ಯಂ ಮೂಲವೇದೋ ವೇದಸಾರೋಪಸಂಹೃತಿಃ ।
ಏಕಾಯನಮಿತಿಪ್ರೋಕ್ತಂ ದೇವವಿದ್ಯಾ ತ್ವಮಾನುಷೀ ।
ದೇವಜ್ಞೇಯೈವ ಯಾ ವಿದ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾ ತಥಾऽऽಚರಣಮ್ ।
ಭೂತವಿದ್ಯಾ ಭೂತಚಿಹ್ನಂ ಕ್ಷತ್ರವಿದ್ಯಾ ತು ನೀತಿಕಾ ।
ನಾಕ್ಷತ್ರೀ ಜ್ಯೌತಿಷಾಖ್ಯಾ ಚ ಸರ್ಪಲಕ್ಷಣಮೇವ ಚ ।
ಸರ್ಪವಿದ್ಯೇತಿ ಸಂಪ್ರೋಕ್ತಾ ಯಾ ದೇವಪರಿಚಾರಗಾ ।
ಸಾ ದೇವಜನವಿದ್ಯಾ ಸ್ಯಾದೇತಾ ವೇದ ಸ ನಾರದಃ'

ಇತಿ ಸಾಮಸಂಹಿತಾಯಾಮ್ ।

'ವಿದ್ಯಾನಾಂ ನಿರ್ಣಯಾಜ್ಞಾನಾದವಿದ್ವಾನುಚ್ಯತೇ ಪುಮಾನ್ ।
ಸರ್ವವಿದ್ಯಾವಿದಪ್ಯದ್ಧಾ ತಸ್ಮಾನ್ನಿರ್ಣಯವಿತ್ತಯೇ ।
ಕುಮಾರಮೈಚ್ಛದ್ದೇವರ್ಷಿರ್ನಾರದೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತಮಮ್' ಇತಿ ಚ ।
'ವಿಷ್ಣೋರ್ನಾಮ ಯತೋ ವಿದ್ಯಾಃ ಸರ್ವನಾಮೇತ್ಯತಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ನಾಮಾಭಿಮಾನಿನೀ ಚೋಷಾಸ್ತಸ್ಯಾಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಂ ಸ್ಮರೇತ್ ।
ಯದೇಷಾ ನ ತ್ವಮೇಯಾ ಸ್ಯಾನ್ಮೀಯತೇ ಹ್ಯುಷಸಿ ಧ್ರುವಮ್ ।
ರಾತ್ರಿಮಾನಮಜಾನದ್ಭಿಸ್ತತೋ ನಾಮೇತ್ಯುಷಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ೧ ॥

ಭಾ– ತಸ್ಯಾಸ್ತು ಭೂಯಸೀ ಸ್ವಾಹಾ ಧರ್ಮಜ್ಞಾನಸುಖಾದಿಭಿಃ ।
ಸರ್ವೈರ್ಗುಣೈರ್ವಿಮುಕ್ತೌ ಚ ತಥಾ ಬಂಧೇ ಚ ಸರ್ವದಾ ।
ವಾಚೋऽಭಿಮಾನಿನೀ ಸೈವ ವಾಙ್ನಾಮ್ನೀ ಚಾಂಚನಾದ್ವಸೋಃ ॥ ೨ ॥

ಭಾ– ಏವಂ ತಸ್ಯಾ ವಿಮುಕ್ತೌ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯಃ ಸರ್ವತೋ ವರಃ ।
ಮನೋऽಭಿಮಾನೀ ಸಂಪ್ರೋಕ್ತೋ ವೃಷ್ಟ್ಯಾ ನಿರ್ಮಾಣತೋ ಮನಃ ॥ ೩ ॥
ತಥಾ ತಸ್ಮಾದ್ವರೋ ಮಿತ್ರೋ ಮುಕ್ತೌ ಸಂಕಲ್ಪದೇವತಾ ।
ಅಹ್ನಿ ಸಂಕಲ್ಪಯೇದ್ಯಸ್ಮಾತ್ ಸ್ವಪ್ಸ್ಯಂತಿ ನಿಶಿ ಯತ್ ತತಃ ।

ತಥಾ ಮಿತ್ರಾದ್ವರಸ್ತ್ವಗ್ನಿರ್ಮುಕ್ತೌ ಚಿತ್ತಸ್ಯ ದೇವತಾ ।
ಚಿತತ್ವಾಚ್ಚಿತ್ತನಾಮಾ ಚ ತಸ್ಮಾದ್ವರುಣ ಏವ ಚ ।
ಧ್ಯಾನಸ್ಯ ದೇವತಾ ಚಾಸೌ ತನ್ನಾಮಾ ಚ ನಿಧಾನತಃ ।
ಸತ್ಯಾನೃತವಿವೇಕಾರ್ಥಂ ತಥಾ ತಸ್ಮಾನ್ನಿಶಾಕರಃ ।
ವಿಜ್ಞಾನದೇವತಾ ಚಾಸೌ ತನ್ನಾಮಾ ಚ ವಿವೇಚನಾತ್ ।
ಸತ್ಯಸ್ಯ ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ತಥಾ ವಾಯುರ್ಭೂತಾತ್ಮಕೋ ವರಃ ।
ಬಲಾತ್ಮಕಸ್ತಥಾ ತಸ್ಮಾದನ್ನದೇವೋಽನಿರುದ್ಧಕಃ ।
ಅನ್ನನಾಮಾನುನಾದಿತ್ವಾತ್ ತೈಜಸಾಹಂಭವಸ್ತತಃ ।
ತಥಾ ವರಿಷ್ಠಃ ಪ್ರಾಣಾಖ್ಯೋ ವಾಯುಃ ಸೋಽಪಾಂ ಚ ದೇವತಾ ।
ಅಮ್ನಾಮಾ ದೇಹಸಂವ್ಯಾಪ್ತೇಸ್ತಥಾ ತಸ್ಮಾತ್ ಪುರಂದರಃ ।
ತೇಜೋಭಿಮಾನೀ ತನ್ನಾಮಾ ತೇಜೋ ಹ್ಯೋಜ ಇತೀರ್ಯತೇ ।
ತಥಾ ತಸ್ಮಾದುಮಾ ಚೈವ ಸಾ ಚಾಕಾಶಾಭಿಮಾನಿನೀ ।
ಆಕಾಶನಾಮ್ನೀ ದೀಪ್ತತ್ವಾತ್ತಸ್ಯಾಶ್ಚೈವ ಸದಾಶಿವಃ ।
ಸ್ಥಿರಸ್ಮೃತ್ಯಭಿಮಾನೀ ಸ ಸಮಮೇವ ರತೇಃ ಸ್ಮರಃ ।
ಮುಖ್ಯವಾಯುಪ್ರಿಯಾ ತಸ್ಮಾತ್ ಪರಮೈವ ಸರಸ್ವತೀ ।
ಬಂಧಮುಕ್ತ್ಯೋಃ ಸರ್ವಗುಣೈಃ ಸರ್ವದಾಽಽಶಾಸ್ವರೂಪಿಣೀ ।
ಶಮಿತ್ಯಾನಂದ ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಆಶಾಪೂರ್ಣಸುಖತ್ವತಃ ।
ತಸ್ಯಾಃ ಶ್ರೇಷ್ಠೋ ಮುಖ್ಯವಾಯುಃ ಪ್ರಕೃಷ್ಟಾನಾಂ ಚ ನಾಯಕಃ ।
ಪ್ರಾಣನಾಮಾ ಇತ್ಯೇವ ಹ್ಯಾನಂದಃ ಸಮುದೀರಿತಃ ।
ಆಶಾ ಸರಸ್ವತೀ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ತತ್ಪ್ರಕೃಷ್ಟಸುಖತ್ವತಃ ।
ಪ್ರಾಣ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ವಾಯುಃ ಸರ್ವೇ ತ್ವೇತೇ ದಶೋತ್ತರಾಃ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಶಿಖಿನೋ ಭೂತವಾಯುಸ್ತಥೈವ ಚ ।
ದ್ವಿಗುಣಾ ಏವಾನಿರುದ್ಧೋಽನಿಲಾತ್ಪಂಚಗುಣಾಧಿಕಃ ।
ಪಾದೋನೋ ವರುಣಾದಗ್ನಿರಧ್ಯರ್ಧೋನಸ್ಸಮೋ ಮತಃ ।
ಶಿವಾದಾಶಾ ತಥೈವಾಸ್ಯಾ ಮುಖ್ಯವಾಯುಃ ಶತೋತ್ತರೌ ।
ಸಂಖ್ಯಾನ್ಯಥಾತ್ವಂ ಯತ್ರ ಸ್ಯಾತ್ ತತ್ರಾವೇಶವಿಶೇಷತಃ ।
ಅವರಾಣಾಂ ಗುಣಸ್ಯಾಪಿ ಪರಮೀಯತ್ವತಸ್ತಥಾ ।
ಪ್ರಾಣಾತ್ತು ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುರನಂತಗುಣತೋಽಧಿಕಃ ।
ನಿತ್ಯಮುಕ್ತೋ ನಿತ್ಯಶಕ್ತಿರ್ನಿತ್ಯೋದ್ರಿಕ್ತಗುಣಃ ಪ್ರಭುಃ' ಇತಿ ತತ್ತ್ವವಿವೇಕೇ ।

'ಸೈಷಾऽऽನಂದಸ್ಯ ಮೀಮಾಂಸಾ ಭವತಿ' ಇತ್ಯಾದೇಶ್ಚ।

'ನಾಮಾದಿಮಾರುತಾಂತೇಷು ದೇವೇಷ್ವೇಭ್ಯಶ್ಚ ಭೇದತಃ।
ಉಪಾಸಿತೋ ಹರಿರ್ಮುಕ್ತಿಂ ದದ್ಯಾನ್ನಾಸ್ತ್ಯತ್ರ ಸಂಶಯಯಃ' ಇತಿ ಸತ್ತತ್ತ್ವೇ।
'ಉಷಾದಿಮಾರುತಾಂತೇಷು ಸಮಮಃ ಸಮಗುಣೋऽಪಿ ಸನ್।
ಧ್ಯಾತಃ ಪ್ರೀತಿಂ ಹರಿರ್ಯಾಯಾದಧಿಕಾಮುತ್ತರೋತ್ತರೇ।
ಉತ್ತಮೇಷೂತ್ತಮಾ ಪ್ರೀತಿಸ್ತಸ್ಯ ತತ್ರ ಸ್ಥಿತಸ್ತತಃ।
ಧ್ಯಾತುರಪ್ಯುತ್ತಮಾಂ ಪ್ರೀತಿಂ ಯಾಯಾನ್ನಾಸ್ತ್ಯತ್ರ ಸಂಶಯಃ।
ತಾರತಮ್ಯಪರಿಜ್ಞಾನಾತ್ ತೇಷು ಧ್ಯಾತೋ ವಿಮುಕ್ತಿದಃ।
ಪ್ರೀತಿಂ ನ ಚಾನ್ಯಥಾ ಯಾಯಾದಿತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ನಿರ್ಣಯಃ' ಇತಿ ತತ್ತ್ವವಿವೇಕೇ।
'ನಾಮಾದಿಪ್ರಾಣಪರ್ಯಂತಾಃ ಸಪ್ತಮ್ಯರ್ಥಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ।
ತೃತೀಯಾಪಂಚಮೀಷಷ್ಠೀಚತುರ್ಥ್ಯರ್ಥಾಶ್ಚ ಸರ್ವಶಃ।
ಶಬ್ದಾಸ್ತೇ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದೇನ ಸಂಬಧ್ಯೇಯುರ್ಯದಾ ತದಾ।
ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋऽಸ್ಯ ಮುಖಂ ಯದ್ವದಾತ್ಮಾ ವೈ ಪುತ್ರಕೋ ಯಥಾ।
ಯಥಾ ಚ ಯೂಪ ಆದಿತ್ಯ ಏವಮೇಷ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ।
ಸಪ್ತಸು ಪ್ರಥಮಾ ಯಸ್ಮಾದ್ಭೂಯೋ ಭೂಯಸ್ತವತಸ್ತಥಾ।
ಷಟ್ಸುದ್ವಿತೀಯಾ ಯಸ್ಮಾಚ್ಚ ಕಾರಣತ್ವಾತ್ ಪರಸ್ಯ ಚ।
ನ ಹ್ಯನ್ಯದನ್ಯದಿತ್ಯೇವ ಧ್ಯಾತಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪುರುಷಾರ್ಥದಮ್।
ಅನರ್ಥಶ್ಚ ಭವೇತ್ ತಸ್ಮಾದ್ಭೃತ್ಯೇ ರಾಜೇತಿಬೋಧವತ್।
ರಾಜಪೂಜಾಂ ಯಥಾ ಭೃತ್ಯೇ ಕುರ್ಯಾದ್ರಾಜಾ ಹಿನಸ್ತಿ ಹಿ।
ತದ್ವಶತ್ವಾತ್ ತಥಾ ಭೃತ್ಯ ಏವಂ ನಾಮಾದಿಕಂ ಚ ಯಃ।
ಉಪಾಸ್ತೇ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪೇಣ ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಥೇತರಾಣಿ ಚ।
ಪಾತಯಂತಿ ತಮಸ್ಯಂಧೇ ತಸ್ಮಾನ್ನೇಕ್ಷೇತ ತಾಂಸ್ತಥಾ'

ಇತಿ ಸಾಮಸಂಹಿತಾಯಾಮ್।

'ಅಚೇತನಮಯೋಗ್ಯಂ ಚ ತಥೈವಾತಾತ್ತ್ವಿಕಂ ಕ್ವಚಿತ್।
ನೋಪಾಸೀತ ಪರೋऽನರ್ಥಃ ಸ್ಯಾತ್ತಥೋಪಾಸನಾಕೃತಃ।
ದರ್ಭಚರ್ಮಾದಯಶ್ಚಾತೋ ದೇವತಾ ಹ್ಯಭಿಮಾನಿನಃ।
ನ ಹ್ಯಚೇತನಕಂ ಕಿಂಚಿತ್ಫಲದಂ ಸ್ಯಾತ್ ಕದಾಚನ।
ಔಷಧಾದಿಷು ಚೈತಸ್ಮಾದ್ದೇವಾ ಏವ ವರಪ್ರದಾಃ।
ಔಷಧಾದಿಸ್ಥಿತಾ ದೇವಾಸ್ತೇऽಜ್ಞೇ ದೃಷ್ಟಫಲಪ್ರದಾಃ।

ಜ್ಞಾನಿನ್ಯದೃಷ್ಟದಾಶ್ಚ ಸ್ಯುರ್ನಾರ್ದೈವಂ ಕಿಂಚಿದಿಷ್ಯತೇ ।
ಯಥಾಽಜ್ಞಸ್ಯಾಪಿ ರಾಜ್ಞಸ್ತು ಭೋಜನಂ ಕ್ಲೃಪ್ತಮಿಷ್ಯತೇ ।
ನ ತ್ವವಿಜ್ಞಾಯ ರಾಜಾನಂ ಗ್ರಾಮಪ್ರಾಪ್ತಿಸ್ತತೋ ಭವೇತ್ ।
ಏವಂ ದೇವಾ ದೃಷ್ಟಫಲಂ ದದ್ಯುರಜ್ಞಸ್ಯ ಚಾಲ್ಪತಃ ।
ಕಿಂಚಿಜ್ಜ್ಞಾನಕೃತಾದೃಷ್ಟಾತ್ ತಚ್ಚ ನೈವಾನ್ಯಥಾ ಭವೇತ್ ।
ಅದೃಷ್ಟಾಖ್ಯಂ ಫಲಂ ಯತ್ತು ತಜ್ಜ್ಞಸ್ಯೈವ ನ ಚಾನ್ಯಗಮ್ ।
ತಸ್ಮಾದಚೇತನೋಪಾಸಾಂ ನ ಕುರ್ಯಾತ್ ಕ್ವಾಪಿ ಕಶ್ಚನ ।
ನ ಚಾಸತ್ಯಾಂ ನ ಚಾಯೋಗ್ಯಾಂ ಯದೀಚ್ಛೇದುತ್ತಮಂ ಫಲಮ್ ।
ಯದಿ ನೇಚ್ಛೇತ್ ತಮೋಗಂತುಂ ಯದಿ ಚೇಚ್ಛೇದ್ಧರೇಃ ಪ್ರಿಯಮ್ ।
ಅಥ ಕರ್ತವ್ಯಕಾರೀ ಚ ಮುಮುಕ್ಷುರಥವಾ ಭವೇತ್ ।
ಸೋಽಪೀಚ್ಛೇತ ಹರೇಃ ಪ್ರೀತಿಂ ನಾತ್ರ ಕಾರ್ಯಾ ವಿಚಾರಣಾ'

ಇತ್ಯುಪಾಸನಾಲಕ್ಷಣೇ ।

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮಚ್ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಸಪ್ತಮೇಽಧ್ಯಾಯೇ) ॥

★★★★★

೧೪. ಆನಂದತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಐತರೇಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)

ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಚ ತದ್ಭಾರ್ಯೇ ವೀಂದ್ರಶೇಷೌ ಚ ತತ್ಸ್ತ್ರಿಯೌ ।
ಶಿವಸ್ತದ್ದಯಿತಾ ಶಕ್ರಕಾಮೌ ತದ್ದಯಿತಾದಯಃ ॥ ೧ ॥

ಸರ್ವೇ ಸುರಾಃ ಕ್ರಮೇಣೈವ ವಿಷ್ಣೋರ್ಜಾತಾ ಅಬಾಖ್ಯಕಾಃ ।
ಜ್ಞಾನಾನಂದಬಲಾದ್ಯೇಷು ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತೌ ಚ ಸರ್ವಶಃ ॥ ೨ ॥

ಹೀನಾಃ ಶತಗುಣೇನೈವ ಕ್ರಮೇಣಾನೇನ ತೇ ಮತಾಃ ।
ತೇಭ್ಯಶ್ಚ ಋಷಯೋ ಮರ್ತ್ಯಾ ಹೀನಾ ಏವ ಕ್ರಮೇಣ ಚ ॥ ೩ ॥

ವಿಶೇಷತಸ್ತು ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಸರ್ವಸಂಸಾರಬಂಧನಾತ್ ।
ಕ್ರಮೋಽಯಂ ಸಮ್ಯಗುದ್ದಿಷ್ಟೋ ನಿತ್ಯಾನಂದೈಕಭೋಗಿನಾಮ್ ॥ ೪ ॥

ನ ವಿಶೇಷೋ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವೋರಧಿಕಾರಾವಿಭೇದತಃ ।
ನ ಶೇಷಶಿವಯೋಶ್ಚೈವ ತತ್ಪತ್ನೀನಾಂ ಚ ಸರ್ವಶಃ ॥ ೫ ॥

ಸುಪರ್ಣಶೇಷಯೋಶ್ಚೈವ ಸಾಮ್ಯಂ ಸರ್ವಗುಣೇಷ್ವಪಿ ।
ಸಾಮ್ಯಮೇವೈತಯೋಃ ಪತ್ನ್ಯೋಃ ಸಾಮ್ಯಂ ಶಕ್ರಮನೋಜಯೋಃ ॥ ೬ ॥

ಏತೇ ತು ಮಹದಾದೀನಾಂ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಹ್ಯಭಿಮಾನಿನಃ ।
ಪೂರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಶ್ಚ ಚರಮಸ್ತತ್ತುತಸ್ತಥಾ ॥ ೭ ॥

ತದ್ವಶಾಶ್ಚಾಖಿಲಾ ವಿಷ್ಣೋರ್ನ ವಿಷ್ಣುಃ ಕಸ್ಯಚಿದ್ವಶೇ ।
ಮಹದಾದಿಮಾನಿನಶ್ಚೈತೇ ಜಾತಾಸ್ತೈಃ ಸಹ ಸರ್ವಶಃ ॥ ೮ ॥

ಏತೇ ಲೋಕಾ ಇತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಲೋಕಾನಾಮಭಿಮಾನಿನಃ ।
ತ ಏವ ಲೋಕಪಾಲಾಶ್ಚ ಯದಾ ಪಶ್ಚಾತ್ ಪ್ರಜಜ್ಞಿರೇ ।
ಪಶ್ಚಾಜ್ಜಾತೈರ್ಹಿ ರೂಪೈಸ್ತೈರ್ಲೋಕಸ್ಥಾನ್ಪಾಲಯಂತ್ಯಲಮ್ ॥ ೧೦ ॥

ಇತ್ಯಾದಿ ತತ್ತ್ವಸಾರೇ ।

॥ ಇತಿ ಐತರೇಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ ಆನಂದತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

*****

೧೫. ತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಐತರೇಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯ)

ಆವಿರ್ಭಾವಂ ತಾರತಮ್ಯಾದ್ಯೋ ವೇದ ಪರಮಾತ್ಮನಃ ।
ಸ ತಸ್ಯೈವ ವಿಶೇಷೇಣ ಪ್ರೀತಿಯೋಗಾದ್ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥ ೧ ॥

ಸ್ಥಾವರಂ ಜಂಗಮಂ ಚೈವ ಭೂಯಸ್ತ್ವೇನಾಶ್ನುತೇ ಹರಿಃ ।
ಆವಿರ್ಭೂತಸ್ತೇಷು ಸದಾ ಸಮ್ಯಕ್ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಮೇವ ಚ ॥ ೨ ॥

ತಾರತಮ್ಯಾತ್ ಸನ್ನಿಹಿತಂ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಕೇಶವಃ ।
ವೇತ್ತ್ಯೇಕ ಏವ ವಿಷ್ಣೋರ್ಯದ್ವಿಶೇಷಾವೇಶನಂ ಸದಾ ॥ ೩ ॥

ಜಂಗಮೇಷು ಚ ವೃಕ್ಷೇಷು ನೈವ ತಾದೃಕ್ ಶಿಲಾದಿಷು ।
ತಸ್ಮಾದ್ವೃಕ್ಷಾದಿಷು ರಸಶ್ಚಿತ್ತಂ ಚಲನವತ್ಸು ಚ ॥ ೪ ॥

ದೃಶ್ಯತೇ ನ ಶಿಲಾದ್ಯೇಷು ಸನ್ನಿಧಿರ್ನ ಹಿ ತಾದೃಶೀ ।
ಶಿಲಾದ್ಯೇಷು ಸ್ಥಿತೋ ವಿಷ್ಣುರ್ಭಾರದಾರ್ಢ್ಯಾದಿಕಾರಣಮ್ ॥ ೫ ॥

ನೈವ ಚಿತ್ತಾದಿಕಸ್ಯಾತೋ ವೃಕ್ಷಾದ್ಯಾ ಉತ್ತಮಾಸ್ತತಃ ।
ವಿಶೇಷೋಽಯಂ ಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ನ ತು ವಿಷ್ಣೋಃ ಕಥಂಚನ ॥ ೬ ॥

ಯತ್ರ ವಿಷ್ಣುರ್ಗುಣಾಧಿಕ್ಯಂ ದರ್ಶಯೇದ್ವಸ್ತು ತದ್ವರಮ್ ।
ಗುಣಪೂರ್ಣೋ ಹಿ ಸರ್ವತ್ರ ಸ್ವಯಂ ವಿಷ್ಣುಃ ಸನಾತನಃ ॥ ೭ ॥

ವೃಕ್ಷೇಭ್ಯೋಽಪ್ಯಧಿಕಂ ವಿಷ್ಣುರ್ಜಂಗಮೇಷು ಪ್ರಕಾಶಿತಃ ।
ತೇಭ್ಯೋಽಪಿ ಪುರುಷೇ ವಿಷ್ಣುರ್ಗುಣಾಧಿಕ್ಯಪ್ರಕಾಶಕಃ ॥ ೮ ॥ ಇತ್ಯಾದಿ ಚ ।

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಹೈತರೇಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ ತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ - ೨ ॥

*****

೧೬. ಛಂದೋದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಐತರೇಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯ)

ಅನುಷ್ಟುಭ್ಯಾಂ ಸಹಸ್ರಂ ತು ಯಃ ಶಂಸೀತಾತ ಏವ ತು ।
ಭವಿತುಂ ಚೇಶ್ವರಃ ಸ ಸ್ಯಾದ್ಭಾವೋ ಮುಕ್ತಿರ್ನ ಚಾನ್ಯಥಾ ॥ ೧ ॥

ಯಶಸ್ವೀ ಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ ಸ್ಯಾಚ್ಛುಭಕೀರ್ತಿಶ್ಚ ಸರ್ವದಾ ।
ಸ್ವಚ್ಛಂದಮೃತ್ಯುತಾ ಚ ಸ್ಯಾತ್ ತಸ್ಯೇತ್ಯಾಹೈತರೇಯಕಃ ॥ ೨ ॥

ಮಹೈತರೇಯೋ ಭಗವಾಂಸ್ತನ್ನೇತ್ಯಾಹ ರಮಾಪತಿಃ ।
ನಾನಾಚ್ಛಂದಃ ಪ್ರಶಂಸಾದಿಪ್ರಮಾಣರಹಿತತ್ವತಃ ॥ ೩ ॥

ಪರಿಹಾರಾಯ ಚಾಪೂರ್ಣಮೈತರೇಯಮುನೇ ಶ್ರುಣು ।
ತ್ವಂ ತು ಮಂತ್ರಮುದಾಹೃತ್ಯ ಯಸ್ಮಾದೇತದವೋಚಥಾಃ ॥ ೪ ॥

ತಸ್ಮಾದ್ವಕ್ಷ್ಯಾಮ್ಯುತ್ತರಂ ತೇ ಪ್ರಿಯಃ ಶಿಷ್ಯೋಽಸಿ ಮೇ ಯತಃ ।
ಉಮೈವ ವಾಗಿತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಸಾನುಷ್ಟುಬಭಿಮಾನಿನೀ ॥ ೫ ॥

ಅಕೃತ್ಸ್ನಾ ಸಾ ತತೋ ನೈವ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯುಕ್ತಾ ಕಥಂಚನ ।
ವಾಗಿಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿನ್ಯಾಂ ನ ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮವಚಃ ಕ್ವಚಿತ್ ॥ ೬ ॥

ವಾಯುನಾ ಪ್ರಾಣರೂಪೇಣ ಮನೋರೂಪಶಿವೇನ ಚ ।
ಅಭ್ಯಸ್ಯಮಾನೋಽನುಭವೇತ್ ಪುಮಾನ್ ವಾಚಾ ನ ತು ಕ್ವಚಿತ್ ॥ ೭ ॥

ಅಭಿಮಾನೀ ಬೃಹತ್ಯಾಸ್ತು ವಾಯುರೇವ ಯತಃ ಪ್ರಭುಃ ।
ತಸ್ಮಾದೇಷಾ ಛಂದಸಾಂ ಹಿ ವರಿಷ್ಠಾ ಬೃಹತೀ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ೮ ॥

ಪೂರ್ಣೋ ಹಿ ವಾಯುರ್ದೇವಾನಾಂ ತಸ್ಮಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಚೋಚ್ಯತೇ ।
ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾಧಿಕ್ಯತಶ್ಚೈವ ಬೃಹತೀತ್ಯೇವ ನಾಮ ತತ್ ॥ ೯ ॥

ಅಂಗೇಭ್ಯ ಏವ ಸಂಭೂತಾನ್ಯನ್ಯಚ್ಛಂದಾಂಸಿ ಚಾಬ್ಜಜಾತ್ ।
ಮಧ್ಯಾತ್ತು ಬೃಹತೀ ಜಾತಾ ತಸ್ಮಾತ್ ಸಾ ಮಧ್ಯಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೧೦ ॥

ಪಠ್ಯತೇ ತೇನ ಮಧ್ಯೇ ಸಾ ಛಂದಸಾಂ ಪ್ರವರಾ ಸತೀ ।
ಛಂದಾಂಸ್ಯನ್ಯಾನ್ಯಂಗವತ್ತು ಮಧ್ಯವದ್ಬೃಹತೀ ಪರಾ ॥ ೧೧ ॥

ಸಪ್ತ ಛಂದಾಂಸಿ ಚೈವಂ ಹಿ ಪ್ರತಿಮಾ ವೈಷ್ಣವೀ ಮತಾ ।
ಗಾಯತ್ರೀದೇವತಾತ್ವಂ ತು ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾ ಯತ್ರಾಭಿಧೀಯತೇ ॥ ೧೨ ॥

ಬೃಹತೀ ದೇವತಾ ತತ್ರ ಭಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ।
ಆಧಿಕ್ಯಂ ಛಂದಸಾಂ ಯತ್ರ ಗಾಯತ್ರ್ಯಾಸ್ತು ವಿವಕ್ಷಿತಮ್ ॥ ೧೩ ॥

ತತ್ರ ತತ್ಪುತ್ರಕೋ ವಾಯುರ್ಬೃಹತೀ ದೇವತಾ ಮತಾ ।
ಋಚಾಮಾಧಿಕ್ಯಯೋಗಾರ್ಥಂ ನಾಂಗೀಕರ್ತವ್ಯಮತ್ರ ತತ್ ॥ ೧೪ ॥

ಪ್ರಧಾನತ್ವಾದ್ಬೃಹತ್ಯಾಸ್ತು ಜಗತ್ಯಾದ್ಯಂ ನ ಯುಜ್ಯತೇ ।
ಸಂಪಾದನಾದ್ಬೃಹತ್ಯಾಸ್ತು ಮುಕ್ತೋ ಭವಿತುಮೀಶ್ವರಃ ॥ ೧೫ ॥

ಸ್ಯಾತ್ ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ ಸುಕೀರ್ತಿಶ್ಚ ಛಂದೋಮೃತ್ಯುರ್ಗುಣಾಧಿಕಃ ।
ಇತಿ ಪ್ರಾಹ ಸ್ವಯಂ ವಿಷ್ಣುರ್ಮಹಿದಾಸಾಭಿಧಃ ಪ್ರಭುಃ' ॥ ೧೬ ॥ ಇತ್ಯಾದಿ ಚ ।

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹೈತರೇಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ ಛಂದೋತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ ॥

*****

೧೭. ಸೃಷ್ಟೌ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಐತರೇಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯ)

ಏಕೋ ನಾರಾಯಣಸ್ತ್ವಾಸೀತ್ ಪ್ರಲಯೇ ರಮಯಾ ಸಹ ।
ನಿತ್ಯಾತತಗುಣತ್ವಾತ್ ಸ ಆತ್ಮೇತಿ ಶ್ರುತಿಷೂದಿತಃ ॥ ೧ ॥

ಇದಂ ಸರ್ವಮಪೇಕ್ಷ್ಯಾಸೌ ಕಾಲತೋ ಗುಣತಸ್ತಥಾ ।
ಅಗ್ರ್ಯ ಏವ ಸಮಸ್ತೇಭ್ಯಸ್ತದ್ವಶತ್ವಾದ್ರಮಾಽಪಿ ಸಾ ॥ ೨ ॥

ವಿದ್ಯಮಾನಾಽಪಿ ನಾಗ್ರಸ್ಥಾ ಗುಣೈರೂನಾ ತತೋ ಯತಃ ।
ನ ಬ್ರಹ್ಮಾ ನ ಶಿವಶ್ಚಾಸೀನ್ನೈವಾನ್ಯಚ್ಚ ಮಿಷತ್ ಕ್ವಚಿತ್ ॥ ೩ ॥

ಸುಪ್ತಾಸ್ತತ್ರ ಯತೋ ಜೀವಾಃ ಸರ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮಶಿವಾದಿಕಾಃ ।
ಅಸುಪ್ತಾ ಶ್ರೀಶ್ಚ ಮುಕ್ತಾಶ್ಚ ಸ್ವತಂತ್ರೋನ್ಮೇಷವರ್ಜನಾತ್ ॥ ೪ ॥

ಅನುನ್ಮೇಷಾ ಏವ ತೇಽಪಿ ಸ್ವತಂತ್ರೋನ್ಮೇಷ ಏಕರಾಟ್ ।
ನಾರಾಯಣೋ ನ ಚಾನ್ಯೋಽಸ್ತಿ ಪೂರ್ಣೋನ್ಮೀಲದ್ಗುಣಾತ್ಮಕಃ ॥ ೫ ॥

ಪರಾಧೀನೇನ ವಿತ್ತೇನ ಭುಂಜನ್ನಪಿ ಹಿ ಭಿಕ್ಷುಕಃ ।
ವಿತ್ತವಾನಿತಿ ನೈವೋಕ್ತಸ್ತಥಾ ಶ್ರೀರ್ಮುಕ್ತಿಗಾ ಅಪಿ ॥ ೬ ॥

ಮಿಷಂತೋಽಪ್ಯನ್ಯತಂತ್ರತ್ವಾನ್ನ ಮಿಷಂತಃ ಕಥಂಚನ ।
ಸರ್ವದಾಽಪ್ಯೇಕ ಏವಾಯಂ ಸ್ವತಂತ್ರೋ ನಾಪರಃ ಕ್ವಚಿತ್ ॥ ೭ ॥

ಕಾಲಾಗ್ರ್ಯತ್ವಂ ವಕ್ತುಮಸ್ಯ ಪ್ರಲಯೇ ಸ್ಥಿತಿರುಚ್ಯತೇ ।
ಸ ಐಚ್ಛದ್ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುಃ ಸ್ರಷ್ಟುಂ ಲೋಕಾಭಿಮಾನಿನಃ ॥ ೮ ॥

ಲೋಕಾಭಿಧಾನವದ್ದೇವಾನ್ ಜಡಲೋಕಾಂಶ್ಚ ಶಾಶ್ವತಃ ।
ಸ ಲೋಕೇಭ್ಯಃ ಪೂರ್ವತನಾನಬಾಖ್ಯಾನ್ಮಹದಾದಿಕಾನ್ ॥ ೯ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಶರ್ವಾದಿಕಾನ್ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಜಡೈಸ್ಸಹ ಜನಾರ್ದನಃ।
ದಿವಮಾಕಾಶಮುರ್ವೀಂ ಚ ಸಸೃಜೇಽಥ ದ್ವಿಸಪ್ತಕಾನ್ ॥ ೧೦ ॥

ಇತಿ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ ಲೋಕಾಂಸ್ತು ಪುನಸ್ತಾನೇವ ಲೋಕಪಾನ್ ।
ಅಂಡಾಂತಃ ಪ್ರಸೃಷ್ಟುಮೈಚ್ಛಚ್ಚ ತೇಷಾಂ ಪೂಜ್ಯತ್ವಸಿದ್ಧಯೇ ॥ ೧೧ ॥

ಅಮ್ನಾಮಕೇಭ್ಯಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಸ ಪೂರ್ವಸೃಷ್ಟೇಭ್ಯ ಏವ ತು।
ಸರ್ವಜೀವಾಧಿಕತ್ವಾತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಪುರುಷಾಭಿಧಮ್ ॥ ೧೨ ॥

ಅಂಶೇನೋದ್ಧೃತ್ಯ ರುದ್ರಾದ್ಯೈಃ ಸಹ ಚೈನಮಯೋಜಯತ್ ।
ತಥೈವ ಚೇತನಾನಾಂ ಚ ಭಾಗಾನುದ್ಧೃತ್ಯ ಪಿಂಡವತ್ ॥ ೧೩ ॥

ಚೇತನಾಚೇತನಂ ರಾಶಿಮೇಕಸ್ಥಂ ವಿದಧೇ ಪ್ರಭುಃ।
ಪುನರೈಚ್ಛಜ್ಜಗನ್ನಾಥಸ್ತಸ್ಯಾಂಗೋತ್ಪತ್ತಿಮಚ್ಯುತಃ ॥ ೧೪ ॥

ಅಂಡವನ್ಮುಖಮಸ್ಯಾಸೀತ್ ಪ್ರಥಮಂ ತು ಶಿರೋಽಭಿಧಮ್ ।
ಭಿನ್ನಮಾಸ್ಯಂ ಪುನಸ್ತಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರೇವೇಚ್ಛಯಾ ಪ್ರಭೋಃ ॥ ೧೫ ॥

ತತ್ರ ವಾಙ್ನಾಮಕಂ ರೂಪಂ ವಹ್ನೇರಾಸೀತ್ ಪುರಾತನಮ್ ।
ತಸ್ಯೈವಾಥ ದ್ವಿತೀಯಂ ಚ ಯದಗ್ನಿರಿತಿ ಗೀಯತೇ ॥ ೧೬ ॥

ತಥೈವ ನಾಸಿಕಾತೋಽಭೂನ್ಮುಖ್ಯವಾಯೋಃ ಸುತೋ ಮರುತ್ ।
ಪ್ರಾಣೋ ವಾಯುರಿತಿ ದ್ವೇಧಾ ಚಕ್ಷುಷೋಽಭೂತ್ ತಥಾರವಿಃ ॥ ೧೭ ॥

ದ್ವಿರೂಪ ಏವ ಕರ್ಣಾಭ್ಯಾಂ ಮಿತ್ರಧರ್ಮಾಪ್ಯವಿತ್ತಪಾಃ।
ದಿಗ್ದೇವತಾ ದ್ವಿರೂಪೇಣ ಬಭೂವುಃ ಸರ್ವ ಏವ ಚ ॥ ೧೮ ॥

ಹೃದಯಾದ್ಗರುಡಾನಂತಶಿವಚಂದ್ರಾಃ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ ।
ಮನೋಬುದ್ಧ್ಯಭಿಮಾನಾಶ್ಚ ತನ್ನಾಮಾನಶ್ಚ ಜಜ್ಞಿರೇ ॥ ೧೯ ॥

ತ್ವಚಶ್ಚ ರೋಮನಾಮಾನೋ ವೃಕ್ಷನಾಮಾನ ಏವ ಚ।
ದ್ವಿವಿಧಾಃ ಪಾರಿಜಾತಾದ್ಯಾ ಬಭೂವುರ್ಬ್ರಹ್ಮದೇಹತಃ ॥ ೨೦ ॥

ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ದ್ವಿವಿಧಃ ಶಕ್ರಃ ಪದ್ಭ್ಯಾಂ ತತ್ಸೂನುರೇವ ಚ।
ಯಜ್ಞಸ್ತ್ವಜನಿ ಪಾಯೋಶ್ಚ ಯಮೋ ನಿರ್ಋತಿರೇವ ಚ ॥ ೨೧ ॥

ರೇತೋಽಮ್ನಾಮಾ ದ್ವಿರೂಪಸ್ತು ಶಿವ ಏವ ಚ ಗುಹ್ಯತಃ।
ಅಪಾನೋ ಮೃತ್ಯುರಿತಿ ಚ ಮುಖ್ಯೋ ನಾಭೇಶ್ಚ ಮಾರುತಃ ॥ ೨೨ ॥

॥ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹೈತರೇಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ ಸೃಷ್ಟೌದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ ॥

★★★★★

೧೮. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಐತರೇಯಭಾಷ್ಯ)

'ಕ್ಷಿತಿಪಾ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾ ದೇವಾಶ್ಚ ಪಿತರಶ್ಚಿರಾಃ ।
ಆಜಾನಜಾಃ ಕರ್ಮದೇವಾಸ್ತಾತ್ತ್ವಿಕಾ ದಕ್ಷ ಏವ ಚ ॥ ೧ ॥

ಶಕ್ರಶ್ಚೋಮಾ ಚ ರುದ್ರಶ್ಚ ಭಾರತೀ ವಾಯುರೇವ ಚ ।
ಮುಕ್ತಾ ಉಕ್ತಾಃ ಶತಗುಣಾ ಬಲಜ್ಞಾನಸುಖಾದಿಭಿಃ ॥ ೨ ॥

ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತ್ಯಾದಿಭಿಶ್ಚೈವ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಕ್ರಮಾಧಿಕಾಃ ।
ತಸ್ಮಾದ್ರಮಾ ತತೋ ವಿಷ್ಣುರನಂತಗುಣತೋಽಧಿಕಃ ॥ ೩ ॥

ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಃ ಸ್ವತಂತ್ರಶ್ಚ ನ ಚಾನ್ಯಸ್ತಾದೃಶಃ ಕ್ವಚಿತ್ ।
ಕುತ ಏವಾಧಿಕೋಽನ್ಯಃ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ಮುಕ್ತಾ ಅಪಿ ತದ್ವಶಾಃ ॥ ೪ ॥

ರಮಾಽಪಿ ತದ್ವಶಾ ನಿತ್ಯಂ ಸ ನಾನ್ಯಸ್ಯ ವಶೇ ಪ್ರಭುಃ ।
ನ ಭೇದಃ ಶೇಷಶಿವಯೋಃ ಸುಪರ್ಣಃ ಶೇಷಸಂಮಿತಃ ॥
ಕಾಮಃ ಶಕ್ರಸಮೋ ನಿತ್ಯಂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಾಶ್ಚ ತೇ ಕ್ರಮಾತ್ ॥ ೫ ॥ ಇತಿ ಚ ಮಹಾಸಂಹಿತಾಯಾಮ್ ।

'ಮ್ರಿಯಮಾಣಮಿಮಂ ಜೀವಂ ವಾಸುದೇವಾದಿದೇವತಾಃ ।
ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಭಾಗೇನ ಗಚ್ಛಂತಿ ಭಾಗತೋಽನುವ್ರಜಂತಿ ತಮ್ ॥ ೧ ॥

ಗತ್ವೈರ್ಭಾಗೈರಪಿ ಪುನರ್ವಿಶೇಯುರ್ಭೋಗಸಿದ್ಧಯೇ ।
ಭೋಗ್ಯಲೋಕಮನುಪ್ರಾಪ್ತಂ ತಸ್ಮಾತ್ ಸ್ವಪ್ನವದಂತರಾ' ॥ ೨ ॥ ಇತಿ ಚ ।

॥ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹೈತರೇಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ ತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

★★★★★

೧೯. ದೇವಾನಾಮಂಶಾವತಾರಾದಿ ನಿರೂಪಣಮ್ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)

ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತದ್ಗುಣಾನಾಂ ಚ ಭೇದದರ್ಶ್ಯಧರಂ ತಮಃ ।
ಭೇದಾಭೇದಪ್ರದರ್ಶೀ ಚ ಮಧ್ಯಮಂ ತು ತಮೋ ವಿಶೇತ್ ॥ ೧ ॥

ಈಷದ್ಭೇದಪ್ರದರ್ಶೀ ಚ ತಮ ಏವೋತ್ತರಂ ವಿಶೇತ್ ।
ವಿಜಾನೀಯಾತ್ ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮ ಸದಾ ಸರ್ವಗುಣಾತ್ಮಕಮ್ ॥ ೨ ॥

ಗುಣಾನಾಂ ಚ ವಿಶೇಷೋಽಸ್ತಿ ನ ವಿಭೇದಃ ಕಥಂಚನ ।
ತೇ ಚ ಸರ್ವೇ ಗುಣಾಃ ಪೂರ್ಣಾಸ್ತಚ್ಛರೀರಃ ಪರಃಸ್ಮೃತಃ ॥ ೩ ॥

ಆನಂದಜ್ಞಾನಶಕ್ತ್ಯಾದಿದೇಹಂ ವಿಷ್ಣುಂ ತು ಯೇ ಜನಾಃ ।
ಅದೇಹಂ ಭೂತದೇಹಂ ವಾ ವಿದುಸ್ತೇ ಚಾಧರಂ ತಮಃ ॥ ೪ ॥

ತಥಾ ಪ್ರಕೃತಿದೇಹಜ್ಞಾಃ ಕರ್ಮದೇಹವಿದೋಽಪಿ ವಾ ।
ತಸ್ಮಾದಾನಂದಚಿದ್ದೇಹಂ ಚಿದಾನಂದಶಿರೋಮುಖಮ್ ॥ ೫ ॥

ಚಿದಾನಂದಭುಜಂ ಜ್ಞಾನಸುಖೈಕಪದಸಾಂಗುಲಿಮ್ ।
ಆ ಕೇಶಾದಾ ನಖಾಗ್ರೇಭ್ಯಃ ಪೂರ್ಣಚಿತ್ಸುಖಶಕ್ತಿಕಮ್ ॥ ೬ ॥

ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ತು ಗುಣಾಂಸ್ತಾಂಸ್ತು ಸದಾ ಸರ್ವಗುಣಾತ್ಮಕಾನ್ ।
ಜ್ಞಾತ್ವಾ ವಿಮುಚ್ಯತೇ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಸಾದಾನ್ಮಾನುಷೋಽಪಿ ಸನ್ ॥ ೭ ॥

ಜೀವಾಭೇದಂ ತಥಾಽಭೇದಂ ಜಗತಾ ಯೇ ವಿದುಃ ಪ್ರಭೋಃ ।
ತೇಽಪಿ ಯಾಂತಿ ತಮೋ ಘೋರಮಧರಂ ಬ್ರಹ್ಮತಸ್ಕರಾಃ ॥ ೮ ॥

ಭೇದಾಭೇದಂ ವಿದುರ್ಯೇ ಚ ಜೀವೈಸ್ತು ಜಗತಾಽಪಿ ವಾ ।
ಪರಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಯಾಂತಿ ತಮಸ್ತೇಽಪ್ಯುತ್ತರಂ ಸದಾ ॥ ೯ ॥

ಅಭೇದಜ್ಞಾಃ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾಽಪಿ ಭೇದಾಭೇದವಿದಸ್ತಥಾ ।
ತೇಽಪಿ ಯಾಂತಿ ತಮೋ ಘೋರಮಧರಂ ಚೋತ್ತರಂ ಕ್ರಮಾತ್ ॥ ೧೦ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ ಸರ್ವೋತ್ತಮಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಪೂರ್ಣಸರ್ವಗುಣೋಚ್ಛ್ರಿತಮ್ ।
ವಿಜಾನೀಯಾದ್ವಿಮುಕ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಸರ್ವತಶ್ಚ ವಿಲಕ್ಷಣಮ್ ॥ ೧೧ ॥

ಅಂಧಂತಮಃ ಪ್ರವಿಶಂತಿ ಯೇ ದೇಹಂ ಪರಮಾತ್ಮನಃ ।
ಭಿನ್ನಂ ವಿಜಾನತೇ ವಿಷ್ಣೋರ್ಭಿನ್ನಾಭಿನ್ನವಿದೋಽಪಿ ವಾ ॥ ೧೨ ॥

ಅಂಧಂತಮಃ ಪ್ರವಿಶಂತಿ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಾಂಸ್ತು ಯೇಽಪಿ ವಾ ।
ಸರ್ವಭೂತಸ್ಥಿತಾನ್ ವಾಽಪಿ ಭಿನ್ನಾನ್ ಜಾನಂತಿ ಯೇಽಖಿಲಾನ್ ॥ ೧೩ ॥

ಭಿನ್ನಾಭಿನ್ನವಿದೋ ವಾಽಪಿ ಶಿರಃಪಾಣ್ಯಾದಿಕಂ ತಥಾ ।
ಭಿನ್ನಂ ಮಿಥೋ ವಿಜಾನೀಯುರ್ಭಿನ್ನಾಭಿನ್ನವಿದೋಽಪಿ ವಾ ॥ ೧೪ ॥

ತೇಽಪಿ ಯಾಂತಿ ತಮೋ ಘೋರಂ ಯತೋ ನೈವೋತ್ಥಿತಃ ಕ್ವಚಿತ್ ।
ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವತಯಾ ಯೇ ಚ ತದನ್ಯಾನ್ ಜಾನತೇ ವಿಭೋಃ ॥ ೧೫ ॥

ತೇಽಪಿ ಯಾಂತಿ ತಮೋ ಘೋರಂ ತಸ್ಮಾನ್ನೈವಂವಿದೋ ವಿದುದಃ ।
ಮತ್ಸ್ಯಕೂರ್ಮಕ್ರೋಡಸಿಂಹಬಟುಭಾರ್ಗವರಾಘವಾಃ ॥ ೧೬ ॥

ಕೃಷ್ಣಬುದ್ಧೌ ಕಲ್ಕಿದತ್ತಹಯಶೀರ್ಷೈತರೇಯಕಾಃ ।
ಪಾರಾಶರ್ಯಶ್ಚ ಕಪಿಲೋ ವೈಕುಂಠೋ ವೃಷಭಸ್ತಥಾ ॥ ೧೭ ॥

ಯಜ್ಞೋ ಧನ್ವಂತರಿಶ್ಚೈವ ಸ್ತ್ರೀರೂಪಸ್ತಾಪಸೋ ಮನುಃ ।
ನಾರಾಯಣೋ ಹರಿಃ ಕೃಷ್ಣ ಉಪೇಂದ್ರಃ ಸರ್ವ ಏವ ಚ ॥ ೧೮ ॥

ಏವಮಾದ್ಯಾ ಹರೇಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ಶ್ರೀರ್ಭೂರ್ದುರ್ಗಾಽಂಭ್ರಿಣೀ ಹ್ರೀಶ್ಚ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ಚ ದಕ್ಷಿಣಾ ॥ ೧೯ ॥

ಸೀತಾ ಜಯಂತೀ ಸತ್ಯಾ ಚ ರುಗ್ಮಿಣೀತ್ಯಾದಿಭೇದಿತಾ ।
ಪ್ರಕೃತಿಸ್ತೇನ ಚಾವಿಷ್ಟಾ ತದ್ವಶಾ ನ ಹರಿಃ ಸ್ವಯಮ್ ॥ ೨೦ ॥

ತತೋಽನಂತಾಂಶಹೀನಾ ಚ ಬಲಜ್ಞಪ್ತಿಸುಖಾದಿಭಿಃ ।
ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈಸ್ತಥಾಽಪ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಸಾದಾದ್ದೋಷವರ್ಜಿತಾ ॥ ೨೧ ॥

ಸರ್ವದಾ ಸುಖರೂಪಾ ಚ ಸರ್ವದಾ ಜ್ಞಾನರೂಪಿಣೀ ।
ಪ್ರಾಣಃ ಸೂತ್ರಂ ಮಹಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚಿತ್ತಂ ವಾಯುರ್ಬಲಂ ಧೃತಿಃ ॥ ೨೨ ॥

ಸ್ಥಿತಿರ್ಯೋಗಶ್ಚ ವೈರಾಗ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಸ್ಮರತಿಃ ಸುಖಮ್ ।
ಮೇಧಾ ಮುಕ್ತಿರ್ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿರಾದಿಗೋಪ್ತೋ ಮಹಾಪ್ರಭುಃ ॥ ೨೩ ॥

ಋಜುಃ ಸಮಾನೋ ವಿಜ್ಞಾತಾ ಮಹಾಧ್ಯಾತಾ ಮಹಾಗುರುಃ ।
ಹನೂಮಾನ್ ಭೀಮ ಆನಂದ ಇತ್ಯಾದಿಬಹುರೂಪಿಣಃ ॥ ೨೪ ॥

ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾ ಯೇಽತೀತಾ ಯೇ ಭಾವ್ಯಾ ಯಶ್ಚ ವರ್ತತೇ ।
ಸರ್ವೇ ವಿಷ್ಣುವಶಾ ನಿತ್ಯಂ ವಿಮುಕ್ತೇರಪ್ಯನಂತರಮ್ ॥ ೨೫ ॥

ಏಭ್ಯಃ ಶ್ರೀಸ್ತು ವಿಮುಕ್ತೇಭ್ಯೋ ಗುಣೈಃ ಕೋಟಿಗುಣೋತ್ತರಾ ।
ಜ್ಞಾನಾನಂದಬಲಾದಿಭ್ಯಃ ಸರ್ವೇಭ್ಯಃ ಸರ್ವದೈವ ಹಿ ॥ ೨೬ ॥

ಭಿನ್ನಾಭಿನ್ನಾಶ್ಚ ತೇ ಸರ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಸ್ತು ಪರಸ್ಪರಮ್ ।
ಅಭಿಮಾನಃ ಪೃಥಕ್ತೇಷಾಮಾನಂದಃ ಸಹ ಭುಜ್ಯತೇ ॥ ೨೭ ॥

ತೇ ತು ಭಿನ್ನಾ ಹರೇರ್ನಿತ್ಯಂ ಶ್ರಿಯೋಽನ್ಯೇಭ್ಯಸ್ತಥೈವ ಚ ।
ಆವಿಷ್ಟೋ ವಿಷ್ಣುರೇತೇಷು ನ ವಿಷ್ಣುಸ್ತತ್ಸ್ವರೂಪಕಃ ॥ ೨೮ ॥

ವಿಷ್ಣೋರತಿಪ್ರಿಯತ್ವಾತ್ತೇ ಹ್ಯಧ್ಯರ್ಧಾ ಇತಿ ಚೋದಿತಾಃ ।
ವಿಷ್ಣೋಃ ಕೇವಲಭೇದೇಽಪಿ ಶೇಷಾದಿಭ್ಯಃ ಪ್ರಿಯಾ ಯತಃ ॥ ೨೯ ॥

ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಿಯತ್ವೇ ತದ್ಭಕ್ತೌ ತಜ್ಜ್ಞಾನೇ ಚ ಶ್ರಿಯಸ್ತು ತೇ ।
ಮುಕ್ತಾ ಅಪ್ಯವರಾ ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವೇ ಕೋಟಿಗುಣೇನ ಚ ॥ ೩೦ ॥

ಸರಸ್ವತೀ ಚ ಗಾಯತ್ರೀ ಶ್ರದ್ಧಾದ್ಯಾ ಪ್ರೀತಿರೇವ ಚ ।
ಸರ್ವವೇದಾತ್ಮಿಕಾ ಬುದ್ಧಿರನುಭೂತಿಃ ಸುಖಾತ್ಮಿಕಾ ॥ ೩೧ ॥

ಗುರುಭಕ್ತಿರ್ಹರೌ ಪ್ರೀತಿಃ ಸರ್ವಮಂತ್ರಾತ್ಮಿಕಾ ಭುಜಿಃ ।
ಶಿವಕನ್ಯೇಂದ್ರಸೇನಾ ಚ ದ್ರೌಪದೀ ಕಾಶಿಜಾ ತಥಾ ॥ ೩೨ ॥

ಚಂದ್ರೇತ್ಯಾದಿಸ್ವರೂಪಾಯಾಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಶತಗುಣಾವರಾಃ ।
ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತೌ ಚ ತತ್ಪ್ರೀತೌ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಕೇಷ್ವಪಿ ॥ ೩೩ ॥

ಮುಕ್ತೇಃ ಪಶ್ಚಾದಪಿ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಬ್ರಹ್ಮಭ್ಯ ಈರಿತಾಃ ।
ಶೇಷಃ ಸದಾಶಿವಶ್ಚೋರ್ಧ್ವಸ್ತಪೋಽಹಂಕಾರ ಏವ ಚ ॥ ೩೪ ॥

ನರೋಽಪಟೋ ಲಕ್ಷ್ಮಣಶ್ಚ ರೌಹಿಣೇಯಃ ಶುಕಸ್ತಥಾ ।
ಸದ್ಯೋಜಾತೋ ವಾಮದೇವಶ್ಚಾಘೋರಸ್ತತ್ಪುಮಾನಪಿ ॥ ೩೫ ॥

ದುರ್ವಾಸಾ ದ್ರೌಣಿರೌರ್ವಶ್ಚ ಜೈಗೀಷವ್ಯಾದಿರೂಪಕಾಃ ।
ಪೂರ್ವೋಕ್ತೈಶ್ಚ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈಸ್ತಾಭ್ಯಃ ಶತಗುಣಾವರಾಃ ॥ ೩೬ ॥

ಮುಕ್ತೇಃ ಪಶ್ಚಾದಪಿ ಸದಾ ಅತೀತಾನಾಗತಾಶ್ಚ ಯಾಃ ।
ಅತೀತಾನಾಗತಾ ಯೇ ಚ ಸರ್ವಶೋಽಪ್ಯವರಾಃ ಸದಾ ॥ ೩೭ ॥

ಏವಂ ಸುಪರ್ಣಾಃ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಸಮಾಃ ಶೇಷೈಃ ಸದೈವ ತು ।
ಸರ್ವೈರ್ಗುಣೈಸ್ತಥಾ ಮುಕ್ತೌ ತದ್ಭಾರ್ಯಾಸ್ತಚ್ಛತಾವರಾಃ ॥ ೩೮ ॥

ತಾಭ್ಯಃ ಶತಾವರಸ್ತ್ವಿಂದ್ರಾಃ ಪುರಂದರ ಇತೀರಿತಾಃ ।
ತೇಭ್ಯಃ ಶತಾವರಾಸ್ತ್ವನ್ಯೇ ಇಂದ್ರಾಶ್ಚಾನ್ಯಾಶ್ಚ ದೇವತಾಃ ॥ ೩೯ ॥

ದ್ವಿತ್ರಿಪಂಚಾದಿಗುಣತಃ ಪರಸ್ಪರವಿಶೇಷಿಣಃ ।
ಸನತ್ಕುಮಾರಾಸ್ತು ಸದಾ ಪುರಂದರಸಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೪೦ ॥

ಸನಕಾದ್ಯಾ ನಾರದಶ್ಚ ದಕ್ಷಭೃಗ್ವಾದಯೋಽಪಿ ಚ ।
ದೇವಾವರಾ ಯಥಾ ತದ್ವನ್ಮನವೋಽಪಿ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೪೧ ॥

ತ್ರಿಚತುರ್ಭಾಗಭೇದೇನ ತೇಽಪ್ಯನ್ಯೋಽನ್ಯವಿಶೇಷಿಣಃ ।
ವಾಲೀ ಗಾಧಿರ್ವಿಕುಕ್ಷಿಶ್ಚ ಪಾರ್ಥ ಇಂದ್ರಃ ಪುರಂದರಃ ॥ ೪೨ ॥

ಸುದರ್ಶನಶ್ಚ ಭರತಃ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಃ ಸ್ಕಂದ ಏವ ಚ ।
ಸನತ್ಕುಮಾರಃ ಕಾಮಶ್ಚೇತ್ಯೇಕ ಏವ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ ॥ ೪೩ ॥

ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಮನುರ್ದಕ್ಷೋ ವಾಯುಃ ಸ್ಪರ್ಶಾಧಿಪಸ್ತಥಾ ।
ಬೃಹಸ್ಪತಿಶ್ಚಾನಿರುದ್ಧ ಏತೇ ಸೂರ್ಯಾದಿತೋಽಧಿಕಾಃ ॥ ೪೪ ॥

ಸೂರ್ಯಶ್ಚ ಚಂದ್ರಮಾಶ್ಚೈವ ಯಮಶ್ಚೈತೇ ತ್ರಯಃ ಸುರಾಃ ।
ಪ್ರೋಕ್ತೇಭ್ಯಸ್ತ್ವವರಾಶಾಚನ್ಯದೇವೇಭ್ಯೋಽಪಿ ಸದಾಽಧಿಕಾಃ ॥ ೪೫ ॥

ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಪೃಥುಶ್ಚೈವ ದೌಷ್ಯಂತಿರ್ಭರತಸ್ತಥಾ ।
ಶಶಬಿಂದುಶ್ಚ ಮಾಂಧಾತಾ ಕಕುತ್ಸ್ಥಾದ್ಯಾಸ್ತಥಾಽಪರೇ ॥ ೪೬ ॥

ಸರ್ವೇ ತೇ ವಿಷ್ಣುನಾಽಽವಿಷ್ಟಾ ವಿಷ್ಣೋರ್ಭಿನ್ನಾಃ ಸದೈವ ತು ।
ಶತಾವರಾಶ್ಚ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಕರ್ಮದೇವಾ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೪೭ ॥

ತುಂಬುರುಪ್ರಮುಖಾ ಯೇ ಚ ತಥೋರ್ವಶ್ಯಾದಿಕಾ ಅಪಿ ।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾನ್ಯತೇ ಚಾಪ್ಯೃಷಯೋಽಖಿಲಾಃ ॥ ೪೮ ॥

ಸೂರ್ಯಾದಿಭ್ಯೋಽಧಮಾಶ್ಚೈವ ಮನ್ವಾದಿಭ್ಯಸ್ತಥೈವ ಚ ।
ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುರ್ನಿತ್ಯಂ ವಿಷ್ಣ್ವಾವೇಶೀ ತತೋಽಧಿಕಃ ॥ ೪೯ ॥

ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾದಿರಾಜಭ್ಯೋ ದೇವಭೃತ್ಯಾಃ ಶತಾವರಾಃ ।
ಆಜಾನದೇವಾಸ್ತೇ ಪ್ರೋಕ್ತಾಸ್ತೇಭ್ಯಶ್ಚ ಪಿತರಶ್ಚಿರಾಃ ॥ ೫೦ ॥

ಪಿತ್ರ್ಣಾಂ ಸಪ್ತಕಂ ಯತ್ತತ್ ಕರ್ಮದೇವಸಮಂ ಮತಮ್ ।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರೈಃ ಸಮೋ ಮುನಿರುದಾಹೃತಃ ॥ ೫೧ ॥

ಆಚಾರ್ಯಃ ಪಿತ್ರ್ಣಾಂ ಚಾಸೌ ಪಿತೃಭಿಃ ಸಹ ಪಠ್ಯತೇ ।
ಆಜಾನೇಭ್ಯಸ್ತು ಪಿತರೋ ಹ್ಯಷ್ಟಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಶತಾವರಾಃ ॥ ೫೨ ॥

ಕರ್ಮದೇವಗಣಾ ಅಷ್ಟಗಂಧರ್ವಾಸ್ತತ್ಪರೇ ಶತಮ್ ।
ಆಜಾನದೇವಾಸ್ತೇಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಪಿತೃಭ್ಯಶ್ಚ ಶತಾವರಾಃ ॥ ೫೩ ॥

ಸ್ವಮುಖೇನೈವ ದೇವೈರ್ಯೇ ಆಜ್ಞಾಪ್ಯಾಃ ಸರ್ವದಾ ಗಣಾಃ ।
ಆಖ್ಯಾತಾ ದೇವಗಂಧರ್ವಾ ಯೇ ತ್ವನ್ಯಮುಖಗೋಚರಾಃ ॥ ೫೪ ॥

ಮಾನುಷಾಸ್ತೇ ತು ಗಂಧರ್ವಾಸ್ತೇಭ್ಯಸ್ತೇ ಚ ಶತಾವರಾಃ ।
ತೇಭ್ಯಃ ಶತಾವರಾಶ್ಚೈವ ಮನುಷ್ಯೇಷೂತ್ತಮಾ ಗಣಾಃ ॥ ೫೫ ॥

ದೇವಾದಿಷ್ವೇಷು ಸರ್ವೇಷು ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಅಪಿ ವಿಶೇಷಿಣಃ ।
ಪಂಚಾಂಶತೋ ದಶಾಂಶಾದ್ವಾ ಸ್ವಸ್ವಜಾತ್ಯಾಂ ಪರಸ್ಪರಮ್ ॥ ೫೬ ॥

ದೇವಸ್ತ್ರಿಯೋ ದಶಾಂಶೋನಾಃ ಸ್ವಪತಿಭ್ಯಸ್ತಥಾಽಪರಾಃ ।
ಅಷ್ಟಾಂಶೋನಾಃ ಪ್ರವಿಜ್ಞೇಯಾ ಯಾಸಾಂ ಮುಕ್ತೌ ಸಹ ಸ್ಥಿತಿಃ ॥ ೫೭ ॥

ಅನಾದಿಶ್ಚ ವಿಶೇಷೋಽಯಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಮಾನುಷಾದಿನಾಮ್ ।
ಇಯಂ ನೀಚೋಚ್ಚತಾ ಕ್ವಾಪಿ ನ ಕೇನಾಪಿ ಹ್ಯಪೋದಿತುಮ್ ॥ ೫೮ ॥

ಶಕ್ಯತೇ ಯೋಽನ್ಯಥಾಕರ್ತುಮಿಚ್ಛೇತ್ ಸೋಽಪಿ ತಮೋ ವ್ರಜೇತ್ ।
ಯೋಽಪಿ ವೇದ ಸಮತ್ವೇನ ಸರ್ವಾನ್ ನೀಚೋಚ್ಚತಃ ಸ್ಥಿತಾನ್ ॥ ೫೯ ॥

ಸೋಽಪಿ ಯಾತಿ ತಮೋ ಘೋರಂ ಯಶ್ಚ ಸಾಮ್ಯಮುದೀರಯೇತ್ ।
ಮಾನುಷೋತ್ತಮಮಾರಭ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಂತಾನಾಂ ಪ್ರಯತ್ನತಃ ॥ ೬೦ ॥

ವಿಷ್ಣೋರ್ಭಕ್ತಿರ್ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಂ ಭವೇನ್ಮುಕ್ತಿಃ ಪ್ರಸಾದತಃ ।
ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನಾದಯಃ ಸರ್ವೇ ಸರ್ವೇಷಾಮಪ್ಯನಾದಯಃ ॥ ೬೧ ॥

ಅನಾದಿಕಾಲಾದಾರಭ್ಯ ವೃದ್ಧಾನಾಮುತ್ತರೋತ್ತರಮ್ ।
ತತ್ತದ್ಯೋಗ್ಯತಯಾ ಪೂರ್ತೌ ವಿಷ್ಣೋರ್ದೃಷ್ಟಿಃ ಪ್ರಜಾಯತೇ ॥ ೬೨ ॥

ಯಥೋದಂಚನಕುಂಭಾದೇಃ ಸರಿತ್ಸಾಗರಯೋರಪಿ ।
ಅಲ್ಪೇನ ಮಹತಾ ವಾಽಪಿ ಪೂರ್ತಿರ್ಯೋಗ್ಯತಯಾ ಭವೇತ್ ॥ ೬೩ ॥

ಏವಂ ನರಾದಿಬ್ರಹ್ಮಾಂತಜೀವಾನಾಂ ಸಾಧನೈರಪಿ ।
ಅನಾದಿಸಿದ್ಧೈರ್ಭಕ್ತ್ಯಾದ್ಯೈಃ ಪೂರ್ತಿರ್ಯೋಗ್ಯತಯಾ ಭವೇತ್ ॥ ೬೪ ॥

ಅಲ್ಪೈಃ ಪೂರ್ತಿಸ್ತಥಾಽಲ್ಪಾನಾಂ ಮಹದ್ಭಿರ್ಮಹತಾಮಪಿ ।
ಭಕ್ತ್ಯಾದ್ಯೈರ್ಜಾಯತೇ ತೇಷಾಂ ಸಾಧನೈರ್ನಾನ್ಯಥಾ ಕ್ವಚಿತ್ ॥ ೬೫ ॥

ಶ್ರವಣಂ ಮನನಂ ಚೈವ ಧ್ಯಾನಂ ಭಕ್ತಿಸ್ತಥಾ ದೃಶಿಃ ।
ಜ್ಞಾನಂ ಚೋಕ್ತವಿಶೇಷಾಣಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸಾಧನಂ ಭವೇತ್ ॥ ೬೬ ॥

ತ್ಯಕ್ತ್ವೈತಾನಿ ನ ಕಸ್ಯಾಪಿ ಭವೇನ್ಮೋಕ್ಷಃ ಕದಾಚನ ।
ಸರ್ವೋತ್ತಮತಯಾ ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕಃ ಸ್ನೇಹ ಏವ ತು ॥ ೬೭ ॥

ಭಕ್ತಿರ್ವಿಷ್ಣೌ ಸಮುದ್ದಿಷ್ಟಾ ತದನ್ಯೇಷಾಂ ಚ ಯೋಗ್ಯತಃ ।
ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿರ್ದೇವಭಕ್ತಿರ್ಗುರೌ ಭಕ್ತಿಸ್ತಥೈವ ಚ ॥ ೬೮ ॥

ತತ್ತಚ್ಛ್ರೈಷ್ಠ್ಯಾನುಸಾರೇಣ ಮುಕ್ತೌ ನಿಯತಸಾಧನಮ್ ।
ಭಕ್ತಿಪೂರ್ತೌ ಭವೇನ್ಮುಕ್ತಿಸ್ತದಭಾವೇ ಚ ನೋ ಭವೇತ್ ॥ ೬೯ ॥

ಭಕ್ತಿರ್ಜ್ಞಾನಂ ತಥಾ ಧ್ಯಾನಂ ಮುಕ್ತಾನಾಮಪಿ ಸರ್ವಶಃ ।
ನಿಯಮೇನ ನ ಹೀಯಂತೇ ಮುಕ್ತಾನಾಂ ತೇ ಸ್ವರೂಪಕಾಃ ॥ ೭೦ ॥

ಸಾಧನಾನಿ ತು ಸರ್ವಾಣಿ ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನಪ್ರವೃದ್ಧಯೇ ।
ನೈವಾನ್ಯಸಾಧನಂ ಭಕ್ತಿಃ ಫಲರೂಪಾ ಹಿ ಸಾ ಯತಃ ॥ ೭೧ ॥

ಸ್ವಾತ್ಮೋತ್ತಮೇಷು ವಿದ್ವೇಷಾತ್ ತಮೋ ನಿಯಮತೋ ವ್ರಜೇತ್ ।
ಗುಣಾನಾಮಲ್ಪತಾಜ್ಞಾನಂ ತತ್ಸ್ವೈರಾಗಸ್ತಥೈವ ಚ ॥ ೭೨ ॥

ತತ್ಪ್ರತೀಪೇ ಚ ಯಾ ಬುದ್ಧಿಸ್ತ್ರಿವಿಧೋ ದ್ವೇಷ ಉಚ್ಯತೇ ।
ದ್ವೇಷೋಜ್ಝಿತಾ ಚ ಯಾ ಭಕ್ತಿಃ ಸಾ ಮೋಕ್ಷಂ ನಿಯಮಾನ್ನಯೇತ್ ॥ ೭೩ ॥

ನಿರ್ದುಃಖಂ ತು ಸುಖಂ ನಿತ್ಯಂ ಮೋಕ್ಷ ಇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ।
ಚಿದಾನಂದಶಿರೋದೇಹಪಾಣಿಪಾದಾತ್ಮಕಾಃ ಸದಾ ॥ ೭೪ ॥

ಸರ್ವದೋಷವಿನಿರ್ಮುಕ್ತಾ ಮುಕ್ತಾಃ ಕ್ರೀಡಂತಿ ನಿತ್ಯಶಃ ।
ಅನಾದಿಕಾಲಾದಾರಭ್ಯ ಯಾ ಭಾರ್ಯಾಸ್ತಾಃ ಸದೈವ ತು ॥ ೭೫ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂ ವಿಮುಕ್ತೌ ಚ ಭಾರ್ಯಾಃ ಸ್ಯುರ್ನಿಯಮಾತ್ ಸದಾ ।
ನ ಕದಾಚಿದ್ವಿಮುಕ್ತಾನಾಂ ಭಾರ್ಯಾಃ ಕಾಶ್ಚಿತ್ಸ್ಯುರನ್ಯಗಾಃ ॥ ೭೬ ॥

ನ ಕದಾಚಿದ್ವಿಯೋಗಶ್ಚ ನ ವಿದ್ವೇಷೋ ನ ವಾಽರತಿಃ ।
ಮೋದಂತೇ ಸಹಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ಸದಾ ವಿಷ್ಣುಪರಾಯಣಾಃ' ॥ ೭೭ ॥

ಇತ್ಯಾದಿ ಪೆಂಗಿಶ್ರುತಿಃ ।

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ ದೇವಾನಾಮಂಶಾವತಾರಾದಿ ನಿರೂಪಣಮ್ ॥

★★★★★

೨೦. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯ ನಿರೂಪಣಮ್ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)

ಮುಕ್ತಾನಾಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ಗಾರ್ಗಿಬ್ರಾಹ್ಮಣೇನೋಚ್ಯತೇ ।

ಲೋಕಾಇತಿಮುಕ್ತಾನಾಮಾನಂದಾನುಭವಾಃಸ್ವರೂಪಭೂತಾಃ। ಅಪ್ಸುವಾಯಾವಿತಿ ಸ್ವರೂಪಸ್ಯೈವ ಪ್ರಸ್ತುತತ್ವಾತ್ । ಅನತಿಪ್ರಶ್ನ್ಯಾಂ ವೈ ದೇವತಾಮತಿಪೃಚ್ಛಸೀತಿ ದೇವತಾ-ಸ್ವರೂಪಪ್ರಶ್ನಸ್ಯೈವಾವಗಮ್ಯಮಾನತ್ವಾಚ್ಚ । ನ ಚೋಪರಿತನಲೋಕೇಷು ಅಧಸ್ತನಲೋಕಾ ಆಶ್ರಿತಾಃ । ನ ಚ ವಾಯುರ್ಗಂಧರ್ವಲೋಕಾಶ್ರಿತಃ । ವಾಯ್ವಾಶ್ರಯತ್ವಶ್ರುತೇಃ ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಮ್ ।

'ವಾಯುನಾ ಹಿ ಸರ್ವೇ ಲೋಕಾ ನೇನೀಯಂತೇ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ।

'ಸಪ್ತಸ್ಕಂಧಗತೋ ಲೋಕಾನ್ ಯೋ ಬಿಭರ್ತಿ ಮಹಾಬಲಃ'

ಇತಿ ಹರಿವಂಶೇಷು ।

ನಚಾನತಿಪ್ರಶ್ನತ್ವಂಲೋಕಮಾತ್ರಸ್ಯಾಸ್ತಿ। ಅಧಸ್ತನೇಷು ಚೋಪರಿತನಾ ಲೋಕಾಸ್ತಿಷ್ಠಂತಿ। ನ ಚ ಮರುತಾಮೇಕೋಽಪಿ ಗಂಧರ್ವಲೋಕಾದವರೋ ವಿದ್ಯತೇ । ಉಕ್ತಂ ಚ ।

'ಆ ಪಿಬಂತ್ಯಖಿಲಾನ್ ಭೋಗಾನಿತ್ಯಾಪಶ್ಚಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ ।
ಮುಕ್ತಾಸ್ತೇಷಾಂ ವಾಯುಸುತಶ್ಚಕ್ರೋ ನಾಮ ವ್ಯಪಾಶ್ರಯಃ ॥ ೧ ॥

ಮುಕ್ತಸ್ತಸ್ಯ ಚ ಮುಕ್ತಸ್ತು ಮರುದಗಂಧರ್ವನಾಮವಾನ್ ।
ಸುತೋ ವಾಯೋಸ್ತತ್ಸುಖಾನಾಂ ಮೌಕ್ತಾನಾಮಂತರಿಕ್ಷಗಃ ॥ ೨ ॥

ಮರುತಾಮೇಕ ಏವಾಸಾವಂತರಿಕ್ಷಶ್ಚ ವಾಯುಜಃ।
ತತ್ಸುಖಾನಾಂ ಚ ಮೌಕ್ತಾನಾಮಾನಂದಾಃ ಸೂರ್ಯರೂಪಕಾಃ ॥ ೩ ॥

ಸೌರಾಣಾಂ ಚಾಪಿ ಮೌಕ್ತಾನಾಮಾನಂದಾಶ್ಚಂದ್ರರೂಪಕಾಃ।
ಆಹ್ಲಾದನಾಚ್ಚಂದ್ರನಾಮಾ ದೇವೋಽಸಾವನಿರುದ್ಧಕಃ ॥ ೪ ॥

ಸ ಏವ ಚಂದ್ರಮಾವಿಶ್ಯ ಸ್ಥಿತಸ್ತನ್ನಾಮಕೋಽಪಿ ಸಃ।
ಅನಿರುದ್ಧಸುಖಾನಾಂ ಚ ಮೌಕ್ತಾನಾಮಿಂದ್ರ ಆಶ್ರಯಃ ॥ ೫ ॥

ನಕ್ಷತ್ರನಾಮವಾನಿಂದ್ರೋ ನೈವಾನ್ಯಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯೋಽಸ್ಯ ಹಿ।
ವಿದ್ಯತೇ ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಸ್ತೂರ್ಧ್ವಲೋಕಗಾಃ ॥ ೬ ॥

ಆನಂದಾನಾಂ ತಥೇಂದ್ರಾಣಾಂ ಮೌಕ್ತಾನಾಂ ದೇವ ಆಶ್ರಯಃ।
ದೇವೇತಿ ಲಿಂಗನಾಮ ಸ್ಯಾಲ್ಲಿಂಗಾತ್ಮಾ ರುದ್ರ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೭ ॥

ಇಂದ್ರಾಶ್ರಯಃ ಶಿವಸ್ಯಾಪಿ ಸುಖಾನಾಂ ಮುಕ್ತಿಗಾಮಿನಾಮ್।
ಶಿವೋ ಹೀಶ್ವರನಾಮಾ ಸ್ಯಾತ್ ತತ್ಪಾರಮ್ಯಾತ್ ಸರಸ್ವತೀ ॥ ೮ ॥

ಇಂದ್ರೇತ್ಯುಕ್ತಾ ತತ್ಸುಖಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಽಽಧಿರ್ಮುಕ್ತಿಗಾಮಿನಾಮ್।
ತತ್ಸುಖಾನಾಂ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಮುಕ್ತಿಗಾನಾಂ ಪರಾಶ್ರಯಃ ॥ ೯ ॥

ಏವಮೇವ ಚ ಸಂಸಾರೇ ಬಿಂಬತ್ವಾದುತ್ತರೋತ್ತರಮ್।
ನ ಪರಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಕಶ್ಚಿದಾಶ್ರಯಃ ಸ್ವಾಶ್ರಯಂ ಯತಃ ॥ ೧೦ ॥

ತಸ್ಯಾಶ್ರಯೋಽಸ್ತಿ ವೇತ್ಯೇವಂ ಪೃಚ್ಛತೋಽಪಿ ಶಿರಃ ಸದಾ।
ಭಿದ್ಯತೇ ಪರ್ವತೈರಂಧೇ ತಮಸಿಸ್ಥಸ್ಯ ದೈವತೈಃ।
ತಸ್ಮಾದ್ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಂ ನಿತ್ಯಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಪೂರ್ಣಮನಾಶ್ರಯಮ್' ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡೇ।
'ರುದ್ರಂ ಸಮಾಶ್ರಿತಾ ದೇವಾ ರುದ್ರೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಮಾಶ್ರಿತಃ।
ಬ್ರಹ್ಮಾ ಮಾಮಾಶ್ರಿತೋ ನಿತ್ಯಂ ನಾಹಂ ಕಂಚಿದುಪಾಶ್ರಿತಃ' ಇತಿ ಭಾರತೇ।
'ಅಥಾತ ಆನಂದಸ್ಯ ಮೀಮಾಂಸಾ ಭವತಿ' ಇತ್ಯಾದೇಶ್ಚ ।

ಸಂಸಾರಾಲ್ಲುಪ್ತಾನಾಂ ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಕಾನಿ ಸುಖಾನಿ ಲೋಕಾಃ। ರೋಚಮಾನಾನಿ ಕಾನಿ ಲೋಕಾಃ –

ಲೀನಂ ಸುಖಂ ಕ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ಕಂ ನಾಮ ಕ್ಷೀಯತೇಽತ್ರ ಯತ್ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯ ನಿರೂಪಣಮ್ ॥

*****

೨೧. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)

'ಆದಿತ್ಯಸ್ಯಾಶ್ರಯಶ್ಚಕ್ಷುರ್ನಾಮಾ ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಮನುಃ ।
ಚಕ್ಷುಃಸ್ಥೋ ದೃಷ್ಟಿಶಕ್ತೀಶೋ ರೂಪಾತ್ಮೇಂದ್ರಸ್ತದಾಶ್ರಯಃ ॥ ೧ ॥

ಬುದ್ಧಿತತ್ತ್ವಾತ್ಮಿಕೋಮಾ ಚ ಶಕ್ರಸ್ಯಾಪಿ ಸಮಾಶ್ರಯಃ ।
ಏವಂ ಯಮಸ್ಯಾಶ್ರಯಶ್ಚ ಯಜ್ಞಮಾನ್ಯನಿರುದ್ಧಕಃ ॥ ೨ ॥

ದಕ್ಷಿಣಾಮಾನಿನೀ ದೇವೀ ರತಿರೇವ ತದಾಶ್ರಯಃ ।
ಶ್ರದ್ಧಾರೂಪಃ ಸದಾ ಕಾಮಸ್ತಸ್ಯಾ ಅಪಿ ಸಮಾಶ್ರಯಃ ॥ ೩ ॥

ಹೃದಯಾತ್ಮಿಕ್ಯುಮಾ ತಸ್ಯ ಕಾಮಸ್ಯಾಪಿ ಸಮಾಶ್ರಯಃ ।
ಅಬ್ದೇವತಾ ಸದಾ ಚಂದ್ರೋ ವರುಣಸ್ಯ ಸಮಾಶ್ರಯಃ ॥ ೪ ॥

ರೇತ ಆತ್ಮಾ ಸುರಗುರುಃ ಸೋಮಸ್ಯಾಪಿ ಸಮಾಶ್ರಯಃ ।
ತಸ್ಯಾಪ್ಯುಮೈವಾಶ್ರಯಃ ಸ್ಯಾತ್ ತಸ್ಯೈವ ತು ದಿಗೀಶಿತುಃ ॥ ೫ ॥

ಸೋಮಸ್ಯ ದೀಕ್ಷಾರೂಪಾ ತು ಶತರೂಪಾ ಸಮಾಶ್ರಯಃ ।
ತಸ್ಯಾಃ ಸತ್ಯಾತ್ಮಕೋ ದೇವೋ ಮನುರೇವ ಸಮಾಶ್ರಯಃ ॥ ೬ ॥

ತಸ್ಯಾಪ್ಯುಮೈವಾಶ್ರಯಾ ಸಾ ಪ್ರಷ್ಟುರೂಪಸ್ಯ ನಿತ್ಯದಾ ।
ಮಧ್ಯದಿಕ್ಸ್ವಾಮಿನೋಽಗ್ನೇಶ್ಚ ಸ್ವಾಧಾರೋ ವಾಗ್ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ॥ ೭ ॥

ತಸ್ಯಾಪ್ಯುಮೈವ ಹೃದಯರೂಪಾ ನಿತ್ಯಂ ಸಮಾಶ್ರಯಃ ।
ತಸಯಾಃ ಸಮಾಶ್ರಯೋ ರುದ್ರಸ್ತ್ವಮಹಂಚೇತಿ ರೂಪವಾನ್ ॥ ೮ ॥

ಅಹಂಕಾರಾತ್ಮಕೋ ನಿತ್ಯಮಾತ್ಮೋಮಾ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ।
ಬುದ್ಧ್ಯಾತ್ಮನೈವಾತತತ್ತ್ವಾದ್ಧೃದಸ್ಯಾನಾಶ್ರಯೋ ಹರಃ ॥ ೯ ॥

ತದಾ ಬೋಧಾತ್ಮಿಕಾ ಶಕ್ತಿರ್ನಾಸ್ಯಾ ದೇಹಾಭಿರಕ್ಷಣೇ ।
ಅರಕ್ಷಿತಾನ್ಮಾನುಷಾದೀನ್ ಶ್ವಾನೋ ವಾಽದ್ಯುರ್ವಯಾಂಸಿ ವಾ ॥ ೧೦ ॥

ಶಿವಸ್ಯ ಚ ತಥೋಮಾಯಾಃ ಪ್ರಾಣಾತ್ಮಾ ಶೇಷ ಆಶ್ರಯಃ ।
ಶೇಷಸ್ಯಾಪಾನರೂಪಾ ಸಾ ಭಾರತ್ಯೇವ ವ್ಯಪಾಶ್ರಯಃ ॥ ೧೧ ॥

ತಸ್ಯಾ ವ್ಯಾನಾಭಿಧೋ ವಾಯುರ್ವಿಶಿಷ್ಟಾನೋ ಯತೋ ಹಿ ಸಃ ।
ಉನ್ನೇತೃತ್ವಾದುದಾನಾಖ್ಯಾ ತಸ್ಯ ಶ್ರೀರಾಶ್ರಯಃ ಸದಾ ॥ ೧೨ ॥

ಸಮಾನಾಖ್ಯೋ ಹರಿಸ್ತಸ್ಯಾಃ ಸಹೈವ ಹ್ಯನಯತ್ಯಸೌ ।
ಸ್ಥಾವರಸ್ಯಾನಕಾಸ್ತ್ವನ್ಯೇ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಚೇಷ್ಟಕೋ ಹಿ ಸಃ ॥ ೧೩ ॥

ಸ ಏಷ ಭಗವಾನ್ ನೈವಂ ಶ್ರೀವದನ್ಯಾಶ್ರಯೋ ಹರಿಃ ।
ನ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿವದ್ವಿಷ್ಣುರ್ನೈವಾಸೌ ಬದ್ಧವತ್ ಕ್ವಚಿತ್ ॥ ೧೪ ॥
ನ ಚ ಮುಕ್ತವದೀಶೇಶಃ ಕುತ ಏವ ಜಡೋಪಮಃ ।
ಅಗ್ರಾಹ್ಯೋಽಶೀರ್ಯಸಂಗೋಽಸಾವಸಿತಶ್ಚ ನ ರಿಷ್ಯತಿ ॥ ೧೫ ॥
ನ ಹಿ ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ಕ್ವಾಪಿ ಕೇನಚಿಜ್ಜ್ಞಾಯತೇ ಕ್ವಚಿತ್ ।
ಸ್ವಲ್ಪೋಽಪಿ ಶೀರ್ಯತೇ ನೈವ ಕಾರಣಾತ್ ಕಾಲತೋಽಪಿ ವಾ ॥ ೧೬ ॥
ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ಜಗನ್ನಾಥಃ ಕ್ವಚಿದ್ದೋಷೇಣ ಕೇನಚಿತ್ ।
ಭೂತಪೂರ್ವೋ ಭವಿಷ್ಯೋ ವಾ ಬಂಧೋ ನಾಸ್ಯ ಕುತಶ್ಚನ ॥ ೧೭ ॥
ನ ಚ ನಾಶೋ ಭವೇತ್ ಕ್ವಾಪಿ ನ ನಶಿಷ್ಯತಿ ಚ ಕ್ವಚಿತ್ ।
ಅನ್ಯತ್ಸರ್ವಂ ಗೃಹೀತಂ ಹಿ ತೇನ ಜ್ಞಾನಾದಿನಾ ಸದಾ ॥ ೧೮ ॥
ಅಶೀರ್ಯತ್ವಾದಯೋಽನ್ಯೇಷಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ತತ್ಪ್ರಸಾದತಃ ।
ಅತಸ್ತಸ್ಯಾಪಿ ವೈಷಮ್ಯಾನ್ನೇತಿ ನೇತ್ಯಾಹ ತಂ ಶ್ರುತಿಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಚ ॥ ೧೯ ॥
'ತದ್ಗುಣಾನಾಂ ಸುಪೂರ್ಣಾನಾಂ ವಿಪ್ಲುಟ್ಕಂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತಮ್ ।
ಶ್ರೀರ್ಭುಂಕ್ತೇ ತದ್ಗುಣಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತಸ್ಯ ರುದ್ರಾದಯೋಽಪಿ ಚ' ಇತ್ಯಾದಿ ಚ ॥ ೨೦ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ ॥

*****

೨೨. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)

'ಯದಾ ಹಿ ಸಲಿಲತ್ವೇನ ಪ್ರಕೃತಿರ್ವ್ಯಾಪ್ಯ ತಿಷ್ಠತಿ ।
ತದಾ ತಸ್ಯಾಂ ಪರೋ ವಿಷ್ಣುರೇಕೋ ದ್ರಷ್ಟಾ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ ॥
ಅವಿರೋಧಾದದ್ವಿತೀಯ ಏಕೋಽಸೌ ಸಮವರ್ಜನಾತ್ ।
ಬೃಹಜ್ಜ್ಞಾನಾದ್ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಃ ಸದೈವ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ॥
ಸಾರ್ವಗತ್ವಾದಸ್ಯ ಗತಿಃ ಪರಾ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸದೈವ ಹಿ ।
ಪೂರ್ಣೈಶ್ವರ್ಯಾದಸ್ಯ ಸಂಪತ್ ಪರಮಾ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥
ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯಾತ್ ಪರಮೋ ಲೋಕೋ ವಿಷ್ಣೋರಾನಂದ ಏವ ಚ ।
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾತ್ ಪರಮೋ ಜ್ಞೇಯಃ ಸ ಹಿ ಪೂರ್ಣಃ ಸದೋದಿತಃ ॥
ಪ್ರತಿಬಿಂಬರೂಪವಿಪ್ಲುಟ್ಕಾಂಸ್ತದಾನಂದಸ್ಯ ಚಾಖಿಲಾಃ ।
ಮುಕ್ತಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಯೋಽಶ್ನಂತಿ ತಾರತಮ್ಯೇನ ನಿತ್ಯದಾ ॥

ಸಲೀಲಃ ಸಲಿಲ ಇತಿ ವಾ।

'ಅನ್ಯೇಭ್ಯಸ್ತು ವಿಮುಕ್ತೇಭ್ಯ ಆನಂದಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಾಮ್।
ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಹಿ ಶತೋದ್ರಿಕ್ತಃ ಪಿತೄಣಾಂ ತೇಭ್ಯ ಏವ ಚ॥
ತೇಭ್ಯೋಽಪ್ಯೃಷೀಣಾಂ ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಕರ್ಮದೇವಾಭಿಧಾಯಿನಾಮ್।
ತೇಭ್ಯಶ್ಚ ಮುಕ್ತದೇವಾನಾಂ ತೇಭ್ಯಶ್ಚೋಮಾಪತೇಸ್ತಥಾ॥
ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತ್ವೇವಂ ಮುಕ್ತಸ್ಯ ಗರುಡಾದಪಿ।
ಏಷ ಏವ ತತೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪೂರ್ಣಾನಂದಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ॥
ಯಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಽಪಿ ಮುಕ್ತಃ ಸನ್ ವಿಪ್ರುಣ್ಮಾತ್ರಂ ಸಮಶ್ನುತೇ' ಇತಿ ಚ।

ರಾದ್ಧೋ ಮುಕ್ತಕಃ।

ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಯೋಗ್ಯತಯಾ ಸ್ವಸಮೇಭ್ಯಃ ಪ್ರಯತ್ನಾಧಿಕ್ಯಾದಾಧಿಕ್ಯಂ ಮುಕ್ತೌ ಪ್ರಾಪ್ತುಂ ಶಕ್ಯತ ಇತ್ಯತಃ ಸಮೃದ್ಧ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್। ಯಾವತ್ಸಾಧಯಿತುಂ ಶಕ್ಯತೇ ತಾವತ್ಸಾಧನೈಃ ಸಂಪೂರ್ಣತ್ವೇನ ಮುಕ್ತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ। ಸ್ವರಾಷ್ಟ್ರೇ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಷ್ಟೃತ್ವಾನ್ಮುಕ್ತಾವಪಿ ತೇಷಾಮಧಿಪತಿಃ। ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕತ್ವೇನ ಮನುಷ್ಯತ್ವೇ ದಾನಾದಿಕಂ ಕೃತ್ವಾ ತತ್ಫಲೈರಪಿ ಭೋಗೈರ್ಮುಕ್ತೌ ಸಂಪನ್ನತಮಃ। 'ನ ಹಾಸ್ಯ ಕರ್ಮ ಕ್ಷೀಯತೇ' ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ। ಅನ್ಯಥಾ ರಾದ್ಧ ಇತಿ ವಿಶೇಷಣಂ ವ್ಯರ್ಥಂ ಭವತಿ। ಸ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಪರಮ ಆನಂದ ಇತಿ ಸ್ವರೂಪಾನಂದಶ್ಚಾತ್ರೋಚ್ಯತೇ।

ನ ಹ್ಯಮುಕ್ತಾನಾಂ ಸ್ವರೂಪಾನಂದಾನುಭವೋಽಸ್ತಿ।
'ಭುಜ್ಯತೇ ಸ್ವಸುಖಂ ಮುಕ್ತೈರಾಭಾಸೋಽನ್ಯೈಸ್ತತೋಽಪರಃ' ಇತಿ ಚ।
ಜಿತಲೋಕಾ ಇತ್ಯಪಿ ಮುಕ್ತಾ ಏವೋಚ್ಯಂತೇ।

ಗಂಧರ್ವಲೋಕೇ ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನೇ ಮುಕ್ತಾವಿತ್ಯರ್ಥಃ। ತದಾ ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಂ ಸದೋದಿತಮವತಿಷ್ಠತೇ। ಏಷ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಃ ಸಮ್ರಾಳಿತ್ಯಾದಿಷು ಜ್ಞಾನಸ್ಯೈವ ಲೋಕಶಬ್ದೋದಿತತ್ವಾತ್। ಯಶ್ಚ ಶ್ರೋತ್ರಿಯ ಇತಿ ವಚನಂ ತೇಷಾಮಾಜಾನಜಾದೀನಾಮಪಿ ಮುಕ್ತಾನಾಮೇವಾಯಂ ನಿಯಮೇನಾನಂದಶತಗುಣೋದ್ರೇಕಃ। ಅನ್ಯದಾ ತು ಕದಾಚಿದ್ಭವತಿ। ಕದಾಚಿದ್ವ್ಯಾಕುಲತಯಾ ನ ಭವತೀತಿ ದರ್ಶಯಿತುಮ್। ಚಶಬ್ದಸ್ತು ಶ್ರೋತ್ರಿಯತ್ವಾವೃಜಿನತ್ವಾಕಾಮಹತತ್ವಾನಾಂ ಗುಣಾನಾಂ ಮುಕ್ತೌ ಸಮುಚ್ಚಯಾರ್ಥಃ। ಮುಕ್ತಸ್ಯೈವೈತೇ ಗುಣಾ ಭವಂತೀತಿ ಮುಕ್ತಸ್ವೀಕಾರಾರ್ಥಂ ಯ ಇತಿ ವಿಶೇಷಣಮ್।

'ಸರ್ವಂ ಶ್ರುತಿಫಲಂ ಮುಕ್ತೈಃ ಪ್ರಾಪ್ಯಂ ನಾನ್ಯೇನ ಕೇನಚಿತ್।

ಅತಸುತ ಶ್ರೋತ್ರಿಯೋ ಮುಕ್ತೋ ಹ್ಯನ್ಯಃ ಶ್ರೋತ್ರಿಯಕೋ ಭವೇತ್ ।
ಅದುಃಖತ್ವಂ ಚ ತಸ್ಯೈವ ಕಾಮ್ಯೈರಹತತಾ ತಥಾ ।
ಯಃ ಕಾಮಿತಂ ನ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಸ ಕಾಮಹತ ಉಚ್ಯತೇ ।
ಕಾಮ್ಯಾಪ್ರಾಪ್ತೇಶ್ಚ ಪಾಪಾಚ್ಚ ಕಾಮಾತ್ ಕಾಮಹತಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ಉಭಯಸ್ಯಾಪ್ಯಭಾವೇನ ಮುಕ್ತೋಽಕಾಮಹತೋ ಮತಃ' ಇತಿ ಚ ।
'ಆಜಾನದೇವಾ ಇಂದ್ರಾದ್ಯಾ ಜಾತೇಭ್ಯಸ್ತೇ ವರಾ ಯತಃ' ಇತಿ ಚ ।

ಪ್ರಜಾಪತಿಲೋಕ ಇತ್ಯುಕ್ತೇನೈವ ಮುಕ್ತಪ್ರಜಾಪತಿಸಿದ್ಧಾವಪಿ ಮುಕ್ತಸ್ಯೈವ ಪ್ರಜಾಪತೇರ್ಬ್ರಹ್ಮಣಶ್ಚಾಯಂ ವಿಶೇಷ ಇತಿ ಸ್ವರೂಪಕಥನಾರ್ಥಂ ಯಶ್ಚ ಶ್ರೋತ್ರಿಯ ಇತ್ಯಾದಿ । ಅನುಪಚರಿತಶ್ರೋತ್ರಿಯಾದಿತ್ವಮಿತಿ ಜ್ಞಾಪಯಿತುಮಭಾಯಸಃ । ಸರ್ವೇಷಾಮಪಿ ಮುಕ್ತಾನಾಂ ನಿಯಮೇನ ತದಸ್ತೀತಿ ಜ್ಞಾಪಯಿತುಂ ಚ ।

'ಪ್ರಜಾಸ್ತು ಪಶುಶಬ್ದೋಕ್ತಾಃ ಪಶುಪಸ್ತು ಪ್ರಜಾಪತಿಃ' ಇತಿ ಚ ।

ಅಥಶಬ್ದಾದೇಷ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ ಇತಿ ವಿಶೇಷಣಾಚ್ಚ ದ್ವಿತೀಯಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಶಬ್ದೇನ ಪರಬ್ರಹ್ಮೈವೋಚ್ಯತೇ । ಅನ್ಯಥೈಷ ಏವ ಪರಮ ಆನಂದ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಪುನರೇಷ ಇತಿ ಶಬ್ದೋಽನರ್ಥಕಃ ಸ್ಯಾತ್ । ತಸ್ಯೈವ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಶಬ್ದೇನ ಪೂರ್ವಮಭ್ಯಾಸಾಚ್ಚ ।

ನ ಚ ತೈತ್ತಿರೀಯಾದಿ ಶ್ರುತಿವಿರೋಧಃ । ಶತಶಬ್ದಸ್ಯಾಯುತೇ ದಶಲಕ್ಷಾದಾವಪಿ ಸಮತ್ವಾತ್ । ಅತಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿಭ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತಾಧಿಕಾಃ । ದೇವ-ಗಂಧರ್ವಾ ಅಯುತಾಧಿಕಾಃ । ಪಿತರೋ ದಶಲಕ್ಷಾಧಿಕಾ ಇತ್ಯವಿರೋಧಃ । ಉತ್ತಮ-ಗಂಧರ್ವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಪಿತೃಭ್ಯೋ ಗಂಧರ್ವಾಣಾಮಾಧಿಕ್ಯಂ ಚ ಯುಜ್ಯತೇ । ಆಜಾನ-ದೇವೇಭ್ಯೋ ಜಾತಾ ಆಜಾನಜಾ ಇತ್ಯತಸ್ತತ್ರಾಪ್ಯವಿರೋಧಃ । ಯತ್ರಾಜಾನಜಾ ಇತ್ಯೇವೋಪರಿಪಾಠಸ್ತತ್ರಾಜಾನೇಭ್ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಭ್ಯೋ ಜಾತಾ ಇತಿ ಭವತಿ । ಇಂದ್ರ-ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾದೀನಾಂ ವಿಶೇಷಸ್ತು ವಿಶೇಷವಚನತ್ವಾದತ್ರಾಪ್ಯಂಗೀಕರ್ತವ್ಯ ಏವ ।

'ಸಾಮಾನ್ಯಧರ್ಮೋ ಬಲವಾನ್ ಧರ್ಮಾದ್ವೈಶೇಷಿಕಾದ್ಯಥಾ ।
ಬಲವದ್ವಿಶೇಷವಚನಂ ಸಾಮಾನ್ಯವಚನಾತ್ ತಥಾ' ಇತಿ ಚ ।

'ನೃಪಾ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾ ದೇವಾಶ್ಚ ಪಿತರಸ್ತಥಾ ।
ದೇವೈಃ ಸಹಿತಗಂಧರ್ವಾ ಋಷಯೋ ದೇವತಾಸ್ತಥಾ ।
ಇಂದ್ರೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಶ್ಚೈವ ಪ್ರಧಾನೇಂದ್ರಃ ಪುರಂದರಃ ।
ರುದ್ರೋ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಕ್ರಮಶೋ ಮುಕ್ತಾಃ ಶತಗುಣೋತ್ತರಾಃ' ಇತಿ ಚ ।

'ವಾಯುಮೇವಾದ್ರವತ್ಯೇಷ ಜೀವೋ ಮೋಕ್ಷಾಯ ತತ್ತ್ವವಿತ್ ।
ತದನುಜ್ಞಯೈವ ಜ್ಞಾನಿತ್ವಮತಸ್ತಂ ಪುನರಾವ್ರಜೇತ್ ।
ಸರ್ವೇಽಪಿ ವಾಯುಮಾಸಾದ್ಯ ಜಾಯಸ್ವ ಜ್ಞಾನಮಾಪ್ನುಹಿ ।
ಇತಿ ತಸ್ಯ ವರಾದೇವ ಜಾಯಂತೇ ಜ್ಞಾನಿನೋಽಖಿಲಾಃ ।
ಪುನಸ್ತಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಮುಕ್ತಿಂ ಚ ಪ್ರಾಪ್ನುಯುಸ್ತದನುಜ್ಞಯಾ' ಇತಿ ಪ್ರವೃತ್ತೇ ।

ಇದಂ ಮುಕ್ತಜೀವಸ್ವರೂಪಮಾಯಾತಿ । ಅತೋಽನೇನ ಸಹೇದಂ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಯಾತೀತಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪೂಜಾರ್ಥಂ ಪ್ರತಿಕಲ್ಪಂತೇ । ಯಥಾ ರಾಜ್ಞೋ ಧ್ವಜಾದಿಕಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾಽಯಂ ಧ್ವಜ ಆಗಚ್ಛತಿ ತಸ್ಮಾದ್ರಾಜಾಽಽಯಾತೀತಿ ಪೂಜಾಂ ಪ್ರತಿಕಲ್ಪಂತೇ ತದ್ವತ್ । ಅನ್ಯಥೇದಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಯಾತೀದಮಾಗಚ್ಛತೀತಿ ದ್ವಿರುಕ್ತಿರ್ವ್ಯರ್ಥಾ ಸ್ಯಾತ್ । ವೀಪ್ಸಾತ್ವೇ ತ್ವಯಮಾಯಾತೀತ್ಯೇಕಪ್ರಕಾರೇಣ ಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸಃ ಸ್ಯಾತ್ ।

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯನಿರೂಪಣಮ್ ॥

*****

೨೩. ತತ್ತ್ವತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಕಾಠಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಮ್)

ದೇವೇಭ್ಯ ಇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಭ್ಯೋ ಜಾಯಾಂಸೋಽರ್ಥಾಭಿಮಾನಿನಃ ।
ಸೋಮವಿತ್ತಪಸೂರ್ಯಾಪ್ಯಾ ಅಶ್ವ್ಯಗ್ನೀಂದ್ರೇಂದ್ರಸೂನವಃ ॥
ಯಮೋ ದಕ್ಷಶ್ಚೇಂದ್ರಿಯೇಶಾಃ ಸುಪರ್ಣೀ ವಾರುಣೀ ತಥಾ ।
ಉಮೇತಿ ಚಾರ್ಥಮಾನಿನ್ಯಸ್ತಿಸ್ರೋ ದ್ವಿದ್ವ್ಯೇಕದೇವತಾಃ ॥
ಮನೋಽಭಿಮಾನಿನೋ ರುದ್ರವೀಂದ್ರಶೇಷಾಸ್ತ್ರಯೋಽಪಿ ತು ।
ತೇ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಅರ್ಥಮಾನಿಭ್ಯಸ್ತೇಭ್ಯೋ ಬುದ್ಧಿಃ ಸರಸ್ವತೀ ॥
ತಸ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಮಹಾನಾತ್ಮಾ ತತೋಽವ್ಯಕ್ತಾಭಿಧಾ ರಮಾ ।
ತಸ್ಯಾಸ್ತು ಪುರುಷೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಪೂರ್ಣತ್ವಾನ್ನೈವ ತತ್ಸಮಃ ॥
ಕಶ್ಚಿತ್ ಕುತಶ್ಚಿಚ್ಛ್ರೇಷ್ಠಸ್ತು ನಾಸ್ತೀತಿ ಕಿಮು ಸಾ ಕಥಾ ।
ತಸ್ಮಾದ್ವಾಗಾತ್ಮಿಕಾ ದೇವೀರುಮಾದ್ಯಾಸ್ತು ಶಿವಾದಿಷು ॥
ಶಿವಾದೀನ್ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವೋಸ್ತು ನಿಯಚ್ಛೇನ್ಮಹದಾತ್ಮನೋಃ ।
ತೌ ರಮಾಯಾಂ ಪರಾನಂದೇ ತಾಂ ವಿಷ್ಣೌ ಪರಮಾತ್ಮನಿ ।
ತದ್ವಶತ್ವೇನ ತದ್ಧ್ಯಾನಂ ನಿಯಮೋ ನಾಮ ಚಾಪರಃ ॥
ಕುತಸ್ತು ಮಾನುಷೋ ದೇವಾನ್ ನಿಯಚ್ಛೇದ್ವಿನಿಯಾಮಕಾನ್ ॥

॥ ಇತಿ ಕಾಠಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ ತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

*****

೨೪. ತತ್ತ್ವತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಕಾಠಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯ)

ಪುನಃ 'ಇಂದ್ರಿಯೇಭ್ಯಃ ಪರಂ ಮನಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ದೇವತಾನಾಂ ತಾರತಮ್ಯ-ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕಂ ಭಗವತಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಜ್ಞಾನ ಏವ ಸರ್ವವಾಕ್ಯಾನಾಂ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯಮಿತಿ ಜ್ಞಾಪಯಿತುಮ್ ।

'ತಾರತಮ್ಯಪರಿಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕಂ ಸರ್ವತೋ ಹರೇಃ ।
ಆಧಿಕ್ಯೇ ಸರ್ವವಾಕ್ಯಾನಾಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಮಹದಿಷ್ಯತೇ ॥' ಇತಿ ಚ ।

॥ ಇತಿ ಕಾಠಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ ತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

*****

೨೫. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್)

ಉಷಾಃ ಸ್ವಾಹಾ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ಮಿತ್ರೋಽಗ್ನಿರ್ವರುಣೋ ವಿಧುಃ ।
ಪ್ರವಹೋಽನಿರುದ್ಧ ಇಂದ್ರೋಮೇ ವಾಣೀ ಚ ಮಾರುತಃ ॥ ೧ ॥

ಉತ್ತರೋತ್ತರತಶ್ಚೈತೇ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈಶ್ಚ ಮುಕ್ತಿಗಾಃ ।
ಸೂರ್ಯಧರ್ಮೌ ಯಥಾ ಸೋಮೋ ಮನುರ್ದಕ್ಷೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ॥ ೨ ॥

ಶಚೀ ರತಿಶ್ಚಾನಿರುದ್ಧಸಮಾಸ್ತಾರಾ ಚ ಮಿತ್ರವತ್ ।
ಸೋಮವಚ್ಛತರೂಪಾ ತು ಪ್ರಸೂತಿರ್ವಹ್ನಿವದ್ವಿರಾಟ್ ॥ ೩ ॥

ಪರ್ಜನ್ಯವದ್ ವಾರುಣೀ ಚ ತಥಾ ಸಂಜ್ಞಾ ಚ ರೋಹಿಣೀ ।
ಧಾರ್ಮೀ ಚ ಮಿತ್ರವತ್ ತ್ವೇವ ಪ್ರಾವಹೀ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ॥ ೪ ॥

ಮಿತ್ರಪರ್ಜನ್ಯಮಧ್ಯಸ್ಥಾವಶ್ವಿನೌ ವಿಘ್ನವಿತ್ತಪೌ ।
ಭೃಗುರಗ್ನಿಸಮೋ ಮಿತ್ರಸ್ತನ್ಮಧ್ಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಕಾಃ ॥ ೫ ॥

ವರುಣಾಗ್ನ್ಯಂತರಾ ತತ್ರ ನಾರದಃ ಪ್ರಾಯ ಇಂದ್ರವತ್ ।
ಕಾಮಃ ಸುಪರ್ಣೀ ಚೋಮಾವದ್ ವೀಂದ್ರೋ ರುದ್ರವದೀರಿತಃ ॥ ೬ ॥

ನಿರ್ಋತಿರ್ಮಿತ್ರಸದೃಶೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಕಸೂನುವತ್ ।
ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುಶ್ಚಾಶ್ವಿಪಶ್ಚಾದನ್ಯೇ ತತೋಽವರಾಃ ॥ ೭ ॥

ಚ್ಯವನೋಚಥ್ಯವೈನ್ಯಾಶ್ಚ ಶಶಬಿಂದುಶ್ಚ ಹೈಹಯಃ ।
ತದ್ವಚ್ಚ ವಿಪ್ರರಾಜನ್ಯವಿಶೇಷೋಽತ್ರಾಪಿ ಕಶ್ಚನ ॥ ೮ ॥

ತದ್ವತ್ಕ್ಷಿಯವ್ರತಶ್ಚಾಪಿ ತದನ್ಯಾಃ ಶತದೇವತಾಃ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಾಂತರಾಲೇ ತದನ್ಯೇ ತು ತತೋಽವರಾಃ ॥

ಏತೇಭ್ಯೋಽಭ್ಯಧಿಕಾ ಶ್ರೀಸ್ತು ಸದಾ ಮುಕ್ತಾ ವಿಶೇಷತಃ ।
ತತ್ಸಮೋ ನಾಸ್ತಿ ಪರಮೋ ಹರಿರೇವ ನ ಚಾಪರಃ ॥
ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಬೃಹತ್ಯಾಂ ತು ಸ್ವಯಂ ಭಗವತೋದಿತಮ್ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ತಾರತಮ್ಯಮ್ (೩/೩/೧೯೨-೨೦೨ ॥

*****

೨೬. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ)

ಕ್ಷಿತಿಪಾ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾ ದೇವಾಶ್ಚ ಪಿತರಶ್ಚಿರಾಃ ।
ಆಜಾನಜಾಃ ಕರ್ಮಜಾಶ್ಚ ದೇವಾ ಇಂದ್ರಃ ಪುರಂದರಃ ।
ರುದ್ರಃ ಸರಸ್ವತೀ ವಾಯುರ್ಮುಕ್ತಾಃ ಶತಗುಣೋತ್ತರಾಃ ॥

ಏಕೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ವಾಯುಶ್ಚ ವೀಂದ್ರೋ ರುದ್ರಸಮಸ್ತಥಾ ।
ಏಕೋ ರುದ್ರಸ್ತಥಾ ಶೇಷೋ ನ ಕಶ್ಚಿದ್ವಾಯುನಾ ಸಮಃ ॥

ಮುಕ್ತೇಷು ಶ್ರೀಸ್ತಥಾ ವಾಯೋಃ ಸಹಸ್ರಗುಣಿತಾ ಗುಣೈಃ ।
ತತೋಽನಂತಗುಣೋ ವಿಷ್ಣುರ್ನ ಕಶ್ಚಿತ್ ತತ್ಸಮಃ ಸದಾ ॥ - (೧/೭೨-೭೪)

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ ಪ್ರಥಮೇಽಧ್ಯಾಯೇ ದೇವತತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

*****

೨೭. ದೇವಾನಾಂ ಸಾಧನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ)

ನಿರ್ಣಯಃ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ಭಾರತಂ ಪರಿಚಕ್ಷತೇ ।
ಭಾರತಂ ಸರ್ವವೇದಾಶ್ಚ ತುಲಾಮಾರೋಪಿತಾಃ ಪುರಾ ॥ ೧ ॥

ದೇವೈರ್ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಭಿಃ ಸರ್ವೈಃ ಋಷಿಭಿಶ್ಚ ಸಮನ್ವಿತೈಃ ।
ವ್ಯಾಸಸ್ಯೈವಾಜ್ಞಯಾ ತತ್ರ ತ್ವತ್ಯರಿಚ್ಯತ ಭಾರತಮ್ ॥ ೨ ॥

ಮಹತ್ವಾದ್ಭಾರವತ್ವಾಚ್ಚ ಮಹಾಭಾರತಮುಚ್ಯತೇ ।
ನಿರುಕ್ತಮಸ್ಯ ಯೋ ವೇದ ಸರ್ವಪಾಪೈಃ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೩ ॥

ನಿರ್ಣಯಃ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ಸದೃಷ್ಟಾಂತೋ ಹಿ ಭಾರತೇ ।
ಕೃತೋ ವಿಷ್ಣುವಶತ್ವಂ ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂ ಪ್ರಕಾಶಿತಮ್ ।
ಯತಃ ಕೃಷ್ಣವಶೇ ಸರ್ವೇ ಭೀಮಾದ್ಯಾಃ ಸಮ್ಯಗೀರಿತಾಃ ॥ ೪ ॥

ಸರ್ವೇಷಾಂ ಜ್ಞಾನದೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಯಶೋದಾತೇತಿ ಚೋದಿತಃ ॥ ೫ ॥

ಯಸ್ಮಾತ್ ವ್ಯಾಸಾತ್ಮನಾ ತೇಷಾಂ ಭಾರತೇ ಯಶ ಊಚಿವಾನ್ ।
ಜ್ಞಾನದಶ್ಚ ಶುಕಾದೀನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿರೂಪಿಣಾಮ್ ॥ ೬ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಾಽಧಿಕಶ್ಚ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಶೇಷಾದ್ರುದ್ರಾದಪೀರಿತಃ ।
ಪ್ರಿಯಶ್ಚ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸರ್ವೇಭ್ಯ ಇತಿ ಭೀಮನಿದರ್ಶನಾತ್ ॥ ೭ ॥

ಭೂಭಾರಹಾರಿಣೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಧಾನಾಂಗಂ ಹಿ ಮಾರುತಿಃ ।
ಮಾಗಧಾದಿವಧಾದೇವ ದುರ್ಯೋಧನವಧಾದಪಿ ॥ ೮ ॥

ಯೋ ಯ ಏವ ಬಲಜ್ಯೇಷ್ಠಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯೇಷು ಸ ಉತ್ತಮಃ ।
ಅಂಗಂ ಚೇದ್ವಿಷ್ಣುಕಾರ್ಯೇಷು ತದ್ಭಕ್ತ್ಯೈವ ನ ಚಾನ್ಯಥಾ ॥ ೯ ॥

ಬಲಂ ನೈಸರ್ಗಿಕಂ ತಚ್ಚೇದ್ವರಾಸ್ತ್ರಾದೇಸ್ತದನ್ಯಥಾ ।
ಅನ್ಯಾವೇಶನಿಮಿತ್ತಂ ಚೇದ್ಬಲಮನ್ಯಾತ್ಮಕಂ ಹಿ ತತ್ ॥ ೧೦ ॥

ದೇವೇಷು ಬಲಿನಾಮೇವ ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನೇ ನ ಚಾನ್ಯಥಾ ।
ಸ ಏವ ಚ ಪ್ರಿಯೋ ವಿಷ್ಣೋರ್ನಾನ್ಯಥಾ ತು ಕಥಂಚನ ॥ ೧೧ ॥

ತಸ್ಮಾದ್ಯೋ ಯೋ ಬಲಜ್ಯೇಷ್ಠಃ ಸ ಗುಣಜ್ಯೇಷ್ಠ ಏವ ಚ ।
ಬಲಂ ಹಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತಂ ಜ್ಞಾಯತೇ ಸ್ಥೂಲದೃಷ್ಟಿಭಿಃ ॥ ೧೨ ॥

ಜ್ಞಾನಾದಯೋ ಗುಣಾ ಯಸ್ಮಾತ್ ಜ್ಞಾಯಂತೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಭಿಃ ।
ತಸ್ಮಾದ್ಯತ್ರ ಬಲಂ ತತ್ರ ವಿಜ್ಞಾತವ್ಯಾ ಗುಣಾಃ ಪರೇ ॥ ೧೩ ॥

ದೇವೇಷ್ವೇವ ನ ಚಾನ್ಯೇಷು ವಾಸುದೇವಪ್ರತೀಪತಃ ।
ಕ್ಷತ್ರಾದನ್ಯೇಷ್ವಪಿ ಬಲಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಯತ್ರ ಕೇಶವಃ ।
ಪ್ರವೃತ್ತೋ ದುಷ್ಟನಿಧನೇ ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯೇ ತದೈವ ಚ ॥ ೧೪ ॥

ಅನ್ಯತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂ ತು ಪ್ರಮಾಣಂ ಜ್ಞಾನಮೇವ ಹಿ ।
ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಣಾಂ ಬಲಂ ಚೈವ ಸರ್ವೇಷಾಂ ವಿಷ್ಣುಕಾರ್ಯತಾ ॥ ೧೫ ॥

ಕೃಷ್ಣರಾಮಾದಿರೂಪೇಷು ಬಲಕಾರ್ಯೋ ಜನಾರ್ದನಃ ।
ದತ್ತವ್ಯಾಸಾದಿರೂಪೇಷು ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯಸ್ತಥಾ ಪ್ರಭುಃ ॥ ೧೬ ॥

ಮತ್ಸ್ಯಕೂರ್ಮವರಾಹಾಶ್ಚ ಸಿಂಹವಾಮನಭಾರ್ಗವಾಃ ।
ರಾಘವಃ ಕೃಷ್ಣಬುದ್ಧೌ ಚ ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನಸ್ತಥಾ ॥ ೧೭ ॥

ಕಪಿಲೋ ದತ್ತವೃಷಭೌ ಶಿಂಶುಮಾರೋ ರುಚೇಃ ಸುತಃ।
ನಾರಾಯಣೋ ಹರಿಃ ಕೃಷ್ಣಸ್ತಾಪಸೋ ಮನುರೇವ ಚ ॥ ೧೮ ॥

ಮಹಿದಾಸಸ್ತಥಾ ಹಂಸಃ ಸ್ತ್ರೀರೂಪೋ ಹಯಶೀರ್ಷವಾನ್।
ತಥೈವ ಬಡಬಾವಕ್ತ್ರ ಕಲ್ಕೀ ಧನ್ವಂತರಿಃ ಪ್ರಭುಃ ॥ ೧೯ ॥

ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಕೇವಲೋ ವಿಷ್ಣುರ್ನೈಷಾಂ ಭೇದಃ ಕಥಂಚನ।
ನ ವಿಶೇಷೋ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈರ್ಬಲಜ್ಞಾನಾದಿಭಿಃ ಕ್ವಚಿತ್ ॥ ೨೦ ॥

ಶ್ರೀರ್ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಶೇಷಾಶ್ಚ ವೀಂದ್ರೇಂದ್ರೌ ಕಾಮ ಏವ ಚ।
ಕಾಮಪುತ್ರೋಽನಿರುದ್ಧಶ್ಚ ಸೂರ್ಯಶ್ಚಂದ್ರೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ॥ ೨೧ ॥

ಧರ್ಮ ಏಷಾಂ ತಥಾ ಭಾರ್ಯಾ ದಕ್ಷಾದ್ಯಾ ಮನವಸ್ತಥಾ।
ಮನುಪುತ್ರಾಶ್ಚ ಋಷಯೋ ನಾರದಃ ಪರ್ವತಸ್ತಥಾ ॥ ೨೨ ॥

ಕಶ್ಯಪಃ ಸನಕಾದ್ಯಾಶ್ಚ ವಹ್ನ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ಚೈವ ದೇವತಾಃ।
ಭರತಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಶ್ಚ ವೈನ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ ॥ ೨೩ ॥

ಗಯಶ್ಚ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾದ್ಯಾಶ್ಚ ತ್ರಯೋ ರೋಹಿಣಿನಂದನಃ।
ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನೋ ರೌಗ್ಮಿಣೇಯಶ್ಚ ತತ್ಪುತ್ರಶ್ಚಾನಿರುದ್ಧಕಃ ॥ ೨೪ ॥

ನರಃ ಫಲ್ಗುನ ಇತ್ಯಾದ್ಯಾ ವಿಶೇಷಾವೇಶಿನೋ ಹರೇಃ।
ವಾಲಿಸಾಂಬಾದಯಶ್ಚೈವ ಕಿಂಚಿದಾವೇಶಿನೋ ಹರೇಃ ॥ ೨೫ ॥

ತಸ್ಮಾದ್ಬಲಪ್ರವೃತ್ತಸ್ಯ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾತ್ಮನೋ ಹರೇಃ।
ಅಂತರಂಗಂ ಹನೂಮಾಂಶ್ಚ ಭೀಮಸ್ತತ್ಕಾರ್ಯಸಾಧಕೌ ॥ ೨೬ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮಕೋ ಯತೋ ವಾಯುಃ ಪದಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಮಗಾತ್ ಪುರಾ।
ವಾಯೋರನ್ಯಸ್ಯ ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಂ ಪದಂ ತಸ್ಮಾತ್ ಸ ಏವ ಸಃ ॥ ೨೭ ॥

ಯತ್ರ ರೂಪಂ ತತ್ರ ಗುಣಾಃ ಭಕ್ತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಸ್ತ್ರೀಷು ನಿತ್ಯಶಃ।
ರೂಪಂ ಹಿ ಸ್ಥೂಲದೃಷ್ಟೀನಾಂ ದೃಶ್ಯಂ ವ್ಯಕ್ತಂ ತತೋ ಹಿ ತತ್ ॥ ೨೮ ॥

ಪ್ರಾಯೋ ವೇತ್ತುಂ ನ ಶಕ್ಯಂತೇ ಭಕ್ತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಸ್ತ್ರೀಷು ಯತ್ ತತಃ।
ಯಾಸಾಂ ರೂಪಂ ಗುಣಾಸ್ತಾಸಾಂ ಭಕ್ತ್ಯಾದ್ಯಾ ಇತಿ ನಿಶ್ಚಯಃ ॥ ೨೯ ॥

ತಚ್ಚ ನೈಸರ್ಗಿಕಂ ರೂಪಂ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶಲ್ಲಕ್ಷಣೈರ್ಯುತಮ್।
ನಾಲಕ್ಷಣಂ ವಪುರ್ಮಾತ್ರಂ ಗುಣಹೇತುಃ ಕಥಂಚನ ॥ ೩೦ ॥

ಆಸುರೀಣಾಂ ವರಾದೇಸ್ತು ವಪುರ್ಮಾತ್ರಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ।
ನ ಲಕ್ಷಣಾನ್ಯತಸ್ತಾಸಾಂ ನೈವ ಭಕ್ತಿಃ ಕಥಂಚನ ॥ ೩೧ ॥

ತಸ್ಮಾದ್ ರೂಪಗುಣೋದಾರಾ ಜಾನಕೀ ರುಗ್ಮಿಣೀ ತಥಾ ।
ಸತ್ಯಭಾಮೇತ್ಯಾದಿರೂಪಾ ಶ್ರೀಃ ಸರ್ವಪರಮಾ ಮತಾ ॥ ೩೨ ॥

ತತಃ ಪಶ್ಚಾತ್ ದ್ರೌಪದೀ ಚ ಸರ್ವಾಭ್ಯೋ ರೂಪತೋ ವರಾ ।
ಭೂಭಾರಕ್ಷಪಣೇ ಸಾಕ್ಷಾದಂಗಂ ಭೀಮವದೀಶಿತುಃ ॥ ೩೩ ॥

ಹಂತಾ ಚ ವೈರಹೇತುಶ್ಚ ಭೀಮಃ ಪಾಪಜನಸ್ಯ ತು ।
ದ್ರೌಪದೀ ವೈರಹೇತುಃ ಸಾ ತಸ್ಮಾದ್ಭೀಮಾದನಂತರಾ ॥ ೩೪ ॥

ಬಲದೇವಸ್ತತಃ ಪಶ್ಚಾತ್ ತತಃ ಪಶ್ಚಾಚ್ಚ ಫಲ್ಗುನಃ ।
ನರಾವೇಶಾದನ್ಯಥಾ ತು ದ್ರೌಣಿಃ ಪಶ್ಚಾತ್ ತತೋಽಪರೇ ।
ರಾಮವಜ್ಜಾಂಬವತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಷಟ್ ತತೋ ರೇವತೀ ತಥಾ ॥ ೩೫ ॥

ಲಕ್ಷ್ಮಣೋ ಹನುಮತ್ಪಶ್ಚಾತ್ ತತೋ ಭರತವಾಲಿನೌ ।
ಶತ್ರುಘ್ನಸ್ತು ತತಃ ಪಶ್ಚಾತ್ ಸುಗ್ರೀವಾದ್ಯಾಸ್ತತೋಽವರಾಃ ॥ ೩೬ ॥

ರಾಮಕಾರ್ಯಂ ತು ಯೈಃ ಸಮ್ಯಕ್ ಸ್ವಯೋಗ್ಯಂ ನ ಕೃತಂ ಪುರಾ ।
ತೈಃ ಪೂರಿತಂ ತತ್ ಕೃಷ್ಣಾಯ ಬೀಭತ್ಸ್ವಾದ್ಯೈಃ ಸಮಂತತಃ ॥ ೩೭ ॥

ಅಧಿಕಂ ಯೈಃ ಕೃತಂ ತತ್ರ ತೈರೂನಂ ಕೃತಮತ್ರ ತತ್ ।
ಕರ್ಣಾದ್ಯೈರಧಿಕಂ ಯೈಸ್ತು ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವದ್ವಯೇ ಕೃತಮ್ ॥ ೩೮ ॥

ವಿವಿದಾದ್ಯೈರ್ಹಿ ತೈಃ ಪಶ್ಚಾದ್ವಿಪ್ರತೀಪಂ ಕೃತಂ ಹರೇಃ ।
ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವದ್ವಯೇ ಹ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಸರ್ವೇಷಾಂ ನಿರ್ಣಯಃ ಕೃತಃ ॥ ೩೯ ॥

ನೈತಯೋರಕೃತಂ ಕಿಂಚಿಚ್ಛುಭಂ ವಾ ಯದಿ ವಾಽಶುಭಮ್ ।
ಅನ್ಯತ್ರ ಪೂರ್ಯತೇ ಕ್ವಾಪಿ ತಸ್ಮಾದತ್ರೈವ ನಿರ್ಣಯಃ ॥ ೪೦ ॥

ಪಶ್ಚಾತ್ತನತ್ವಾತ್ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ವೈಶೇಷ್ಯಾತ್ ತತ್ರ ನಿರ್ಣಯಃ ।
ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಮಿಮಂ ತಸ್ಮಾತ್ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಭಾರತಂ ಕೃತಮ್ ॥ ೪೧ ॥

ಉಕ್ತಾ ರಾಮಕಥಾಽಪ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯಸಮಾಸ್ಯಯಾ ।
ತಸ್ಮಾದ್ಯದ್ಭಾರತೇ ನೋಕ್ತಂ ತದ್ಧಿ ನೈವಾಸ್ತಿ ಕುತ್ರಚಿತ್ ॥ ೪೨ ॥

ಅತ್ರೋಕ್ತಂ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರೇಷು ನಹಿ ಸಮ್ಯಗುದಾಹೃತಮ್ ।
ಇತ್ಯಾದಿ ಕಥಿತಂ ಸರ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡೇ ಹರಿಣಾ ಸ್ವಯಮ್ ॥ ೪೩ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾರ್ಯ ವಿರಚಿತ
ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ ದೇವಾನಾಂ ತಾರತಮ್ಯಮ್ (೨/೯-೫೧) ॥

★★★★★

೨೮. ಸೃಷ್ಟೌ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ)

ಸರ್ವಸ್ಯ ನಿರ್ಣಯಸುವಾಕ್ಯಸಮುದ್ಧೃತೀ ತು
ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಯೋರ್ಹರಿಪದಸ್ಮರಣೇನ ಕೃತ್ವಾ।
ಆನಂದತೀರ್ಥವರನಾಮವತೀ ತೃತೀಯಾ
ಬೈಮೀ ತನುರ್ಮರುತ ಆಹ ಕಥಾಃ ಪರಸ್ಯ ॥ ೮ ॥

ವ್ಯೂಢಶ್ಚತುರ್ಧಾ ಭಗವಾನ್ ಸ ಏಕೋ
ಮಾಯಾಂ ಶ್ರಿಯಂ ಸೃಷ್ಟಿನಿಧಿತ್ಸಯಾಽಽರ।
ರೂಪೇಣ ಪೂರ್ವೇಣ ಸ ವಾಸುದೇವ-
ನಾಮ್ನಾ ವಿರಿಂಚಂ ಸುಷುವೇ ಚ ಸಾಽತಃ ॥ ೯ ॥

ಸಂಕರ್ಷಣಾಚ್ಚಾಪಿ ಜಯಾತನೂಜೋ
ಬಭೂವ ಸಾಕ್ಷಾದ್ಬಲಸಂವಿದಾತ್ಮಾ।
ವಾಯುರ್ಯ ಏವಾಥ ವಿರಿಂಚನಾಮಾ
ಭವಿಷ್ಯ ಆದ್ಯೋ ನ ಪರಸ್ತತೋ ಹಿ ॥ ೧೦ ॥

ಸೂತ್ರಂ ಸ ವಾಯುಃ ಪುರುಷೋ ವಿರಿಂಚಃ
ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನತಶ್ಚಾಥ ಕೃತೌ ಸ್ತ್ರಿಯೌ ದ್ವೇ।
ಪ್ರಜಜ್ಞತುರ್ಯಮಳೇ ತತ್ರ ಪೂರ್ವಾ
ಪ್ರಧಾನಸಂಜ್ಞಾ ಪ್ರಕೃತಿರ್ಜನಿತ್ರೀ ॥ ೧೧ ॥

ಶ್ರದ್ಧಾ ದ್ವಿತೀಯಾಽಥ ತಯೋಶ್ಚ ಯೋಗೋ
ಬಭೂವ ಪುಂಸ್ಯೈವ ಚ ಸೂತ್ರನಾಮ್ನಾ।
ಹರೇರ್ನಿಯೋಗಾದಥ ಸಂಪ್ರಸೂತೌ
ಶೇಷಃ ಸುಪರ್ಣಶ್ಚ ತಯೋಃ ಸಹೈವ ॥ ೧೨ ॥

ಶೇಷಸ್ತಯೋರೇವ ಹಿ ಜೀವನಾಮಾ
ಕಾಲಾತ್ಮಕಃ ಸೋಽಥ ಸುಪರ್ಣ ಆಸೀತ್।
ತೌ ವಾಹನಂ ಶಯನಂ ಚೈವ ವಿಷ್ಣೋಃ
ಕಾಲಾ ಜಯಾದ್ಯಾಶ್ಚ ತತಃ ಪ್ರಸೂತಾಃ ॥ ೧೩ ॥

ಕಾಲಾ ಜಯಾದ್ಯಾ ಅಪಿ ವಿಷ್ಣುಪಾರ್ಷದಾ
ಯಸ್ಮಾದಂಡಾತ್ ಪರತಃ ಸಂಪ್ರಸೂತಾಃ।

ನೀಚಾಃ ಸುರೇಭ್ಯಸ್ತತ ಏವ ತೇಽಖಿಲಾಃ
ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ವಾಯುಜಃ ಖೇನ ತುಲ್ಯಃ ॥ ೧೪ ॥

ವ್ಯೂಹಾತ್ ತೃತೀಯಾತ್ ಪುನರೇವ ವಿಷ್ಣೋ-
ರ್ದೇವಾಂಶ್ಚತುರ್ವರ್ಣಗತಾನ್ ಸಮಸ್ತಾನ್ ।
ಸಂಗೃಹ್ಯ ಬೀಜಾತ್ಮತಯಾಽನಿರುದ್ಧೋ
ನ್ಯಧತ್ತ ಶಾಂತ್ಯಾಂ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಿಕಾಯಾಮ್ ॥ ೧೫ ॥

ತತೋ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವತನುರ್ವಿರಿಂಚಃ
ಸ್ಥೂಲಾತ್ಮನೈವಾಜನಿ ವಾಕ್ ಚ ದೇವೀ ।
ತಸ್ಯಾಮಹಂಕಾರತನುಂ ಸ ರುದ್ರಂ
ಸಸರ್ಜ ಬುದ್ಧಿಂ ಚ ತದರ್ಧದೇಹಾಮ್ ॥ ೧೬ ॥

ಬುದ್ಧ್ಯಾಮುಮಾಯಾಂ ಸ ಶಿವಸ್ತ್ರಿರೂಪೋ
ಮನಶ್ಚ ವೈಕಾರಿಕದೇವಸಂಘಾನ್ ।
ದಶೇಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯೇವ ಚ ತೈಜಸಾನಿ
ಕ್ರಮೇಣ ಖಾದೀನ್ ವಿಷಯೈಶ್ಚ ಸಾರ್ಧಮ್ ॥ ೧೭ ॥

ಪುಂಸಃ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾಂ ಚ ಪುನರ್ವಿರಿಂಚಾ-
ಚ್ಛಿವೋಽಥ ತಸ್ಮಾದಖಿಲಾಃ ಸುರೇಶಾಃ ।
ಜಾತಾಃ ಸಶಕ್ರಾಃ ಪುನರೇವ ಸೂತ್ರಾತ್
ಶ್ರದ್ಧಾ ಸುತಾನಾಪ ಸುರಪ್ರವೀರಾನ್ ।
ಶೇಷಂ ಶಿವಂ ಚೇಂದ್ರಮಥೇಂದ್ರತಶ್ಚ
ಸರ್ವೇ ಸುರಾ ಯಜ್ಞಗಣಾಶ್ಚ ಜಾತಾಃ ॥ ೧೮ ॥

ಪುನಶ್ಚ ಮಾಯಾ ತ್ರಿವಿಧಾ ಬಭೂವ
ಸತ್ವಾದಿರೂಪೈರಥ ವಾಸುದೇವಾತ್ ।
ಸತ್ವಾತ್ಮಿಕಾಯಾಂ ಸ ಬಭೂವ ತಸ್ಮಾತ್
ಸ ವಿಷ್ಣುನಾಮ್ನೈವ ನಿರಂತರೋಽಪಿ ।
ರಜಸ್ತನೌ ಚೈವ ವಿರಿಂಚ ಆಸೀತ್
ತಮಸ್ತನೌ ಶರ್ವ ಇತಿ ತ್ರಯೋಽಸ್ಮಾತ್ ॥ ೧೯ ॥

ಏತೇ ಹಿ ದೇವಾಃ ಪುನರಂಡಸೃಷ್ಟಾ-
ವಶಕ್ನುವಂತೋ ಹರಿಮೇತ್ಯ ತುಷ್ಟುವುಃ ।

ತ್ವನ್ನೋ ಜಗಚ್ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಸರ್ಗ-
ನಿಸ್ಸೀಮಶಕ್ತಿಃ ಕುರು ಸನ್ನಿಕೇತಮ್ ॥ ೨೦ ॥

ಇತಿ ಸ್ತುತಸ್ತೈಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮೋಽಸೌ
ಸ ವಿಷ್ಣುನಾಮಾ ಶ್ರಿಯಮಾಪ ಸೃಷ್ಟಯೇ।
ಸುಷಾವ ಸೈವಾಂಡಮಧೋಕ್ಷಜಸ್ಯ
ಶುಷ್ಮಂ ಹಿರಣ್ಯಾತ್ಮಕಮಂಬುಮಧ್ಯೇ ॥ ೨೧ ॥

ತಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರವಿಷ್ಟಾ ಹರಿಣೈವ ಸಾರ್ಧಂ
ಸರ್ವೇ ಸುರಾಸ್ತಸ್ಯ ಬಭೂವ ನಾಭೇಃ।
ಲೋಕಾತ್ಮಕಂ ಪದ್ಮಮಮುಷ್ಯ ಮಧ್ಯೇ
ಪುನರ್ವಿರಿಂಚೋಽಜನಿ ಸದ್ಗುಣಾತ್ಮಾ ॥ ೨೨ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ ಪುನಃ ಸರ್ವಸುರಾಃ ಪ್ರಸೂತಾ-
ಸ್ತೇ ಜಾನಮಾನಾ ಅಪಿ ನಿರ್ಣಯಾಯ।
ನಿಃಸೃತ್ಯ ಕಾಯಾದುತ ಪದ್ಮಯೋನೇಃ
ಸಂಪ್ರಾವಿಶನ್ ಕ್ರಮಶೋ ಮಾರುತಾಂತಾಃ ॥ ೨೩ ॥

ಪಪಾತ ವಾಯೋರ್ಗಮನಾಚ್ಛರೀರಂ
ತಸ್ಯೈವ ಚಾವೇಶತ ಉತ್ಥಿತಂ ಪುನಃ।
ತಸ್ಮಾತ್ ಸ ಏಕೋ ವಿಬುಧಪ್ರಧಾನ
ಇತ್ಯಾಶ್ರಿತಾ ದೇವಗಣಾಸ್ತಮೇವ।
ಹರೇರ್ವಿರಿಂಚಸ್ಯ ಚ ಮಧ್ಯಸಂಸ್ಥಿತೇ-
ಸ್ತದನ್ಯದೇವಾಧಿಪತಿಃ ಸ ಮಾರುತಃ ॥ ೨೪ ॥

ತತೋ ವಿರಿಂಚೋ ಭುವನಾನಿ ಸಪ್ತ
ಸಸಪ್ತಕಾನ್ಯಾಶು ಚಕಾರ ಸೋಽಬ್ಜಾತ್।
ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ದೇವಾ ಋಷಯಃ ಪುನಶ್ಚ
ವೈಕಾರಿಕಾದ್ಯಾಃ ಸಶಿವಾ ಬಭೂವುಃ ॥ ೨೫ ॥

ಅಗ್ರೇ ಶಿವೋಽಹಂಭವ ಏವ ಬುದ್ಧೇ-
ರುಮಾ ಮನೋಜೌ ಸಹ ಶಕ್ರಕಾಮೌ।
ಗುರುರ್ಮನುರ್ದಕ್ಷ ಉತಾನಿರುದ್ಧಃ
ಸಹೈವ ಶಚ್ಯಾ ಮನಸಃ ಪ್ರಸೂತಾಃ ॥ ೨೬ ॥

ಚಕ್ಷುಃಶ್ರುತಿಭ್ಯಾಂ ಸ್ಪರ್ಶಾತ್ ಸಹೈವ
ರವಿಃ ಶಶೀ ಧರ್ಮ ಇಮೇ ಪ್ರಸೂತಾಃ।
ಜಿಹ್ವಾಭವೋ ವಾರಿಪತಿರ್ನಸೋಶ್ಚ
ನಾಸತ್ಯದಸ್ರೌ ಕ್ರಮಶಃ ಪ್ರಸೂತಾಃ ॥ ೨೭ ॥

ತತಃ ಸನಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಮರೀಚಿಮುಖ್ಯಾಃ
ದೇವಾಶ್ಚ ಸರ್ವೇ ಕ್ರಮಶಃ ಪ್ರಸೂತಾಃ।
ತತೋಽಸುರಾದ್ಯಾ ಋಷಯೋ ಮನುಷ್ಯಾ
ಜಗದ್ವಿಚಿತ್ರಂ ಚ ವಿರಿಂಚತೋಽಭೂತ್ ॥ ೨೮ ॥

ಉಕ್ತಕ್ರಮಾತ್ ಪೂರ್ವಭವಶ್ಚ ಯೋ ಯಃ
ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಸ ಸ ಹ್ಯಾಸುರಕಾನೃತೇ ಚ।
ಪೂರ್ವಸ್ತು ಪಶ್ಚಾತ್ ಪುನರೇವ ಜಾತೋ
ನಾಶ್ರೇಷ್ಠತಾಮೇತಿ ಕಥಂಚಿದಸ್ಯ ॥ ೨೯ ॥

ಗುಣಾಸ್ತು ಕಾಲಾತ್ ಪಿತೃಮಾತೃದೋಷಾತ್
ಸ್ವಕರ್ಮತೋ ವಾಽಭಿಭವಂ ಪ್ರಯಾಂತಿ।
ಲಯೋ ಭವೇದ್ ವ್ಯುತ್ಕ್ರಮತೋ ಹಿ ತೇಷಾಂ
ತತೋ ಹರಿಃ ಪ್ರಲಯೇ ಶ್ರೀಸಹಾಯಃ ॥ ೩೦ ॥

ಶೇತೇ ನಿಜಾನಂದಮಮಂದಸಾಂದ್ರ-
ಸಂದೋಹಮೇಕೋಽನುಭವನ್ನನಂತಃ।
ಅನಂತಶೀರ್ಷಾಸ್ಯಕರೋರುಪಾದಃ
ಸೋಽನಂತಮೂರ್ತಿಃ ಸ್ವಗುಣಾನನಂತಾನ್।
ಅನಂತಶಕ್ತಿಃ ಪರಿಪೂರ್ಣಭೋಗೋ
ಭುಂಜನ್ನಜಸ್ರಂ ನಿಜರೂಪ ಆಸ್ತೇ ॥ ೩೧ ॥

ಏವಂ ಪುನಃ ಸೃಜತೇ ಸರ್ವಮೇತ-
ದನಾದ್ಯನಂತೋ ಹಿ ಜಗತ್ಪ್ರವಾಹಃ।
ನಿತ್ಯಾ ಹಿ ಜೀವಾ ಪ್ರಕೃತಿಶ್ಚ ನಿತ್ಯಾ
ಕಾಲಶ್ಚ ನಿತ್ಯಃ ಕಿಮು ದೇವದೇವಃ ॥೩೨॥

ಯಥಾ ಸಮುದ್ರಾತ್ ಸರಿತಃ ಪ್ರಜಾತಾಃ
ಪುನಸ್ತಮೇವ ಪ್ರವಿಶಂತಿ ಶಶ್ವತ್।

ಏವಂ ಹರೇರ್ನಿತ್ಯಜಗತ್ಪ್ರವಾಹ-
ಸ್ತಮೇವ ಚಾಸೌ ಪ್ರವಿಶತ್ಯಜಸ್ರಮ್ ॥ ೩೩ ॥

ಏವಂ ವಿದುರ್ಯೇ ಪರಮಾಮನಂತಾ-
ಮಜಸ್ರಶಕ್ತಿಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮಸ್ಯ ।
ತಸ್ಯ ಪ್ರಸಾದಾದಥ ದಗ್ಧದೋಷಾ-
ಸ್ತಮಾಪ್ನುವಂತ್ಯಾಶು ಪರಂ ಸುರೇಶಮ್ ॥ ೩೪ ॥

ದೇವಾನಿಮಾನ್ ಮುಕ್ತಸಮಸ್ತದೋಷಾನ್
ಸ್ವಸನ್ನಿಧಾನೇ ವಿನಿವೇಶ್ಯ ದೇವಃ ।
ಪುನಸ್ತದನ್ಯಾನಧಿಕಾರಯೋಗ್ಯಾನ್
ತತ್ತದ್ಗಣಾನೇವ ಪದೇ ನಿಯುಂಕ್ತೇ ॥ ೩೫ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ ಸೃಷ್ಟೌ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (೩/೮-೩೫) ॥

★★★★★

೨೯. ಲಕ್ಷಣತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ)

ಷಣ್ಣವತ್ಯಂಗುಲೋ ಯಸ್ತು ನ್ಯಗ್ರೋಧಪರಿಮಂಡಲಃ ।
ಸಪ್ತಪಾದಶ್ಚತುರ್ಹಸ್ತೋ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶಲ್ಲಕ್ಷಣೈರ್ಯುತಃ ॥ ೧ ॥

ಅಸಂಶಯಃ ಸಂಶಯಚ್ಛಿದ್ ಗುರುರುಕ್ತೋ ಮನೀಷಿಭಿಃ ।
ತಸ್ಮಾದ್ಬ್ರಹ್ಮಾ ಗುರುರ್ಮುಖ್ಯಃ ಸರ್ವೇಷಾಮೇವ ಸರ್ವದಾ ।
ಅನ್ಯೇಽಪಿ ಸ್ವಾತ್ಮನೋ ಮುಖ್ಯಾಃ ಕ್ರಮಾದ್ಗುರವ ಈರಿತಾಃ ॥ ೨ ॥

ಕ್ರಮಾಲ್ಲಕ್ಷಣಹೀನಾಶ್ಚ ಲಕ್ಷಣಾಲಕ್ಷಣೈಃ ಸಮಾಃ ।
ಮಾನುಷಾ ಮಧ್ಯಮಾಃ ಸಮ್ಯಕ್ ದುರ್ಲಕ್ಷಣಯುತಃ ಕಲಿಃ ॥ ೩ ॥

ಸಮ್ಯಗ್ಲಕ್ಷಣಸಂಪನ್ನೋ ಯದ್ದದ್ಯಾತ್ ಸುಪ್ರಸನ್ನಧೀಃ ॥ ೪ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾರ್ಯ ವಿರಚಿತ
ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ ಲಕ್ಷಣತಾರತಮ್ಯಮ್-೧ (೧/೧೨೦-೧೨೩) ॥

★★★★★

೩೦. ಲಕ್ಷಣತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕಭಾಷ್ಯೇ)

ದಶತಾಲೋ ದಶಮುಖೋ ಲಲಾಟತ್ರಿಂಶಕಸ್ತಥಾ ।
ಸಾರ್ಧೋನ್ನತಶ್ಚೈವ ಪುನಃ ಪರ್ಯಗ್ದಿರಾಸ್ತಥಾ ।

ಪಂಚೋರಾಃ ಸಪ್ತಪಾದೋ ಯೋ ನಾಶಂಕ್ಯಂ ತದ್ವಚಃ ಕ್ವಚಿತ್ ।
ನವಾಂಗುಲಮುಖೋ ಯಸ್ತು ಗಲೇ ಚ ಚತುರಂಗುಲಃ ।
ಚತುರ್ವಿಂಶಾಂಗುಲತನುಸ್ತದ್ವಾಕ್ಯಂ ದೇವಪೂಜಿತಮ್ ।
ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಾಲ್ಲಕ್ಷಣೋಪೇತೋ ದುರ್ಲಕ್ಷಣಯುತೋಽಪಿ ಸನ್ ।
ತಸ್ಯಾಪಿ ವಾಕ್ಯಂ ಮಾನಂ ಸ್ಯಾತ್ ಕಿಮು ಸರ್ವಯುತಸ್ಯ ತು ।
ಪ್ರಾಯೋ ದೇವಾಶ್ಚ ಋಷಯೋ ನ ಸರ್ವಶುಭಲಕ್ಷಣಾಃ ।
ಋತೇ ವಿಷ್ಣುಂ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ವಾಽಪ್ಯನಂತರಮ್ ।
ಯಸ್ಮಾನ್ನ ವಿದುಷಾಂ ವಾಕ್ಯಮಾಶಂಕ್ಯಂ ಕೇನಚಿತ್ ಕ್ವಚಿತ್ ।
ತಸ್ಮಾದ್ವೇದೇಷು ಸರ್ವೇಷು ಕಥಾಃ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರಾತ್ಮಿಕಾಃ ।
ಏತಸ್ಮಾದಾಶ್ವಲಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಪ್ರಚ್ಛುರ್ನೈವ ಕುತ್ರಚಿತ್ ।
ಆಗಮಂ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯೋಕ್ತೇರನ್ಯಂ ತಂ ಮಿಥಿಲೋಽಪಿ ಚ' ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕೇ ।

*****

'ಷಣ್ಣವತ್ಯಂಗುಲೋ ಯಸ್ತು ನ್ಯಗ್ರೋಧಪರಿಮಂಡಲಃ ।
ದಶತಾಲಶ್ಚತುರ್ಹಸ್ತಃ ಸ ದೇವೈರಪಿ ಪೂಜ್ಯತೇ' ಇತಿ ವಾಯುಪ್ರೋಕ್ತೇ ।
ಅತ ಏವ ಚ ಸರ್ವಾಗಮೇಷು ಪ್ರತಿಸಂಹಿತಮಾಚಾರ್ಯಲಕ್ಷಣಮುಚ್ಯತೇ ।

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಬೃಹದಾರಣ್ಯಕಭಾಷ್ಯೇ ಲಕ್ಷಣತಾರತಮ್ಯಮ್-೨ ॥

*****

೩೧. ಲಕ್ಷಣತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ)

'ಅಶ್ರುತಪ್ರತಿಭಾ ಯಸ್ಯ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತ್ಯವಿರೋಧಿನೀ ।
ವಿಶ್ರುತಾ ನೃಷು ಜಾತಂ ಚ ತಂ ವಿದ್ಯಾದ್ದೇವಸತ್ತಮಮ್ ।
ಯಶ್ಚ ಸ್ವಮುಖಮಾನೇನ ನವಾಧೋದೇಹವಾನ್ ಪುಮಾನ್ ।
ಅಷ್ಟಮಾನವತೀ ಸ್ತ್ರೀ ಚ ಷಣ್ಣವತ್ಯಂಗುಲೌ ಪುನಃ ।
ದಶತಾಲೌ ಸಪ್ತಪಾದೌ ವಿದ್ಯಾತ್ ತೌ ಚ ಸುರೋತ್ತಮೌ ।
ಯಾವತ್ ಪಂಚಾಂಗುಲೋನಂ ತದ್ದೇವಮಾನಂ ಕ್ರಮಾತ್ ಪರಮ್ ।
ಪಾದೇ ತ್ವಂಗುಲಮಾತ್ರೋನಂ ತದೂನಂ ಚತುರಂಗುಲಮ್ ।
ಯಾವದ್ದೇವೋಪದೇವಾನಾಂ ಪಾದೇ ಚೋನಾಂಗುಲಂ ಪುನಃ ।
ತಾವನ್ಮನುಷ್ಯಮಾನಂ ಸ್ಯಾತ್ ತತೋಽಧಸ್ತಾವಸುರಂ ಸ್ಮೃತಮಮ್ ।
ದ್ವಿಚತ್ವಾರ್ಯಧಿಕಂ ತಸ್ಮಾತ್ ಷಣ್ಣವತ್ಯಂಗುಲಾದಧಃ ।
ಜ್ಞೇಯಮಂಗುಲಮಾನಂ ತದುಪದೇವಾದಿಷು ಸ್ಫುಟಮ್ ।

ದೇವೇಷ್ವವರವಜ್ಞೇಯಮೃಷೀಣಾಂ ಚಕ್ರವರ್ತಿನಾಮ್ ।
ಯಾವದ್ ಯಾವತ್ ಪ್ರಿಯೋ ವಿಷ್ಣೋಸ್ತಾವತ್ ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸ್ವರೂಪಿಣಃ ।
ಹರೇಃ ಸಾದೃಶ್ಯಮಸ್ಯ ಸ್ಯಾದನಾದಿಕ್ರಮಸುಸ್ಥಿರಮ್' ಇತಿ ಚ ॥ ೨೫,೨೬ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ ಲಕ್ಷಣತಾರತಮ್ಯಮ್-೩ (೧೩/೨೫-೧೬) ॥

*****

೩೨. ಲಕ್ಷಣತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಭಾಗವತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ)

ದ್ವಾತ್ರಿಂಶಲ್ಲಕ್ಷಣೈರ್ಯುಕ್ತಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣದಂಷ್ಟ್ರಶ್ಚ ಸೌಮ್ಯದೃಕ್ ।
ಘೋರರುಕ್ ಚೇತಿ ಪುರುಷಃ ಸ ಸರ್ವಜ್ಞ ಉದಾಹೃತಃ' ಇತ್ಯಧ್ಯಾತ್ಮೇ ॥
'ಷಣ್ಣವತ್ಯಂಗುಲೋ ಯಸ್ತು ನ್ಯಗ್ರೋಧಪರಿಮಂಡಲಃ ।
ಸಪ್ತಪಾದಶ್ಚತುರ್ಹಸ್ತಃ ಸ ದೇವೈರಪಿ ಪೂಜ್ಯತೇ' ಇತಿ ವಾಯುಪ್ರೋಕ್ತೇ ॥
'ನ್ಯಗ್ರೋಧಮಂಡಲೋ ವ್ಯಾಮೋ ಬಾಹೂ ನ್ಯಗ್ರೋಧ ಉಚ್ಯತೇ' ಇತಿ ಚ ॥ ೧೨ ॥

– ಭಾ.ತಾ.ನಿ.

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಷು ಕ್ರಮೇಣೈವ ನಿತ್ಯಂ ಸ್ಯಾದ್ದೇಹಲಕ್ಷಣಮ್ ।
ಶ್ರಿಯೋಽಕಾ ಗುಣಾಃ ಸರ್ವೇ ಸರ್ವೇಭೀ ನಿಯಮೇನ ತು ।
ಉಕ್ತಾಶ್ಚೈವಾಪ್ಯನುಕ್ತಾಶ್ಚ ತತೋ ವಿಷ್ಣೋರ್ನ ಸಂಶಯಃ' ॥ ೨೧ ॥

– ಇತಿ ತತ್ತ್ವನಿರ್ಣಯೇ – ಭಾ.ತಾ.ನಿ.

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ ಲಕ್ಷಣತಾರತಮ್ಯಮ್-೪ ॥

*****

೩೩. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಭಾಗವತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ)

ಭೂಪಾ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾ ದೇವಾಃ ಪಿತರ ಏವ ಚ ।
ಆಜಾನೇಯಾಃ ಕರ್ಮದೇವಾಸ್ತತ್ತ್ವದೇವಾಃ ಪುರಂದರಃ ।
ಶಿವೋ ವಿರಿಂಚ ಇತ್ಯೇತೇ ಕ್ರಮಾಚ್ಛತಗುಣೋತ್ತರಾಃ ।
ಮುಕ್ತಾವಪಿ ತದನ್ಯೇ ಯೇ ಭೂಪಾಚ್ಛತಗುಣಾವರಾಃ ।
ನ ಸಮೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಕಶ್ಚಿನ್ಮುಕ್ತಾವಪಿ ಕಥಂಚನ ।
ತತಃ ಸಹಸ್ರಗುಣಿತಾ ಶ್ರೀಸತತಃ ಪರಮೋ ಹರಿಃ ।
ಅನಂತಗುಣಿತತ್ವೇನ ತತ್ಸಮಃ ಪರಮೋಽಪಿ ನ' ।
ಪ್ರಜಾಪಾಶ್ಚ ತಥಾ ದೇವಾ ಮಹಾಕಾರಿಣಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ।

ಅನಂತಗುಣಿತತ್ವೇನ ತತ್ಸಮಃ ಪರಮೋಽಪಿ ನ ।
ಪ್ರಜಾಪಾಶ್ಚ ತಥಾ ದೇವಾ ಮಹಾಕಾರಿಣಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ಋಷ್ಯಶೀತಿಸ್ತಥಾ ಸಪ್ತಪಿತರೋಽಪ್ಸರಸಾಂ ಶತಮ್ ।
ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ತಥಾ ರಾಜ್ಞಾಂ ವಿಂಶದನ್ಯಾಸು ಜಾತಿಷು ।
ಅಲ್ಪಾಕಾರಿಣಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಅನೇಕಾರಿಣಃ ಪರೇ' ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡೇ ॥ ೨-೫ ॥

- ಭಾ.ತಾ.ನಿ.

'ಕೃಷ್ಣಪ್ರಿಯಾಭ್ಯೋ ಗೋಪೀಭ್ಯೋ ಭಕ್ತಿತೋ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ ।
ಮಹಿಷ್ಯೋಽಷ್ಟೌ ವಿನಾ ಯಾಸ್ತಾಃ ಕಥಿತಾಃ ಕೃಷ್ಣವಲ್ಲಭಾಃ ।
ತಾಭ್ಯಃ ಸಹಸ್ರಸಮಿತಾ ಯಶೋದಾ ನಂದಗೇಹಿನೀ ।
ತತೋಽಪ್ಯಭ್ಯಧಿಕಾ ದೇವೀ ದೇವಕೀ ಭಕ್ತಿತಸ್ತತಃ ।
ವಸುದೇವಸ್ತತೋ ಜಿಷ್ಣುಸ್ತತೋ ರಾಮೋ ಮಹಾಬಲಃ ।
ನ ತತೋಽಭ್ಯಧಿಕಃ ಕಶ್ಚಿದ್ಭಕ್ತ್ಯಾದೌ ಪುರುಷೋತ್ತಮೇ ।
ವಿನಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಮೀಶೇಶಂ ಸ ಹಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಃ ಸ್ಮೃತಃ' ॥

- ಇತ್ಯಂತರ್ಯಾಮಿಸಂಹಿತಾಯಾಮ್ ॥ - ಭಾ.ತಾ.ನಿ.

ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಅಷ್ಟವಿಧಾ ದೇವಾ ವಿಬುಧಾಃ ಸರ್ವ ಏವ ತು ।
ಪಿತೄಣಾಂ ಶತಮೇವಾತ್ರ ಅಸುರಾಸ್ತ್ರಿಂಶದೇವ ಚ ।
ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಸಾಂ ಚೈವ ದ್ವಿಶತಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಮ್ ।
ಸಪ್ತತಿರ್ಯಕ್ಷರಕ್ಷಸ್ಸು ತ್ರಿಂಶಚ್ಚಾರಣಜಾತಿಷು ।
ಶತಂ ಸಿದಾಸ್ತಥಾನ್ಯಾಸು ಸಪ್ತತಿಃ ಸರ್ವಜಾತಿಷು ।
ಊರ್ಧ್ವಸ್ರೋತಸ ಇತ್ಯೇವ ಅನ್ಯೇಽರ್ವಾಕ್ಸ್ರೋತಸಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ವೈಕಾರಿಕೇಷು ದೇವೇಷು ಏತೇ ವೈ ಮುಖ್ಯಭೋಗಿನಃ ।
ಅಭೋಗಿನಸ್ತದನ್ಯೇ ಚ ದೇವಾ ಏತೇ ತತಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ಸರ್ವಜ್ಞಾಸ್ತೇ ಸಹಾರಾಧ್ಯಾ ಭಕ್ತಾಸ್ತೇಷ್ವಂತರೇವ ಚ ।
ನೃತ್ತಗಾನಾದಿಕರ್ತಾರೋ ವಾಹನಾದಿಕೃತಸ್ತಥಾ ।
ಸಿದಸಿದೇತಿವಕ್ತಾರಶ್ಚಾರಾಶ್ಚೈಷಾಂ ಕ್ವಚಿತ್ ಕ್ವಚಿತ್ ।
ಸೇನಾಕಾರ ಇತಿ ಹ್ಯೇತೈರ್ಭೇದೈರಷ್ಟವಿಧಾ ಮತಾಃ ।
ಅನ್ಯೇ ತು ಯೇ ಚ ಸರ್ವಜ್ಞಾ ವಿಬುಧಾಸ್ತೇ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।

ತಥಾಽನ್ಯೇ ಕರ್ಮಭಿಸ್ಸ್ವೈರಷ್ಟಭೇದಾಂತರಂ ಗತಾಃ' ಇತಿ ತತ್ತ್ವವಿವೇಕೇ ।

- ಭಾ.ತಾ.ನಿ.

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ ತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

*****

೩೪. ತತ್ತ್ವತಾರತಮ್ಯಮ್ (ತತ್ತ್ವಸಂಖ್ಯಾನೇ)

ಸ್ವತಂತ್ರಮಸ್ವತಂತ್ರಂ ಚ ದ್ವಿವಿಧಂ ತತ್ತ್ವಮಿಷ್ಯತೇ ।
ಸ್ವತಂತ್ರೋ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುರ್ಭಾವಾಭಾವೌ ದ್ವಿಧೇತರತ್ ॥ ೧ ॥

ಪ್ರಾಕ್ಪ್ರಧ್ವಂಸಸದಾತ್ವೇನ ತ್ರಿವಿಧೋಽಭಾವ ಇಷ್ಯತೇ ।
ಚೇತನಾಚೇತನತ್ವೇನ ಭಾವೋಽಪಿ ದ್ವಿವಿಧೋ ಮತಃ ॥ ೨ ॥

ದುಃಖಸ್ಪೃಷ್ಟಂ ತದಸ್ಪೃಷ್ಟಮಿತಿ ದ್ವೇಧೈವ ಚೇತನಮ್ ।
ನಿತ್ಯಾದುಃಖಾ ರಮಾಽನ್ಯೇ ತು ಸ್ಪೃಷ್ಟದುಃಖಾಃ ಸಮಸ್ತಶಃ ॥ ೩ ॥

ಸ್ಪೃಷ್ಟದುಃಖಾ ವಿಮುಕ್ತಾಶ್ಚ ದುಃಖಸಂಸ್ಥಾ ಇತಿ ದ್ವಿಧಾ ।
ದುಃಖಸಂಸ್ಥಾ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾ ಅಯೋಗ್ಯಾ ಇತಿ ಚ ದ್ವಿಧಾ ॥ ೪ ॥

ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಪನರಾ ಇತಿ ಮುಕ್ತಾಸ್ತು ಪಂಚಧಾ ।
ಏವಂ ವಿಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾಶ್ಚ ತಮೋಗಾಃ ಸೃತಿಸಂಸ್ಥಿತಾಃ ॥ ೫ ॥

ಇತಿ ದ್ವಿಧಾ ಮುಕ್ತ್ಯಯೋಗ್ಯಾ ದೈತ್ಯರಕ್ಷಃಪಿಶಾಚಕಾಃ ।
ಮರ್ತ್ಯಾಧಮಾಶ್ಚತುರ್ಧೈವ ತಮೋಯೋಗ್ಯಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ತೇ ಚ ಪ್ರಾಪ್ತಾಂಧತಮಸಃ ಸೃತಿಸಂಸ್ಥಾ ಇತಿ ದ್ವಿಧಾ ॥ ೬ ॥

॥ ಇತಿ ತತ್ತ್ವಸಂಖ್ಯಾನೇ ತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

*****

೩೫. ತತ್ತ್ವತಾರತಮ್ಯಮ್ (ತತ್ತ್ವವಿವೇಕೇ)

ಸ್ವತಂತ್ರಂ ಪರತಂತ್ರಂ ಚ ಪ್ರಮೇಯಂ ದ್ವಿವಿಧಂ ಮತಮ್ ।
ಸ್ವತಂತ್ರೋ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುರ್ನಿರ್ದೋಷಾಖಿಲಸದ್ಗುಣಃ ॥ ೧ ॥

ದ್ವಿವಿಧಂ ಪರತಂತ್ರಂ ಚ ಭಾವೋಽಭಾವ ಇತೀರಿತಃ ।
ಪೂರ್ವಾಪರಸದಾತ್ವೇನ ತ್ರಿವಿಧೋಽಭಾವ ಇಷ್ಯತೇ ॥ ೨ ॥

ಭಾವಾಭಾವಸ್ವರೂಪತ್ವಾನ್ನಾನ್ಯೋನ್ಯಾಭಾವತಾ ಪೃಥಕ್ ।
ಚೇತನೋಽಚೇತನಶ್ಚೇತಿ ಭಾವಶ್ಚ ದ್ವಿವಿಧಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೩ ॥

ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಶ್ಚ ಸೃತಿಯುಕ್ ಪರತಂತ್ರೋಽಪಿ ಚೇತನಃ ।
ದ್ವಿಧೈವ ಶ್ರೀರ್ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಾ ಸೃತಿಯುಕ್ ಚ ದ್ವಿಧಾ ಮತಃ ॥ ೪ ॥

ಮುಕ್ತೋಽಮುಕ್ತ ಇತಿ ಹ್ಯತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾಂತಾ ಉತ್ತರೋತ್ತಮ್ ।
ಮುಕ್ತಾಃ ಶತಗುಣಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ರಮಾ ತೇಭ್ಯೋಽಖಿಲೈರ್ಗುಣೈಃ ॥ ೫ ॥

ನಿತ್ಯಂ ಬಹುಗುಣೋದ್ರಿಕ್ತಾ ತತೋಽನಂತಗುಣೋ ಹರಿಃ ।
ಅಮುಕ್ತಾಸ್ತ್ರಿವಿಧಾಸ್ತತ್ರ ನೀಚಮಧ್ಯೋಚ್ಚಭೇದತಃ ॥ ೬ ॥

ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾಸ್ತತ್ರ ಚೋಚ್ಚಾ ನಿತ್ಯಾವರ್ತಾಸ್ತು ಮಧ್ಯಮಾಃ ।
ನೀಚಾ ನಿತ್ಯತಮೋಯೋಗ್ಯಾ ದ್ವಿಧೈವಾಚೇತನಂ ಮತಮ್ ॥ ೭ ॥

॥ ಇತಿ ತತ್ತ್ವವಿವೇಕೇ ತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

*****

೩೬. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಗೀತಾಭಾಷ್ಯೇ)

[೧] ಯದಂತರಂ ವ್ಯಾಘ್ರಹರೀಂದ್ರಯೋರ್ವನೇ
ಯದಂತರಂ ಮೇರುಗಿರೀಂದ್ರವಿಂಧ್ಯಯೋಃ ।
ಯದಂತರಂ ಸೂರ್ಯಸುರೇಡ್ಯಬಿಂಬಯೋ-
ಸ್ತದಂತರಂ ರುದ್ರಮಹೇಂದ್ರಯೋರಪಿ ॥ ೧ ॥

ಯದಂತರಂ ಸಿಂಹಗಜೇಂದ್ರಯೋರ್ವನೇ
ಯದಂತರಂ ಸೂರ್ಯಶಶಾಂಕಯೋರ್ದಿವಿ ।
ಯದಂತರಂ ಜಾಹ್ನವಿಸೂರ್ಯಕನ್ಯಯೋ-
ಸ್ತದಂತರಂ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರೀಶಯೋರಪಿ ॥ ೨ ॥

ಯದಂತರಂ ಪ್ರಲಯಜವಾರಿವಿಪ್ರುಷೋ-
ರ್ಯದಂತರಂ ಸ್ತಂಬಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಯೋಃ ।
ಸ್ಫುಲಿಂಗಸಂವರ್ತಕಯೋರ್ಯದಂತರಂ
ತದಂತರಂ ವಿಷ್ಣುಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಯೋಃ ॥ ೩ ॥

೧. ತಥಾ ಸ್ಕಾಂದೇ ಶೈವೇ ।

ಅನಂತತ್ವಾನ್ಮಹಾವಿಷ್ಣೋಸ್ತದಂತರಮನಂತಕಮ್ ।
ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಸೂಚನಾರ್ಥಾಯ ಹ್ಯುದಾಹರಣಮೀರಿತಮ್ ॥ ೪ ॥

॥ ಇತಿ ಗೀತಾಭಾಷ್ಯೋದಾಹೃತ(೨/೨೪)ಸ್ಕಾಂದವಚನಮ್ ॥

*****

೩೭. ಸಾಧನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ)

ಯುಕ್ತಂ ಚ ಸಾಧನಾಧಿಕ್ಯಾತ್ಸಾಧ್ಯಾಧಿಕ್ಯಂ ಸುರಾದಿಷು ।
ನಾಧಿಕ್ಯಂ ಯದಿ ಸಾಧ್ಯೇ ಸ್ಯಾತ್ಕ್ರಯತ್ನಃ ಸಾಧನೇ ಕುತಃ ॥ ೧ ॥

ಯತ್ನಶ್ಚ ದೃಶ್ಯತೇ ತೇಷಾಂ ಮಹಾನೇವ ಮಹಾತ್ಮನಾಮ್ ।
ಯತ್ರ ಸಾಧನಬಾಹುಲ್ಯಂ ಸಾಧ್ಯಬಾಹುಲ್ಯಮತ್ರ ಚ ॥ ೨ ॥

ದೃಷ್ಟಂ ನಿಯಮತೋ ನೋ ಚೇನ್ನ ಯತ್ನಂ ಕುರ್ಯುರಂಜಸಾ ।
ಕೃಚ್ಛ್ರೇಣ ಸಾಧನಾದೇವ ನ ಮುಕ್ತವದುದೀರ್ಯತೇ ॥ ೩ ॥

'ದಶಕಲ್ಪಂ ತಪಶ್ಚೀರ್ಣಂ ರುದ್ರೇಣ ಲವಣಾರ್ಣವೇ ।
ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಸುಖಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಕ್ಲಿಷ್ಟೇನ ಲವಣಾಂಭಸಾ ॥ ೪ ॥

ಶಕ್ರೇಣ ವರ್ಷಕೋಟೀಶ್ಚ ಧೂಮಃ ಪೀತೋಽತಿದುಃಖಿತಃ ।
ವರ್ಷಾಯುತಂ ಚ ಸೂರ್ಯೇಣ ತಪೋಽವಾಕ್‍ಶಿರಸಾ ಕೃತಮ್ ॥ ೫ ॥

ಸುದುಃಖೇನ ಸುಖಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಧರ್ಮೇಣಾಕಾಶಶಾಯಿನಾ ।
ಪೀತಾ ಮರೀಚಯೋ ವರ್ಷಸಾಹಸ್ರಮತಿಸಾದರಮ್ ॥ ೬ ॥

ಅತಿಕೃಚ್ಛ್ರೇಣ ಕುರ್ವಂತಿ ಯತ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದೋಽಪಿ ಚ ।
ಇತ್ಯೇತದಖಿಲಂ ಮೋಕ್ಷೇ ವಿಶೇಷಾಭಾವತಃ ಕಥಮ್ ॥ ೭ ॥

॥ ಇತಿ ಸಾಧನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ) ॥

*****

೩೮. ಸಾಧನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ)

ಲಿಂಗಾಲ್ಲಾತವ್ಯತಃ ಪೂರ್ವಮ್ಯಹೋರ್ಬ್ರಹ್ಮತ್ವತಃ ಶತಾತ್ ।
ಶುಶ್ರಾವೋಗ್ರತಪಾ ನಾಮ ಯೋಗ್ಯೋ ರುದ್ರಪದಸ್ಯ ಯಃ ॥ ೧ ॥

ಸಾರ್ಧಂ ಪರಾರ್ಧಂ ವಿಷ್ಣೋಸ್ತು ಗುಣಾನ್ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸದೋದ್ಯತಃ ।
ತತ್ತ್ರಿಭಾಗಮುಪಾಸಾಂ ಚ ಚಕ್ರೇ ಸಂಭೃತಮಾನಸಃ ॥ ೨ ॥

ದಶಮನ್ವಂತರಂ ಶಕ್ರಪದಯೋಗ್ಯೋ ಗುರುತ್ಮತಃ।
ಪದಯೋಗ್ಯಾತ್ಸುಮನಸಃ ಸುನಂದೋ ನಾಮ ಚಾಶೃಣೋತ್ ॥ ೩ ॥

ಉಪಾಸಾಂ ಚಕ್ರ ಉದ್ಯುಕ್ತೋ ಮನ್ವಂತರಚತುಷ್ಟಯಮ್।
ಸೂರ್ಯಾಚಂದ್ರಮಸೋಶ್ಚೈವ ಪದಯೋಗ್ಯೋ ಸುತೇಜಸೌ ॥ ೩ ॥

ಸುರೂಪಃ ಶಾಂತರೂಪಶ್ಚ ಮನ್ವಂತರಚತುಷ್ಟಯಮ್।
ಅಶೃಣ್ವಾತಾಂ ಸುಮನಸೋ ಮನ್ವಂತರಮುಪಾಸತಾಮ್ ॥ ೪ ॥

ತತಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಸ್ತು ತೇ ಸರ್ವೇ ಭಕ್ತ್ಯೋಗ್ರತಪ ಆದಯಃ।
ಅಪಶ್ಯನ್ ಪರಮಂ ವಿಷ್ಣುಂ ತತ್ಪ್ರಸಾದ್ಯೈಧಿತಾಃ ಸದಾ ॥ ೫ ॥

ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ವಿಷ್ಣುನಾ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಗ್ರಂಥೇ ಸತ್ತತ್ತ್ವಸಂಜ್ಞಿತೇ।
ಆತ್ಮೇತಿ ನಾಮ ಕಥಿತಂ ಸಾಕ್ಷಾನ್ನಾರಾಯಣಸ್ಯ ಹಿ ॥ ೬ ॥

॥ ಇತಿ ಸಾಧನತಾರತಮ್ಯಮ್-೨ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ) ॥

೩೯. ದರ್ಶನತಾರತಮ್ಯಮ್

ಯಸ್ಯ ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಸಿದ್ಧಂ ಪೂರ್ವಂ ತೇನಾಪ್ಯತೇಽಗ್ರತಃ।
ಮಧ್ಯೇ ವಯಸಿ ಚೇತ್ ಸಿದ್ಧಂ ಮುಕ್ತೋ ಮಧ್ಯಂ ಪ್ರಪಶ್ಯತಿ ॥ ೧ ॥

ವಾರ್ಧಕೇ ಚೇದ್ ವಿಜಾನಾತಿ ಮುಕ್ತಃ ಪಾದೌ ಪ್ರಪಶ್ಯತಿ।
ತೇಜೋಮಂಡಲಮೇವಾನ್ಯತ್ ಅಂಗಂ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಪಶ್ಯತಿ ॥ ೨ ॥

ಪೂರ್ವೇ ವಯಸಿ ಬೋದ್ಧವ್ಯಮಾಮುಖಾತ್ ಸರ್ವದೃಷ್ಟಯೇ।
.... ॥ ೩ ॥

ವಿದ್ಯುದ್ವನ್ಮಾನುಷಾ ವಿದ್ಯುಃ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವತ್ ಸುರಾಃ।
ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಚ್ಚ ಗಿರಿಶೋ ಬ್ರಹ್ಮೈನಂ ಪಶ್ಯತಿ ಸ್ಫುಟಮ್ ॥ ೪ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಾ ಹಿ ಸ್ಥಿರಚಿದ್ರೋಪೋ ಬಹುಲಾತ್ಮಾ ವಿಶೇಷತಃ।
ಅನ್ಯೇ ಕ್ರಮಾದಬಹುಲಾಸ್ತಥಾ ಚಂಚಲಚೇತಸಃ ॥ ೫ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ ಸಮ್ಯಕ್ ನ ಪಶ್ಯಂತಿ ಹರಿಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತು ಪಶ್ಯತಿ।
ಇತಿ ಹರಿವಂಶವಚನಾಚ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮೈವೈನಂ ಸಮ್ಯಗ್ ವೇದ ॥ ೬ ॥

॥ ಇತಿ ದರ್ಶನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ)

★★★★★

೪೦. ಪ್ರತಿಭಾತಾರತಮ್ಯಮ್

ತತ್ರ ಮೋಕ್ಷಸ್ವರೂಪಂ ತು ವಾದಿನಃ ಪ್ರತಿಭಾಶ್ರಯಾತ್ ।
ನಾನಾ ವದಂತಿ ಪುಂಸಾಂ ಹಿ ಮತಯೋ ಗುಣಭೇದತಃ ॥ ೧ ॥

ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ ಪ್ರಜಾಯಂತೇ ತಮಸೈವಾನ್ಯಥಾಮತಿಃ ।
ರಜಸಾ ಮಿಶ್ರಬುದ್ಧಿತ್ವಂ ಸತ್ತ್ವೇನೈವ ಯಥಾಮತಿಃ ॥ ೨ ॥

ಗುಣಾತೀತಾ ವಿಮುಕ್ತಾನಾಂ ಮತಿಃ ಶುದ್ಧಚಿತಿರ್ಯತಃ ।
ಸಮ್ಯಗೇವಾಥ ನಿತ್ಯಾ ಚ ತತ್ತನ್ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಯೋಗತಃ ॥ ೩ ॥

ಬಹುಲಾ ಚಾತಿವಿಶದಾ ಸ್ಪಷ್ಟಾ ಚೈವ ಶ್ರಿಯೋ ಮತಿಃ ।
ಮಹಾಶುದ್ಧಚಿತಿತ್ವೇನ ತತೋಽಪ್ಯತಿಮಹಾಚಿತಿಃ ॥ ೪ ॥

ಅಶೇಷೋರುವಿಶೇಷಾಣಾಮತಿಸ್ಪಷ್ಟತಯಾ ದೃಶಿಃ ।
ನಿತ್ಯಮೇಕಪ್ರಕಾರಾ ಚ ನಾರಾಯಣಮತಿಃ ಪರಾ ॥ ೫ ॥

ಸೂರ್ಯಪ್ರಭಾವದಖಿಲಂ ಭಾಸಯಂತೀ ನಿರಂತರಾ ।
ನಿರ್ಲೇಪಾ ವೀತದೋಷಾ ಚ ನಿತ್ಯಮೇವಾವಿಕಾರಿಣೀ ॥ ೬ ॥

ವಿಶೇಷಾಂಸ್ತದ್ಗತಾಂಸ್ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಪ್ರಾಯಸ್ತಲ್ಲಕ್ಷಣಾ ಶ್ರಿಯಃ ।
ತಥೈವ ಸ್ಪಷ್ಟತಾಭಾವಾತ್ತತ್ತಂತ್ರತ್ವಾತ್ತು ಕೇವಲಮ್ ॥ ೭ ॥

ನ ತಾದೃಶೀ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತು ಏವಂ ಶ್ರಿಯೋ ಯಥಾ ।
ಮುಕ್ತಾನಾಂ ತದನ್ಯೇಷಾಂ ಸಮುದ್ರತರಲೋಪಮಾ ॥ ೮ ॥

ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲಾವದೇವ ಸ್ಯಾತ್ತುಸ್ತಿಗಾನಾಂ ದೃಶೇ ಭವಃ ।
ಏವಂವಿಧೇಷು ಜ್ಞಾನೇಷು ತಮಸಾ ಮುಷ್ಟದೃಷ್ಟಯಃ ॥ ೯ ॥

ಖದ್ಯೋತಸದೃಶಾತ್ಯಲ್ಪಜ್ಞಾನತ್ವಾದನ್ಯಥಾರ್ದಶಃ ।
ವದಂತಿ ವಾದಿನೋ ಮೋಕ್ಷಂ ನಾನಾಮತಸಮಾಶ್ರಯಾತ್ ॥ ೧೦ ॥

॥ ಇತಿ ಪ್ರತಿಭಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ) ॥

*****

೪೧. ಜ್ಞಾನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣೇ)

ಕೇವಲಂ ಚತುರ್ವಿಧಮ್ । ಈಶಲಕ್ಷ್ಮೀಯೋಗ್ಯಯೋಗಿಭೇದೇನ ಪೂರ್ವ-ದ್ವಯಮನಾದಿ ನಿತ್ಯಮ್ । ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪರಾತಂತ್ರ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ತದ್ವಿಶೇಷಃ । ಪೂರ್ವಂ

ಸ್ವಪರಗತಾಖಿಲವಿಶೇಷವಿಷಯಮ್ । ದ್ವಿತೀಯಮೀಶೇಽನ್ಯೇಭ್ಯೋಽಧಿಕಮ್ । ಅಸಾರ್ವತ್ರಿಕಮ್ । ಅನ್ಯತ್ರ ಸರ್ವವಿಷಯಮ್ । ಸ್ಪಷ್ಟತ್ವೇ ಭೇದಃ । ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮೃಜೂನಾಮನಾದಿನಿತ್ಯಮ್ । ಈಶೇ ಜೀವೇಭ್ಯೋಽಧಿಕಮ್ । ಅನ್ಯತ್ರಾಲೋಚನೇ ಸರ್ವವಿಷಯಮ್ । ಕ್ರಮೇಣ ವರ್ಧಮಾನಮ್ । ಆ ಮುಕ್ತೇಃ । ತತೋಽರ್ವಾಕ್ ಕ್ರಮೇಣ ಹ್ರಸಿತಮ್ । ಸಾದಿ ಚ ತಾತ್ತ್ವಿಕೇಭ್ಯೋಽನ್ಯತ್ರ । ಅಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮುತ್ಪತ್ತಿವಿನಾಶವತ್ । ಅಲ್ಪಮ್ ।

॥ ಇತಿ ಜ್ಞಾನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣೇ)-೧ ॥

★★★★★

೩. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಾದಿಪುರಾಣೇಷು ತಾರತಮ್ಯಮ್

೪೨. ಚೇತನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ)

ಜೀವಾಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಹ್ಯಜೀವಾನಾಂ ತತಃ ಪ್ರಾಣಭೃತಃ ಶುಭೇ ।
ತತಃ ಸಚಿತ್ತಾಃ ಪ್ರವರಾಸ್ತತಶ್ಚೇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಯಃ ॥ ೧ ॥

ಅತ್ರಾಪಿ ಸ್ಪರ್ಶವೇದಿಭ್ಯಃ ಪ್ರವರಾ ರಸವೇದಿನಃ ।
ತೇಭ್ಯೋ ಗಂಧವಿದಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಸ್ತತಃ ಶಬ್ದವಿದೋ ವರಾಃ ॥ ೨ ॥

ರೂಪಭೇದವಿದಸ್ತತ್ರ ತತಶ್ಚೋಭಯತೋದತಃ ।
ತೇಷಾಂ ಬಹುಪದಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಶ್ಚತುಷ್ಪಾದಸ್ತತೋ ದ್ವಿಪಾತ್ ॥ ೩ ॥

ತತೋ ವರ್ಣಾಶ್ಚ ಚತ್ವಾರಸ್ತೇಷಾಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉತ್ತಮಃ ।
ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಷ್ವಪಿ ವೇದಜ್ಞೋ ಹ್ಯರ್ಥಜ್ಞೋಽಭ್ಯಧಿಕಸ್ತತಃ ॥ ೪ ॥

ಅರ್ಥಜ್ಞಾತ್ ಸಂಶಯಚ್ಛೇತ್ತಾ ತತಃ ಶ್ರೇಯಾನ್ ಸ್ವಧರ್ಮಕೃತ್ ।
ಮುಕ್ತಸಂಗಸ್ತತೋ ಭೂಯಾನ್ ನ ದೋಗ್ಧಾ ಧರ್ಮಮಾತ್ಮನಃ ॥ ೫ ॥

ತಸ್ಮಾನ್ಮಯ್ಯರ್ಪಿತಾಶೇಷಕ್ರಿಯಾರ್ಥಾತ್ಮರತಿರ್ನರಃ ।
ಮಯ್ಯರ್ಪಿತಾತ್ಮನಃ ಪುಂಸೋ ಮಯಿ ಸನ್ನ್ಯಸ್ತಕರ್ಮಣಃ ।
ನ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಪರಂ ಭೂತಮಕರ್ತುಃ ಸಮದರ್ಶಿನಃ ॥ ೬ ॥

ಮನಸೈತಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಪ್ರಣಮೇದ್ ಬಹುಮಾನಯನ್ ।
ಈಶ್ವರೋ ಜೀವಕಲಯಾ ಪ್ರವಿಷ್ಟೋ ಭಗವಾನಿತಿ ॥ ೭ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಮಹಾಪುರಾಣೇ ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧೇ ಏಕತ್ರಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ (೨೮-೩೪) ॥

*****

೪೩. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ)

ಭೂತೇಷು ವೀರುದ್ಭ್ಯ ಉದುತ್ತಮಾ ಯೇ
ಸರೀಸೃಪಾಸ್ತೇಷು ಸುಬೋಧನಿಷ್ಠಾಃ ।
ತತೋ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಪ್ರವರಾಸ್ತತೋಽಪಿ
ಗಂಧರ್ವಸಿದ್ಧಾ ವಿಬುಧಾನುಗಾ ಯೇ ॥ ೧ ॥
ದೇವಾಸುರೇಭ್ಯೋ ಮಘವಾನ್ ಪ್ರಧಾನೋ

ದಕ್ಷಾದಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಸುತಾಶ್ಚ ತೇಷಾಮ್ ।
ಭವಃ ಪರಃ ಸೋಽಥ ವಿರಿಂಚಿವೀರ್ಯಃ
ಸಾ ಮತ್ಪರೋಽಹಂ ದ್ವಿಜದೇವದೇವಃ ॥ ೨ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಂಚಮಸ್ಕಂಧೇ ಪಂಚಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ (೨೧-೨೨) ॥

*****

೪೪. ತತ್ತ್ವತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ)

ಹಿರಣ್ಮಯಾದಂಡಕೋಶಾದುತ್ಥಾಯ ಸಲಿಲೇ ಶಯಾತ್ ।
ತಮಾವಿಶ್ಯ ಮಹಾದೇವೋ ಬಹುಧಾ ನಿರ್ಬಿಭೇದ ಖಮ್ ॥ ೧ ॥

ನಿರಭಿದ್ಯತಾಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಂ ಮುಖಂ ವಾಣೀ ತತೋಽಭವತ್ ।
ವಾಣ್ಯಾ ವಹ್ನಿರಥೋ ನಾಸೇ ಪ್ರಾಣೋಽತಃ ಘ್ರಾಣ ಏತಯೋಃ ॥ ೨ ॥

ಘ್ರಾಣಾದ್ವಾಯುರಭಿದ್ಯೇತಾಮಕ್ಷಿಣೀ ಚಕ್ಷುರೇತಯೋಃ ।
ತಸ್ಮಾತ್ ಸೂರ್ಯೋಽನ್ವಭಿದ್ಯೇತಾಂ ಕರ್ಣೌ ಶ್ರೋತ್ರಂ ತತೋ ದಿಶಃ ॥ ೩ ॥

ನಿರ್ಬಿಭೇದ ವಿರಾಜಸ್ತ್ವಗ್ ಲೋಮಶ್ಮಶ್ರ್ವಾದಯಸ್ತತಃ ।
ತತಶ್ಚೌಷಧಯಃ ಪಶ್ಚಾಚ್ಛಿಶ್ನಂ ನಿರ್ಬಿಭಿದೇ ತತಃ ॥ ೪ ॥

ರೇತಸ್ತಸ್ಮಾದಾಪ ಆಸನ್ ನಿರಭಿದ್ಯತ ವೈ ಗುದಮ್ ।
ಗುದಾದಪಾನೋಽಪಾನಾಚ್ಚ ಮೃತ್ಯುರ್ಲೋಕಭಯಂಕರಃ ॥ ೫ ॥

ಹಸ್ತೌ ಚ ನಿರಭಿದ್ಯೇತಾಂ ಬಲಂ ತಾಭ್ಯಾಂ ತತಃ ಸ್ವರಾಟ್ ।
ಪಾದೌ ಚ ನಿರಭಿದ್ಯೇತಾಂ ಗತಿಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ತತೋ ಹರಿಃ ॥ ೬ ॥

ನಾಡ್ಯಶ್ಚ ನಿರಭಿದ್ಯಂತ ತಾಭ್ಯೋ ಲೋಹಿತಮಾಭೃತಮ್ ।
ನದ್ಯಸ್ತತಃ ಸಮಭವನ್ನುದರಂ ನಿರಭಿದ್ಯತ ॥ ೭ ॥

ಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸೇ ತತಃ ಸ್ಯಾತಾಂ ಸಮುದ್ರಸ್ತು ತಯೋರಭೂತ್ ।
ಅಥಾಸ್ಯ ಹೃದಯಂ ಭಿನ್ನಂ ಹೃದಯಾನ್ ಮನ ಉತ್ಥಿತಮ್ ॥ ೮ ॥

ಮನಸಶ್ಚಂದ್ರಮಾ ಜಾತೋ ಬುದ್ಧಿರ್ಬುದ್ಧೇರ್ಗಿರಾಂ ಪತಿಃ ।
ಅಹಂಕಾರಸ್ತತೋ ರುದ್ರಶ್ಚಿತ್ತಂ ಚೈತ್ಯಸ್ತತೋಽಭವತ್ ॥ ೯ ॥

ಏತೇ ಹ್ಯಭ್ಯುತ್ಥಿತಾ ದೇವಾ ನೈವಾಸ್ಯೋತ್ಥಾಪನೇಶಕನ್ ।
ಪುನರಾವಿವಿಶುಃ ಖಾನಿ ತಮುತ್ಥಾಪಯಿತುಂ ಕ್ರಮಾತ್ ॥ ೧೦ ॥

ವಹ್ನಿರ್ವಾಚಾ ಮುಖಂ ಭೇಜೇ ನೋದತಿಷ್ಠತ್ ತದಾ ವಿರಾಟ್ ।
ಘ್ರಾಣೇನ ನಾಸಿಕೇ ವಾಯುರ್ನೋದತಿಷ್ಠತ್ ತದಾ ವಿರಾಟ್ ॥ ೧೧ ॥

ಅಕ್ಷಿಣೀ ಚಕ್ಷುಷಾಽಽದಿತ್ಯೋ ನೋದತಿಷ್ಠತ್ ತದಾ ವಿರಾಟ್ ।
ಶ್ರೋತ್ರೇಣ ಕರ್ಣೌ ಚ ದಿಶೋ ನೋದತಿಷ್ಠತ್ ತದಾ ವಿರಾಟ್ ॥ ೧೨ ॥

ತ್ವಚಂ ರೋಮಭಿರೋಷಧ್ಯೋ ನೋದತಿಷ್ಠತ್ ತದಾ ವಿರಾಟ್ ।
ರೇತಸಾ ಶಿಶ್ನಮಾಪಸ್ತು ನೋದತಿಷ್ಠತ್ ತದಾ ವಿರಾಟ್ ॥ ೧೩ ॥

ಗುದಂ ಮೃತ್ಯುರಪಾನೇನ ನೋದತಿಷ್ಠತ್ ತದಾ ವಿರಾಟ್ ।
ಹಸ್ತಾವಿಂದ್ರೋ ಬಲೇನೈವ ನೋದತಿಷ್ಠತ್ ತದಾ ವಿರಾಟ್ ॥ ೧೪ ॥

ವಿಷ್ಣುರ್ಗತ್ಯೈವ ಚರಣೌ ನೋದತಿಷ್ಠತ್ ತದಾ ವಿರಾಟ್ ।
ನಾಡೀರ್ನದ್ಯೋ ಲೋಹಿತೇನ ನೋದತಿಷ್ಠತ್ ತದಾ ವಿರಾಟ್ ॥ ೧೫ ॥

ಕ್ಷುತ್ತೃಡ್ಭ್ಯಾಮುದರಂ ಸಿಂಧುರ್ನೋದತಿಷ್ಠತ್ ತದಾ ವಿರಾಟ್ ।
ಹೃದಯಂ ಮನಸಾ ಚಂದ್ರೋ ನೋದತಿಷ್ಠತ್ ತದಾ ವಿರಾಟ್ ॥ ೧೬ ॥

ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಪಿ ಹೃದಯಂ ನೋದತಿಷ್ಠತ್ ತದಾ ವಿರಾಟ್ ।
ರುದ್ರೋಽಭಿಮತ್ಯಾ ಹೃದಯಂ ನೋದತಿಷ್ಠತ್ ತದಾ ವಿರಾಟ್ ॥ ೧೭ ॥

ಚಿತ್ತೇನ ಹೃದಯಂ ಚೈತ್ಯಃ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಃ ಪ್ರಾವಿಶದ್ಯದಾ ।
ವಿರಾಟ್ ತದೈವ ಪುರುಷಃ ಸಲಿಲಾದುದತಿಷ್ಠತ ॥ ೧೮ ॥

ಯಥಾ ಪ್ರಸುಪ್ತಂ ಪುರುಷಂ ಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಮನೋಧಿಯಃ ।
ಪ್ರಭವಂತಿ ವಿನಾ ಯೇನ ನೋತ್ಥಾಪಯಿತುಮೋಜಸಾ ॥ ೧೯ ॥

ತಮಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮಾನಂ ಧಿಯಾ ಯೋಗಪಕ್ವಯಾ ।
ಭಕ್ತ್ಯಾ ರಕ್ತ್ಯಾ ಜ್ಞಾನೇನ ವಿವಿಚ್ಯಾತ್ಮನಿ ಚಿಂತಯೇತ್ ॥ ೨೦ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀವಾಯುಪುರಾಣಾಂತರ್ಗತ ಶ್ರೀಮಾಘಮಾಸಮಾಹಾತ್ಮ್ಯೇ ತತ್ತ್ವತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

★★★★★

೪೫. ಆನಂದತಾರತಮ್ಯಮ್ (ವಾಯುಪುರಾಣೇ)

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಮಾನುಷಾಂತಾಶ್ಚ ಜ್ಞೇಯಾಸ್ತರತಮಾಃ ಕ್ರಮಾತ್ ॥ ೧ ॥

ಜ್ಞಾತೇ ತರತಮೇ ಭಾವೇ ವಿಷ್ಣೋರ್ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಮಂಜಸಾ ।
ಜ್ಞಾಯತೇ ನಿಷ್ಫಲಂ ಕರ್ತುಂ ತಸ್ಮಾದೇತನ್ನಿಶಮ್ಯತಾಮ್ ॥ ೨ ॥

ಕೋಶಶೌರ್ಯವಯಃಪುತ್ರದೇಹದಾರ್ಢ್ಯಯುತಸ್ಯ ಚ ।
ಸಪ್ತದ್ವೀಪವತೀಭರ್ತುಃ ಯತ್ಸುಖಂ ಜಾಯತೇಽತುಲಮ್ ॥ ೩ ॥

ಸ ಏಕೋ ಮಾನುಷಾನಂದೋ ಮೋಕ್ಷೇ ತು ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ।
ತಸ್ಮಾತ್ ಶತಗುಣಾನಂದೋ ಮಹೀಶಾನಾಂ ನಿಗದ್ಯತೇ ॥ ೪ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ ಶತಗುಣಾನಂದಾ ಗಂಧರ್ವಾ ಮಾನುಷಾತ್ಮಕಾಃ ।
ತಸ್ಮಾತ್ ಶತಗುಣಾನಂದಾ ಗಂಧರ್ವಾ ದೇವಸಂಜ್ಞಕಾಃ ॥ ೫ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ ಶತಗುಣಾನಂದೋ ಭವೇತ್ ಪಿತೃಗಣಸ್ಯ ಚ ।
ಪಿತೃಭ್ಯಶ್ಚ ಶತಾನಂದಃ ಕರ್ಮಜಾನಾಮಿತೀರಿತಮ್ ॥ ೬ ॥

ಕರ್ಮಜೇಭ್ಯಃ ಶತಾನಂದಾಃ ಮುಕ್ತಾಶ್ಚಾಜಾನಜಾಃ ಸುರಾಃ ।
ಅಜಾನಜೇಭ್ಯೋ ಧನಪವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಗುಣಾದಿಪಾಃ ।
ಶತಾನಂದಾಸ್ತಥೈತೇಭ್ಯ ಋಷಯಸ್ತೇಭ್ಯ ಏವ ಚ ॥ ೭ ॥

ಶತಾನಂದಾಸ್ತು ನಿದಿಷ್ಟಾ ಭೃಗುವಹ್ನಿಪ್ರಸೂತಯಃ ।
ತೇಭ್ಯಸ್ತು ನಾರದೋ ಹ್ಯಬ್ಧಿಃ ಶತಾನಂದಸ್ತತೋಽಪಿ ॥ ೮ ॥

ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೌ ಮಾನವೀ ಚ ಯಮವಾಯೂ ತಥೈವ ಚ ।
ಶತಾನಂದಸ್ತತೋ ದಕ್ಷೋ ಧಿಷಣೋ ಮನುರೇವ ಚ ॥ ೯ ॥

ರತಿಶಚ್ಯನಿರುದ್ಧಾಶ್ಚ ಶತಾನಂದಾಸ್ತತಃ ಪರಮ್ ।
ಶತಾನಂದಾವಿಂದ್ರಕಾಮೌ ತತಸ್ತೂಮಾ ಚ ವಾರುಣೀ ॥ ೧೦ ॥

ಸೌಪರ್ಣೀ ಚ ಶತಾನಂದಾ ವೀಂದ್ರಾಹೀಂದ್ರಮೃಡಾಸ್ತತಃ ।
ಶತಾನಂದಾಸ್ತತೋ ಬುದ್ಧಿರ್ಗೀರೇತಾಭ್ಯಾಂ ತತಃಪರಮ್ ॥ ೧೧ ॥

ವಿಧಿಸೂತ್ರೌ ಶತಾನಂದೌ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಕೋಟಿಗುಣಾದಿಕಾ ।
ಏತೇಭ್ಯೋ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುಃ ಅನಂತಗುಣವಾನ್ ವಿಭುಃ ॥ ೧೨ ॥

ಭೂತೋ ಭವಿಷ್ಯದ್ವರ್ತಮಾನೋ
ದೃಶ್ಯತೇ ಶ್ರೂಯತೇಽಪಿ ವಾ ।
ಬಿಭರ್ತಿ ರೂಪಾಣಿ ಸಹಸ್ರಶೋಽಯಂ
ಕ್ಷೇಮಾಯ ಲೋಕಸ್ಯ ಚರಾಚರಸ್ಯ ॥ ೧೩ ॥

ಅಭಿನ್ನ ಶಕ್ತ್ಯಂಗಗುಣಾನಿ ವಿಷ್ಣೋ-
ರ್ನಿತ್ಯಾನಿ ದೋಷರಹಿತಾನಿ ಶಶ್ವತ್ ।
ಅವಿದ್ಯಯಾ ಸಂವೃತಚೇತಸೋ ಯೇ
ಪಶ್ಯಂತಿ ನಾನಾ ಹ್ಯವತಾರರೂಪಮ್ ॥ ೧೪ ॥

ಜೀವಾಭೇದೋ ನಿರ್ಗುಣತ್ವಂ ಅಪೂರ್ಣಗುಣತಾ ತಥಾ
ಸಾಮ್ಯಾಧಿಕ್ಯೋ ತದನ್ಯೇಷಾಂ ಭೇದಃ ತದ್ಗತ ಏವ ಚ ।
ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವ ವಿಪರ್ಯಾಸಃ ತದ್ಭಕ್ತದ್ವೇಷ ಏವ ಚ
ತತ್ಪ್ರಮಾಣಸ್ಯ ನಿಂದಾ ಚ ದ್ವೇಷಾ ಏತೇಽಖಿಲಾ ಮತಾಃ ॥ ೧೫ ॥

ವಿಪಶ್ಚಿತಸ್ತಂ ಜಗದೀಶಮಚ್ಯುತಂ
ಪಶ್ಯಂತಿ ನಿರ್ಭೇದಮನಂತರೂಪಮ್ ।
ಭೂತೇಷು ದೇಹೇಷು ತಥೇಂದ್ರಿಯೇಷು
ಚಿತ್ತೇಷು ಜೀವೇಷು ಚ ಶೇಮುಷೀಷು ॥ ೧೬ ॥

ತಥೈವ ದೇವೇಷು ಚ ವಸ್ತುಜಾತೇ ಸತ್ತಾದಿಹೇತುರ್ಭಗವಾನನಂತಃ
ಅಂತರ್ಯಾಮಿಸ್ವರೂಪೇಣ ಬಿಂಬನಾಮ ಹ್ಯಸೌ ಹರಿಃ ।
ಸ್ಥೂಲಾಂಗುಷ್ಠಪ್ರಮಾಣೇನ ಹೃತ್ಪದ್ಮೇಷು ವಸತ್ಯಯಮ್
ದೇಹೇ ಪುರುಷನಾಮಾಸೌ ಸ್ಥಿತ್ವಾ ಪ್ರೇರಯತಿ ಪ್ರಭುಃ ॥ ೧೭ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ಸ ಏವ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯಃ ಪರಮಂ ಮೋಕ್ಷಮಿಚ್ಛತಾ ॥ ೧೮ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀವಾಯುಪುರಾಣಾಂತರ್ಗತ ಶ್ರೀಮಾಘಮಾಸಮಾಹಾತ್ಮ್ಯೇ
ಸಪ್ತದಶೋಽಧ್ಯಾಯ (೬೦-೮೫) ॥

*****

೪೬. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ವಾಯುಪುರಾಣ)

ವೃಕ್ಷಾದಿಜಾತಿರ್ಜೀವಾನಾಂ ಸಾ ನಿತ್ಯೈವ ಯತಸ್ತತಃ ।
ಮುಕ್ತಿಂ ತೇನೈವ ರೂಪೇಣ ಯಾಂತಿ ತೇ ಕಾಮರೂಪಿಣಃ ॥ ೧ ॥

ಸಂಸೃತಾವನ್ಯಥಾಭಾವಸ್ತೇಷಾಂ ತನುಭೃತಾಂ ಕಿಲ ।
ತತ್ರ ಸ್ಥಾವರಮುಕ್ತೇಭ್ಯೋ ವರಾ ಜಂಗಮಮುಕ್ತಿಗಾಃ ॥ ೨ ॥

ತೇಭ್ಯೋ ಮಾನುಷಮುಕ್ತಾಶ್ಚ ತೇಭ್ಯೋ ಮುಕ್ತಾ ದ್ವಿಜಾಃ ಪರಾಃ ।
ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶಕರ್ತಾರೋ ಮುಕ್ತಾಸ್ತೇಭ್ಯೋಽಧಿಕಾ ಮತಾಃ ॥ ೩ ॥

ತೇಭ್ಯೋಽಧಿಕಾಸ್ತು ಭೂಪಾಲಾ ಮುಕ್ತಿಗಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ಭೂಪೇಭ್ಯಃ ಪಿತರೋ ಜ್ಞೇಯಾ ಮುಕ್ತಿಗಾಸ್ತೇಭ್ಯ ಏವ ಚ ॥ ೪ ॥

ವಸವೋಽಭ್ಯಧಿಕಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಸ್ತೇಭ್ಯೋ ವೈ ಕರ್ಮಜಾಃ ಪರಾಃ ।
ತೇಭ್ಯೋ ವಹ್ನಿಸ್ತತಃ ಸೂರ್ಯಸ್ತಸ್ಮಾದ್ವಾಚಸ್ಪತಿಃ ಪರಃ ॥ ೫ ॥

ತಸ್ಮಾದಿಂದ್ರಃ ಪರೋ ಮುಕ್ತೌ ತಸ್ಮಾದ್ಗೌರೀ ತತೋ ಹರಃ ।
ಹರಾದ್ಬುದ್ಧಿಸ್ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಮುಕ್ತೌ ಜೀವಾಧಿಕೋ ಮತಃ ॥ ೫ ॥

ನ ತಸ್ಮಾದಧಿಕಃ ಕೋಽಪಿ ಮುಕ್ತೌ ಜೀವೇಷು ಚೋತ್ತಮಃ ।
ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪರಮುವ್ಯಕ್ತಂ ತಸ್ಮಾದ್ವಿಷ್ಣುರ್ಮಹಾಪ್ರಭುಃ ॥ ೬ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀವಾಯುಪುರಾಣೇ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

*****

೪. ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥಕೃತ ತಾರತಮ್ಯಕೃತಯಃ

೪೭. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ನ್ಯಾಯಸುಧಾ)

ಅಯಮತ್ರ ಸಂಗ್ರಹಃ । ಪುಷ್ಕರೋ ನಾಮ ಸರ್ವಾವರೋ ದೇವಃ । ಕಲಾಭ್ಯಶ್ಚಾನ್ಯದೇವೇಭ್ಯಃ ಕರ್ಮ ಪ್ರತ್ಯವರಂ ಯತಃ । ಕಲಾಭ್ಯಃ ಪೃಥಗುಕ್ತಂ ತತ್ಪುಷ್ಕರಃ ಕರ್ಮ ಚೋಚ್ಯತೇ' ಇತ್ಯನ್ಯತ್ರೋಕ್ತತ್ವಾತ್ । ತತಃ ಶನೈಶ್ಚರೋಽಧಿಕಃ । 'ಪೃಥಿವ್ಯಾತ್ಮಾ ಶನಿಶ್ಚ' ಇತಿ ವಚನಾತ್ । ತತಃ ಉಷಾಃ । ತತೋ ಬುಧಃ । 'ಉದಕಾತ್ಮಕೋ ಬುಧಶ್ಚ' ಇತಿ ವಚನಾತ್ । ತತಃ ಸ್ವಾಹಾ । ತತಃ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ವಾರುಣೀ ಸಂಜ್ಞಾ ರೋಹಿಣೀ ಧಾರ್ಮಿಣೀ ವಿರಾಟ್ । ತತ ಏಕಾದಶ ಮನವಶ್ಚ್ಯವನೋಚಥ್ಯವೈನ್ಯಶಶಬಿಂದುಹೈಹಯ ಪ್ರಿಯವ್ರತಾದಯೋಽನುಕ್ತದೇವಾಶ್ಚ । 'ಪ್ರಿಯವ್ರತೋ ಗಯಶ್ಚೈವ ಕರ್ಮದೇವಸಮೌ ಮತೌ' ಇತ್ಯನ್ಯತ್ರೋಕ್ತತ್ವಾತ್ । ತತೋಽಶ್ವಿನೌ ವಿಘ್ನೇಶವಿತ್ತಪೌ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಶ್ಚ । 'ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ವಾಯುಜಃ ಖೇನ ತುಲ್ಯಃ' ಇತಿ ವಚನಾತ್ । 'ತತೋ ಮಿತ್ರೋ ನಿರ್ಋತಿಸ್ತಾರಾ ಪ್ರಾವಹಿ' ಇತಿ ಚ । ತತೋ ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗೀರಾಃ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುರ್ವಸಿಷ್ಠೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ವೈವಸ್ವತಮನುಶ್ಚ । ತತೋಽಗ್ನಿರ್ಭೃಗುಃ ಪ್ರಸೂತಿಶ್ಚ । ತತೋ ನಾರದಃ । ತತೋ ವರುಣಃ । ತತಶ್ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಧರ್ಮಾಃ ಶತರೂಪಾ ಚ । ತತಃ ಪ್ರವಹಃ । ತತೋಽನಿರುದ್ಧಸ್ವಾಯಂಭುವಬೃಹಸ್ಪತಿ-ದಕ್ಷಾಃ ಶಚೀ ರತಿಶ್ಚ । ತತ ಆಹಂಕಾರಿಕಃ ಪ್ರಾಣಃ । ತತ ಇಂದ್ರಕಾಮೌ । ತತ ಉಮಾಸುಪರ್ಣೀ । ಉಮಾತ್ಮಕತ್ವಾಚ್ಛೇಷಭಾರ್ಯಾ ಚ । ತತೋ ಜಾಂಬವತ್ಯಾದ್ಯಾ ಭಗವನ್ಮಹಷ್ಯಷ್ಟ । ಅನ್ಯತ್ರೋಕ್ತತ್ವಾತ್ । ತತೋ ರುದ್ರಾತ್ಮಕತ್ವಾಚ್ಛೇಷಶ್ಚ । ತತೋ ಭಾರತೀ ತದಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ ಸರಸ್ವತೀ ಚ । ತತೋ ಮುಖ್ಯವಾಯುಸ್ತದಾತ್ಮಕತ್ವಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ । ತತೋ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಃ । ತತೋ ಭಗವಾನಿತಿ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥಶ್ರೀಚರಣವಿರಚಿತಾಯಾಂ ನ್ಯಾಯಸುಧಾಯಾಂ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

★★★★★

೪೮. ಜ್ಞಾನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಟೀಕಾ-ನ್ಯಾಯಕಲ್ಪಲತಾಯಾಮ್)

ಕೇವಲಪ್ರಮಾಣಂ ವಿಭಜತಿ ।

ಕೇವಲಂ ಚತುರ್ವಿಧಮ್

ಅಯಮಪಿ ಮಹಾವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥೋ ವಿಭಾಗಃ । ಚತಸ್ರೋ ವಿಧಾಃ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಕ್ರಮೇಣೋದ್ದಿಶತಿ ।

ಈಶಲಕ್ಷ್ಮೀಯೋಗ್ಯಯೋಗಿಭೇದೇನ

ಜ್ಞಾನಿನಾಮೇವಂ ಭೇದೇನ ನಿಮಿತ್ತೇನ ಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಪಿ ಚಾತುರ್ವಿಧ್ಯಮ್ । ಜ್ಞಾನಪದಂ ವಾ ಸಂಯೋಜ್ಯಮ್ ।

ಅನುಪ್ರಮಾಣಸ್ಯ ಕೇವಲಪ್ರಮಾಣಸಾಧನತ್ವೇನೋಕ್ತತ್ವಾತ್ ಚತುರ್ವಿಧಮಪೀದಂ ತಜ್ಜನ್ಯಂ, ತತ ಏವಾನಿತ್ಯಂ ಚೇತಿ ನ ಮಂತವ್ಯಮಿತ್ಯಾಹ ।

ಪೂರ್ವದ್ವಯಮನಾದಿ ನಿತ್ಯಮ್ ।

ಈಶಲಕ್ಷ್ಮೀಜಾನಮ್ । ದ್ವಯೋರಪ್ಯನಾದಿನಿತ್ಯತ್ವೇ ಕೋ ವಿಶೇಷಃ ? ಯೇನ ಪೃಥಗ್ಗ್ರಹಣಮಿತ್ಯತ ಆಹ ।

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪರಾತಂತ್ರ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ತದ್ವಿಶೇಷಃ ।

ಅನಾದಿನಿತ್ಯತ್ವಸಾಮ್ಯೇಽಪಿ ಸ್ವಸತ್ತಾಽಽದೌ ಸ್ವತಂತ್ರಮೀಶಜ್ಞಾನಂ, ತದಧೀನಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀ-ಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಮಹಾವಿಶೇಷಾತ್ ಪೃಥಗ್ಗ್ರಹಣಮುಪಪದ್ಯತೇ । ಅನೇನ ಸ್ವತಂತ್ರ-ಜ್ಞಾನಮಾದ್ಯಂ, ಈಶೈಕಾಧೀನಂ ದ್ವಿತೀಯಮಿತಿ ದ್ವಯೋರ್ಲಕ್ಷಣಂ ಸೂಚಿತಂ ಭವತಿ । ಆದ್ಯೇ ಸ್ವತಂತ್ರಮಿತಿ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾದಿಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತಿಃ । ಜ್ಞಾನಮಿತೀಶವ್ಯುದಾಸಃ । ದ್ವಿತೀಯೇ ಈಶಾಧೀನಮಿತಿ ಈಶಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತಿಃ । ಏಕೇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತಿಃ । ಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀವ್ಯಾವೃತ್ತಿಃ । ತಯೋರ್ವಿಶೇಷಾಂತರಮಾಹ ।

ಪೂರ್ವಂ ಸ್ವಪರಗತಾಖಿಲವಿಶೇಷವಿಷಯಮ್ ।

ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಪ್ಯತಿಮಹತ್ತ್ವೇನೈತತ್ಸಂಭವಾತ್ ಕಥಮೀಶಜ್ಞಾನಸ್ಯ ವಿಶೇಷಃ ? ಇತ್ಯತ ಆಹ ।

ದ್ವಿತೀಯಮೀಶೇಽನ್ಯೇಭ್ಯೋಽಧಿಕಮ್ ।

ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಮೀಶವಿಷಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಜ್ಞಾನೇಭ್ಯ ಏವಾಧಿಕವಿಷಯಮ್ । ಕಿಂ ಚಾತಃ ಇತ್ಯತ ಆಹ ।

ಅಸಾರ್ವತ್ರಿಕಮ್ ।

ನ ತ್ವೀಶೇ ಸರ್ವವಿಶೇಷವಿಷಯಮ್ । ಅತಸ್ತಯೋರಸ್ತಿ ವಿಶೇಷಃ । ಯಥೇಶೇಽಸಾರ್ವತ್ರಿಕಂ ತಥಾ ಕಿಮನ್ಯತ್ರಾಪಿ? ನೇತ್ಯಾಹ ।

ಅನ್ಯತ್ರ ಸರ್ವವಿಷಯಮ್ ।

ಕಿಮೀಶಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಯೋರನ್ಯತ್ರ ತರ್ಹಿ ಸಾಮ್ಯಮೇವ? ನೇತ್ಯಾಹ ।

ಸ್ಪಷ್ಟತ್ವೇ ಭೇದಃ।

ದ್ವಯಮಪೀಶಾದನ್ಯತ್ರ ಸರ್ವವಿಷಯಂ ಸ್ಪಷ್ಟಂ ಚ ತತ್ರೇಶಜ್ಞಾನಂ ನಿರತಿಶಯ-ಸ್ಪಷ್ಟಂ। ನ ತಥಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯಸ್ಯೈವ ವಿಶೇಷಃ।

ಅಥ ವಾ ಪೂರ್ವಮಿತ್ಯನೇನ ಕಾರ್ತ್ಸ್ನ್ಯೇನೇಶವಿಷಯತ್ವಂ ಲಕ್ಷಣಾಂತರ-ಮೀಶಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸೂಚಿತಮ್ । ತತ್ರ ಕಾರ್ತ್ಸ್ನ್ಯೇನೇತಿ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾದಿಜ್ಞಾನವ್ಯುದಾಸಃ । ಕೃತ್ಸ್ನಜಗದ್ವಿಷಯಂಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಮಪಿಭವತೀತೀಶಗ್ರಹಣಮ್।ಈಶೇಽನ್ಯೇಭ್ಯೋಽಧಿಕಸಾರ್ವತ್ರಿಕಮಿತಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಾಂತರಮ್ । ಈಶಗ್ರಹಣಂ ಸ್ವರೂಪಕಥನಾರ್ಥಮ್ । ಅಸಾರ್ವತ್ರಿಕತ್ವಾಸಂಭವನಿವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಚ। ಅನ್ಯೇಭ್ಯೋಽ-ಧಿಕಮಿತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಜ್ಞಾನವ್ಯುದಾಸಃ । ಅಸಾರ್ವತ್ರಿಕಮಿತಿ ಈಶಜ್ಞಾನನಿರಾಸಃ । ಈಶೇಽಸಾರ್ವತ್ರಿಕಮನ್ಯತ್ರ ಸರ್ವವಿಷಯಮಿತಿ ತಲ್ಲಕ್ಷಣಾಂತಮ್ ಈಶಾದನ್ಯತ್ರ ಗ್ರಹಣಂ ವ್ಯಾಘಾತಪರಿಹಾರಾರ್ಥಮ್ । ಈಶೇಽಸಾರ್ವತ್ರಿಕಮಿತಿ ಈಶಜ್ಞಾನ-ನಿವೃತ್ತಿಃ । ಅನ್ಯತ್ರ ಸರ್ವವಿಷಯಮಿತ್ಯಸ್ಮದಾದಿಜ್ಞಾನವ್ಯುದಾಸಃ । ಋಜುಜ್ಞಾನೇಽ-ತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಪರಿಹಾರಾಯಾನಾಲೋಚನೇಽಪೀತಿ ಗ್ರಾಹ್ಯಮ್ । ತಸ್ಯಾಲೋಚನೇ ಅನ್ಯತ್ರ ಸರ್ವವಿಷಯತ್ವಂ ವಕ್ಷ್ಯತಿ । ಸ್ಪಷ್ಟತ್ವ ಇತ್ಯನೇನಾಪಿ ನಿರತಿಶಯಸ್ಪಷ್ಟಂ ಈಶಜ್ಞಾನಂ, ಈಶಜ್ಞಾನಮೇವ ಯತೋಽಧಿಕಸ್ಪಷ್ಟಂ ತತ್ ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಮ್ ಇತ್ಯನಯೋರ್ಲಕ್ಷಣಾಂತರಂ ಸೂಚಿತಂ ಭವತಿ।

ಯೋಗಪ್ರಭಾವಲಬ್ಧಾತಿಶಯಂ ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮ್। ತತ್ ತ್ರಿವಿಧಮ್ - ಋಜು ತಾತ್ತ್ವಿಕಾತಾತ್ತ್ವಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನಭೇದೇನ।

ತತ್ರ ಪೂರ್ವವದೃಜುಜ್ಞಾನಂ ನಾನುಪ್ರಮಾಣಜನ್ಯಮನಿತ್ಯಂ ಚೇತ್ಯಾಹ।

ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮೃಜೂನಾಮನಾದಿನಿತ್ಯಮ್।

ಕೇಷಾಂ ಯೋಗಿನಾಮ್? ಋಜೂನಾಂ ಇತಿ ಯೋಜ್ಯಮ್। ಯೋಗಿಜ್ಞಾನ ಇತಿ ಪಾಠೇ ಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಶೇಷಃ। ಅಸಾರ್ವತ್ರಿಕತ್ವಾತ್ ಯೋಗವಿಭಾಗಃ। ತಲ್ಲಕ್ಷಣಮಾಹ।

ಈಶೇ ಜೀವೇಭ್ಯೋಽಧಿಕಮ್।

ಋಜುವ್ಯತಿರಿಕ್ತಜೀವಜ್ಞಾನೇಭ್ಯ ಏವ । ಈಶ ಇತಿ ಸ್ವರೂಪಕಥನಮ್ । ಜೀವೇಭ್ಯೋಽಧಿಕಮಿತ್ಯಸ್ಮದಾದಿಜ್ಞಾನನಿರಾಸಃ । ಅವಧಾರಣೇನೇಶಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನ-ನಿವೃತ್ತಿಃ। ಲಕ್ಷಣಾಂತರಂ ಚಾಹ।

ಅನ್ಯತ್ರಾಲೋಚನೇ ಸರ್ವವಿಷಯಮ್ ।

ಅನ್ಯತ್ರ ಈಶಾದಿತಿ ಶೇಷಃ । ಅನ್ಯತ್ರ ಗ್ರಹಣಮಸಂಭವನಿವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಮ್ । ಆಲೋಚನ ಇತೀಶಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನನಿರಾಸಃ । ಸರ್ವಗ್ರಹಣಮಸ್ಮದಾದಿಜ್ಞಾನನಿರಾಸಾರ್ಥಮ್ ।

ಋಜುಜ್ಞಾನಂ ಯದ್ಯನಾದಿನಿತ್ಯಂ ತರ್ಹಿ ಕಥಂ ತತ್ ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮ್? ಯೋಗಜಂ ಹಿ ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯತ ಆಹ ।

ಕ್ರಮೇಣ ವರ್ಧಮಾನಮ್ ।

ಯೋಗಪ್ರಭಾವೇನ ವೃದ್ಧಿಸದ್ಭಾವಾತ್ ಯೋಗಿಜ್ಞಾನತ್ವಂ ಯುಕ್ತಮ್ । ಕ್ರಮೇಣ ವರ್ಧಮಾನತ್ವೇ ಮುಕ್ತಾವಪಿ ಕಿಂ ವರ್ಧತ ಇತಿ? ನೇತ್ಯಾಹ ।

ಆ ಮುಕ್ತೇಃ ।

ಆಙ್ ಮರ್ಯಾದಾಯಾಮ್ ।

ಅಭಿವೃದ್ಧನದೀವತ್ ಪುನಃ ಕಿಂ ಹ್ರಾಸೋ ಭವತಿ? ನೇತ್ಯಾಹ ।

ತಾತ್ತ್ವಿಕಾತಾತ್ತ್ವಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನಲಕ್ಷಣಂ ಯುಗಪದಾಹ ।

ತತೋಽರ್ವಾಕ್ ಕ್ರಮೇಣ ಹ್ರಸಿತಮ್ ।

ಋಜುಭ್ಯೋಽನ್ಯೇಷಾಂ ಯೋಗಿನಾಂ ಜ್ಞಾನಂ ಈಶಾತ್ ಅನ್ಯತ್ರ ಕ್ರಮೇಣ ಕಿಂಚಿನ್ಮಾತ್ರಹ್ರಾಸಯುಕ್ತಂ ಭವತಿ । ನೇದಂ ಲಕ್ಷಣಂ ಯುಕ್ತಮ್ ಅನ್ಯೋನ್ಯಮೃಜುಜ್ಞಾನಾಚ್ಚ ಅವ್ಯಾವೃತ್ತೇಃ । ಇತ್ಯತ ಆಹ ।

ಸಾದಿ ಚ ತಾತ್ತ್ವಿಕೇಭ್ಯೋಽನ್ಯತ್ರ ।

ನೈತಾವದೇವ ಲಕ್ಷಣಮ್ । ಕಿಂ ತು? ತಾತ್ತ್ವಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮನಾದಿ ಅತಾತ್ತ್ವಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನಂ ಸಾದೀತ್ಯಪಿ ಗೃಹ್ಯತೇ । ಏತೇನ ಅನಾದಿತ್ವೇ ಸತಿ ಈಶಾತ್ ಅನ್ಯತ್ರ ಆಲೋಚನೇಽಪಿ ಹ್ರಸಿತಂ ತಾತ್ತ್ವಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮ್, ಸಾದಿತ್ವೇ ಸತಿ ಈಶಾತ್ ಅನ್ಯತ್ರ ಕಿಂಚಿನ್ಮಾತ್ರಹ್ರಾಸಯುಕ್ತಮತಾತ್ತ್ವಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯುಭಯೋರ್ಲಕ್ಷಣಂ ಸೂಚಿತಂ ಭವತಿ । ತತ್ರಾದ್ಯೇನಾದಿತ್ವೇನ ಅತಾತ್ತ್ವಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತಿಃ । ಈಶಾದನ್ಯತ್ರೇತಿ ಈಶವಿಷಯೇ ಅನಾದಿತ್ವೇ ಸತ್ಯಾಲೋಚನೇಽಪಿ ಹ್ರಸಿತಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾದಿಜ್ಞಾನನಿರಾಸಃ । ಋಜುಜ್ಞಾನನಿರಾಸಾರ್ಥಮಾಲೋಚನೇಽಪೀತಿ । ಹ್ರಸಿತಮಿತ್ಯನೇನೈವ ಈಶಜ್ಞಾನವ್ಯುದಾಸಃ । ದ್ವಿತೀಯೇ ಸಾದಿತ್ವಗ್ರಹಣಮೃಜುತಾತ್ತ್ವಿಕಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಮ್ । ಕಿಂಚಿನ್ಮಾತ್ರಹಾಸಯುಕ್ತಮಿತ್ಯಯೋಗಿಜ್ಞಾನನಿರಾಸಃ । ಈಶಾದನ್ಯತ್ರೇತಿ ತತ್ಸಂಭವಾರ್ಥಮ್ । ಹ್ರಸಿತತ್ವಾದಿಗ್ರಹಣೇನ್ನೈವೇಶಾದಿಜ್ಞಾನೇಽಪ್ರಸಂಗಃ ।

ಅಯೋಗಿಜ್ಞಾನಂ ಕಿಮೀಶ್ವರಾದಿಜ್ಞಾನವದನಾದಿನಿತ್ಯಮೇವ ಸದಿಂದ್ರಿಯಸನ್ನಿ-ಕರ್ಷಾದಿನಾಽಭಿವ್ಯಜ್ಯತೇ । ಉತ ಸಾದಿ ವಿನಾಶಿ ಚೇತಿ । ತತ್ರಾಹ -

ಅಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮುತ್ಪತ್ತಿವಿನಾಶವತ್ ।

ತಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ ।

ಅಲ್ಪಮ್ ।

ಈಶಾದನ್ಯತ್ರಾಲ್ಪವಿಷಯಮ್ ।

॥ ಇತಿ ಜ್ಞಾನತಾರತಮ್ಯಮ್ - ೨ (ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಟೀಕಾ-ನ್ಯಾಯಕಲ್ಪಲತಾ) ॥

*****

೪೯. ಜ್ಞಾನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಪ್ರಮಾಣಪದ್ಧತೌ)

ದ್ವಿವಿಧಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಕೇವಲಮನುಪ್ರಮಾಣಂ ಚೇತಿ । ತತ್ರ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಂ ಕೇವಲಪ್ರಮಾಣಮ್ । ಯಥಾರ್ಥಮಿತಿ ಸಂಶಯಾದಿವ್ಯುದಾಸಃ । ಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ । ಲಿಂಗಜ್ಞಾನಂ ವಾಕ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಚ ಲಿಂಗಿನಿ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥೇ ಚಾನುಪ್ರಮಾಣ-ಮಪಿ ಲಿಂಗೇ ವಾಕ್ಯೇ ಚ ಕೇವಲಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ನಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ । ಇದಂ ಚ ಸಾಕ್ಷಾಜ್ಜ್ಞೇಯವಿಷಯೀಕಾರಿತ್ವಾತ್ ಕೇವಲಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ॥

ತಚ್ಚ ಚತುರ್ವಿಧಮ್ । ಈಶ್ವರಜ್ಞಾನಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಂ ಯೋಗಿಜ್ಞಾನ-ಮಯೋಗಿಜ್ಞಾನಂ ಚೇತಿ । ತತ್ರ ಸರ್ವಾರ್ಥವಿಷಯಕಮೀಶ್ವರಜ್ಞಾನಮ್ । ನಿಯಮೇನ ಯಥಾರ್ಥಮ್ । ತತ್ಸ್ವರೂಪಮನಾದಿನಿತ್ಯಮ್ । ಸ್ವತಂತ್ರಮ್ । ನಿರತಿಶಯಸ್ಪಷ್ಟಂ ಚ ।

ಈಶ್ವರೇ ತ್ವಸಾರ್ವತ್ರಿಕಮನ್ಯತ್ರಾನಾಲೋಚನೇಽಪಿ ಸರ್ವವಿಷಯಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಮ್ । ತದಪಿ ನಿಯಮೇನ ಯಥಾರ್ಥಮ್ । ತತ್ಸ್ವರೂಪಮನಾದಿ ನಿತ್ಯಂ ಚ । ಈಶ್ವರೈಕಾಧೀನಮ್ । ತದಪೇಕ್ಷಯಾ ಸ್ಪಷ್ಟತ್ವೇ ನ್ಯೂನಮ್ । ಸ್ಪಷ್ಟತ್ವಂ ಚಾಪರೋಕ್ಷತ್ವವಜ್ಜ್ಞಾನಗತ ಏವ ವಿಶೇಷೋ ನ ವಿಷಯೋಪಾಧಿಕಃ ॥

ಯೋಗಪ್ರಭಾವಲಬ್ಧಾತಿಶಯಂ ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮ್ । ತತ್ ತ್ರಿವಿಧಮ್ । ಋಜುಯೋಗಿಜ್ಞಾನಂ ತಾತ್ತ್ವಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮತಾತ್ತ್ವಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನಂ ಚೇತಿ । ಋಜವೋ ನಾಮ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಯೋಗ್ಯಾ ಜೀವಾಃ । ಈಶ್ವರಾದನ್ಯತ್ರಾಲೋಚನೇ ಸರ್ವವಿಷಯಂ ತಜ್ಜ್ಞಾನಮ್ । ಈಶ್ವರೇ ತ್ವಸಾರ್ವತ್ರಿಕಮೇವ ॥

ತದ್ ದ್ವಿವಿಧಮ್ । ಸ್ವರೂಪಂ ಮನೋವೃತ್ತಿರೂಪಂ ಚೇತಿ । ತತ್ರ ಸ್ವರೂಪಮ-ನಾದಿನಿತ್ಯಮ್ । ಯೋಗಪ್ರಭಾವಾದಾಮುಕ್ತೇಃ ವ್ಯಕ್ತ್ಯತಿಶಯೋಪೇತಮ್ ।

ಮುಕ್ತಾವೇಕಪ್ರಕಾರಮ್ । ವೃತ್ತಿಜ್ಞಾನಂ ತು ಪ್ರವಾಹತೋಽನಾದಿ । ಯೋಗಾನುಗೃಹೀತಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಜನ್ಯಮ್ । ಮುಕ್ತೌ ತು ನಾಸ್ತ್ಯೇವ । ದ್ವಯಮಪಿ ನಿಯಮೇನ ಯಥಾರ್ಥಮ್ । ಈಶ್ವರೇ ತ್ವನ್ಯಜೀವೇಭ್ಯೋಽಧಿಕವಿಷಯಮ್ ॥

ತದತಿರಿಕ್ತಾಸ್ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿನೋ ದೇವಾಸ್ತಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ । ಅನಾದಿತ್ವೇ ಸತೀಶ್ವರಾದನ್ಯತ್ರಾಲೋಚನೇಽಪ್ಯಸರ್ವವಿಷಯಂ ತಜ್ಜ್ಞಾನಮ್ ॥

ತದಪಿ ಸ್ವರೂಪಂ ಬಾಹ್ಯಂ ಚೇತಿ ದ್ವಿವಿಧಮ್ । ತಸ್ಯಾನಾದಿತ್ವಂ ಪೂರ್ವವತ್ । ಸ್ವರೂಪಂ ಯಥಾರ್ಥಮೇವ । ಬಾಹ್ಯಂ ಕದಾಚಿದಯಥಾರ್ಥಮಪಿ ॥

ತದ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾ ದೇವಾದಯೋ ಯೋಗಿನೋಽತಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ । ಸಾದಿತ್ವೇ ಸತೀಶ್ವರಾದನ್ಯತ್ರಾಲ್ಪಾಜ್ಞಾನಯುಕ್ತಂ ತಜ್ಜ್ಞಾನಮ್ । ತದಪಿ ಪೂರ್ವವದ್ ದ್ವಿವಿಧಮ್ । ತತ್ರ ಸ್ವರೂಪಸ್ಯ ಸಾದಿತ್ವಂ ವ್ಯಕ್ತ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ । ಅನ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರವಾಹೋತ್ಪತ್ತ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ । ಯಾಥಾರ್ಥ್ಯನಿಯಮಾದಿ ಪೂರ್ವವತ್ ॥

ತದ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾ ಜೀವಾ ಅಯೋಗಿನಃ । ಈಶ್ವರಾದನ್ಯತ್ರಾಜ್ಞಾನಪ್ರಚುರಂ ತಜ್ಜ್ಞಾನಮ್ । ತದಪಿ ಪೂರ್ವವದ್ ದ್ವಿವಿಧಮ್ । ಉತ್ಪತ್ತಿವಿನಾಶವಚ್ಚ ।

ಅಯೋಗಿನೋಽಪಿ ತ್ರಿವಿಧಾಃ । ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಣಸ್ತಮೋಯೋಗ್ಯಾಶ್ಚೇತಿ । ತತ್ರ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾನಾಂ ಸ್ವರೂಪಜ್ಞಾನಂ ಯಥಾರ್ಥಮೇವ । ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಣಾಂ ತು ಮಿಶ್ರಮ್ । ಅನ್ಯೇಷಾಮಯಥಾರ್ಥಮೇವ । ಬಾಹ್ಯಂ ತು ತ್ರಯಾಣಾಮಪ್ಯುಭಯವಿಧಮಿತಿ ॥

॥ ಇತಿ ಜ್ಞಾನತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥೀಯ ಪ್ರಮಾಣಪದ್ಧತೌ)-೩ ॥

★★★★★

೫. ಅಂಶಾವೇಶಾವತಾರಾದಿ ನಿರ್ಣಯಃ

೫೦. ಅಂಶಾವತಾರಃ (ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯಕೃತ)

ನತ್ವಾ ವಿಷ್ಣುಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಅಂಶಾವೇಶಾವತಾರಣಮ್ ।
ದೇವದಾನವದೈತ್ಯಾನಾಂ ಗಂಧರ್ವೋರಗರಕ್ಷಸಾಮ್ ॥ ೧ ॥

ಅಕಾರಾದಿ ಕ್ಷಕಾರಾಂತಂ ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ಚ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ ।
ಅರ್ಜುನಃ ಪೂರ್ವಮೇವೇಂದ್ರೋ ಹರಿವಾಯುನರಾಂಶಯುಕ್ ॥ ೨ ॥

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಾ ನೀಲಕಂಠೋ ಬ್ರಹ್ಮಶಾಪಾತ್ ಪರಾಜಿತಃ ।
ಅಕ್ರೂರಸ್ತು ಕಿಶೋರಃ ಪ್ರಾಕ್ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವಾಯಂಭುವಾಂಶಕಃ ॥ ೩ ॥

ಅಂಬಾ ಸಾ ಭೀಷ್ಮಭಾರ್ಯೈವ ಪೂರ್ವಂ ನಾಮ್ನಾ ವರಾಂಗಿನೀ ।
ಆರುಣೀ ವಿದುರಸ್ತ್ರೀ ತು ಶೂರಾಚ್ಛೂದ್ರ್ಯಾಮಿಹಾಭವತ್ ॥ ೪ ॥

ಅನಿರುದ್ಧಃ ಕೃಷ್ಣಪೌತ್ರಃ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾದ್ಯೋ ಬಭೂವ ಹ ।
ಪೂರ್ವಮಪ್ಯನಿರುದ್ಧಾಖ್ಯೋ ವಿಷ್ಣೋಸ್ತನ್ನಾಮ್ನ ಏವ ಚ ॥ ೫ ॥

ನಂದದಂಶೀ ಹ್ಯಜಗರಃ ಸ ತು ವಿದ್ಯಾಧರಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ದ್ವಿತೀಯೋಽಜಗರೋ ಯಸ್ತು ಸ ರಾಜಾ ನಹುಷಃ ಪುರಾ ॥ ೬ ॥

ಅಂಗದಶ್ಚಂದ್ರಮಾಃ ಪೂರ್ವಮಿಂದ್ರಾವೇಶೀ ಹರಿಪ್ರಿಯಃ ।
ಅಭಿಮನ್ಯುರ್ಬುಧಃ ಪ್ರೋಕ್ತಶ್ಚಂದ್ರಶಕ್ರಾಶ್ವಿನೋಽಂಶಕಃ ॥ ೭ ॥

ಅಂಜನಾ ಹನೂಮನ್ಮಾತಾ ಹ್ಯಪ್ಸರಾಃ ಪುಂಜಕಸ್ಥಳೀ ।
ಇರಾವಾನ್ ಮಂಗಲಾಂಶಸ್ತು ವರುಣಾವೇಶಸಂಯುತಃ ॥ ೮ ॥

ಇಂದ್ರಸೇನಾ ಮುದ್ಗಲಸ್ಯ ಭಾರ್ಯಾ ಪೂರ್ವಮುದಾಹೃತಾ ।
ಶ್ಯಾಮಲೋಷಾಶಚೀಯುಕ್ತಾ ಭಾರತೀ ಸಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥ ೯ ॥

ಉದ್ಧವಶ್ಚೋಪಗೋಃ ಪುತ್ರಃ ಸ ಹಿ ಪೂರ್ವಂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ।
ಪವನಾವೇಶಸಂಯುಕ್ತಃ ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತೋ ವಿಶೇಷತಃ ॥ ೧೦ ॥

ಉಗ್ರಸೇನಶ್ಚೋಗ್ರಸೇನಗಂಧರ್ವಃ ಸಮುದಾಹೃತಃ ।
ಜರಾಸಂಧಸ್ಯ ಪುತ್ರೀ ಚ ಶಲ್ಯಸ್ಯ ಚ ತಥಾಽಽತ್ಮಜಾ ॥ ೧೧ ॥

ಉಭೇ ಅಪ್ಯಶ್ವಿಭಾರ್ಯೋಷಾ ಏಕಾ ಪೂರ್ವಂ ದ್ವಿರಂಶಕಾ ।
ಉತ್ತಮೌಜಾರ್ಯಮಾವೇಶಯುಕ್ತಶ್ಚೈವ ಪರಾವಸುಃ ॥ ೧೨ ॥

ಕ್ರಥಶ್ಚ ಕೈಶಿಕಾಶ್ಚೈವಾಪ್ಯಗ್ನಿಪುತ್ರೌ ಪುರಾ ಸ್ಮೃತೌ ।
ಕೃತವರ್ಮಾ ಚ ಹಾರ್ದಿಕ್ಯೋ ಹೃದಿಕಸ್ಯ ಚ ಪೌತ್ರಕಃ ॥ ೧೩ ॥

ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷಾಭಿಮಾನೀ ಚ ಪಾಂಚಜನ್ಯಾಂಶಕೋ ಮತಃ ।
ಪ್ರವಹಾಖ್ಯಸ್ಯ ಮರುತೋಽಪ್ಯಂಶಯುಕ್ತೋ ಮಹಾಬಲಃ ॥ ೧೪ ॥

ಕರ್ಣಃ ಸೂರ್ಯಃ ಸಮಾಖ್ಯಾತಃ ಸನ್ನಿಧಾನಯುತೋ ಹರೇಃ ।
ಸಹಸ್ರವರ್ಮನಾಮ್ನಾ ಚ ಹ್ಯಾವಿಷ್ಟೋ ನರಕೇಣ ಚ ॥ ೧೫ ॥

ಕೃಪಾಚಾರ್ಯಃ ಪುರಾ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ವಿಷ್ಕಂಭೋ ನಾಮ ರುದ್ರಕಃ ।
ಕುಂತಿಭೋಜಃ ಕೂರ್ಮನಾಮಾ ಮರುದಂಶಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೧೬ ॥

ದ್ರೋಣಪತ್ನೀ ಕೃಪೀ ತಾರಾ ಭಾರ್ಯಾ ಪೂರ್ವಂ ಬೃಹಸ್ಪತೇಃ ।
ಕುಂತೀ ಪೂರ್ವಂ ಪಾಂಡುಭಾರ್ಯಾ ಕುಶಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪುರಂದರಃ ॥ ೧೭ ॥

ಕಬಂಧೋ ದನುಗಂಧರ್ವಃ ಕುಬೇರಃ ಕತ್ಥನಃ ಕಪಿಃ ।
ವಾನರಃ ಕೇಸರೀ ನಾಮ ಧ್ರುವೋ ನಾಮ ಮರುತ್ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೧೮ ॥

ಭ್ರಾತರಃ ಪಂಚಕೈಕೇಯಾ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ಸ್ಮೃತಾಸ್ತು ತೇ ।
ಕಾಲೀ ಪೂರ್ವಂ ಭೀಮಭಾರ್ಯಾ ಭಾರತೀ ಸಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥ ೧೯ ॥

ಕೀಟಃ ಪೂರ್ವಂ ಹೇತಿರಕ್ಷಃ ಕರ್ಣಸ್ಯೋರುವಿಭೇದಕಃ ।
ಶಾಪಾಚ್ಛಚೀಪತೇಸ್ತಸ್ಯ ಕೀಟತ್ವಂ ಸಮುಪಾಗತಃ ॥ ೨೦ ॥

ಕೇಶಿನಾಮಾಽಸುರಃ ಪೂರ್ವಂ ಹಯಗ್ರೀವೋ ಮಹಾಸುರಃ ।
ರಿಷ್ಟೋ ನಾಮಾ ದಿತೇಃ ಪುತ್ರೋ ವರಿಷ್ಠೋ ದಾನವೇಶ್ವರಃ ॥ ೨೧ ॥

ಕುಂಜರತ್ವಮಗಾದ್ದೈತ್ಯಃ ಕಂಸಸ್ಯ ಚ ಸ ವಾಹನಃ ।
ಕಂಸಃ ಪೂರ್ವಂ ಕಾಲನೇಮಿರ್ವಿಜಯಃ ಕುಂಭಕರ್ಣಕಃ ॥ ೨೨ ॥

ಕಾಕಃ ಪೂರ್ವಂ ಜಯಂತಶ್ಚ ಕೀಚಕೋ ಬಾಣನಾಮಕಃ ।
ಕೃಷ್ಣಪುತ್ರಾಸ್ತು ಸರ್ವೇಽಪಿ ದೇವಾಂಶಾ ಇತಿ ವಿಶ್ರುತಾಃ ॥ ೨೩ ॥

ಗದಃ ಕೃಷ್ಣಾನುಜಃ ಪೂರ್ವಂ ಚಂಡಕೋ ಗಣ ಉಚ್ಯತೇ ।
ಗಾಧೀ ಪುರಂದರಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಗೋಪ್ಯಶ್ಚಾಪ್ಸರಸಃ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ॥ ೨೪ ॥

ಗಜೋ ನಾಮ ಕಪಿಃ ಪ್ರಾಣೋ ಗವಾಕ್ಷೋಽಪಾನನಾಮಕಃ ।
ಗವಯೋ ವ್ಯಾನನಾಮಾಸೌ ಉದಾನೋ ವೃಷ ಉಚ್ಯತೇ ।
ಗಂಧಮಾದಃ ಸಮಾನಸ್ತು ಗೋಪಾಲಾಸ್ತು ಸುರಾಂಶಕಾಃ ॥ ೨೫ ॥

ಘಟೋತ್ಕಚೋ ಭೀಮಸುತೋ ಹಿಡಿಂಬ್ಯಾಂ ಯೋ ಹ್ಯಜಾಯತ।
ಸ ಪೂರ್ವಂ ನಿರ್ಋತಿರ್ನಾಮ ರುದ್ರಾವೇಶಯುತೋ ಬಲೀ ॥ ೨೬ ॥

ಚಿತ್ರಸೇನೋ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರಃ ಸ ಪೂರ್ವಂ ಖರರಾಕ್ಷಸಃ।
ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ ಪಾರ್ಥಭಾರ್ಯಾ ವೀರಸೇನಸುತಾ ಶಚೀ ॥ ೨೭ ॥

ಚಂದ್ರಿಕಾ ಭೀಮಭಾರ್ಯಾ ಯಾ ಭಾರತೀ ಸಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ।
ಚೇಕಿತಾನಃ ಪುರಾ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪ್ರತಿಭೋ ನಾಮ ವೈ ಮರುತ್ ॥ ೨೮ ॥

ಚಾರುದೇಷ್ಣಃ ಕೃಷ್ಣಸುತಃ ಸ ತು ಪೂರ್ವಂ ವಿನಾಯಕಃ।
ವರಾಹಶ್ಚ ಕಿಶೋರಶ್ಚ ಜಾತೌ ಚಾಣೂರಮುಷ್ಟಿಕೌ ॥ ೨೯ ॥

ದ್ರುಪದಸ್ಯ ಚ ಯಃ ಪುತ್ರೋ ಜನಮೇಜಯ ಈರಿತಃ।
ಸ ತು ಚಿತ್ರರಥೋ ನಾಮ ಗಂಧರ್ವಸ್ತ್ವಷ್ಟುರಂಶಕಃ ॥ ೩೦ ॥

ಋಕ್ಷಾಧಿಪೋ ಜಾಂಬವಾಂಸ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರೋ ಯಮಃ ಸ್ಮೃತಃ।
ಅರುಣಸ್ಯ ಸುತಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಜಟಾಯುರ್ನಾಮ ಪಕ್ಷಿರಾಟ್ ॥ ೩೧ ॥

ಜರಾಸಂಧೋ ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿರ್ಜರಾವ್ಯಾಧೋ ಭೃಗುಃ ಸ್ಮೃತಃ।
ಡಿಬಿಕಃ ಕೈಟಭಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಹ್ಯಾದಿದೈತ್ಯೋ ಮಹಾಬಲಃ ॥ ೩೨ ॥

ತಾಟಕಾ ಚಾಪ್ಸರಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ತ್ರಿವಕ್ರಾ ಪಿಂಗಲಾ ಪುರಾ।
ತಾರ್ಕ್ಷಕಶ್ಚಾಶ್ವಸೇನಶ್ಚ ತಾರಃ ಪೂರ್ವಂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ॥ ೩೩ ॥

ತಾರಾ ಪೂರ್ವಂ ಶಚೀ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ತ್ರಿಶಿಖಶ್ಚ ವಿಭುರ್ಯಮೌ।
ದ್ರೌಪದೀ ಭಾರತೀ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಶ್ಯಾಮಲೋಷಾದಿಭಿರ್ಯುತಾ ॥ ೩೪ ॥

ದೇವಕೀ ತ್ವದಿತಿಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ದುರ್ವಾಸಾ ರುದ್ರ ಉಚ್ಯತೇ।
ದ್ರೋಣೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾವೇಶೀ ಸದೈವ ತು ॥ ೩೫ ॥

ದೇವಕೋऽಪ್ಯಾಹುಕಸುತೋ ಗಂಧರ್ವಮುನಿರುಚ್ಯತೇ।
ದಮಘೋಷೋ ದನುರ್ನಾಮ ಗಂಧರ್ವಃ ಪ್ರಾಗುದಾಹೃತಃ ॥ ೩೬ ॥

ದ್ರುಪದಶ್ಚ ಪುರಾ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸ ಹೂಹೂರ್ನಾಮ ಗಾಯಕಃ।
ವಿರಿಂಚೇರಾವಹಾಖ್ಯಸ್ಯ ಮರುದಂಶಯುತೋ ಬಲೀ ॥ ೩೭ ॥

ದೇವಕೀ ಶಿಶುಪಾಲಸ್ಯ ಪುತ್ರೀ ಸಾ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಸ್ಮೃತಾ।
ರಾಜಾ ದಶರಥಃ ಪೂರ್ವಂ ಮನುಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೩೮ ॥

ವ್ಯಕ್ತಂ ಪದ್ಮಪುರಾಣೇ ತು ಅವತಾರಪ್ರಸಂಗತಃ।
ದಂತವಕ್ತ್ರೋ ಜಯಾವಿಷ್ಟಃ ವಿಡೂರಥ(?) ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೩೯ ॥

ದುರ್ಯೋಧನಃ ಕಲಿರ್ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವೋರಾವೇಶಯುಕ್ ಸದಾ ।
ದುಶಾಸನಃ ಪುರಾ ಪ್ರೋಕ್ತಶ್ಚೇಂದ್ರಜಿನ್ನಾಮ ರಾಕ್ಷಸಃ ॥ ೪೦ ॥

ಮೃಷಾಭಿಮಾನಿನೀ ಪೂರ್ವಂ ಸಾ ಪ್ರಾಜಾಯತ ದುಃಶಲಾ ।
ದ್ವಾರಕಾವಾಸಿನಃ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಂಶಾ ಇತಿ ವಿಶ್ರುತಾಃ ॥ ೪೧ ॥

ನಿರ್ಋತಿರ್ನಾಮ ದಿಕ್ಪಾಲೋ ದುರ್ಮುಖೋ ನಾಮ ವಾನರಃ ।
ಧರ್ಮರಾಜೋ ಯಮಃ ಪೂರ್ವಂ ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನಸ್ತಥಾಽನಲಃ ॥ ೪೨ ॥

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಃ ಪುರಾ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಗಂಧರ್ವಸ್ತು ಸನಾಮಕಃ ।
ಬಲವಾನ್ ವ್ಯಾಸವರತೋ ವಾಯೋರಾವೇಶಯುಕ್ ಸದಾ ॥ ೪೩ ॥

ಧೃಷ್ಟಕೇತುಃ ಶೈಶುಪಾಲಿರನುಹ್ಲಾದಃ ಸ ಉಚ್ಯತೇ ।
ನಂದಗೋಪಃ ಪುರಾ ದ್ರೋಣೋ ನೀಲೋ ನಾಮ ಕಪಿರ್ಹವಿಃ ॥ ೪೪ ॥

ನಕುಲಃ ಸಹದೇವಶ್ಚ ನಾಸತ್ಯೌ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತೌ ।
ದ್ವಿತೀಯಃ ಕ್ರೋಧನೋ ದೈತ್ಯೋ ನಕುಲೋ ಮಖದೂಷಕಃ ॥ ೪೫ ॥

ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ನಲೋ ನಾಮ ಕಪಿಃ ಪೂರ್ವಮುದಾಹೃತಃ ।
ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಃ ಕಾಮ ಉದ್ದಿಷ್ಟಃ ಪಾಂಡುಃ ಪರಾವಹೋ ಮರುತ್ ॥ ೪೬ ॥

ಪಂಚ ಪಾರ್ಥಸುತಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ಪುರಾತನಾಃ ।
ಪುರೋಚನಃ ಪ್ರಹಸ್ತಸ್ತು ಪೌಂಡ್ರಕೋ ವೇನ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೪೭ ॥

ಪೂತನಾ ಚೋರ್ವಶೀಯುಕ್ತಾ ತಾಟಕಾ ಸಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ।
ಪಾರ್ವತೀ ನಕುಲಸ್ತ್ರೀ ಯಾ ನಾಮ್ನಾ ಪೂರ್ವಂ ತಿಲೋತ್ತಮಾ ॥ ೪೮ ॥

ವಸೂನಾಮಂಶಸಂಭೂತಃ ಪನಸೋ ನಾಮ ವಾನರಃ ।
ಪ್ರತಿವಿಂಧ್ಯೋ ಧರ್ಮಸುತೋ ವಿಶ್ವದೇವಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೪೯ ॥

ಬಲಭದ್ರಃ ಪುರಾ ಶೇಷಃ ಶುಕ್ಲಕೇಶಾಂಶಯುಕ್ ಸದಾ ।
ಬಾಹ್ಲೀಕರಾಜಾ ಪ್ರಹ್ಲಾದೋ ವಾಯೋರಾವೇಶಯುಕ್ ಚ ಸಃ ॥ ೫೦ ॥

ಬಭ್ರುವಾಹೋಽರ್ಜುನಸುತೋ ಜಯಂತೋ ಮದನಾಂಶಕಃ ।
ಗೋವತ್ಸಮಧ್ಯಗಂ ಕೃಷ್ಣಂ ಬಕೋ ನಾಮ ಮಹಾಸುರಃ ॥ ೫೧ ॥

ಬಕರೂಪೇಣ ತಂ ಹಂತುಮುದ್ಯುಕ್ತಃ ಸ ಯದೂತ್ತಮಮ್ ।
ಭೀಮಸೇನಃ ಪುರಾ ವಾಯುರ್ವಿಷ್ಣ್ವಾವೇಶೀ ಮಹಾಬಲಃ ॥ ೫೨ ॥

ಭೀಷ್ಮಕಸ್ತು ಶುಚಿರ್ನಾಮ ವಹ್ನಿಪುತ್ರಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ।
ಬ್ರಹ್ಮಾವೇಶೀ ಚ ರಾಹೋಶ್ಚ ಭಾಗೋ ಮಿತ್ರಾಂಶಸಂಯುತಃ ॥ ೫೩ ॥

ಭೂರಿಸ್ತ್ವಜೈಕಪಾದ್ರುದ್ರೋ ಭಗದತ್ತೋ ಧನಾಧಿಪಃ ।
ಚಕ್ರಾಭಿಮಾನೀ ಭರತೋ ರಾಮಸೇವಾಸಮುತ್ಸುಕಃ ॥ ೫೪ ॥

ಸತ್ಯಭಾಮಾಸುತೋ ಭಾನುಃ ಸವಿತಾ ನಾಮ ಭಾಸ್ಕರಃ ।
ಮಾದ್ರೀ ಪೂರ್ವಂ ಪಾಂಡುಭಾರ್ಯಾ ಮಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನಃ ಪುರಂದರಃ ॥ ೫೫ ॥

ಮಹಾಭಿಷಕ್ ಚ ಮಂಡೂಕೋ ದ್ವಾವೇತೌ ವರುಣೌ ಸ್ಮೃತೌ ।
ಮಂಥರಾ ತ್ವಪ್ಸರಾಃ ಪೂರ್ವಮಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಸಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥ ೫೬ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರೋ ಯಮಃ ಪೂರ್ವಂ ವಾಯೋರಾವೇಶಸಂಯುತಃ ।
ಯುಧಾಮನ್ಯುಃ ಪಾರ್ಷತಸ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಾವೇಶಯುತೋ ಬಲೀ ॥ ೫೭ ॥

ಸ ತು ವಿಶ್ವಾವಸುರ್ನಾಮ ಗಂಧರ್ವಃ ಸಮುದಾಹೃತಃ ।
ಯುಯುತ್ಸುರ್ನಿರ್ಋತೋ ನಾಮ ನಾಸಿಕ್ಯೋ ಮರುದುಚ್ಯತೇ ॥ ೫೮ ॥

ಯಶೋದಾऽಪಿ ಧರಾದೇವೀ ಮಣಿಮಾನೇಕಲವ್ಯಕಃ ।
ರುಗ್ಮಿಣೀ ಸಾ ರಮಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ರೋಹಿಣೀ ಸುರಭಿಃ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ೫೯ ॥

ರುಗ್ಮಿಪುತ್ರೀ ರುಗ್ಮವತೀ ಕಾಮಭಾರ್ಯಾ ರತಿಃ ಸ್ಮೃತಾ ।
ರುಗ್ಮೀತಿ ಚೇಲ್ವಲೋ ನಾಮ ಜಯಾವಿಷ್ಟೋ ಹಿ ರಾವಣಃ ॥ ೬೦ ॥

ಲವಶ್ಚಾಗ್ನಿಃ ಪುರಾ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ರಾಮಪುತ್ರಃ ಪ್ರತಾಪವಾನ್ ।
ಲಕ್ಷ್ಮಣಃ ಶೇಷ ಉದ್ದಿಷ್ಟಃ ಸ ತು ಸಂಕರ್ಷಣಾಂಶಕಃ ॥ ೬೧ ॥

ದೌರ್ಯೋರ್ಧನೀ ಲಕ್ಷಣಾ ಯಾ ಸಾಂಬಸ್ತ್ರೀ ಸಾ ರತಿಃ ಸ್ಮೃತಾ ।
ವಿರಾಟಸ್ತು ಹಹಾ ನಾಮ ಗಾಯಕೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪುರಾ ॥ ೬೨ ॥

ವಿವಹಾಖ್ಯಸ್ಯ ಮರುತೋಽಪ್ಯಂಶಯುಕ್ತೋ ಮಹಾಮತಿಃ ।
ವಸುದೇವಃ ಕಶ್ಯಪಃ ಪ್ರಾಗ್ವಿದುರೋ ಯಮ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೬೩ ॥

ವಿಶೋಕಃ ಪಿಂಗಲಾಯಾಂ ತು ಕೃಷ್ಣಾಜ್ಞಾತೋ ಮಹಾಬಲಃ ।
ನಾರದಸ್ಯ ಚ ಶಿಷ್ಯಸ್ತು ಸ ವೈ ಭೀಮಸ್ಯ ಸಾರಥಿಃ ॥ ೬೪ ॥

ವಾಲೀ ಚೇಂದ್ರಃ ಪುರಾ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ವಿರಾಧಸ್ತುಂಬುರುಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ವಿವಿದಶ್ಚಾಪಿ ಮೈಂದಶ್ಚ ನಾಸತ್ಯೌ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತೌ ॥ ೬೫ ॥

ಅಸುರಾವೇಶತಸ್ತೌ ತು ನ ರಾಮಮನುಜಗ್ಮತುಃ ।
ವೃತ್ರಾಸುರಃ ಚಿತ್ರಕೇತುರ್ವಿಕರ್ಣೋ ಹ್ಯತಿಕಾಯಕಃ ॥ ೬೬ ॥

ಅರಿಷ್ಟೋ ನಾಮ ದೈತ್ಯೋऽಭೂದ್ಗೋಕುಲೇ ವೃಷಭಾಸುರಃ ।
ವೃಷೋ ನಾಮ ಕಪಿಃ ಪೂರ್ವಮುದಾನೋ ಮರುದುಚ್ಯತೇ ॥ ೬೭ ॥

ವಿಭೀಷಣಃ ಕುಬೇರಸ್ಯ ಸೇನಾಪತಿರುದಾಹೃತಃ ।
ಸ ವೈ ಪೂರ್ವಂ ಕಣ್ವನಾಮಾ ವಾಯೋಃ ಶಾಪಾದಭೂದೃಷಿಃ ॥ ೬೮ ॥

ವೀರಸೇನಸ್ತ್ವಷ್ಟುರಂಶಃ ಶ್ವಶುರೋಽಪ್ಯರ್ಜುನಸ್ಯ ತು ।
ವಿಪೃಥುಃ ಸೌಮ್ಯನಾಮಾ ವೈ ಮರುದಂಶಯುತಃ ಸದಾ ॥ ೬೯ ॥

ವಿಕುಕ್ಷಿರಿಂದ್ರಃ ಸಂಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸ ವೈ ತು ಹರಿಪಾರ್ಷದಃ ।
ವಾರುಣೀ ಬಲರಾಮಸ್ತ್ರೀ ರೇವತೀ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥ ೭೦ ॥

ವಾಯಸಸ್ತು ಜಯಂತಃ ಪ್ರಾಕ್ ಜರಾವ್ಯಾಧೋ ಭೃಗುಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ವಾಯುಜಸ್ತು ಖೇನ ತುಲ್ಯಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೭೧ ॥

ಶಂತನುರ್ವರುಣಃ ಪೂರ್ವಂ ಶಲ್ಯಃ ಸಹ್ಲಾದ ಉಚ್ಯತೇ ।
ಶಿಖಂಡೀ ಭೀಷ್ಮಭಾರ್ಯಾ ಯಾ ಪೂರ್ವಂ ನಾಮ್ನಾ ವರಾಂಗಿನೀ ॥ ೭೨ ॥

ಶಲಃ ಪೂರ್ವಂ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಃ ಶಬರೀ ಚಾಪ್ಸರಾಃ ಸ್ಮೃತಾ ।
ಶೃಗಾಲವಾಸುದೇವಸ್ಯ ಪುತ್ರೋ ಯಃ ಶಕ್ರದೇವಕಃ ॥ ೭೩ ॥

ಸ ಪೂರ್ವಂ ಮಾಣಿಭದ್ರಾಖ್ಯಃ ಶಿವಪಾರ್ಷದ ಉಚ್ಯತೇ ।
ಶತಬಲಿಃ ಪನಸಶ್ಚೈವ ಕಪೀ ವಸ್ವಂಶಸಂಭವೌ ॥ ೭೪ ॥

ಶಂಖಾತ್ಮಕಸ್ತು ಶತ್ರುಘ್ನೋ ಶೈಬ್ಯಶ್ಚ ಋಭುದೇವತಾ ।
ಶರ್ವತ್ರಾತೋ ಭೀಮಸುತಃ ಸಮಾನೋ ವಾಯುರುಚ್ಯತೇ ॥ ೭೫ ॥

ಶುಕೋ ನಾಮ ಮಹಾಯೋಗೀ ವ್ಯಾಸಪುತ್ರಃ ಶಿವಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ಶುಕಮಾತಾ ಶುಕೀ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಘೃತಾಚೀ ನಾಮ ಚಾಪ್ಸರಾ ॥ ೭೬ ॥

ಶಿಶುಪಾಲೋ ಜಯಾವಿಷ್ಟೋ ರಾವಣಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ।
ಶ್ವೇತಸಂಪಾತಿನಾಮಾನೌ ವಾನರೌ ಮರುತೌ ಸ್ಮೃತೌ ॥ ೭೭ ॥

ಶರಭಃ ಕಪಿರುದ್ದಿಷ್ಟಃ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ನಾಮ ದೇವತಾ ।
ಶೃಗಾಲವಾಸುದೇವಸ್ತು ಧುಂಧುರ್ನಾಮ ಮಹಾಸುರಃ ॥ ೭೮ ॥

ಶತೋಲ್ಮೂಕೌ ಬಲಸುತೌ ಪ್ರಖ್ಯಾತಾವರ್ಯಮಾಂಶಕೌ ।
ಶಾಪಾಚ್ಯುತಾಯುಧೋ ರಾಜಾ ಜಜ್ಞೇ ಪೂರ್ವಂ ತು ವಾರುಣಿಃ ॥ ೭೯ ॥

ಪ್ರತಿವಿಂಧ್ಯಃ ಶ್ರುತಸೋಮಃ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿಃ ಶ್ರುತಾಯುಧಃ ।
ಶ್ರುತಾನೀಕಸ್ತು ಪಂಚೈತೇ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೮೦ ॥

ಷಣ್ಮುಖಃ ಕಾಮ ಉದ್ದಿಷ್ಟಃ ಕಾರ್ತಿಕೇಯೋ ಮಹಾಬಲಃ ।
ಸಾಂಬೋ ಜಾಂಬವತೀಪುತ್ರೋ ಬ್ರಹ್ಮಾವೇಶೀ ಸ ಷಣ್ಮುಖಃ ॥ ೮೧ ॥

ಸೈಂಧವಃ ಕಾಲಕೇಯಶ್ಚ ದಾನವಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ।
ಸೋಮದತ್ತಃ ಪುರಾ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸ ರುದ್ರಃ ಪತ್ರತಾಪಕಃ ॥ ೮೨ ॥

ಸಂಜಯಸ್ತುಂಬುರುರ್ನಾಮ ಗಂಧರ್ವಪತಿರುಚ್ಯತೇ ।
ಸಾಲ್ವೋ ಬಲಿರ್ನಾಮ ದೈತ್ಯೋ ಬಲ್ಯಾವಿಷ್ಟೋ ವರಾಜ್ಞಯೀ ॥ ೮೩ ॥

ಸಾತ್ಯಕಿಸ್ತು ಪುರಾ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸಂವಹೋ ಮರುದಂಶಕಃ ।
ಗರುತ್ಮತೋಽಪ್ಯಂಶಯುಕ್ತೋ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷಾಭಿಮಾನಿಕಃ ॥ ೮೪ ॥

ತಥಾ ಚಕ್ರಾಭಿಮಾನೀ ಚ ಶಿಷ್ಯಃ ಕೃಷ್ಣಕಿರೀಟಿನೋಃ ।
ಸೈರಂಧ್ರೀ ಪಿಂಗಲಾ ಪೂರ್ವಂ ರಮಾವೇಶಾಯುತಾ ಕ್ವಚಿತ್ ॥ ೮೫ ॥

ಸುಷೇಣೋ ವರುಣಃ ಪೂರ್ವಂ ಸುದಾಮಾ ಪುಷ್ಪಬಂಧಕಃ ।
ಅರುಣಸ್ಯ ಸುತಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸಂಪಾತಿರ್ನಾಮ ಪಕ್ಷಿರಾಟ್ ॥ ೮೬ ॥

ಕಂಸಾನುಜಃ ಸುನೀಥಶ್ಚ ವೃಷೋ ನಾಮಾಽಸುರಃ ಪುರಾ ।
ಮಿತ್ರಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸತ್ಯಜಿತ್ ತು ಸುಗ್ರೀವಃ ಸೂರ್ಯ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೮೭ ॥

ಸುಭದ್ರಾ ತ್ರಿಜಟಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಸ್ಕಂದಃ ಷಣ್ಮುಖ ಉಚ್ಯತೇ ।
ಸಹದೇವೋ ಜರಾಸಂಧಸುತೋಽಸೌ ಪತ್ರತಾಪಕಃ ॥ ೮೮ ॥

ಸಂಪಾತಿಶ್ಚೈವ ಶ್ವೇತಶ್ಚ ವಾನರೌ ಮರುತೌ ಸ್ಮೃತೌ ।
ಇತಿ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣೋಕ್ತಮವತಾರಪ್ರಸಂಗತಃ ॥ ೮೯ ॥

ಹನೂಮಾನ್ ವಾಯುರುದ್ದಿಷ್ಟೋ ರಾಮಕಾರ್ಯಧುರಂಧರಃ ।
ಹಿಡಿಂಬೀ ಭೀಮಭಾರ್ಯಾ ಯಾ ರಾಕ್ಷಸೀ ಕಾಮರೂಪಿಣೀ ॥ ೯೦ ॥

ಅಪರಾ ಶಕ್ರಭಾರ್ಯಾ ಸಾ ಭಾರತ್ಯಾವೇಶಸಂಯುತಾ ।
ಹರಿವ್ರತಃ ಕಲ್ಕಿಪಿತಾ ಮನುಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವಸ್ತ್ವಿತಿ ॥ ೯೧ ॥

ಉಕ್ತಂ ರುದ್ರೇಣ ಪಾರ್ವತ್ಯೈ ಪುರಾಣೇ ಪಾದ್ಮಸಂಜ್ಞಕೇ ।
ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಶ್ಚೈವ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷಸ್ತಥೈವ ಚ ।
ಜಯಶ್ಚ ವಿಜಯಶ್ಚೈತೌ ಪೂರ್ವತೋ ದ್ವಾರಪಾಲಕೌ ॥ ೯೨ ॥

ಹಂಸಶ್ಚ ಡಿಬಿಕಶ್ಚೈವ ವಿಖ್ಯಾತೌ ಮಧುಕೈಟಭೌ ।
ಕ್ಷತ್ತಾ ತು ವಿದುರಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸ ತು ಪೂರ್ವಂ ಯಮಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೯೩ ॥

ಇತ್ಥಮಂಶಾವತರಣಂ ದೇವದಾನವರಕ್ಷಸಾಮ್ ।
ಕೃತಂ ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯೇನ ಪ್ರೀಯತಾಂ ಕಮಲಾಪತಿಃ ॥ ೯೪ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಕವಿಕುಲತಿಲಕಲಿಕುಚಸೂರಿಸೂನುತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯಸುತಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಃ ಅಂಶಾವತಾರಃ ॥

*****

೫೧. ಆವೇಶಮಾಲಾ

ಕೃಷ್ಣಂ ಪ್ರಣಮ್ಯ ವಿಷ್ಣ್ವಾದ್ಯೈರ್ದೇವೈರಾವೇಶಿತಾನ್ ಪೃಥಕ್ ।
ವಿಕ್ಷಿಪ್ಯೋಕ್ತಾನ್ ತತ್ರ ತತ್ರ ಸಂಗ್ರಹೀಷ್ಯೇ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ॥ ೧ ॥

ಪ್ರಕೃತಿಃ ಶ್ರೀರ್ಭೂರ್ಮಿದುರ್ಗೇ ದಕ್ಷಿಣಾ ಯಜ್ಞಮಾನಿನೀ ।
ಪುರುಷೋ ವಿರಾಟ್ ಮಹಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಪ್ರಾಣಃ ಸೂತ್ರಂ ಧೃತಿಃ ಸ್ಮೃತಿಃ ॥ ೨ ॥

ಮುಕ್ತಿಶ್ಚಿತ್ತಂ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿಃ ಸ್ಥಿತಿರ್ಮೇಧಾ ಮಹಾಪ್ರಭುಃ ।
ಪ್ರಜ್ಞಾ ಜ್ಞಾನಂ ಮಹಾಧ್ಯಾತಾ ವೈರಾಗ್ಯಂ ತು ಋಜುರ್ಗುರುಃ ॥ ೩ ॥

ವಾಯುಃ ಸಮಾನೋ ವಿಜ್ಞಾತಾ ಆದಿಗೋಪೋ ಬಲಂ ಸುಖಮ್ ।
ಯೋಗಶ್ಚ ಭೀಮಹನುಮನ್ಮಧ್ವಾಃ ಶೇಷಖಗಾಧಿಪೌ ॥ ೪ ॥

ರಕ್ತಾ ರಕ್ತತರಾ ಭೂತಿಃ ವಿಭೂತಿರ್ಗಗನಾ ರಮಾ ।
ಲಕ್ಷ್ಮೀಂದಿರಾ ಹಿರಣ್ಯಾ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಧಾತೃವಿಧಾತೃಕೌ ॥ ೫ ॥

ಚತುರ್ಮುಖೋ ವಿಧಿಃ ಕರ್ತಾ ಶತಾನಂದವಿರಿಂಚಕೌ ।
ಭೂಃ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ದೇವದತ್ತನಾಗೌ ಕೃಕಲಕೂರ್ಮಕೌ ॥ ೬ ॥

ಪ್ರಾಣಾದಿಪಂಚಕಂ ವಾಯೋಃ ಧನಂಜಯಮೃತೇ ನವ ।
ಶೇಷೋಽನಂತೋ ನರೋ ನೀಲವಾಸಾಃ ಸಂಕರ್ಷಣೋ ಬಲಃ ॥ ೭ ॥

ಜಲೇಶಯೋ ಜಗದ್ಭರ್ತ್ತಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣೋಽಥೋಽಮೃತಾಕರಃ ।
ನವವರ್ಣಃ ಪಂಚವರ್ಣಃ ಪನ್ನಗಾಶೋ ಮಹಾಶನಃ ॥ ೮ ॥

ಸುಪರ್ಣಃ ಸರ್ವವೇದಾತ್ಮಾ ಗರುಡೋ ವಿನತಾಸುತಃ ।
ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಗರುಡಶೇಷಾಣಾಂ ಚ ಪೃಥಕ್ ನವ ॥ ೯ ॥

ರುದ್ರೇಂದ್ರಕಾಮತತ್ಪುತ್ರರವೀಂದುಗುರವೋ ಯಮಃ ।
ಏಷಾಂ ಭಾರ್ಯಾಶ್ಚ ಧನದವರುಣೌ ಯಜ್ಞವಿತ್ತಪೌ ॥ ೧೦ ॥

ಪ್ರಜೇಶಾ ನವಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಮನವಶ್ಚ ತ್ರಯೋದಶ ।
ಚತುರ್ದಶ ಮನೂನಾಂ ಚ ಪ್ರಿಯವ್ರತಮುಖಾಃ ಸುತಾಃ ॥ ೧೧ ॥

ದೇವರ್ಷಯೋ ನಾರದಾದ್ಯಾಃ ಕಶ್ಯಪಃ ಸನಕಾದಯಃ ।
ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಃ ಸರ್ವದೇವಾಶ್ಚ ಋಷಯಃ ಶತಕೋಟಯಃ ॥ ೧೨ ॥

ಲಕ್ಷ್ಮಣೋ ಬಲಶತ್ರುಘ್ನೌ ಭರತಶ್ಚ ನರಾರ್ಜುನೌ ।
ಇಂದ್ರಾಸ್ತ್ರಯೋದಶ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ .... ಸಹಸ್ರಶಃ ॥ ೧೩ ॥

ವಿಶ್ವಾವಸುಶ್ಚ ಗಂಧರ್ವೋ ವಿದ್ಯಾಧ್ರಶ್ಚ ಸುದರ್ಶನಃ ।
ಅಪ್ಸರಾ ಪೂರ್ವಚಿತ್ತಿಶ್ಚ .... ಅಭಿಜಿತ್ ತಥಾ ॥ ೧೪ ॥

ಶುಕಾಭಿಮನ್ಯುಪ್ರಮುಖಾ ವಿಶೇಷಾವೇಶಿನೋ ಹರೇಃ ।
ಕಿಂಚಿತ್ಸದಾವೇಶಯುತಾ ವಾಲಿಃ ಸಾಂಬೋ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಃ ॥ ೧೫ ॥

ಕರ್ಣಶ್ಚ ಕ್ವಚಿದಾವಿಷ್ಟೋ ಭೀಷ್ಮೋ ದ್ರೋಣಃ ಕೃಪಸ್ತಥಾ ।
ಏವಂ ತೇಷು ತ್ರಿಧಾಽಽವಿಷ್ಟೋ ಕೃಷ್ಣೋ ರಕ್ಷತು ಮಾಂ ಸದಾ ॥ ೧೬ ॥

ನವಕೋಟ್ಯೋ ದೇವಪತ್ನ್ಯಃ ಶತಕೋಟ್ಯೋ ಋಷಿಸ್ತ್ರಿಯಃ ।
ಪ್ರಜೇಶಮನುತತ್ಪುತ್ರಕ್ಷಿತಿಪಾನಾಂ ಸ್ತ್ರಿಯಸ್ತಥಾ ॥ ೧೭ ॥

ಲಕ್ಷ್ಮಣಾದ್ಯವತಾರಾಣಾಮಿಂದ್ರಾಣಾಂ ಚ ಸ್ತ್ರಿಯಸ್ತಥಾ ।
ಸರ್ವದಾ ರಮಯಾಽಽವಿಷ್ಟಾ ಯೇಷು ಯೇಷು ಹರಿಃ ಸ್ಥಿತಃ ॥ ೧೮ ॥

ತತ್ಭಾರ್ಯಾಸ್ವಾವಿಶತಿ ರಮಾ ನಿತ್ಯಾವಿಯೋಗಿನೀ ।
ಷಣ್ಮಹಿಷ್ಯಶ್ಚ ಸಶತದ್ವ್ಯಷ್ಟಸಾಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಕಾಃ ॥ ೧೯ ॥

ಸೀತಾಕೃತಿರ್ಬಲಸ್ತ್ರೀ ಶ್ರೀಃ ಪಂಚಭೂತಾವರಾ ಚ ಭೂಃ ।
ಮುಖ್ಯೋ ವಾಯುಶ್ಚ ಸತತಂ ರಮಾವಿಷ್ಟಾ ಇತೀರಿತಾಃ ॥ ೨೦ ॥

ಕ್ವಚಿತ್ ಕ್ವಚಿತ್ ರಮಾವಿಷ್ಟಾಃ ಸೌರೀ ಐಂದ್ರ್ಯಾದ್ಯಾ ಹರಿಪ್ರಿಯಾಃ ।
ಕೃಷ್ಣಾಂಗಸಂಗಗೋಪ್ಯಶ್ಚ ಅಂಬಿಕಾಂಬಾಲಿಕೇ ತಥಾ ॥ ೨೧ ॥

ಭೀಷ್ಮದ್ರೋಣವಸಿಷ್ಠೇಂದುತಾರಸುಗ್ರೀವಭೀಷ್ಮಕಾಃ ।
ಸಾಂಬದುರ್ಯೋಧನಾಕ್ರೂರವೈಶಂಪಾಯನಪಾರ್ಷದಾಃ ॥ ೨೨ ॥

ಸದಾ ಬ್ರಹ್ಮಾವೇಷಯುತಾ ಭೃಗುಸ್ತು ಕ್ವಚಿದೇವ ಹಿ ।
ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರೋ ಬಾಹ್ಲಿಕಶ್ಚ ಪಾಂಡುರ್ದುರ್ಯೋಧನೋ ಧ್ರುವಃ ॥ ೨೩ ॥

ಅಭಿಮನ್ಯುಃ ಶಲ್ಯಶುಕೌ ಪಾಂಡವಾ ಮಧುಕೈಟಭೌ ।
ದ್ಯುನಾಮ ಭಾರತೀ ರಾಮೋ ಲಕ್ಷ್ಮಣೋ ಬಲ ಏವ ಚ ॥ ೨೪ ॥

ವಾಯ್ವಾವೇಶಯುತಾ ನಿತ್ಯಂ ಕದಾಚಿನ್ಮುದ್ಗಲಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ಹಿಡಿಂಬೀ ಭಾರತಿಯುತಾ ಪೈಲಃ ಶೇಷೇನ ಸಂಯುತಃ ॥ ೨೫ ॥

ಇಂದ್ರಾರ್ಜುನೌ ನರಾವಿಷ್ಟೌ ಸಾತ್ಯಕಿರ್ವಾರುಣಿರ್ಮುನಿಃ ।
ಸುಮಂತುಶ್ಚ ಏಷಾವಿಷ್ಟಾಃ ಸೈಂಧವಶ್ಚ ಘಟೋತ್ಕಚಃ ॥ ೨೬ ॥

ಭೂರಿಶ್ರವಾ ಭೌಮಸುತೋ ರುದ್ರಾವಿಷ್ಟಾಃ ಸದಾ ಹಿ ತೇ ।
ದುರ್ಯೋಧನಸ್ಯ ಭಾರ್ಯಾ ಚ ಸುಭದ್ರಾ ಚ ಹ್ಯುಮಾಯುತೇ ॥ ೨೭ ॥

ಅಂಗದೋ ವಿವಿದಶ್ಚೈವ ಅಭಿಮನ್ಯುಶ್ಚ ಜೈಮಿನಿಃ।
ಸೀತಾಕೃತಿಃ ಸದೇಂದ್ರೇತಾ ಕ್ವಚಿತ್ ಕೀಟಸ್ತು ತದ್ಯುತಃ ॥ ೨೮ ॥

ಕಾಮಾವಿಷ್ಟೋ ಬಭ್ರುವಾಹಃ ಸಾತ್ಯಕೀ ರೋಮಹರ್ಷಣಃ।
ಕೃತವರ್ಮಾ ಹ್ಯನಿರುದ್ಧ ಪ್ರವಹಾಭ್ಯಾಂ ಯುತಃ ಸದಾ ॥ ೨೯ ॥

ಸ್ವಾಯಂಭುವಾವೇಶಯುಕ್ತೌ ವಸುದೇವಶ್ವಫಲ್ಕಜೌ।
ವೈವಸ್ವತೇ ನ ಮನುನಾ ಹ್ಯಾವಿಷ್ಟೋ ದಶದಿಗ್ರಥಃ ॥ ೩೦ ॥

ಆವಿಷ್ಟೋ ಬಲಿನಾ ಕರ್ಮದೇವೇನ ತು ವಿಭೀಷಣಃ।
ಅಶ್ವಿನೋಶ್ಚೈವ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯಾವೇಶಯುಕ್ ಸದಾ ॥ ೩೧ ॥

ಅಭಿಮನ್ಯುಸ್ತಥೇರಾವಾನ್ ವರುಣಾವೇಶಯುತಃ ಸದಾ।
ಮಿತ್ರಾಖ್ಯರವಿಣಾಽಽವಿಷ್ಟೌ ಸತ್ಯಜಿತ್ ಭೀಷ್ಮಕೌ ಸದಾ ॥ ೩೨ ॥

ಉತ್ತಮೌಜಸ್ಯರ್ಯಮಾಖ್ಯಸ್ತ್ವಷ್ಟಾತು ಜನಮೇಜಯೇ।
ವಿರಾಟೇ ವಿವಹಾಖ್ಯೋಽಭೂತ್ ಹಹಃ ಸಂಜಯೇಽಪ್ಯಭೂತ್ ॥ ೩೩ ॥

ಯಮೋಽವಿಶದ್ವೀರಸೇನಮಾವಹೋ ದ್ರುಪದಂ ವಿಶತ್।
ಸವಿತಾ ನಾಮಕಃ ಸೂರ್ಯೋ ಧೃಷ್ಟಕೇತುಂ ಸದಾಽಽವಿಶತ್ ॥ ೩೪ ॥

ಶುಚ್ಯಾಖ್ಯೋ ವಹ್ನಿಪುತ್ರಸ್ತು ರುಗ್ಮಿಣಂ ಚಾವಿಶತ್ ಸದಾ।
ಕೇತ್ವಾಖ್ಯದೇವತಾವಿಷ್ಟಮಾವಿಷ್ಟಂ ರಾಹುಮೂರ್ಧನಿ ॥ ೩೫ ॥

ಬಲಾದ್ಯಾಃ ಪಂಚಗಂಧರ್ವಾ ಆವಿಶನ್ ದ್ರೌಪದೀಸುತಾನ್।
ಭೈಷ್ಮ್ಯಾದ್ಯನಂತತನುಭಿರುಪಾಸ್ತೇ ಯತ್ಪದಂ ರಮಾ ॥ ೩೬ ॥

ಸ ಕೃಷ್ಣೋ ಜ್ಞಾನಭಕ್ತ್ಯಾದಿ ಶುಭಂ ದದ್ಯಾನ್ಮಮಾನಿಶಮ್।
ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಶೇಷಾದ್ಯಾ ದೇವಾಃ ಸ್ವಸ್ವಾನುಕೂಲತಃ ॥ ೩೭ ॥

ಕೃಷ್ಣಸೇವೋತ್ಸುಕಾ ದೇವಪ್ರಮುಖಾನ್ ಪ್ರಾವಿಶಂಶ್ಚ ಯೇ।
ತೇ ಭವಂತು ಮಮ ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯಾದಿಶುಭಪ್ರದಾಃ।
ನಮಾಮಿ ತಾನಹಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಗುರೂನಪಿ ಸದಾ ಮಮ ॥ ೩೮ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀವಾಸುದೇವಾರ್ಯಯತೀನಾಂ ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮಸುತೇನ
ರಾಮನಾಮ್ನಾ ಕೃತಾ ಆವೇಶಮಾಲಾ ॥

★★★★★

೬. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ (ಯತಿವರೇಣ್ಯಕೃತಾನಿ)

೫೨. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜತೀರ್ಥಶ್ರೀಚರಣಕೃತಮ್)

ಶ್ರೀಶಂ ನಾರಾಯಣಂ ನತ್ವಾ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಂ ತಥಾ ಗುರುಮ್ ।
ವಕ್ಷ್ಯೇ ಶ್ರೀಮಧ್ವಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಥಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ಯಥಾಮತಿ ॥ ೧ ॥

ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತೇಷ್ವತ್ಯಧಮಾ ಸ್ಥಾವರಾ ಜಂಗಮಾಸ್ತಥಾ ।
ಉತ್ತಮಾ ಮಾನುಷೋತ್ಕೃಷ್ಟಾಸ್ತತ್ರಾನುಚ್ಚಾಸ್ತತೋಽಧಿಕಾಃ ॥ ೨ ॥

ನೃಪಾಃ ಶತಗುಣೈಸ್ತೇಭ್ಯೋ ಗಂಧರ್ವಾ ಮಾನುಷಾತ್ಮಕಾಃ ।
ಶತೋತ್ತರಾಸ್ತತೋ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಸ್ತು ತತೋ ವರಾಃ ॥ ೩ ॥

ಅಷ್ಟೋತ್ತರಶತಂ ಯುಕ್ತಃ ಶತೋನಶತಕೋಟಯಃ ।
ಋಷಯಶ್ಚ ತಥಾ ಜ್ಞೇಯಾಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಶತಗುಣಂ ವರಾಃ ॥ ೪ ॥

ಚಿರಸ್ಥಂ ಪಿತರಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಪಂಚಾಶದ್ಗುಣತೋಽಧಿಕಾಃ ।
ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತಾ ಅಪ್ಸರಸಸ್ತೇಭ್ಯೋಽಪಿ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ ॥ ೫ ॥

ಆಜಾನಜಾ ಋಷ್ಯಶೀತಿ ತುಂಬುರ್ವಾದಿಶತಂ ತಥಾ ।
ಉರ್ವಶ್ಯಾದ್ಯಾ ಅಪ್ಸರಸಃ ಶತಮಾಜಾನಜಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೬ ॥

ಅಗ್ನಿಪುತ್ರಾಃ ಪಾವಕಾನ್ಯೇ ಆಜಾನಜಸಮಾ ಮತಾಃ ।
ತ ಏವ ಶತಸಂಯುಕ್ತದ್ವ್ಯಷ್ಟಸಾಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಕಾಃ ॥ ೭ ॥

ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ವನಿತಾಸ್ತತ್ರ ಕಶೇರುಸ್ತ್ವಷ್ಟೃಜೋತ್ತಮಾ ।
ಯಶೋದಾ ತು ಧರಾದೇವೀ ಕಥಿತಾಽಽಜಾನಜಾಧಿಕಾ ॥ ೮ ॥

ತತೋಽಪ್ಯದಿತಿರುತ್ಕೃಷ್ಟಾ ತಸ್ಯಾ ಕಶ್ಯಪ ಉತ್ತಮಃ ।
ಆಜಾನಜೇಭ್ಯೋಽಪ್ಯಧಿಕಃ ಪುಷ್ಕರಃ ಕರ್ಮಪಾಲಕಃ ॥ ೯ ॥

ಪುಷ್ಕರೋಚ್ಚೋ ಶನಿಸ್ತಸ್ಮಾದುಷಾ ನಾಮಾತ್ಮಿಕಾಽಧಿಕಾ ।
ಪುಷ್ಕರಾತ್ ಸಾ ದಶಗುಣೈರುಚ್ಚಾ ತಸ್ಯಾ ಬುಧೋಽಧಿಕಃ ॥ ೧೦ ॥

ಬುಧಾತ್ ಸ್ವಾಹಾಽಧಿಕಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಸೋಷಸಸ್ತು ದಶಾಧಿಕಾ ।
ಸ್ವಾಹಾಯಾ ಉತ್ತಮಾ ಕೇಚಿತ್ ಜ್ಞಾತವ್ಯಾ ದೇವಸರ್ಗಿಣಃ ॥ ೧೧ ॥

ತತೋಽಪ್ಯುಚ್ಚಾ ಉಷಾ ಗಂಗಾಸಂಜ್ಞಾಪರ್ಜನ್ಯಶಾಮಲಾಃ ।
ರೋಹಿಣೀತಿ ಷಡೇತಾಸ್ತು ಸ್ವಾಹಾಯಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ ॥ ೧೨ ॥

ತತೋ ವರಾಃ ಕರ್ಮದೇವಾಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಪೃಥುರ್ಗಯಃ।
ಶಶಬಿಂದುಶ್ಚ ಮಾಂಧಾತಾ ದೌಷ್ಯಂತಿರ್ಭರತಸ್ತಥಾ ॥ ೧೩ ॥

ಕಕುತ್ಸ್ಥೋಽನ್ಯಶ್ಚ ಭರತಃ ಪ್ರಿಯವ್ರತಪರೀಕ್ಷಿತೌ।
ಇತ್ಯಾದಿರಾಜಶತಕಂ ಸಪ್ತೇಂದ್ರಾ ಬಲಿಪೂರ್ವಕಾಃ ॥ ೧೪ ॥

ಮನವೋ ದಶ ಚೈಕಂ ಚ ಕರ್ಮದೇವಾ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಾಃ।
ಉಚಥ್ಯಶ್ಚ್ಯವನೋಽಷ್ಟೌ ಚ ಗಂಧರ್ವಾಃ ಪಿತೃಸಪ್ತಕಮ್ ॥ ೧೫ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದಃ ಪಾವಕಶ್ಚೇತಿ ಕರ್ಮದೇವಸಮಾ ಇಮೇ।
ಬಲಿರಾಜಶ...........................ಷಡೇವ ಹಿ ॥ ೧೬ ॥

ಜ್ಞೇಯಾ ಆಜಾನಜಾಭ್ಯಸ್ತೇ ಸರ್ವೇ ಶತಗುಣಾಧಿಕಾಃ।
ಉಕ್ತಾಸ್ತತೋಽಧಿಕಾಃ ಕೇಚಿಜ್ಜ್ಞಾತವ್ಯಾ ದೇವಜಾತಯಃ ॥ ೧೭ ॥

ತತೋಽಧಿಕಾಃ ಶತಸ್ಥಾಂತರ್ಗತಾ ನವತಿದೇವತಾಃ।
ರುದ್ರಾ ಏಕಾದಶಾದಿತ್ಯಾ ಏಕಾದಶ ಹರಿಂ ವಿನಾ ॥ ೧೮ ॥

ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ದಶಾಷ್ಟೌ ಚ ವಸವೋ ಮರುತಸ್ತತಃ।
ಪ್ರಧಾನವಾಯುನಾ ಸಾಕಂ ಪಂಚಾಶತ್ ಪಿತರಸ್ತ್ರಯಃ ॥ ೧೯ ॥

ಋಭವಶ್ಚ ತ್ರಯೋ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಶ್ವಿನೌ ತಥಾ।
ಏತೇ ಶತಸ್ಥಾಸ್ತನ್ಮಧ್ಯೇ ಆದಿತ್ಯಾನಾಂ ಚತುಷ್ಟಯಮ್ ॥ ೨೦ ॥

ವಿವಸ್ವದಿಂದ್ರವರುಣಮಿತ್ರಾ ಇತಿ ಸದಾಶಿವಃ।
ರುದ್ರ ಏಕಾದಶಾವಿಷ್ಟಃ ಪ್ರಧಾನಸ್ತೈಜಸಸ್ತಥಾ ॥ ೨೧ ॥

ಪ್ರವಹಶ್ಚೇತಿ ಮರುತಸ್ತ್ರಯಶ್ಚೈತೇ ನವೋತ್ತಮಾಃ।
ಪರ್ಜನ್ಯೋಽಧಮ ಉದ್ದಿಷ್ಟಸ್ತತೋ ನವತಿರೀರಿತಃ ॥ ೨೨ ॥

ಪ್ರಾಣಾದ್ಯಾ ಮರುತಃ ಪಂಚ ತನ್ಮಧ್ಯೇ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮಾಃ।
ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕಾಯಾಂ ತು ಶತಸ್ಥೇಷು ಬೃಹಸ್ಪತೇಃ ॥ ೨೩ ॥

ಗಣಿತತ್ವಾದನ್ಯ ಏಕೋ ಜ್ಞಾತವ್ಯೋಽತ್ರ ವಿವಕ್ಷಿತಃ।
ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ಗಣಪತಿರ್ಧನೇಶ್ವರ ಇತಿ ತ್ರಯಃ ॥ ೨೪ ॥

ಸಮಾ ನವತಿಭಿರ್ದೇವೈಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತೈರಖಿಲೈರ್ಮತಾಃ।
ಸಮಾಃ ಶೇಷಶತಸ್ಥಾನಾಂ ಸ್ವಪತ್ನ್ಯಾ ಉಷಸೋಽಶ್ವಿನೌ ।
ಜ್ಞೇಯೌ ಕತಿಪಯನ್ಯೂನೌ ಚತ್ವಾರಿಂಶದ್ಗುಣಾಧಿಕೌ ॥ ೨೫ ॥

ತತೋಽಪ್ಯುಚ್ಚಾ ಪ್ರಾವಹೀ ಚ ತಾರಮಿತ್ರೌ ಚ ನಿರ್ಋತಿಃ ।
ಚತ್ವಾರ ಏತೇ ಪರ್ಜನ್ಯಾತ್ ಕಥಿತಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ ॥ ೨೬ ॥

ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗಿರಸೌ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ ।
ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚೇತಿ ವಿಧಿಜಾಃ ಸಪ್ತ ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುಃ ॥ ೨೭ ॥

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಶ್ಚೇತಿ ನವ ಮಿತ್ರಾದಿಭ್ಯೋಽಧಿಕಾ ಮತಾಃ ।
ಮಿತ್ರಾದೇರ್ದ್ವಿಗುಣೋತ್ಕೃಷ್ಟೋ ಸ್ವಾಹಾತೋಽಷ್ಟಗುಣೋಽನಲಃ ॥ ೨೮ ॥

ತೇಭ್ಯೋಽಧಿಕೋ ನಾರದಸ್ತು ನಾರದಾದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ ।
ಅಗ್ನೇಃ ಸಕಾಶಾದ್ವರುಣಃ ತೃತೀಯಾಂಶಾಧಿಕೋ ಮತಃ ॥ ೨೯ ॥

.... ತೃತೀಯೋ ಭಾಗ ಇಷ್ಯತೇ ।
ತಾವದ್ಯುಕ್ತೈಃ ಪಂಚಗುಣೈರ್ಗಂಗಾಯಾ ವರುಣೋಽಧಿಕಃ ॥ ೩೦ ॥

ಯಮೇಂದುಸೂರ್ಯಮಾನವ್ಯೋ ದಶಮಾಂಶಯುತಾಸ್ತತಃ ।
ವರುಣಾದುತ್ತಮಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಅಗ್ನ್ಯಾದಿಭ್ಯೋ ಯಮಾದಯಃ ॥ ೩೧ ॥

ಸನಕಾದ್ಯಾಸ್ತತೋಽಪ್ಯುಚ್ಚಾಃ ಕುಮಾರಾದಿತರೇ ತ್ರಯಃ ।
ತ್ರಿಗುಣೋಚ್ಚಾ ನಾರದಾತ್ ತೇ ದಕ್ಷಾತ್ ಸಪ್ತಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೩೨ ॥

ಚತುರ್ಗುಣೋಚ್ಚಾ ಭೃಗ್ವಾದೇಃ ಕಿಂಚಿದೂನತಯಾ ಹಿ ತೇ ।
ಸನಕಾದ್ಯಾ ನಾರದಸ್ಯ ದಕ್ಷಭೃಗ್ವಾದಯೋಽಪಿ ಚ ॥ ೩೩ ॥

ದೇವಾ ವರಾ ಯಥಾ ತದ್ವತ್ ಮನೋ(?)ತ್ಯುಪಕೀರ್ತಿತಃ ।
ತ್ರಿಚತುರ್ಭಾಗಭೇದೇನ ತಥಾಽನ್ಯೋನ್ಯವಿಶೇಷತಃ ॥ ೩೪ ॥

ಇತ್ಯೇವಂ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯೋದಾಹೃತವಾಕ್ಯತಃ ।
ಅನ್ಯಥಾಽನುಪಪತ್ತ್ಯಾಽಯಮರ್ಥೋ ಹ್ಯತ್ರ ಪ್ರತೀಯತೇ ॥ ೩೫ ॥

ತದುಚ್ಚಃ ಪ್ರವಹೋ ವಾಯುಃ ಸೋಮಾದೇರ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಃ ।
ಆವಹೇ ತು ಮಯಾದಿತ್ಯಾ(?) ಸ್ವಸ್ವಪತ್ನೀಭ್ಯ ಈರಿತಾಃ ॥ ೩೬ ॥

.... ಗುಣಾಧಿಕತಯಾ ತಥಾ ।
ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಗುರುರ್ದಕ್ಷಃ ರತೀ ಶಚೀ ಹ್ಯನಿರುದ್ಧಕಃ ॥ ೩೭ ॥

ಷಡೇತೇ ಪಂಚಗುಣತಃ ಪ್ರವಹಾದಧಿಕೋ ಮತಾಃ ।
ಸ್ವಾಯಂಭುವಃ ಸ್ವಭಾರ್ಯಾಯಾಃ ..... ದಶಗುಣಾಧಿಕಾಃ ॥ ೩೮ ॥

ಯೋ ವಿಂಶತ್ಯೇಕಗುಣತಃ ತೃತೀಯಾಂಶಾಧಿಕೈರ್ಗುಣೈಃ ।
ಉಚ್ಚಃ ಪ್ರಸೂನೋ ದಕ್ಷಃ ತೃತೀಯಾಂಶದ್ವಯಾಧಿಕಃ ॥ ೩೯ ॥

ಗುಣೈರುಚ್ಚೋ ಚತ್ವಾರಿಂಶದ್ಭಿಸ್ತಾರಾಯಾ ಉತ್ತಮೋ ಗುರುಃ ।
ಉಷಯಾ ಸ ತೃತೀಯಾಂಶಃ ಪಂಚಾಶತಿಗುಣಾಧಿಕಃ ॥ ೪೦ ॥

ಅನಿರುದ್ಧಃ ಸ್ವಭಾರ್ಯಾಯಾಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಶತಗುಣಾಧಿಕಃ ।
ಪ್ರಾಣೋ ನಾಸಿಕ್ಯ ಉದ್ದಿಷ್ಟಸ್ತತೋ ದಶಗುಣಾಧಿಕಃ ॥ ೪೧ ॥

ಇಂದ್ರಕಾಮೌ ಸ್ವಭಾರ್ಯಾಭ್ಯಾಮುಕ್ತೌ ಶತಗುಣಾಧಿಕೌ ।
ಸೌಪರ್ಣೀವಾರುಣೀಗೌರ್ಯಸ್ತಾಭ್ಯೋಽಪಿ ದಶಗುಣಾಧಿಕಾಃ ॥ ೪೨ ॥

ನೀಲಾ ಜಾಂಬವತೀ ಭದ್ರಾ ಕಾಲಿಂದೀ ಲಕ್ಷಣಾ ತಥಾ ।
ಮಿತ್ರವಿಂದೇತಿ ಷಡ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪತ್ನ್ಯಸ್ತತ್ರ ತು ಕಿಂಚನ ॥ ೪೩ ॥

ಉಚ್ಚಾ ಜಾಂಬವತೀ ಜ್ಞೇಯಾ ತಾಭ್ಯಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಿಕಾ ।
ಶೇಷವೀಂದ್ರಮೃಡಾಸ್ತೇ ಚ ಸ್ವಭಾರ್ಯಾಭ್ಯೋ ದಶಾಧಿಕಾಃ ॥ ೪೪ ॥

ತೇಭ್ಯೋಽಪಿ ವಾಣೀಭಾರತ್ಯೌ ಪ್ರೋಕ್ತೇ ಶತಗುಣಾಧಿಕೇ ।
ತಾಭ್ಯಾಂ ತಯೋಃ ಪತೀ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಶತಗುಣಾಧಿಕೌ ॥ ೪೫ ॥

ತಾಭ್ಯಾಂ ರಮಾ ಕೋಟಿಗುಣತಸ್ತತೋಽನಂತಗುಣೋ ಹರಿಃ ।
ನ ತಸ್ಮಾದಧಿಕಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ಸಮೋ ವಾಽಪಿ ಕಥಂಚನ ॥ ೪೬ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜತೀರ್ಥಕೃತ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ ॥

*****

೫೩. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ಶ್ರೀಕಲ್ಯಾಣೀದೇವೀವಿರಚಿತಂ)

ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮೋಽಥ ಪ್ರಕೃತಿರಥ ವಿಧಿಪ್ರಾಣನಾಥಾವಥೋಕ್ತೇ
ಬ್ರಹ್ಮಾಣೀ ಭಾರತೀ ಚ ದ್ವಿಜಫಣಿಪಮೃಡಾಶ್ಚ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಷಟ್ ಚ ವಿಷ್ಣೋಃ ।
ಸೌಪರ್ಣೀ ವಾರುಣೀ ಪರ್ವತಪತಿತನಯಾ ಚೇಂದ್ರಕಾಮಾವಥಾಸ್ಮಾನ್
ಪ್ರಾಣೋಽಥೋ ಯೋಽನಿರುದ್ಧೋ ರತಿಮನುಗುರವೋ ದಕ್ಷಶಚ್ಯೌ ಚ ಪಾಂತು ॥ ೧ ॥

ತ್ರಾಯಂತಾಂ ನಃ ಸದೈತೇ ಪ್ರವಹ ಉತ ಯಮೋ ಮಾನವೀ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೌ
ಚಾಪ್ಯೋಽಥೋ ನಾರದೋಽಥೋ ಭೃಗುರನಲಕುಲೇಂದ್ರಃ ಪ್ರಸೂತಿಶ್ಚ ನಿತ್ಯಮ್ ।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ಮರೀಚಪ್ರಮುಖವಿಧಿಸುತಾಃ ಸಪ್ತ ವೈವಸ್ವತಾಖ್ಯ-
ಶ್ಚೈವಂ ವೈ ಮಿತ್ರತಾರೇ ವರನಿರ್ಋತಿನಾಮಾ ಪ್ರಾವಹೀ ಚ ಪ್ರಸನ್ನಾಃ ॥ ೨ ॥

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋಽಶ್ವಿನೌ ತೌ ಗಣಪತಿಧನಪಾವುಕ್ತಶೇಷಾಃ ಶತಸ್ಥಾ
ದೇವಾಶ್ಚೋಕ್ತೇತರೇ ಯೇ ತದವರಮನವಶ್ಚ್ಯಾವನೋಚಥ್ಯಸಂಜ್ಞೌ ।

ವೈನ್ಯೋ ಯಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಕ್ಷಿತಿಪತಿಶಶಬಿಂದುಃ ಪ್ರಿಯಾದಿವ್ರತೋऽಥೋ
ಗಂಗಾಪರ್ಜನ್ಯಸಂಜ್ಞೇ ಶಶಿಯಮದಯಿತೇ ಮಾ ವಿರಾಟ್ ಚಾಶು ಪಾಂತು ॥ ೩ ॥

ಏಭ್ಯೋऽನ್ಯೇ ಚಾಗ್ನಿಜಾಯಾ ಚ ಜಲಮಯಬುಧಶ್ಚಾಪಿ ನಾಮಾತ್ಮಿಕೋಷಾ
ಚೈವಂ ಭೂಮೌ ತತಾತ್ಮಾ ಶನಿರಪಿ ಕಥಿತಃ ಪುಷ್ಕರಃ ಕರ್ಮಪೋऽಪಿ ।
ಯೇऽಥಾಥೋ ಚಾಪ್ಯತಾನಾಮಿಹ ಕಥಿತಸುರಾ ಮಧ್ಯಭಾಗೇ ಸಮಾಸ್ತೇ
ವಿಷ್ಣ್ವಾದ್ಯಾ ನಃ ಪುನಂತು ಕ್ರಮಗದಿತಮಹಾತಾರತಮ್ಯೇನ ಯುಕ್ತಾಃ ॥ ೪ ॥

ವಂದೇ ವಿಷ್ಣುಂ ನಮಾಮಿ ಶ್ರಿಯಮಥ ಚ ಭುವಂ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಚ ವಂದೇ
ಗಾಯತ್ರೀಂ ಭಾರತೀಂ ತಾಮಪಿ ಗರುಡಮನಂತಂ ಭಜೇ ರುದ್ರದೇವಮ್ ।
ದೇವೀರ್ವಂದೇ ಸುಪರ್ಣೀಮಹಿಪತಿದಯಿತಾಂ ವಾರುಣೀಮಪ್ಯುಮಾಂ ತಾ-
ಮಿಂದ್ರಾದೀನ್ ಕಾಮಮುಖ್ಯಾನಪಿ ಸಕಲಸುರಾಂಸ್ತದ್ಗುರೂನ್ ಮದ್ಗುರೂಂಶ್ಚ ॥ ೫ ॥

ಸರ್ವೋತ್ತಮೋ ವಿಷ್ಣುರಥೋ ರಮಾ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ವಾಯುಶ್ಚ ತದೀಯಪತ್ನ್ಯೌ ।
ಅನ್ಯೇ ಚ ದೇವಾಃ ಸತತಂ ಪ್ರಸನ್ನಾ ಹರೌ ಸುಭಕ್ತಿಂ ಮಯಿ ಸಂದಿಶಂತು ॥ ೬ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಕಲ್ಯಾಣೀದೇವೀವಿರಚಿತಂ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ ॥

★★★★★

೫೪. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ಶ್ರೀರಘೂತ್ತಮತೀರ್ಥಕೃತ)

ಸರ್ವೋತ್ತಮೊ ವಿಷ್ಣುರಥೋ ಶ್ರೀಸ್ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಮಾರುತೌ ।
ಅಥ ವಾಣೀ ಭಾರತೀ ಚ ತತಃ ಶೇಷವಿಪೇಶ್ವರಾಃ ॥ ೧ ॥

ಅನಂತರಂ ಜಾಂಬವತೀ ಕಾಲಿಂದೀ ಲಕ್ಷಣಾ ತಥಾ ।
ನೀಲಾ ಭದ್ರಾ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಷಟ್‌ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಶಾರ್ಙ್ಗಧನ್ವನಃ ॥ ೨ ॥

ಅಥೋಮಾ ವಾರುಣೀ ವೀಶಪತ್ನ್ಯಥೇಂದ್ರಮನೋಭವೌ ।
ಅಥಾಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣೋऽಥಾನಿರುದ್ಧಬೃಹಸ್ಪತೀ ॥ ೩ ॥

ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ರತಿರ್ದಕ್ಷಃ ಶಚ್ಯುತ ಪ್ರವಹಸ್ತಥಾ ।
ಶತರೂಪಾ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೌ ಯಮೋऽಥ ವರುಣಸ್ತತಃ ॥ ೪ ॥

ನಾರದೋऽಥ ಭೃಗುರ್ವಹ್ನಿಃ ಪ್ರಸೂತಿಸ್ತದನಂತರಮ್ ।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ವಸಿಷ್ಠೋऽತ್ರಿರ್ಮರೀಚಿಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ ॥ ೫ ॥

ಪುಲಸ್ತ್ಯಾಂಗಿರಸೌ ಸೂರ್ಯಸೂನುರ್ಹಿ ಮರುತಃ ಪರಮ್ ।
ಪ್ರಾವಹೀ ನಿರ್ಋತಿರ್ಮಿತ್ರಸ್ತಾರೋತಾಶ್ವಿಗಣೇಶ್ವರೌ ॥ ೬ ॥

ವಸವಃ ಪಾವಕಾದನ್ಯೇ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಧನಾಧಿಪೌ ।
ಚತ್ವಾರಿಂಶತ್ ತಥಾ ಸಪ್ತಾ ಮರುತಃ ಪಿತರಸ್ತ್ರಯಃ ॥ ೭ ॥

ಋಭವಶ್ಚ ತ್ರಯೋ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ರುದ್ರಾಸ್ತಥಾ ದಶ ।
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವುಕ್ತಾನ್ಯೇ ಷಡಾದಿತ್ಯಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೮ ॥

ಏಕಾದಶಾನ್ಯೇ ಮನವ ಉಕ್ತೇಭ್ಯಃ ಪಿತೃಸಪ್ತಕಮ್ ।
ಚ್ಯವನಶ್ಚ ಪೃಥೂಚಥ್ಯೌ ಪ್ರಿಯವ್ರತಮುಖಾಃ ಶತಮ್ ॥ ೯ ॥

ಉಕ್ತಾನ್ಯದಿಂದ್ರಷಟ್ಕಂ ಚ ಗಂಧರ್ವಾಷ್ಟಕಮುತ್ತಮಮ್ ।
ಶಶಬಿಂದುಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಬಲ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಕರ್ಮದೇವತಾಃ ॥ ೧೦ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದೋಽಥ ವಿರಾಡ್ಗಂಗೇ ಸಂಜ್ಞಾಪರ್ಜನ್ಯಶ್ಯಾಮಲಾಃ ।
ರೋಹಿಣ್ಯನಂತರಂ ಸ್ವಾಹಾ ತತೋ ಜಲಪತಿರ್ಬುಧಃ ॥ ೧೧ ॥

ಅಥೋಷಾಶ್ಚಾಶ್ವಿಭಾರ್ಯಾಽತಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾತ್ಮಾ ಶನೈಶ್ಚರಃ ।
ಅಥ ಕರ್ಮಾಧಿಪಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪುಷ್ಕರಸ್ತದನಂತರಮ್ ॥ ೧೨ ॥

ಗಂಧರ್ವಾಸ್ತುಂಬುರುಮುಖಾಃ ಶತಮಪ್ಸರಸಃಶತಮ್ ।
ಉರ್ವಶೀಪ್ರಮುಖಾ ವಹ್ನಿಪುತ್ರಾ ಆಜಾನದೇವತಾಃ ॥ ೧೩ ॥

ಋಷೀಣಾಂ ನವತಿಶ್ಚಾತಃ ಶತೋನಶತಕೋಟಯಃ ।
ಋಷಯೋ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತೋನಾಪ್ಸರಸಸ್ತತಃ ॥ ೧೪ ॥

ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾಸ್ತತೋಽನ್ಯೇ ಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ ।
ಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕಾಶ್ಚ ರಾಜಾನಸ್ತತ ಉತ್ತಮಮಾನುಷಾಃ ॥ ೧೫ ॥

ಇತ್ಯೇತತ್ತಾರತಮ್ಯಂ ಯೋ ಜಾನೀಯಾದಥವಾ ಪಠೇತ್ ।
ತಸ್ಮೈ ಶ್ರದ್ದಧತೇ ವಿಷ್ಣುಃ ಪ್ರೀಯತೇ ಭಗವಾನ್ ಪರಃ ॥ ೧೬ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ರಘುವರ್ಯತೀರ್ಥಪೂಜ್ಯಪಾದಶಿಷ್ಯಶ್ರೀರಘೂತ್ತಮತೀರ್ಥಯತಿಕೃತಂ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ ॥

★★★★★

೫೫. ಸೋಪಾನಜ್ಞಾಪಕಮ್ (ಶ್ರೀರಘೂತ್ತಮತೀರ್ಥಕೃತ)

ಅಜಂ ಸರ್ವೇಶ್ವರಂ ವ್ಯಾಸಂ ಜ್ಞಾನದಂ ಮಧ್ವನಾಮಕಮ್ ।
ಗುರೂನ್ ನತ್ವಾ ತಾರತಮ್ಯಂ ವದಿಷ್ಯೇ ತತ್ಕೃಪಾಬಲಾತ್ ॥ ೧ ॥

ನಾರಾಯಣಸ್ತತೋ ಮಾಽಥ ಕಸ್ತತೋ ವೈ ಸರಸ್ವತೀ ।
ಅನಂತರಂ ಸುಪರ್ಣೋಽಥ ವೈಷ್ಣವ್ಯಶ್ಚ ತತಃ ಪರಮ್ ॥ ೨ ॥

ಗಾರುಡೀ ವೈ ತತಃ ಶಕ್ರಸ್ತತಃ ಪ್ರಾಣಸ್ತತಃ ಶಚೀ ।
ಪ್ರವಹೋಽಥ ತತಃ ಸೂರ್ಯಸ್ತತೋಽಬೀಶೋಽಥ ನಾರದಃ ॥ ೩ ॥

ನಾರದಾದವರೋ ವಹ್ನಿಸ್ತತಃ ಸೌರಿಸ್ತತಃ ಪರಮ್ ।
ಮಿತ್ರಸ್ತತೋ ಗಣೇಶಶ್ಚ ಕರ್ಮಜಾ ವೈ ತತಃ ಪರಮ್ ॥ ೪ ॥

ರೋಹಿಣೀ ವೈ ತತೋ ವಹ್ನಿಭಾರ್ಯಾ ಸ್ವಾಹಾ ತತೋ ಬುಧಃ ।
ತತೋಽಶ್ವಿಭಾರ್ಯಾಽಥ ಶನಿಸ್ತತಃ ಪುಷ್ಕರದೇವತಾ ॥ ೫ ॥

ತತ ಆಜಾನಜಾಃ ಪಶ್ಚಾತ್ ಪಿತರೋ ವೈ ತತಃ ಪರಮ್ ।
ಗಂಧರ್ವಾ ವಿಬುಧಪ್ರೇಷ್ಯಾಸ್ತತೋ ಮಾನುಷಕಾಸ್ತತಃ ॥ ೬ ॥

ನೃಪಾಸ್ತತೋ ಮನುಷ್ಯೇಷು ಪ್ರವರಾ ವೈ ನರಾ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ವಾಸುದೇವಂ ಸರ್ವಹೇತುಂ ನಮಾಮಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮಮ್ ॥ ೭ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀರಘೂತ್ತಮತೀರ್ಥಶ್ರೀಚರಣಕೃತ(?) ಸೋಪಾನಜ್ಞಾಪಕಮ್ ॥

*****

೫೬. ಗುಣತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀರಘೂತ್ತಮತೀರ್ಥಮುನಿಕೃತಮ್)

ವಿಷ್ಣುರುಚ್ಚೋಽನಂತಗುಣೈಃ ಶ್ರೀರ್ವಿಧೇಃ ಕೋಟಿಗುಣಾಧಿಕಾ ।
ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಸಮೌ ತಾಭ್ಯಾಂ ತದ್ಭಾರ್ಯೇ ಚ ಶತಾವರೇ ॥ ೧ ॥

ತತಃ ಶತಾವರಾಃ ಶೇಷಸುಪರ್ಣಗಿರಿಶಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ನೀಲಾ ಭದ್ರಾ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಕಾಲಿಂದೀ ಲಕ್ಷಣಾ ತಥಾ ॥ ೨ ॥

ಜಾಂಬವತ್ಯಪಿ ಷಡ್ಢ್ಯೇತಾಃ ಕೃಷ್ಣಪತ್ನ್ಯೋ ಹರಾವರಾಃ ।
ಸೌಪರ್ಣೀ ವಾರುಣೀ ಚೋಮಾ ಸ್ವಭರ್ತೃಭ್ಯೋ ದಶಾವರಾಃ ॥ ೩ ॥

ಇಂದ್ರಕಾಮೌ ಸಮೌ ಪ್ರೋಕ್ತೌ ಪಾರ್ವತ್ಯಾಶ್ಚ ದಶಾವರೌ ।
ತತಶ್ಚ ತೈಜಸಪ್ರಾಣಸ್ತತ ಇಂದ್ರಾಚ್ಛತಾವರಃ ॥ ೪ ॥

ರತಿಶಚ್ಯೌ ದಕ್ಷಮನುಬೃಹಸ್ಪತ್ಯನಿರುದ್ಧಕಾಃ ।
ಪ್ರವಹೋ ಭೂತವಾಯ್ವಾತ್ಮಾ ಗುರೋಃ ಪಂಚಗುಣಾವರಾಃ ॥ ೫ ॥

ಪ್ರವಹಾದ್ವಿಗುಣನ್ಯೂನಾ ಮಾನವ್ಯರ್ಕಯಮೇಂದವಃ ।
ವರುಣಃ ಪಾದಪಾದಾರ್ಧನ್ಯೂನಶ್ಚಂದ್ರಾರ್ಕತೋ ಮತಃ ॥ ೬ ॥

ವರುಣಾನ್ನಾರದೋ ನ್ಯೂನೋ ಮಿತ್ರಾತ್ ತು ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಃ ।
ದಕ್ಷಪತ್ನೀ ಭೃಗುರ್ವಹ್ನಿಸ್ತ್ರಯೋ ದಕ್ಷಾದಥಾವರಾಃ ॥ ೭ ॥

ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗಿರಸೌ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ ।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚ ವೈವಸ್ವತಮನುಸ್ತಥಾ ॥ ೮ ॥

ನವ ವಹ್ನ್ಯವರಾ ನಿತ್ಯಂ ಮಿತ್ರಾತ್ ಕಿಂಚಿದುಗ್ಗಣಾಧಿಕಾಃ ।
ವಸಿಷ್ಠಾನಂತರಂ ತಾರಾ ಪ್ರವಹೋ ಮಿತ್ರನಿರ್ಋತೀ ॥ ೯ ॥

ಚತ್ವಾರ ಏತೇ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣೋಚ್ಚಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ಮಿತ್ರೋನಾಃ ಕಿಂಚಿದರ್ಥೇಶೋ ವಿಶ್ವಕ್ಸೇನಶ್ಚ ವಿತ್ತಪಃ ॥ ೧೦ ॥

ಷಡಶೀತ್ಯೂನಾ ಶೇಷಾತ್ ತು ಶತಸ್ಥಾ ವಿತ್ತಪೋಪಮಾಃ ।
ಆದಿತ್ಯಾ ವಸವೋ ರುದ್ರಾ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ॥ ೧೧ ॥

ಅಶ್ವಿನೌ ಮರುತಾಂ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಶ್ಚ ಪಿತೃಪಾಸ್ತ್ರಯಃ ।
ಋಭೂಣಾಂ ಗಣ ಏಕಶ್ಚ ಯೋ ಭೂರಿಶ್ರವಸಿ ಸ್ಥಿತಃ ॥ ೧೨ ॥

ವಿಷ್ಣುಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರೇಂದ್ರವಿವಸ್ವದ್ವರುಣಾನ್ವಿತಾಃ ।
ಷಡಾದಿತ್ಯಾಃ ಪಾರ್ವತೀಶಂ ವಿನಾ ರುದ್ರಾಸ್ತತೋ ದಶ ॥ ೧೩ ॥

ವಸವೋಽಗ್ನಿಂ ವಿನಾ ಸಪ್ತ ಪ್ರಾಣಂ ಚ ಪ್ರವಹಂ ವಿನಾ ।
ಸಪ್ತಚತ್ವಾರಿಂಶದಪಿ ಮರುತಃ ಪಿತೃಪಾಸ್ತ್ರಯಃ ॥ ೧೪ ॥

ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ದಶ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಋಭುಪೂರ್ವಕಾಃ ।
ಷಡಾದಿತ್ಯಕಾ ಏತೇ ಶತಸ್ಥಾ ವಿತ್ತಪೋಪಮಾಃ ॥ ೧೫ ॥

ಋತೇ ತು ತಾತ್ತ್ವಿಕಾನ್ ದೇವಾನ್ ನಾರದಾದೀಂಸ್ತಥೈವ ಚ ।
ಪ್ರಹ್ಲಾದಾದುತ್ತಮಃ ಕೋ ನು ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತೋ ಜಗತ್ತ್ರಯೇ ॥ ೧೬ ॥

ಪಾವಕೋಽಗ್ನಿಸುತಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಉಕ್ತಾಃ ಕಾಶ್ಚನ ದೇವತಾಃ ।
ಸ್ವಾಯಂಭುವಂ ತಾಮಸಂ ಚ ಮನುಂ ವೈವಸ್ವತಂ ತಥಾ ॥ ೧೭ ॥

ಕಕುತ್ಸ್ಥಶ್ಚವನೋತಥ್ಯೌ ಬಲಿರ್ವೈನ್ಯಶ್ಚ ಹೈಹಯಃ ।
ಆರ್ಷಭೋ ಭರತಶ್ಚಾಪಿ ದೌಷ್ಯಂತಿಭರತೋ ಗಯಃ ॥ ೧೮ ॥

ಪಿತರಃ ಸಪ್ತಮಾಂಧಾತೃಶಶಬಿಂದುಪ್ರಿಯವ್ರತಾಃ ।
ಋತಧಾಮಾದಯಃ ಕರ್ಮದೇವಾ ಗಂಧರ್ವಕಾಷ್ಟಕಮ್ ॥ ೧೯ ॥

ಪಾವಕಾದ್ಯಾ ಇಮೇಽರ್ಥೇಶನ್ಯೂನಾ ವಹ್ನೇಃ ಶತಾವರಾಃ ।
ಗಂಗಾ ಪರ್ಜನ್ಯಸಂಜ್ಞೋಷಾ ರೋಹಿಣೀ ಶಾಮಲಾ ಚ ಷಟ್ ॥ ೨೦ ॥

ಪೃಥುನಾ ದ್ವಿಗುಣಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ಸ್ವಾಹಾಯಾ ಅಥ ಕೇಚನ ।
ಅಥ ಸ್ವಾಹಾಽಥ ಚ ಬುಧೋ ಬುಧಾಚ್ಚೋಷಾ ತ್ವನಂತರಾಃ ॥ ೨೧ ॥

ಸ್ವಾಹಾಯಾಸ್ತಾದೃಶನ್ಯೂನಾಸ್ತಸ್ಯಾ ಅಪ್ಯವರಃ ಶನಿಃ ।
ಶನೇಶ್ಚ ಪುಷ್ಕರೋ ನ್ಯೂನ ಉಷಸಸ್ತು ದಶಾವರಃ ॥ ೨೨ ॥

ತತ ಆಜಾನಜಾ ದೇವಾ ಕರ್ಮಜೇಭ್ಯಃ ಶತಾವರಾಃ ।
ತುಂಬುರ್ವಾದಿಶತಂ ಚೈವ ಉರ್ವಶ್ಯಾದ್ಯಪ್ಸರಸ್ತಥಾ ॥ ೨೩ ॥

ಋಷಯಶ್ಚ ವಸಿಷ್ಠಾದೀನ್ ಋತ ಆಜಾನಜಾ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ತತ್ಸಮಾ ವಹ್ನಿಪುತ್ರಾ ಯೇ ಕೃಷ್ಣದಾಸಾಃ ಸಹಸ್ರಶಃ ॥ ೨೪ ॥

ಪಿತೃಭ್ಯೋ ದೇವಗಂಧರ್ವಾ ಅಷ್ಟೋತ್ತರಶತಂ ವಿನಾ ।
ತೇಭ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಸ್ಯುಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ ॥ ೨೫ ॥

ತೇಭ್ಯಶ್ಚ ಮಾನುಷಾಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ಕ್ರಮಾಚ್ಛತಗುಣಾವರಾಃ ।
ವಿಷ್ಣುಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮವಾಣೀಶನೀಲೋಮೇಂದ್ರಾ ಅಸುರ್ಗುರುಃ ॥ ೨೬ ॥

ಪ್ರವಹಃ ಸೂರ್ಯವರುಣೌ ನಾರದಾಗ್ನಿಮರೀಚಯಃ ।
ಮಿತ್ರವಿಘ್ನೇಶ್ವರೌ ಕೇಚಿತ್ ಪೃಥುಗಂಗಾ ಚ ಕೇಚನ ॥ ೨೭ ॥

ಸ್ವಾಹಾ ಬುಧೋಷಾಶನಯಃ ಪುಷ್ಕರಾಜಾನದೇವತಾಃ ।
ಪಿತರೋ ದೇವಮನುಜಗಂಧರ್ವಾಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ ॥ ೨೮ ॥

ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮಪರ್ಯಂತಾಃ ಪ್ರೀಯಂತಾಂ ಗುರವೋ ಮಮ ।
ಇತ್ಯೇತತ್ ತಾರತಮ್ಯಂ ಯೋ ಜಾನೀಯಾದಥವಾ ಪಠೇತ್ ।
ತಸ್ಮೈ ಶ್ರದ್ದಧತೇ ವಿಷ್ಣುಃ ಪ್ರೀಯತೇ ಭಗವಾನ್ ಪರಃ ॥ ೨೯ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀರಘುವರ್ಯತೀರ್ಥಶಿಷ್ಯಶ್ರೀಮದ್ರಘೂತ್ತಮತೀರ್ಥಮುನಿಕೃತಂ
ಅವರೋಹಣಗುಣತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ ॥

*****

೫೭. ಗುಣತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀರಘೂತ್ತಮತೀರ್ಥಕೃತಮ್)

ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಾ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾ ಸ್ಥಾವರಾ ಜಂಗಮಾಸ್ತತಃ ।
ತೇಭ್ಯೋಽಪ್ಯುಚ್ಚಾಃ ಸರ್ವಗುಣೈರ್ಭಕ್ತಾ ಯೇ ಮಾನುಷೋತ್ತಮಾಃ ॥ ೧ ॥

ತೇಭ್ಯೋಽಧಿಕಾ ನೃಪಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ನೃಪೈಃ ಶತಗುಣೋತ್ತಮಾಃ ।
ಮಾನುಷಾ ಯೇ ತು ಗಂಧರ್ವಾಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಶತಗುಣಾಧಿಕಾಃ ॥ ೨ ॥

ಗಂಧರ್ವಾ ದೇವಸಂಜ್ಞಾ ಯೇ ತೇಭ್ಯಃ ಶತಗುಣಾಧಿಕಾಃ ।
ಅಷ್ಟೋತ್ತರಶತಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಶತೋನಶತಕೋಟಯಃ ॥ ೩ ॥

ಋಷಯೋ ಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನಾಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಶತಗುಣಾಧಿಕಾಃ ।
ಚಿರಾಖ್ಯಾಃ ಪಿತರಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಪಂಚಾಶದ್ಗುಣತೋಽಧಿಕಾಃ ॥ ೪ ॥

ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತಾಶ್ಚಾಪ್ಸರಸಸ್ತೇಭ್ಯೋಽಪಿ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ ।
ಆಜಾನಜಾಸ್ತು ಯೇ ದೇವಾ ಹರಿಭಕ್ತಾ ಮಹೌಜಸಃ ॥ ೫ ॥

ಋಷ್ಯಶೀತಿಸ್ತು ಗಂಧರ್ವಾಸ್ತುಂಬುರ್ವಾದ್ಯಾಃ ಶತಂ ಮತಾಃ ।
ಉರ್ವಶ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ಚಾಪ್ಸರಸಃ ಶತಮಾಜಾನಜಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೬ ॥

ಅಗ್ನಿಪುತ್ರಾಃ ಪಾವಕಾನ್ಯೇ ಆಜಾನಜಸಮಾ ಮತಾಃ ।
ತೇ ತತ್ರ ಶತಸಂಯುಕ್ತದ್ವ್ಯಷ್ಟಸಾಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಕಾಃ ॥ ೭ ॥

ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ವನಿತಾಸ್ತತ್ರ ಕಶೇರುಸ್ತ್ವಷ್ಟುಜೋತ್ತಮಾ ।
ಯಶೋದಾ ಸಾ ಧರಾದೇವೀ ಕಥಿತಾಽಽಜಾನಜಾಧಿಕಾ ॥ ೮ ॥

ತತೋಽಪ್ಯದಿತಿರುತ್ಕೃಷ್ಟಾ ತಸ್ಯಾಃ ಕಶ್ಯಪ ಉತ್ತಮಃ ।
ಆಜಾನಜೇಭ್ಯೋಽಪಿ ವರಃ ಪುಷ್ಕರಃ ಕರ್ಮಪಾಲಕಃ ॥ ೯ ॥

ಪುಷ್ಕರಾಚ್ಚ ಶನಿಸ್ತಸ್ಮಾದುಷಾನಾಮಾತ್ಮಿಕಾಽಧಿಕಾ ।
ಪುಷ್ಕರಾತ್ ಸಾ ದಶಗುಣೈರುಚ್ಚಾ ತಸ್ಯಾ ಬುಧೋಽಧಿಕಃ ॥ ೧೦ ॥

ಬುಧಾತ್ ಸ್ವಾಹಾಽಧಿಕಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಚೋಷಸಸ್ತು ದಶಾಧಿಕಾ ।
ಸ್ವಾಹಾಯಾ ಉತ್ತಮಾಃ ಕೇಚಿಜ್ಜ್ಞಾತವ್ಯಾ ದೇವಸರ್ಗಿಣಃ ॥ ೧೧ ॥

ತೇಭ್ಯೋಽಪ್ಯುಚ್ಚಾ ಉಷಾಗಂಗಾಸಂಜ್ಞಾಪರ್ಜನ್ಯಶಾಮಲಾಃ ।
ರೋಹಿಣೀತಿ ಷಡೇತಾಸ್ತು ಸ್ವಾಹಾಯಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ ॥ ೧೨ ॥

ತತೋಽಧಿಕಾಃ ಕರ್ಮದೇವಾಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಪೃಥುರ್ಗಯಃ ।
ಶಶಬಿಂದುಶ್ಚ ಮಾಂಧಾತಾ ದೌಷ್ಯಂತಿರ್ಭರತಸ್ತಥಾ ॥ ೧೩ ॥

ಕಕುಸ್ಥೋಽನ್ಯಶ್ಚ ಭರತಃ ಪ್ರಿಯವ್ರತಪರೀಕ್ಷಿತೌ ।
ಇತ್ಯಾದಿ ರಾಜಶತಕಂ ಸಪ್ತೇಂದ್ರಾ ಬಲಿಪೂರ್ವಕಾಃ ॥ ೧೪ ॥

ಏಕಾದಶೈತೇ ಮನವಃ ಕರ್ಮದೇವಾ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ಉಚಥ್ಯಶ್ಚಾವನೋಽಷ್ಟೌ ಚ ಗಂಧರ್ವಾಃ ಪಿತೃಸಪ್ತಕಮ್ ॥ ೧೫ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದಃ ಪಾವಕಶ್ಚೈವ ಕರ್ಮದೇವಸಮಾ ಇಮೇ ।
ಜ್ಞೇಯಾ ಆಜಾನಜೇಭ್ಯಸ್ತೇ ಸರ್ವೇ ಶತಗುಣಾಧಿಕಾಃ ॥ ೧೬ ॥

ಉಕ್ತಾಸ್ತತೋಽಧಿಕಾಃ ಕೇಚಿಜ್ಜ್ಞಾತ್ವಾ ದೇವಜಾತಯಃ ।
ತತೋಽಧಿಕಾಃ ಶತಸ್ಥಾಂತರ್ಗತಾ ನವತಿದೇವತಾಃ ॥ ೧೭ ॥

ರುದ್ರಾ ಏಕಾದಶಾದಿತ್ಯಾ ಏಕಾದಶ ಹರಿಂ ವಿನಾ ।
ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ದಶಾಷ್ಟೌ ಚ ವಸವೋ ಮರುತಸ್ತಥಾ ॥ ೧೮ ॥

ಪ್ರಧಾನವಾಯುನಾ ಸಾಕಂ ಪಂಚಾಶತ್ತಿತರಸ್ತ್ರಯಃ ।
ಋಭವಶ್ಚ ತ್ರಯೋ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಶ್ವಿನೌ ತಥಾ ॥ ೧೯ ॥

ಏತೇ ಶತಸ್ಥಾಸ್ತನ್ಮಧ್ಯೇ ಆದಿತ್ಯಾನಾಂ ಚತುಷ್ಟಯಮ್ ।
ವಿವಸ್ವದಿಂದ್ರವರುಣಮಿತ್ರಾ ಇತಿ ಸದಾಶಿವಃ ॥ ೨೦ ॥

ರುದ್ರ ಏಕೋ ವಸುಶ್ಚಾಗ್ನಿಃ ಪ್ರಧಾನಸ್ತ್ವೈಜಸಸ್ತಥಾ ।
ಪ್ರವಹಶ್ಚೇತಿ ಮರುತಸ್ತ್ರಯಶ್ಚೈತೇ ನವೋತ್ತಮಾಃ ॥ ೨೧ ॥

ಪರ್ಜನ್ಯೋಽಧಮ ಉದ್ದಿಷ್ಟಸ್ತತೋ ನವತಿದೇವತಾಃ ।
ಪ್ರಾಣಾದ್ಯಾಃ ಪಂಚಮರುತಸ್ತನ್ಮಧ್ಯೇ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮಾಃ ॥ ೨೨ ॥

ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕಾಯಾಂ ತು ಶತಸ್ಥೇ ತು ಬೃಹಸ್ಪತೇಃ ।
ಗಣೆತತ್ವಾದನ್ಯ ಏಕೋ ಜ್ಞಾತವ್ಯೋಽತ್ರ ವಿವಕ್ಷಿತಃ ॥ ೨೩ ॥

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ಗಣಪತಿರ್ಧನೇಶ ಇತಿ ಚ ತ್ರಯಃ ।
ಸಮಾ ನವತಿಭಿರ್ದೇವೈಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತೈರಖಿಲೈರ್ಮತಾಃ ॥ ೨೪ ॥

ಪ್ರಾವಹೀ ಚ ತಥಾ ತಾರಮಿತ್ರೌ ನಿರ್ಋತಿರೇವ ಚ ।
ಚತ್ವಾರ ಏತೇ ಕಥಿತಾಃ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ ॥ ೨೫ ॥

ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗಿರಸೌ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ ।
ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚೇತಿ ವಿಧಿಜಾಸ್ತತೋ ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುಃ ॥ ೨೬ ॥

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಶ್ಚೇತಿ ನವ ಮಿತ್ರಾದಿಭ್ಯೋಽಧಿಕಾ ಮತಾಃ ।
ಅಗ್ನಿರ್ಭೃಗುಃ ಪ್ರಸೂತಿಶ್ಚ ಮರೀಚ್ಯಾದಿಭ್ಯ ಉತ್ತಮಾಃ ॥ ೨೭ ॥

ಮಿತ್ರಾದೇರ್ದ್ವಿಗುಣೋತ್ಕೃಷ್ಟೋ ಭಕ್ತ್ಯಾದ್ಯೈರಖಿಲೈರ್ಗುಣೈಃ ।
ತೇಭ್ಯೋಽಧಿಕೋ ನಾರದಸ್ತು ನಾರದಾದ್ವರುಣೋಽಧಿಕಃ ॥ ೨೮ ॥

ಅಗ್ನೇಃ ಸಕಾಶಾದ್ವರುಣಃ ಪಾದಮಾತ್ರಾಧಿಕೋ ಮತಃ ।
ಯಮೇಂದುಸೂರ್ಯಮಾನವ್ಯೋ ಹ್ಯರ್ಧಗುಣತೋಽಧಿಕಾಃ ॥ ೨೯ ॥

ವರುಣಾದಿತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಜ್ಞಾನಾದ್ಯೈರಖಿಲೈರ್ಗುಣೈಃ ।
ಸನಕಾದ್ಯಾಸ್ತತೋಽಪ್ಯಚ್ಚಾಃ ಕುಮಾರಾದಿತರೇ ತ್ರಯಃ ॥ ೩೦ ॥

ತದುಚ್ಚಃ ಪ್ರವಹೋ ವಾಯುಃ ಸೋಮಾದೇರ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಃ ।
ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಗುರುರ್ದಕ್ಷೋ ರತಿಶಚ್ಯನಿರುದ್ಧಕಾಃ ॥ ೩೧ ॥

ಷಡೇತೇ ಪಂಚಗುಣತಃ ಪ್ರವಹಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾ ಮತಾಃ ।
ಅನಿರುದ್ಧಾದಿದೇವೇಭ್ಯಃ ಪ್ರಾಣೋ ದಶಗುಣಾಧಿಕಃ ॥ ೩೨ ॥

ನಾಸಿಕ್ಯಸಂಜ್ಞೋ ನಾಸಿಕ್ಯಾದಿಂದ್ರಕಾಮೌ ದಶಾಧಿಕೌ ।
ಕಾಮಾದಿಂದ್ರಃ ಕಿಂಚಿದುಚ್ಚಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ದಶಗುಣಾಧಿಕಾಃ ॥ ೩೩ ॥

ಸೌಪರ್ಣೀವಾರುಣೀಗೌರ್ಯಸ್ತಾಭ್ಯೋಽಪಿ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ ।
ನೀಲಾ ಜಾಂಬವತೀ ಭದ್ರಾ ಕಾಲಿಂದೀ ಲಕ್ಷಣಾ ತಥಾ ॥ ೩೪ ॥

ಮಿತ್ರವಿಂದೇತಿ ಷಡ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪತ್ನ್ಯಸ್ತತ್ರ ಚ ಕಿಂಚನ ।
ಉಚ್ಚಾ ಜಾಂಬವತೀ ಜ್ಞೇಯಾ ತಾಭ್ಯಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಿಕಾ ॥ ೩೫ ॥

ಶೇಷವೀಂದ್ರಮೃಡಾಸ್ತೇ ಚ ಸ್ವಭಾರ್ಯಾಭ್ಯೋ ದಶಾಧಿಕಾಃ ।
ತೇಭ್ಯಶ್ಚ ವಾಣೀಭಾರತ್ಯೌ ಪ್ರೋಕ್ತೇ ಶತಗುಣಾಧಿಕೇ ॥ ೩೬ ॥

ತಾಭ್ಯಾಂ ತಯೋಃ ಪತೀ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಶತಗುಣಾಧಿಕೌ ।
ತಾಭ್ಯಾಂ ರಮಾ ಕೋಟಿಗುಣಾ ತತೋಽನಂತಗುಣೋ ಹರಿಃ ।
ನ ತಸ್ಮಾದಧಿಕಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ಸಮೋ ವಾಽಪಿ ಕಥಂಚನ ॥ ೩೭ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀರಘೂತ್ತಮತೀರ್ಥಕೃತ(?) ಆರೋಹಣಗುಣತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ ॥

★★★★★

೫೮. ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ (ಶ್ರೀಸತ್ಯವ್ರತತೀರ್ಥಕೃತ)

(ಅಥ ಸತ್ಯವ್ರತಸ್ವಾಮಿಭಿಃ ಶಿಷ್ಯಹಿತಾರ್ಥಂ ಕೃತೋ ವಾಕ್ಯರೂಪಸ್ತಾರತಮ್ಯ-ಸಂಗ್ರಹೋ ಲಿಖ್ಯತೇ)

ಆದೌ ಹರಿಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮಃ ॥ ೧ ॥

ತದನು ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ । ಅನಂತಾನಂತಗುಣೇನ ನೀಚಾ ॥ ೨ ॥

ತದನು ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ । ಕೋಟಿಗುಣೇನ ನೀಚೌ । ಜ್ಞಾನಾನಂದಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಅನಂತಾನಂತಗುಣೇನ ನೀಚೌ ॥ ೩ ॥

ತದನು ಸರಸ್ವತೀಭಾರತ್ಯೌ । ಶತಗುಣೇನ ನೀಚೇ । ಜ್ಞಾನಾನಂದಾಪೇಕ್ಷ-ಯಾಽನಂತಾನಂತಗುಣೇನ ನೀಚೇ ॥ ೪ ॥

ತದನು ಗರುಡಶೇಷರುದ್ರಾಃ । ಶತಗುಣೇನ ನೀಚಾಃ ॥ ೫ ॥

ತದನು ಪರಮಾತ್ಮಪತ್ನ್ಯಃ ಷಣ್ಮಹಿಷ್ಯಃ - ನೀಲಾ- ಭದ್ರಾ- ಮಿತ್ರವಿಂದಾ- ಕಾಲಿಂದೀ- ಲಕ್ಷಣಾ-ಜಾಂಬವತ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಪಂಚಗುಣೇನ ನೀಚಾಃ । ತಾಸು ಜಾಂಬವತ್ಯಾಃ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾವೇಶೇನ ಸಾ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಾ ॥ ೬ ॥

ತತಃ ಸೌಪರ್ಣ್ಯಾದಯಃ ಷಣ್ಮಹಿಷ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಗುಣದ್ವಯೇನ ನೀಚಾಃ । ಸ್ವಪತ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ದಶಗುಣೇನ ನೀಚಾಃ ॥ ೭ ॥

ತತ ಇಂದ್ರಕಾಮೌ ಸೌಪರ್ಣ್ಯಾದಿತ್ರಯಾಪೇಕ್ಷಯಾ ದಶಗುಣೇನ ನೀಚೌ ॥ ೮ ॥

ತತ ಆಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣೋ ದಶಗುಣನೀಚಃ ॥ ೯ ॥

ತತಃ ಕಾಮಪುತ್ರೋಽನಿರುದ್ಧೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನುರ್ದಕ್ಷಪ್ರಜೇಶ್ವರಃ ಶಚೀ ರತಿಃ - ಏತೇ ಷಟ್ ದಶಗುಣೇನ ನೀಚಾಃ ॥ ೧೦ ॥

ತತಃ ಪ್ರವಹವಾಯುಃ ಪಂಚಗುಣೇನ ನೀಚಃ ॥ ೧೧ ॥

ತತಶ್ಚಂದ್ರಃ ಸೂರ್ಯೋ ಯಮಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವಪತ್ನೀ ಶತರೂಪಾ । ಏತೇ ಚತ್ವಾರಃ ಗುಣದ್ವಯೇನ ನೀಚಾಃ ॥ ೧೨ ॥

ತತಃ ವರುಣಃ ಪಾದಪಾದಾರ್ಧಗುಣೇನ ನೀಚಃ ॥ ೧೩ ॥

ತತೋ ನಾರದಃ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಃ ॥ ೧೪ ॥

ತತೋ ಭೃಗುರಗ್ನಿರ್ಪ್ರಸೂತಿರ್ದಕ್ಷಪತ್ನೀ । ಏತೇ ತ್ರಯಃ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾಃ । ವರುಣಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಪಾದೇನ ನೀಚಾಃ ॥ ೧೫ ॥

ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾಃ । ಮರೀಚಿಃ-ಅತ್ರಿಃ-ಅಂಗೀರಾಃ-ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ-ಪುಲಹಃ-ಕ್ರತುಃ-ವಸಿಷ್ಠಃ - ಏತೇ ಸಪ್ತ । ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ವೈವಸ್ವತಮನುರೇತೇ ನವ ಅಗ್ನ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾಃ ॥ ೧೬ ॥

ತತೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಪತ್ನೀ ತಾರಾ । ಪ್ರವಹಸ್ಯಪತ್ನೀ ಪ್ರಾವಹೀ । ನಿರ್ಋತಿಃ ಮಿತ್ರನಾಮಕಸೂರ್ಯಃ ಏತೇ ಚತ್ವಾರಃ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾಃ - ಅಗ್ನ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ದ್ವಿಗುಣೇನ ನೀಚಾಃ ॥ ೧೭ ॥

ತತೋ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋಽಶ್ವಿನೌ ಗಣೇಶ್ವರಃ ಕುಬೇರ ಏತೇ ಚತ್ವಾರಃ ಶೇಷಶತಸ್ಥೇಷು ನಾಮಗ್ರಹಣೇನ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮಾಃ । ಏಕೋನಪಂಚಾಶನ್ಮರುತಃ (೪೯), ರುದ್ರಾಃ (೧೧), ಆದಿತ್ಯಾಃ (೧೨), ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ (೧೦), ವಸವಃ (೮), ಪಿತರಃ(೩), ಋಭುಗಣಃ (೧), ದ್ಯುಲೋಕಾಭಿಮಾನಿನೀ ಭಾರತೀ (೧), ಪೃಥಿವ್ಯಭಿಮಾನೀ ಶನೈಶ್ಚರಃ(೧), ಪ್ರಧಾನವಾಯುಃ(೧), ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ(೧), ಅಶ್ವಿನೌ (೨) ಏತೇ ಶತಸ್ಥಾಃ।

ಏತೇಷು ಮಧ್ಯೇ ಉಕ್ತಾಃ ಷಡಾದಿತ್ಯಾಃ (೬), ರುದ್ರಾಃ (೧), ಅಗ್ನಿಃ (೧), ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ (೧), ಆಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣಃ (೧), ಪ್ರವಹಃ (೧), ಪ್ರಧಾನವಾಯುಃ (೧), ಅಶ್ವಿನೌ (೨), ದ್ಯುಲೋಕಾಭಿಮಾನಿನೀ ಭಾರತೀ (೧) = ೧೫ ಏತೇ ಉಕ್ತಾಃ । ॥ ೧೮ ॥

ತತಃ ಕರ್ಮದೇವಾಃ । ರಾಜಾನಃ (೧೦೦), ಇಂದ್ರಾಃ (೭), ಗಂಧರ್ವಾಃ (೮), ಅಪ್ಸರಸಃ (೭), ಮನವಃ (೧೧), ಪಿತರಃ (೭), ಚ್ಯವನೋಚಥ್ಯೌ (೨), ಪಾವಕಃ (೧) । ಏತೇ ಅಶ್ವಿನ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾಃ ॥ ೧೯ ॥

ತದನು ಭಾಗೀರಥೀ । ಮೇಘಾಭಿಮಾನೀ ಪರ್ಜನ್ಯಃ । ಸೂರ್ಯಪತ್ನೀ ಸಂಜ್ಞಾ । ಚಂದ್ರಪತ್ನೀ ರೋಹಿಣೀ । ಯಮಪತ್ನೀ ಶಾಮಲಾ । ಅನಿರುದ್ಧಪತ್ನೀ ಉಷಾ । ಏತೇ ಷಟ್ ಕರ್ಮದೇವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾಃ । ಮಿತ್ರಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಗುಣದ್ವಯೇನ ನೀಚಾಃ ॥ ೨೦ ॥

ತತಃ ಕೇಚನ ದೇವಾಃ ಕೇಚನ ಋಷಯಃ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾಃ ॥ ೨೧ ॥

ತತಃ ಅಗ್ನಿಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾಹಾ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾ । ಗಂಗಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ದ್ವಿಗುಣೇನ ನೀಚಾ ॥ ೨೨ ॥

ತದನು ಜಲಸ್ಥಾವಾಂತರಾಭಿಮಾನೀ ಬುಧಃ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಃ ॥ ೨೩ ॥

ತದನು ನಾಮಾಭಿಮಾನಿನೀ ಉಷಾದೇವೀ ಬುಧಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾ । ಸ್ವಾಹಾಪೇಕ್ಷಯಾ ದಶಗುಣೇನ ನೀಚಾ ॥ ೨೪ ॥

ತದನು ಪೃಥಿವ್ಯಭಿಮಾನೀ ಶನೈಶ್ಚರಃ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಃ ॥ ೨೫ ॥

ತದನು ಕರ್ಮಾಭಿಮಾನೀ ಪುಷ್ಕರಃ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಃ ॥ ೨೬ ॥

ತದನು ಆಜಾನದೇವಾಃ ತುಂಬುರುಪ್ರಮುಖಾಃ ಶತಗಂಧರ್ವಾಃ (೧೦೦) । ಉರ್ವಶೀಪ್ರಭೃತಿಶತಾಪ್ಸರಃ ಸ್ತ್ರಿಯಃ (೧೦೦) । ಋಷಯಃ (೮೦) ಏತೇ ಅಜಾನದೇವಾಸ್ತತ್ಸಮಾಃ। ಅಗ್ನಯಃ(೪೭)। ಅಗ್ನಿಪುತ್ರಾಃ(೧೬೦೦೦) ತತ್ಸಮಾಃ। ಕರ್ಮದೇವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಶತಗುಣೇನ ನೀಚಾಃ ॥ ೨೭ ॥

ತದನು ಕಾಶ್ಚನ ಅಪ್ಸರಃಸ್ತ್ರಿಯಃ ಕೃಷ್ಣಾಂಗಸಂಗಾಪೇಕ್ಷಾವತ್ಯಃ । ಏತಾ ಆಜಾನ-ದೇವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಗುಣದ್ವಯೇನ ನೀಚಾಃ ॥ ೨೮ ॥

ತದನು ಪಿತರಃ ಪಂಚಾಶದ್ಗುಣೇನ ನೀಚಾಃ। ಆಜಾನದೇವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಶತಗುಣೇನ ನೀಚಾಃ ॥ ೨೯ ॥

ತದನು ದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ । ತೇಷು ಮಧ್ಯೇ ಶತನ್ಯೂನಶತಕೋಟಯಃ ಋಷಯಃ ಪಿತ್ರಪೇಕ್ಷಯಾ ಶತಗುಣೇನ ನೀಚಾಃ ॥ ೩೦ ॥

ತದನು ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತಗುಣೇನ ನೀಚಾಃ ॥ ೩೧ ॥

ತದನು ಕ್ಷಿತಿಪಾಃ ಶತಗುಣೇನ ನೀಚಾಃ ॥ ೩೨ ॥

ತದನು ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮಾಃ ಶತಗುಣೇನ ನೀಚಾಃ ॥ ೩೩ ॥

ಇಂದ್ರಕಾಮಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಶತಗುಣೇನೋತ್ತಮಾಃ। ರುದ್ರಾದಯಃ ಪಾರ್ವತ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ನವತಿಗುಣೇನೋತ್ತಮಾಃ। ಷಣ್ಮಹಿಷ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ವಿಂಶತಿಗುಣೇನೋತ್ತಮಾಃ।

ಜೀವಾಃ ತ್ರಿವಿಧಾಃ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ ರಾಜಸಾಃ ತಾಮಸಾಶ್ಚೇತಿ । ತಾಮಸಾ ಅಪಿ ತ್ರಿವಿಧಾಃ । ತಾಮಸಸಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ ಮನುಷ್ಯಾಧಮಾಃ । ತಾಮಸರಾಜಸಾ ದೈತ್ಯಭೃತ್ಯಾಃ । ತಾಮಸತಾಮಸಾಃ ಪ್ರಧಾನದೈತ್ಯಾಃ । ರಾಜಸಾ ಅಪಿ ತ್ರಿವಿಧಾಃ ರಾಜಸತಾಮಸಾ ಅಜ್ಞಾಃ। ರಾಜಸರಾಜಸಾಃ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಣಃ। ರಾಜಸಸಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮಾಃ। ರಾಜಸಸಾತ್ತ್ವಿಕಾ ಅಪಿ ಚತುರ್ವಿಧಾಃ। ರಾಜಸಸಾತ್ತ್ವಿಕೇಷು ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ । ರಾಜಸಸಾತ್ತ್ವಿಕೇಷು ಸ್ವಲ್ಪರಾಜಸಾಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಃ । ರಾಜಸಸಾತ್ತ್ವಿಕೇಷು ಸಮಸತ್ತ್ವರಾಜಸಾಃ ವೈಶ್ಯಾಃ। ರಾಜಸಸಾತ್ತ್ವಿಕೇಷು ರಜೋಧಿಕಾಃ ತಾಮಸಾಃ ಶೂದ್ರಾಃ। ರಾಜಸಸಾತ್ತ್ವಿಕೇಷು ಸಾತ್ತ್ವಿಕಸಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ ಪರಮಹಂಸಾಃ । ಸಾತ್ತ್ವಿಕಭಾಗಃ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಃ। ತೇಷು ಪರಮಹಂಸಾಧಿಕರಜಸಃ ಹಂಸಾಃ। ಹಂಸಾಧಿಕರಜಸೋ ಬಹೂದಾಃ। ಬಹೂದಾಧಿಕರಜಸಃ ಕುಟೀಚಕಾಃ। ಕುಟೀಚಾಧಿಕರಜಸೋ ವನಸ್ಥಾಃ । ವನಸ್ಥಾಧಿಕರಜಸೋ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಃ । ಬ್ರಹ್ಮಚಾರ್ಯಧಿಕರಜಸೋ ಗೃಹಸ್ಥಾಃ। ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾ ಅಪಿ ತ್ರಿವಿಧಾಃ। ಸಾತ್ತ್ವಿಕತಾಮಸಾಃ ಪಿತೃಗಂಧರ್ವಾದಯಃ। ಚಕ್ರವರ್ತ್ಯಂತಾಸಾತ್ತ್ವಿಕರಾಜಸಾ ಋಷಯಃ । ಸಾತ್ತ್ವಿಕಸಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ ತಾತ್ತ್ವಿಕದೇವಾಃ ಪುಷ್ಕರಾದಿಬ್ರಹ್ಮಪರ್ಯಂತಾಃ । ಸಾತ್ತ್ವಿಕಸಾತ್ತ್ವಿಕಾ ಅಪಿ ತ್ರಿವಿಧಾಃ । ಸಾತ್ತ್ವಿಕಸಾತ್ತ್ವಿಕ ತಾಮಸಾಃ । ಇಂದ್ರಾದಿವ್ಯತಿರಿಕ್ತತಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ । ಸಾತ್ತ್ವಿಕಸಾತ್ತ್ವಿಕರಾಜಸಃ ಇಂದ್ರಃ । ಸಾತ್ತ್ವಿಕಸಾತ್ತ್ವಿಕಸಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಃ । ಸಾತ್ತ್ವಿಕಸಾತ್ತ್ವಿಕಸಾತ್ತ್ವಿಕಸಾತ್ತ್ವಿಕಶ್ಚತುರ್ಮುಖಃ । ಸಾತ್ತ್ವಿಕಸಾತ್ತ್ವಿಕಸಾತ್ತ್ವಿಕರಾಜಸೀ ಬ್ರಹ್ಮಾಣೀ । ಸಾತ್ತ್ವಿಕಸಾತ್ತ್ವಿಕಸಾತ್ತ್ವಿಕತಾಮಸಾಃ ರುದ್ರಾದಯಃ।

ಕರ್ಮತ್ರೈವಿಧ್ಯಮ್ । ಸಂಚಿತಂ ಪ್ರಾರಬ್ಧಮಾಗಾಮೀ ಚೇತಿ । ಸಂಚಿತಮಪಿ ದ್ವಿವಿಧಂ ಪುಣ್ಯಪಾಪಭೇದಾತ್ । ಪಾಪಾನಾಮಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನೇನ ನಾಶಃ । ನಾಶೋ ನಾಮ ದ್ವೇಷಿಣಾಂ ತತ್ಫಲಭೋಗಃ। ಕಾಮ್ಯಮಕಾಮ್ಯಮಿತಿ ಪುಣ್ಯಮಪಿ ದ್ವಿವಿಧಮ್ । ಅಕಾಮ್ಯಮಂತಃಕರಣಶುದ್ಧಿದ್ವಾರಾ ಹರ್ಯಪರೋಕ್ಷಂ ಜನಯತಿ । ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಭೇದಾತ್ ಕಾಮ್ಯಮಪಿ ದ್ವಿವಿಧಂ । ಇಷ್ಟಸ್ಯ ಭೋಗಃ । ಅನಿಷ್ಟಸ್ಯ

ಸುಹೃತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪೋ ನಾಶಃ । ಪ್ರಾರಬ್ಧಮಪಿ ದ್ವಿವಿಧಂ । ಪುಣ್ಯಪಾಪಭೇದಾತ್ । ಪಾಪಾನಾಂ ಭೋಗೇನ ನಾಶಃ । ಉಪಮರ್ದಶ್ಚ । ಪುಣ್ಯಮಪಿ ದ್ವಿವಿಧಮಿಷ್ಟಾನಿಷ್ಟ ಭೇದಾತ್ । ಅನಿಷ್ಟಸ್ಯಾಪ್ಯುಪಮರ್ದಃ । ಇಷ್ಟಸ್ಯ ಪೂರ್ಣಭೋಗಃ । ಆಗಾಮ್ಯಪಿ ದ್ವಿವಿಧಮ್ । ಪಾಪಪುಣ್ಯಭೇದಾತ್ । ಪಾಪಾನಾಮಲೇಪಃ । ಅಲೇಪೋ ದ್ವಿವಿಧಃ । ಐಹಿಕೋ ಆಮುಷ್ಮಿಕಶ್ಚೇತಿ । ಐಹಿಕೋಽಶುಚಿತ್ವಾಪಾಂಕ್ತೇಯತ್ವಾದ್ಯಭಾವರೂಪಃ । ಆಮುಷ್ಮಿಕೋಽಪಿ ದ್ವಿವಿಧಃ । ನರಕಪ್ರಾಪ್ತಿರಾನಂದಹ್ರಾಸಾಭಾವಶ್ಚ । ಅತ್ರ ದ್ವಿತೀಯಾಭಾವಃ । ಸ್ವೋತ್ತಮದ್ರೋಹಾತ್ । ಪುಣ್ಯಮಪಿ ದ್ವಿವಿಧಮ್ । ಕಾಮ್ಯಾಕಾಮ್ಯಭೇದಾತ್ । ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಭೇದಾತ್ ಕಾಮ್ಯಮಪಿ ದ್ವಿವಿಧಮ್ । ಇಷ್ಟಸ್ಯ ಭೋಗಃ ಅನಿಷ್ಟಸ್ಯ ನಾಶಃ । ಅಕಾಮ್ಯತ್ವಂ ಆನಂದಾಭಿವೃದ್ಧಿಸಂಪಾದಕಮಿತಿ ।

ದೇವಾನಾಂ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಂ ದ್ವೌ ಮಾರ್ಗೌ । ಶೇಷಮಾರ್ಗೋಗರುಡಮಾರ್ಗಶ್ಚೇತಿ । ತತ್ರ ಶೇಷಮಾರ್ಗಃ ಪ್ರಥಮತ ಉಚ್ಯತೇ । ಗಂಧರ್ವಾದಿಸರ್ವದೇವತಾಪ್ರಭೃತೀನಾಮ್ ಕುಬೇರಲಯಃ । ಕುಬೇರವರುಣಯೋಶ್ಚಂದ್ರೇ । ಚಂದ್ರಸ್ಯ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೇ । ಸರ್ವಪಾರ್ಷದಾನಾಂ ಚಾನಿರುದ್ಧೇ । ಅನಿರುದ್ಧಸ್ಯ ಸನತ್ಕುಮಾರವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಸನಕಾದಿಯತೀನಾಂ ಚ ಕಾಮೇ । ಕಾಮಸ್ಯ ವಾರುಣ್ಯಾಂ । ವಾರುಣ್ಯಾಃ ಶೇಷೇ । ಶೇಷಸ್ಯ ಸರಸ್ವತ್ಯಾಮ್ । ಸರಸ್ವತ್ಯಾಶ್ಚ ಚತುರ್ಮುಖೇ ಲಯಃ । ಅಥ ಗರುಡಮಾರ್ಗೋಽಭಿಧೀಯತೇ । ಉಕ್ತವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾನಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಮಗ್ನೌ ಲಯಃ । ಅಗ್ನೇಃ ಸೂರ್ಯೇ । ಸೂರ್ಯಗಣೇಶಪೃಥಿವೀನಾಂ ಬೃಹಸ್ಪತೌ । ಬೃಹಸ್ಪತಿಭೃಗ್ವಾದೀನಾಂ ದಕ್ಷೇ । ವೈವಸ್ವತಾದ್ಯಾಃ ಮನವಃ ಪ್ರಿಯವ್ರತಾದ್ಯಾ ರಾಜಮುಖ್ಯಾಶ್ಚ ಸ್ವಾಯಂಭುವೇ । ದಕ್ಷಸ್ವಾಯಂಭುವಾನಾಂ ಮರುದ್ಗಣಾನಾಂ ಶಕ್ರೇ । ಶಕ್ರಸ್ಯ ಸೌಪರ್ಣ್ಯಾಮ್ । ಸೌಪರ್ಣ್ಯಾಃ ಗರುಡೇ । ಗರುಡಸ್ಯ ಸರಸ್ವತ್ಯಾಮ್ । ಸರಸ್ವತ್ಯಾಶ್ಚತುರ್ಮುಖೇ ಲಯಃ । ಚತುರ್ಮುಖಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೌ ಲಯಃ । ಸರ್ವಪಿತೄಣಾಂ ನಿರ್ಋತೇಶ್ಚ ಧರ್ಮೇ ಲಯಃ । ವರ್ಣಾಶ್ರಮರತಾನಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಧರ್ಮೇ ಪ್ರವೇಶಮಾತ್ರಮ್ । ತಸ್ಯ ಸ್ವಾಯಂಭುವೇ ಲಯಃ । ಇತ್ಯವಗಂತವ್ಯಮ್ ।

ಸತ್ಯವ್ರತಾಖ್ಯಚರಣಾ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಮ್ ।
ಸತ್ಯನಿಧ್ಯಾದಿಶಿಷ್ಯಾಣಾಂ ಜ್ಞಾನಾದ್ಯರ್ಥಂ ಚ ಚಕ್ರಿರೇ ॥
ಸತಾಂ ವಿಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಚಕ್ರುಃ ಶ್ರೀವ್ಯಾಸತುಷ್ಟಯೇ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಸತ್ಯವ್ರತಸ್ವಾಮಿಪಾದಕೃತತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ ॥

*****

೫೯. ಗುಣತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀಸತ್ಯವ್ರತತೀರ್ಥಕೃತ)

ಆದೌ ನಾರಾಯಣಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮಃ। ಅನಂತಗುಣಪೂರ್ಣಃ ॥ ೧ ॥

ತಸ್ಮಾದನಂತಗುಣನೀಚಾ ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ॥ ೨ ॥

ತಾಭ್ಯಾಃ ಸಕಾಶಾತ್ ಕೋಟಿಗುಣಾಧಮೌ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ವಾಯುಶ್ಚ ॥.....

ಪಂಚಾಶದ್ಭಿರ್ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವೋಃ ಸಹಸ್ರೈರಧಮಾ ಮತಾಃ।
ಪಂಚಭಿರ್ನಿರ್ಬುದೈರ್ಹೀನಾ ಮಾಯಾಃ ಸರ್ವಗುಣೈರ್ಮತಾಃ ॥ ೧ ॥

ಸೌಪರ್ಣೀ ವಾರುಣೀ ಚಾಥ ಹ್ಯುಮಾ ತದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ।
ತೇಭ್ಯೋ ದಶಾಧಮಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ದಶಶತಾಧಮಾಃ ॥ ೨ ॥

ಸಮಸ್ತಗುಣತೋ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವೋರ್ಲಕ್ಷಗುಣಾಧಮಾಃ।
ರಮಾಯಾ ಖರ್ವಗುಣತೋ ಹ್ಯಧಮಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೩ ॥

ತತಃ ಶಕ್ರಸ್ತಥಾ ಕಾಮಸ್ತತ್ರೇಂದ್ರಃ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮಃ।
ತಾಭ್ಯೋ ದಶಾಧಮೌ ಪ್ರೋಕ್ತೌ ..... ವಿಂಶಗುಣಾಧಮೌ ॥ ೪ ॥

ತ್ರಿಭ್ಯಃ ಶತಾಧಮೌ ಪ್ರೋಕ್ತೌ ತಾಭ್ಯಾಮಯುತತೋಽಧಮೌ।
ದಶಲಕ್ಷಾಧಮೌ ಪ್ರೋಕ್ತೌ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವೋರ್ನಿರಂತರಮ್ ॥ ೫ ॥

ರಮಾಯಾಃ ಸರ್ವಗುಣತೋ ಮಹಾಖರ್ವಾಧಮೌ ಸ್ಮೃತೌ।
ಏವಮುಕ್ತಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಛಾಂದೋಗ್ಯಮಾನತಃ ॥ ೬ ॥

ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವೋರಿಂದ್ರಕಾಮಾವವರೌ ದಶಕೋಟಿತಃ।
ರಮಾಯಾಃ ಸರ್ವಗುಣತೋ ಮಹಾಪದ್ಮಾಧಮೌ ಚ ತೌ ॥ ೭ ॥

ತೈತ್ತಿರೀಯೋಕ್ತರೀತ್ಯಾ ತು ಜ್ಞೇಯೌ ಮುಕ್ತೌ ಚ ಸಂಸೃತೌ।
ಅಥಾಹಂಕಾರಿಕಃ ಪ್ರಾಣಸ್ತತೋ ದಶಗುಣಾಧಮಃ ॥ ೮ ॥

ತತಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ದಕ್ಷೋ ಹ್ಯನಿರುದ್ಧೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ।
ಶಚೀ ರತಿಸ್ತಯಾ ಪ್ರಾಣಾನ್ ಮತಾ ದಶಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೯ ॥

ಇಂದ್ರಾಚ್ಛತಾಧಮಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ರುದ್ರಾದಯುತತೋಽಧಮಾಃ।
ವಾಯೋಃ ಸಮಸ್ತಗುಣತೋ ಹ್ಯಧಮಾ ದಶಕೋಟಿತ ಃ ॥ ೧೦ ॥

ರಮಾಯಾಃ ಸರ್ವಗುಣತೋ ಮಹಾಪದ್ಮಾಧಮಾ ಮತಾಃ।
ಮರೀಚಿನಾಮಾಂತರವಾನ್ ಪ್ರವಹೋ ವಾಯುರೀರಿತಃ ॥ ೧೧ ॥

ಕೋಣಾಧಿಪಃ ಸ ಏವೋಕ್ತೋ ನಾಸಿಕ್ಯೋ ಭೌತಿಕಸ್ತಥಾ ।
ಮುಮುಕ್ಷುಭಿರ್ಗಮ್ಯತಯಾ ಸೂತ್ರಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋಽರ್ಚಿರಾದಿಕೇ ॥ ೧೨ ॥

ಆತಿವಾಹಿಕ ಇತ್ಯುಕ್ತೋ .... ಪಂಚಗುಣಾಧಮಃ ।
ಪ್ರಧಾನವಾಯೋಸ್ತನಯಃ ಶಕ್ರಾತ್ ಪಂಚಶತಾಧಮಃ ॥ ೧೩ ॥

ವಿವಸ್ವಾನ್ ....ಜಲಮಾನೀ ಬುಧಸ್ತಸ್ಯಾ ಅಧಮಃ ಪಂಚಭಿರ್ಗುಣೈಃ ।

ಉಷಾ ನಾಮಾತ್ಮಿಕಾ ತಸ್ಮಾತ್ ಕೀರ್ತಿತಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ ।
ಸ್ವಾಹಾ ದಶಾಧಮಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಶತಾಧಮಾಃ ॥ ೧೪ ॥

ತತಃ ಶನೈಶ್ಚರಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಹ್ಯವರಃ ಪಂಚಭಿರ್ಗುಣೈಃ ।
ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಃ ಪುಷ್ಕರೋಥ ಉಷಸೋ ದಶತೋಽಧಮಃ ॥ ೧೫ ॥

ಸ್ವಾಹಾಶತಾಧಮಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಶತಾಧಮಃ ।
ಚತುಃಶತಾಧಮೋ ಮಿತ್ರಾತ್ ವಹ್ನೇರಷ್ಟಶತಾಧಮಃ ॥ ೧೬ ॥

ಸಹಸ್ರತಃ ಷೋಡಶಭಿರ್ದಕ್ಷಾದಷ್ಟಶತೋತ್ತರೈಃ ।
ಪುನಃ ಕತಿಪಯೈರಂಶೈರವರಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೧೭ ॥

ಚತುಃಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕೈರಂಶಾನಾಂ ಗಣನೇ ಕೃತೇ ।
ತೇಷ್ವಶೇಷ್ವಥ ಪಕ್ಷೇಣ ವಿಭಕ್ತೇಷು ಸುಬುದ್ಧಿಭಿಃ ॥ ೧೮ ॥

ಆಸನ್ ದ್ವಿಶತಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಷಷ್ಟ್ಯುತ್ತರಕಾ ಗುಣಾಃ ।
ಪುನರುರ್ವರಿತೋ ಹ್ಯಂಶವಿಭಾಗೇ ದಶಸಂಖ್ಯಾಯಾ ॥ ೧೯ ॥

ಸರ್ವಂ ಸಂಭೂಯ ಗಣನೇ ಕೃತೇ ದಕ್ಷಾತ್ ತು ಪುಷ್ಕರಃ ।
ಸಹಸ್ರೈಃ ಸಪ್ತದಶಭಿಃ ಷಟ್ಷಷ್ಟ್ಯುತ್ತರಕೈರ್ಗುಣೈಃ ॥ ೨೦ ॥

ಪುನಃ ಕತಿಪಯೈರಂಶೈರ್ದಶಭಿಶ್ಚಾವರೋ ಮತಃ ।
ಷಡುತ್ತರಂ ಷಡ್ದಶಕಂ ಷಡ್ಶತಂ ಷಟ್ಸಹಸ್ರಕಮ್ ॥ ೨೧ ॥

ಷಟ್ಕಂ ತು ದಶಕೋಟೀನಾಂ ಷಟ್ಛತಂ ಕೋಟಯಸ್ತಥಾ ।
ಅರ್ಬುದಸ್ಯ ತಥಾ ಷಟ್ಕಂ ಹ್ಯರ್ಬುದಸ್ಯ ತಥೈವ ಚ ॥ ೨೨ ॥

ಷಟ್ಕಂ ಖರ್ವಮಹಾಖರ್ವ ಪದ್ಮಾನಾಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ।
ಪದ್ಮಸ್ಯ ಮಹತಶ್ಚೈವ ಕ್ಷೋಣಿಷಟ್ಕಂ ಚ ಕೀರ್ತಿತಮ್ ॥ ೨೩ ॥

ಏವಮುಕ್ತೇನ ಸರ್ವೇಣ ಯುತೇನ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ।
.... ॥ ೨೪ ॥

ಶಂಕುನೈಕೇನ ಮಹತೋ ಸಪ್ತಗುಣಾಧಮಃ।
ಪಾರ್ವತ್ಯಾ ಅಶೀತಿಸಹಸ್ರಗುಣಾಧಮಃ।

ಜಾಂಬವತ್ಯಾಃ ಷಷ್ಟಿಸಹಸ್ರೋತ್ತರಲಕ್ಷಗುಣಾಧಮಾಃ । ರುದ್ರಾದಷ್ಟಲಕ್ಷ-ಗುಣಾಧಮಾ । ಸರಸ್ವತ್ಯಾ ಅಷ್ಟಕೋಟಿಗುಣಾಧಮಾ । ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯಾಃ ಅಷ್ಟ-ಶತಕೋಟಿಗುಣಾಧಮಾ । ಲಕ್ಷ ಶಂಖಾಷ್ಟಕಗುಣಾಧಮಾ ಸ್ವಾಹಾಯಾಃ ಪಾದಾರ್ಧತೋ ಬುಧಃ । ಲಕ್ಷ ಪಾದಾಧಿಕಶಂಖಾಷ್ಟಕಗುಣಾಧಮಾ । ವಹ್ನೇರಶೀತಿಗುಣಾಧಮಾ । ಪ್ರವಹಾತ್ ತು ಅಷ್ಟ .... ಶತಗುಣಾಧಮಾ । ಅನಿರುದ್ಧಾದಷ್ಟಶತಗುಣಾಧಮಾ । ಅಹಂಕಾರಾದಷ್ಟಸಹಸ್ರಗುಣಾಧಮಾ । ಪಾರ್ವತ್ಯಾ ಅಷ್ಟಲಕ್ಷಣಗುಣಾಧಮಾ । ಜಾಂಬವತ್ಯಾಃ ಷೊಡಶಲಕ್ಷಗುಣಾಧಮಾ । ರುದ್ರಾದಶೀತಿಲಕ್ಷಗುಣಾಧಮಾ । ಸರಸ್ವತ್ಯಾ ಆಶೀತಿಕೋಟಿಗುಣಾಧಮಾಃ । ಬ್ರಹ್ಮಣಃ .... ಗುಣಾಧಮಾ । ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಃ .... ವಾಷ್ಟಕ ಗುಣಾಧಮಾ । ಉಷಸಃ ಪಾದಾರ್ಧೋನದಶಗುಣಾಧಮಃ ನ್ಯೂನಃ । ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಃ ಪಾದಾರ್ಧೋ-ನಾಕ್ಷೌಹಿಣೇಗುಣಾಧಮಾಃ । ಶನೇಃ ಪಾದಾರ್ಧತೋಽಧಮಾಃ ಪುಷ್ಕರಃ । .... ಅಷ್ಟಾರ್ಬುದಂ ಗುಣಾಧಮಃ । ಉಷಸಾ ದಶಗುಣಾಧಮಃ । ಸ್ವಾಹಾಯಾಃ ಶತಗುಣಾಧಮಃ । ಪರ್ಜನ್ಯಾತ್ ದ್ವಿಶತಗುಣಾಧಮಃ । ಮಿತ್ರಾಚ್ಚತುಃಶತಗುಣಾ-ಧಮಃ । ವಹ್ನೇರಷ್ಟಶತಗುಣಾಧಮಃ । ಪ್ರವಹಾತ್ .... ಸಹಸ್ರ-ಗುಣಾಧಮಃ । ಅನಿರುದ್ಧಾದಷ್ಟಸಹಸ್ರಗುಣಾಧಮಃ । .... ಮಿತ್ರಾತ್ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಖರ್ವಚತುಷ್ಟಯಗುಣಾಧಮಾಃ । ವಹ್ನೇಃ ಕಿಂಚಿದ-ಧಿಕಾಷ್ಟಖರ್ವಗುಣಾಧಮಾಃ । ಪ್ರವಹಾತ್ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಷಟ್ಖರ್ವೋತ್ತರ-ಮಹಾಖರ್ವಗುಣಾಧಮಾಃ । ಅನಿರುದ್ಧಾತ್ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಾಷ್ಟಮಹಾಖರ್ವ-ಗುಣಾಧಮಾಃ । ಅಹಂಕಾರಪ್ರಾಣಾತ್ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಾಷ್ಟಶಂಖಗುಣಾಧಮಾಃ । ಇಂದ್ರಾತ್ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಾಷ್ಟಮಹಾಶಂಖಗುಣಾಮಧಾಃ । ಪಾರ್ವತ್ಯಾಃ ಕಿಂಚಿದ-ಧಿಕಾಕ್ಷೋಣೀಗುಣಾಧಮಾಃ । ಜಾಂಬವತ್ಯಾಃ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಷಡಕ್ಷೋಹಿಣ್ಯುತ್ತರ-ಮಹಾಕ್ಷೋಣೀಗುಣಾಧಮಾಃ । ರುದ್ರಾತ್ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಾಷ್ಟಮಹಾಕ್ಷೋಣೀ-ಗುಣಾಧಮಾ । ಸರಸ್ವತ್ಯಾಃ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಾಷ್ಟಾಕ್ಷೋಹಿಣೀಗುಣಾಧಮಾ । ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಾಷ್ಟಮಹಾಕ್ಷೋಭಗುಣಾಧಮಾಃ । ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಃ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಾಂತ್ಯ-ಗುಣಾಧಮಾಃ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಸತ್ಯವ್ರತತೀರ್ಥವಿರಚಿತಂ ಗುಣತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

★★★★★

೬೦. ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕಾ (ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹಭಿಕ್ಷುಕೃತ)

ಅನಂತಸದ್ಗುಣಂ ವಿಷ್ಣುಂ ತಾರತಮ್ಯಾಂತಗಂ ಪರಮ್ ।
ದೇವಾಂಶ್ಚ ತಾರತಮ್ಯಸ್ಥಾನ್ ವಚ್ಮಿ ತನ್ನತಿಪೂರ್ವಕಮ್ । ॥ ೧ ॥

ಸರ್ವೋತ್ತಮೋಽನಂತಗುಣೋ ವಿಷ್ಣುರ್ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ತತೋಽಧಮಾ ।
ಅನಂತಗುಣತಸ್ತಸ್ಯಾ ಅಧಮೌ ಕೋಟಿಭಿರ್ಗುಣೈಃ ॥ ೨ ॥

ಬಂಧಮುಕ್ತ್ಯೋರ್ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ತಾಭ್ಯಾಂ ಶತಗುಣಾಧಮೇ ।
ಬ್ರಹ್ಮಾಣೀ ಭಾರತೀ ತಾಭ್ಯಾಂ ವಿಪಾನಂತಸದಾಶಿವಾಃ ॥ ೩ ॥

ಶತೋನಾ ಅಧಮಾಸ್ತೇಭ್ಯೋ ದಶಾರ್ಧಗುಣತಃ ಸದಾ ।
ನೀಲಾಭದ್ರಾಮಿತ್ರವಿಂದಾಕಾಲಿಂದೀಲಕ್ಷಣಾಃ ಸಮಾಃ ॥ ೪ ॥

ಕಿಂಚಿದುಚ್ಚಾ ಜಾಂಬವತೀ ದಶೋನಾ ಗಿರಿಜಾ ತತಃ ।
ಸೌಪರ್ಣೀವಾರುಣೀರುದ್ರವಿಪಾನಂತಸ್ವಭರ್ತೃತಃ ॥ ೫ ॥

ಬಂಧಮುಕ್ತ್ಯೋಃ ಸದಾ ತಾಭ್ಯ ಇಂದ್ರಕಾಮೌ ದಶಾವರೌ ।
ತಾಭ್ಯಾಂ ದಶಾವರಃ ಪ್ರಾಣಸ್ತೈಜಸಾಹಂಭವಸ್ತತಃ ॥ ೬ ॥

ದಶಾವರಾ ಗುರುರ್ದಕ್ಷೋ ಮನುಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ರತಿಃ ।
ಅನಿರುದ್ಧಃ ಶಚೀ ಪಂಚಗುಣತಃ ಪ್ರವಹೋ ಮರುತ್ ॥ ೭ ॥

ನೀಚಸ್ತೇಭ್ಯಶ್ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೌ ಶತರೂಪಾ ಯಮಸ್ತಥಾ ।
ಪ್ರವಹಾತ್ ದ್ವಿಗುಣಾನ್ನೀಚಾಃ ಪಾದಪಾದಾರ್ಧತೋಽಧಮಃ ॥ ೮ ॥

ಚಂದ್ರಾದೇರ್ವರುಣಸ್ತಸ್ಮಾದವಮೋ ನಾರದಸ್ತಥಾ ।
ಅವಮಾ ವರುಣಾತ್ ಪಾದಹೀನಾ ವಹ್ನಿರ್ಭೃಗುಸ್ತಥಾ ॥ ೯ ॥

ದಕ್ಷಪ್ರಿಯಾ ಪ್ರಸೂತಿಶ್ಚ ತತೋ ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುಃ ।
ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗಿರಸೌ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ ॥ ೧೦ ॥

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚ ನೀಚಾಸ್ತೇಭ್ಯೋಽಧಮಾಸ್ತಥಾ ।
ವಹ್ನೇರ್ದ್ವಿಗುಣತೋ ನೀಚಾ ಪ್ರಾವಹೀ ಮಿತ್ರನಿರ್ಋತೀ ॥ ೧೧ ॥

ತಾರಾ ಬೃಹಸ್ಪತೇರ್ಭಾರ್ಯಾ ಮುಕ್ತಾವನ್ಯೋನ್ಯತಃ ಸಮಾಃ ।
ತೇಭ್ಯೋ ನೀಚಾ ಗಣೇಶಾಶ್ವಿವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಧನಾಧಿಪಾಃ ॥ ೧೨ ॥

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಚ ಸಮೇ ಆಶ್ವಿನೋಃ ಪ್ರಾಯಶೋ ಮತೇ ।
ಉಕ್ತಶೇಷಾಃ ಶತಸ್ಥಾಶ್ಚ ಸೋಮಪಾದೇವತಾಸ್ತ್ವಿಮಾಃ ॥ ೧೩ ॥

ವಸವೋಽಷ್ಟೌ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯಾ ರುದ್ರಾ ಏಕಾದಶಾನಿಲಾಃ।
ಪಂಚಾಶನ್ಮುಖ್ಯಸಂಯುಕ್ತಾ ದೇವಾಚಾರ್ಯೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ॥ ೧೪ ॥

ತಥೈವ ದಶ ವೈ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಶ್ಚ ಪಿತರಸ್ತ್ರಯಃ।
ಏಕೋ ಋಭುಗಣೋ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಶ್ವಿನಾವುಭೌ ॥ ೧೫ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಾಣೀ ಕಾರ್ಯಪರಮೇ .... ।

....

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಾದಿಭಿಃ ಕಿಂಚಿದಧಮಾಃ ಕರ್ಮದೇವತಾಃ ॥ ೩೦ ॥

ಉಕ್ತಶೇಷಾಶ್ಚ ಮನವ ಉಕ್ತಶೇಷಾಸ್ತಥೇಂದ್ರಕಾಃ।
ಪ್ರಹ್ಲಾದಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಶ್ಚ ಶಶಬಿಂದುಪ್ರಿಯವ್ರತೌ ॥ ೩೧ ॥

ಚವನೋಚಥ್ಯಪೃಥವಃ ಪ್ರಾಯಶಸ್ತು ಸಮಾ ಮತಾಃ।
ಕರ್ಮದೇವಾದಿಭಿಸ್ತದ್ವತ್ ತುಂಬುರುಪ್ರಮುಖಾಷ್ಟಕಮ್ ॥ ೩೨ ॥

ದೇವಗಂಧರ್ವಮಧ್ಯೇ ತು ಕರ್ಮದೇವಸಮಂ ಮತಮ್।
ಇಂದ್ರೇಷು ಯಜ್ಞನಾಮಾ ತು ವಿಷ್ಣುರ್ವಾಯುಸ್ತು ರೋಚನಃ ॥ ೩೩ ॥

ಸತ್ಯಾಕ್ಷಸ್ತು ಯಮಶ್ಚಾಶ್ವಿನಾ ಉಭೌ ತ್ರಿಶಿಖಸ್ತಥಾ।
ಬಲಿಭುಕ್ ಶಕ್ರ ಏಕಸ್ತು ಮಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನಃ ಪುರಂದರಃ ॥ ೩೪ ॥

ಷಷ್ಠಶ್ಚ ಸಪ್ತಮಃ ಶಕ್ರಾನು ಸಪ್ತೈತಾನ್ ಜವಿನೇತರೇ।
ಇಂದ್ರಾಃ ಸತ್ಯ ಬಲೀ ಶಂಭುರದ್ಭುತೋ ವಿಧೃತಃ ಶುಚಿಃ ॥ ೩೫ ॥

ಋತಧಾಮಾ ದಿವಃಪಾಲೋ ಮನವಶ್ಚ ಚತುರ್ದಶ।
ತೇಷು ಸ್ವಾಯಂಭುವಂ ತ್ವಾದ್ಯಂ ಚತುರ್ಥಂ ತಾಪಸಂ ವಿನಾ ॥ ೩೬ ॥

ವೈವಸ್ವತಂ ಸಪ್ತಮಂ ಚ ಸಮಾ ಏಕಾದಶೇತರೇ।
ಸ್ವಾರೋಚಿಷಶ್ಚೋತ್ತಮಶ್ಚ ರೈವತಶ್ಚಾಕ್ಷುಷಸ್ತಥಾ ॥ ೩೭ ॥

ಸಾವರ್ಣೇ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರವೇದದಕ್ಷಾದಯಸ್ತಥಾ।
ಸಾವರ್ಣಯೋ ಧರ್ಮಪೂರ್ವಸಾವರ್ಣೆ ವಹ್ನಿಷೂತ್ತಮಃ ॥ ೩೮ ॥

ಪಾವಕಶ್ಚ ತಥಾ ರಾಜಾ ದೌಷ್ಯಂತಿರ್ಭರತೋ ಗಯಃ।
ಮಾಂಧಾತಾ ಚ ಕಕುತ್ಸ್ಥಶ್ಚ ಪ್ರಾಯಶಸ್ತು ಸಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೩೯ ॥

ಧರ್ಮಾನಿರುದ್ಧಸೂರ್ಯಾಪ್ಯಶಶೀಭಾರ್ಯಾಸ್ತು ವೃಷ್ಟಿಪಃ।
ದ್ವಿಗುಣೇನಾಧಮಾ ಮಿತ್ರಾಃ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೪೦ ॥

ಸ್ವಾಹಾ ಬುಧಸ್ತತಶ್ಚೋಷಾ ಸ್ವಾಹಾಯಾಸ್ತು ದಶಾವರಾಃ ।
ಉಷಸಃ ಪುಷ್ಕರೋಮಂದೋ ದಶೋನೌ ಮುಕ್ತಿಗಾವಪಿ ॥ ೪೧ ॥

ತತ ಆಜಾನಜಾ ದೇವಾ ಉಕ್ತಾನ್ಯೇ ಋಷಯಃ ಶತಮ್ ।
ಪಾವಕಾನ್ಯಗ್ನಿಜಾ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ಶತಂ ತಥಾ ॥ ೪೨ ॥

ಶತಮಪ್ಸರಸಾಂ ಸಪ್ತ ಪಿತರೋಽರ್ಯಮಪೂರ್ವಕಾಃ ।
ಶತಾವರಾ ಕರ್ಮಜೇಭ್ಯಸ್ತತಶ್ಚಾಪಿ ಪಿತರಶ್ಚಿರಾಃ ॥ ೪೩ ॥

ಶತಾವರಾ ಉಕ್ತಶೇಷಾತ್ ಪಿತೃಭ್ಯಶ್ಚ ಶತಾವರಾಃ ।
ಉಕ್ತಶೇಷಾದಪ್ಸರಸೋ ದೇವಗಂಧರ್ವಋಷಯಸ್ತತಃ ॥ ೪೪ ॥

ಶತಾವರಾಶ್ಚ ಗಂಧರ್ವಾ ಮಾನುಷಾಂ ಕ್ಷಿತಿಪಾಂಸ್ತಥಾ ।
ಶತಾವರಾ ಮನುಷ್ಯೋಚ್ಚಕ್ಷಿತಿಪೇಭ್ಯಃ ಶತಾವರಾಃ ॥ ೪೫ ॥

ಅನ್ಯೋನ್ಯತಾರತಮ್ಯೇತಾ ವರ್ಣಾ ಶ್ರಮವಿಭೇದತಃ ।
ದಿಗ್ದೇವತಾಶ್ಚತಸ್ರಶ್ಚ ಸಭಾರ್ಯಾಃ ಕೋಣಪೈಃ ಸಹ ॥ ೪೬ ॥

ಸಭಾರ್ಯೈರಧರಾಯಾಸ್ತು ಶೇಷಮಿತ್ರೌ ಸಭಾರ್ಯಕೌ ।
ಉರ್ಧ್ವಾಯಾ ವಿಪಕಾಮೌ ಸಭಾರ್ಯೌ ಸಂಧ್ಯಾಸು ಸನ್ನಮೇತ್ ॥ ೪೭ ॥

ಜೀವೇಶಯೋರ್ಭಿದಾ ಚೈವ ಜೀವಭೇದಃ ಪರಸ್ಪರಮ್ ।
ಜಡೇಶಯೋರ್ಜಡಾನಾಂ ಚ ಜಡಜೀವಭಿದಾ ತಥಾ ॥ ೪೮ ॥

ಪಂಚಭೇದಾ ಇಮೇ ನಿತ್ಯಾಃ ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಸು ತಾನ್ ಸ್ಮರೇತ್ ।
ಸ್ವತಂತ್ರಚೇತನೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮಭವಪೂರ್ವಿಣಃ ॥ ೪೯ ॥

ಚೇತನಾಃ ಪರತಂತ್ರಾಃ ಶ್ರೀರ್ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಾಽಪಿ ದೇವತಾಃ ।
ಋಷಯಃ ಪಿತರೋ ಭೂಪಾ ನರೋಚ್ಚಾ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಕಾಃ ॥ ೫೦ ॥

ಸರ್ವದಾ ತಾರತಮ್ಯೇತಾ ನಿತ್ಯಾವರ್ತಾಸ್ತು ಮಧ್ಯಗಾಃ ।
ನರಾ ನಿತ್ಯತಮೋಯೋಗ್ಯಾ ದೈತ್ಯರಕ್ಷಃಪಿಶಾಚಕಾಃ ॥ ೫೧ ॥

ಮರ್ತ್ಯಾಧಮಾಸ್ತಾರತಮ್ಯಾತ್ ಸರ್ವೇ ಸ್ವಫಲಭಾಗಿನಃ ।
ಪ್ರಾಕ್ಪ್ರಧ್ವಂಸಸದಾಭಾವ ಇತ್ಯಭಾವಸ್ವರೂಪಕಮ್ ॥ ೫೨ ॥

ಅಚೇತನಂ ಭಾವರೂಪಂ ಪ್ರಧಾನಂ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕಮ್ ।
ಮಹತ್ತತ್ತ್ವಮಹಂತತ್ತ್ವಂ ಮನಃಸ್ತತ್ತ್ವಂ ತಥಾ ದಶ ॥ ೫೩ ॥

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ ಮಾತ್ರಾಶ್ಚ ಪಂಚಭೂತಾನಿ ಪಂಚ ಚ ।
ಏತಚ್ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಕಮಸಂಸೃಷ್ಟಮಚೇತನಮ್ ॥ ೫೪ ॥

ಸಂಸ್ಪೃಷ್ಟಮಂಡಗಂ ತದ್ಗಂ ಸಮಸ್ತಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಮ್ ।
ಏತತ್ಸರ್ವಂ ವಿದಿತ್ವೈವ ಮುಕ್ತಿಃ ಸ್ಯಾನ್ನಾನ್ಯಥಾ ಕ್ವಚಿತ್ ॥ ೫೫ ॥

ಭಿಕ್ಷುಣಾ ನರಸಿಂಹೇನ ರಚಿತಾ ತತ್ತ್ವದೀಪಿಕಾ ।
ಭೂಯಾತ್ ಸಜ್ಜನಸಂತೋಷದ್ವಾರಾ ನೃಹರಿತುಷ್ಟಿದಾ ॥ ೫೬ ॥

ವಿದ್ಯಾಧೀಶಮುನೀಂದ್ರಾರ್ಯಹೃದಯಾಂಬುರುಹಾಶ್ರಯಃ ।
ಲಸತು ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥೇಂದುರ್ನೋ ಹೃದಂಬರೇ ॥ ೫೭ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀವಿದ್ಯಾಧೀಶತೀರ್ಥಶಿಷ್ಯಶ್ರೀನೃಸಿಂಹಭಿಕ್ಷುವಿರಚಿತಾ ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕಾ ॥

*****

೬೧. ಪ್ರಮೇಯಮಾಲಾ (ಶ್ರೀಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮತೀರ್ಥಕೃತ)

ಓಂ॥ ಸ್ವರವರ್ಣಪದಾತ್ಮಕಾಶೇಷವೇದಸಮನ್ವಯದ್ವಾರಾ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯವ್ಯುತ್ಪಾದಿತಾಶೇಷಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವೋಪೇತಾಯ, ಯುಕ್ತಿಸಮಯಶ್ರುತಿನ್ಯಾಯೋಪೇತಶ್ರುತಿವಿರೋಧಭೇದೇನ ಚತುರ್ವಿಧವಿರೋಧಪರಿಹಾರದ್ವಾರೇಣ ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಪ್ರತಿಪಾದಿತಾಶೇಷದೋಷದೂರಾಯ, ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಪ್ರತಿಪಾದಿತವೈರಾಗ್ಯಾಪಾದಿತದಾರ್ಢ್ಯೋಪೇತಭಕ್ತಿಪ್ರಯೋಜ್ಯೋಪಾಸನಾಜನ್ಯಾಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವಿಷಯಾಯ, ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯವ್ಯುತ್ಪಾದಿತಕರ್ಮಕ್ಷಯೋತ್ಕ್ರಾಂತಿಮಾರ್ಗಭೋಗರೂಪಚತುರ್ವಿಧಮುಕ್ತಿಪ್ರದಾಯ, ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸಕಲಜೀವೋತ್ತಮಾಯ, ತತ್ಪ್ರೇರಕಾಯ, ಸ್ವರಮಣಾಯ, ನಾರಾಯಣಾಯ, ಗಜತುರಗಾದಿಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಸ್ಥತತ್ತದಾಕಾರತತ್ತತ್ಪರಿಮಾಣೋಪೇತಾಯ, ಸ್ವಾನಂತಾನಂತಾವತಾರೈರೈಕ್ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಯ, ಸ್ವಸೃಷ್ಟಂ ಸಮಸ್ತಂ ಜಗತ್ಸ್ವಯಮೇವ ಸಂಹೃತ್ಯ ಚೇತನಂ ಸ್ವೋದರೇ ನಿಕ್ಷಿಪನ್, ನಾಭೇರಧೋ ವಾಮಭಾಗೇ ಪ್ರಾಪ್ತತಮಸ್ಕಾನ್ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗೇ ತಮೋಯೋಗ್ಯಾನ್, ಸಮಪ್ರದೇಶೇ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಣೋ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ, ನಾಭೇರುಪರಿ ಮುಕ್ತಾನ್, ವಾಮಭಾಗೇ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾನ್ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗೇ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ, ಪ್ರಕೃತ್ಯಾತ್ಮಕಪ್ರಲಯೋದಕೇ ಶ್ರೀರೂಪವಟಪತ್ರೇ ಶಿಶುರೂಪೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಮಾನೇನ ಶತವರ್ಷಪರ್ಯಂತಂ ಯೋಗನಿದ್ರಾಕಾರಿಣೇ, ಶತವರ್ಷಾತ್ಮಕಪ್ರಲಯಕಾಲಸ್ಯಾಷ್ಟಮಭಾಗೇ ಉರ್ವರಿತೇ ಸತಿ ಅಶೇಷವೇದಾಭಿಮಾನಿದುರ್ಗಯಾ ಸಜ್ಜನೇಷು ಕೃಪಯಾ, ಅಶೇಷವೇದಸಮೂಹೈಃ ಸೃಷ್ಟ್ಯರ್ಥಂ ಸ್ತೂಯಮಾನಾಯ, ಪ್ರಲಯಕಾಲವೃತ್ತ್ಯಂಧಕಾರರೂಪದುರ್ಗಾಶಾಂತ್ಯರ್ಥಂ ಪುರುಷನಾಮಕನಾರಾಯಣರೂಪೇಣ ತಮಃಪಾನಕರ್ತ್ರೇ, ಸ್ವಶರೀರಸ್ವೇದಜನಿತಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾತ್ಮಕಪ್ರಧಾನವಿರಜಾಸ್ನಾನೇನ ದಶೇಂದ್ರಿಯಪಂಚಭೂತಬುದ್ಧಿತತ್ತ್ವ-

ರೂಪಷೋಡಶಕಲಾತ್ಮಕಲಿಂಗಭಂಗಂ ಪ್ರಾಪಯಿತ್ವಾ ಸ್ವರೂಪಾನಂದಾನುಭವ-ರೂಪಮುಕ್ತಿಪ್ರದಮಾಯಾಪತಿವಾಸುದೇವರೂಪಾಯ, ತದ್ವಾಸುದೇವರೂಪೇಣ ಶ್ರೀದೇವ್ಯಭಿವ್ಯಕ್ತಮಾಯಾಯಾಂ ಸರ್ವಕಾಲಾಭಿಮಾನಿಕಾಲನಾಮಕಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಪ್ರಧಾನಸಂಜ್ಞಕಗಾಯತ್ರೀನಾಮಕಸರಸ್ವತೀಸಹಿತಸರ್ವಜೀವಾಭಿಮಾನಿ-ಪುರುಷನಾಮಕಬ್ರಹ್ಮಸ್ರಷ್ಟ್ರೇ, ತದನಂತರಾಭಿವ್ಯಕ್ತಸಕಲಜಗತ್ಸಂಹಾರಕಶ್ರೀದೇವ್ಯ-ಭಿವ್ಯಕ್ತಜಯಾಪತಿಸಂಕರ್ಷಣರೂಪಾಯ, ತತ್ಸಂಕರ್ಷಣರೂಪೇಣ ಜಯಾಯಾಂ ಸೂತ್ರನಾಮಕವಾಯುಸರ್ಜಕಾಯ, ತದನಂತರಾಭಿವ್ಯಕ್ತಸರ್ವಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿಕಾರಣಕ-ಶ್ರೀದೇವ್ಯಭಿವ್ಯಕ್ತಕೃತಿಪತಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನರೂಪಾಯ, ತತ್ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನರೂಪೇಣ ಕೃತ್ಯಾಂ ಗಾಯತ್ರೀಸಾವಿತ್ರೀಸರಸ್ವತೀರೂಪತ್ರಿರೂಪಾತ್ಮಕಪ್ರಧಾನಸಂಜ್ಞಕಗಾಯತ್ರೀಶ್ರದ್ಧಾಸಂಜ್ಞಕ-ಭಾರತೀರೂಪಕನ್ಯಾಚತುಷ್ಟಯೋತ್ಪಾದಕಾಯ, ತದನಂತರಾಭಿವ್ಯಕ್ತಸರ್ವಜಗತ್ಸ್ಥಿತಿ-ಹೇತುಶ್ರೀದೇವ್ಯಭಿವ್ಯಕ್ತಶಾಂತಿಪತ್ಯನಿರುದ್ಧರೂಪಾಯ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನೋತ್ಪನ್ನಶ್ರದ್ಧಾನಾಮ-ಕಭಾರತ್ಯಾಂ ಭಗವಚ್ಛಯ್ಯಾಭೂತಜೀವನಾಮಕಶೇಷಸ್ಯ ಭಗವದ್ವಾಹನಕಾಲನಾ-ಮಕಗರುಡಸ್ಯೋತ್ಪಾದಕಸಂಕರ್ಷಣೋತ್ಪನ್ನಸೂತ್ರನಾಮಕವಾಯ್ವಂತರ್ಯಾಮಿಣೇ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನೋತ್ಪನ್ನಗಾಯತ್ರೀಸಾವಿತ್ರೀಸರಸ್ವತೀರೂಪದೇವೀತ್ರಯೇ ವೀರ್ಯಂ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ ತದ್ವೀರ್ಯಮೇಕೀಕೃತ್ಯ ಗಾಯತ್ರ್ಯಾ ಉದರೇ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ, ವಿರಿಂಚ-ಬ್ರಹ್ಮನಾಮಕಸ್ವಾಂಶಸ್ಯ ಸಂಕರ್ಷಣಾದುತ್ಪನ್ನಸೂತ್ರನಾಮಕವಾಯೋಶ್ಚೋತ್ಪಾದಕ-ವಾಸುದೇವೋತ್ಪನ್ನಪುರುಷನಾಮಕ ಬ್ರಹ್ಮಾಂತರ್ಯಾಮಿಣೇ, ತ್ರಿರೂಪಾಂತರ್ಗತ-ಸರಸ್ವತ್ಯಾಂ ಜೀವನಾಮಕಶೇಷಸ್ಯ, ವೈಕಾರಿಕಾಹಂಕಾರತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿವೈಕಾರಿಕ-ರುದ್ರನಾಮಕಗರುಡಸ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಸಹೋತ್ಪಾದಕಪುರುಷನಾಮಕವಿರಿಂಚಬ್ರಹ್ಮಾಂತ-ರ್ಯಾಮಿಣೇ ನಮಃ, ಕಾಲನಾಮಕಗರುಡಸ್ಯ ತೈಜಸಾಹಂಕಾರ-ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿತೈಜಸರುದ್ರನಾಮಕಶೇಷಸ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಭ್ಯಾಂ ಸಹೋತ್ಪಾದಕಪುರುಷ-ನಾಮಕಬ್ರಹ್ಮೋತ್ಪನ್ನವಾಯ್ವಂತರ್ಯಾಮಿಣೇ, ವಾರುಣ್ಯಾಂ ತಾಮಸಾಹಂಕಾರ-ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿತಾಮಸರುದ್ರನಾಮಕೋಮಾಪತಿರುದ್ರಸ್ಯ ಸ್ತ್ರಿಯಾ ಸಹೋತ್ಪಾದಕ-ವಿರಿಂಚಬ್ರಹ್ಮೋತ್ಪನ್ನಜೀವನಾಮಕಶೇಷಾಂತರ್ಯಾಮಿಣೇ, ತತ್ತ್ವಸಹಿತಸ್ಥಾವರ-ಸರ್ವದೇವೋತ್ಪಾದಕಾಸ್ತ್ರೀರೂಪರುದ್ರಾಂತರ್ಯಾಮಿಣೇ, ಕಾಲಾಶ್ವಮೇಧಾದಿಸರ್ವ-ಯಜ್ಞಸಹಿತಸ್ಥಾವರಸರ್ವದೇವೋತ್ಪಾದಕಸೂತ್ರನಾಮಕವಾಯ್ವಂತರ್ಯಾಮಿಣೇ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಜಾತೀಯಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮಣಃಕ್ಷತ್ರಜಾತೀಯವಾಯುಗರುಡಶೇಷ-ರುದ್ರೇಂದ್ರಕಾಮವರುಣಸೂರ್ಯಚಂದ್ರಾಣಾಂ, ವೈಶ್ಯಜಾತೀಯಾನಾಂ ವಿವಸ್ವ-ತ್ಸೂರ್ಯೇಂದ್ರವರುಣವಿಷ್ಣೂನ್ ವಿನಾ ಅದಿತಿಸುತಾನಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ, ಮೂಲರುದ್ರಂ ವಿನಾ ಸರ್ವರುದ್ರಾಣಾಂ ಮೂಲವಾಯುಂ ವಿನಾ

ಸರ್ವವಾಯೂನಾಂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಗ್ನಿಂ ವಿನಾ ಸರ್ವವಸೂನಾಂ, ಶೂದ್ರಜಾತೀಯಾನಾಂ ಅಶ್ವಿಪೃಥಿವೀಕಾಲಮೃತ್ಯುನಿರ್ಋತಿಪ್ರಭೃತೀನಾಂ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪೇಣ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ್ರ್ಯವಾಸುದೇವಸಂಕರ್ಷಣಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾತ್ಮಕತ್ರಿರೂಪಾಯ, ಸ್ಥೂಲದೇಹೇ-ಪ್ಸೂನೇತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ದೇವಾನ್ ದೇವಮಾನೇನ ಸಹಸ್ರವರ್ಷಪರ್ಯಂತಂ ಸ್ವೋದರೇ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ, ಸ್ಥೂಲದೇಹಪ್ರಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನೇನ ದೀಯಮಾನಾನೇತಾನ್ ಸ್ವಸ್ತ್ರಿಯಃ ಉದರೇ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ, ಶ್ರೀಭೂದುರ್ಗಾತ್ಮಕಶಾಂತ್ಯಭಿಮನ್ಯಮಾನ-ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪಸತ್ತ್ವರಜಸ್ತಮೋಮಿಶ್ರಿತಾನಂತರಾಶಿರೂಪಮೂಲಜಡಪ್ರಕೃತೇಃ ಸಕಾಶಾತ್ ತಮೋರಜಃಸತ್ವರಾಶೀನುತ್ತರೋತ್ತರಂ ದ್ವಿಗುಣತ್ವೇನೋಪಾದಾಯ ಸತ್ವಸತ್ವರಾಶೇರಮಿಶ್ರಿತತ್ವೇನ ರಾಶಿದ್ವಯಮೇವೋಪಾದಾನೀಕೃತ್ಯ ಸ್ಥೂಲದೇಹ-ಪ್ರಾಪಕಾನಿರುದ್ಧಾಯ, ಪ್ರಲಯಕಾಲೇ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವನಾಶಾನಂತರಂ ಶುದ್ಧ-ಸತ್ತ್ವಮಿಶ್ರಿತರಜೋರಾಶ್ಯಂತರ್ಗತದಶಪರಿಮಿತರಜಃಸತ್ತ್ವಭಾಗೈಸ್ತಮೋರಾಶಿ-ಮಿಶ್ರಿತೇನೈಕೇನ ರಜಃಸತ್ತ್ವೇನ ಸ್ವರಾಶಿಸ್ಥಿತೇನೈಕೇನ ರಜಃಸತ್ತ್ವಭಾಗೇನೇತ್ಯೇವಂ ದ್ವಾದಶಭಾಗೈರೇಕೇನ ತಮೋಗುಣೇನ ಚ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವಂ ನಿರ್ಮಾಯ ಬ್ರಹ್ಮವಾ-ಯ್ವೋಸ್ತದಾತ್ಮಕಸ್ಥೂಲದೇಹಪ್ರದಾಯ, ಮಹತ್ತತ್ವಸ್ಥಬ್ರಹ್ಮಾಂತರ್ಗತಾಂಶೇನ ಮಹ-ತ್ತತ್ತ್ವಗತಸತ್ತ್ವಭಾಗೇನ ಜೀವನಾಮಕಶೇಷವೈಕಾರಿಕರುದ್ರಯೋಃ ಸ್ತ್ರಿಯಾ ಸಹೋ-ತ್ಪತ್ತಿಕರ್ತ್ರೇ, ಮಹತ್ತತ್ತ್ವಗತವಾಯ್ವಂತರ್ಗತರೂಪೇಣ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವಗತರಜೋಽಂಶೇನ ಕಾಲನಾಮಕಗರುಡತೈಜಸರುದ್ರಯೋಃ ಸ್ತ್ರಿಯಾ ಸಹೋತ್ಪಾದಕಾಯ, ಬ್ರಹ್ಮೋತ್ಪನ್ನ-ಜೀವನಾಮಕಶೇಷಾಂತರ್ಗತರೂಪೇಣ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವಗತತಮೋಽಂಶೇನ ತಾಮಸ-ರುದ್ರಸ್ಯ ಸ್ತ್ರಿಯಾ ಸಹೋತ್ಪಾದಕಾಯ, ವೈಕಾರಿಕರುದ್ರಾಂತರ್ಗತಾಂಶೇನ ಸ್ತ್ರೀದ್ವಾರಾ ಮನಸ್ತತ್ತ್ವಂ ತದಭಿವ್ಯಂಜಕಾಂ ಬುದ್ಧಿಂ ನಿರ್ಮಾಯ ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಮಿತ್ರಯಮವರುಣಕುಬೇರಸೋಮಾತ್ಮಕದಿಗ್ದೇವತಾನಾಂ ತ್ವಗಿಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನ್ಯಾಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣಸ್ಯ, ಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಸೂರ್ಯಸ್ಯ, ಜಿಹ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿವರುಣಸ್ಯ, ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನ್ಯಶ್ವಿನ್ಯೋಃ ವಾಕ್ಪಾಣಿ-ಪಾದಪಾಯೂಪಸ್ಥಾತ್ಮಕಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿನಾಂ ವಹ್ನೀಂದ್ರೋಪೇಂದ್ರ-ಮಿತ್ರನಾಮಕಸೂರ್ಯದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತೀನಾಂ ಚೋತ್ಪಾದಕಾಯ, ತಾಮಸ-ರುದ್ರಾಂತರ್ಗತರೂಪೇಣ ಬೃಹಸ್ಪತಿಪ್ರಾಣಾದ್ಯಭಿಮನ್ಯಮಾನಶಬ್ದಾದಿಮಾತ್ರಾಣಾಂ, ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಾಂ ಚೋತ್ಪತ್ತಿಕರ್ತ್ರೇ, ಗುಣತ್ರಯಾತ್ಮಕಾವ್ಯಕ್ತತತ್ತ್ವಾಂತ-ರ್ಯಾಮ್ಯಾನಂದಮಯರೂಪಾಯ, ಮಹತ್ತತ್ತ್ವಾಂತರ್ಗತವಿಜ್ಞಾನಮಯರೂಪಾಯ, ಅಹಂಕಾರತತ್ತ್ವಾಂತರ್ಗತಮನೋಮಯರೂಪಾಯ, ಆಕಾಶವಾಯುತೇಜೋ-ರೂಪಭೂತತ್ರಯಾಂತರ್ಗತಪ್ರಾಣಮಯರೂಪಾಯ, ಜಲಪೃಥಿವ್ಯಂತರ್ಯಾಮ್ಯನ್ನ-

ಮಯರೂಪಾಯ, ತ್ರಿರೂಪಮಾಯಾಂತರ್ಗತ ಶ್ರೀದೇವ್ಯಾ ರಮಣಂ ಕೃತ್ವಾ ವಿಷ್ಣುನಾಮ್ನಾಽವತೀರ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಮಧ್ಯೇ ಸ್ಥಿತಿಕರ್ತ್ರೇ, ಭೂರೂಪಯಾ ರಮಣಂ ಕೃತ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮನಾಮ್ನಾಽವತೀರ್ಯ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮಾಂತ-ರ್ಯಾಮೀ ಭೂತ್ವಾ ಬಹಿ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ್ರೇ, ದುರ್ಗಾರೂಪಯಾ ರಮಣಂ ಕೃತ್ವೇಶಾನನಾಮ್ನಾಽವತೀರ್ಯ ರುದ್ರಾಂತರ್ಗತಃ ಸನ್ ಸಂಹಾರಕರ್ತ್ರೇ, ವಾಸು-ದೇವೋತ್ಪನ್ನವಿಷ್ಣುರೂಪೇಣ ಶ್ರೀದೇವ್ಯಾಂ ವೀರ್ಯಂ ನಿಧಾಯ ಚತು-ರ್ವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಾನಾಮಂಶೈರಂತಃ ಸರ್ವತ್ರ ಪಂಚಾಶತ್ಕೋಟಿಯೋಜನವಿಸ್ತಾರ-ಯುಕ್ತಂ ತೇಜೋಮಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಂ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಸ್ಯಾಂತರ್ಬ-ಹಿರಾಧಾರತಯಾ ಸ್ಥಿತ್ವಾ ವಿರಾಡ್ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ನಿಧಾಯ ಪಂಚಾಶತ್ಕೋಟಿಯೋಜನ-ವಿಸ್ತಾರಪುರುಷರೂಪಂ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಪುರುಷರೂಪೇಣ ತತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತಃ ಸನ್ ಪಾದಮೂಲೇ ಪಾತಾಲಲೋಕಃ, ಪಾದಪಾರ್ಶ್ವೇ ರಸಾತಲಲೋಕಃ, ಗುಲ್ಫ ಯೋರ್ಮಹಾತಲಲೋಕಃ, ಜಂಘಯೋಸ್ತಲಾತಲಲೋಕಃ, ಜಾನ್ವೋ ಸುತಲ-ಲೋಕಃ, ಊರ್ವೋಃ ಪಾರ್ಶ್ವದ್ವಯೇಽತಲವಿತಲಲೋಕೌ, ಜಘನಪ್ರದೇಶೇ ಭೂಲೋಕಃ, ನಾಭೌ ಭುವರ್ಲೋಕಃ ಉರಸಿ ಸ್ವರ್ಲೋಕಃ, ಗ್ರೀವಾಯಾಂ ಮಹರ್ಲೋಕಃ, ವದನೇ ಜನೋಲೋಕಃ, ರರಾಟ್ಯಾಂ ತಪೋಲೋಕಃ, ಶಿರಸಿ ಸತ್ಯಲೋಕಃ, ಇತ್ಯೇವಂ ಚತುರ್ದಶಲೋಕಾನಾಮಾಧಾರೋ ಭೂತ್ವಾ ಪುರುಷಸೂಕ್ತೇನ ಸ್ತುತಿವಿಷಯಾಯ, ತಸ್ಯ ವಿರಾಡ್ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽವಯವೇಭ್ಯಃ ಸಮುತ್ಪನ್ನಾನಾಂ ದೇವಾನಾಮುತ್ತಮತ್ವೇನ ಕಲಹೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ವಿರಾಡ್ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಶರೀರೇ ಪ್ರವೇಶನಿರ್ಗಮಾಭ್ಯಾಂ ಪಾತೋತ್ಥಾನಾಭ್ಯಾಂ ಭಾರತೀರಮಣಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಸರ್ವದೇವೋತ್ತಮತ್ವಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪ್ಯ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ತದ್ದಾಸ್ಯಪ್ರಾಪಕಾಯ, ಗರ್ಭೋದಕಾಂತರ್ವಿಷ್ಣ್ವಾತ್ಮಕಶ್ರೀನಾರಾಯಣರೂಪೇಣ ಸರ್ವಾವತಾರಾಣಾಂ ಮೂಲಾಂಶಭೂತೋ ಭವಿಷ್ಯಾಮೀತಿ ಬುದ್ಧ್ವಾ ಶೇಷಪರ್ಯಂಕೇ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾ ಸಹ ಯೋಗನಿದ್ರಾಕಾರಿಣೇ, ತತಃ ಶರ್ವರ್ಯಾಃ ಪ್ರಭಾತಸಮಯೇ ಬ್ರಾಹ್ಮೇ ಮುಹೂರ್ತೇ 'ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿಂ ಕುರು' ಇತಿ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಸ್ತಾವಯಿತ್ವಾ ಅಂತಃಸೃಷ್ಟ್ಯಾ ದಿನದ್ವಯ-ನ್ಯೂನಪಂಚಾಶದ್ವರ್ಷಾತ್ಮಕಕಾಲೇ ಗತೇ ಸತಿ ಏಕಸ್ಮಿನ್ ದಿನೇ ವೈರಾಜ-ಸೃಷ್ಟ್ಯಾವಶಿಷ್ಟಪಂಚಾಶದ್ವರ್ಷಾಂತಿಮದಿನೇ ಸ್ವನಾಭೇಶ್ಚತುರ್ದಶಭುವನೋತ್ಪಾದಕ-ಭೂದೇವ್ಯಭಿಮನ್ಯಮಾನಚತುರ್ದಶದಲೋಪೇತಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾತ್ಮಕಪದ್ಮಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ್ರೇ, ತನ್ನಾಭಿಕಮಲಾಚ್ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾತ್ಮಕೋದಕ-ವಾಯುಂ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಭೀತವನ್ನಾಭಿಕಮಲಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟೇ ನಾಲಚ್ಛೇದಾದ್ಬಹಿರಾಗತ್ಯ 'ತಪಃ ಕುರು' ಇತ್ಯಶರೀರವಾಣೀಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ತಪಃ ಕೃತ್ವಾ,

'ಜಲಜಾ ನವಲಕ್ಷಂ ತು ಸ್ಥಲಜಾ ಲಕ್ಷವಿಂಶತಿಃ ।
ಕೃಮಯೋ ರುದ್ರಸಂಖ್ಯಾಶ್ಚ ಪಕ್ಷಿಣಾಂ ದಶಲಕ್ಷಕಮ್ ।
ತ್ರಿಂಶಲ್ಲಕ್ಷಂ ತು ಪಶ್ವಾದಿ ಚತುರ್ಲಕ್ಷಂ ತು ಮಾನುಷಮ್ ॥'

ಇತಿ ಪ್ರಮಾಣೋಕ್ತಚತುರುತ್ತರಾಶೀತಿಲಕ್ಷಯೋನೌ ಅನಂತಾನಂತಯೋನಿತೋಽಪಿ ಅನಂತಾನ್ ಜೀವಗಣಾನ್ ಸ್ವಸ್ವಯೋಗ್ಯತಾಕರ್ಮಕಾಲಾನುಸಾರೇಣ ಸ್ವಾವಯವೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನೋಸ್ತಥಾ ಮರೀಚ್ಯಾದಿಭ್ಯೋ ಮಿಥುನೀಭಾವಾನ್ನಾನಾಪ್ರಕಾರೇಣ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ತೇಷಾಂ ಗರ್ಭೋದಕೇ ಸ್ಥಾತುಂ ಸ್ಥಲಾಯ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮಕರ್ತೃಕಸ್ತುತಿವಿಷಯೋ ಭೂತ್ವಾ ತತ್ಪದ್ಮದಲಾನ್ಯುಪಾದಾನೀಕೃತ್ಯ ಚತುರ್ದಶಲೋಕಾನ್ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ತದಂತರುದಕಂ ಶೋಷಯಿತ್ವಾ ತೇಷಾಂ ಲೋಕಾನಾಮಾವಾಸಾರ್ಥಮಾನುಕೂಲ್ಯಂ ಕರ್ತ್ರೇ, ಬ್ರಹ್ಮಣ ಏಕಸ್ಮಿನ್ನಹನಿ ಚತುರ್ದಶಮನೂನಾಂ ಚತುರ್ದಶೇಂದ್ರಾಣಾಂ ಚ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ್ರೇ, ಚತುರ್ದಶಮನೂನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ವೈವಸ್ವತಮನೋರಷ್ಟಾವಿಂಶತಿತಮೇ ಮಹಾಯುಗೇ ಕ್ರಮಾದವತೀರ್ಣದಶಾವತಾರಾಯ, ಸತ್ಯವತ್ಯಾಮವತೀರ್ಣವ್ಯಾಸರೂಪಾಯ, ನಾರಾಯಣರೂಪೇಣ ಸಂಹೃತಮಧುಕೈಟಭಭಾರಾದ್ಧನೀಭೂತಾಯಾಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಗರ್ಭೋದಕೇ ನಿಮಗ್ನಾಯಾಃ ಭೂಮೇರುದ್ಧಾರಾಯ ಸ್ವಾಯಂಭುವೇನ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮಕರ್ತೃಕಸ್ತುತಿವಿಷಯೋ ಭೂತ್ವಾ ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನ್ವಂತರೇ ಸ್ವಯಮೇವ ಸ್ವಾಂಶಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮನಾಸಾಪುಟಾತ್ ಶ್ವೇತವರಾಹಾವತಾರಂ ಕೃತ್ವಾ ಭೂಮಿಮುದ್ಧೃತ್ಯ ಸ್ಥಾಪಯಿತ್ವಾ ತನ್ನಿರೋಧಾರ್ಥಮಾಗತಮಾದಿಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷಂ ದಂಷ್ಟ್ರಯಾ ವಿದಾರ್ಯ ಪುನಃ ಕೋಪಾತ್ ಸನಕಾದಿಶಪ್ತವಿಜಯೇನ ಸಹ ದಿತ್ಯಾಂ ಜಾತಂ ಭೂಮಿಂ ನಿಮಜ್ಜಯಂತಮಾದಿಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷಂ ವೈವಸ್ವತಮನ್ವಂತರೇ ಕರ್ಣತಾಡನಾತ್ ಸಂಹೃತ್ಯ ದಶಾವತಾರೇ ಪರಿಗಣಿತ ಶ್ರೀವರಾಹರೂಪಾಯ, ಚಾಕ್ಷುಷಮನ್ವಂತರೇ ಸಮುದ್ರಮಥನಕಾಲೇ ಕೂರ್ಮಾವತಾರಂ ಕೃತ್ವಾ ಮಂದರಪರ್ವತಮೂಢ್ವಾ ಪುನರ್ವೈವಸ್ವತಮನ್ವಂತರೇ ಸಮುದ್ರಮಥನಕಾಲೇ ಮಂದರಪರ್ವತಮೂಢ್ವಾ ದಶಾವತಾರೇ ಪರಿಗಣಿತಶ್ರೀಕೂರ್ಮರೂಪಾಯ, ಶ್ವೇತವರಾಹೋದ್ಧೃತಭೂಮೇಃ ಸಪ್ತದ್ವೀಪಾಂತರ್ಗತಲಕ್ಷಯೋಜನಜಂಬೂದ್ವೀಪಮಧ್ಯಸ್ಥಚತುಸ್ತ್ರಿಂಶತ್ಸಹಸ್ರಯೋಜನಪರಿಮಿತೇಲಾವೃತಖಂಡಮಧ್ಯೇ ಲಕ್ಷಯೋಜನೋಚ್ಛ್ರಿತಸುವರ್ಣರತ್ನತೇಜೋಮಯಮೇರುಪರ್ವತೇಽಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಾನಾಂ ಗೃಹೋಪೇತೇ ವೃಶ್ಚಿಕಾಕಾರೇಣ ಸ್ಥಿತ್ವಾ ಮುಖೇನ ತಂ ಪರ್ವತಂ ಧೃತ್ವಾ ಪುಚ್ಛಭಾಗಮೂರ್ಧ್ವೀಕೃತ್ಯ ದಶಸಹಸ್ರಯೋಜನೋಚ್ಛ್ರಿತಚತ್ವಾರಿಂಶತ್ಸಹಸ್ರಯೋಜನಾಯತಮಂಡಲಾಂತರ್ಗತರಾಹುಕೇತ್ವೋರಪಸವ್ಯೇನ ಗತಿಂ ಪ್ರಾಪಯಿತ್ವಾ ಲಕ್ಷಯೋಜನೋಚ್ಛ್ರಿತದಶಸಹಸ್ರಯೋಜನಾಯತಮಂಡ-

ಲಾಂತರ್ಗತಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರತಿದಿವಸಂ ನವಕೋಟ್ಯುತ್ತರೈಕಪಂಚಾಶಲ್ಲಕ್ಷಯೋಜನ-ಪರ್ಯಂತಂ ಗತಿಪ್ರದಾಯ, ದ್ವಿಲಕ್ಷಯೋಜನೋಚ್ಛ್ರಿತವಿಂಶತಿಸಹಸ್ರಯೋಜನಾ-ಯತಮಂಡಲಾಂತರ್ಗತಚಂದ್ರಸ್ಯ, ಚತುರ್ಲಕ್ಷಯೋಜನೋಚ್ಛ್ರಿತಮಂಡಲಾಂತ-ರ್ಗತಮಂಗಲಸ್ಯ, ಷಡ್ಲಕ್ಷಯೋಜನೋಚ್ಛ್ರಿತಮಂಡಲಾಂತರ್ಗತಬುಧಸ್ಯ, ಅಷ್ಟಲಕ್ಷ-ಯೋಜನೋಚ್ಛ್ರಿತಮಂಡಲಾಂತರ್ಗತಗುರೋಃ, ದಶಲಕ್ಷಪರಿಮಿತಮಂಡಲಾಂತ-ರ್ಗತಶುಕ್ರಸ್ಯ, ದ್ವಾದಶಲಕ್ಷಪರಿಮಿತಮಂಡಲಾಂತರ್ಗತಶನೈಶ್ಚರಸ್ಯ, ತ್ರಯೋದಶ-ಲಕ್ಷಯೋಜನೋಚ್ಛ್ರಿತಮಂಡಲಾಂತರ್ಗತಸಪ್ತರ್ಷೀಣಾಂ, ಪ್ರದಕ್ಷಿಣತಃ ಸಂಚಾರಂ ಪ್ರಾಪಯಿತ್ವಾ ಅಧಿಕಾರಿಭೇದೇನ ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತಸ್ಥಾನನಿಯುಕ್ತಷಟ್ತ್ರಿಂಶಲ್ಲಕ್ಷ-ಯೋಜನೋಚ್ಛ್ರಿತಮಂಡಲಾಂತರ್ಗತಪರಮಭಾಗವತಧ್ರುವಕರ್ತೃಕಸ್ತುತಿವಿಷಯ-ಶಿಂಶುಮಾರರೂಪಾಯ, ಇಲಾವೃತನಾಮಕರಾಜಾಧಿಷ್ಠಿತೇಲಾವೃತಖಂಡೇ ಪಾರ್ವ-ತ್ಯುಪಾಸ್ಯರುದ್ರಾಂತರ್ಗತಸಂಕರ್ಷಣರೂಪಾಯ, ಗಂಧಮಾದನಪರ್ವತವ್ಯವಹಿತೈ-ಕತ್ರಿಂಶತ್ಸಹಸ್ರಯೋಜನಭದ್ರಾಶ್ವಖಂಡೇ ಭದ್ರಾಶ್ವನಾಮಕರಾಜೋಪಾಸ್ಯಶ್ರೀಹಯ-ಗ್ರೀವರೂಪಾಯ, ಮಾಲ್ಯವನ್ನಾಮಕಪರ್ವತವ್ಯವಹಿತಕೇತುಮಾಲನಾಮಕರಾಜಾ-ಧಿಷ್ಠಿತಕೇತುಮಾಲಖಂಡೇರತಿದೇವ್ಯುಪಾಸ್ಯಕಾಮಾಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ-ರೂಪಾಯ, ನೀಲನಾಮಕಪರ್ವತವ್ಯವಹಿತರಮಣನಾಮಕರಾಜಾಧಿಷ್ಠಿತನವ-ಸಹಸ್ರಯೋಜನರಮ್ಯಕಖಂಡೇ ವೈವಸ್ವತಮನೂಪಾಸ್ಯಮತ್ಸ್ಯರೂಪಾಯ, ಶ್ವೇತ-ನಾಮಕಪರ್ವತವ್ಯವಹಿತನವಸಹಸ್ರಯೋಜನಹಿರಣ್ಮಯಖಂಡೇ ಹಿರಣ್ಮಯರಾಜಾ-ಧಿಷ್ಠಿತೇ ಪಿತೃಗಣಾಧಿಪಾರ್ಯಮೋಪಾಸ್ಯಕೂರ್ಮರೂಪಾಯ, ಶೃಂಗವನ್ನಾಮಕ-ಪರ್ವತವ್ಯವಹಿತಕುರುರಾಜಾಧಿಷ್ಠಿತನವಸಹಸ್ರಯೋಜನಪರಿಮಿತಕುರುಖಂಡೇ ಭೂದೇವ್ಯುಪಾಸ್ಯವರಾಹರೂಪಾಯ, ಹರಿವರ್ಷನಾಮಕರಾಜಾಧಿಷ್ಠಿತನವಸಹಸ್ರ-ಯೋಜನಪರಿಮಿತಹರಿವರ್ಷಖಂಡೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದೋಪಾಸ್ಯಶ್ರೀನೃಸಿಂಹರೂಪಾಯ, ನವಸಹಸ್ರಯೋಜನಪರಿಮಿತಕಿಂಪುರುಷಖಂಡೇ ವಾಯ್ವವತಾರಶ್ರೀಹನುಮದು-ಪಾಸ್ಯಸೀತಾಪತಿಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರರೂಪಾಯ, ಕರ್ಮಭೂಮಿಭೂತಸಾಧನಸಂಪ-ತ್ಕಾರಣನವಸಹಸ್ರಯೋಜನಾಂಜನಾಭನಾಮಕರಾಜಾಧಿಷ್ಠಿತಾಂಜನಾಭಖಂಡೇ ಭರತಪಾಲಿತತ್ವಾತ್ ಭರತಸಂಜ್ಞಕೇ ನಾರದೋಪಾಸ್ಯನರನಾರಾಯಣರೂಪಾಯ, ದೇಶಕಾಲಾಭ್ಯಾಂ ಭಗವತ್ಸಂಪ್ರೀತ್ಯಾ ಗುಣತಶ್ಚಾನಂತಾನಂತಪ್ರಕಾರೇಣಾಧಮಯಾ ಶ್ರಿಯಾ ಅನಂತವೇದೋಕ್ತತದನುಕ್ತಭಾರತೋಕ್ತತದನುಕ್ತಾನಂತಾನಂತಗುಣ-ಕ್ರಿಯೋಪಸಂಹಾರೇಣೋಪಾಸಿತಾನಂತರೂಪಾಯ, ಕೋಟಿಗುಣತಃ ರಮಾಯಾ ನೀಚಾಭ್ಯಾಂ ಸರ್ವಜೀವೋತ್ತಮಾಭ್ಯಾಮೀಶಾದನ್ಯತ್ರಾಲೋಚನೇ ಸರ್ವವಿಷಯ-ಕೇಣಾಮುಕ್ತಿಕ್ರಮೇಣ ವರ್ಧಮಾನೇನ ಪ್ರಾಯಃ ಪ್ರಲಯೇಽಪ್ಯವಿಚ್ಛಿನ್ನೇನ

ವೃತ್ತಿಜ್ಞಾನೇನೋಪೇತಾಭ್ಯಾಂ ನಿಜಭಕ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವವಿಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾಭಿ-ಮಾನಿಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಭ್ಯಾಮುಪಾಸಿತಸ್ತ್ರೀಪುರುಷಾದ್ಯನಂತರೂಪಾಯ, ಸ್ವಪತ್ಯ-ಪೇಕ್ಷಯಾ ಶತಗುಣನೀಚಾಭ್ಯಾಂ ವೇದಭಕ್ತ್ಯಭಿಮಾನಿಸರಸ್ವತೀಭಾರತೀಭ್ಯಾಂ ಕ್ರಿಯಾಸಾಮಾನ್ಯೇನೋಪಾಸಿತಾನಂತಗುಣಾಯ, ಭಾರತ್ಯಾದೇಃ ಶತಗುಣನೀಚೈಃ ಕ್ರಮಾತ್ ಕಾಲಜೀವಾಹಂಕಾರಾಭಿಮಾನಿಗರುಡಶೇಷರುದ್ರೈಃ ಸಮುಪಾಸಿತ-ಬಹುಗುಣಾಯ, ಜಾಂಬವತ್ಯಾ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾವೇಶಹ್ರಾಸಾಭಾವೇನ ಸದಾ ಬಲರಾಮ-ಸಮತ್ವೇಽಪಿ ನೀಲಾ-ಭದ್ರಾ-ಮಿತ್ರವಿಂದಾ-ಕಾಲಿಂದೀ-ಲಕ್ಷಣಾರೂಪಪಂಚಸ್ತ್ರೀಷು ಕೃಷ್ಣಾಂಗಸಂಗಾಭಾವಕಾಲೇ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯಾನುಸಾರೇಣ ಶೇಷಾದಿಭ್ಯಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮತ್ವಾತ್ ಸ್ವಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರೇಣ ಜಾಂಬವತ್ಯಾದಿಷಣ್ಮಹಿಷ್ಯು-ಪಾಸ್ಯಾನೇಕಗುಣಾಯ, ಸ್ವಪತ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ದಶಗುಣನೀಚಾಭಿಃ ಸೌಪರ್ಣೀ-ವಾರುಣೀಬುದ್ಧ್ಯಭಿಮಾನಿಪಾರ್ವತೀಭಿಃ ಸಮುಪಾಸಿತಾಯ, ಸೌಪರ್ಣ್ಯಾದಿಭ್ಯಃ ಶತಗುಣನೀಚಾಭ್ಯಾಮೈಶ್ವರ್ಯವೈರಾಗ್ಯಾಭಿಮಾನೀಂದ್ರಕಾಮಾಭ್ಯಾಂ ಸಮುಪಾಸಿ-ತಬಹುಗುಣಾಯ, ಇಂದ್ರಾದ್ದಶಗುಣನೀಚತ್ವಗಿಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನ್ಯಾಹಂಕಾರಿಕ-ಪ್ರಾಣೋಪಾಸ್ಯಾಯ,ಆಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣಾದ್ದಶಗುಣಾಧಮಾಭಿಃ ಕಾಮಪುತ್ರಾ-ನಿರುದ್ಧಬೃಹಸ್ಪತಿತಾರಾಸ್ವಾಯಂಭುವಮನುದಕ್ಷಶಚೀರತಿಭಿಃ ಸಮುಪಾಸಿತಾಯ, ಅನಿರುದ್ಧಾತ್ ಪಂಚಗುಣನೀಚಭೂತವಾಯ್ವಭಿಮಾನಿಮರೀಚಿನಾಮಕಕೋಣಾಧಿ-ಪತಿಪ್ರವಹವಾಯೂಪಾಸ್ಯಾಯ, ಪ್ರವಹವಾಯೋರ್ದಶಗುಣಾಧಮಾಭಿರ್ಯ-ಮವಿವಸ್ವನ್ನಾಮಕಸೂರ್ಯಚಂದ್ರಸ್ವಾಯಂಭುವಪತ್ನೀಶತರೂಪಾಭಿಃ ಸಮುಪಾಸಿ-ತಾಯ, ಯಮಾತ್ಪಾದಪಾದಾರ್ಧಗುಣಾವರವರುಣೋಪಾಸ್ಯಾಯ, ವರುಣಾತ್ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚನಾರದೋಪಾಸ್ಯಾಯ, ವರುಣಾತ್ಪಾದನ್ಯೂನಭೃಗ್ವಗ್ನಿದಕ್ಷಭಾರ್ಯಾ-ಪ್ರಸೂತ್ಯುಪಾಸ್ಯಾಯ, ಭೃಗೋಃ ಪಾದಪಾದನ್ಯೂನೈಃ ಮರೀಚ್ಯತ್ರ್ಯಂಗಿರಸ-ಪುಲಸ್ತ್ಯಪುಲಹಕ್ರತುವಸಿಷ್ಠಾತ್ಮಕಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಸಪ್ತರ್ಷಿವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರವೈವಸ್ವತಮನುಭಿಃ ಸಮುಪಾಸಿತಾಯ, ಮಿತ್ರನಾಮಕಸೂರ್ಯಬೃಹಸ್ಪತಿಸ್ತ್ರೀತಾರಾಽಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಿ-ಕೋಣಾಧಿಪತಿನಿರ್ಋತಿಪ್ರವಹವಾಯುಪತ್ನೀಭಿಃ ಅಗ್ನ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ದ್ವಿಗುಣನೀಚಾಭಿಃ ಸಮುಪಾಸಿತಾಯ, ಪ್ರಧಾನವಾಯುಮುಖ್ಯರುದ್ರೇಂದ್ರಾಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣಬೃಹಸ್ಪತಿ-ಪ್ರವಹವಿವಸ್ವದ್ವರುಣಾಶ್ವಿಮಿತ್ರಾಣಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮೋಕ್ತತ್ವೇನ, ಪರ್ಜನ್ಯಸ್ಯ ಪಿತೄಣಾಂ ಚ ನೀಚತಯೋಕ್ತತ್ವೇನ ತದತಿರಿಕ್ತಸೋಮಪಾನಾರ್ಹಶತಸದೇವಾನಾಮಾಕಾಶಾಭಿ-ಮಾನಿಗಣಪತಿಧನಪತಿಕುಬೇರವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಾನಾಂ ಚ ಮಿತ್ರಾದಿಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನೈಃ ಸಮುಪಾಸಿತಾಯ, ತಾಪಸಸ್ವಾಯಂಭುವವೈವಸ್ವತಾನ್ ವರ್ಜಯಿತ್ವಾ ಸ್ವಾರೋಚಿ-ಷೋತ್ತಮರೈವತಚಾಕ್ಷುಷಸಾವರ್ಣಿಬ್ರಹ್ಮಸಾವರ್ಣಿರುದ್ರಸಾವರ್ಣಿವೇದಸಾವರ್ಣಿ-

ಮೇರುಸಾವರ್ಣೀಂದ್ರಸಾವರ್ಣಿದಕ್ಷಸಾವರ್ಣಿಧರ್ಮಸಾವರ್ಣ್ಯಾತ್ಮಕೈಕಾದಶ-ಮನುಭಿಃ, ಯಜ್ಞಸ್ಯ ನಾರಾಯಣತ್ವೇನ, ರೋಚನಸ್ಯ ವಾಯುಸ್ವರೂಪತ್ವೇನ, ಸತ್ಯಜಿತೋ ಯಮಾತ್ಮಕತ್ವೇನ ತ್ರಿಶಿಖವಿಭ್ವೋರಶ್ವಿನ್ಯಾತ್ಮಕತ್ವೇನ ಪುರಂದರ-ಮಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನಯೋರಿಂದ್ರಸ್ವರೂಪತ್ವೇನಾವಶಿಷ್ಟಬಲ್ಯದ್ಭುತಶಂಭುವಿಧೃತಋತ-ಧಾಮವಾಚಸ್ಪತಿಶುಚ್ಯಾತ್ಮಕಸಪ್ತೇಂದ್ರೈಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದಕಾರ್ತವೀರ್ಯಪೃಥುಶಶಿಬಿಂದು-ಪ್ರಿಯವ್ರತದುಷ್ಯಂತದೌಷ್ಯಂತಿಭರತಾರ್ಷಭಭರತಕಕುತ್ಸ್ಥಗಯಮಾಂಧಾತೃಪ್ರ-ಮುಖೈಃ ರಾಜಭಿಃ ಚ್ಯವನೋಚಥ್ಯಾಭ್ಯಾಮಷ್ಟಗಂಧರ್ವೈಶ್ಚೇತ್ಯೇತೈಃ ಕರ್ಮಜ-ದೇವೈಃ ಶತಸ್ಥಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚೈಃ ಮಿತ್ರತಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮ್ಯೈರುಪಾಸ್ಯಾಯ, ಕರ್ಮಜ-ದೇವೇಭ್ಯಶ್ಚತುರ್ಗುಣನೀಚೈರ್ವರುಣಭಾರ್ಯಾಗಂಗಾಯಮಸ್ತ್ರೀಶ್ಯಾಮಲಾಚಂದ್ರ-ಪತ್ನೀರೋಹಿಣ್ಯನಿರುದ್ಧಭಾರ್ಯೋಷಾವಿವಸ್ವತ್ಸೂರ್ಯಭಾರ್ಯಾಸಂಜ್ಞಾವೃಷ್ಟ್ಯ-ಭಿಮಾನಿಪರ್ಜನ್ಯೈಃ ಸಮುಪಾಸಿತಾಯ, ಪರ್ಜನ್ಯಾನ್ನೀಚಾನುಕ್ತದೇವೋಪಾಸ್ಯಾಯ, ಸೂರ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣನೀಚಯಾ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ವಿಂಶತಿಗುಣನೀಚಯಾ ಅಗ್ನಿಭಾರ್ಯಾ-ಸ್ವಾಹಯೋಪಾಸಿತಾಯ, ಸ್ವಾಹಾನ್ಯೂನಬುಧೋಪಾಸಿತಾಯ, ಬುಧಾನ್ನ್ಯೂನಯಾ ದಶಗುಣತಃ ಸ್ವಾಹಾನ್ಯೂನಯಾ ಉಷಯೋಪಾಸಿತಾಯ, ಉಷಾನ್ಯೂನ-ಶನೈಶ್ಚರೋಪಾಸಿತಾಯ, ಶನೈಶ್ಚರಾಧಮಪುಷ್ಕರೋಪಾಸಿತಾಯ, ಪುಷ್ಕರಾತ್ ಕಿಂಚನ್ನೀಚೈಃ ಆಜಾನಜದೇವೈರುರ್ವಶೀರಂಭಾಮೇನಕಾತಿಲೋತ್ತಮಾಪೂರ್ವಚಿತ್ತಿ-ಘೃತಾಚೀಪ್ರಲೋಚನ್ಯನುಲೋಚನೀಕೃತಸ್ಥಲೀಪ್ರಭೃತಿಸಹಸ್ರಾಪ್ಸರೋಭಿರಜಗರ-ವಿದ್ಯಾಧರಶತಾಧಿಕಷೋಡಶಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಾಗ್ನಿಪುತ್ರಾತ್ಮಕಕೃಷ್ಣಭಾರ್ಯಾಭಿಃ ಕರ್ಮಜದೇವೇಭ್ಯಃ ಶತಗುಣನೀಚಾಭಿಃ ಸಮುಪಾಸಿತಾಯ, ಅಗ್ನಿಪುತ್ರೇಭ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಗೋಪ್ಯುಪಾಸ್ಯಾಯ, ಅಗ್ನಿಪುತ್ರೇಭ್ಯಃ ಸಹಸ್ರಗುಣೋತ್ತಮಯಶೋ-ದೋಪಾಸ್ಯಾಯ, ಯಶೋದೋತ್ತಮಾದಿತ್ಯುಪಾಸ್ಯಾಯ, ಪುಷ್ಕರಾಚ್ಛತಗುಣಾಧ-ಮೋಕ್ತಾನ್ಯಚಿರಪಿತೃಭಿರುಪಾಸ್ಯಾಯ, ಚಿರಪಿತೃಭ್ಯಃ ಶತಗುಣಾಧಮಾಷ್ಟೋತ್ತರಶತ-ಗಂಧರ್ವಾತಿರಿಕ್ತದೇವಗಂಧರ್ವೋಪಾಸ್ಯಾಯ, ದೇವಗಂಧರ್ವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಶತಗುಣಾ-ಧಮಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವೋಪಾಸ್ಯಾಯ, ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಶತಗುಣಾ-ಧಮಕ್ಷಿತಿಪೋಪಾಸ್ಯಾಯ, ಕ್ಷಿತಿಪಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಶತಗುಣಾಧಮಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮೋ-ಪಾಸ್ಯಾಯ ಬಿಂಬರೂಪಾಯ ನಮಃ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮತೀರ್ಥಶ್ರೀಚರಣವಿರಚಿತಾ ಪ್ರಮೇಯಮಾಲಾ ॥

*****

೭. ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ

೭.೨. ತಾರತಮ್ಯನವಶ್ಲೋಕೀ ಮುಕ್ತಾಮಾಲಾ (ಶ್ರೀವೇಣುಪಲ್ಲೀಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥಕೃತಾ)

ವಿಷ್ಣುಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಸ್ತತೋಽವಾರ್ಗಮಿತಗುಣತತೇಃ ಶ್ರೀರತೋ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ
ಕೋಟ್ಯಂಶೋನೌ ತದೂನೇ ದಶದಶಗುಣತಃ ಶಾರದಾ ಭಾರತೀ ಚ ।
ತಾಭ್ಯಾಮೂನಾಃ ಶತಾಂಶಾದ್ಗರುಡಫಣಿಮೃಡಾಃ ಷಟ್ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಪಂಚ ಹೀನಾ
ವಿಷ್ಣೋಸ್ತೇಭ್ಯಶ್ಚ ತಾಭ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣಿತಮಧಮಾಸ್ತತ್ಸ್ತ್ರಿಯಸ್ತದ್ದಶೋನಾಃ ॥ ೧ ॥

ತಾಭ್ಯೋ ಹೀನೌ ದಶಾಂಶಾದ್ಬಲಿರಿಪುಮದನೌ ಪ್ರಾಣ ಏತದ್ದಶೋನ-
ಸ್ತಸ್ಮಾದ್ದಕ್ಷೋಽನಿರುದ್ಧೋ ರತಿಮನುಗುರವಃ ಶಕ್ರಪತ್ನೀ ದಶೋನಾಃ ।
ಏಭ್ಯಃ ಪಂಚೋನ ಏಷಃ ಪ್ರವಹ ಇತ ಇನೋ ಮಾನವೀ ಚಂದ್ರಧರ್ಮೌ
ದ್ವಿನ್ಯೂನಾಃ ಸಾರ್ಧಪಾದಾದಧ ಇತ ಉದಪೋ ನಾರದಃ ಕಿಂಚಿದೂನಃ ॥ ೨ ॥

ತಸ್ಮಾದಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರಸೂತಿರ್ಭೃಗುರನಲಪತಿಃ ಸ್ವಲ್ಪಹೀನಾಶ್ಚ ವಾಃಪಾತ್
ಪಾದೋನಾಃ ಕಿಂಚಿದೂನಾ ನಲಿನಭವಸುತಾಃ ಸಪ್ತ ವೈವಸ್ವತಾಖ್ಯಃ ।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಶ್ಚ ತೇಭ್ಯಃ ಪ್ರವಹಗುರುಗೃಹೇ ಮಿತ್ರರಕ್ಷೋಧಿನಾಥೌ
ಸ್ವಲ್ಪೋನಾವಗ್ನಿತಶ್ಚ ದ್ವಿಗುಣಿತಮಧಮಾಃ ಕಿಂಚಿದೂನಾಶ್ಚ ತೇಭ್ಯಃ ॥ ೩ ॥

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋಽಶ್ವಿನೌ ತೌ ಗಣಪತಿಧನಪಾವುಕ್ತಶೇಷಾಃ ಶತಸ್ಥಾ
ದೇವಾಶ್ಚೈತೇಭ್ಯ ಊನಾಸ್ತದವರಮನವಶ್ಚ್ಯಾವನೋಚಥ್ಯಪೂರ್ವಾಃ ।
ವಿಪ್ರಾಶ್ಚಾಶೀತಿಸಂಖ್ಯಾಃ ಸನಮುಖಯತಯಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾದಿರಾಜಾ
ಗಂಧರ್ವಾಶ್ಚಾಷ್ಟಸಂಖ್ಯಾಃ ಪಿತರ ಇಹ ತಥಾ ಸಪ್ತ ಮಧ್ಯಾತ್ತದೇವಾಃ ॥ ೪ ॥

ಬಲ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಪಾವಕಾದ್ಯಾ ಜಯವಿಜಯಮುಖಾ ದ್ವಾರಪಾಶ್ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ-
ಶ್ಚೋರ್ವಶ್ಯಾದ್ಯಾ ಮರೀಚಿಶ್ಚರಣಪತಿಮುಖಾ ಧೂಮಮಾರ್ಗಾದಿದೇವಾಃ ।
ಅನ್ಯೇಽಪ್ಯೇವಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಸ್ವಪದಮಧಿಗತಾ ಉಕ್ತಶಿಷ್ಟಾಶ್ಚ ದೇವಾ-
ಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿದ್ವಿಹೀನಾ ದ್ವಿಗುಣಿತಮಧಮಾ ಮಿತ್ರತಃ ಸೂರ್ಯಪತ್ನೀ ॥ ೫ ॥

ಗಂಗಾ ಪರ್ಜನ್ಯ ಏವಂ ಶಶಿಯಮದಯಿತೇ ಸಾ ವಿರಾಟ್ ಕೂರ್ಮಮುಖ್ಯಾ
ಏಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿದ್ವಿಹೀನಾ ಅನಧಿಗತಪದಾಃ ಶಿಷ್ಟದೇವಾಶ್ಚ ಸರ್ವೇ ।
ತೇಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿದ್ವಿಹೀನಾಽನಲಪತಿಮಹಿಲಾ ಗಂಗಯಾ ದ್ವ್ಯಂಶಹೀನಾ
ತಸ್ಯಾಃ ಕಿಂಚಿದ್ವಿಹೀನಃ ಸಲಿಲಪತಿಬುಧಃ ಕಿಂಚಿದೂನಾಽಶ್ವಿಭಾರ್ಯಾ ॥ ೬ ॥

ತಸ್ಮಾದೇಷಾಽಗ್ನಿಪತ್ನ್ಯಾ ದಶಗುಣಮಧಮಾ ಭೂಮಿಮಾನೀ ಶನಿರ್ವೈ
ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನೋತ ಏಷಃ ಶನಿತ ಇಹ ತಥಾ ಪುಷ್ಕರಃ ಕರ್ಮಪೋಽಪಿ ।

ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನೋಽಪ್ಯುಷಸ್ತೋ ದಶಗುಣಮಧಮಃ ಕರ್ಮಜೇಭ್ಯಃ ಕಲಾಭ್ಯಃ
ಆಜಾನೇಯಾಃ ಶತೋನಾಸ್ತತ ಅಥ ಋಷಯೋ ಯೇ ಪ್ರತೀಕಾವಲಂಬಾಃ ॥ ೭ ॥

ತದ್ವಿಪ್ರೇಭ್ಯಃ ಶತಾಧಶ್ಚಿರಪಿತೃನಿಕರಂ ದೇವಗಂಧರ್ವಸಂಘಾ-
ಸ್ತೇಭ್ಯಸ್ತಾವದ್ವಿನೀಚಾ ಶತಗುಣಮವರಾ ಮರ್ತ್ಯಗಂಧರ್ವಸಂಜ್ಞಾಃ ।
ತೇಭ್ಯೋ ಭೂಚಕ್ರಪಾಲಾಃ ಶತಗುಣಮಧಮಾ ಭೂಮಿಪೇಭ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯಾ
ವರ್ಣಾಚಾರಾಶ್ರಮೇತಾಃ ಶತಗುಣಮಧಮಾ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತ್ಯುಚ್ಚಯೇತಾಃ ॥ ೮ ॥

ಏಕಾನಂದಾದಿರೂಪಪ್ರಮಿತಗುಣಯುತಾ ಉತ್ತಮಾ ಯೇ ಮನುಷ್ಯಾ-
ಸ್ತೇಭ್ಯೋ ಹೀನಾಃ ಸಚಿತ್ತಾಃ ಪಶುವಿಹಗಮುಖಾ ಜಂಗಮಾ ಚಿತ್ತಹೀನಾಃ ।
ತೇಭ್ಯೋಽಧಸ್ತಾತ್ ಸುಖಾದ್ಯೈರ್ಮಹಿತಗುಣಗಣೈಃ ಸ್ಥಾವರಾಸ್ತೈರುಪಾಸ್ಯಂ
ವಂದೇ ನಾರಾಯಣಂ ತಂ ಸಕಲಸುರಗಣಾಂಸ್ತದ್ಗುರೂನ್ ಮದ್ಗುರೂಂಶ್ಚ ॥ ೯ ॥

ಧ್ರಿಯತಾಂ ಶ್ರೀನಿವಾಸೇನ ನಿರ್ಮಿತಾ ಮುಕ್ತಿಕಾಂಕ್ಷಿಣಾ ।
ತಾರತಮ್ಯನವಶ್ಲೋಕೀ ಮುಕ್ತಾಮಾಲಾ ಬುಧೈರ್ಹೃದಿ ॥ ೧೦ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀವೇಣುಪಲ್ಲೀಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥಕೃತಾ ಶ್ರೀತಾರತಮ್ಯನವಶ್ಲೋಕೀ(ಮುಕ್ತಾಮಾಲಾ) ॥

★★★★★

೬೩. ತಾರತಮ್ಯಸದ್ರತ್ನಮಾಲಾ (ಶ್ರೀವಿಠಲಾಚಾರ್ಯಕೃತ)

ನತ್ವಾ ನಾರಾಯಣಂ ವಿಷ್ಣೋರಾವೇಶಂ ಚ ದಿವೌಕಸಾಮ್ ।
ಅವತಾರಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ದರ್ಶಯಿಷ್ಯೇಽನ್ಯತಃ ಸ್ಥಿತಮ್ ॥ ೧ ॥

ಮತ್ಸ್ಯಃ ಕೂರ್ಮಃ ಕ್ರೋಡಸಿಂಹೌ ವಟುರಾಮೌ ಚ ಭಾರ್ಗವಃ ।
ಕೃಷ್ಣಬುದ್ಧೌ ದತ್ತ ಕಲ್ಕೀ ಹಯಗ್ರೀವೈತರೇಯಕೌ ॥ ೨ ॥

ವೇದವ್ಯಾಸಶ್ಚ ವೈಕುಂಠಃ ಕಪಿಲೋ ಋಷಭಸ್ತಥಾ ।
ನಾರಾಯಣೋ ತಾಪಸಶ್ಚ ಯಜ್ಞೋ ಧನ್ವಂತರಿಸ್ತಥಾ ॥ ೩ ॥

ನಾರಾಯಣಃ ಕೃಷ್ಣಹರೀ ಉಪೇಂದ್ರಃ ಸರ್ವ ಏವ ಚ ।
ಏವಮಾದ್ಯೋ ಹರಿಃ ಸಾಕ್ಷಾದನಂತಗುಣ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೪ ॥

ಶ್ರೀರ್ಭೂರ್ದುರ್ಗಾಽಂಭೃಣೀ ಹ್ರೀಶ್ಚ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ಚ ದಕ್ಷಿಣಾ ।
ಜಯಂತೀ ಜಾನಕೀ ಸತ್ಯಾ ರುಗ್ಮಿಣೀತ್ಯಾದಿಕಾ ರಮಾ ॥ ೫ ॥

ವಿಷ್ಣ್ವಾವೇಶಯುತಾಽನಂತಗುಣೈರ್ಹೀನಾ ಹರೇಃ ಸ್ಮೃತಾ ।
ವಿರಿಂಚಶ್ಚ ಮಹಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಪ್ರಾಣಃ ಸೂತ್ರಂ ಧೃತಿಃ ಸ್ಮೃತಿಃ ॥ ೬ ॥

ಮೇಧಾ ಮುಕ್ತಿರ್ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿಶ್ಚಿತ್ತಂ ವಾಯುರ್ಮಹಾಪ್ರಭುಃ।
ಬಲಂ ಸ್ಥಿತಿರ್ಯುಜುರ್ಯೋಗಃ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಜ್ಞಾನಂ ಮಹಾಗುರುಃ ॥ ೭ ॥

ಮಹಾಧ್ಯಾತಾ ಚ ವಿಜ್ಞಾತಾ ವೈರಾಗ್ಯಂ ರೋಚನಃ ಸುಖಮ್
ಹನುಮಾನ್ ಭೀಮ ಆನಂದ ಇತ್ಯಾದಿ ಬಹುರೂಪಿಣೌ ॥ ೮ ॥

ವಿಷ್ಣ್ವಾವಿಷ್ಟೌ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಶ್ರಿಯಃ ಕೋಟಿಗುಣಾಧಮೌ।
ಸರಸ್ವತೀ ಹರಿಪ್ರೀತಿಃ ಸರ್ವವೇದಾತ್ಮಿಕಾ ಭುಜಿಃ ॥ ೯ ॥

ಗಾಯತ್ರೀ ಗುರುಭಕ್ತಿಶ್ಚ ಶ್ರದ್ಧಾ ಪ್ರೀತಿಃ ಸುಖಾತ್ಮಿಕಾ।
ಶಿವಕನ್ಯೇಂದ್ರಸೇನಾ ಚ ದ್ರೌಪದೀ ಕಾಶಿಜಾ ತಥಾ ॥ ೧೦ ॥

ಚಂದ್ರೇತಿ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವೋಸ್ತು ಭಾರ್ಯೇ ಭರ್ತ್ರೋಃ ಶತಾಧಮೇ।
ಹರೀರಯುಜ್ಞರಃ ಶುಕ್ಲ ಕೇಶಯುಕ್ತೋ ಬಲಸ್ತಥಾ ॥ ೧೧ ॥

ಸಂಕರ್ಷಣಾವೇಶಯುತೋ ಲಕ್ಷ್ಮಣಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ।
ಸದಾಶಿವಸ್ತಪೋಽಹಂಕೃದ್ವಾಯ್ವಾವಿಷ್ಟಃ ಶುಕಸ್ತಥಾ ॥ ೧೨ ॥

ಊರ್ಧ್ವಜಟೋ ವಾಮದೇವಃ ಸದ್ಯೋಜಾತೋ ಹ್ಯಘೋರಕಃ।
ತತ್ಪುಮಾನ್ ದ್ರೌಣಿರೌರ್ವಶ್ಚ ದುರ್ವಾಸಾ ಮುನಿರೇವ ಚ ॥ ೧೩ ॥

ಜೈಗೀಷವ್ಯಾದಿರೂಪೇಣ ಶೇಷರುದ್ರೌ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತೌ।
ಗರುಡಶ್ಚ ತ್ರಯಶ್ಚೈತೇ ಸರಸ್ವತ್ಯಾಃ ಶತಾವರಾಃ ॥ ೧೪ ॥

ಜಾಂಬವತ್ಯಧಿಕಾವೇಶೇ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಃ ಶೇಷಸಮಾ ಮತಾ।
ನೀಲಾ ಭದ್ರಾ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಕಾಲಿಂದೀ ಲಕ್ಷಣಾ ತಥಾ ॥ ೧೫ ॥

ಜಾಂಬವತ್ಯಾಃ ಕಿಂಚಿದೂನಾ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾವೇಶಯುತಾ ಅಪಿ।
ದೇವ್ಯಾವೇಶಹ್ರಾಸಕಾಲೇ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾದ್ದ್ವಿಂಶತೋಽಧಿಕಾಃ ॥ ೧೬ ॥

ರೇವತೀ ಶ್ರೀಯುತಾ ಶ್ರೀಶ್ಚ ಪೇಯರೂಪಾ ಚ ವಾರುಣೀ।
ಸೌಪರ್ಣೀ ಪಾರ್ವತೀ ಚೈವ ತಿಸ್ರಃ ಶೇಷಾಚ್ಛತಾವರಾಃ ॥ ೧೭ ॥

ಪುರಂದರೋ ಮಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನೋಽರ್ಜುನೋ ನರಹರೀರಯುಕ್।
ವಾಲೀ ಗಾಧಿರ್ವಿಕುಕ್ಷಿಶ್ಚ ಕುಶಾದ್ಯಾ ಇಂದ್ರ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೧೮ ॥

ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಯುಕ್ತಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಭರತೌ ಚ ಸುದರ್ಶನಃ।
ಬ್ರಹ್ಮಯುಕ್ ಸಾಂಬಃ ಸ್ಕಂದಶ್ಚ ಕುಮಾರಃ ಕಾಮ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೧೯ ॥

ಶತಾವರಾ ಉಮಾಯಾಶ್ಚ ಕಾಮ ಇಂದ್ರಾಧಮೋಽಲ್ಪತಃ।
ಸರ್ವೋತ್ತುಂಗಗಜೌ ಪ್ರಾಣವಾಯುರ್ಗುರ್ವಿಂದ್ರಮಧ್ಯಗಃ ॥ ೨೦ ॥

ತಾರೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಶಯುಕ್ ದ್ರೋಣೋ ವಾಯುಯುಕ್ತೋದ್ಧವೋ ಗುರುಃ।
ಅನಿರುದ್ಧಯುಕ್ ಶತ್ರುಘ್ನಾನಿರುದ್ಧೌ ಕಾಮನಂದನಃ ॥ ೨೧ ॥

ಕಾಮಭಾರ್ಯಾ ರುಗ್ಮವತೀ ಲಕ್ಷಣೇತ್ಯಾದಿರೂಪಿಣೀ।
ತಾರಾ ಚಿತ್ರಾಂಗದೇತ್ಯಾದಿ ರೂಪಾ ಶಚ್ಯಪಿ ಹಿ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ೨೨ ॥

ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಮನುರ್ದಕ್ಷಃ ಷಡನ್ಯೋನ್ಯಂ ಸಮಾ ಮತಾಃ।
ಪ್ರವಹಾತ್ ಪಂಚಗುಣತೋಽಧಿಕಾ ಇಂದ್ರಾಚ್ಚತಾವರಾಃ ॥ ೨೩ ॥

ಜಾಂಬವಾನ್ ವಾಯುಯುಗ್ ಧರ್ಮೋ ವಿದುರಃ ಸತ್ಯಜಿದ್ಯಮಃ।
ಬ್ರಹ್ಮಾವಿಷ್ಟಶ್ಚ ಸುಗ್ರೀವೋ ಹರಿಯುಕ್ ಕರ್ಣ ಏವ ಚ ॥ ೨೪ ॥

ಏವಂ ದ್ವಿರೂಪಃ ಸೂರ್ಯಃ ಸ್ಯಾದಿಂದ್ರಾವಿಷ್ಟೋಽಂಗದಃ ಶಶೀ।
ಶತರೂಪಾ ಚ ಚತ್ವಾರಃ ಪ್ರವಹಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೨೫ ॥

ಮಹಾಭಿಷಕ್ ಸುಷೇಣಶ್ಚ ಮಂಡೂಕಃ ಶಂತನುಸ್ತಥಾ।
ಏತೇ ಪ್ರಾಗ್ವರುಣಶ್ಚಂದ್ರಾತ್ ಪಾದಪಾದಾರ್ಧತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೨೬ ॥

ವರುಣಾನ್ನಾರದೋ ನ್ಯೂನೋ ವಹ್ನೇರಭ್ಯಧಿಕೋ ಮತಃ।
ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನೋ ಲವೋ ನೀಲ ಇತ್ಯಾದ್ಯಗ್ನಿಪ್ರಸೂತಿಕಾಃ ॥ ೨೭ ॥

ಜರಾವ್ಯಾಧೋ ಭೃಗುಃ ಪ್ರಾಕ್ ಚ ತ್ರಯೋ ದಕ್ಷಾಚ್ಚತಾವರಾಃ।
ವರುಣಾತ್ ಪಾದತೋ ನ್ಯೂನಾ ಮಿತ್ರಾತ್ ತು ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ ॥ ೨೮ ॥

ವಾಯುಯುಗ್ ಬಾಹ್ಲಿಕಃ ಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಹ್ಲಾದೋ ನಾರದಾಧಮಃ।
ಕರ್ಮಜೇಭ್ಯಃ ಸ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಗುಣಾಧಿಕ ಇತೀರಿತಃ॥
ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗಿರಸೌ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ ॥ ೨೯ ॥

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚ ವೈವಸ್ವತಮನುಸ್ತಥಾ।
ನವ ವಹ್ನ್ಯವರಾ ನಿತ್ಯಂ ಮಿತ್ರಾತ್ ಕಿಂಚಿದ್ಗುಣಾಧಿಕಾಃ ॥ ೩೦ ॥

ಮಿತ್ರತಾರೇ ನಿರ್ಋತಿಪ್ರಾವಹ್ಯೌ ಪೂರ್ವೋಕ್ತೇಭ್ಯ ಕಿಂಚಿದವರಾಃ।
ರಾಹುಯುಗ್ ಭೀಷ್ಮಕೋ ಮಿತ್ರಃ ಕೃಪೀ ತಾರಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ।
ಮಹಾಬಲೀ ದುರ್ಮುಖಶ್ಚ ರುದ್ರಯುಕ್ತೋ ಘಟೋತ್ಕಚಃ ॥ ೩೧ ॥

ದ್ವಾವೇತೌ ನಿರ್ಋತಿಃ ಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಾವಹೀ ಚ ತಥಾ ಮತಾ।
ಚತ್ವಾರ ಏತೇ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೩೨ ॥

ನವಕೋಟ್ಯಸ್ತು ದೇವಾನಾಂ ತಾಸಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಶತಸ್ಯ ತು।
ಸೋಮಾಧಿಕಾರೋ ವೇದೋಕ್ತೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ದ್ವೇ ಶತಾಧಿಕೇ ॥ ೩೩ ॥

ಆದಿತ್ಯರುದ್ರಾವಸುರಶ್ವಿನೌ ಚ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಮರುತೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ।
ಪ್ರಧಾನವಾಯುಃ ಪಿತೃತ್ರಯಂ ಚ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಋಭವಃ ಶತೋಽಥ ॥೩೪॥

ಚಾರುದೇಷ್ಣೋ ವಿಘ್ನಪಃ ಪ್ರಾಕ್ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಸ್ತಥೈವ ಚ
ಮರುತಾಂ ಪಂಚಕಂ ಚೈವ ಮಿತ್ರಾತ್ ಕಿಂಚಿದ್ಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೩೫ ॥

ರುದ್ರಯುಗ್ ಭಗದತ್ತಶ್ಚ ಕತ್ಥನೋ ದ್ವೌ ಧನೇಶ್ವರಃ।
ದ್ರೋಣಃ ಪ್ರಾಣೋ ಧ್ರುವೋಽರ್ಕೋಽಗ್ನಿರ್ದೋಷೋವಸ್ತುರ್ವಿಭಾವಸುಃ॥

ವಸುಷ್ವೇತೇಷು ಭೀಷ್ಮಃ ಪ್ರಾಕ್ ಬ್ರಹ್ಮಯುಕ್ತೋ ದ್ಯುನಾಮಕಃ।
ನಂದಗೋಪಃ ಪುರಾ ದ್ರೋಣೋ ವಹ್ನ್ಯನ್ಯೇ ಸಪ್ತ ಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೩೭ ॥

ರೈವತೋಽಜೋ ಭವೋ ಭೀಮೋ ವಾಮ ಉಗ್ರೋ ವೃಷಾಕಪಿಃ।
ಅಜೈಕಪಾದಹಿರ್ಬುಧ್ನ್ಯೋ ಬಹುರೂಪೋ ಮಹಾನಿತಿ ॥ ೩೮ ॥

ರುದ್ರಾ ಏಕಾದಶೈತೇಷು ಭೂರಿಃ ಪೂರ್ವಮಜೈಕಪಾತ್।
ಭೂರಿಶ್ರವಾಃ ಸರ್ವರುದ್ರಯುಕ್ತೋಽಹಿರ್ಬುಧ್ನ್ಯ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೩೯ ॥

ಮೂಲರುದ್ರಮೃತೇ ಹ್ಯೇತೇ ದಶರುದ್ರಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ।
ಶಲಃ ಪೂರ್ವಂ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಃ ಕೃಪೋ ವಿಷ್ಕಂಭ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೪೦ ॥

ಸಹದೇವಃ ಸೋಮದತ್ತ ಏತೌ ಪ್ರಾಕ್ ಪತ್ರತಾಪಕಃ।
ವಿರೂಪಾಕ್ಷಾದಯೋ ನಾಮಭೇದಾ ರುದ್ರಸ್ಯ ಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೪೧ ॥

ವಿವಸ್ವಾನರ್ಯಮಾ ಪೂಷಾ ತ್ವಷ್ಟಾಽಥ ಸವಿತಾ ಭಗಃ।
ಧಾತಾ ಪರ್ಜನ್ಯವರುಣೌ ಮಿತ್ರಃ ಶಕ್ರ ಉರುಕ್ರಮಃ ॥ ೪೨ ॥

ಏತೇಷು ಕೃಷ್ಣಜೋ ಭಾನುಃ ಸವಿತ್ರಂಶ ಉದಾಹೃತಃ।
ವೀರಸೇನೋಽರ್ಯಮಾವಿಷ್ಣಸ್ತ್ವಷ್ಟಾ ವೈ ಪರೀಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೪೩ ॥

ಏತೇ ಹಿ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯಾ ಮಿತ್ರಂ ಶಕ್ರಮುರುಕ್ರಮಮ್।
ವಿವಸ್ವಂತಂ ಚ ವರುಣಂ ಪರ್ಜನ್ಯಂ ಚ ವಿನಾಽತ್ರ ಷಟ್ ॥ ೪೪ ॥

ವಾಯುಯುಕ್ತಃ ಪಾಂಡುರಾಜಃ ಪರಾವಹ ಉದಾಹೃತಃ
ಸಂಪಾತೀ ಕೇಸರೀ ಶ್ವೇತಸ್ತ್ರಯೋ ಮರುತ ಏವ ಹಿ ॥ ೪೫ ॥

ಚೇಕಿತಾನಃ ಪ್ರಾಕ್ ಪ್ರತಿಭೋ ವಿಪೃಥುಃ ಸೌಮ್ಯ ಉಚ್ಯತೇ।
ಗವಾಕ್ಷಸ್ತು ಪ್ರಾಕ್ ಸಮಾನಮರುಚ್ಛ್ರೇಷ್ಠಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೪೬ ॥

ಗವಯಃ ಪ್ರಾಗ್ ವ್ಯಾನನಾಮಾ ವೃಷಃ ಪೂರ್ವಮುದಾನಕಃ।
ಶರ್ವತ್ರಾತೋ ಗಂಧಮಾದೋ ದ್ವೌ ಸಮಾನ ಉದಾಹೃತೌ ॥ ೪೭ ॥

ನಾಗಶ್ಚ ಕೃಕಲಶ್ಚೈವ ದೇವದತ್ತೋ ಧನಂಜಯಃ।
ಕುಂತಿಭೋಜಃ ಪುರಾ ಕೂರ್ಮ ಉದ್ವಹಶ್ಚ ಪರಾವಹಃ ॥ ೪೮ ॥

ಆವಹೋ ವಿವಹಶ್ಚೈವ ಸಂವಹಶ್ಚ ತಥಾऽಪರೇ।
ವಿನಾ ಪ್ರಾಣಂ ಚ ಪ್ರವಹಂ ಮರುತೋऽನ್ಯೇऽತ್ರ ಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೪೯ ॥

ಮರುತಾಂ ಪಂಚಕಂ ಚೇತಿ ಮರುತೋऽಲ್ಪಗುಣಾಧಮಾಃ।
ಪ್ರತಿವಿಂಧ್ಯಃ ಶ್ರುತಸೋಮಃ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿಸ್ತಥೈವ ಚ ॥ ೫೦ ॥

ಶ್ರುತಶ್ರವಾಃ ಶ್ರುತಾನೀಕಃ ಪಂಚೈತೇ ದ್ರೌಪದೀಸುತಾಃ।
ಸಮಾವಿಷ್ಟಾಶ್ಚಿತ್ರರಥಾಭಿತಾಮ್ರಾಭ್ಯಾಂ ತಥೈವ ಚ॥
ಕಿಶೋರಗೋಪಾಲಬಲೈರ್ಧರ್ಮಭೀಮಾರ್ಜುನಾದಿಜಾಃ ॥ ೫೧ ॥

ದ್ರೌಪದೇಯಾಃ ಕೇಕಯಾಃ ಪ್ರಾಕ್ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ದಶ ಸ್ಮೃತಾಃ।
ಇಂದ್ರಯುಗ್ ವಿವಿದೋ ಮೈಂದೋ ನಕುಲಃ ಸಹದೇವಕಃ ॥ ೫೨ ॥

ತ್ರಿಶಿಖೋ ವಿಭುರಿತ್ಯೇತೇ ಹ್ಯಶ್ವಿನೌ ಪರಿಕೀರ್ತಿತೌ।
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವೃಭವಃ ಪಿತೄಣಾಂ ಪತಯಸ್ತಥಾ ॥ ೫೩ ॥

ವಿಘ್ನೇಶಪ್ರಮುಖಾಃ ಸರ್ವೇ ಮಿತ್ರಾತ್ ಕಿಂಚಿದ್ಗುಣಾಧಮಾಃ।
ಪಾವಕೋऽಗ್ನೇಃ ಪ್ರಥಮಜಶ್ಚೋಚಥ್ಯಶ್ಚ್ಯವನಸ್ತಥಾ ॥ ೫೪ ॥

ರೈವತಶ್ಚಾಕ್ಷುಷಶ್ಚೈವ ಸ್ವಾರೋಚಿಷ ಉತೋತ್ತಮಃ।
ಸಾವರ್ಣಿರ್ಬ್ರಹ್ಮಸಾವರ್ಣೀ ರುದ್ರಸಾವರ್ಣಿರೇವ ಚ ॥ ೫೫ ॥

ದೇವೇಂದ್ರದಕ್ಷಧರ್ಮಾಶ್ಚ ಸಾವರ್ಣ್ಯಂತಾಃ ಪಿತೃಸಪ್ತಕಮ್।
ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಪೃಥುಶ್ಚೈವ ಶಶಬಿಂದು ಪ್ರಿಯವ್ರತಃ ॥ ೫೬ ॥

ದೌಷ್ಯಂತಿರ್ಭರತಶ್ಚೈವ ಕಕುತ್ಸ್ಥೋ ಗಯ ಏವ ಚ।
ಋಷಭಾದ್ದರಿಣಾದಿಪ್ರಾತ್ ತ್ರಿಜನ್ಮಾ ಭರತಸ್ತಥಾ ॥ ೫೭ ॥

ಮಾಂಧಾತೇತ್ಯಾದಿರಾಜಾನೋ ವಿಷ್ಣ್ವಾವೇಶಯುತಾಃ ಸದಾ।
ಬಲಿರದ್ಭುತಃ ಶಂಭುಶ್ಚ ವಿಧೃತಸ್ತ್ವೃತಧಾಮಕಃ ॥ ೫೮ ॥

ದಿವಸ್ಪತಿಃ ಶುಚಿಶ್ಚೈವ ಗಂಧರ್ವೇಷ್ವಷ್ಟಕಂ ತಥಾ।
ಬಲ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಕಾರ್ತವಿರ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಕರ್ಮದೇವಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೫೯ ॥

ಪಾವಕಾದ್ಯಾಃ ಕರ್ಮಜಾಶ್ಚ ವಹ್ನೇಃ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ।
ವಿಘ್ನೇಶಾದಧಮಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಪರ್ಜನ್ಯಾದುತ್ತಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೬೦ ॥

ಶರಭಃ ಪ್ರಾಕ್ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ದೇವಕೀ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಪುರಾ ।
ಚಂದ್ರಸ್ತ್ರೀ ರೋಹಿಣೀ ಚೈವ ಸೂರ್ಯಭಾರ್ಯಾ ಚ ಸಂಜ್ಞಕಾ ।
ಅನಿರುದ್ಧಸ್ಯ ಭಾರ್ಯೋಷಾ ಗಂಗಾ ವರುಣಭಾರ್ಯಕಾ ॥ ೬೧ ॥

ಪಾವಕಾದಧಮಾಃ ಷಟ್ ಸ್ಯುಃ ಸ್ವಾಹಾಯಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಾದಧಮಾಃ ಕಿಂಚಿತ್ ತ್ವೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾಽಧಮಾ ಮತಾ ॥ ೬೨ ॥

ಸ್ವಾಹೋಷಸೌ ದಶಗುಣಾ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ ।
ಅಭಿಮನ್ಯುಃ ಕೃಷ್ಣಚಂದ್ರಧರ್ಮೇರೇಂದ್ರಾಶ್ವಿಯುಗ್ ಬುಧಃ ॥ ೬೩ ॥

ಉಷಸಶ್ಚಾಧಿಕಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸ್ವಾಹಾಯಾ ಅಧಮೋ ಮತಃ ।
ಜರಾಸಂಧಸ್ಯ ಪುತ್ರೀ ಚ ಶಲ್ಯಸ್ಯ ಚ ತಥಾಽಽತ್ಮಜಾ ॥ ೬೪ ॥

ಉಭೇಽಪ್ಯಶ್ವಿಭಾರ್ಯೋಷಾ ತಸ್ಯಾ ಅಪ್ಯವರಃ ಶನಿಃ ।
ಶನೇಶ್ಚ ಪುಷ್ಕರೋ ನ್ಯೂನ ಉಷಸಸ್ತು ದಶಾಧಮಃ ॥ ೬೫ ॥

ಆಜಾನೇಯಾಃ ಸಮಾಖ್ಯಾತಾ ದೇವಾ ದೇವಕುಲೋದ್ಭವಾಃ ।
ವಿರಾಧಶ್ಚೋದ್ವಹಾವಿಷ್ಟಃ ಸಂಜಯೋ ದ್ವೌ ಚ ತುಂಬುರುಃ ॥ ೬೬ ॥

ಜನಮೇಜಯ ಆವಿಷ್ಟಸ್ತ್ವಷ್ಟ್ರಾ ಚಿತ್ರರಥಃ ಪುರಾ ।
ದಮಘೋಷಕಬಂಧೌ ದ್ವೌ ದನುಗಂಧರ್ವ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೬೭ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವಾಯಂಭುವಾವಿಷ್ಟೋ ಹ್ಯಕ್ರೂರಃ ಪ್ರಾಕ್ ಕಿಶೋರಕಃ ।
ವಾಯುಯುಗ್ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಸ್ತು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿಧಃ ಪುರಾ ॥ ೬೮ ॥

ನಕ್ರಸ್ತಥಾಽಽವಹಾವಿಷ್ಟೋ ದ್ರುಪದೋ ದ್ವೌ ಹುಹೂಃ ಪುರಾ ।
ವಿರಾಟಃ ಪ್ರಾಗ್ವಿವಹಯುಕ್ ಹಾಹಾ ದೇವಸ್ಯ ಗಾಯಕಃ ॥ ೬೯ ॥

ನಂದದಂಶೀ ಹ್ಯಜಗರೋ ವಿದ್ಯಾಧರ ಉದಾಹೃತಃ ।
ಉಗ್ರಸೇನಸ್ತೂಗ್ರಸೇನಗಂಧರ್ವಃ ಸಮುದಾಹೃತಃ ॥ ೭೦ ॥

ಯುಧಾಮನ್ಯುರ್ಧಾತೃಯುಕ್ತೋ ವಿಶ್ವಾವಸ್ವಭಿಧಃ ಪುರಾ ।
ಉತ್ತಮೌಜಾಸ್ತ್ವರ್ಯಮಾಂಶಯುಕ್ತಶ್ಚೈವ ಪರಾವಸುಃ ॥ ೭೧ ॥

ಸತ್ಯಜಿತ್ ಪ್ರಾಙ್ಮಿತ್ರಯುಕ್ತಶ್ಚಿತ್ರಸೇನೋ ಮಹಾಬಲಃ ।
ಅಥಾಪರೇ ಚ ಗಂಧರ್ವಾ ಗೋಪಾಲಬಲಪೂರ್ವಕಾಃ ॥ ೭೨ ॥

ಅಥೋರ್ವಶ್ಯಾದ್ಯಪ್ಸರಸಃ ಸೈರಂಧ್ರೀ ಪಿಂಗಲಾ ಪುರಾ ।
ನಕುಲಸ್ತ್ರೀ ಪಾರ್ವತೀ ಯಾ ಸಾ ಪೂರ್ವಂ ತು ತಿಲೋತ್ತಮಾ ॥ ೭೩ ॥

ಕೃಷ್ಣಾಂಗಸಂಗಾ ಗೋಪ್ಯಃ ಪ್ರಾಕ್ ಶಬರೀ ಚಾಪ್ಸರಃಸ್ತ್ರಿಯಃ ।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರವಸಿಷ್ಠಾದಿವರ್ಜಿತಾ ಋಷಯೋಽಖಿಲಾಃ ॥ ೭೪ ॥

ಶ್ರೀಯುಕ್ ಷೋಡಶಸಾಹಸ್ರಾಃ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಪ್ರಾಗ್ವಹ್ನಿಪುತ್ರಕಾಃ ।
ಕಶೇರುಸ್ತ್ವಷ್ಟೃಪುತ್ರೀ ಯಾ ತಾಸಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಗುಣಾಧಿಕಾ ॥ ೭೫ ॥

ಪವಮಾನಕ್ರಥೌ ದ್ವೌ ಪ್ರಾಕ್ ಪವಮಾನೋಽಗ್ನಿಜಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ಕೌಶಿಕೋ ಹ್ಯಗ್ನಿಜಃ ಶುಂಧ್ಯುಃ ಶುಚಿಃ ಪ್ರಾಕ್ ಶುಚಿರಗ್ನಿಜಃ ॥ ೭೬ ॥

ತುಂಬುರ್ವಾದಿಶತಂ ಚೈವೋರ್ವಶ್ಯಾದ್ಯಪ್ಸರಸಸ್ತಥಾ ।
ಋಷಯಶ್ಚ ವಸಿಷ್ಠಾದೀನ್ಮೃತ ಆಜಾನಜಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೭೭ ॥

ಅಗ್ನಿಪುತ್ರಾಃ ಪಾವಕೋನಾ ಆಜಾನೇಯಸಮಾ ಮತಾಃ ।
ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾದಿರಾಜಭ್ಯ ಆಜಾನೇಯಾಃ ಶತಾವರಾಃ ॥ ೭೮ ॥

ಆಜಾನೇಭ್ಯಸ್ತು ಪಿತರಃ ಸಪ್ತಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಶತಾವರಾಃ ।
ಪಿತೃಭ್ಯೋ ದೇವಗಂಧರ್ವಾ ಅಷ್ಟೋತ್ತರಶತಂ ವಿನಾ ॥ ೭೯ ॥

ತೇಭ್ಯೋ ಮಾನುಷಗಂಧರ್ವಾಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಸ್ಯುಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ ।
ತೇಭ್ಯಸ್ತು ಮಾನುಷಾಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ಕ್ರಮಾಚ್ಛತಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೮೦ ॥

ವಿಷ್ಣುಃ ಶ್ರೀರ್ಬ್ರಹ್ಮವಾಣೀಶೋಽನೀಲೋಮೇಂದ್ರಾ ಅಸುರ್ಗುರುಃ ।
ಪ್ರವಹಸೂರ್ಯವರುಣಾ ನಾರದಾಗ್ನಿವಸಿಷ್ಠಕಾಃ ॥ ೮೧ ॥

ಮಿತ್ರೋ ವಿಘ್ನೇಶ್ವರಶ್ಚೈವ ಪೃಥುರ್ಗಂಗಾದಿ ಕೇಚನ ।
ಸ್ವಾಹಾ ಬುಧೋಷಾಃ(?)ಶನಯಃ ಪುಷ್ಕರಾಜಾನದೇವತಾಃ ॥ ೮೨ ॥

ಪಿತರೋ ದೇವಮನುಜಗಂಧರ್ವಾಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ ।
ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮಪರ್ಯಂತಾಃ ಪ್ರೀಯಂತಾಂ ಗುರವೋ ಮಮ ॥ ೮೩ ॥

ಸರ್ವೋತ್ತಮೋ ವಿಷ್ಣುರಥೋ ರಮಾ ಚ
ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ವಾಯುಶ್ಚ ತದೀಯಪತ್ನ್ಯೌ ।
ಅನ್ಯೇ ಚ ದೇವಾಃ ಸತತಂ ಪ್ರಸನ್ನಾ
ಹರೌ ಸುಭಕ್ತಿಂ ಮಯಿ ಸಂದಿಶಂತು ॥ ೮೪ ॥

ದಶಪ್ರಮತಿಶಾಸ್ತ್ರಸಜ್ಜಲಧಿತೋಽಮರಾಣಾಂ ಹರೇಃ
ಪ್ರವೇಶನಸುತಾರತಮ್ಯಜನಿಜಾತಿರತ್ನಾನಿ ಚ ।
ವಿಮೃಗ್ಯ ವಿನಿಮೃಶ್ಯ ಸಜ್ಜನಪರೀಕ್ಷಯಾ ವ್ಯಾಸರಾಟ್
ಪ್ರಶಿಷ್ಯ ಇತಿ ವಿಠ್ಠಲೋಽನುಪಮಕಂಠಮಾಲಾಂ ವ್ಯಧಾತ್ ॥ ೮೫ ॥

ಶ್ರೀತಾರತಮ್ಯಸದ್ರತ್ನಮಾಲಾ ಮುಕ್ತಿಸುಖಪ್ರದಾ ।
ಪಾಯತೇ ತೈಶ್ಚ ವಿದ್ವದ್ಭಿಃ ಧಾರ್ಯೇಯಂ ಹೃದಿ ಸರ್ವದಾ ॥ ೮೬ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀವಿಠಲಾಚಾರ್ಯಕೃತ ತಾರತಮ್ಯಸದ್ರತ್ನಮಾಲಾ ॥

★★★★★

೬೪. ತಾರತಮ್ಯೋಕ್ತಿಕೌಸ್ತುಭಃ (ಶ್ರೀಛಲಾರೀನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯಕೃತ)

ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಂ ಮಧ್ವಗುರುಂ ವಿದ್ಯಾಧೀಶಾದಿಸದ್ಗುರೂನ್ ।
ನತ್ವಾ ವಕ್ಷ್ಯೇ ಗುಣೇಯತ್ತಾತಾರತಮ್ಯಂ ಮಹಾತ್ಮನಾಮ್ ॥ ೧ ॥

ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮೋಽನಂತಗುಣೈಃ ಪೂರ್ಣೋ ನಿರಂಜನಃ ।
ಧ್ವನಿವ್ಯಕ್ತೇನ ನಾದೇನ ವಾಚ್ಯೋ ವಾಕ್ಯಪದಸ್ವರೈಃ ॥ ೨ ॥

ನಿತ್ಯಾವಿಯೋಗಿನೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ತದನಂತಗುಣಾಧಮಾ ।
ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾತ್ಮಕೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಶ್ರಿಯಃ ಕೋಟಿಗುಣಾಧಮಃ ॥ ೩ ॥

ವಾಣೀ ಹಿ ಭಾರತೀರೂಪಾ ವಿಧೇಃ ಶತಗುಣಾಧಮಾ ।
ರುದ್ರಾತ್ಮಶೇಷಸ್ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಶ್ಚ ವಾಣ್ಯಾಃ ಶತಗುಣಾಧಮೌ ॥ ೪ ॥

ವಿಷ್ಣುಸ್ತ್ರಿಯೋ ಜಾಂಬವತೀ ನೀಲಾ ಭದ್ರಾ ಚ ಲಕ್ಷಣಾ ।
ಕಾಲಿಂದೀ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಚ ಶೇಷಾತ್ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೫ ॥

ಉಮಾತ್ಮವಾರುಣೀ ತಾರ್ಕ್ಷೀ ವಿಷ್ಣುಸ್ತ್ರೀ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮೇ ।
ಸ್ವಭರ್ತೃಭ್ಯಾಂ ದಶನ್ಯೂನೇ ಸುಖವೀರ್ಯಾದಿಕೈರ್ಗುಣೈಃ ॥ ೬ ॥

ತಥಾಽಪಿ ವಾಯುಭಾರತ್ಯೋಃ ಪೃಥಗುಕ್ತಿಃ ಶಿವೋಮಯೋಃ ।
ಸ್ತುತ್ಯಾದೌ ಯುಜ್ಯತೇ ವಿಶ್ವಸೃಷ್ಟ್ಯಾದೇಃ ಕಾರಣತ್ವತಃ ॥ ೭ ॥

ತತ್ತ್ವಮಾನಾಚ್ಚ ತದ್ರೂಪ್ಯೈರ್ಮುಕ್ತ್ಯರ್ಥತ್ವೋಕ್ತಿತಃ ಶ್ರುತೌ ।
ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾ ವಾರುಣೀ ಯಾವಜ್ಜ್ಞಾನೇಽನಂತಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೮ ॥

ಉಮಾ ಯಾವದನಂತಾಂಶಾನ್ ಪೂರ್ವದೃಷ್ಟೇಭ್ಯ ಏವ ತು ।
ವಿಶೇಷಾನ್ ವಾಸುದೇವಸ್ಯ ಪಶ್ಚಾದುಕ್ತಾ ವಿಚಕ್ಷತೇ ॥ ೯ ॥

ಶಕ್ರಕಾಮಾದಯಶ್ಚೈವ ವಿಶೇಷಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಸ್ಥಿತಾನ್ ।
ಉಮಾದಿಭಿಃ ಪ್ರಬುದ್ಧೇಭ್ಯಃ ಶತಾಂಶಾನೇವ ಚಕ್ಷತೇ ॥ ೧೦ ॥

ಇತಿ ಮಾನಾದನುವ್ಯಾಖ್ಯಾಗತಾಜ್ಜ್ಞೇಯೋ ವಿಶೇಷತಃ ।
ಉಮಾದಿವ್ಯಕ್ತಿಗ್ರಹಣಾಜ್ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಗ್ರಹಾದಪಿ ॥ ೧೧ ॥

ಅನಂತಾಂಶಾನಿತಿ ಹ್ಯಸ್ಯ ನ ಜ್ಞಾನಸ್ಪಷ್ಟತಾರ್ಥತಾ ।
ಇಂದ್ರೋನಃ ಕಾಮ ಇಂದ್ರಶ್ಚ ಸೌಪರ್ಣ್ಯಾಸ್ತು ದಶಾಧಮೌ ॥ ೧೨ ॥

ಜ್ಞಾನೇ ತು ಶಕ್ರಕಾಮಾದ್ಯಾ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ತತೋಽಹಂಕಾರಿಕಃ ಪ್ರಾಣಃ ಕಾಮಾದ್ದಶಗುಣಾಧಮಃ ॥ ೧೩ ॥

ತತಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ದಕ್ಷೋ ಹ್ಯನಿರುದ್ಧೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ।
ಶಚೀ ರತಿಸ್ತಥಾ ಪ್ರಾಣಾತ್ ಮತಾ ದಶಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೧೪ ॥

ಮರೀಚಿನಾಮಾಂತರವಾನ್ ಪ್ರವಾಹೋ ಮುಖ್ಯವಾಯುಜಃ ।
ಕೋಣಾಧಿಪಃ ಸ ಏವೋಕ್ತೋ ನಾಸಿಕ್ಯೋ ಭೌತಿಕಸ್ತಥಾ ॥ ೧೫ ॥

ಮುಮುಕ್ಷುಭಿರ್ಗಮ್ಯತಯಾ ಸೂತ್ರೇ ಪ್ರೋಕ್ತೋಽರ್ಚಿರಾದಿಕೇ ।
ಆತಿವಾಹಿಕ ಇತ್ಯುಕ್ತೋ ಗುರೋಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಃ ॥ ೧೬ ॥

ವಿವಸ್ವಾಂಶ್ಚ ಯಮಶ್ಚಂದ್ರಃ ಶತರೂಪಾ ಚ ಮಾನವೀ ।
ಗುರೋರ್ದಶಾಧಮಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಪ್ರವಹಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೧೭ ॥

ಯಥಾಽಽನಂದೇ ತಥಾ ಜ್ಞಾನೇ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತೌ ಬಲಾದಿಕೇ ।
ಇತಿ ಭಾಷ್ಯೇ ತೈತ್ತಿರೀಯೇ ತಾರತಮ್ಯಂ ಸುಖಾದಿಷು ॥ ೧೮ ॥

ಪ್ರಭಾನುಕ್ತೇರ್ಗುರೋಶ್ಚಂದ್ರಪ್ರಭಾಧಿಕ್ಯಂ ನ ದೋಷಭಾಕ್ ।
ತತಸ್ತು ವರುಣಃ ಸೂರ್ಯಾತ್ ಪಾದಪಾದಾರ್ಧತೋಽಧಮಃ ॥ ೧೯ ॥

ನಾರದೋ ವರುಣಾನ್ನ್ಯೂನೋ ಭೃಗುವಹ್ನಿಪ್ರಸೂತಯಃ ।
ನಾರದಾತ್ ಕಿಂಚಿದವರಾ ವರುಣಾತ್ ಪಾದತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೨೦ ॥

ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗಿರಸೌ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ ।
ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚೈತ್ಯಜಸುತಾ ವೈವಸ್ವತಮನುಸ್ತಥಾ ॥ ೨೧ ॥

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ವಹ್ನಿನೀಚಾ ಮಿತ್ರಾತ್ ಕಿಂಚಿದ್ಗುಣಾಧಿಕಾಃ ।
ಪ್ರಾವಹೀ ನಿರ್ಋತಿಸ್ತಾರಾ ಮಿತ್ರೋಽಗ್ನೇರ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೨೨ ॥

ಉರುಕ್ರಮೋ ವಾಯುರುದ್ರೌ ಶಕ್ರೋಽಹಂಕಾರಿಕೋ ಗುರುಃ ।
ವಿವಸ್ವಾನ್ ಮಿತ್ರಪರ್ಜನ್ಯೌ ಪ್ರವಹೋಽಗ್ನಿರಪಾಂಪತಿಃ ॥ ೨೩ ॥

ಋಭುತ್ರಯಂ ಹ್ಯೇಕಮೇವ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ದಶಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ವಸವಃ ಸಪ್ತ ರುದ್ರಾಶ್ಚ ದಶಾದಿತ್ಯಾಃ ಷಡೇವ ತು ॥ ೨೪ ॥

ಚತ್ವಾರಿಂಶತ್ ತಥಾ ಸಪ್ತ ಮರುತಃ ಪಿತರಸ್ತ್ರಯಃ ।
ದ್ಯಾವಾಭೂಮೀ ಚ ನಾಸತ್ಯೌ ಶತಸ್ಥಾ ದೇವತಾ ಮತಾಃ ॥ ೨೫ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಾ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾಮ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ದ್ವೌ ಶತಾಧಿಕೌ।
ಉರುಕ್ರಮಾದಿವರುಣಪರ್ಯಂತಾ ದೇವತಾ ವಿನಾ ॥ ೨೬ ॥

ಶತಸ್ಥದೇವಾ ಧನದೋ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ಗಣಾಧಿಪಃ।
ಏತೇ ಮಿತ್ರಾತ್ ಕಿಂಚಿದೂನಾಃ ಪರಸ್ಪರಸಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೨೭ ॥

ಪ್ರಾಣಾಪಾನಾದಯಶ್ಚೈವಂ ಕಿಂಚಿದುಚ್ಚಾ ಮರುತ್ಸ್ವಪಿ।
ವಿವಸ್ವಾನರ್ಯಮಾ ಪೂಷಾ ತ್ವಷ್ಟಾ ಚ ಸವಿತಾ ಭಗಃ ॥ ೨೮ ॥

ಧಾತಾ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರಃ ಶಕ್ರ ಉರುಕ್ರಮಃ।
ಏತೇ ತು ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯಾ ರುದ್ರಾ ಏಕಾದಶ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೨೯ ॥

ರೈವತೋಽಜೋ ಭವೋ ಭೀಮೋ ವಾಮ ಉಗ್ರೋ ವೃಷಾಕಪಿಃ।
ಅಜೈಕಪಾದಹಿರ್ಬುಧ್ನಿರ್ಬಹುರೂಪೋ ಮಹಾನಿತಿ ॥ ೩೦ ॥

ದ್ರೋಣಃ ಪ್ರಾಣೋ ಧ್ರುವೋಽರ್ಕೋಽಗ್ನಿರ್ದೋಷೋ ವಸ್ತುರ್ವಿಭಾವಸುಃ।
ಏತೇಽಷ್ಟೌ ವಸವೋ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ಪುರೂರವಾದ್ರ್ರಕೌ ॥ ೩೧ ॥

ಪುರುಕುತ್ಸೌ ಕಾಮಕಾಲೌ ತಥಾ ಧೂರಿವಿಲೋಚನೌ।
ಸತ್ಯವಸೂ ಇತಿ ಜ್ಞೇಯಾರ್ಯಜ್ಞೋಽಥೋ ರೋಚನಸ್ತಥಾ ॥ ೩೨ ॥

ಸತ್ಯಜಿತ್ ತ್ರಿಶಿಖವಿಭೂ ಮಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನಪುರಂದರೌ।
ಬಲಿರದ್ಭುತಶಂಭೂ ಚ ವಿಧೃತಃ ಸ್ತ್ವೃತಧಾಮಕಃ ॥ ೩೩ ॥

ದಿವಸ್ಪತಿಃ ಶುಚಿಶ್ಚೇತಿ ಹೀಂದ್ರಾಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಮನುಃ।
ಸ್ವಾರೋಚಿಷಶ್ಚೋತ್ತಮಶ್ಚ ತಾಪಸೋ ರೈವತಸ್ತಥಾ ॥ ೩೪ ॥

ಚಾಕ್ಷುಷೋ ವೈವಸ್ವತಶ್ಚ ಸಾವರ್ಣಿಬ್ರ್ರಹ್ಮಪೂರ್ವಕಃ।
ಸಾವರ್ಣೀ ರುದ್ರಸಾವರ್ಣಿರ್ವೇದಸಾವರ್ಣಿರೇವ ಚ ॥ ೩೫ ॥

ತಥಾ ವಾ ಇಂದ್ರಸಾವರ್ಣಿರ್ದಕ್ಷಸಾವರ್ಣಿರೇವ ಚ।
ಧರ್ಮಸಾವರ್ಣಿರಿತ್ಯೇವಂ ಮನವಶ್ಚ ಚತುರ್ದಶ ॥ ೩೬ ॥

ಬಲಿಪೂರ್ವಾಸ್ತು ಸಪ್ತೇಂದ್ರಾಸ್ತಥಾಽಷ್ಟೌ ದೇವಗಾಯಕಾಃ।
ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಶ್ಚ ದೌಷ್ಯಂತಿರ್ಭರತಃ ಶಶಬಿಂದುಪಃ ॥ ೩೭ ॥

ಕಕುತ್ಸ್ಥಮಾಂಧಾತೃಪೃಥುಮುಖ್ಯಾಃ ಕರ್ಮದೇವತಾಃ।
ತತ್ಸಮಾಃ ಪಿತರಃ ಸಪ್ತ ಹ್ಯಾರ್ಷಭೋ ಭರತೋ ಗಯಃ ॥ ೩೮ ॥

ಪ್ರಿಯವ್ರತಾದ್ಯಾಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನುಂ ವಿನಾ।
ವೈವಸ್ವತಂ ತಾಪಸಾಂಶ್ಚ ಮನವೋಽನ್ಯೇ ಚ ಪಾವಕಃ ॥ ೩೯ ॥

ಅಗ್ನಿಜಾಯಾ ವಿಘ್ನಪೋನಾ ದೇವೇಭ್ಯಸ್ತು ಶತಾವರಾಃ ।
ವಿಪ್ರತ್ವಾತ್ ಚ್ಯವನೋಚಥ್ಯೌ ತನ್ಮಧ್ಯೇ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮೌ ॥ ೪೦ ॥

ಸಂಜ್ಞಾ ಗಂಗಾ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ಭಾರ್ಯೇ ವೈ ಯಮಚಂದ್ರಯೋಃ ॥ ೪೧ ॥

ಅನಿರುದ್ಧಪ್ರಿಯೋಷಾ ಚ ಮಿತ್ರಾತ್ ತು ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೪೨ ॥

ಸ್ವಾಹಾ ದೇವೀ ವಹ್ನಿಜಾಯಾ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ ।
ಬುಧೋ ನೀಚೋಽಂಬುಪಸ್ತಸ್ಯಾ ಉಷಾ ನಾಮಾಭಿಮಾನಿನೀ ॥ ೪೩ ॥

ಅಶ್ವಿಭಾರ್ಯಾ ಬುಧಾನ್ನ್ಯೂನಾ ಸ್ವಾಹಾಯಾಸ್ತು ದಶಾವರಾ ।
ಧರಾಮಾನೀ ಶನಿಸ್ತಸ್ಯಾ ಉಷಸೋ ಹ್ಯಧಮಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೪೪ ॥

ಶನೈಶ್ಚರಾತ್ ಕರ್ಮಮಾನೀ ಪುಷ್ಕರೋ ಹ್ಯವರಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ಅನಾಖ್ಯಾತಾ ದೇವತಾಸ್ತು ಜಾತಾ ದೇವಕುಲೇ ಚ ಯಾಃ ॥ ೪೫ ॥

ಗಂಧರ್ವಾಸ್ತುಂಬುರುಮುಖಾಃ ಶತಮಪ್ಸರಸಾಂ ಶತಮ್ ।
ನಾರದಾದೀನುಚಥ್ಯಾಂತಾನ್ ವಿನೋಕ್ತಾ ಋಷಯೋಽಖಿಲಾಃ ॥ ೪೬ ॥

ಆಜಾನದೇವಾಸ್ತೇ ಜ್ಞೇಯಾ ಅಗ್ನಿಜಾಃ ಪಾವಕಂ ವಿನಾ ।
ಶತೋತ್ತರಾ ಕೃಷ್ಣಭಾರ್ಯಾ ದ್ವ್ಯಷ್ಟಸಾಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಕಾಃ ॥ ೪೭ ॥

ಆಜಾನೇಯಸಮಾ ಏತಾಃ ಕಶೇರುಸ್ತಾಸು ಚೋತ್ತಮಾ ।
ಕರ್ಮದೇವಶತೋನಾಸ್ತೇ ಉಕ್ತಾನ್ಯೇ ಪಿತರಶ್ಚಿರಾಃ ॥ ೪೮ ॥

ಆಜಾನಜೇಭ್ಯಃ ಶತನ್ಯೂನಾಃ ಪಿತೃಭ್ಯಶ್ಚ ಶತಾಧಮಾಃ ।
ಉಕ್ತಾನ್ಯೇ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಸ್ತಚ್ಛತೋನಾ ನೃಗಾಯಕಾಃ ॥ ೪೯ ॥

ಗಂಧರ್ವೇಭ್ಯೋ ಮಾನುಷೇಭ್ಯೋ ಶತೋನಾಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ ।
ಸರ್ವವಿತ್ತಸುಪೂರ್ಣಾ ಸ್ಯಾತ್ ಸಪ್ತದ್ವೀಪವತೀ ಮಹೀ ॥ ೫೦ ॥

ಯದ್ವಶಾ ಸುದೃಢೋ ವಿದ್ವಾನ್ ಯುವಾ ಚಿಂತಾವಿವರ್ಜಿತಃ ।
ತತ್ಸೌಖ್ಯತುಲ್ಯಸುಖಯುಕ್ ಮುಕ್ತೌ ಕ್ಷಿತಿಪ ಈರಿತಃ ॥ ೫೧ ॥

ಕ್ಷಿತಿಪಾಚ್ಚ ಶತಾಂಶೋನಾ ಈರಿತಾ ಮಾನುಷೋತ್ತಮಾಃ ।
ಜಂಬೂದ್ವೀಪಪತೀ ರಾಜಾ ದಕ್ಷಶ್ಚ ಸತತಂ ಸ್ವತಃ ॥ ೫೨ ॥

ಸ್ವೇಷ್ಟಸ್ತ್ರೀಪುತ್ರಭೃತ್ಯಾದ್ಯೈಃ ಸಂಭೃತೋ ವೈರಿವರ್ಜಿತಃ ।
ಯಸ್ತಸ್ಯ ಯತ್ಸುಖಂ ಲೋಕೇ ಮುಕ್ತೌ ವಿಪ್ರಸ್ಯ ತಾದೃಶಮ್ ॥ ೫೩ ॥

ವಿಪ್ರಾದಿವರ್ಣಭೇದೇನ ಯತ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ರಮಭೇದತಃ ।
ತೇಷ್ವಪಿ ಹ್ಯುಚ್ಚನೀಚತ್ವಂ ಪುರಾಣಾದೌ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಮ್ ॥ ೫೪ ॥

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಸರ್ವತಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಸ್ತುರ್ಯಾಂಶಸ್ತಸ್ಯ ಬಾಹುಜಃ ।
ವೈಶ್ಯಸ್ತು ತತ್ಪಂಚಮಾಂಶಃ ಷಷ್ಠಾಂಶಸ್ತಸ್ಯ ಶೂದ್ರಕಃ ॥ ೫೫ ॥

ಆನುಲೋಮ್ಯಪ್ರಾತಿಲೋಮ್ಯಾತ್ ಜಾತೀನಾಂ ಕ್ರಮತಃ ಸುಖಮ್ ।
ವಂಶೈರ್ದೀರ್ಘಾ ಷಣ್ಣವತ್ಯಾಽಶೀತ್ಯಾ ಭೂಮಿಃ ಸುವಿಸ್ತೃತಾ ॥ ೫೬ ॥

ಕ್ಷೇತ್ರಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಪ್ರಾಜ್ಞೈರ್ವಂಶಸ್ತು ದಶಹಸ್ತಕಃ ।
ಪಂಚೋತ್ತರೈಃ ವಿಧಾತ್ರಿಭಿಃ ಸಹಸ್ರಾಣಾಂ ಚ ಷಟ್‌ಶತೈಃ ॥ ೫೭ ॥

ಕ್ಷೇತ್ರೈರ್ಯುತಂ ತು ಯತ್ಸ್ಥಾನಂ ಯಸ್ಯ ಸ್ಯಾನ್ನಿರುಪದ್ರವಮ್ ।
ಸುಖಂ ತದಧಿಪಸ್ಯ ಸ್ಯಾತ್ ಯತ್ ತತ್ ಸುಖಮುದಾಹೃತಮ್ ॥ ೫೮ ॥

ಪ್ರತಿಲೋಮಿಷು ಹೀನೋ ಯಸ್ತಸ್ಯ ಸ್ಯಾದಂತ್ಯಜಸ್ಯ ತು ।
ಗಜಾಃ ಶತಾವರಾಸ್ತಸ್ಮಾತ್ ತೇಭ್ಯಶ್ಚಾಶ್ವಾಸ್ತತೋ ಮೃಗಾಃ ॥ ೫೯ ॥

ಪಶವಶ್ಚ ತತಃ ಪಕ್ಷಜಾತಯೋ ಜಲಜಾ ಅಪಿ ।
ತತಃ ಕ್ಷುದ್ರಾ ಜಂತವಸ್ತು ತತೋ ವೃಕ್ಷಾಸ್ತತೋ ಲತಾಃ ॥ ೬೦ ॥

ಗುಲ್ಮಾಸ್ತತಶ್ಚೌಷಧಯಸ್ತತಸ್ತೃಣಮುಖಾಃ ಕ್ರಮಾತ್ ।
ದ್ವಿಗುಣಾದವರಾಸ್ತ್ವೇಕಕ್ಷೇತ್ರಾಧಿಪತ್ಯಣಂ ಸುಖಮ್ ॥ ೬೧ ॥

ಇತ್ಥಂ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯೋಕ್ತಾ ವಿಪ್ರಾದ್ಯುಚ್ಚತ್ವನೀಚತಾ ।
ವಿಷ್ವಾದಿಮಾನುಷಾಂತಾ ತು ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಪುರಾಣಗಾ ॥ ೬೨ ॥

ಮಧ್ಯಮಾ ಮಾನುಷಾ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿತ್ವಾನ್ನ ಮುಕ್ತಿಗಾಃ ।
ಸ್ವರೂಪೇಣೈವ ದೈತ್ಯಾನಾಂ ಪಿಶಾಚಾನಾಂ ಚ ರಕ್ಷಸಾಮ್ ॥ ೬೩ ॥

ತತ್ತ್ವಸಂಖ್ಯಾನಪ್ರಭೃತೌ ಭಾಷ್ಯೇ ಚೈತರೇಯಕೇ ।
ತಮೋಯೋಗ್ಯೇಷು ಗಣನಾತ್ ಪ್ರಹ್ಲಾದಪ್ರಮುಖೇಷ್ವಪಿ ॥ ೬೪ ॥

ಶಾಪಾದ್ದೈತ್ಯತ್ವವಚನಾನ್ನಿರ್ಯುತ್ಯಾದೇಸ್ತಥೈವ ಚ ।
ದೇವತ್ವವಚನಾಚ್ಚಾಪಿ ದೈತ್ಯಾದ್ಯಾ ನೈವ ಮುಕ್ತಿಗಾಃ ॥ ೬೫ ॥

ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪತ್ವಾದಂಧೇ ತಮಸಿ ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ ।
ಅವಿದ್ಯಮಾನಯತ್ಕಿಂಚಿದ್ಧರ್ಮಜ್ಞಾನಂ ಭ್ರಮೋ ಯತಃ ॥ ೬೬ ॥

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಬುದ್ಧೇಃ ಸರ್ವತ್ರ ತೇಷಾಂ ಮಿಥ್ಯಾಮತಿರ್ಭವೇತ್ ।
ದುಃಖಾದಿಸಾಧನೇ ಸೌಖ್ಯಸಾಧನತ್ವಪರತ್ವತಃ ॥ ೬೭ ॥

ದುಃಖೇ ಚ ಸುಖಮಾನಿತ್ವವಚನಂ ನ ವಿರೋಧಕಮ್ ।
ಅತೋ ನೈತೇಽತ್ರ ಕಥಿತಾಸ್ತಾರತಮ್ಯೇ ತು ಮೋಕ್ಷಿಣಾಮ್ ॥ ೬೮ ॥

ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣುರಮಾಬ್ರಹ್ಮಪೂರ್ಣಬೋಧಾಶ್ಚ ವೈಷ್ಣವಾಃ।
ವಿದ್ಯಾಧೀಶಾದಿಗುರವಃ ಪ್ರೀಯಂತಾಂ ಮಮ ನಿತ್ಯದಾ ॥ ೬೯ ॥

ಮಧ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾಮೃತಾಬ್ಧ್ಯುತ್ಥತಾರತಮ್ಯೋಕ್ತಿಕೌಸ್ತುಭಃ।
ಭಲಾರೀನರಸಿಂಹೋಕ್ತೋ ಹೃದಿ ಭೂಯಾದ್ಧರೇಃ ಸದಾ ॥ ೭೦ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಭಲಾರೀನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯಕೃತ ತಾರತಮ್ಯಕೌಸ್ತುಭಃ ॥

★★★★★

೬೫. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ತತ್ತ್ವಬೋಧಃ)(ಶ್ರೀಚನ್ನಕೇಶವಾಚಾರ್ಯಕೃತ)

ರಾಮಂ ಸೀತಾಪತಿಂ ನತ್ವಾ ಪೂರ್ಣಬೋಧಾನ್ ಗುರೂನಪಿ।
ತತ್ತ್ವಬೋಧಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ತತ್ಕಾರುಣ್ಯಬಲಾದಹಮ್ ॥ ೧ ॥

ಸಮಾಹೃತ್ಯ ಬಹೂನ್ ಗ್ರಂಥಾನ್ ಪರ್ಯಾಲೋಚ್ಯ ಪುನಃ ಪುನಃ।
ಮಯಾ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ಯ ಸರ್ವೇಷಾಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ವಿವಿಚ್ಯತೇ ॥ ೨ ॥

ಸರ್ವೇಭ್ಯಃ ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವೈರ್ಗುಣೈಃ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಉರುಕ್ರಮಃ।
ತಸ್ಮಾತ್ ಸರ್ವಗುಣೈರ್ಲಕ್ಷ್ಮೀರನಂತಗುಣತೋಽಧಮಾ ॥ ೩ ॥

ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಃ ಕೋಟಿಗುಣನ್ಯೂನೌ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ನಿಜೈರ್ಗುಣೈಃ।
ಸರಸ್ವತೀ ಭಾರತೀ ಚ ವಾಯೋಃ ಶತಗುಣಾವರೇ ॥ ೪ ॥

ಶೇಷಃ ಶಿವಃ ಸುಪರ್ಣಶ್ಚ ಸರಸ್ವತ್ಯಾಃ ಶತಾವರಾಃ।
ಗುಣಸ್ಪಷ್ಟತಯಾ ಜ್ಞಪ್ತ್ಯಾ ಸರ್ವೇಽಮೀ ಸ್ವಸ್ವನೀಚತಃ ॥ ೫ ॥

ಸಂಖ್ಯಯಾ ಚ ವಿಜಾತೀಯೈರ್ಗುಣೈರಾನಂತ್ಯತೋಽಧಿಕಾಃ।
ಏವಮೇವಾವಗಮ್ಯಂತೇ ಕಾಲಿಂದ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಷಟ್‌ಸ್ತ್ರಿಯಃ ॥ ೬ ॥

ಗೌರ್ಯಾದಿಭಿಃ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ ವಸ್ತುವೈಜಾತ್ಯ ಇಷ್ಯತೇ।
ಕಾಲಿಂದೀ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಚ ಭದ್ರಾ ನೀಲಾ ಚ ಲಕ್ಷಣಾ ॥ ೭ ॥

ಜಾಂಬವತ್ಯಾಃ ಸಹೈತಾಃ ಷಟ್ ಶೇಷಾತ್ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಾಃ।
ಬಹುಲಃ ಸ್ಯಾತ್ ರಮಾವೇಶೋ ಯದಾ ಜಾಂಬವತೀ ತದಾ ॥ ೮ ॥

ಶೇಷತುಲ್ಯಾ ಭವೇದನ್ಯಾಃ ಕಿಂಚಿತ್ ಪಂಚ ತತೋಽಧಮಾಃ।
ಸೌಪರ್ಣೀವಾರುಣೀಗೌರ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣೋನಾಃ ತತಃ ಸ್ವತಃ ॥ ೯ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸರಸ್ವತೀ ಶೇಷೋ ವಾರುಣೀ ಚ ಪದಸ್ಥಿತೇಃ।
ಕಿಂಚಿದ್ವಾಯೋಶ್ಚ ಭಾರತ್ಯಾಃ ಶಿವಾದ್ಗೌರ್ಯಾಃ ಕ್ರಮಾದ್ವರಾಃ ॥ ೧೦ ॥

ಶಕ್ರಕಾಮಾವುಭೌ ಗೌರ್ಯಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತೌ ದಶಗುಣಾಧಮೌ ।
ಜ್ಞಾನೇ ಶತಗುಣನ್ಯೂನೌ ಶಕ್ರಸ್ತತ್ರೇಷದುತ್ತಮಃ ॥ ೧೧ ॥

ಅನ್ಯತ್ರಾಪಿ ವಿಶೇಷೋಽಯಂ ಮಾನ್ಯೈರ್ಜ್ಞೇಯಃ ಶಿವಾದಿಷು ।
ಅಥಾಹಂಕಾರಿಕಃ ಪ್ರಾಣಃ ಶಕ್ರಾದ್ದಶಗುಣಾವರಃ ॥ ೧೨ ॥

ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಮನುರ್ದಕ್ಷೋ ಹ್ಯನಿರುದ್ಧೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ।
ಶಚೀ ರತೀ ತಥೈತಾಃ ಷಟ್ ಪ್ರಾಣಾದ್ದಶಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೧೩ ॥

ಪಂಚೋನಃ ಪ್ರವಹೋ ದಕ್ಷಾತ್ ಸಹಿತಃ ಶತರೂಪಯಾ ।
ಯಮಃ ಸೋಮೋ ವಿವಸ್ವಾಂಶ್ಚ ಪ್ರಾಣಾದ್ದಶಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೧೪ ॥

ಪಾದಪಾದಾರ್ಧತೋ ಜ್ಞೇಯೋ ವರುಣೋಽಥಾವರೋ ಯಮಾತ್ ।
ವರುಣಾದವರಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪ್ರವರೋಽಗ್ನೇಶ್ಚ ನಾರದಃ ॥ ೧೫ ॥

ಭೃಗುರಗ್ನಿಃ ಪ್ರಸೂತಿಶ್ಚ ಪಾದತೋ ವರುಣಾಧಮಾಃ ।
ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗಿರಸೌ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ ॥ ೧೬ ॥

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚ ನೀಚಾ ಅಷ್ಟಾವಿಮೇ ಭೃಗೋಃ ।
ಪ್ರಾವಹೀ ನಿರ್ಋತಿಸ್ತಾರಾ ಮಿತ್ರಶ್ಚತ್ವಾರ ಇತ್ಯಮೀ ॥ ೧೭ ॥

ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾ ಮರೀಚೇಶ್ಚ ತಥಾಽಗ್ನೇರ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ದ್ರೋಣಃ ಪ್ರಾಣೋ ಧ್ರುವೋಽರ್ಕೋಽಗ್ನಿರ್ದೋಷೋವಸ್ತುರ್ವಿಭಾವಸುಃ ॥

ವಿವಸ್ವಾನ್ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರಃ ತಥಾ ಶಕ್ರ ಉರುಕ್ರಮಃ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಃ ಸವಿತಾ ತ್ವಷ್ಟಾ ಧಾತಾ ಪೂಷಾಽರ್ಯಮಾ ಭಗಃ ॥ ೧೯ ॥

ರೈವತೋಽಜೋ ಭವೋ ಭೀಮೋ ವಾಮ ಉಗ್ರೋ ವೃಷಾಕಪಿಃ ।
ಅಜೈಕಪಾದಹಿರ್ಬುಧ್ನಿರ್ಬಹುರೂಪೋ ಮಹಾನಿತಿ ॥ ೨೦ ॥

ವಸವೋಽಷ್ಟೌ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯಾ ರುದ್ರಾ ಏಕಾದಶ ಕ್ರಮಾತ್ ।
ಪುರೂರವಾರ್ದ್ರವಃ ಕಾಮಃ ಕಾಲಶ್ಚ ಧೂರಿಲೋಚನೌ ॥ ೨೧ ॥

ದಕ್ಷಃ ಕ್ರತುರ್ವಸುಃ ಸತ್ಯೋ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಅಮೀ ದಶ ।
ಪ್ರಾಣೋಽಪಾನಸ್ತಥಾ ವ್ಯಾನ ಉದಾನಶ್ಚ ಸಮಾನಕಃ ॥ ೨೨ ॥

ನಾಗಶ್ಚ ಕೃಕಲಃ ಕೂರ್ಮೋ ದೇವದತ್ತೋ ಧನಂಜಯಃ ।
ಪ್ರವಹೋ ವಿವಹಃ ಶಂಯುಃ ಸಂವಹಶ್ಚ ಪರಾವಹಃ ॥ ೨೩ ॥

ಉದ್ವಹಶ್ಚಾವಹಃ ಶಂಕುಃ ಕಾಲಃ ಶ್ವಾಸೋಽನಿಲೋಽನಲಃ ।
ಪ್ರತಿಭಃ ಕುಮುದಃ ಕಾಂತಃ ಶುಚಿಃ ಶ್ವೇತೋ ಜಿತೋ ಗುರುಃ ॥ ೨೪ ॥

ಸಂಜ್ಞಃ ಸಂವರ್ತಕಃ ಕಾಲೋ ಜಿತಃ ಸೌಮ್ಯಃ ಕಪಿರ್ಜಡಃ ।
ಮಂಡೂಕಃ ಸಂತತಃ ಸಿದ್ಧೋ ನಕ್ರಃ ಕೃಷ್ಣಃ ಪಿಕಃ ಶುಕಃ ॥ ೨೫ ॥

ಯತಿರ್ಭೀಮೋ ಹನುಃ ಪಿಂಗೋಽಹಂಪ್ರಾಣಃ ಕಂಪನಸ್ತಥಾ ।
ವಾಯುನಾ ಸಹಿತಾ ಏತೇ ಪಂಚಾಶನ್ಮರುತಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೨೬ ॥

ಪಿತೃಪಾಃ ಕವ್ಯವಾಹೋಽಗ್ನಿಃ ಸೋಮೋ ಯಮ ಇತಿ ತ್ರಯಃ ।
ಅಶ್ವಿನಾವಪ್ಯೃಭುಗಣೋ ದ್ಯಾವಾಭೂಮೀ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ॥ ೨೭ ॥

ವಸ್ವಾದಯ ಇಮೇ ದೇವಾಃ ಶತಂ ಸೋಮಾಧಿಕಾರಿಣಃ ।
ವಸುಷ್ವಗ್ನಿಂ ಷಡರ್ಕೇಷು ಪೂರ್ವಾನ್ ರುದ್ರಗಣೇ ಶಿವಮ್ ॥ ೨೮ ॥

ವಿನಾ ವಾಯುಮಹಂಪ್ರಾಣಂ ಪ್ರವಹಂ ಚ ಮರುತ್ಸ್ವಪಿ ।
ಬೃಹಸ್ಪತಿಂ ಚ ಪಿತೃಪಾನ್ ಕಿಂಚಿನ್ಮಿತ್ರಾಧಮಾಃ ಪರೇ ॥ ೨೯ ॥

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ಧನೇಶಶ್ಚ ವಿಘ್ನೇಶಶ್ಚೇತ್ಯಮೀ ತ್ರಯಃ ।
ದೇವಾನಾಮುಕ್ತಶೇಷಾಣಾಂ ಪಂಚಾಶೀತೇಃ ಸಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೩೦ ॥

ಜ್ಞೇಯೋ ವಿಷ್ಣುರಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸೋಮಪೌ ದ್ವೌ ಶತಾಧಿಕೌ ।
ಕಾಶ್ಚಿದ್ದೇವ್ಯೋಽಪಿ ಸೋಮಾರ್ಹಾ ಹ್ಯಂತರ್ಭೂತಾಃ ಸ್ವಭರ್ತೃಷು ॥ ೩೦ ॥

ಪಂಚಪ್ರಾಣಾದಯಸ್ತ್ರಿಷನ್ಮರುದ್ಭ್ಯೋಽನ್ಯೇಭ್ಯ ಉತ್ತಮಾಃ ।
ಗಂಧರ್ವಾಖ್ಯೋಽಂತರಿಕ್ಷಾಖ್ಯಾತ್ ಕಿಂಚಿದೂನೋಽಭಿಧೀಯತೇ ॥ ೩೨ ॥

ಗಂಧರ್ವತಶ್ಚ ಚಕ್ರಾಖ್ಯೋ ಮರುತೋ ವಾಯುಜಾ ಇಮೇ ।
ಶಿವಶ್ಚೈತೇಽನ್ಯನಾಮಾನಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ರುದ್ರಮರುದ್ಗಣೇ ॥ ೩೩ ॥

ವಾಯೋಃ ಸುತೋ ಮರುಚ್ಚಾತ್ರ ವಿಘ್ನೇಶಾದೂನ ಉಚ್ಯತೇ ।
ಋಭುಭ್ಯೋಽಲ್ಪಾಧಿಕಾ ಭೂಮಿಃ ಪೃಥುಕಾತ್ ತಲ್ಲಯಶ್ರುತೇಃ ॥ ೩೪ ॥

ಪಂಚಭೂತಾವರಾ ಭೂಮಿಃ ಕಿಂಚಿದ್ವಿಘ್ನೇಶತೋಽಧಮಾ ।
ಏವಂ ನೀಚೋಚ್ಚಭಾವೋಽಲ್ಪೋ ಜ್ಞೇಯೋಽನ್ಯತ್ರಾಪಿ ಮಾನತಃ ॥ ೩೫ ॥

ಸನತ್ಕುಮಾರಂ ಕಾಮಾಂಶಂ ವಿನಾಽನ್ಯೇ ಸನಕಾದಯಃ ।
ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುಃ ಶ್ರಾದ್ಧದೇವಾಖ್ಯೋಽಪ್ಯಶ್ವಿತೋಽಧಮಃ ॥ ೩೬ ॥

ಪಾವಕೋಽಗ್ನೇಃ ಸುತೋ ಜ್ಯೇಷ್ಠೋ ವಾಯುಜಾನ್ಮರುತೋಽಧಮಃ ।
ಸೋಮಸ್ತ್ರೀರೋಹಿಣೀ ಗಂಗಾ ಪರ್ಜನ್ಯಃ ಶ್ಯಾಮಲಾಽಪ್ಯುಷಾಃ ॥ ೩೭ ॥

ಸಂಜ್ಞಾ ಚ ಪಾವಕೋನಾಃ ಷಣ್ಮಿತ್ರಾಚ್ಚ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಾದವರಾಃ ಕೇಚಿತ್ ದೇವಾಃ ಸ್ವಾಹಾ ತತೋಽಧಮಾ ॥ ೩೮ ॥

ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣೋನಶ್ಚ ಸ್ವಾಹಾಯಾ ಅಧಮೋ ಬುಧಃ ।
ಸ್ವಾಹಾಯಾ ಅಶ್ವಿಭಾರ್ಯೋಷಾ ದಶನ್ಯೂನಾಽಧಮಾ ಬುಧಾತ್ ॥ ೩೯ ॥

ದೇವೇಷು ತಾತ್ತ್ವಿಕೇಷ್ವಂತ್ಯೋ ನೀಚೋಽಸ್ಯಾ ಉಷಸಃ ಶನಿಃ ।
ಪ್ರಹ್ಲಾದಶ್ಚಾಪರೇ ದೇವಾಃ ಶಿಷ್ಟಾಃ ಸರ್ವೇಽಧಮಾ ಶನೇಃ ॥ ೪೦ ॥

ಶನೇಶ್ಚ ಪುಷ್ಕರೋ ನ್ಯೂನೋ ಚರಮೋ ದೇವ ಉಚ್ಯತೇ ।
ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಶ್ಚ ಮಾಂಧಾತಾ ಶಶಬಿಂದುಃ ಪ್ರಿಯವ್ರತಃ ॥ ೪೧ ॥

ಗಯಃ ಪೃಥುಃ ಕಕುತ್ಸ್ಥಶ್ಚ ಭರತಾದ್ಯಾ ನೃಪಾಃ ಶತಮ್ ।
ಸತ್ಯಜಿದ್ರೋಚನೋ ಯಜ್ಞೋ ಮಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನಃ ಪುರಂದರಃ ॥ ೪೨ ॥

ತ್ರಿಶಿಖಶ್ಚ ವಿಭುಶ್ಚೈವ ಬಲಿಃ ಶಂಭುರ್ದಿವಸ್ಪತಿಃ ।
ಋತಧಾಮಾ ಚ ವಿಧೃತಿಃ ಶುಚಿರದ್ಭುತ ಇತ್ಯಮೀ ॥ ೪೩ ॥

ಇಂದ್ರಾಶ್ಚತುರ್ದಶ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ರೈವತಶ್ಚಾಕ್ಷುಷೋತ್ತಮೌ ।
ಸ್ವಾರೋಚಿಷಶ್ಚ ಸಾವರ್ಣಿಃ ಸಾವರ್ಣ್ಯಾಂತಾಃ ಷಡುತ್ತರೇ ॥ ೪೪ ॥

ರುದ್ರದಕ್ಷಬ್ರಹ್ಮದೇವಧರ್ಮೇಂದ್ರಾಸ್ತಾಪಸಸ್ತಥಾ ।
ಸ್ವಾಯಂಭುವಃ ಶ್ರಾದ್ಧದೇವೋ ಮನವೋಽಮೀ ಚತುರ್ದಶ ॥ ೪೫ ॥

ತುಂಬುರುಪ್ರಮುಖಾ ಅಷ್ಟೌ ದೇವಗಂಧರ್ವಸತ್ತಮಾಃ ।
ದ್ವಿನವತ್ಯಪ್ಸರಃಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ಉರ್ವಶೀಪ್ರಮುಖಾಸ್ತಥಾ ॥ ೪೬ ॥

ಉಚಥ್ಯಶ್ಚ್ಯಾವನಶ್ಚಾನ್ಯೇ ವಿನೋಕ್ತಾ ಋಷಯಃ ಶತಮ್ ।
ಪಿತರಃ ಸಪ್ತ ಚ ಹ್ಯೇತೇ ಪುಷ್ಕರಾತ್ ತು ಶತಾಧಮಾಃ ॥ ೪೭ ॥

ಸಪ್ತಾದ್ಯಾನ್ ವರ್ಜಯೇದಿಂದ್ರಾನಂತ್ಯಾಂಶ್ಚ ತ್ರೀನ್ ಮನೂನಪಿ ।
ಇಂದ್ರೇಷು ರೋಚನೋ ವಾಯುಃ ತ್ರಿಶಿಖೋ ವಿಭುರಶ್ವಿನೌ ॥ ೪೮ ॥

ಪುರಂದರೋ ಮಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನೋ ದ್ವೌ ಶಕ್ರಃ ಸತ್ಯಜಿದ್ಯಮಃ ।
ಯಜ್ಞೋ ವಿಷ್ಣುರಿತಿ ಜ್ಞೇಯೋ ವಿಷ್ಣುರ್ಮನುಷು ತಾಪಸಃ ॥ ೪೯ ॥

ಬಲ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಕರ್ಮದೇವಾ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ವಿಪ್ರರಾಜನ್ಯತಾಯುಕ್ತಾ ವಿಶೇಷೋಽತ್ರೋಪದಿಶ್ಯತೇ ॥ ೫೦ ॥

ಯಶೋದಾ ಕರ್ಮದೇವೇಭ್ಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ದಶಗುಣೋತ್ತಮಾ ।
ತಸ್ಯಾಸ್ತು ದೇವಕೀ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ವಸುದೇವಸ್ತತೋಽಧಿಕಃ ॥ ೫೧ ॥

ದೇವವಂಶ್ಯಾ ಅನಾಖ್ಯಾತಾಃ ದೇವಾ ಆಜಾನಜಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ।
ಯೇ ಷೋಡಶಸಹಸ್ರಾಣಿ ಪುತ್ರಾ ಅಗ್ನೇಃ ಶತಂ ಚ ತೇ ॥ ೫೨ ॥

ಶತಂ ಚ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತೋನಶತಕೋಟಯಃ।
ಋಷಯಶ್ಚ ಸಮಾ ಹ್ಯೇತೇ ದೇವೈರಾಜಾನಜೈಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೫೩ ॥

ಶತೋನಾಃ ಕರ್ಮದೇವೇಭ್ಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಆಜಾನಜಾ ಇಮೇ।
ಕಶೇರುಸ್ತ್ವಷ್ಟೃಪುತ್ರೀ ಯಾ ಸಾಽಗ್ನಿಪುತ್ರಾಧಿಕಾ ಮತಾ ॥ ೫೪ ॥

ಅಗ್ನಾವಗ್ನಯ ಇತ್ಯುಕ್ತೇರಗ್ನಿಜಾಃ ಕೇಚಿದುತ್ತಮಾಃ।
ಕೃಷ್ಣಾಂಗಸಂಗಿಗೋಪ್ಯೋ ಯಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಅಪ್ಸರಸಃ ಪುರಾ ॥ ೫೫ ॥

ತಾಃ ಸರ್ವಾ ದ್ವಿಗುಣನ್ಯೂನಾ ಅಗ್ನಿಪುತ್ರೇಭ್ಯ ಈರಿತಾಃ।
ಆಜಾನಜೇಭ್ಯಃ ಪಿತರಶ್ಚಿರಾಃ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೫೬ ॥

ಪಿತೃಭ್ಯೋ ದೇವಗಂಧರ್ವಾ ಗಂಧರ್ವಾ ಮಾನುಷಾಸ್ತತಃ।
ಚಕ್ರವರ್ತಿನ ಏತೇಭ್ಯಸ್ತೇಭ್ಯಸ್ತು ಮನುಜೋತ್ತಮಾಃ ॥ ೫೭ ॥

ಆನಂದಾದ್ಯೈರ್ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ।
ದೇವಾದಿಷ್ವೇವ ಸರ್ವೇಷು ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಅಪಿ ವಿಶೇಷಿಣಃ ॥ ೫೮ ॥

ಪಂಚಾಂಶತೋ ದಶಾಂಶಾದ್ವಾ ಸ್ವಸ್ವಜಾತ್ಯಾಂ ಪರಸ್ಪರಮ್।
ದೇವಸ್ತ್ರಿಯೋ ದಶಾಂಶೋನಾಃ ಸ್ವಪತಿಭ್ಯಸ್ತಥಾಽವರಾಃ ॥ ೫೯ ॥

ಅಷ್ಟಾಂಶೋನಾಃ ಪ್ರವಿಜ್ಞೇಯಾ ಯಾಸಾಂ ಮುಕ್ತೌ ಸಹಸ್ಥಿತಿಃ।
ಅಧಿಕಾರಿಷು ದೇವಾದ್ಯಾಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಆಜಾನಜಾದಯಃ ॥ ೬೦ ॥

ಮಧ್ಯಮಾ ಅಧಮಾ ಮರ್ತ್ಯಾ ಗಂಧರ್ವಾದಯ ಆತೃಣಾತ್।
ಸಾಧ್ಯಾ ವಿದ್ಯಾಧರಾಃ ಸಿದ್ಧಾ ಯಕ್ಷಕಿನ್ನರಗುಹ್ಯಕಾಃ।
ರಕ್ಷಶ್ಚಾರಣಭೂತಾದ್ಯಾ ದೇವಾನಾಂ ವಾಹನಾನಿ ಚ ॥ ೬೧ ॥

ಖ್ಯಾತಾಃ ಖಗಾಹಿನದ್ಯದ್ರಿಲತಾ ವೃಕ್ಷಾದಯಶ್ಚ ಯೇ।
ಅಂತರ್ಭೂತಾ ಹಿ ತೇ ಸರ್ವೇ ಮಧ್ಯಮೇಷೂತ್ತಮೇಷು ಚ ॥ ೬೨ ॥

ಮರ್ತ್ಯೋಚ್ಚೇಷು ವಿಶೇಷೋಽಸ್ತಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮವಿಶೇಷತಃ।
ವರ್ಣಬಾಹ್ಯಾಸ್ತತೋ ನೀಚಾಃ ಪಶ್ವಾದ್ಯಾ ಜಂಗಮಾಸ್ತತಃ ॥ ೬೪ ॥

ನಗಾದ್ಯಾಸ್ತೃಣಪರ್ಯಂತಾಃ ಸ್ಥಾವರಾ ಅಪರೇ ತತಃ।
ನಿತ್ಯಬದ್ಧಾಸ್ತತೋ ಹೀನಾ ವಿಶೇಷೋ ನೃಷು ದೇಹಿನಃ ॥ ೬೫ ॥

ಏತೇಽಪಿ ತ್ರಿವಿಧಾಸ್ತತ್ರ ತ್ರಿದಿವಪ್ರಚುರಾ ವರಾಃ ।
ತೇಭ್ಯೋ ಭೂಪ್ರಚುರಾ ನೀಚಾ ನಿರಯಪ್ರಚುರಾಸ್ತತಃ ॥ ೬೬ ॥

ಅಚೇತನಂ ತತೋ ನ್ಯೂನಂ ತಮೋಯೋಗ್ಯಾಸ್ತತೋಽಧಮಾಃ ।
ತೇ ಚ ತಿರ್ಯಙ್ನರಾ ದೈತ್ಯಾ ದಾನವಾದ್ಯಾಃ ಪೃಥಗ್ವಿಧಾಃ ॥ ೬೭ ॥

ತತ್ರಾಧಮೋ ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿಃ ತಸ್ಮಾನ್ನೀಚತಮಃ ಕಲಿಃ ।
ಏವಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ತಾರತಮ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಂತಾನಾಂ ತತಃ ಶ್ರಿಯಃ ॥ ೬೮ ॥

ತತೋಽಪಿ ವಿಷ್ಣೋರುತ್ಕರ್ಷಂ ಯೋಗ್ಯೋ ಮುಚ್ಯೇತ ನಾನ್ಯಥಾ ।
ಯದ್ಯತ್ರೋಕ್ತವಿಪರ್ಯಾಸೋ ಭವೇದ್ದೇವಾದಿಷು ಕ್ವಚಿತ್ ॥ ೬೯ ॥

ತದಾ ತಥೈವ ಬೋದ್ಧವ್ಯಾ ಪರಾವೇಶಾದಿಮೂಲತಾ ।
[೧]ಪೂರ್ಣಬೋಧಾರ್ಯಶಿಷ್ಯೇಣ ಚನ್ನಕೇಶವಶರ್ಮಣಾ ।
ತತ್ತ್ವಬೋಧಃ ಕೃತೋ ಭೂಯಾತ್ ಪ್ರೀತ್ಯೈ ಮಾಧವಮಧ್ವಯೋಃ ॥ ೭೦ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮುಷ್ಣಸ್ಥ ಪೂರ್ಣಬೋಧಾರ್ಯಶಿಷ್ಯೇಣ ಶ್ರೀಚನ್ನಕೇಶವಾಚಾರ್ಯೇಣ ಕೃತಂ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ತತ್ತ್ವಬೋಧಃ) ॥

★★★★★

೬೬. ತಾರತಮ್ಯಮಣಿಮಾಲಾ (ಶ್ರೀವಿಟ್ಠಲಾಚಾರ್ಯೇಣ ಕೃತಾ)

ಪ್ರಣಮ್ಯ ಶ್ರೀಪತಿಂ ವ್ಯಾಸಂ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಂ ನಿಜಂ ಗುರುಮ್ ।
ಶರ್ವಶಕ್ರಾದಿದೇವಾಂಶ್ಚ ತಾರತಮ್ಯಂ ಪ್ರಕಾಶಯೇ ॥ ೧ ॥

ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವಾಧಿಕೋಽನಂತಗುಣಪೂರ್ಣನಿಜಾಕೃತಿಃ ।
ತತೋ ರಮಾಽನಂತಗುಣಾ ತತೋ ವೇಧಾಃ ಸದಾಗತಿಃ ॥ ೨ ॥

ತತೋ ಗಾಯತ್ರಿಭಾರತ್ಯೌ ತತೋ ವೀಂದ್ರಾಹಿಭೂತಪಾಃ ।
ತತಸ್ತು ಜಾಂಬವತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಸ್ತ್ರಿಯೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೩ ॥

ತತಃ ಸೌಪರ್ಣಿವಾರುಣ್ಯೌ ಉಮಾ ಚ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ತತಸ್ತ್ವಿಂದ್ರಶ್ಚ ಕಾಮಶ್ಚ ಕಾಮ ಇಂದ್ರಾಧಮೋಽಲ್ಪತಃ ॥ ೪ ॥

ತತೋಽಹಂಕಾರಿಕಃ ಪ್ರಾಣಃ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಣಾಧಿಪಃ ।
ತತೋ ಮನುರ್ಗುರುರ್ದಕ್ಷ ಅನಿರುದ್ಧೋ ರತಿಃ ಶಚೀ ॥ ೫ ॥

---

೧. ಪೂರ್ಣಬೋಧಾರ್ಯಶಿಷ್ಯೇಣ ಚನ್ನಕೇಶವಸಂಜ್ಞಿನಾ ।
ರಚಿತಃ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ತಾರತಮ್ಯಸ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಃ ॥ – ಪಾಠಾಂತರ.

ತತಃ ಪ್ರವಹ ಉದ್ದಿಷ್ಟೋ ವಾಯುರ್ಭೂತನಿಯಾಮಕಃ ।
ತತಶ್ಚ ಯಮಸೂರ್ಯೇಂದುಶತರೂಪಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೬ ॥

ತತಶ್ಚ ವರುಣಃ ಪ್ರೋಕ್ತಸ್ತತಃ ಪಶ್ಚಾಚ್ಚ ನಾರದಃ ।
ತತಃ ಪಶ್ಚಾದಗ್ನಿಗುರುದಕ್ಷಪತ್ನ್ಯಸ್ತತಃ ಪರಮ್ ॥ ೭ ॥

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮರೀಚ್ಯಾದ್ಯಾ ವೈವಸ್ವತಮನುಸ್ತಥಾ ।
ಮಿತ್ರಸ್ತಾರಾ ಪ್ರಾವಹೀ ಚ ನಿರ್ಋತಿಶ್ಚ ತತಃ ಪರಮ್ ॥ ೮ ॥

ಉಕ್ತೇಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯಾ .... ಶತಸಂಖ್ಯಕಾಃ ।
ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ಗಣೇಶಶ್ಚ ಕುಬೇರಶ್ಚೈವ .... ॥ ೯ ॥

ಏತೇ ಮಿತ್ರಾವರಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಗಣೇಶಾದವರೋ ಮರುತ್ ।
ಸನಕಾದ್ಯಾಶ್ಚಾಶ್ವಿಪಶ್ಚಾನ್ಮರುತಃ ಪಾವಕೋಽಧಮಾಃ ॥ ೧೦ ॥

ಪರ್ಜನ್ಯಶ್ಚ ವಿರಾಟ್ ಸಂಜ್ಞಾ ಗಂಗಾ ಧಾರ್ಮೀ ಚ ರೋಹಿಣೀ ।
ಏಕಾದಶಾಧಮಾ ಏತೇ ದೇವಾಃ ಕೇಚಿತ್ ತತೋಽವರಾಃ ॥ ೧೧ ॥

ತತಃ ಸ್ವಾಹಾಽಗ್ನಿಭಾರ್ಯೋಕ್ತಾ ತತೋ ಜಲಮಯೋ ಬುಧಃ ।
ತತೋ ನಾಮಾತ್ಮಿಕಾ ತೂಷಾ ಶನಿಃ ಪೃಥ್ವ್ಯಾತ್ಮಕಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೧೨ ॥

ನವಕೋಟಿದೇವಾ ಉಕ್ತಾನ್ಯೇ ತತಃ ಪುಷ್ಕರ ಉಚ್ಯತೇ ।
ತತೋಽನುಕ್ತಾಶ್ಚ ಮನವೋ ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ತಥಾಽಷ್ಟಕಮ್ ॥ ೧೩ ॥

ಋಷ್ಯಶೀತಿಸ್ತಥಾ ಸಪ್ತ ಪಿತರೋಽನ್ಯಾಸು ಜಾತಿಷು ।
ವಿಂಶದಪ್ಸರಸಶ್ಚಾತ್ರ ಬಲ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಕರ್ಮದೇವತಾಃ ॥ ೧೪ ॥

ರಾಜ್ಞಾಂ ಚ ಪೃಥುಪೂರ್ವಾಣಾಂ ಶತಂ ತತ್ಸಮ ಈರಿತಮ್ ।
ತತಃ ಪಶ್ಚಾದನಾಖ್ಯಾತಾಃ .... ಆಜಾನದೇವತಾಃ ॥ ೧೫ ॥

ಉಕ್ತೇಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಚ ಋಷಯೋ ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ಶತಂ ತಥಾ ।
ತತಶ್ಚ ಪಿತರಃ ಸಪ್ತ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾಶ್ಚ ಚಿರಾ ಮತಾಃ ॥ ೧೬ ॥

ತತಶ್ಚ ದೇವಗಂಧರ್ವಾ ಅಷ್ಟೋತ್ತರಶತಂ ವಿನಾ ।
ತತೋ ಮಾನುಷಗಂಧರ್ವಾ ಅಷ್ಟೋತ್ತರಶತಂ ವಿನಾ ॥ ೧೭ ॥

ತತೋ ಮಾನುಷಗಂಧರ್ವಾ ತತಶ್ಚ ಕ್ಷಿತಿಪಾ ಮತಾಃ ।
ತತಶ್ಚ ಮಾನುಷಾಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಸ್ತತ್ರ ವರ್ಣಾನುಸಾರತಃ ॥ ೧೮ ॥

ತತ್ರಾಪ್ಯಾಶ್ರಮಭೇದೇನ ತಾರತಮ್ಯಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಮ್ ।
ತೇಭ್ಯೋಽಪಿ ಪಶವೋ ನೀಚಾಸ್ತತಃ ಸ್ಥಾವರಜಾತಯಃ ॥ ೧೯ ॥

ಏವಂ ತೃಣಾದಿಬ್ರಹ್ಮಾಂತಂ ತತೋ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಸ್ತತೋ ಹರೇಃ ।
ತಾರತಮ್ಯಂ ತಥೋತ್ಕರ್ಷಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮುಚ್ಯೇತ ಸಂಸೃತೇಃ ॥ ೨೦ ॥
ತಾರತಮ್ಯಪರಿಜ್ಞಾನಾತ್ ಪ್ರೀತೋ ಭವತಿ ಕೇಶವಃ ॥ ೨೧ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ವೇದಗಿರಿನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯಶಿಷ್ಯೇಣ ವಿಟ್ಠಲಾಚಾರ್ಯೇಣ ಕೃತಾ ತಾರತಮ್ಯಮಣಿಮಾಲಾ ॥

*****

೬೭. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ತಾಮ್ರಪರ್ಣೀಶ್ರೀಆನಂದತೀರ್ಥಾಚಾರ್ಯಕೃತಮ್)

ಜಯತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಾರ್ಯೇಷ್ಟೋ ರಮಾಪತಿಃ ।
ಅನಂತಾನಂತನಿಃಸೀಮಗುಣಪೂರ್ಣೋಽಖಿಲೋತ್ತಮಃ ॥ ೧ ॥

ಅನಂತಾನಂತಗುಣತೋ ವಿಷ್ಣೋರ್ನೀಚತರಾ ರಮಾ ।
ಸಜ್ಜ್ಞಾನಾನಂದಸೌಂದರ್ಯಮುಖಸರ್ವಗುಣೇಷ್ವಪಿ ॥ ೨ ॥

ತಸ್ಯಾಸ್ತು ಕೋಟಿಗುಣತೋ ನೀಚೌ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಭಂಜನೌ ।
ಸ್ವರಸ್ವತೀ ಭಾರತೀ ಚ ತಾಭ್ಯಾಂ ಶತಗುಣಾಧಮೇ ॥ ೩ ॥

ಶಿವಶೇಷಸುಪರ್ಣಾಶ್ಚ ತಾಭ್ಯಾಂ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ತೇಭ್ಯಶ್ಚ ಪಂಚಗುಣತೋ ನೀಚಾಃ ಷಣ್ಮಹಿಲಾ ವಿಭೋಃ ॥ ೪ ॥

ರಮಾವೇಶಹ್ರಾಸಕಾಲೇ ತದ್ಬಾಹುಲ್ಯೇ ಸಮಾ ಮತಾ ।
ಶೇಷಾದಿಭಿರ್ಜಾಂಬವತೀ ಅನ್ಯಾಃ ಕಿಂಚಿತ್ತತೋಽವಮಾಃ ॥ ೫ ॥

ತಾಭ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣತೋ ನೀಚಾಃ ಶೇಷವೀಂದ್ರಶಿವಸ್ತ್ರಿಯಃ ।
ಸ್ವಭರ್ತೃಭ್ಯಸ್ತು ತಾ ದೇವ್ಯ ಉಕ್ತಾ ದಶಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೬ ॥

ಕೋಟ್ಯಾದಿತಾರತಮ್ಯಂ ಯ ದುಕ್ತಂ ಯದ್ವಕ್ಷ್ಯತೇ ತಥಾ ।
ತತ್ಸರ್ವಂ ಸುಖರೂಪಾಣಾಂ ಗುಣಾನಾಂ ಪರಿಮಾಣಗಮ್ ॥ ೭ ॥

ಉಮಾ ಯಾವತ್ ಪೂರ್ವಪೂರ್ವೇ ಜ್ಞಾನೇಽನಂತಗುಣಾಧಿಕಾಃ ।
ಶಿವಾದ್ಯಾಃ ಸ್ವಾವರಾ ಜ್ಞಾತಗುಣೋಲ್ಲೇಖಿನ್ಯನನ್ಯಗೇ ॥ ೮ ॥

ಶಕ್ರಕಾಮಾದಯಶ್ಚೈವ ವಿಶೇಷಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಸ್ಥಿತಾನ್ ।
ಉಮಾದಿಭ್ಯಃ ಪ್ರಬುದ್ಧೇಭ್ಯಃ ಶತಾಂಶಾನೇವ ಚಕ್ಷತೇ ॥ ೯ ॥

ಆನಂದಬಲಪೂರ್ವೇಷು ಜ್ಞಾನೇಷು ತು ಶತಾವರೌ ।
ಶಕ್ರಕಾಮಾವುಮಾದಿಭ್ಯಸ್ತತ್ರೇಂದ್ರಃ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮಃ ॥ ೧೦ ॥

ಸ್ವನಿಯಮ್ಯ ಜಗಜ್ಜ್ಞಾನೇ ತಾರತಮ್ಯಮನಂತಕಮ್ ।
ನಿಯಮ್ಯ ಜಗದಾನಂತ್ಯಾತ್ ಸರ್ವೇಷಾಂ ತತ್ತ್ವಮಾನಿನಾಮ್ ॥ ೧೧ ॥

ಗುಣಸ್ವಪ್ತತಯಾಽಂಶೇನ ವೈಚಿತ್ರ್ಯೇಣ ಚ ಸಂಖ್ಯಯಾ ।
ವಿಜಾತೀಯೈರ್ಗುಣೈಶ್ಚೈವಮುಮಾಂತಾ ಅಪ್ಯನಂತಕಾಃ ॥ ೧೨ ॥

ಪುಷ್ಕರಾಂತಾಃ ಸುರಾಃ ಸರ್ವೇಽಪ್ಯಂಶಾನಂತ್ಯಯುತಾಃ ಕ್ರಮಾತ್ ।
ಅತೋಽಣೂನಾಮಪಿ ಹ್ಯೇಷಾಮನಂತಂ ದ್ರವ್ಯಗೌರವಮ್ ॥ ೧೩ ॥

ಸಾಂಶಾ ಅಪಿ ತದೂನಾಸ್ತು ನಾನಂತಾಂಶಯುತಾಃ ಕ್ರಮಾತ್ ।
ತೈಜಸಾಹಂಭವಃ ಪ್ರಾಣೋ ದಶೋನಃ ಶಕ್ರಕಾಮತಃ ॥ ೧೪ ॥

ಗುರುರ್ದಕ್ಷೋಽನಿರುದ್ಧಶ್ಚ ರತಿಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವಃ ಶಚೀ ।
ಪ್ರಾಣಾದ್ದಶಾವರಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಣಾಧಿಪಾತ್ ॥ ೧೫ ॥

ತೇಭ್ಯಸ್ತು ಪಂಚಗುಣತೋ ನೀಚಃ ಪ್ರವಹ ಈರಿತಃ ।
ಮಾನವೀ ಯಮಸೋಮಾರ್ಕಾಸ್ತಸ್ಮಾದ್ದ್ವಿಗುಣತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೧೬ ॥

ತೇಭ್ಯಸ್ತು ವರುಣಃ ಪಾದಪಾದಾರ್ಧಗುಣತೋಽಧಮಃ ।
ವರುಣಾತ್ ಪಾದತೋ ನ್ಯೂನಾ ಭೃಗುರಗ್ನಿಪ್ರಸೂತಿಕಾ ॥ ೧೭ ॥

ವರುಣಾಗ್ನ್ಯಂತರಾ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ನಾರದೋ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಃ ।
ವಹ್ನೇರ್ಮಿತ್ರಃ ಪ್ರಾವಹೀ ಚ ತಾರಾ ಚ ನಿರ್ಋತಿಸ್ತಥಾ ॥ ೧೮ ॥

ಕಸೂನವೋ ಮರೀಚ್ಯಾದ್ಯಾಃ ವೈವಸ್ವತಮನುಸ್ತಥಾ ।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಇತಿ ಹ್ಯೇತೇ ನವ ಮಿತ್ರಾಗ್ನಿಮಧ್ಯಮಾಃ ॥ ೧೯ ॥

ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಲಿತೋ ನಯಚಂದ್ರಸುಧೋಕ್ತಿತಃ ।
ಪ್ರಧಾನವಾಯುರ್ವಸವೋ ರುದ್ರಾದಿತ್ಯಾ ಮರುದ್ಗಣಾಃ ॥ ೨೦ ॥

ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ಋಭುರ್ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಶ್ವಿನೌ ತಥಾ ।
ವಿಶ್ವೇದೇವಾಶ್ಚ ಪಿತರಃ ಶತಸ್ಥಾ ದೇವತಾ ಮತಾಃ ॥ ೨೧ ॥

ದ್ರೋಣಃ ಪ್ರಾಣೋ ಧ್ರುವೋಽರ್ಕೋಽಗ್ನಿರ್ದೋಷೋ ವಸ್ತುರ್ವಿಭಾವಸುಃ ।
ವಸವೋಽಷ್ಟಾವಿತಿ ಜ್ಞೇಯಾ ಆದಿತ್ಯಾ ದ್ವಾದಶ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೨೨ ॥

ವಿವಸ್ವದಿಂದ್ರವರುಣಮಿತ್ರೋರುಕ್ರಮನಾಮಕಾಃ ।
ಪಂಚ ಷಷ್ಠಸ್ತು ಪರ್ಜನ್ಯಸ್ತ್ವಷ್ಟಾ ಚ ಸವಿತಾ ಭಗಃ ॥ ೨೩ ॥

ಧಾತಾ ಪೂಷಾಽರ್ಯಮಾ ಚೇತಿ ರುದ್ರಾ ಏಕಾದಶ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ರೈವತೇಜೋ ಭವೋ ಭೀಮೋ ವಾಮ ಉಗ್ರೋ ವೃಷಾಕಪಿಃ ॥ ೨೪ ॥

ಅಜೈಕಪಾದಹಿರ್ಬುಧ್ನಿರ್ಬಹುರೂಪೋ ಮಹಾನಿತಿ ।
ಕ್ರತುರ್ದಕ್ಷೋ ವಸುಃ ಸತ್ಯಃ ಕಾಮಕಾಲೋ ಧುನಿರ್ಧರಃ ॥ ೨೫ ॥

ಪುರೂರವಾ ಆರ್ದ್ರವಶ್ಚ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ದಶ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ಪ್ರಾಣೋಽಪಾನಸ್ತಥಾ ವ್ಯಾನ ಉದಾನಶ್ಚ ಸಮಾನಕಃ ॥ ೨೬ ॥

ನಾಗಶ್ಚ ಕೃಕಲಃ ಕೂರ್ಮೋ ದೇವದತ್ತೋ ಧನಂಜಯಃ ।
ಪ್ರವಹೋ ವಿವಹಃ ಶಂಯುಃ ಸಂವಹಶ್ಚ ಪರಾವಹಃ ॥ ೨೭ ॥

ಉದ್ವಹಶ್ಚಾವಹಃ ಶಂಕುಃ ಕೋಲಃ ಶ್ವಾಸೋಽನಿಲೋಽನಲಃ ।
ಪ್ರತಿಭಃ ಕುಮುದಃ ಕಾಂತಃ ಶುಚಿಃ ಶ್ವೇತೋಽತಿತೋ ಗುರುಃ ॥ ೨೮ ॥

ಸಂಜ್ಞಃ ಸಂವರ್ತಕಃ ಕಾಲೋ ದಿತಃ ಸೌಮ್ಯಃ ಕಪಿರ್ಜಡಃ ।
ಮಂಡೂಕಃ ಸಂತತಿಃ ಸಿದ್ಧೋ ರಕ್ತಃ ಕೃಷ್ಣಾಕಪಿಃ ಶುಕಃ ॥ ೨೯ ॥

ಯತಿರ್ಭೀಮೋ ಹನುಃ ಪಿಂಗೋಽಹಂಪ್ರಾಣಃ ಕಂಪನಸ್ತಥಾ ।
ವಾಯುನಾ ಸಹಿತಾ ಹ್ಯೇತೇ ಪಂಚಾಶನ್ಮರುತಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೩೦ ॥

ಯಮಸೋಮಾಗ್ನಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಪಿತೃಣಾಂ ಪತಯಸ್ತ್ರಯಃ ।
ಋಭುಸಂಜ್ಞೋ ಗಣೋ ಹ್ಯೇಕೋ ಗುರುರಪ್ಯಶ್ವಿನೌ ತಥಾ ॥ ೩೧ ॥

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಿತ್ಯೇತೇ ಶತಸ್ಥಾ ದೇವತಾ ಮತಾಃ ।
ವಸುಷ್ವೇಕೋಽಗ್ನಿರರ್ಕೇಷು ರುದ್ರೇಷ್ವೇಕಂ ಗುರುಂ ತಥಾ ॥ ೩೨ ॥

ಮರುತ್ಸು ತ್ರೀನ್ ಪಿತೃಂಶ್ಚೈವ ವಿನ್ಯೈತೇ ಪ್ರಾಯಶಃ ಸಮಾಃ ।
ಸಮಾಃ ಶಿಷ್ಟಶತಸ್ಥಾನಾಂ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ಧನೇಶ್ವರಃ ॥ ೩೩ ॥

ವಿಘ್ನಪಶ್ಚೇತ್ಯಮೀ ದೇವಾ ಮಿತ್ರಪರ್ಜನ್ಯಮಧ್ಯಗಾಃ ।
ಮರುತಶ್ಚ ಸಮಾಃ ಸರ್ವೇ ಸಪ್ತ ತೇಷು ಪ್ರಧಾನಕಾಃ ॥ ೩೪ ॥

ಪ್ರಾಣಾದ್ಯಾಃ ಪಂಚಕಂ ಪ್ರಾಣಃ ಪ್ರವಹಶ್ಚೇತಿ ಸಪ್ತಕಮ್ ।
ಕೇಸರೀ ಮರುತಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಸಂಪಾತೀ ಶ್ವೇತ ಏವ ಚ ॥ ೩೫ ॥

ಮರುತ್ಪ್ರವೀರಃ ಪಾಂಡುಶ್ಚ ಚಕ್ರಸ್ಯ ಮರುತೋ ಮರುತ್ ।
ಗಂಧರ್ವ ಆಶ್ರಯಸ್ತಸ್ಯ ಚಾಂತರಿಕ್ಷಾಭಿಧೋ ಮರುತ್ ॥ ೩೬ ॥

ಆಕಾಶಾದವರೋ ವಾಯುಪುತ್ರೋ ಮರುದುದೀರಿತಃ ।
ಋಭವಃ ಪೃಥಿವೀನ್ಯೂನಾಸ್ತಸ್ಯಾಮೇಷಾಂ ಲಯಃ ಶ್ರುತಃ ॥ ೩೭ ॥

ತಸ್ಮಾದಗ್ನಿಃ ಪಾವಕಾಖ್ಯಃ ಪ್ರಥಮೋಽಗ್ನೇಃ ಸುತೋಽವರಃ ।
ಏವಂ ಶಿಷ್ಟಶತಸ್ಥೇಷು ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚೋತ್ತಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೩೮ ॥

ನಾಸತ್ಯದಸ್ರಯೋಃ ಪಶ್ಚಾತ್ ಸನಾದ್ಯಾ ನಿರ್ಣಯೋಕ್ತಿತಃ ।
ಪಾವಕೋಽಗ್ನಿರ್ಮರುತ್ಪಶ್ಚಾತ್ ಷಟ್ಕಶ್ಲೋಕ್ಯಾಽವಗಮ್ಯತೇ ॥ ೩೯ ॥

ಅತಃ ಸ ಸನಕಾದೀನಾಂ ಸಮಃ ಸಂಭಾವಿತೋ ಭವೇತ್ ।
ಚಶಬ್ದಾತ್ ಸನಕಾದೀಂಶ್ಚ ವಿನೇತ್ಯಪಿ ವಿವಕ್ಷಿತಮ್ ॥ ೪೦ ॥

ಅಜಾತೋ ಮಿತ್ರಾಗ್ನಿಮಧ್ಯಸ್ಥಕಸೂನಾನಾಂ ನ ರುಧ್ಯತೇ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಶ್ಚ ವಿರಾಟ್ ಸಂಜ್ಞಾ ಗಂಗಾ ಧಾರ್ಮಿಃ ಚ ರೋಹಿಣೀ ॥ ೪೧ ॥

ಷಡೇತಾಂ ಪಾವಕಾನ್ನ್ಯೂನಾ ಮಿತ್ರಾತ್ ತು ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ಸ್ವಾಹಾಽಗ್ನಿಜಾಯಾ ಚೈತೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ ॥ ೪೨ ॥

ಪರ್ಜನ್ಯಾದಧಮಾಃ ಕೇಚಿತ್ ದೇವಾಃ ಸ್ವಾಹೋತ್ತಮಾ ಮತಾಃ ।
ಜಲಮಾನೀ ಬುಧಸ್ತಸ್ಯಾ ಅವರಃ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೪೩ ॥

ತತೋ ನಾಮಾತ್ಮಿಕಾ ತೂಷಾ ಅವರಾ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ।
ಸ್ವಾಹಾತೋ ದಶತೋ ನ್ಯೂನಃ ಶನಿಸ್ತಸ್ಯಾವರೋ ಮತಃ ॥ ೪೪ ॥

ಶನೇರಪ್ಯವರಾಃ ಶಿಷ್ಟಾ ದೇವಾಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದಪೂರ್ವಕಾಃ ।
ತೇಭ್ಯೋಽವರಃ ಪುಷ್ಕರಶ್ಚ ಪ್ರಹ್ಲಾದಾತ್ ತು ದಶಾಧಮಃ ॥ ೪೫ ॥

ಅಥಾನುಕ್ತಾಸ್ತು ಮನವೋ ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ತಥಾಽಷ್ಟಕಮ್ ।
ಉರ್ವಶ್ಯಾದ್ಯಪ್ಸರಃಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಚತ್ವಾರಿಂಶಚ್ಚ ಸಪ್ತ ಚ ॥ ೪೬ ॥

ಋಷ್ಯಶೀತಿಶ್ಚ ಬಲ್ಯಾದಿಸಪ್ತಕಂ ಪಿತೃಸಪ್ತಕಮ್ ।
ಜಾತ್ಯಂತರೇ ವಿಂಶತಿಶ್ಚ ಪೃಥುಹೈಹಯಪೂರ್ವಿಣಾಮ್ ॥ ೪೭ ॥

ರಾಜ್ಞಾಂ ಶತಂ ವಿಪ್ರರಾಜವಿಶೇಷೋಽಪ್ಯತ್ರ ಕಶ್ಚನ ।
ಶತೋನಾಃ ಪುಷ್ಕರಾದೇತೇ ಕರ್ಮದೇವಾಶ್ಚ ತತ್ಸಮಾಃ ॥ ೪೮ ॥

ನಂದಪತ್ನೀ ಕರ್ಮಜೇಭ್ಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ದಶಗುಣೋತ್ತಮಾ ।
ತಸ್ಯಾಶ್ಚ ದೇವಕೀ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ತದ್ಭರ್ತಾ ಚ ತತೋಽಧಿಕಃ ॥ ೪೯ ॥

ತತ ಆಜಾನಜಾಃ ಸರ್ವೇ ಶತೋನಾಃ ಶತಕೋಟಯಃ ।
ಋಷಯಃ ಸಶತದ್ವ್ಯಷ್ಟಸಹಸ್ರಸಮಿತಾಃ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ॥ ೫೦ ॥

ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ಪ್ರಾಗಗ್ನಿಪುತ್ರಾ ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ಶತಂ ತಥಾ ।
ತ ಏತೇ ಕರ್ಮದೇವೇಭ್ಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೫೧ ॥

ಕಶೇರುಃ ಪ್ರಾಕ್ ತ್ವಷ್ಟೃಪುತ್ರೀ ತಾಸಾಂ ಮಧ್ಯೇಽಧಿಕಾ ಸ್ಮೃತಾ ।
ಕೃಷ್ಣಾಂಗಸಂಗಗೋಪ್ಯಸ್ತು ಪರಮಾಪ್ಸರಸಃ ಪುರಾ ॥ ೫೨ ॥

ಆಜಾನೇಭ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣತೋ ನೀಚಾಸ್ತು ಪಿತರಶ್ಚಿರಾಃ।
ನೀಚಾಃ ಶತಗುಣೈರ್ಜ್ಞೇಯಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾನ್ಯೇ ಶತಸಂಖ್ಯಕಾಃ ॥ ೫೩ ॥

ತೇಭ್ಯೋऽಪಿ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ।
ತೇಭ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾಃ ಕಥಿತಾಸ್ತು ಶತಾವರಾಃ ॥ ೫೪ ॥

ತೇಭ್ಯಃ ಶತಾವರಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಮಾನುಷಾಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ।
ತೇಭ್ಯಃ ಶತಾವರಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಮಾನುಷೇಷೂತ್ತಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೫೫ ॥

ವರ್ಣಾಶ್ರಮವಿಭೇದೇನ ತಾರತಮ್ಯಂ ಚ ತೇಷ್ವಪಿ।
ತೇಭ್ಯಸ್ತು ಪಶವೋ ನ್ಯೂನಾಃ ಸ್ಥಾವರಾಶ್ಚ ತತೋऽಧಮಾಃ ॥ ೫೬ ॥

ಆತೃಣಾಸ್ತು ಸುವಿಜ್ಞೇಯಾಃ ಪಾರಾವರ್ಯಂ ಸುರೇಷ್ವಿದಮ್।
ಜ್ಞಾತ್ವಾ ತದಂತಗತ್ವೇನ ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಷಂ ಹರೇರ್ಮಹತ್ ॥ ೫೭ ॥

ಮುಚ್ಯತೇ ನಾತ್ರ ಸಂದೇಹೋ ನಾನ್ಯಥಾ ತು ಕಥಂಚನ।
ಸ್ವೋತ್ತಮಂ ಗುರುಮಾರಭ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಂತಾ ಗುರವೋ ಮಮ ॥ ೫೮ ॥

ಕ್ರಮೇಣ ಸ್ವೇಷು ಸರ್ವೇಷು ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಾವಪಿ।
ಭಕ್ತಿಂ ಚಾನಾದಿಸಂಸಿದ್ಧಾಂ ವರ್ಧಯಂತು ಪರಾಂ ಗತಿಮ್ ॥ ೫೯ ॥

ಸ ಮಮ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಾಚಾರ್ಯಗುರುರ್ಹರಿಃ।
ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಮುಖಾಂಭೋಜರಾಜಹಂಸಃ ಪ್ರಸೀದತು ॥ ೬೦ ॥

ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಹೃದಬ್ಜಸ್ಥಕೃಷ್ಣಾಯಾನಂದಸಿಂಧವೇ।
ನಮೋऽಸ್ತು ತೇ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೀತಿಪ್ರಿಯಾಯಾಮಿತತೇಜಸೇ ॥ ೬೧ ॥

ಭೈಷ್ಮೀಸತ್ಯಾಮುಖಾಂಭೋಜಮಧ್ವಾಸ್ವಾದನಲಾಲಸಃ।
ಪ್ರೀತೋऽಸ್ತು ಭಗವಾನ್ ಕೃಷ್ಣಃ ಅಸ್ಮದ್ಗುರುಸುಪೂಜಿತಃ ॥ ೬೨ ॥

ಶ್ರೀವಿಠ್ಠಲಾರ್ಯವರದೇಶಿಕಪಾದಪದ್ಮ-
ಸೇವಾಪರೇಣ ತನುಜೇನ ಮಯಾ ಹ್ಯಕಾರಿ।
ಆನಂದತೀರ್ಥವರನಾಮಯುಜಾ ಹರೇಸ್ತು
ಸುಪ್ರೀತಯೇ ಸ್ತವಮಿದಂ ಪರಮಂ ಸುಗೋಪ್ಯಮ್ ॥ ೬೩ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ವಿಠ್ಠಲಾಚಾರ್ಯಸುತಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಂ
ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ ॥

*****

೬೮. ತಾರತಮ್ಯಪದ್ಯರತ್ನಮಾಲಿಕಾ (ಶ್ರೀರಾಮಾಚಾರ್ಯಕೃತ)

ನಮಾಮ್ಯಸಾಧ್ಯರೋಗಘ್ನಂ ವಿಘ್ನಕೋಟಿನಿವಾರಣಮ್ ।
ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹಮಹಂ ವಂದೇ ಸ್ಮೃತಿಮಾತ್ರಾಖಿಲಪ್ರದಮ್ ॥ ೧ ॥

ನಾರಾಯಣಂ ಪ್ರಣಮ್ಯಾಥ ಮಧ್ವಂ ನತ್ವಾ ತತೋ ಗುರೂನ್ ।
ಗುಣೇ ಯತ್ತಾತಾರತಮ್ಯಂ ದೇವಾನಾಂ ಕಥಯಾಮ್ಯಹಮ್ ॥ ೨ ॥

ಸಮಸ್ತಗುಣಸಂಪೂರ್ಣಃ ಸರ್ವದೋಷವಿವರ್ಜಿತಃ ।
ನಾರಾಯಣೋ ಹಿ ಭಗವಾನ್ ಮತಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮೋತ್ತಮಃ ॥ ೩ ॥

ತತೋ ರಮಾ ಹರೇರ್ಭಾರ್ಯಾ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಾ ಹರಿಪ್ರಿಯಾ ।
ನಿರ್ದೋಷಗುಣಸಂಪೂರ್ಣಾ ಸುಖಜ್ಞಾನಾದಿರೂಪಿಕಾ ॥ ೪ ॥

ದೇಶತಃ ಕಾಲತೋ ವ್ಯಾಪ್ತ್ಯಾ ಸಮಾನಾಽಪಿ ತಥಾಽಪಿ ತು ।
ಅನಂತಾನಂತಗುಣತಃ ಸ್ವಭರ್ತುರಧಮಾ ಮತಾ ॥ ೫ ॥

ವಿಷ್ಣೋರ್ಮಾಽನಂತಗುಣತೋಽಧಮೇತ್ಯೇವ ಕಥ್ಯತೇ ।
ಅನಂತಾನಂತಗುಣತಃ ಕಿಂಬಲಾತ್ ಕಥ್ಯತೆಽಧಮಾ ॥ ೬ ॥

ಇತಿ ಚೇತ್ ಕೃಷ್ಣಗೀತಾಯಾ ಭಾಷ್ಯೇ ಮಾನಾದುದಾಹೃತಾತ್ ।
ದ್ವಿತೀಯೇ ಮಧ್ವಮುನಿನಾ ಹ್ಯಧ್ಯಾಯೇ ಸ್ಪಷ್ಟಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೭ ॥

ಸತ್ಯಂ ಸತ್ಯಂ ಪುನಃ ಸತ್ಯಂ ಶಪಥೈಶ್ಚಾಪಿ ಕೋಟಿಭಿಃ ।
ವಿಷ್ಣುಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಲೇಶಸ್ಯ ವಿಭಕ್ತಸ್ಯ ಚ ಕೋಟಿಧಾ ॥ ೮ ॥

ಪುನಶ್ಚಾನಂತಧಾ ತಸ್ಯ ಪುನಶ್ಚಾಪಿ ಹ್ಯನಂತಧಾ ।
ನೈಕಾಂಶಸಮಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾಃ ಶ್ರೀಶೇಷಬ್ರಹ್ಮಶಂಕರಾಃ ॥ ೯ ॥

ನಾರದೀಯಪುರಾಣಾಖ್ಯೇ ಪಂಚಮೇ ವೇದ ಉತ್ತಮೇ ।
ಇತಿ ಹಿ ಸ್ಪಷ್ಟಮುಕ್ತತ್ವಾದಂಗೀಕಾರ್ಯಂ ತು ಸರ್ವಥಾ ॥ ೧೦ ॥

ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ವಾಯುಶ್ಚ ಶ್ರಿಯಃಕೋಟಿಗುಣಾಧಮೌ ।
ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಪೈಂಗಿಶ್ರುತ್ಯಾಖ್ಯಮಾನತಃ ॥ ೧೧ ॥

ಸಂಸಾರೇ ಚ ತಥಾ ಮುಕ್ತಾವಿತ್ಥಂ ಜ್ಞೇಯೌ ಸುಶೋಭನೌ ।
ತೈತ್ತಿರೀಯೋಕ್ತರೀತ್ಯಾ ತು ತದನಂತಗುಣಾಧಮೌ ॥ ೧೨ ॥

ಅನಾದಿಕಾಲತಃ ಸರ್ವದೋಷಹೀನೌ ಗುಣಾಧಿಕೌ ।
ಸರ್ವಜೀವಗುಣೇಭ್ಯಸ್ತಾವಪ್ರತೀಪೌ ಹರೇಃ ಸದಾ ॥ ೧೩ ॥

ತೈತ್ತಿರೀಯೇ ತು ನ ಸ್ಪಷ್ಟಮುಕ್ತಮೇತತ್ ತಥಾಽಪಿ ತು ।
ಪ್ರಾಜ್ಞಾನಾಂ ಕಿಮುತಾನ್ಯಾಸು ಸುಸ್ಪಷ್ಟಂ ಪ್ರತಿಭಾಸತೇ ॥ ೧೪ ॥

ಸತ್ಯಂ ಕೋಟಿಗುಣತ್ವಂ ಚೇದನಂತಗುಣಿತಾ ಕಥಮ್ ।
ಸಂಗಚ್ಛತೇ ವಿರುದ್ಧತ್ವಾದಿತಿ ಚೇತ್ ಕಥ್ಯತೇಽಧುನಾ ॥ ೧೫ ॥

ಪರಿಮಾಣೇ ಕೋಟಿಗುಣೈರಧಮೌ ತು ಪ್ರಕಾಶತಃ ।
ರಮಾಯಾ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಾಯಾ ಅನಂತಗುಣತೋಽಧಮೌ ॥ ೧೬ ॥

ನೈವಂ ವಿರೋಧಶ್ಚಿಂತ್ಯೋ ಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾಭೇದತಃ ಸ್ವತಃ ।
ಅಯಂ ವಿಶೇಷೋ ವಿಜ್ಞೇಯಸ್ತೈತ್ತಿರೀಯೋಕ್ತಮಾನತಃ ॥ ೧೭ ॥

ಯಥಾಽಽನಂದೇ ತಥಾ ಜ್ಞಾನೇ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತೌ ಬಲಾದಿಕೇ ।
ಸರ್ವೈರ್ಗುಣೈಃ ಶತಗುಣಾಃ ಕ್ರಮೇಣೋತ್ತರತೋಽಖಿಲಾಃ ॥ ೧೮ ॥

ಅಥವಾ ಸಹಸ್ರಗುಣಿತಾ ಅನಂತಗುಣಿತಾ ತಥಾ ।
ಪರಿಮಾಣೇ ಶತಗುಣೇಽಪ್ಯಾನಂದೇ ಸ್ಫುಟತಾವಶಾತ್ ॥ ೧೯ ॥

ಯಥಾ ದೀಪಾಚ್ಛತಗುಣಾಽಪ್ಯಗ್ನಿಜ್ವಾಲಾ ನ ದೀಪವತ್ ।
ಸ್ಫುಟೀಭವೇದ್ಯಥೈವಾಗ್ನಿರ್ಬಹುಲೋಽಪಿ ನ ಸೂರ್ಯವತ್ ॥ ೨೦ ॥

ಯಥೈವ ಸೂರ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣಶ್ಚಂದ್ರೋ ನೈವ ಸ್ಫುಟೀಭವೇತ್ ।
ಉತ್ತರೇಷಾಮುತ್ತರೇಷಾಂ ಗುಣಾ ಏವಮತಿಸ್ಫುಟಾಃ ॥ ೨೧ ॥

ಪ್ರತಿಬಿಂಬಾ ಯತಃ ಪೂರ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಂತಾನಾಂ ನರಾದಯಃ ।
ಅತೋಽಸ್ಪಷ್ಟಸ್ವರೂಪಾಸ್ತೇ ಸ್ಫುಟರೂಪಾಸ್ತಥೋತ್ತರಾಃ ॥ ೨೨ ॥

ಮಧ್ಯೇನೇತ್ಥಂ ತೈತ್ತಿರೀಯೇ ಭಾಷ್ಯೇ ಮಾನಾದುದಾಹೃತಾತ್ ।
ಶಂಕಾ ಕಾಽಪಿ ನ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಯಜುಷಾಂ ಸಂಹಿತಾಹ್ವಯಾತ್ ॥ ೨೩ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಜಾತೀಯೋ ವಾಯೂ ರಾಜನ್ಯ ಈರಿತಃ ।
ತತ್ರೇದಾನೀಂ ಕಿಂಚಿದೂನೋ ವಾಯುರ್ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಮೇಷ್ಯತಿ ॥ ೨೪ ॥

ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧತಾತ್ಪರ್ಯಾದ್ವಿಶೇಷೋ ಜ್ಞೇಯ ಏಷ ಹಿ ।
ವಿಪ್ರರಾಜನ್ಯರೂಪೋಽಪಿ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯತಃ ॥ ೨೫ ॥

ಭಾರತೀರುದ್ರಪೂರ್ವೇಷು ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣೇಷು ಸರ್ವಶಃ ।
ತತ್ತದ್ಗಣೇಷು ಸಂಸ್ಥೇಷು ನ್ಯಾಯೋಽಯಂ ಸಮ್ಯಗೀರಿತಃ ॥ ೨೬ ॥

ತತಃ ಸರಸ್ವತೀ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ವಾಯವೀ ಭಾರತೀ ತಥಾ ।
ಭರ್ತ್ರೋಃ ಶತಾಧಮೇ ಮಾಯಾಃ ಶತಕೋಟ್ಯಧಮೇ ಮತೇ ॥ ೨೭ ॥

೬೮. ತಾರತಮ್ಯಪದ್ಯರತ್ನಮಾಲಿಕಾ (ಶ್ರೀರಾಮಾಚಾರ್ಯಕೃತ)

ನಮಾಮ್ಯಸಾಧ್ಯರೋಗಘ್ನಂ ವಿಘ್ನಕೋಟಿನಿವಾರಣಮ್ ।
ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹಮಹಂ ವಂದೇ ಸ್ಮೃತಿಮಾತ್ರಾಖಿಲಪ್ರದಮ್ ॥ ೧ ॥

ನಾರಾಯಣಂ ಪ್ರಣಮ್ಯಾಥ ಮಧ್ವಂ ನತ್ವಾ ತತೋ ಗುರೂನ್ ।
ಗುಣೇ ಯತ್ತಾತಾರತಮ್ಯಂ ದೇವಾನಾಂ ಕಥಯಾಮ್ಯಹಮ್ ॥ ೨ ॥

ಸಮಸ್ತಗುಣಸಂಪೂರ್ಣಃ ಸರ್ವದೋಷವಿವರ್ಜಿತಃ ।
ನಾರಾಯಣೋ ಹಿ ಭಗವಾನ್ ಮತಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮೋತ್ತಮಃ ॥ ೩ ॥

ತತೋ ರಮಾ ಹರೇರ್ಭಾರ್ಯಾ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಾ ಹರಿಪ್ರಿಯಾ ।
ನಿರ್ದೋಷಗುಣಸಂಪೂರ್ಣಾ ಸುಖಜ್ಞಾನಾದಿರೂಪಿಕಾ ॥ ೪ ॥

ದೇಶತಃ ಕಾಲತೋ ವ್ಯಾಪ್ತ್ಯಾ ಸಮಾನಾಽಪಿ ತಥಾಽಪಿ ತು ।
ಅನಂತಾನಂತಗುಣತಃ ಸ್ವಭರ್ತುರಧಮಾ ಮತಾ ॥ ೫ ॥

ವಿಷ್ಣೋರ್ಮಾಽನಂತಗುಣತೋಽಧಮೇತ್ಯೇವ ಕಥ್ಯತೇ ।
ಅನಂತಾನಂತಗುಣತಃ ಕಿಂಬಲಾತ್ ಕಥ್ಯತೇಽಧಮಾ ॥ ೬ ॥

ಇತಿ ಚೇತ್ ಕೃಷ್ಣಗೀತಾಯಾ ಭಾಷ್ಯೇ ಮಾನಾದುದಾಹೃತಾತ್ ।
ದ್ವಿತೀಯೇ ಮಧ್ವಮುನಿನಾ ಹ್ಯಧ್ಯಾಯೇ ಸ್ಪಷ್ಟಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೭ ॥

ಸತ್ಯಂ ಸತ್ಯಂ ಪುನಃ ಸತ್ಯಂ ಶಪಥೈಶ್ಚಾಪಿ ಕೋಟಿಭಿಃ ।
ವಿಷ್ಣುಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಲೇಶಸ್ಯ ವಿಭಕ್ತಸ್ಯ ಚ ಕೋಟಿಧಾ ॥ ೮ ॥

ಪುನಶ್ಚಾನಂತಧಾ ತಸ್ಯ ಪುನಶ್ಚಾಪಿ ಹ್ಯನಂತಧಾ ।
ನೈಕಾಂಶಸಮಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾಃ ಶ್ರೀಶೇಷಬ್ರಹ್ಮಶಂಕರಾಃ ॥ ೯ ॥

ನಾರದೀಯಪುರಾಣಾಖ್ಯೇ ಪಂಚಮೇ ವೇದ ಉತ್ತಮೇ ।
ಇತಿ ಹಿ ಸ್ಪಷ್ಟಮುಕ್ತತ್ವಾದಂಗೀಕಾರ್ಯಂ ತು ಸರ್ವಥಾ ॥ ೧೦ ॥

ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ವಾಯುಶ್ಚ ಶ್ರಿಯಃಕೋಟಿಗುಣಾಧಮೌ ।
ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಪೈಂಗಿಶ್ರುತ್ಯಾಖ್ಯಮಾನತಃ ॥ ೧೧ ॥

ಸಂಸಾರೇ ಚ ತಥಾ ಮುಕ್ತಾವಿತ್ಥಂ ಜ್ಞೇಯೌ ಸುಶೋಭನೌ ।
ತೈತ್ತಿರೀಯೋಕ್ತರೀತ್ಯಾ ತು ತದನಂತಗುಣಾಧಮೌ ॥ ೧೨ ॥

ಅನಾದಿಕಾಲತಃ ಸರ್ವದೋಷಹೀನೌ ಗುಣಾಧಿಕೌ ।
ಸರ್ವಜೀವಗುಣೇಭ್ಯಸ್ತಾವಪ್ರತೀಪೌ ಹರೇಃ ಸದಾ ॥ ೧೩ ॥

ತೈತ್ತಿರೀಯೇ ತು ನ ಸ್ಪಷ್ಟಮುಕ್ತಮೇತತ್ ತಥಾಽಪಿ ತು ।
ಪ್ರಾಜ್ಞಾನಾಂ ಕಿಮುತಾನ್ಯಾಸು ಸುಸ್ಪಷ್ಟಂ ಪ್ರತಿಭಾಸತೇ ॥ ೧೪ ॥

ಸತ್ಯಂ ಕೋಟಿಗುಣತ್ವಂ ಚೇದನಂತಗುಣಿತಾ ಕಥಮ್ ।
ಸಂಗಚ್ಛತೇ ವಿರುದ್ಧತ್ವಾದಿತಿ ಚೇತ್ ಕಥ್ಯತೇಽಧುನಾ ॥ ೧೫ ॥

ಪರಿಮಾಣೇ ಕೋಟಿಗುಣೈರಧಮೌ ತು ಪ್ರಕಾಶತಃ ।
ರಮಾಯಾ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಾಯಾ ಅನಂತಗುಣತೋಽಧಮೌ ॥ ೧೬ ॥

ನೈವಂ ವಿರೋಧಶ್ಚಿಂತ್ಯೋ ಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾಭೇದತಃ ಸ್ವತಃ ।
ಅಯಂ ವಿಶೇಷೋ ವಿಜ್ಞೇಯಸ್ತೈತ್ತಿರೀಯೋಕ್ತಮಾನತಃ ॥ ೧೭ ॥

ಯಥಾಽಽನಂದೇ ತಥಾ ಜ್ಞಾನೇ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತೌ ಬಲಾದಿಕೇ ।
ಸರ್ವೈರ್ಗುಣೈಃ ಶತಗುಣಾಃ ಕ್ರಮೇಣೋತ್ತರತೋಽಖಿಲಾಃ ॥ ೧೮ ॥

ಅಥವಾ ಸಹಸ್ರಗುಣಿತಾ ಅನಂತಗುಣಿತಾ ತಥಾ ।
ಪರಿಮಾಣೇ ಶತಗುಣೇಽಪ್ಯಾನಂದೇ ಸ್ಫುಟತಾವಶಾತ್ ॥ ೧೯ ॥

ಯಥಾ ದೀಪಾಚ್ಛತಗುಣಾಽಪ್ಯಗ್ನಿಜ್ವಾಲಾ ನ ದೀಪವತ್ ।
ಸ್ಫುಟೀಭವೇದ್ಯಥೈವಾಗ್ನಿರ್ಬಹುಲೋಽಪಿ ನ ಸೂರ್ಯವತ್ ॥ ೨೦ ॥

ಯಥೈವ ಸೂರ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣಶ್ಚಂದ್ರೋ ನೈವ ಸ್ಫುಟೀಭವೇತ್ ।
ಉತ್ತರೇಷಾಮುತ್ತರೇಷಾಂ ಗುಣಾ ಏವಮತಿಸ್ಫುಟಾಃ ॥ ೨೧ ॥

ಪ್ರತಿಬಿಂಬಾ ಯತಃ ಪೂರ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಂತಾನಾಂ ನರಾದಯಃ ।
ಅತೋಽಸ್ಪಷ್ಟಸ್ವರೂಪಾಸ್ತೇ ಸ್ಫುಟರೂಪಾಸ್ತಥೋತ್ತರಾಃ ॥ ೨೨ ॥

ಮಧ್ವೇನೇತ್ಥಂ ತೈತ್ತಿರೀಯೇ ಭಾಷ್ಯೇ ಮಾನಾದುದಾಹೃತಾತ್ ।
ಶಂಕಾ ಕಾಽಪಿ ನ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಯಜುಷಾಂ ಸಂಹಿತಾಹ್ವಯಾತ್ ॥ ೨೩ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಜಾತೀಯೋ ವಾಯೂ ರಾಜನ್ಯ ಈರಿತಃ ।
ತತ್ರೇದಾನೀಂ ಕಿಂಚಿದೂನೋ ವಾಯುರ್ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಮೇಷ್ಯತಿ ॥ ೨೪ ॥

ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧತಾತ್ಪರ್ಯಾದ್ವಿಶೇಷೋ ಜ್ಞೇಯ ಏಷ ಹಿ ।
ವಿಪ್ರರಾಜನ್ಯರೂಪೋಽಪಿ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯತಃ ॥ ೨೫ ॥

ಭಾರತೀರುದ್ರಪೂರ್ವೇಷು ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣೇಷು ಸರ್ವಶಃ ।
ತತ್ತದ್ಗಣೇಷು ಸಂಸ್ಥೇಷು ನ್ಯಾಯೋಽಯಂ ಸಮ್ಯಗೀರಿತಃ ॥ ೨೬ ॥

ತತಃ ಸರಸ್ವತೀ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ವಾಯವೀ ಭಾರತೀ ತಥಾ ।
ಭರ್ತ್ರೋಃ ಶತಾಧಮೇ ಮಾಯಾಃ ಶತಕೋಟ್ಯಧಮೇ ಮತೇ ॥ ೨೭ ॥

ಸುಪರ್ಣಾಶೇಷರುದ್ರಾಶ್ಚ ತಾಭ್ಯಾಂ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ತೇ ಚಾಯುತಾಧಮಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ರಮಾಯಾ ನಿರ್ಬುದಾಧಮಾಃ ॥ ೨೮ ॥

ನೀಲಾ ಭದ್ರಾ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಕಾಲಿಂದೀ ಲಕ್ಷಣಾ ತಥಾ ।
ತಥಾ ಜಾಂಬವತೀ ವಿಷ್ಣುಜಾಯಾ ಉಕ್ತಾಃ ಸಮಾ ಇತಿ ॥ ೨೯ ॥

ತತ್ರ ಜಾಂಬವತೀ ಕಿಂಚಿದಧಿಕೋಕ್ತಾ ಸ್ವಭಾವತಃ ।
ತೇಭ್ಯಃ ಪಂಚಗುಣೈರ್ಹೀನಾಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಪಂಚಶತಾಧಮಾಃ ॥ ೩೦ ॥

ಪಂಚಾಶತಾ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವೋಃ ಸಹಸ್ರೈರಧಮಾ ಮತಾಃ ।
ಪಂಚಭಿರ್ನಿರ್ಬುದೈರ್ಹೀನಾ ಮಾಯಾಃ ಸರ್ವಗುಣೈಸ್ತಥಾ ॥ ೩೧ ॥

ಸೌಪರ್ಣೀ ವಾರುಣೀ ಚೋಮಾ ಷಡ್ಭ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣತೋಽಧಮಾಃ ।
ತೇಭ್ಯೋ ದಶಾಧಮಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ದಶಶತಾಧಮಾಃ ॥ ೩೨ ॥

ಸಮಸ್ತಗುಣತೋ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವೋರ್ಲಕ್ಷಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ರಮಾಯಾಃ ಸರ್ವಗುಣತೋ ಹ್ಯಧಮಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೩೩ ॥

ತಥಾ ಶಕ್ರಸ್ತಥಾ ಕಾಮಸ್ತತ್ರೇಂದ್ರಃ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮಃ ।
ತಾಭ್ಯೋ ದಶಾಧಮೋ ಪ್ರೋಕ್ತೌ ಷಡ್ಭ್ಯೋ ವಿಂಶದ್ಗುಣಾಧಮೌ ॥ ೩೪ ॥

ತ್ರಿಭ್ಯಃ ಶತಾಧಮೌ ಪ್ರೋಕ್ತೌ ದ್ವಾಭ್ಯಾಮಯುತತೋಽಧಮೌ ।
ದಶಲಕ್ಷಾಧಮೌ ಪ್ರೋಕ್ತೌ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವೋರ್ನಿರಂತರಮ್ ॥ ೩೫ ॥

ರಮಾಯಾಃ ಸರ್ವಗುಣತೋ ಮಹಾಖರ್ವಾಧಮೌ ಮತೌ ।
ಏವಮುಕ್ತಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಛಂದೋಗಮಾನತಃ ॥ ೩೬ ॥

ಅಥಾಹಂಕಾರಿಕಃ ಪ್ರಾಣಸ್ತತೋ ದಶಗುಣಾಧಮಃ ।
ಉಮಾಯಾಃ ಸರ್ವಗುಣತೋ ಮತಃ ಶತಗುಣಾಧಮಃ ॥ ೩೭ ॥

ವ್ಯಂಗ್ಯೈರ್ಗುಣೈರ್ವ್ಯಂಜಕೈಶ್ಚ ನೀಲಾಯಾ ದ್ವಿಶತಾಧಮಃ ।
ಸಹಸ್ರತೋಽಧಮೋ ರುದ್ರಾದ್ಭಾರತ್ಯಾ ಲಕ್ಷತೋಽಧಮಃ ॥ ೩೮ ॥

ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವೋರಿಂದ್ರಕಾಮಾವವರೌ ದಶಕೋಟಿಭಿಃ ।
ರಮಾಯಾಃ ಸರ್ವಗುಣತೋ ಮಹಾಪದ್ಮಾಧಮೌ ಮತೌ ॥ ೩೯ ॥

ಐತರೇಯೋಕ್ತರೀತ್ಯಾ ತು ಜ್ಞೇಯೌ ಮುಕ್ತೌ ಚ ಸಂಸೃತೌ ।
ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಮಾನತಾಽಪಿ ತಮೇವ ಹಿ ॥ ೪೦ ॥

ಕೋಟಿತೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಮಾಯಾಃ ಪದ್ಮಸಂಖ್ಯಾಧಮೋ ಮತಃ ।
ತತಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ದಕ್ಷೋ ಹ್ಯನಿರುದ್ಧೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ॥ ೪೧ ॥

ಶಚೀ ರತಿಸ್ತಥಾ ಪ್ರಾಣಾನ್ಮತಾ ದಶಗುಣಾಧಮಾಃ।
ಇಂದ್ರಾಚ್ಛತಾಧಮಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಉಮಾ ದಶಶತಾಧಮಾ ॥ ೪೨ ॥

ನೀಲಾಯಾ ದ್ವಿಸಹಸ್ರೇಣ ರುದ್ರಾದಯುತತೋಽಧಮಾಃ।
ಸರಸ್ವತೀಭಾರತೀಭ್ಯಾಂ ದಶಲಕ್ಷಾಧಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೪೩ ॥

ವಾಯೋಃ ಸಮಸ್ತಗುಣತೋ ಹ್ಯಧಮಾ ದಶಕೋಟಿತಃ।
ರಮಾಯಾಃ ಸರ್ವಗುಣತೋ ಮಹಾಪದ್ಮಾಧಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೪೪ ॥

ತತಸ್ತು ಪ್ರವಹೋ ವಾಯುರುಕ್ತೋ ನಾಮ್ನಾ ಮರೀಚಿಕಃ।
ಕೃಷ್ಣೇನ ವಿಷ್ಣುನಾ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪಾರ್ಥಂ ಬೋಧಯತಾ ಯುಧಿ ॥ ೪೫ ॥

ವಿಭೂತಿಸಂಜ್ಞಕೇಽಧ್ಯಾಯೇ ಗೀತಾಯಾಂ ದಶಮೇ ಪರೇ।
ಮರೀಚಿರ್ಮರುತಾಮಸ್ಮೀತ್ಯುಕ್ತಃ ಕುಂತೀಸುತಂ ಪ್ರತಿ ॥ ೪೬ ॥

ಮರೀಚಿನಾಮಾಂತರವಾಂಸ್ತತೋ ಜ್ಞೇಯಸ್ತು ಪಂಡಿತೈಃ।
ಅಯಂ ವಿಶೇಷೋ ವಿಜ್ಞೇಯಸ್ತತ್ತಾತ್ಪರ್ಯಪ್ರಮಾಣತಃ ॥ ೪೭ ॥

ಕೋಣಾಧಿಪಃ ಸ ಏವೋಕ್ತೋ ನಾಸಿಕ್ಯೋ ಭೌತಿಕಸ್ತಥಾ।
ಮುಮುಕ್ಷುಭಿರ್ಗಮ್ಯತಯಾ ಸೂತ್ರೇ ಪ್ರೋಕ್ತೋಽರ್ಚಿರಾದಿಕೇ ॥ ೪೮ ॥

ಆತಿವಾಹಿಕ ಇತ್ಯುಕ್ತೋ ಗುರೋಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಃ।
ಪಂಚಾಶತಾಽವರಃ ಪ್ರಾಣಾತ್ ಶಕ್ರಾತ್ ಪಂಚಶತಾಧಮಃ ॥ ೪೯ ॥

ಸಹಸ್ರೈಃ ಪಂಚಭಿರ್ನಿತ್ಯಮುಮಾಯಾ ಅಧಮೋ ಮತಃ।
ನಿತ್ಯಂ ಗುಣೈಃ ಸಮಸ್ತೈಶ್ಚ ನೀಲಾಯಾ ಅಯುತಾಧಮಃ ॥ ೫೦ ॥

ಪಂಚಾಶತ್ಸಹಸ್ರೈಸ್ತು ರುದ್ರಾದಿಭ್ಯೋಽಧಮೋ ಮತಃ।
ಗುಣೈಃ ಪಂಚಾಶತಾ ಲಕ್ಷೈಃ ಸರಸ್ವತ್ಯವರೋ ಮತಃ ॥ ೫೧ ॥

ಪಂಚಾಶತಾ ಕೋಟಿಭಿಸ್ತು ಗುಣೈರ್ಬ್ರಹ್ಮಾಧಮೋ ಮತಃ।
ಪಂಚಭಿಸ್ತು ಮಹಾಪದ್ಮೈ ರಮಾಯಾ ಅಧಮೋ ಮತಃ ॥ ೫೨ ॥

ವಿವಸ್ವಾನ್ ಯಮಚಂದ್ರೌ ಚ ಶತರೂಪಾ ಚ ಮಾನವೀ।
ದ್ವಿಗುಣೋನಾಃ ಪ್ರವಹತೋ ಗುರೋಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ದಶಾಧಮಾಃ ॥ ೫೩ ॥

ಪ್ರಾಣಾಚ್ಛತಾಧಮಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಇಂದ್ರಾದ್ದಶಶತಾಧಮಾಃ।
ಉಮಾಯುತಾಧಮಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ನೀಲಾಯಾ ನಿಯುತಾಧಮಾಃ ॥ ೫೪ ॥

ರುದ್ರಾತ್ ತಥಾ ಸರಸ್ವತ್ಯಾ ಲಕ್ಷಕೋಟಿಗುಣಾಧಮಾಃ।
ಕ್ರಮೇಣ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವೋಸ್ತು ಶತಕೋಟಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೫೫ ॥

ರಮಾಯಾ ಕ್ಷೋಣಿಗುಣತೋ ಹ್ಯಧಮಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ಏವಮುಕ್ತಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಛಂದೋಗಭಾಷ್ಯತಃ ॥ ೫೬ ॥

ನಿರ್ಬುದೇನಾಧಮಾ ವಾಯೋರೈತರೇಯೋಕ್ತರೀತಿತಃ ।
ರಮಾಯಾಃ ಶಂಖುಗುಣತೋ ಹ್ಯಧಮಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೫೭ ॥

ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತ ಮಾನತೋಽಪಿ ತಥೈವ ಹಿ ॥ ೫೮ ॥

ತತಸ್ತು ವರುಣಃ ಸೂರ್ಯಾತ್ ಪಾದಪಾದಾರ್ಧತೋಽಧಮಃ ।
ತ್ರಿಭಿಶ್ಚ ಪಂಚಮಾಂಶೇನ ಪ್ರವಹಾದವರೋ ಗುಣೈಃ ॥ ೫೯ ॥

ಮನ್ವಾದಿಭ್ಯಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಜ್ಞೇಯಃ ಷೋಡಶತೋಽಧಮಃ ।
ಜ್ಞೇಯಃ ಪ್ರಾಣಾವರೋ ನಿತ್ಯಂ ಷಷ್ಟ್ಯುತ್ತರಶತೇನ ವೈ ॥ ೬೦ ॥

ಶತೈಃ ಷೋಡಶಭಿರ್ಜ್ಞೇಯ ಇಂದ್ರಕಾಮಾಧಮಸ್ತಥಾ ।
ಉಮಾದಿಭ್ಯಃ ಷೋಡಶಭಿಃ ಸಹಸ್ರೈರಧಮಸ್ತಥಾ ॥ ೬೧ ॥

ದ್ವಾತ್ರಿಂಶತ್ಸಹಸ್ರೈಸ್ತು ನೀಲಾಯಾ ಅಧಮೋ ಮತಃ ।
ಲಕ್ಷೇಣ ಚ ಸಹಸ್ರೈಸ್ತು ಷಷ್ಠಿತೋ ರುದ್ರತೋಽಧಮಃ ॥ ೬೨ ॥

ಕೋಟ್ಯಾ ಚ ಷಷ್ಠಿತೋ ಲಕ್ಷೈಃ ಸರಸ್ವತ್ಯವರೋ ಮತಃ ।
ಶತಕೋಟ್ಯಾ ಷಷ್ಟಿಕೋಟ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವವರೋ ಮತಃ ॥ ೬೩ ॥

ಕ್ಷೋಣ್ಯಾ ಷಡ್ಭಿರ್ಮಹಾಪದ್ಮೈ ರಮಾಯಾ ಅಧಮೋ ಮತಃ ।
ತತಸ್ತು ನಾರದಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಭೃಗುವಹ್ನಿಪ್ರಸೂತಯಃ ॥ ೬೪ ॥

ನಾರದಾದವರಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ವರುಣಾತ್ ಪಾದತೋಽಧಮಾಃ ।
ಸಾಷ್ಟಮಾಂಶದ್ವಿಗುಣಿತಃ ಪುನಃ ಕಿಂಚಿದಿನಾಧಮಾಃ ॥ ೬೫ ॥

ಯದಿ ಬ್ರೂಷೇ ಕಿಂಚಿದಿತಿ ಕಿಯಾನ್ ಭಾಗೋ ವಿವಕ್ಷಿತಃ ।
ಪೃಷ್ಟಸ್ಯ ತಸ್ಯೋತ್ತರಂ ತು ಸಮ್ಯಗೇವೋಚ್ಯತೇಽಧುನಾ ॥ ೬೬ ॥

ವಿಭಕ್ತಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪೇ ತು ವಿಂಶತ್ಯಾ ಚ ಶತೇನ ಚ ।
ತತ್ರೈಕೇನ ತು ಭಾಗೇನ ಹ್ಯವರಾಃ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೬೭ ॥

ಸಷಷ್ಟ್ಯಂಶತುರೀಯೇಣ ಚತುರ್ಭಿಃ ಪ್ರವಹಾಧಮಾಃ ।
ಅವರಾಃ ಸತೃತೀಯಾಂಶೈರೇಕವಿಂಶದ್ಗುಣೈರ್ಗುರೋಃ ॥ ೬೮ ॥

ತ್ರಯೋದಶಾಧಿಕೈರ್ಜ್ಞೇಯಾ ಗುಣೈರ್ದ್ವಿಶತಸಂಖ್ಯಕೈಃ ।
ತೃತೀಯಾಂಶೇನ ಸಹಿತೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಪ್ರಾಣಾಧಮಾ ಗುಣೈಃ ॥ ೬೯ ॥

ಏಕವಿಂಶಚ್ಚತುಗುಣೈಸ್ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶತ್ಸಮನ್ವಿತೈಃ।
ತೃತೀಯಾಂಶೇನ ಸಹಿತೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಶಕ್ರಾಧಮಾ ಗುಣೈಃ ॥ ೭೦ ॥

ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗಿರಸೌ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ।
ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚೇತ್ಯಜಸುತಾ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ಮನೂತ್ತಮಾಃ ॥ ೭೧ ॥

ನವ ವಹ್ನ್ಯವರಾ ನಿತ್ಯಂ ಮಿತ್ರಾತ್ ಕಿಂಚಿದ್ಗುಣಾಧಿಕಾಃ।
ನಿರ್ಋತಿರ್ಮಿತ್ರತಾರೇ ಚ ಪ್ರಾವಹೀ ಚ ಸಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೭೨ ॥

ಚತ್ವಾರ ಏತೇ ವಹ್ನೇಸ್ತು ಕೀರ್ತಿತಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ।
ಷಷ್ಠಾಂಶಸಹಿತೈರಾಪ್ಯಾತ್ ಸಾರ್ಧದ್ವಿಗುಣತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೭೩ ॥

ಸೂರ್ಯಾತ್ ಷಷ್ಠಿತಮಾಂಶೇನ ಪಾದೋತ್ತರಚತುರ್ಗುಣೈಃ।
ತ್ರಿಂಶಾಂಶಸಹಿತೈರ್ವಾಯೋಃ ಸಾರ್ಧಾಷ್ಟಗುಣತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೭೪ ॥

ದಕ್ಷಾದ್ವಿ ಚತ್ವಾರಿಂಶದ್ಭಿಃ ಸಭಾಗದ್ವಯತೋಽಧಮಾಃ।
ವಿಘ್ನೇಶಪ್ರಮುಖಾ ದೇವಾಸ್ತತಃ ಕಿಂಚಿದ್ಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೭೫ ॥

ತತಃ ಕರ್ಮಜದೇವಾಸ್ತು ತೇಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿದ್ಗುಣಾಧಮಾಃ।
ತತಸ್ತು ಪರ್ಜನ್ಯಮುಖಾಃ ಷಣ್ಮಿತ್ರಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೭೬ ॥

ಚತುರ್ಗುಣಾಧಮಾ ವಹ್ನೇರಪ್ಯಾತ್ ಪಂಚಗುಣೈಸ್ತಥಾ।
ತೃತೀಯಾಂಶೇನ ಸಹಿತೈರವರಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೭೭ ॥

ತ್ರಿಂಶಾಂಶಸಹಿತೈಃ ಸೂರ್ಯಾತ್ ಸಾರ್ಧಾಷ್ಟಗುಣತೋಽಧಮಾಃ।
ಗುಣೈಃ ಪಂಚದಶಾಂಶೇನ ಸಹಿತೈಃ ಪ್ರವಹಾತ್ ಸದಾ ॥ ೭೮ ॥

ಅಧಮಾಃ ಸಪ್ತದಶಭಿರ್ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಭಿರ್ಗುಣೈಃ।
ಪಂಚಾಶೀತ್ಯಾ ಗುಣೈರ್ದಕ್ಷಾತ್ ಸತೃತೀಯಾಂಶತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೭೯ ॥

ತತಃ ಕೇಚಿತ್ ಸುರಾ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಪದ್ಮನಾಭಾರ್ಯವಾಕ್ಯತಃ।
ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಲಿಗಾನಾತ್ರ ಕಾರ್ಯಾ ವಿಚಾರಣಾ ॥ ೮೦ ॥

ಆಚಾರ್ಯಾಣಾಮಗ್ರಜಾಯಾ ಯೇಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಚೇತಿ ವಾಕ್ಯತಃ।
ತತಃ ಸ್ವಾಹಾ ವಹ್ನಿಜಾಯಾ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ ॥ ೮೧ ॥

ಚತುರ್ಗುಣಾಧಮಾಮಿತ್ರಾದ್ವಹ್ನೇರಷ್ಟಗುಣಾಧಮಾ।
ಜಲಮಾನೀ ಬುಧಸ್ತಸ್ಯಾ ಅಧಮಃ ಪಂಚಭಿರ್ಗುಣೈಃ ॥ ೮೨ ॥

ಉಷಾನಾಮಾತ್ಮಕಾ ತಸ್ಮಾತ್ ಕೀರ್ತಿತಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ।
ಸ್ವಾಹಾ ದಶಾಧಮಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ವಿ ಶತಾಧಮಾ ॥ ೮೩ ॥

ಚತ್ವಾರಿಂಶದ್ಗುಣೈರ್ಮಿತ್ರಾದಧಮಾ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ।
ತತಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನತಯಾ ಸ್ವೀಯಭರ್ತ್ರಾಽಧಮಾ ಮತಾ ॥ ೮೪ ॥

ತತಃ ಶನೈಶ್ಚರಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಹ್ಯಧಮಃ ಪಂಚಭಿರ್ಗುಣೈಃ ।
ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಃ ಪುಷ್ಕರೋತ ಉಷಸೋ ದಶತೋಽಧಮಃ ॥ ೮೫ ॥

ವ್ಯಂಗ್ಯೈರ್ಗುಣೈರ್ವ್ಯಂಜಕೈಶ್ಚ ಬುಧಾದ್ವಿಂಶಗುಣಾಧಮಃ ।
ಸ್ವಾಹಾಶತಾಧಮಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಶತಾಧಮಃ ॥ ೮೬ ॥

ಚತುಃಶತಾಧಮೋ ಮಿತ್ರಾದ್ವಹ್ನೇರಷ್ಟಶತಾಧಮಃ ।
ಆಪ್ಯಾತ್ ಸಹಸ್ರತೋ ನ್ಯೂನಃ ಷಟ್‌ಷಷ್ಟ್ಯುತ್ತರಕೈರ್ಗುಣೈಃ ॥ ೮೭ ॥

ಭಾಗದ್ವಯಯುತೈರ್ಜ್ಞೇಯಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟ್ಯಾ ವಿಚಾರಿತೈಃ ।
ಸೂರ್ಯಾತ್ ಸಹಸ್ರತಃ ಸಪ್ತಶತೈರ್ನ್ಯೂನಃ ಷಡುತ್ತರೈಃ ॥ ೮೮ ॥

ಭಾಗದ್ವಯಯುತೈರ್ಜ್ಞೇಯಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟ್ಯಾ ವಿಚಾರಿತೇ ।
ಪ್ರವಹಾತ್ ತ್ರಿಸಹಸ್ರೈಸ್ತು ಚತುಃಶತಗುಣೈಸ್ತಥಾ ॥ ೮೯ ॥

ತ್ರಯೋದಶಾಧಿಕೈರ್ಜ್ಞೇಯಃ ಸತೃತೀಯಾಂಶತೋಽಧಮಃ ।
ಸಹಸ್ರೈಃ ಸಪ್ತದಶಭಿಃ ಷಟ್‌ಷಷ್ಟ್ಯುತ್ತರಕೈರ್ಗುಣೈಃ ॥ ೯೦ ॥

ಭಾಗದ್ವಯಯುತೈಃ ಪ್ರಾಣಾತ್ ಷಟ್‌ಷಷ್ಟ್ಯುತ್ತರಕೈರ್ಗುಣೈಃ ।
ಲಕ್ಷೈಸ್ತು ಸಪ್ತದಶಭಿರ್ದಕ್ಷಾನ್ನ್ಯೂನಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೯೧ ॥

ಲಕ್ಷೇಣ ಚ ಸಹಸ್ರೈಸ್ತು ಸಪ್ತತ್ಯಾ ಷಟ್‌ಶತೈಸ್ತಥಾ ।
ಷಡುತ್ತರಶತೈಶ್ಚೈವ ಷಟ್‌ಸಹಸ್ರೈಸ್ತಥಾ ಗುಣೈಃ ॥ ೯೨ ॥

ಸಂಸಾರೇ ಚ ತಥಾ ಮುಕ್ತೌ ಷಟ್‌ಶತೈರವರೋ ಮತಃ ।
ಭಾಗದ್ವಯಯುತೈಃ ಶಕ್ರಾತ್ ಷಟ್‌ಷಷ್ಟ್ಯುತ್ತರಕೈರ್ಗುಣೈಃ ॥ ೯೩ ॥

ವಿಭಕ್ತೇ ತತ್ಸ್ವರೂಪೇ ತು ತ್ರಿಧಾ ವೈ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಭಿಃ ।
ಶತೈಃ ಸಹಸ್ರೈರ್ಲಕ್ಷೈರ್ವಾ ಕೋಟ್ಯಾ ಗುಣಿತೇ ಧ್ರುವಮ್ ॥ ೯೪ ॥

ಯದ್ಯೇಕಾಂಶೋಽವಶಿಷ್ಟಃ ಸ್ಯಾತ್ ಸ ತೃತೀಯ ಉದಾಹೃತಃ ।
ಅಂಶೋ ದ್ವಾವವಶಿಷ್ಟೌ ತು ಭಾಗದ್ವಯಪದೋದಿತೌ ॥ ೯೫ ॥

ತತ ಆಜಾನಜಾಸ್ತೇಷಾಂ ಪತ್ನ್ಯಸ್ತೇಭ್ಯೋ ದಶಾವರಾಃ ।
ತಾಭ್ಯೋ ದಶಾವರಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಶ್ಚಿರಾಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಶತಾವರಾಃ ॥ ೯೬ ॥

ತೇಭ್ಯಃ ಶತಾವರಾ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ಮುನಯೋಽಪಿ ಪರಿಗ್ರಾಹ್ಯಾಃ ಶತೋನಶತಕೋಟಯಃ ॥ ೯೭ ॥

ದೇವಗಂಧರ್ವಪತ್ನ್ಯೋಽಥ ಮುನಿಪತ್ನ್ಯಸ್ತಥೈವ ಚ।
ಭರ್ತ್ರ್ಯಷ್ಟೋನಾಃ ಪರಿಜ್ಞೇಯಾ ಯಾಸಾಂ ಮುಕ್ತೌ ಸಹಸ್ಥಿತಿಃ ॥ ೯೮ ॥

ಅಯಂ ವಿಶೇಷೋ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯತಃ।
ತಾಭ್ಯೋ ಮಾನುಷಗಂಧರ್ವಾಃ ಸಾರ್ಧದ್ವಾದಶತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೯೯ ॥

ತೇಭ್ಯಃ ಶತಾವರಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಸ್ತತ್ಪತ್ನ್ಯೋಽಥ ತತೋಽವರಾಃ।
ನೃಪಾಃ ಶತಾವರಾಸ್ತೇಭ್ಯೋ ಮಾನುಷೇಷೂತ್ತಮಾಸ್ತಥಾ ॥ ೧೦೦ ॥

ಶತಾಧಮಾ ಗಾಯಕೇಭ್ಯೋ ನರೇಭ್ಯೋ ಹ್ಯಯುತಾಧಮಾಃ।
ದಶಲಕ್ಷಾಧಮಾ ದೇವಗಂಧರ್ವೇಭ್ಯಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೧೦೧ ॥

ದಶಕೋಟ್ಯಧಮಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಪಿತೃಭ್ಯಶ್ಚ ನಿರಂತರಮ್।
ಆಜಾನಜಾನಾಂ ಭಾರ್ಯಾಭ್ಯಃ ಶತಕೋಟ್ಯಧಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೧೦೨ ॥

ಆಜಾನಜೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಕೀರ್ತಿತಾ ಅರ್ಬುದಾಧಮಾಃ।
ಪುಷ್ಕರಾಚ್ಚ ಪುನಃ ಕಿಂಚಿದುಗ್ಣೈರರ್ಬುದತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೧೦೩ ॥

ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯೇ ತು ಷಷ್ಠಾಧ್ಯಾಯೇ ಮಹಾತ್ಮನಾ।
ಆಚಾರ್ಯೇಣ ಸ್ವವಾಕ್ಯೇನ ಗಣನೇಯಂ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥ ೧೦೪ ॥

ಅವಧಾರ್ಯ ಪ್ರಕಾರಂ ತಮಸ್ಮಾಭಿರ್ಗಣನಾ ಕೃತಾ।
ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟ್ಯೈವ ಸಾ ಜ್ಞೇಯಾ ನಾತ್ರ ಕಾರ್ಯಾ ವಿಚಾರಣಾ ॥ ೧೦೫ ॥

ಸಂಖ್ಯಾನ್ಯೂನನಿಮಿತ್ತೋ ಯೋ ಹ್ಯಪರಾಧೋ ಮಹಾಧಿಕಃ।
ಸ ಕ್ಷಮ್ಯತಾಂ ಮಹಾಚಿತ್ತೈರ್ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯೈಸ್ತು ದಯಾಲುಭಿಃ ॥ ೧೦೬ ॥

ರಮಯಾ ಚ ತಥಾ ದೇವ್ಯಾ ವಿಷ್ಣುನಾಽತಿದಯಾಲುನಾ।
ಮಧ್ವೇನ ಮಧುಚಿತ್ತೇನ ಮಾನಜ್ಞೈಶ್ಚ ಮಹಾತ್ಮಭಿಃ ॥ ೧೦೭ ॥

ಏವಮುಕ್ತಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ವಿಷ್ಣ್ವಾದೀನಾಮಶೇಷತಃ।
ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಪ್ರಮಾಣಾನ್ಯವಲೋಕ್ಯ ಚ ॥ ೧೦೮ ॥

ಗುರುದೇವಪ್ರಸಾದಾಚ್ಚ ಬಾದರಾಯಣಮಧ್ವಯೋಃ।
ಅಮಾತ್ಸರ್ಯಾನ್ಮಹಾತ್ಮಾನೋ ವಿದಾಂ ಕುರ್ವಂತು ಸೂರಯಃ ॥ ೧೦೯ ॥

ಏವಮುಕ್ತತಾರತಮ್ಯೇ ಹ್ಯನ್ಯಥಾತ್ವಂ ಯದಿ ಕ್ವಚಿತ್।
ದೃಶ್ಯತೇ ಶೋಧನೀಯಂ ತತ್ ಪ್ರಮಾಣಜ್ಞೈರ್ಮಹಾತ್ಮಭಿಃ ॥ ೧೧೦ ॥

ನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯಜೇನ ವಿದುಷಾ ರಾಮಸಂಜ್ಞಿನಾ।
ಭಕ್ತ್ಯಾ ಕೃತಾ ಪದ್ಯಮಾಲಾ ಸ್ವರ್ಪಿತಾ ಶ್ರೀಶಪಾದಯೋಃ ॥ ೧೧೧ ॥

ಗುರುಸ್ತ್ವಾನಂದತೀರ್ಥಾರ್ಯಹೃದಯಾಬ್ಜಗತೋ ವಿಭುಃ ।
ನಿರ್ದೋಷಗುಣಸಂಪೂರ್ಣಃ ಪ್ರೀಯತಾಂ ಬಾದರಾಯಣಃ ॥ ೧೧೨ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯಚರಣನಲಿನಸೇವೋಪಜೀವಿ
ಶ್ರೀವಿದ್ವದಾರ್ಯಪುಷ್ಪಗ್ರಾಮೋಪಪದಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯಸುತ
ಶ್ರೀರಾಮಾಚಾರ್ಯಕೃತ (ಗುಣ)ತಾರತಮ್ಯಪದ್ಯರತ್ನಮಾಲಿಕಾ ॥

*****

೬೯. ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ (ಶ್ರೀವೇಂಕಟಪತಿನಾ ವಿರಚಿತಃ)

ವೇದವ್ಯಾಸಪದದ್ವಂದ್ವಂ[೧] ನತ್ವಾ ವಿದ್ಯಾಗುರೂನಪಿ ।
ಕುರ್ವೇ ಶ್ರೀಮಧ್ವಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತತಾರತಮ್ಯಸ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಮ್ ॥ ೧ ॥

ಗೃಹೀತುರಿವ ದೀಪಸ್ಯ ಸ್ಖಲನಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪದೇ ಪದೇ ।
ತಥಾಽಪಿ ಮಮ ತತ್ಸಂತಃ ಶೋಧಯಂತು ಕೃಪಾವಶಾತ್ ॥ ೨ ॥

ರಮಾಬ್ರಹ್ಮಾದಿಜಗತೋ ಹ್ಯನಂತಾನಂತಸದ್ಗುಣೈಃ ।
ತಾರತಮ್ಯಾಂತಗೋ ವಿಷ್ಣುರುತ್ತಮೋ ಯೋಽಷ್ಟಮೋ ರಸಃ ॥ ೩ ॥

ವಿಷ್ಣುಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಲೇಶಸ್ಯ ವಿಭಕ್ತಸ್ಯ ಚ ಕೋಟಿಧಾ ।
ಪುನಶ್ಚಾನಂತಧಾ ತಸ್ಯ ಪುನಶ್ಚಾಪಿ ಹ್ಯನಂತಧಾ ॥ ೪ ॥

ನೈಕಾಂಶಸಮಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾಃ ಶ್ರೀಶೇಷಬ್ರಹ್ಮಶಂಕರಾಃ ।
ಇತಿ ಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೋಕ್ತ್ಯನುಸಾರತಃ ॥ ೫ ॥

ವಿಷ್ಣೋರ್ದ್ವಿತೀಯಕಕ್ಷಸ್ಥಾ ಹೀನಾಽನಂತಗುಣೈರ್ಹಿ ಮಾ ।
ತತೋಽನಂತಾಂಶಹೀನಾಽಪಿ ಬಲಜ್ಞಪ್ತಿಸುಖಾದಿಭಿಃ ॥ ೬ ॥

ಇತ್ಯಾದಿ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಿರ್ಮಾನಮತ್ರ ಹಿ ।
ವಿಷ್ಣೋಸ್ತೃತೀಯಕಕ್ಷಸ್ಥೌ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಸಮೌ ಚ ತೌ ॥ ೭ ॥

ಅವರಾವಿತಿ ವಿಜ್ಞೇಯೌ ರಮಾಯಾಃ ಕೋಟಿಭಿರ್ಗುಣೈಃ ।
ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಿಯತ್ವೇ ತದ್ಭಕ್ತೌ ತಜ್ಜ್ಞಾನೇ ಚ ಶ್ರಿಯಶ್ಚ ತೇ ॥ ೮ ॥

ಮುಕ್ತಾ ಅಪ್ಯವರಾ ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವೇ ಕೋಟಿಗುಣೇನ ಚ ।
ಇತಿ ಮಾನಂ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವೋಃ ಶತಾಧಮೇ ॥ ೯ ॥

---

೧. ವೇದವ್ಯಾಸಪದದ್ವಂದ್ವಂ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ವೇಂಕಟಸೂರಿಣಾ ।
ವಕ್ಷ್ಯತೇ ಮಧ್ವಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ಯಥಾಮತಿ ॥ – ಪಾಠಾಂತರ.

ಜ್ಞೇಯೇ ಚತುರ್ಥಕಕ್ಷಸ್ಥೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಣೀ ಭಾರತೀ ತಥಾ ।
ಚಂದ್ರೇತ್ಯಾದಿಸ್ವರೂಪಾಯಾಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೧೦ ॥

ಇತಿ ಭಾಷ್ಯಂ ಬೃಹಚ್ಛಾಸ್ತ್ಯಾಃ ಮುಖ್ಯವಾಯುಃ ಶತೋತ್ತರಃ ।
ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ಚ ಮಾನಂ ಕಕ್ಷ್ಯಾಽಥ ಪಂಚಮೀ ॥ ೧೧ ॥

ವಿಪಶೇಷಶಿವಾಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ನೀಚಾ ಸ್ಯುಃ ಶತಸದ್ಗುಣೈಃ ।
ಇದಂ ಚ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯೇ ಸ್ಫುಟತಯೇರಿತಮ್ ॥ ೧೨ ॥

ಪೂರ್ವೋಕ್ತೈಶ್ಚ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ಇತಿ ತೇ ಗರುಡಾದ್ಯಾಸ್ತು ಸ್ವಭಾರ್ಯಾಭ್ಯೋ ದಶಾಧಿಕಾಃ ॥ ೧೩ ॥

ಇತಿ ಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇಽಸ್ತಿ ಯತೋ ವಚಃ ।
ಸಪ್ತಮಾಧ್ಯಾಯಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯೇಽಪ್ಯಸ್ಯಾಸ್ತಿ ನಿಶ್ಚಯಃ ॥ ೧೪ ॥

ಗರುಡಾದಿತ್ರಿಕಾದ್ವಿಷ್ಣುಜಾಯಾಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ಭದ್ರಾ ನೀಲಾ ಜಾಂಬವತೀ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಚ ಲಕ್ಷಣಾ ॥ ೧೫ ॥

ಕಾಲಿಂದೀತಿ ಷಡಾಖ್ಯಾತಾಃ ಷಷ್ಠಕಕ್ಷಸ್ಥಿತಾಃ ಸಮಾಃ ।
ತತ್ರ ಜಾಂಬವತೀ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮೋಕ್ತಾ ಸ್ವಭಾವತಃ ॥ ೧೬ ॥

ತತಃ ಸಪ್ತಮಕಕ್ಷ್ಯಸ್ಥಾಸ್ತಾಭ್ಯಸ್ತು ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ಸೌಪರ್ಣೀವಾರುಣೀಗೌರ್ಯೋ ವ್ಯಾಸಾಚಾರ್ಯೋಕ್ತಿಮಾನತಃ ॥ ೧೭ ॥

ಅತಿನಿರ್ಮಲಬುದ್ಧಿತ್ವಾತ್ ತದುಕ್ತೇರ್ನ ಹಿ ಶಂಕ್ಯತಾ ।
ತಾಭ್ಯಸ್ತ್ವಷ್ಟಮಕಕ್ಷ್ಯಸ್ಥಾವಿಂದ್ರಕಾಮೌ ದಶಾಧಮೌ ॥ ೧೮ ॥

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನುಸಾರೇಣ ತತ್ರೇಂದ್ರಃ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮಃ ।
ವಿಷ್ಣೋಃ ಷಣ್ಮಹಿಷೀಣಾಂ ತು ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾತ್ ಕಾಮರೂಪತಃ ॥ ೧೯ ॥

ವಿಂಶಾಧಿಕತ್ವಂ ಯುಕ್ತಂ ಸ್ಯಾದ್ಗುಣಸ್ಯ ಗಣನಾರ್ಥತಃ ॥ ೨೦ ॥

ತಾಭ್ಯಾಂ ನವಮಕಕ್ಷ್ಯಸ್ಥೋ ನಾಸಿಕ್ಯಾಪರನಾಮಕಃ ।
ತೈಜಸಾಹಂಭವಃ ಪ್ರಾಣೋ ಜ್ಞೇಯೋ ದಶಗುಣಾವರಃ ॥ ೨೧ ॥

ತತೋ ದಶಮಕಕ್ಷ್ಯಸ್ಥಾ ಅನಿರುದ್ಧೋ ಗುರುಃ ಶಚೀ ।
ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಮನುರ್ದಕ್ಷಃ ರತಿರೇತೇ ದಶಾಧಮಾಃ ॥ ೨೨ ॥

ಅನಿರುದ್ಧಾದ್ರತಿಃ ಕಿಂಚಿನ್ಮಾತೃತ್ವಾದಧಿಕಾ ಮತಾ ।
ಸ್ವಪತಿಭ್ಯಾಂ ಶಚೀರತ್ಯೌ ಜ್ಞೇಯೇ ಶತಗುಣಾಧಮೇ ॥ ೨೩ ॥

ಅನಿರುದ್ಧಾದಿಷಟ್ಕೇಭ್ಯೋ ಕಕ್ಷ್ಯೈಕಾದಶಸಂಸ್ಥಿತಃ।
ಪ್ರವಹೋ ಭೂತವಾಯುಸ್ತು ಜ್ಞೇಯಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಃ ॥ ೨೪ ॥

ಪ್ರಧಾನವಾಯುಜೋ ಭೂತವಾಯುರ್ನಾಮ್ನಾ ಮರೀಚಕಃ।
ಇತಿ ತ್ರಯೋದಶಾಧ್ಯಾಯಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಮಾನತಃ ॥ ೨೫ ॥

ಮರೀಚ್ಯಪರನಾಮಾ ತು ಪ್ರವಹಸ್ತ್ವಿತಿ ಭಾಸತೇ।
ಸನತ್ಕುಮಾರಾದಿತರೇ ಸನಕಾದ್ಯಾಸ್ತ್ರಯಸ್ತತಃ ॥ ೨೬ ॥

ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾ ತು ದಕ್ಷಾತ್ ತು ಜ್ಞೇಯಾಃ ಸಪ್ತಗುಣಾವರಾಃ।
ನಾರದಾತ್ ತ್ರಿಗುಣೋಚ್ಚಾಃ ಸ್ಯುರ್ಭೃಗ್ವಾದೇಸ್ತು ಚತುರ್ಗುಣೈಃ ॥ ೨೭ ॥

ಕಿಂಚಿದೂನೈರುತ್ತಮಾಸ್ತ ಇತಿ ಸಮ್ಯಗ್ವಿನಿರ್ಣಯಃ।
ಸನಕಾದ್ಯಾ ನಾರದಶ್ಚ ದಕ್ಷಭೃಗ್ವಾದಯೋಽಪಿ ಚ ॥ ೨೮ ॥

ದೇವಾವರಾ ಯಥಾ ತದ್ವನ್ಮನವೋಽಪಿ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ।
ತ್ರಿಚತುರ್ಭಾಗಭೇದೇನ ತೇಽಪ್ಯನ್ಯೋನ್ಯವಿಶೇಷಿಣಃ ॥ ೨೯ ॥

ಇತ್ಯೇವಂ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯೋದಾಹೃತಮಾನತಃ।
ಅನ್ಯಥಾಽನುಪಪತ್ತ್ಯಾಽಯಮರ್ಥೋ ಗ್ರಾಹ್ಯಃ ಪ್ರತೀಯತೇ ॥ ೩೦ ॥

ತ್ರಿಚತುಃಪದಯೋರತ್ರ ಸಪ್ತಸಂಖ್ಯಾರ್ಥಕತ್ವತಃ।
ಅನಯೋಃ ಪುನರಾವೃತ್ತ್ಯಾ ತ್ರಿಚತುಷ್ಟ್ವಾರ್ಥಕತ್ವತಃ ॥ ೩೧ ॥

ಇತಿ ಗೌರ್ಜಾಲ ವ್ಯಾಸಾರ್ಯೈರುಕ್ತಸ್ತಂ ಪ್ರವೃಣೋಮ್ಯಹಮ್।
ತಸ್ಮಾದ್ ದ್ವಾದಶಕಕ್ಷ್ಯಸ್ಥಾಃ ಸನಾದ್ಯಾ ಇತಿ ಭಾಸತೇ ॥ ೩೨ ॥

ವಿವಸ್ವಾನ್ ನಾಮಕಃ ಸೂರ್ಯೋ ಮಾನವೀ ಯಮರಾತ್ರಿಪೌ ।
ಸನಾದಿಭ್ಯೋಽಧಮಾಃ ಕಿಂಚಿದೂತವಾಯೋಸ್ತಥೈವ ಚ ॥ ೩೩ ॥

ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ ಪ್ರವಹಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ।
ತ್ರಯೋದಶಕಕ್ಷ್ಯಸ್ಥಾಸ್ತೇ ಶತರೂಪಾ ತು ಮಾನವೀ ॥ ೩೪ ॥

ತತ್ರ ಜ್ಞೇಯಾ ಸ್ವಭರ್ತುಸ್ತು ಅಧಮಾ ದಶಭಿರ್ಗುಣೈಃ।
ಚತುರ್ದಶಕಕಕ್ಷ್ಯಸ್ಥೋ ಹ್ಯಪಶ್ಚಂದ್ರಾದಿತೋಽಧಮಃ ॥ ೩೫ ॥

ಸಾರ್ಧಪಾದೈರ್ಗುಣೈರುಕ್ತೋ ಅಧ್ಯರ್ಧೋನಃ ಸ ಸೋಮತಃ।
ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇರ್ವರುಣಾನ್ನಾರದೋಽಧಮಃ ॥ ೩೬ ॥

ಕಕ್ಷ್ಯಪಂಚದಶಸ್ಥೋಽಸಾವಥ ಷೋಡಶಕಕ್ಷ್ಯಗಾಃ।
ಭೃಗುವಹ್ನಿಕುಲೇಂದ್ರಪ್ರಸೂತಯೋ ನಾರದಾಧಮಾಃ ॥ ೩೭ ॥

ವರುಣಾತ್ ಪಾದಹೀನಾ ಸ್ಯುಃ ಸಮಾಸ್ತೇಽನ್ಯೋನ್ಯತಸ್ತ್ರಯಃ।
ಏಕವಿಂಶದ್ಗುಣೈರ್ನೀಚಾ ತೃತೀಯಾಂಶೇನ ಸಂಯುತೈಃ ॥ ೩೮ ॥

ದಕ್ಷಾತ್ ಪ್ರಸೂತಿರ್ಭರ್ತುರ್ನಸ್ತು ಇತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿನಿರ್ಣಯಃ।
ವ್ಯಾಸಾಚಾರ್ಯೈಃ ಕೃತೋ ಹ್ಯಸ್ತಿ ಭೃಗ್ವಾದಿಭ್ಯೋಽಧಮಾ ಇಮೇ ॥ ೩೯ ॥

ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗಿರಸೌ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ।
ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚೇತ್ಯಜಸುತಾ ಮನುರ್ವೈವಸ್ವತಾಹ್ವಯಃ ॥ ೪೦ ॥

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಶ್ಚೇತಿ ಸಮಾಃ ಕಕ್ಷ್ಯಾಸಪ್ತದಶಸ್ಥಿತಾಃ।
ಮರೀಚ್ಯಾದಿನವಭ್ಯಸ್ತು ಆದಿತ್ಯೋ ಮಿತ್ರನಾಮಕಃ ॥ ೪೧ ॥

ಪತ್ನೀ ಸುರಗುರೋಸ್ತಾರಾ ನಿರ್ಋತಿಃ ಪ್ರಾವಹೀತಿ ಚ।
ಕಿಂಚಿದೂನಾ ಇತಿ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಕಕ್ಷ್ಯಾಷ್ಟಾದಶಕಸ್ಥಿತಾಃ ॥ ೪೨ ॥

ವಹ್ನೇರ್ದ್ವಿಗುಣತೋ ನೀಚಾಶ್ಚತ್ವಾರೋಽನ್ಯೋನ್ಯತಃ ಸಮಾಃ।
ಭರ್ತೃಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಾವಹೀ ತಾರೇ ಜ್ಞೇಯೇ ದಶಗುಣಾವರೇ ॥ ೪೩ ॥

ದೇವಸ್ತ್ರಿಯೋ ದಶಾಂಶೋನಾ ಇತ್ಯೇವಂ ರೂಪಕೇಣ ತು।
ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಪ್ರಮಾಣೇನಾಪ್ಯನ್ಯಾಸಾಮಿತ್ಥಮೇವ ಹಿ ॥ ೪೪ ॥

ಏಕೋನವಿಂಶಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಾಃ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋಽಥ ವಿತ್ತಪಃ।
ವಿಘ್ನೇಶೋಽಪ್ಯಶ್ವಿಯುಕ್ತೈಕನ್ಯೂನೋ ನವತಿದೇವತಾಃ ॥ ೪೫ ॥

ಶತಸ್ಥಾಂತರ್ಗತಾ ಮಿತ್ರಾದಧಮಾಃ ಕಿಂಚಿದೀರಿತಾಃ।
ಶತಸ್ಥಾನಾಂ ತು ಗಣನಾ ಕ್ರಿಯತೇ ಬುದ್ಧಿಶುದ್ಧಯೇ।
ಪ್ರಧಾನವಾಯುನಾ ಸಾಕಂ ಪಂಚಾಶನ್ಮರುತಸ್ತಥಾ ॥ ೪೬ ॥

ರುದ್ರಾ ಏಕಾದಶಾದಿತ್ಯಾ ಏಕಾದಶ ಹರಿಂ ವಿನಾ।
ಉರುಕ್ರಮಸ್ತು ವಿಷ್ಣುತ್ವಾಚ್ಛತಸ್ಥಾಂತರ್ಗತೋ ನ ಹಿ ॥ ೪೭ ॥

ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ದಶಾಷ್ಟೌ ಚ ವಸವೋ ಋಭವಸ್ತ್ರಯಃ।
ತಥಾ ಹ್ಯಗ್ಭಾಷ್ಯಟೀಕಾಯಾಂ ಋಭೂಣಾಂ ತ್ರಿತ್ವಮೀರಿತಮ್ ॥ ೪೮ ॥

ದ್ವೇ ಭಾರತಿಧರಾದೇವ್ಯೌ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿನಾಮಿಕೇ।
ಅಶ್ವಿನೌ ದ್ವಾವಪಿ ಹ್ಯತ್ರ ಪಿತರಸ್ತ್ರಯ ಈರಿತಾಃ ॥ ೪೯ ॥

ಏತೇ ಶತಸ್ಥಾಸ್ತನ್ಮಧ್ಯೇ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾ ಮರುತಸ್ತ್ರಯಃ।
ಪ್ರಧಾನವಾಯುಃ ಪ್ರವಹಸ್ಸೈಜಸಶ್ಚ ಸದಾಶಿವಃ ॥ ೫೦ ॥

ರುದ್ರ ಏಕಸ್ತಥಾದಿತ್ಯಾ ವಿವಸ್ವಾನ್ ವರುಣಸ್ತಥಾ ।
ಮಿತ್ರಃ ಶಕ್ರಶ್ಚ ಚತ್ವಾರೋ ವಸುಷ್ವಗ್ನಿಃ ಸಮೀರಿತಃ ॥ ೫೧ ॥

ದ್ಯುನಾಮ್ನೀ ಭಾರತೀ ಚೇತಿ ದಶೋಕ್ತಾಸ್ತ್ವಥ ವಕ್ಷ್ಯತೇ ।
ಪರ್ಜನ್ಯನಾಮಾ ತ್ವಾದಿತ್ಯಃ ಸ್ಥಲೇ ಏಕಾದಿವಿಂಶಕೇ ॥ ೫೨ ॥

ಉಕ್ತೋಚ್ಯಮಾನಾತಿರಿಕ್ತೈಕೋನಾ ನವತಿದೇವತಾಃ ।
ಶತಸ್ಥಾಂತರ್ಗತಾಃ ಶಿಷ್ಟಾ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಾದಯಸ್ತ್ರಯಃ ॥ ೫೩ ॥

ಇತ್ಯೇತೇ ದ್ಯುತ್ತರನವತಯೋ ದೇವಾಃ ಸಮಾ ಮತಾಃ ।
ಭಾರತ್ಯನ್ಯಾ ದೇವತಾ ತು ಚೇದ್ಧ್ಯುಲೋಕಸ್ಯ ಮಾನಿನೀ ॥ ೫೪ ॥

ತದೋಕ್ತಾನಾಂ ನವತ್ವೇನ ನವತಿಸ್ತ್ಯುತ್ತರಾಽತ್ರ ಹಿ ।
ದೇವಾನಾಮಿತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾಃ ಸ್ಥಾನ ಏಕೋನವಿಂಶಕೇ ॥ ೫೫ ॥

ಅಶ್ವಿನೋಃ ಸುಗ್ರಹತ್ವೇಽಪಿ ಉಕ್ತಶೇಷಪದೇನ ತು ।
ಸೋಮಾಧಿಕಾರಸ್ತು ತಯೋರ್ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಇತೀರಿತಮ್ ॥ ೫೬ ॥

ಗ್ರಹಣಂ ತು ಪೃಥಕ್ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತವೇ ಕೃತಮ್ ॥ ೫೭ ॥

ಮನುಪ್ರಭೃತಿದೇವಾನಾಮಾಹಾನ್ಯೋನ್ಯವಿಶೇಷಕೌ ।
ಕಥ್ಯತೇ ಗ್ರಂಥಸಮ್ಮರ್ಶಾತ್ ನ ತು ಕಲ್ಪನಯಾ ಮಯಾ ॥ ೫೮ ॥

ಪ್ರಾಣೋಽಪಾನಸ್ತಥಾ ವ್ಯಾನ ಉದಾನಶ್ಚ ಸಮಾನಕಃ ।
ನಾಗಶ್ಚ ಕೃಕಲಃ ಕೂರ್ಮೋ ದೇವದತ್ತೋ ದನಂಜಯಃ ॥ ೬೦ ॥

ಪ್ರವಹೋ ವಿವಹಃ ಶಂಯುಃ ಸಂವಹಶ್ಚ ಪರಾವಹಃ ।
ಉದ್ವಹಶ್ಚಾವಹಃ ಶಂಕುಃ ಕಾಲಃ ಶ್ವಾಸೋಽನಲೋಽನಿಲಃ ॥ ೬೧ ॥

ಪ್ರತಿಭಃ ಕುಮುದಃ ಕಾಂತಃ ಶುಚಿಃ ಶ್ವೇತೋಽಜಿತೋ ಗುರುಃ ।
ಸಂಜ್ಞಾಪ್ರವರ್ತಕಃ ಕಾಲೋ ದಿತಿಃ ಸೌಮ್ಯಃ ಕಪಿರ್ಜಡಃ ॥ ೬೨ ॥

ಮಂಡೂಕಃ ಸಂತತಃ ಸಿದ್ಧೋ ರಕ್ತಃ ಕೃಷ್ಣಃ ಕವಿಃ ಶುಕಃ ।
ಯತಿರ್ಭೀಮೋ ಹನುಃ ಪಿಂಗೋಽಹಂಪ್ರಾಣಃ ಕಂಪನಸ್ತಥಾ ॥ ೬೩ ॥

ಸಪ್ತಸಪ್ತಕಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಮರುತೋಽಮೀ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ದ್ವಾವತ್ರಾಪರನಾಮಾನೌ ಸಂಪಾತೀ ಕೇಸರೀತಿ ಚ ॥ ೬೪ ॥

ಏತೇಷಾಂ ಮರುತಾಂ ಮಧ್ಯೇ ತ್ರಯೋ ಮರುತ ಏವ ಹಿ ।
ಚಕ್ರಗಂಧರ್ವಾಂತರಿಕ್ಷನಾಮಭೇದಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೬೫ ॥

ಅತೋ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಸಂಸ್ಥಪ್ರಮಾಣಾದೇಕವಾಕ್ಯತಾ ।
ಆಪಿಬಂತ್ಯಖಿಲಾನ್ ಭೋಗಾನ್ ಇತ್ಯಾಪಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ ॥ ೬೬ ॥

ಮುಕ್ತಾಸ್ತೇಷಾಂ ವಾಯುಸುತಶ್ಚಕ್ರೋ ನಾಮ ವ್ಯಪಾಶ್ರಯಃ ।
ಮುಕ್ತಸ್ತಸ್ಯ ಚ ಮುಕ್ತಸ್ತು ಮರುದ್ಗಂಧರ್ವನಾಮವಾನ್ ॥ ೬೭ ॥

ಸುತೋ ವಾಯುಸ್ತತ್ಸುಖಾನಾಂ ಮೌಕ್ತಾನಾಮಂತರಿಕ್ಷಗಃ ।
ಮರುತಾಮೇಕ ಏವಾಸೌ ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥ ವಾಯುಜಃ ॥ ೬೮ ॥

ಇತೀದಂ ತೇ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಂ ತೇ ಸರ್ವೇ ಮರುತಃ ಸಮಾಃ ।
ಪ್ರಾಣಾದಿಪಂಚಕಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ತೈಜಸಪ್ರವಹಾವಪಿ ॥ ೬೯ ॥

ಮರುತಶ್ಚ ಸಮಾಃ ಸರ್ವೇ ಸಪ್ತ ತೇಷು ಪ್ರಧಾನಕಾಃ ।
ಏವಂ ದಶಮತಾತ್ಪರ್ಯಾದ್ವಿಶೇಷೋಽಯಂ ಪ್ರತೀಯತೇ ॥ ೭೦ ॥

ಆಕಾಶದೇವತಾ ವಿಘ್ನಸ್ತತೋ ವಾಯೋಃ ಸುತೋ ಮರುತ್ ।
ಇತಿ ಷಟ್ಪ್ರಶ್ನಭಾಷ್ಯೇ ಚ ಹ್ಯಧಮತ್ವಂ ವಿನಾಯಕಾತ್ ॥ ೭೧ ॥

ಯದುಚ್ಯತೇ ತತ್ಸಪ್ತಕೇಭ್ಯೋಽಪ್ಯನ್ಯೇಷಾಂ ತು ಪರಂ ನಯೇತ್ ।
ದ್ವಯೋಃ ಪ್ರಾಗುತ್ತಮತ್ವೋಕ್ತೇಃ ಪ್ರಾಣಾದೇಸ್ತತ್ಸಮತ್ವತಃ ॥ ೭೨ ॥

ದ್ವಿಚತ್ವಾರಿಂಶತಾಂ ಕಿಂಚಿದವಮತ್ವಂ ತತೋ ಭವೇತ್ ।
ಮರುದಿತ್ಯಸ್ಯ ಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ಜಾತಾವೇಕವಚಸ್ತ್ವತಃ ॥ ೭೩ ॥

ರೈವತೋಽಜೋ ಭವೋ ಭೀಮೋ ವಾಮ ಉಗ್ರೋ ವೃಷಾಕಪಿಃ ।
ಅಜೈಕಪಾದಹಿರ್ಬುಧ್ನಿಃ ಬಹುರೂಪೋ ಮಹಾನಿತಿ ॥ ೭೪ ॥

ಪಾರ್ವತೀಶಂ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ದಶರುದ್ರಾಃ ಸಮಾ ಮತಾಃ ।
ವಿಷ್ಕಂಭಃ ಪತ್ರತಾಪಾಖ್ಯಃ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಇತಿ ತ್ರಯಃ ॥ ೭೫ ॥

ಉಕ್ತೇಷ್ವೇತೇಷು ರುದ್ರೇಷು ನಾಮಭೇದಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ವಿವಸ್ವಾನರ್ಯಮಾ ಪೂಷಾ ತ್ವಷ್ಟಾಽಥ ಸವಿತಾ ಭಗಃ ॥ ೭೬ ॥

ಧಾತಾ ಪರ್ಜನ್ಯವರುಣೌ ಮಿತ್ರಃ ಶಕ್ರ ಉರುಕ್ರಮಃ ।
ಏತೇಷೂರುಕ್ರಮಂ ಶಕ್ರಂ ಸೂರ್ಯಂ ಚ ವರುಣಂ ತಥಾ ॥ ೭೭ ॥

ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರೌ ಚ ವಿನಾ ಷಡಾದಿತ್ಯಾಃ ಸಮಾ ಮತಾಃ ।
ಏತೇಷ್ವೇಕಸ್ಯ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಅಂಶ ಇತ್ಯಪಿ ನಾಮ ಹಿ ॥ ೭೮ ॥

ಅರ್ಯಮ್ಣಾಂಶಾದಿಚತುರ್ಷು ಪರಾರ್ಯಮ್ಣಾಂಶಕೌ ಸುರೌ ।
ಇತಿ ಕ್ರಮಾದ್ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೇ ಭಾರತಸ್ಯ ವಿನಿರ್ಣಯೇ ॥ ೭೯ ॥

ಸತ್ಯೋ ವಸುಃ ಕ್ರತುರ್ದಕ್ಷಃ ಕಾಮಃ ಕಾಲೋ ಧನುರ್ಧರಃ।
ಪುರೂರವಾ ಆರ್ದ್ರವಶ್ಚ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಅಮೀ ದಶ ॥ ೮೦ ॥

ದಶಸ್ವೇತೇಷ್ವನ್ಯತರಃ ಧುರೋ ಲೋಚನನಾಮಕಃ।
ದ್ರೋಣಃ ಪ್ರಾಣೋ ಧ್ರುವೋಽರ್ಕೋಽಗ್ನಿರ್ದೋಷಾ ವಸ್ತುರ್ವಿಭಾವಸುಃ ॥ ೮೧

ದ್ಯು ಇತ್ಯಪರನಾಮಾ ತು ಏತೇಷ್ವೇವಾಷ್ಟಮೋ ವಸುಃ।
ಅಯಂ ವಿಶೇಷೋ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾರತಭಾವತಃ ॥ ೮೨ ॥

ಅನಲೇಂದ್ರಂ ವಿನಾ ಸಪ್ತ ವಸವಸ್ತು ಸಮಾ ಮತಾಃ।
ಏಕೋನವಿಶಂತ್ಯಕ್ಕ್ಯಾಸ್ತಾ ದೇವತಾಸಮುದಾಯತಃ ॥ ೮೩ ॥

ವಿಂಶಕಕ್ಕ್ಯಾಗತಾ ದೇವಾಃ ಕರ್ಮಜಾಸ್ತತ್ಸಮಾ ಅಪಿ।
ಅಧಮಾ ಇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ನವಕೋಟ್ಯೋಽಪಿ ದೇವತಾಃ ॥ ೮೪ ॥

ತೇಷಾಂ ಶತಸ್ಥಾಧಮತ್ವಂ ತದನ್ಯೇ ತು ತತೋಽವರಾಃ।
ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಟೀಕಾ ಸುಧಾ ಕಥಯತಿ ಸ್ಫುಟಮ್ ॥ ೮೫ ॥

ತಥಾ ಬೃಹತ್ತಾರತಮ್ಯಟೀಕಾಽತ್ರಾನುಮತಾಽಸ್ತಿ ಹಿ।
ತಸ್ಮಾತ್ ತಾನ್ ನವಕೋಟ್ಯೋ ಹಿ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಸೋಮಾರ್ಹದೇವತಾಃ ॥ ೮೬ ॥

ಉಕ್ತೇತರಾತಿ ಪದಾತ್ ತು ಗ್ರಾಹ್ಯಾಃ ಸ್ಯುಃ ಸೂಕ್ತಸಂಸ್ತವೇ ॥ ೮೭ ॥

ದೇವಯಾನೇ ಬ್ರಹ್ಮಯಾನೇ ಭಾಷ್ಯೇ ಪ್ರಾಪ್ಯತಯೇರಿತಃ।
ಪ್ರಧಾನಾಗ್ನೇರ್ಜ್ಯೇಷ್ಠಸೂನುಃ ಯಃ ಸೋಽಪ್ಯತ್ರ ವಿವಕ್ಷಿತಃ ॥ ೮೮ ॥

ಯತೋ ಮನುಷ್ಯೋ ಹ್ಯಧಮಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಷಟ್ಪ್ರಶ್ನಭಾಷ್ಯಕೇ।
ಶತಸ್ಥೇಭ್ಯೋ ಹಿ ದೇವೇಭ್ಯಸ್ತತೋ ವಾಯೋಃ ಸುತೋ ಮರುತ್ ॥ ೮೯ ॥

ತಸ್ಮಾದಗ್ನಿಃ ಪಾವಕಾಖ್ಯಃ ಪ್ರಥಮೋಽಗ್ನೇಃ ಸುತಸ್ತ್ವಿತಿ।
ಪಾದಮಾನೀ ಜಯಂತೋಽಪಿ ಹ್ಯತ್ರ ಗ್ರಾಹ್ಯೋ ಮನೀಷಿಭಿಃ ॥ ೯೦ ॥

ಹುಕ್ಕೇರಿಸಂಸ್ಥರಾಮಾರ್ಯಕೃತೇರೇಷಃ ಪ್ರತೀಯತೇ।
ಕರ್ಮಜಾಸ್ತತ್ಸಮಾಶ್ಚಾಪಿ ಕಥ್ಯಂತೇ ನಾಮಪೂರ್ವತಃ ॥ ೯೧ ॥

ಪೃಥುರ್ಗಯಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯೋ ಹ್ಯಾರ್ಷಭೋ ಭರತಸ್ತಥಾ।
ದೌಷ್ಯಂತಿರ್ಭರತಶ್ಚೈವ ಶಶಬಿಂದುಪ್ರಿಯವ್ರತೌ ॥ ೯೨ ॥

ಇತ್ಯಾದಿ ರಾಜಶತಕಂ ಸತ್ಯೇಂದ್ರಬಲಿಪೂರ್ವಕಾಃ।
ವಿರೋಚನಸುತಃ ಶಂಭುಃ ಅದ್ಭುತೋ ವಿದ್ಯುತಃ ಶುಚಿಃ ॥ ೯೩ ॥

ಋತಧಾಮಾ ದಿವಃಪಾಲ ಇತ್ಯನ್ಯೇ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ಇಂದ್ರೇಷು ಯಜ್ಞನಾಮಾ ತು ವಿಷ್ಣುರ್ವಾಯುಸ್ತು ರೋಚನಃ ॥ ೯೪ ॥

ಸತ್ಯಾಕ್ಷರಯಮಶ್ಚಾಶ್ವಿನಾವುಭೌ ತ್ರಿಶಿಖಸ್ತಥಾ ।
ಬಲಿಭುಕ್ ಶಕ್ರ ಏಕಸ್ತು ಮಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನಃ ಪುರಂದರಃ ॥ ೯೫ ॥

ಷಷ್ಠಶ್ಚ ಸಪ್ತಮಶ್ಚೇತಿ ಮನವಶ್ಚ ಚತುರ್ದಶ ।
ತೇಷು ಸ್ವಾಯಂಭುವಂ ತ್ವಾದ್ಯಂ ಚತುರ್ಥಂ ತಾಪಸಂ ವಿನಾ ॥ ೯೬ ॥

ವೈವಸ್ವತಂ ಸಪ್ತಮಂ ಚ ಮನುಸ್ವಾರೋಚಿಷೋತ್ತಮೌ ।
ರೈವತಶ್ಚಾಕ್ಷುಷಶ್ಚೈವ ಮನುಃ ಸಾವರ್ಣಿನಾಮಕಃ ॥ ೯೭ ॥

ಅಪರೇ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರವೀಂದ್ರದಕ್ಷಾದಯಸ್ತಥಾ ।
ಸಾವರ್ಣಯೋ ಧರ್ಮಪೂರ್ವ ಇತ್ಯೇತೇ ಕರ್ಮಜಾ ಮತಾಃ ॥ ೯೮ ॥

ಉಚಥ್ಯಚ್ಯವನೌ ಚೈವ ಪಿತೄಣಾಂ ಸಪ್ತಕಂ ತಥಾ ।
ಪಿತೄಣಾಂ ಸಪ್ತಕಂ ಯತ್ ತತ್ ಕರ್ಮದೇವಸಮಂ ಮತಮ್ ॥ ೯೯ ॥

ಕರ್ಮದೇವಗಣಾ ಅಷ್ಟಗಂಧರ್ವಾ ಇತಿ ರೂಪತಃ ।
ವಾಕ್ಯದ್ವಯಾದ್ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೇ ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ತಥಾಽಷ್ಟಕಮ್ ॥ ೧೦೦ ॥

ಕರ್ಮದೇವಸಮಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಪ್ರಹ್ಲಾದಶ್ಚಾಪಿ ತಾದೃಶಃ ।
ಸಮೇಷ್ವೇಷು ವಿಶೇಷೋಽಸ್ತಿ ವಿಪ್ರರಾಜನ್ಯಲಕ್ಷಣಃ ॥ ೧೦೧ ॥

ಅವರಾ ಕರ್ಮದೇವೇಭ್ಯ ಆಪ್ಪಭಾರ್ಯಾ ಸವೃಷ್ಟಿಪಾ ।
ಯಮಭಾರ್ಯಾ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಚ ಚಂದ್ರಜಾಯಾ ಚ ರೋಹಿಣೀ ॥ ೧೦೨ ॥

ಸೂರ್ಯಪತ್ನೀ ತಥಾ ಸಂಜ್ಞಾ ಅನಿರುದ್ಧಪರಿಗ್ರಹಾ ।
ವಿರಾಡಪರನಾಮ್ನೀ ತು ಉಷಾ ಇತಿ ತು ಷಟ್ಸುರಾಃ ॥ ೧೦೩ ॥

ಏಕವಿಂಶತ್ಕಕ್ಷ್ಯಾಸಂಸ್ಥಾ ಮಿತ್ರಾತ್ ತು ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರೇತಿ ಭಾಷ್ಯಂ ಛಾಂದೋಗ್ಯಸ್ಯಾತ್ರ ಸಾಧಕಮ್ ॥ ೧೦೪ ॥

ಸ್ವಭರ್ತೃಭ್ಯೋಽಧಮಾಸ್ತಾಸ್ತು ವ್ಯಾಸಾಚಾರ್ಯೋಕ್ತಿರೀತಿತಃ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಾದಧಮಾ ಜ್ಞೇಯಾ ಅನುಕ್ತಾ ದೇವಸರ್ಗಿಣಃ ॥ ೧೦೫ ॥

ದ್ವಾವಿಂಶತಿಮಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಾ ಏತೇಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಚೇತಿ ಮಾನತಃ ।
ಸೂಕ್ತೇ ತು ತಾರತಮ್ಯಸ್ಯ ಸರ್ವೇ ತೇಭ್ಯೋಽಧಮಾ ಮತಾ ॥ ೧೦೬ ॥

ಸ್ವಾಹಾ ನಾಮ್ನ್ಯಾಗ್ನಿಭಾರ್ಯಾ ತು ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ ।
ತ್ರಯೋವಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಾ ತಸ್ಯಾ ಅಪ್ಯಧಮೋ ಬುಧಃ ॥ ೧೦೭ ॥

ಚತುರ್ವಿಂಶತ್ಕಕ್ಷ್ಯಸಂಸ್ಥಾದ್ಬುಧಾದಪ್ಯಧಮಾ ಉಷಾ ।
ಗುಣೈಃ ಕತಿಪಯೈರ್ಜ್ಞೇಯಾ ಪಂಚವಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಗಾ ॥ ೧೦೮ ॥

ಸ್ವಾಹಾಯಾ ಅಗ್ನಿಭಾರ್ಯಾಯಾ ಅಧಮಾ ದಶಭಿರ್ಗುಣೈಃ ।
ಷಟ್ಪ್ರಶ್ನೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯೇ ಉಷಾ ನಾಮಾತ್ರಿಕಾ ತತಃ ॥ ೧೦೯ ॥

ಇತಿ ಸ್ಫುಟಂ ಬುಧಾದುಕ್ತಮಧಮತ್ವಮಥೋಷಸಃ ।
ಉಷಸೋಽಪ್ಯಧಮಃ ಕಿಂಚಿತ್ ಭೂಮಿಮಾನೀ ಶನೈಶ್ಚರಃ ॥ ೧೧೦ ॥

ಷಡ್ವಿಂಶಕಕಕ್ಷ್ಯಾ ಸಂಸ್ಥಃ ಶನೇರಪ್ಯವರೋ ಮತಃ ।
ಕರ್ಮಮಾನೀ ಪುಷ್ಕರಸ್ತು ಸಪ್ತವಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಗಃ ॥ ೧೧೧ ॥

ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿದೇವೇಷು ಹ್ಯಧಮಾತ್ ಪುಷ್ಕರಾದಪಿ ।
ಅವರಾ ಇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ದೇವಾ ಆಜಾನಜಾಭಿಧಾಃ ॥ ೧೧೨ ॥

ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಾಃ ಶತಮಪ್ಸರಸಾಂ ತಥಾ ।
ಊರ್ವಶೀಪ್ರಭೃತೀನಾಂ ತು ಉಕ್ತಾನ್ಯೇ ಋಷಯಃ ಶತಮ್ ॥ ೧೧೩ ॥

ಸನಕಾದ್ಯಾಸ್ತ್ರಯಃ ಸಪ್ತ ಮರೀಚ್ಯಾದಯ ಏವ ಚ ।
ಸನತ್ಕುಮಾರಶ್ಚ ಭೃಗುರುಚಥ್ಯಚ್ಯವನಾವಪಿ ॥ ೧೧೪ ॥

ನಾರದಶ್ಚೇತ್ಯಮೀ ಪಂಚ ದಶೋಕ್ತಾ ಋಷಯಃ ಪುರಾ ।
ತುಂಬುರುಪ್ರಮುಖಾನಾಂ ತು ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ಶತಂ ತಥಾ ॥ ೧೧೫ ॥

ಏತೇ ಆಜಾನಜಾ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಪಾವಕಾಖ್ಯಂ ವಿನಾಽಖಿಲಾಃ ।
ಅಗ್ನಿಪುತ್ರಾಃ ಶುಚಿಃ ಶುಂಧ್ಯುಃ ಪವಮಾನ ಇತಿ ತ್ರಯಃ ॥ ೧೧೬ ॥

ಶತಾಧಿದ್ವ್ಯಷ್ಟಸಾಹಸ್ರಾ ಯೇ ಕೃಷ್ಣಸ್ತ್ರೀತ್ವಮಾಪಿರೇ ।
ಕಶೇರುಂ ತ್ವಾಷ್ಟ್ರಜಾಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಆಜಾನಜಸಮಾಸ್ತ್ವಮೀ ॥ ೧೧೭ ॥

ಯಶೋದಾ ಪ್ರಾಕ್ ಧರಾದೇವೀ ಕಥಿತಾಽಜಾನಜಾಧಿಕಾ ।
ತತೋಽಪ್ಯದಿತಿರುತ್ಕೃಷ್ಟಾ ತಸ್ಯಾಃ ಕಶ್ಯಪ ಉತ್ತಮಃ ॥ ೧೧೮ ॥

ಶತನ್ಯೂನಾ ಕರ್ಮಜೇಭ್ಯೋ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಮಾನತಃ ।
.... ಅಪ್ಸರಸಃ ಏಕೋನತ್ರಂಶಕಕ್ಷ್ಯಗಾಃ ॥ ೧೧೯ ॥

ಆಜಾನಜೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣೈರಧಮಾ ಮತಾಃ ।
ಕೃಷ್ಣಪ್ರಿಯಾಭ್ಯೋ ಗೋಪೀಭ್ಯೋ ಭಕ್ತಿತೋ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ ॥ ೧೨೦ ॥

ಮಹಿಷ್ಯಷ್ಟೌ ವಿನಾ ಯಾಸ್ತಾಃ ಕಥಿತಾಃ ಕೃಷ್ಣವಲ್ಲಭಾಃ ।
ಇತಿ ಹ್ಯೇಕಾದಶಸ್ಕಂಧಶ್ರೀಮತ್ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾನತಃ ॥ ೧೨೧ ॥

ತೇಭ್ಯೋಽಪಿ ಹ್ಯಧಮಾ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಪಿತರಶ್ಚಿರನಾಮಕಾಃ ।
ಆಜಾನೇಭ್ಯಃ ಶತನ್ಯೂನಾಃ ತ್ರಿಂಶತ್ಕಕ್ಷ್ಯಾಗತಾಸ್ತು ತೇ ॥ ೧೨೨ ॥

ಭೂಪಾ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾ ದೇವಾಃ ಪಿತರ ಏವ ಚ ।
ಆಜಾನೇಯಾಃ ಕರ್ಮದೇವಾಸ್ತತ್ತ್ವರೂಪಾ ಪುರಂದರಾಃ ॥ ೧೨೩ ॥

ಶಿವೋ ವಿರಿಂಚ ಇತ್ಯೇತೇ ಕ್ರಮಾಚ್ಛತಗುಣೋತ್ತರಾಃ ।
ತಾತ್ಪರ್ಯೇಣೇತಿ ಗೀತಾಯಾ ವಚಸೋಕ್ತೇನ ಚ ಹ್ಯಯಮ್ ॥ ೧೨೪ ॥

ಗ್ರಾಹ್ಯಃ ಸ್ಯಾದಿತಿ ಮೇ ಭಾತಿ ಪಿತೃಭ್ಯಸ್ತು ಶತಾಧಮಾಃ ।
ಏಕತ್ರಿಂಶತ್ಕಕ್ಷ್ಯಸಂಸ್ಥಾ ದೇವಗಂಧರ್ವಸಂಜ್ಞಕಾಃ ॥ ೧೨೫ ॥

ಋಷಯೋಽಪಿ ತಥಾ ನ್ಯೂನಾಃ ಶತೋನಶತಕೋಟಯಃ ।
ಸುಧಿಯಃ ಕಥಯಂತ್ಯೇವಂ ತತ್ತತ್ತ್ವಶ್ಚ ತತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೧೨೬ ॥

ದ್ವಾತ್ರಿಂಶತ್ಕಕ್ಷ್ಯಗಾಸ್ತಾಭ್ಯಸ್ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಗಾಃ ।
ನೀಚಾ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾ ದೇವೇಭ್ಯಸ್ತೇ ಶತಾಧಮಾಃ ॥ ೧೨೭ ॥

ಸುರಭೃತ್ಯಾಃ ಸಾರಮೇಯಾಸ್ತದನ್ಯೇ ಸರ್ವಶೋಽಪಿ ಹಿ ।
ಗಜಾ ಹಯಾಶ್ಚ ದೇವಾನಾಂ ಗಾವೋ ವೃಕ್ಷಾಶ್ಚ ದೈವಿಕಾಃ ॥ ೧೨೮ ॥

ವಿದ್ಯಾಧರಾಶ್ಚ ಸಿದ್ಧಾಶ್ಚ ಚಾರಣಾಃ ಕಿನ್ನರಾದಯಃ ।
ಪಕ್ಷಿಣೋ ಜರಿತಾರ್ಯಾದ್ಯಾ ಸರ್ಪಾ ವಾಸುಕಿಪೂರ್ವಕಾಃ ॥ ೧೨೯ ॥

ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾದಯಶ್ಚೈವ ಮಯಾದ್ಯಾ ಭೌಮಭಾರ್ಗವೌ ।
ದೇವತಾಯೋನಯಃ ಸರ್ವೇ ಅತ್ರ ಗ್ರಾಹ್ಯಾ ಮನೀಷಿಭಿಃ ॥ ೧೩೦ ॥

ರಾಮಾಚಾರ್ಯೈರುಕ್ತಮಿದಂ ನೃಪಾಃ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ಗಂಧರ್ವೇಭ್ಯೋ ಮಾನುಷೇಭ್ಯಶ್ಚತುಸ್ತ್ರಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಗಾಃ ॥ ೧೩೧ ॥

ನ್ಯೂನಾಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಶತಗುಣೈರ್ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಮಾನುಷೋತ್ತಮಾಃ ।
ಚತುರ್ಗುಣೋಪಾಸಕಾಸ್ತೇ ಪಂಚತ್ರಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಗಾಃ ॥ ೧೩೨ ॥

ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾದಿಭೇದೇನ ತಾರತಮ್ಯಂ ತು ತೇಷ್ವಪಿ ।
ಪ್ರಮಾಣೋಕ್ತಾನುಸಾರೇಣ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಬುದ್ಧಿಭಿಃ ॥ ೧೩೩ ॥

ತೇಭ್ಯೋಽಪಿ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾಃ ಸ್ಯುರ್ಜಂಗಮಾಃ ಪಶುಪಕ್ಷಿಣಃ ।
ಷಡಧಿತ್ರಿಂಶತ್ಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಾ ನ್ಯೂನಾಸ್ತೇಭ್ಯೋಽಪಿ ಸ್ಥಾವರಾಃ ॥ ೧೩೪ ॥

ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತಾಸ್ತೇ ಶ್ರೀಮತ್ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾನತಃ ।
ತತ್ರ ಸ್ಥಾವರಮುಕ್ತೇಭ್ಯೋ ವರಾ ಜಂಗಮಮುಕ್ತಿಗಾಃ ॥ ೧೩೫ ॥

ತೇಭ್ಯೋ ಮಾನುಷಮುಕ್ತಾಶ್ಚ ಇತಿ ಭಾಗವತಸ್ಯ ತು ।
ಸಪ್ತತ್ರಿಂಶತ್ಕಕ್ಷ್ಯಗಾಸ್ತ ಇತಿ ಸರ್ವಂ ಸಮಂಜಸಮ್ ॥ ೧೩೬ ॥

ಗುರುಭಿಃ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯೈರುಪದಿಷ್ಟಂ ಯದತ್ರ ಹಿ ।
ನಿಬದ್ಧಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ತದ್ವೇಂಕಟೇಶಾಖ್ಯಸೂರಿಣಾ ॥ ೧೩೭ ॥

ಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯಹೃದಾಪ್ತಿ ಮಂಚೇ ಧೂರ್ಜಟಿಮಾನಸೇ ।
ಮಧ್ವತಲ್ಪೇ ಶಯಾನೋಽಸ್ತು ಪ್ರಸನ್ನೋ ಬಾದರಾಯಣಃ ॥ ೧೩೮ ॥

ಮಾರುತೇಶಃ ಪ್ರಸನ್ನೋ ಮೇ ಯದಿ ಕೇನಾಪಿ ಕರ್ಮಣಾ ।
ಭೂಯಾತ್ ತರ್ಹಿ ಸತಾಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಃ ತಾರತಮ್ಯಸ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಃ ॥ ೧೩೯ ॥

॥ ಇತಿ ವೇಣುಪಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥಪೂಜ್ಯಪಾದಾನಾಂ ಶಿಷ್ಯೇಣ
ವೇಂಕಟಪತಿನಾ ವಿರಚಿತಃ ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ ॥

★★★★★

೭೦. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ಶ್ರೀರಾಮಾಚಾರ್ಯರಕೃತಮ್)

ಸರ್ವಜ್ಞಂ ಸರ್ವಕರ್ತಾರಮಜಂ ಸರ್ವೋತ್ತಮಂ ವಿಭುಮ್ ।
ಮಾಕಾದಿವಂದಿತಂ ವಂದೇ ವಿದೋಷಂ ಪೂರ್ಣಸದ್ಗುಣಮ್ ॥ ೧ ॥

ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನಂ ವಂದೇ ತಮೇವ ಪುರುಷೋತ್ತಮಮ್ ।
ಕಾದಿಸುಜ್ಞಾನದಂ ಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧ್ಯೈ ಕಲಿಮಲಾಪಹಮ್ ॥ ೨ ॥

ಬಾದರಾಯಣದಾಸಸ್ಯ ಪೂರ್ಣಬೋಧಸ್ಯ ನಿತ್ಯಶಃ ।
ಶರ್ವಾದಿಭ್ರಮರೈಃ ಸೇವ್ಯೇ ವಂದೇಽಹಂ ಪಾದಪಂಕಜೇ ॥ ೩ ॥

ದೇವೀಂ ವಿದ್ಯಾಂ ಪರಗುರೂನ್ ಗುರೂನ್ ನತ್ವಾ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ।
ವಕ್ಷ್ಯಾಮ್ಯಹಂ ತಾರತಮ್ಯಮಜಾದೀನಾಮನುಗ್ರಹಾತ್ ॥ ೪ ॥

ಸರ್ವೇಶೋಽಜಸ್ತತೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ತತಃ ಕಃ ಪವನಸ್ತಥಾ ।
ತತಃ ಸರಸ್ವತೀ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ವಾಯವೀ ಭಾರತೀ ತಥಾ ॥ ೫ ॥

ತತಃ ಸುಪರ್ಣಃ ಶೇಷಶ್ಚ ರುದ್ರಶ್ಚೈತೇ ಸಮಾಸ್ತತಃ ।
ನೀಲಾ ಭದ್ರಾ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಕಾಲಿಂದೀ ಲಕ್ಷಣಾ ತಥಾ ॥ ೬ ॥

ಏತಾ ಜಾಂಬವತೀ ವಿಷ್ಣುಜಾಯಾ ಉಕ್ತಾಃ ಸಮಾ ಇತಿ ।
ತತ್ರ ಜಾಂಬವತೀ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮೋಕ್ತಾ ಸ್ವಭಾವತಃ ॥ ೭ ॥

ಸೌಪರ್ಣೀ ವಾರುಣೀ ಚಾಥ ಪಾರ್ವತೀ ಚ ಸಮಾ ಮತಾಃ ।
ತತಃ ಶಕ್ರಸ್ತಥಾ ಕಾಮಸ್ತತ್ರೇಂದ್ರಃ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮಃ ॥ ೮ ॥

ಅಥಾಹಂಕಾರಿಕಃ ಪ್ರಾಣಸ್ತತಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಮನುಃ ।
ದಕ್ಷಾನಿರುದ್ಧಗುರವೋ ರತಿಶ್ಚೈವ ಸಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೯ ॥

ರತೇಸ್ತು ಕಿಂಚಿದಾಧಿಕ್ಯಮನಿರುದ್ಧಾತ್ ತು ಕಥ್ಯತೇ ।
ಅಯಂ ವಿಶೇಷೋ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯೋ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯತಃ ॥ ೧೦ ॥

ಪ್ರವಹೋಽಥ ತತಃ ಸೂರ್ಯೋ ಯಮಚಂದ್ರೌ ಚ ಮಾನವೀ ।
ಸೋಮಾತ್ ತು ಶತರೂಪಾಯಾಃ ಕಿಂಚಿದಾಧಿಕ್ಯಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೧೧ ॥

ವಿಜ್ಞೇಯೋಽಯಂ ವಿಶೇಷಶ್ಚ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯತಃ ।
ಅನಂತರಂ ಜಲೇಶೋಽಥ ನಾರದಃ ಪದ್ಮಜಾಂಕಜಃ ॥ ೧೨ ॥

ಅನಂತರಂ ಪ್ರಸೂತ್ಯಗ್ನೀ ಭೃಗುರೇತೇ ತ್ರಯಃ ಸಮಾಃ ।
ತತೋ ಮನುಃ ಶ್ರಾದ್ಧದೇವೋ ವೈವಸ್ವತ ಇತೀರಿತಃ ॥ ೧೩ ॥

ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗಿರಸೌ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ ।
ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚೇತ್ಯಜಸುತಾ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಸಮಾಸ್ತತಃ ॥ ೧೪ ॥

ನಿರ್ಋತಿರ್ಮಿತ್ರತಾರೇ ಚ ಪ್ರಾವಹೀ ಚ ಸಮಾಸ್ತತಃ ।
ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ಗಣೇಶಶ್ಚ ಕುಬೇರಶ್ಚಾಶ್ವಿನೌ ತಥಾ ॥ ೧೫ ॥

ಉರುಕ್ರಮೇರಗಿರಿಶಾಃ ಶಕ್ರಾಹಂಕಾರಿಕೋ ಗುರುಃ ।
ಪ್ರವಹಃ ಸೂರ್ಯವಾರೀಶವಹ್ನಿಮಿತ್ರಾಸ್ತಥಾಽಶ್ವಿನೌ ॥ ೧೬ ॥

ಋಭುತ್ರಯಂ ಹ್ಯೇಕಮೇವ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ದಶ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ವಸವಃ ಸಪ್ತರುದ್ರಾಶ್ಚ ದಶಾದಿತ್ಯಾಃ ಷಡೇವ ತು ॥ ೧೭ ॥

ಚತ್ವಾರಿಂಶತ್ ತಥಾ ಸಪ್ತ ಮರುತಃ ಪಿತರಸ್ತ್ರಯಃ ।
ದ್ಯಾವಾಭೂಮೀ ತು ಪರ್ಜನ್ಯಃ ಶತಸ್ಥಾ ದೇವತಾ ಮತಾಃ ॥ ೧೮ ॥

ಯದ್ಯಪ್ಯುಕ್ತಂ ಭಗವತಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ದ್ವೇ ಶತಾಧಿಕೇ ।
ಇತ್ಯತ್ರ ಶತಸಂಖ್ಯಾಯಾ ಅಧಿಕತ್ವಂ ತಥಾಽಪಿ ತು ॥ ೧೯ ॥

ಮೂಲರೂಪೇಣ ಭಗವಾನ್ ಶತಸಂಖ್ಯಾಬಹಿರ್ಗತಃ ।
ಉರುಕ್ರಮೇಣ ರೂಪೇಣ ತ್ವಂತರ್ಭಾವ್ಯಸ್ತು ಸರ್ವಥಾ ॥ ೨೦ ॥

ಅಥಾನ್ಯೇ ಶತಸಂಖ್ಯಾಯಾ ಅಪೂರ್ತೇರೇವಮೇವ ತು ।
ಕರ್ತವ್ಯಂ ಸರ್ವಥೇತ್ಯಾಹುಸ್ತದ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾವಿಶಾರದಾಃ ॥ ೨೧ ॥

ಅತ್ರೈಕಾದಶದೇವಾಸ್ತು ವರಾಃ ಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ಏಕೋ ನೀಚೋ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಃ ಪರ್ಜನ್ಯಸ್ತ್ವಶ್ವಿನೌ ಸಮೌ ॥ ೨೨ ॥

ಉಕ್ತೌ ದ್ವೌ ಶೇಷಕಾಃ ಸರ್ವಾಃ ಶತಸ್ಥಾ ದೇವತಾಃ ಸಮಾಃ।
ವಸ್ವಾದೀನಾಂ ತು ನಾಮಾನಿ ಪ್ರೋಚ್ಯಂತೇಽಧಿಕವರ್ಜನಮ್ ॥ ೨೩ ॥

ಕ್ರಿಯತೇಽಜ್ಞಪ್ರತೀತ್ಯರ್ಥಂ ನಾಶಂಕ್ಯಾ ಪುನರುಕ್ತತಾ।
ದ್ರೋಣಃ ಪ್ರಾಣೋ ಧ್ರುವೋಽರ್ಕೋಽಗ್ನಿರ್ದೋಷೋ ವಸ್ತುರ್ವಿಭಾವಸುಃ॥

ಅನಲಾನಾಂ ಕುಲೇಂದ್ರಂ ತು ವಿನಾ ಸರ್ವೇ ಸಮಾ ಮತಾಃ।
ರೈವತೋಽಜೋ ಭವೋ ಭೀಮೋ ವಾಮ ಉಗ್ರೋ ವೃಷಾಕಪಿಃ ॥ ೨೫ ॥

ಅಜೈಕಪಾದಹಿರ್ಬುಧ್ನಿರ್ಬಹುರೂಪೋ ಮಹಾನಿತಿ।
ಏತೇಷೂಮಾಪತಿಂ ರುದ್ರಂ ವಿನಾ ಸರ್ವೇ ಸಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೨೬ ॥

ವಿವಸ್ವಾನರ್ಯಮಾ ಪೂಷಾಸ್ತ್ವಷ್ಟಾ ಚ ಸವಿತಾ ಭಗಃ।
ಧಾತಾ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರಃ ಶಕ್ರ ಉರುಕ್ರಮಃ ॥ ೨೭ ॥

ಏತೇಷೂರುಕ್ರಮಂ ಶಕ್ರಂ ಸೂರ್ಯಂ ಚ ವರುಣಂ ತಥಾ।
ತಥಾ ಮಿತ್ರಂ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯಂ ವಿನಾ ಸರ್ವೇ ಸಮಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೨೮ ॥

ಪ್ರಾಣೋಽಥ ಪ್ರವಹಃ ಪ್ರಾಣೋ ಹ್ಯಪಾನೋ ವ್ಯಾನ ಏವ ಚ।
ಉದಾನಶ್ಚ ಸಮಾನಶ್ಚ ಪರಾವಹಪರೀವಹೌ ॥ ೨೯ ॥

ಆವಹೋ ವಿವಹಶ್ಚೈವ ಸಂವಹಶ್ಚೋದ್ವಹಸ್ತಥಾ।
ನಾಗಶ್ಚ ಕೃಕಲಃ ಕೂರ್ಮೋ ದೇವದತ್ತಧನಂಜಯೌ ॥ ೩೦ ॥

ಶ್ವೇತಶ್ಚ ಪ್ರತಿಭಃ ಸೌಮ್ಯಃ ಸಂಪಾತೀ ಕೇಸರೀ ತಥಾ।
ಗಂಧರ್ವಶ್ಚಾಂತರಿಕ್ಷಶ್ಚ ಚಕ್ರಾಖ್ಯೋ .... ತ್ತಥಾ (?) ॥ ೩೧ ॥

ವಿಂಶತಿಶ್ಚ ತಥಾ ಷಟ್ಕ ಹ್ಯಾಖ್ಯಾತಾ ಮರುತೋಽಪರೇ।
ಅನಾಖ್ಯಾತಾಃ ಸಮಾಃ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಾಣಂ ಚ ಪ್ರವಹಂ ವಿನಾ ॥ ೩೨ ॥

ತತ್ರಾಪಿ ಪಂಚಪ್ರಾಣಾದ್ಯಾಃ ಪುನರನ್ಯೇ ಚ ಕೇಚನ।
ಪ್ರವರಾ ಇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾಃ ಕಿಂಚಿನ್ನಾಮಾನುಸಾರತಃ ॥ ೩೩ ॥

ಅಯಂ ವಿಶೇಷೋ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಶ್ರೀಮತ್ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾನತಃ।
ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ಗಣೇಶಶ್ಚ ಕಥಿತೌ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮೌ ॥ ೩೪ ॥

ವಿಜ್ಞೇಯೋಽಯಂ ವಿಶೇಷಶ್ಚ ಶ್ರೀಮತ್ಷಟ್ಪ್ರಶ್ನಭಾಷ್ಯತಃ।
ಏತೇ ತು ತಾತ್ತ್ವಿಕಾ ದೇವಾ ಮಹಾಧಿಕಾರಿಣಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೩೫ ॥

ಆನಂದಹ್ರಾಸರಹಿತಾ ಏಕರ್ಮಕರಣೇಽಪಿ ಚ।
ಅನಾದಿಜ್ಞಾನಭಕ್ತ್ಯಾಢ್ಯಾಃ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದೌ ದೇವತಾಂಗತಾಃ ॥ ೩೬ ॥

ಸರ್ವಜೀವೇಷು ತಿಷ್ಠಂತಿ ನಿಯಂತಾರಃ ಸದಾ ಶ್ರುತಾಃ।
ಕ್ಲೃಪ್ತಪ್ರಾಪ್ತವಿಭೇದೇನ ದ್ವಿಧಾಽಽನಂದಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೩೭ ॥

ಕ್ಲೃಪ್ತಹಾನಿಸ್ತು ನಾಸ್ತ್ಯತ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತಹಾನಿಸ್ತು ವಿದ್ಯತೇ।
ಅಯಂ ವಿಶೇಷೋ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಹ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾಪ್ರಮಾಣತಃ ॥ ೩೮ ॥

ಅಶುಭಾಭಾವಜೋನ್ನಾಹೋ ಮಹತಾಮಧಿಕಾರಿಣಾಮ್।
ಅಶುಭೇ ಕೃತೇ ನ ಭವತಿ ತಾರತಮ್ಯಾಚ್ಚ ಸ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೩೯ ॥

ಅಯಂ ವಿಶೇಷೋ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಪಂಚಮಸ್ಕಂಧಮಾನತಃ।
ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಮಾನಸಾಃ ಪುತ್ರಾಃ ಸನಕಾದ್ಯಾ ಮಹೌಜಸಃ ॥ ೪೦ ॥

ಸನತ್ಕುಮಾರಂ ಕಾಮಾಂಶಂ ವಿನಾ ಸರ್ವೇ ಸಮಾ ಮತಾಃ।
ಪುರಂದರಾವರಾಃ ಕಾಮೇ ಲಯವಂತೋಽನುಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೪೧ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪೋಃ ಪುತ್ರಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದೋ ಭಗವತ್ಪರಃ।
ಪೂರ್ವಂ ದೇವೋ ವಿರಿಂಚಸ್ಯ ಶಾಪಾದ್ದೈತ್ಯತ್ವಮಾಗತಃ ॥ ೪೨ ॥

ಅವರಸ್ತ್ರಾತ್ರಿಕೇಭ್ಯಶ್ಚ ನಾರದಾದಿಭ್ಯ ಏವ ಚ।
ಬಲಿನಾ ಚ ಸ್ವಪೌತ್ರೇಣ ಸ್ವಸ್ಮಾದುತ್ತಮ ಈರಿತಃ ॥ ೪೩ ॥

ಅಯಂ ವಿಶೇಷೋ ವಿಜ್ಞೇಯಶ್ಛಂದೋಗಾದಿಪ್ರಮಾಣತಃ।
ಕಾಲಾಖ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪುತ್ರಾಃ ಸಮಸ್ತಾ ವಿಷ್ಣುಪಾರ್ಷದಾಃ ॥ ೪೪ ॥

ಜಯಾದ್ಯಾಸ್ತತ್ತ್ವದೇವೇಭ್ಯೋ ಹ್ಯವರಾ ಅತ್ರ ಕೀರ್ತಿತಾಃ।
ದ್ವಾರಪಾಲಾಸ್ತು ಕಥ್ಯಂತೇ ವಜ್ರನಾಭಹರೀಶ್ವರೌ ॥ ೪೫ ॥

ಗಂಗಾತನಯ ಇತ್ಯುಕ್ತಸ್ತತಃ ಶಂಖನಿಧೀಶ್ವರಃ।
ಜಯಶ್ಚ ವಿಜಯೋ ಧಾತಾ ವಿಧಾತಾ ಭದ್ರ ಏವ ಚ ॥ ೪೬ ॥

ಸುಭದ್ರಶ್ಚಾಮೃತೇಶಶ್ಚ ವಿರೂಪಾಕ್ಷೋಽಂತಿಮೋ ಮತಃ।
ಜಯಶ್ಚ ವಿಜಯಶ್ಚೈಷು ಪ್ರವರೌ ಕಿಂಚಿದೀರಿತೌ ॥ ೪೭ ॥

ಪುನರನ್ಯೇಽಪಿ ವರ್ತಂತೇ ಬಲಾದ್ಯಾ ದ್ವಾರಪಾಲಕಾಃ।
ವಿಷ್ಣೋರುಚ್ಛಿಷ್ಟಭೋಕ್ತಾ ಚ ಚಂಡಕಾಖ್ಯಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೪೮ ॥

ಪುಷ್ಪಕರ್ತಾ ಭಗವತೋ ವಿಷ್ಣೋರ್ಮೃಜನಕೃತ್ ತಥಾ।
ದಾರುಕಃ ಸಾರಥಿರ್ವಿಷ್ಣೋಸ್ತಥಾಽನ್ಯೇ ವಿಷ್ಣುಪಾರ್ಷದಾಃ ॥ ೪೯ ॥

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಂ ವಾಯುಪುತ್ರಂ ವಿನಾ ಸರ್ವೇ ಸಮಾ ಮತಾಃ।
ತಥಾ ಬಲ್ಯಾದಿಸಪ್ತೇಂದ್ರಮನ್ವೇಕಾದಶಕಂ ತಥಾ ॥ ೫೦ ॥

ಇಂದ್ರಾದೀನಾಂ ತು ನಾಮಾನಿ ಪ್ರೋಚ್ಯಂತೇಽಧಿಕವರ್ಜನಮ್ ।
ಕ್ರಿಯತೇಽಜ್ಞಪ್ರತೀತ್ಯರ್ಥಂ ನಾಶಂಕ್ಯಾ ಪುನರುಕ್ತತಾ ॥ ೩೧ ॥

ಯಜ್ಞಸ್ತಥಾ ರೋಚನಶ್ಚ ಸತ್ಯಜಿತ್ ತ್ರಿಶಿಖೋ ವಿಭುಃ ।
ಮಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನಾಹ್ವಯಶ್ಚೈವ ಪುರಂದರ ಇತೀರಿತಃ ॥ ೩೨ ॥

ಬಲಿರದ್ಭುತಶಂಭೂ ಚ ವಿದ್ಯತಸ್ತ್ವೃತಧಾಮಕಃ ।
ದಿವಸ್ಪತಿಃ ಶುಚಿಶ್ಚೈಷು ಪೂರ್ವಾನ್ ಸಪ್ತ ವಿನಾ ಸಮಾಃ ॥ ೩೩ ॥

ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಮನುಶ್ಚೈವ ಸ್ವಾರೋಚಿಷ ಉತೋತ್ತಮಃ ।
ತಾಪಸೋ ರೈವತಶ್ಚೈವ ಚಾಕ್ಷುಷೋ ಭಾಸ್ಕರಿಸ್ತಥಾ ॥ ೩೪ ॥

ಸಾವರ್ಣಿರ್ಬ್ರಹ್ಮಸಾವರ್ಣೀ ರುದ್ರಸಾವರ್ಣಿರೇವ ಚ ।
ದೇವೇಂದ್ರದಕ್ಷಸಾವರ್ಣಿಧರ್ಮಸಾವರ್ಣಿನಾಮಕಾಃ ॥ ೩೫ ॥

ಏಷು ಸ್ವಾಯಂಭುವಮೃತೇ ತಾಪಸಂ ಭಾಸ್ಕರಿಂ ಸಮಾಃ ।
ಏತೇ ತು ಕರ್ಮಜಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಕಥ್ಯಂತೇ ತತ್ಸಮಾಸ್ತಥಾ ॥ ೩೬ ॥

ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಪೃಥುಶ್ಚೈವ ದೌಷ್ಯಂತಿರ್ಭರತಸ್ತಥಾ ।
ಕಕುತ್ಸ್ಥಶ್ಚ ಗಯಶ್ಚೈವ ಶಶಬಿಂದುಃ ಪ್ರಿಯವ್ರತಃ ॥ ೩೭ ॥

ಪ್ರಾಜ್ಞೈರತ್ರ ಶತಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಂ ಮಾಂಧಾತೇತ್ಯಾದಯೋ ನೃಪಾಃ ।
ವಿಶೇಷಾವೇಶಸಂಯುಕ್ತಾ ಮಹಾಕರ್ಮಕೃತೋ ಹರೇಃ ॥ ೩೮ ॥

ಪ್ರಸಾದಪಾತ್ರಭೂತಾಶ್ಚ ಗ್ರಾಹ್ಯಾ ಅತ್ರ ವಿಶೇಷತಃ ।
ಋಷಭಾದ್ಧರಿಣಾದಿಷ್ಪ್ರಾದುತ್ಪನ್ನೋ ಭರತಸ್ತಥಾ ॥ ೩೯ ॥

ಅಗ್ನಿಪುತ್ರಾಃ ಪಾವಕೋನಾ ಉಚಥ್ಯಚ್ಯವನಾವೃಷೀ ।
ಚಿರಾಶ್ಚ ಪಿತರಃ ಸಪ್ತ ತಥಾಷ್ಟೌ ದೇವಗಾಯಕಾಃ ॥ ೬೦ ॥

ಮಹೋದ್ಯೋಗೇಽಪಿ ಹರೌ ಮನಶ್ಚಾಂಚಲ್ಯವರ್ಜಿತಾಃ ।
ತತ್ತ್ವದೇವಾವರಾ ಹ್ಯೇತೇಽವರಾ ಅಲ್ಪಾಧಿಕಾರಿಷು ॥ ೬೧ ॥

ಸಮಾ ಏತೇ ವಿಶೇಷೋಽಸ್ತಿ ವಿಪ್ರರಾಜನ್ಯಲಕ್ಷಣಃ ।
ಕಶ್ಚನಾತ್ರ ತತೋ ಗಂಗಾ ಶಾಮಲಾ ರೋಹಿಣೀ ತಥಾ ॥ ೬೨ ॥

ಉಷಾ ಸಂಜ್ಞಾ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯಃ ಸಮಾ ಏತೇ ತ್ವನಂತರಮ್ ।
ಸ್ವಾಹಾಗ್ನಿಜಾಯಾಽಥ ಬುಧಃ ಸ್ಮೃತಸ್ತತ ಉಷಾಸ್ತತಃ ॥ ೬೩ ॥

ಶನಿಸ್ತತಃ ಪುಷ್ಕರಶ್ಚ ಮಧ್ಯಾ ಅಲ್ಪಾಧಿಕಾರಿಷು ।
ಅನಾಖ್ಯಾತಾ ದೇವತಾಸ್ತು ಜಾತಾ ದೇವಕುಲೇ ಚ ಯಾಃ ॥ ೬೪ ॥

ಆಜಾನದೇವತಾಸ್ತಾ ಹಿ ಚೇತ್ಥಂ ವೇದವಿದೋ ವಿದುಃ ।
ಸನಕಾದ್ಯಾ ಜಯಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಜಯಂತಸ್ತತ್ರ ದೇವತಾಃ ॥ ೬೫ ॥

ಆಜಾನಜಾಮರಾ ಇತ್ಥಂ ಜಗದುಃ ಕೇಚನ್ನೈಹಿಕಾಃ ।
ಶತಂ ತಥಾ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ವಹ್ನಿಪುತ್ರಾಸ್ತು ಷೋಡಶ ॥ ೬೬ ॥

ಆಜಾನಜಾ ಇತಿ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಂ ಪಾವಕಂ ವಿನಾ ।
ಏತೇ ಸಮಸ್ತಾಃ ಕಥ್ಯಂತೇ ಋಷೀಣಾಂ ಶತಮೇವ ಚ ॥ ೬೭ ॥

ಪಿತೄಣಾಂ ಶತಮೇವಾತ್ರ ಹ್ಯಸುರಾಸ್ತ್ರಿಂಶದೇವ ಚ ।
ಗಂಧರ್ವಾಣಾಮಪ್ಸರಸಾಂ ಪೃಥಕ್ ಶತಮುದೀರಿತಮ್ ॥ ೬೮ ॥

ಸಪ್ತತಿರ್ಯಕ್ಷರಕ್ಷಾಂಸಿ ತ್ರಿಂಶಚ್ಚಾರಣಜಾತಯಃ ।
ಶತಂ ಸಿದ್ಧಾಸ್ತಥಾಽನ್ಯಾಶ್ಚ ಸಪ್ತತಿಃ ಸರ್ವಜಾತಯಃ ॥ ೬೯ ॥

ಸರ್ವೇಷ್ವೇಷು ವಿಶೇಷಶ್ಚ ವಿಪ್ರರಾಜನ್ಯಲಕ್ಷಣಃ ।
ಪುಷ್ಕರಾದಧಮಾ ಏತೇ ಹ್ಯಂಶಾವತರಣಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೭೦ ॥

ಏತೇಽಧಿಕಾರಿಣೋ ವ್ಯಾಪ್ತಿದರ್ಶನೇಽನ್ಯೇ ನ ತು ಕ್ವಚಿತ್ ।
ಅಲ್ಪಾಧಿಕಾರಿಷ್ವವರಾ ಅಪ್ರತೀಕಾ ಸಮಾಶ್ರಯಾಃ ॥ ೭೧ ॥

ಏತೇಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಸರ್ವದೇವಾ ಹ್ಯನಧಿಕಾರಿಣಃ ಶ್ರುತೌ ।
ಅಂತರ್ದೃಷ್ಟ್ಯಯಶ್ಚೋಕ್ತಾಃ ಪ್ರತೀಕಾಲಂಬನಾ ಮತಾಃ ॥ ೭೨ ॥

ತತಸ್ತು ಪಿತರೋ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಸಪ್ತೋತ್ತರಶತಂ ವಿನಾ ।
ತತಸ್ತು ದೇವಗಂಧರ್ವಾ ಅಷ್ಟೋತ್ತರಶತಂ ವಿನಾ ॥ ೭೩ ॥

ಋಷಯೋಽತ್ರ ತಥಾ ಗ್ರಾಹ್ಯಾಃ ಶತೋನಶತಕೋಟಯಃ ।
ಸಹಸ್ರಮಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಶತಂ ಚ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಮ್ ॥ ೭೪ ॥

ವಿದ್ಯಾಧರಸಹಸ್ರಂ ಚ ಗ್ರಾಹ್ಯಮತ್ರ ಮನೀಷಿಭಿಃ ।
ತತೋ ಮಾನುಷಗಂಧರ್ವಾ ಏತೇ ದೇವಪದೋದಿತಾಃ ॥ ೭೫ ॥

ದೇವರ್ಷಿಪುತ್ರಪೌತ್ರಾಶ್ಚ ಪ್ರಪೌತ್ರಾಶ್ಚ ಸಭಾರ್ಯಕಾಃ ।
ಸದಾಸವರ್ಗಕಾಶ್ಚೈವ ದೇವರ್ಷಿತ್ವೇನ ಸಮ್ಮತಾಃ ॥ ೭೬ ॥

ಅಸುರಾ ರಾಕ್ಷಸಾ ಯಕ್ಷಾ ಭೂತಾಃ ಪ್ರೇತಾಃ ಪಿಶಾಚಕಾಃ ।
ವಿದ್ಯಾಧರಾಶ್ಚ ಸಿದ್ಧಾಶ್ಚ ಚಾರಣಾಃ ಕಿನ್ನರಾದಯಃ ॥ ೭೭ ॥

ವಾಸುಕ್ಯಗ್ರೇಸರಾಃ ಸರ್ಪಾ ಜನಿತಾರ್ಯಾದಿಪಕ್ಷಿಣಃ ।
ಸಾರಮೇಯಸ್ತದನ್ಯೇ ಚ ಯಮದೂತಾಶ್ಚ ಸರ್ವಶಃ ॥ ೭೮ ॥

ಗಜಾ ಹಯಾಃ ಪರ್ವತಾಶ್ಚ ಗಾವೋ ವೃಕ್ಷಾಶ್ಚ ದೈವಿಕಾಃ ।
ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾದಯಶ್ಚೈವ ಮಯಾದ್ಯಾ ಭೌಮಭಾರ್ಗವೌ ॥ ೭೯ ॥

ದೇವತಾಯೋನಯಃ ಸರ್ವೇ ಗ್ರಾಹ್ಯಾ ಅತ್ರ ಮನೀಷಿಭಿಃ ।
ಆಜಾನಜಾಶ್ಚ ಪಿತರೋ ದೇವಮಾನುಷಗಾಯಕಾಃ ॥ ೮೦ ॥

ಏವಂ ಚತುರ್ಷು ದೇವೇಷು ಹ್ಯಂತರ್ಭಾವ್ಯಾ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ।
ವಿಶೇಷತಃ ಪ್ರಮಾಣಸ್ಯ ದರ್ಶನಂ ನ ಭವೇದ್ಯದಾ ॥ ೮೧ ॥

ತಾವತ್ ಸಂಭಾವನಾ ಗ್ರಾಹ್ಯಾ ವಿಶೇಷಸ್ಯ ಚ ದರ್ಶನೇ ।
ವಿನಿಶ್ಚಯೋ ಹಿ ಕರ್ತವ್ಯೋ ಜಾನೀಯಾಮಲ್ಪಚೇತನಃ ॥ ೮೨ ॥

ಅಲಜ್ಞೋ ಹ್ಯಲ್ಪಶಕ್ತಿಶ್ಚ ಸ್ವಬುದ್ಧ್ಯೈವ ಕಥಂ ಬ್ರುವೇ ।
ವಿಶೇಷತೋ ನಿರ್ಣಯಂ ತು ಜಾನಂತ್ಯೇವಾಮರಾಃ ಸದಾ ॥ ೮೩ ॥

ಸ್ವನಂತಚಿದ್ಘನೋ ವ್ಯಾಸಃ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಶ್ಚ ಕೇಶವಃ ।
ಪೂರ್ಣಬೋಧಶ್ಚ ತಚ್ಛಿಷ್ಯೋ ವ್ಯಾಸಶಿಷ್ಯಾಸ್ತಥಾಪರೇ ॥ ೮೪ ॥

ತತಶ್ಚ ಕ್ಷಿತಿಪಾಃ ಪಶ್ಚಾನ್ಮಾನುಷಾ ವರ್ಣಭೇದತಃ ।
ನೀಚೋಚ್ಚಾ ಇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತೇಷು ಚೋತ್ತಮಃ ॥ ೮೫ ॥

ತತೋ ವೈ ಕ್ಷತ್ರಿಯಃ ಪಶ್ಚಾದ್ವೈಶ್ಯೋಽವಾಂತರಭೇದವಾನ್ ।
ತತಃ ಶೂದ್ರಸ್ತತೋ ವರ್ಣಬಾಹ್ಯಾಸ್ತೇ ಬಹುಧಾ ಮತಾಃ ॥ ೮೬ ॥

ನೀಚೋಚ್ಚಾ ಇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾಸ್ತೇಷು ಜಾತಿಕ್ರಮೋಕ್ತಿತಃ ।
ತತೋ ಮೃಗಾಃ ಖಗಾ ವೃಕ್ಷಾಃ ಜೀವಾ ಬಹುವಿಧಾಸ್ಥಿತಾಃ ॥ ೮೭ ॥

ನೀಚೋಚ್ಚಾ ಇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾಸ್ತೇ ಜಾತ್ಯಂಗಪ್ರಭೇದತಃ ।
ಪ್ರಮಾಣೋಕ್ತ್ಯನುಸಾರೇಣ ದ್ವಿಜಾಶ್ರಮಪ್ರಭೇದತಃ ॥ ೮೮ ॥

ನೀಚೋಚ್ಚಾ ಇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾಸ್ತತ್ರೋಚ್ಚಾಃ ಪರಹಂಸಕಾಃ ।
ಪಶ್ಚಾದ್ಧಂಸಾದಿಸನ್ನ್ಯಾಸೀ ವಟುಃ ಪಶ್ಚಾತ್ತತೋ ವನೀ ॥ ೮೯ ॥

ತತೋ ಗೃಹಸ್ಥ ಇತ್ಯೇವಮಶೇಷಮತಿಮಂಗಲಮ್ ।
ಏತೇ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಸೀದಂತು ಮೇಶಾದ್ಯಾಃ ಸರ್ವದೇವತಾಃ ॥ ೯೦ ॥

ಸುಗುರೂಕ್ತಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ರಾಮಾಖ್ಯವಿದುಷಾ ಕೃತಮ್ ।
ಮಧ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾನುಸಾರೇಣ ಮೇಶಾದೀನಾಮನುಗ್ರಹಾತ್ ॥ ೯೧ ॥

ತಾರತಮ್ಯಾಖ್ಯರತ್ನಸ್ಯ ಮಾಲೇಯಂ ಸರ್ವದಾ ಹೃದಿ ।
ಧ್ರಿಯತಾಂ ಕಮಲೇಶೇನ ವಿಷ್ಣುನಾಽತಿದಯಾಲುನಾ ॥ ೯೨ ॥

ಸರ್ವಸ್ಯ ಹೇತವೇ ಸರ್ವವಂದ್ಯಾಯಾಥ ನಮೋ ನಮಃ ।
ಗುಣಪೂರ್ಣಾಯ ಮಾಪಾಯ ವಿದೋಷಾಯ ಪ್ರಿಯಾಯ ಮೇ ॥ ೯೩ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀರಾಮಾಚಾರ್ಯಕೃತಸರ್ವವಿಶೇಷಸಹಿತಂ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ ॥

*****

೭೧. ತಾರತಮ್ಯಪ್ರಕಾಶಃ (ಶ್ರೀವೇಂಕಟೇಶಾಚಾರ್ಯಕೃತಃ)

ಪ್ರಣಮ್ಯ ಸರ್ವತಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ವಿಷ್ಣುಂ ತದವರಾನ್ ಸುರಾನ್ ।
ರಮಾದೀಂಶ್ಚ ಗುರೂನ್ ವಕ್ಷ್ಯೇ ತಾರತಮ್ಯಂ ವಿಮುಕ್ತಿದಮ್ ॥ ೧ ॥

ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವಗುಣೈಃ ಶ್ರೇಯಾನ್ ಸರ್ವತಃ ಸರ್ವದಾ ಮತಃ ।
ತತೋಽನಂತಗುಣನ್ಯೂನಾ ರಮಾದೇವೀ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥ ೨ ॥

ತಸ್ಯಾಃ ಕೋಟಿಗುಣನ್ಯೂನೌ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ನಿರಂತರಮ್ ।
ತಾಭ್ಯಾಮೂನೇ ಶತಗುಣಾಚ್ಛಾರದಾ ಭಾರತೀ ತಥಾ ॥ ೩ ॥

ತಾಭ್ಯಾಂ ಶತಾಂಶತೋ ಹೀನಾ ವಿಪಾಹಿಪವೃಷಧ್ವಜಾಃ ।
ನೀಲಾ ಭದ್ರಾ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಕಾಲಿಂದೀ ಲಕ್ಷಣಾ ತಥಾ ॥ ೪ ॥

ಜಾಂಬವತ್ಯಾಹ್ವಯಾ ಚೇತಿ ವೈಷ್ಣವ್ಯಃ ಷಟ್‌ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಸಮಾಃ ।
ಪೂರ್ವೇಭ್ಯಃ ಪಂಚಗುಣತೋ ನ್ಯೂನಾ ಜಾಂಬವತೀ ಮನಾಕ್ ॥ ೫ ॥

ಕದಾಚಿದಧಿಕಾವೇಶವಶಾಲ್ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ।
ಸೌಪರ್ಣೀವಾರುಣೀಗೌರ್ಯಃ ಪೂರ್ವಾಭ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೬ ॥

ಸ್ವಪತಿಭ್ಯೋ ದಶಗುಣನ್ಯೂನಾ ಏತಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ಪುರಂದರಸ್ಮರೌ ಪೂರ್ವಕಥಿತಾಭ್ಯೋ ದಶಾಧಮೌ ॥ ೭ ॥

ಪುರಂದರಾತ್ ಸ್ಮರಸ್ತತ್ರಾಪೀಷನ್ನೀಚಃ ಸ್ಮೃತೋ ಬುಧೈಃ ।
ಕಾಮಾವತಾರ ಇತ್ಯೇವ ಕಥಿತೋಽಸ್ತಿ ಯತಃ ಸ್ಮೃತೌ ॥ ೮ ॥

ಸನತ್ಕುಮಾರಸ್ತು ತತಃ ಪುರಂದರಸಮೋ ಮತಃ ।
ಏತದ್ದಶಗುಣನ್ಯೂನಃ ಪ್ರಾಣೋಽಹಂಕಾರಮಾನವಾನ್ ॥ ೯ ॥

ಕಾಮಪುತ್ರೋಽನಿರುದ್ಧಾಖ್ಯೋ ಮನುಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಗುರುಃ ।
ದಕ್ಷಃ ಶಚೀ ರತಿಶ್ಚೇತಿ ಷಟ್‌ಪ್ರಾಣಾದ್ದಶತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೧೦ ॥

ಏಭ್ಯಃ ಪಂಚಗುಣನ್ಯೂನಃ ಪ್ರವಹೋ ಭೂತಮಾರುತಃ ।
ಏತದ್ದ್ವಿಗುಣಹೀನಾಶ್ಚ ಸೂರ್ಯಾಚಂದ್ರಮಸೌ ಯಮಃ ॥ ೧೧ ॥

ಮಾನವೀ ಶತರೂಪೇತಿ ಚತ್ವಾರಃ ಸಮುದೀರಿತಾಃ।
ಸಾರ್ಧಪಾದಾದಧಮಃ ಪ್ರೋಕ್ತ ಏಭ್ಯೋ ಘನರಸೇಶಿತಾ ॥ ೧೨ ॥

ತತಃ ಕಿಂಚಿದ್ಗುಣನ್ಯೂನೋ ವೈಣಿಕೋ ಮುನಿರೀರಿತಃ।
ಅಸ್ಮಾದ್ಭೃಗುರ್ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಃ ಪ್ರಸೂತಿರ್ದಕ್ಷಭಾರ್ಯಕಾ ॥ ೧೩ ॥

ಪ್ರಧಾನಾಗ್ನಿಶ್ಚೇಷದೂನಾ ವಾರ್ಪಾತ್ ಪಾದಾಧಮಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ।
ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗಿರಸೌ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ ॥ ೧೪ ॥

ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚೇತಿ ಸಪ್ತೈತೇ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಸ್ತಥಾ ಮನುಃ।
ವೈವಸ್ವತೋಽವರಾ ಏತೇ ಪೂರ್ವೇಭ್ಯಃ ಕಥಿತಾ ಮನಾಕ್ ॥ ೧೫ ॥

ಪ್ರಾವಹೀ ಮಿತ್ರರಕ್ಷಃಪೌ ತಾರಾ ಗುರುಕುಟುಂಬಿನೀ।
ಪೂರ್ವೇಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿದೂನಾಶ್ಚ ವಹ್ನಿತೋ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೧೬ ॥

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಾಶ್ವಿನೀಪುತ್ರ ಹೇರಂಬಧನದಾಃ ಸುರಾಃ।
ಉಕ್ತಶೇಷಾಃ ಶತಸ್ಥಾಶ್ಚ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾಶ್ಚ ಪೂರ್ವತಃ ॥ ೧೭ ॥

ಪ್ರಧಾನವಾಯುರ್ವಸವೋ ರುದ್ರಾದಿತ್ಯಾ ಮರುದ್ಗಣಾಃ।
ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ಋಭುರ್ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಶ್ವಿನೌ ತಥಾ ॥ ೧೮ ॥

ವಿಶ್ವೇದೇವಾಶ್ಚ ಪಿತರಃ ಶತಸ್ಥಾ ದೇವತಾ ಮತಾಃ।
ಏತೇಷು ಪೂರ್ವಮುಕ್ತಾಶ್ಚ ಮುಖ್ಯವಾಯುರ್ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ॥ ೧೯ ॥

ಪ್ರಾಣ ಆಹಂಕಾರಿಕಶ್ಚ ವಾಯುಃ ಪ್ರವಹನಾಮಕಃ।
ಉಮೇಶೋ ಮಿತ್ರವರುಣೌ ವಿವಸ್ವನ್ನಾಮಕೋ ರವಿಃ ॥ ೨೦ ॥

ಇಂದ್ರೋಪೇಂದ್ರೌ ಪ್ರಧಾನಾಗ್ನಿರಿತ್ಯುಕ್ತಾವತ್ರ ಚಾಶ್ವಿನೌ।
ಪರ್ಜನ್ಯೋ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಶ್ಚೇತ್ಯೇವಂ ದೇವಾಶ್ಚತುರ್ದಶ ॥ ೨೧ ॥

ಏತಾಂಸ್ತ್ಯಕ್ತ್ವಾಽವಶಿಷ್ಟಾಶ್ಚ ಷಡಶೀತಿಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ।
ಉಕ್ತಶೇಷಾಃ ಶತಸ್ಥಾಶ್ಚ ದೇವಾ ಇತಿ ಮನೀಷಿಭಿಃ ॥ ೨೨ ॥

ನವಕೋಟ್ಯೋ ಹಿ ಯೇಷಾಂ ಸ್ಯುಃ ಸ್ತೇ ದೇವಾಸ್ತ್ರಿವಿಧಾ ಮತಾಃ।
ತಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ ಕರ್ಮಜಾಖ್ಯಾಶ್ಚ ತಥೈವಾಜಾನಜಾ ಇತಿ ॥ ೨೩ ॥

ನಾಮರೂಪಯುತತ್ವೇನ ವೇದಾದೌ ಖ್ಯಾತಿಮಾಗತಾಃ।
ಆದಿಸೃಷ್ಟೌ ದೇವತಾತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ಸ್ವಕಂ ಪದಮ್ ॥ ೨೪ ॥

ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿನೋ ದೇವಾಸ್ತಾತ್ತ್ವಿಕಾ ಇತಿ ಕೀರ್ತಿತಾಃ।
ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾಂತಃ ಕರ್ಮ ಕೃತ್ವಾ ಪ್ರಾಪ್ತಾ ಯೇ ದೇವತಾಪದಮ್ ॥ ೨೫ ॥

ಬಲಿಪೂರ್ವಾಶ್ಚ ತೇ ಸರ್ವೇ ಕರ್ಮಜಾ ಇತಿ ಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ನಾಮರೂಪೈರಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ವೇದಾದೌ ದೇವತಾಕುಲೇ ॥ ೨೬ ॥

ಜಾತಾ ಯೇ ತೇ ಹಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ದೇವಾ ಆಜಾನಜಾ ಇತಿ ।
ಪೂರ್ವೋತ್ತರಾಸು ಕಕ್ಷಾಸು ಯೇ ಚ ದೇವಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೨೭ ॥

ತದನ್ಯೇ ನಿಖಿಲಾ ಅತ್ರ ತತ್ಸಮಾಶ್ಚ ತಥಾಽಪರೇ ।
ಮನ್ವಾದಯಃ ಕರ್ಮಜಾಶ್ಚ ಪ್ರದರ್ಶ್ಯಂತೇ ಹ್ಯನುಕ್ರಮಾತ್ ॥ ೨೮ ॥

ಪಾದಾಭಿಮಾನಿನೌ ಶಂಭುಜಯಂತೌ ತತ್ತ್ವದೇವತೇ ।
ಮರೀಚಿಪಾವಕೌ ಭೂತವಾಯ್ವಗ್ನ್ಯಾಖ್ಯಕಲಾತ್ಮಕೌ ॥ ೨೯ ॥

ಅಂತರಿಕ್ಷಾಭಿಮಾನ್ಯೇಕರದಪುತ್ರಸ್ತಥೈವ ಚ ।
ಬಲ್ಯದ್ಭುತೌ ಶಂಭುನಾಮಾ ವಿಧೃತಸ್ತ್ವೃತಧಾಮಕಃ ॥ ೩೦ ॥

ದಿವಸ್ಪತಿಃ ಶುಚಿಶ್ಚೇತಿ ಸಪ್ತೇಂದ್ರಾಃ ಕರ್ಮಜಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ಧೂಮಾರ್ಚಿರಾದಿಮಾರ್ಗಸ್ಥಾ ದೇವಾಃ ಕೇಚನ ಕರ್ಮಜಾಃ ॥ ೩೧ ॥

ಅಂಗಾರಕಃ ಕವೀ ರಾಹುಸ್ತಥಾ ಕೇತುರಿತಿ ಗ್ರಹಾಃ ।
ಚತ್ವಾರಃ ಕರ್ಮಜಾ ವಪ್ಪಮಾಲಾಕಾರೌ ಚ ಚಂಡಕಃ ॥ ೩೨ ॥

ಜಯಾದ್ಯಾ ದ್ವಾರಪಾಲಾಶ್ಚ ಕಾಲಾಖ್ಯಾ ವಿಷ್ಣುಪಾರ್ಷದಾಃ ।
ಶಿಲೌಷಧ್ಯದ್ರಿಸಿಕತಾಸರಿತ್ಕೂಪಾಭಿಮಾನಿನಃ ॥ ೩೩ ॥

ಸರೋಹವಿರ್ಯೂಪಪಾತ್ರಕಪಾಲಾದ್ಯಾಭಿಮಾನಿನಃ ।
ಮಾಲತೀಪಾರಿಜಾತಾದಿಮಾನಿನ್ಯೋ ಯಾಶ್ಚ ದೇವತಾಃ ॥ ೩೪ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದಾನುಹ್ಲಾದಸಂಜ್ಞೌ ಸಹ್ಲಾದ ಇತಿ ಚ ತ್ರಯಃ ।
ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತೋ ಬಲಿಸೂನುವಿಭೀಷಣೌ ॥ ೩೫ ॥

ತಥಾಽಬ್ಧಿಗಭಿಮಾನಿನ್ಯೋ ದೇವತಾಃ ಕರ್ಮದೇವತಾಃ ।
ಯೇಽನ್ಯೇಽಪ್ಯೇವಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ ಸ್ವಪದಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಶ್ಚ ಮಧ್ಯತಃ ॥ ೩೬ ॥

ಕರ್ಮಣಾ ತೇಽತ್ರ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ವೇದಾದ್ಯುಕ್ತಾಧಿಕಾರಿಣಃ ।
ಉಕ್ತಾವಶಿಷ್ಟಾ ಮನವಃ ಸ್ವಾರೋಚಿಷಮುಖಾಃ ಸಮಾಃ ॥ ೩೭ ॥

ಏಕಾದಶಾತ್ರತ್ಯದೇವೈಃ ಸನಕಾದ್ಯಾಸ್ತ್ರಯಸ್ತಥಾ ।
ಚ್ಯವನೋಚಥ್ಯಪೂರ್ವಾಣಾಂ ಮುನೀನಾಂ ನವತಿಸ್ತಥಾ ॥ ೩೮ ॥

ಗಂಧರ್ವಾ ಅಷ್ಟಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಹಾಹಾಚಿತ್ರರಥಾದಯಃ ।
ರಂಭಾದ್ಯಾಃ ಸಪ್ತಾಪ್ಸರಸಃ ಪಿತೄಣಾಂ ಸಪ್ತಕಂ ತಥಾ ॥ ೩೯ ॥

ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾಂಬರೀಷಾದ್ಯಾ ಶತಂ ವೈ ಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ ।
ಸರ್ವೇಽಪ್ಯೇತೇ ಸಮಾ ಈಷತ್ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಾದಿತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೪೦ ॥

ಪರ್ಜನ್ಯನಾಮಾದಿತ್ಯಶ್ಚ ಗಂಗಾ ಪಾಶಿಕುಟುಂಬಿನೀ ।
ಸಂಜ್ಞಾ ಸೂರ್ಯಪ್ರಿಯಾ ಚಂದ್ರಯಮಯೋರ್ಮಹಿಲೇ ಶುಭೇ ॥ ೪೧ ॥

ರೋಹಿಣೀಶ್ಯಾಮಲಾನಾಮ್ನ್ಯಾವನಿರುದ್ಧಪ್ರಿಯಾ ಹ್ಯುಷಾ ।
ಪೂರ್ವೇಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿದೂನಾಶ್ಚ ಮಿತ್ರತೋ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೪೨ ॥

ಏಭ್ಯೋಽನ್ಯಾ ಯಾ ದೇವತಾಶ್ಚ ಕೂರ್ಮಪ್ರಭೃತಯಃ ಶ್ರುತಾಃ ।
ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಾಧಿಕಾರಾಸ್ತಾಃ ಕಿಂಚಿತ್ ಪರ್ಜನ್ಯತೋ ವರಾಃ ॥ ೪೩ ॥

ಸ್ವಾಹಾಽಗ್ನಿದಯಿತಾಽಪೀಷತ್ಕೂರ್ಮಪ್ರಭೃತಿತೋಽಧಮಾ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣನ್ಯೂನಾ ವಿದ್ವದ್ಭಿಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ॥ ೪೪ ॥

ಬುಧೋ ಜಲಕಲಾಮಾನೀ ಕಿಂಚಿತ್ ಸ್ವಾಹಾಽಧಮಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ಅಸ್ಮಾನ್ನಾಮಾತ್ಮಿಕಾ ಚೋಷಾ ದಸ್ರಜಾಯಾಽಧಮಾ ಮನಾಕ್ ॥ ೪೫ ॥

ಸ್ವಾಹಾದೇವ್ಯಾ ದಶಗುಣನ್ಯೂನಾ ಸಾ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ।
ಭೂಮ್ಯಾಹ್ವಯಕಲಾಮಾನೀ ಶನಿರೀಷದಿತೋಽಧಮಃ ॥ ೪೬ ॥

ಶನೈಶ್ಚರೋಽಧಮಃ ಕಿಂಚಿತ್ ಕರ್ಮಾತ್ಮಾ ಪುಷ್ಕರಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ದಶಾವರೋಽಶ್ವಿಭಾರ್ಯಾಯಾ ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನಾದಿಭಿರ್ಗುಣೈಃ ॥ ೪೭ ॥

ಅಸ್ಮಾದಧಸ್ತನಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಸರ್ವ ಆಜಾನಜಾಃ ಸುರಾಃ ।
ಏಭ್ಯೋಽಧಸ್ತಾಚ್ಚ ಋಷಯೋ ಯೇಽಂತರ್ದರ್ಶಿನ ಈರಿತಾಃ ॥ ೪೮ ॥

ತತೋಽಧಸ್ತಾಚ್ಚಿರಪಿತೃಕಕ್ಷೋಕ್ತಾ ಸೂರಿಭಿಃ ಪೃಥಕ್ ।
ತತೋಽಪಿ ದೇವಗಂಧರ್ವಾ ಹೀನಾಸ್ತೇಭ್ಯೋಽಪಿ ಮಾನುಷಾಃ ॥ ೪೯ ॥

ಗಂಧರ್ವಾ ಅವರಾಸ್ತೇಭ್ಯೋ ನೀಚಾ ಸ್ಯುಃ ಕ್ಷಿತಿಪಾಲಕಾಃ ।
ಚತುರ್ಗುಣೋಪಾಸನಾರ್ಹಾ ಮಾನುಷೇಷೂತ್ತಮಾಸ್ತತಃ ॥ ೫೦ ॥

ನೀಚಾ ವರ್ಣಕ್ರಮೇಣೈವ ತಥೈವಾಶ್ರಮಭೇದತಃ ।
ಸುಖಾದ್ಯೇಕಗುಣೋಪಾಸಾಯೋಗ್ಯಮರ್ತ್ಯಾಸ್ತತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೫೧ ॥

ವಿಹಂಗಪಶುಕೀಟಾದ್ಯಾಃ ಸಚಿತ್ತಾಶ್ಚ ತತೋಽಧಮಾಃ ।
ವೃಕ್ಷವೀರುತ್ತೃಣಾದ್ಯಾಃ ಸ್ಯುಶ್ಚಿತ್ತಹೀನಾಸ್ತತೋಽವಮಾಃ ॥ ೫೨ ॥

ಆಜಾನಜಾದಯಃ ಸರ್ವೇ ಸ್ವಪೂರ್ವೇಭ್ಯಃ ಶತಾವರಾಃ ।
ಸರ್ವೇಽಪ್ಯೇತೇ ಸ್ವೋತ್ತರೇಭ್ಯಃ ಕ್ರಮಾದುಕ್ತಗುಣೈರ್ವರಾಃ ॥ ೫೩ ॥

ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನಪ್ರಮೋದಾದೌ ಸರ್ವೇಷಾಮಪಿ ಸರ್ವದಾ ।
ತಾರತಮ್ಯಂ ನಿಜಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಮುಕ್ತೌ ಸಂಸರಣೇಽಪಿ ಚ ॥ ೫೪ ॥

ತಾರತಮ್ಯಪರಿಜ್ಞಾನಮಂತರೇಣ ನ ಕಶ್ಚನ ।
ಮುಚ್ಯತೇಽತೋ ವಿಶೇಷೇಣ ಜ್ಞೇಯಂ ತತ್ಪರಮಾದರಾತ್ ॥ ೫೫ ॥

ಅತೋ ವಿಷ್ಣ್ವಾದಯೋ ದೇವಾಃ ಪ್ರೀತಾ ಭೂತ್ವಾಽಂಜಸಾಽಮಲಮ್ ।
ದತ್ವಾ ಮಹ್ಯಂ ತಾರತಮ್ಯಜ್ಞಾನಂ ರಕ್ಷಂತು ಸರ್ವದಾ ॥ ೫೬ ॥

ಭಾರದ್ವಾಜಕುಲೋತ್ಪನ್ನಪಾಮರೇಣ ದ್ವಿಜನ್ಮನಾ ।
ಗೋವಿಂದಾರ್ಯತನೂಜೇನ ವೇಂಕಟೇಶಾಭಿಧಾಯುಜಾ ॥ ೫೭ ॥

ಸ್ವಬುದ್ಧ್ಯಾರೋಹಣಾಯೇದಂ ತಾರತಮ್ಯಪ್ರಕಾಶನಮ್ ।
ಕೃತಂ ಸುಖೇನ ಬೋಧಾಯ ಕಲ್ಪತಾಮಲ್ಪಚೇತಸಾಮ್ ॥ ೫೮ ॥

ಸುಚಿತ್ಸುಖಿಮುಖಾಶೇಷಗುಣರೂಪಾಯ ವಿಷ್ಣವೇ ।
ನಮಃ ಶ್ರೀವಿಧಿಪೂರ್ವಸ್ಯ ಜಗತಃ ಪ್ರಭವಿಷ್ಣವೇ ॥ ೫೯ ॥

ನೀಚೋಚ್ಚಭಾವಂ ಸತತಂ ಪ್ರಪನ್ನೈಃ
ಸ್ವಯಂಭುಶರ್ವೇಂದ್ರಮುಖೈಃ ಸುರೇಂದ್ರೈಃ ।
ಸಮೀಡ್ಯಮಾನಂ ಭಜಕಾಮಿತೇಷ್ಟ-
ಪ್ರದಂ ಶ್ರಯೇ ಶ್ರೀಕಮಿತುಃ ಪದಾಬ್ಜಮ್ ॥ ೬೦ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀವೇಂಕಟೇಶಾಚಾರ್ಯಕೃತ ತಾರತಮ್ಯಪ್ರಕಾಶಃ[೧] ॥

*****

೭೨. ತಾರತಮ್ಯಪಾರಿಜಾತಃ (ಶ್ರೀಅನಂತಾಚಾರ್ಯೇಣ ಕೃತಃ)

ವಿಠ್ಠಲಾಯಾಖಿಲೇಶಾಯ ಪರಮಾಯ ಪವಾಯವೇ ।
ನೃಸಿಂಹಾರ್ಯವರ್ಯೈರ್ನಿತ್ಯಮರ್ಚಿತಾಯ ನಮೋ ನಮಃ ॥ ೧ ॥

ಯೇಽಧ್ಯಾಪಯಿತ್ವಾ ವೇದಾಂಶ್ಚ ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತಮಾದಿಶತ್ ।
ನೃಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯವರ್ಯಾಂಸ್ತಾನ್ ಭೂಯೋ ಭೂಯೋ ನಮಾಮ್ಯಹಮ್ ॥ ೨ ॥

ಅಷ್ಟೌ ಹಿ ತೌಲವಾಃ ಕೃಷ್ಣಚರಣಾಂಭೋರುಹಾರ್ಚಕಾಃ ।
ಶ್ರೀಪಾದಾ ರಘುನಾಥಸ್ಯ ತಥಾಽನ್ಯಚರಣಾರ್ಚಕಾಃ ॥ ೩ ॥

೧. ರಚಿತೋ ವೇಂಕಟೇಶಾರ್ಯೈರ್ಲಿಖಿತಸ್ತತ್ಪರಿವಾರಗನೃಸಿಂಹೇನಾಲ್ಪಮತಿನಾ । ದತ್ತಃ ಶ್ರೀಪತಿತುಷ್ಟಯೇ ಶ್ರೀಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮಶ್ರೀಪಾದಾನುಜತನೂಭವ ನಾರಾಯಣಾರ್ಯೇಭ್ಯ ಇತಿ ।

ಅನ್ಯೇ ಚ ಬಹುದೇಶಸ್ಥಾ ಮಧ್ವಶಾಸ್ತ್ರಂ ಹಿ ಯನ್ಮುಖಾತ್ ।
ಸುಶ್ರುವುಸ್ತಂ ಸದಾಽಽತ್ರೇಯಗೋತ್ರಂ ಋಗ್ವೇದಿನಂ ಭಜೇ ॥ ೪ ॥

ಯಸ್ಯ ಶೌಚಾದಿಕಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವದಂತಿ ಯತಯೋಽಪ್ಯಹೋ ।
ನ ಶಕ್ಯಮೇತನ್ಮನಸಾ ಕರ್ತುಮಿತ್ಯೇವ ತಂ ಭಜೇ ॥ ೫ ॥

ವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ ವಿಂಶತಿವಾರಂ ಹಿ ಸುಧಾದೇಃ ಪ್ರಭಯಾ ಸ್ವಯಾ ।
ಗುಣಾನಯಾಚನಾದೀಂಶ್ಚ ನ ಶಕ್ತೋ ವಕ್ತುಮಪ್ಯಹಮ್ ॥ ೬ ॥

ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರಾಣಾಂ ಗುರೂಣಾಂ ಪಾದಪಂಕಜೇ ।
ಸಾಷ್ಟಾಂಗಂ ವಂದಿತೇ ಸರ್ವೈರ್ಮನೋ ಮೇ ಚಂಚರೀಕತಿ ॥ ೭ ॥

ನೃಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯಕಾರುಣ್ಯಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಸಮಾಶ್ರಯಾತ್ ।
ತಾರತಮ್ಯಂ ಯಥಾಬೋಧಂ ವಕ್ಷ್ಯೇ ವಿಠ್ಠಲತುಷ್ಟಯೇ ॥ ೮ ॥

ಜೀವೇಶಯೋಶ್ಚ ಜೀವಾನಾಂ ಭೇದೋ ಹಿ ಜಡಜೀವಯೋಃ ।
ಜಡೇಶಯೋರ್ಜಡಾನಾಂ ಚ ಪ್ರಪಂಚೋ ಭೇದಪಂಚಕಃ ॥ ೯ ॥

ಜೀವಶಬ್ದೋಽಸ್ವತಂತ್ರಸ್ಯ ಚೇತನಸ್ಯೈವ ವಾಚಕಃ ।
ಈಶಕೋಟಿಪ್ರವೇಶೇ ತು ಭೇದಷಟ್ಕಂ ಪ್ರಸಜ್ಯತೇ ॥ ೧೦ ॥

ಸತ್ಯಂ ಸತ್ಯಂ ಪುನಃ ಸತ್ಯಂ ಶಪಥೈಶ್ಚಾಪಿ ಕೋಟಿಭಿಃ ।
ವಿಷ್ಣುಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಲೇಶಸ್ಯ ವಿಭಕ್ತಸ್ಯ ಚ ಕೋಟಿಧಾ ॥ ೧೧ ॥

ಪುನಶ್ಚಾನಂತಧಾ ತಸ್ಯ ಪುನಶ್ಚಾಪಿ ಹ್ಯನಂತಧಾ ।
ನೈಕಾಂಶಸಮಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾ ಶ್ರೀಶೇಷಬ್ರಹ್ಮಶಂಕರಾಃ ॥ ೧೨ ॥

ಸಮಸ್ತಗುಣಸಂಪೂರ್ಣಾ ಸರ್ವದೋಷವಿವರ್ಜಿತಾ ।
ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತನಿಯಂತ್ರೀ ಚ ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ನ್ಯೂನಾ ಹರೇಃ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ೧೩ ॥

ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಸಮೌ ಜ್ಞೇಯೌ ಬಲಾನಂದಾದಿಭಿರ್ಗುಣೈಃ ।
ಶ್ರಿಯಃ ಕೋಟಿಗುಣಾನ್ನ್ಯೂನೌ ತದ್ಭಾರ್ಯೇ ತಚ್ಛತಾಧಮೇ ॥ ೧೪ ॥

ಪರಶುಕ್ಲತ್ರಯಂ ಚೈತದಂತರಂಗಂ ಹರೇಃ ಸದಾ ।
ದ್ವಿಜಶೇಷಶಿವಾ ಜ್ಞೇಯಾ ಸರಸ್ವತ್ಯಾ ಶತಾವರಾಃ ॥ ೧೫ ॥

ನೀಲಾ ಭದ್ರಾ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಕಾಲಿಂದೀ ಲಕ್ಷಣಾ ತಥಾ ।
ಜಾಂಬವತ್ಯಥ ಷಟ್ ಸ್ಯುಃ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾದ್ದ್ವಿದಶಾಧಿಕಾಃ ॥ ೧೬ ॥

ಸೌಪರ್ಣೀ ವಾರುಣೀ ಚೈವ ಗಿರೀಂದ್ರತನಯಾ ತಥಾ ।
ಸರ್ವೈರ್ಗುಣೈಃ ಸದಾಯುಕ್ತಾಸ್ತದ್ಭಾರ್ಯಾಸ್ತಚ್ಛತಾವರಾಃ ॥ ೧೭ ॥

ಪ್ರಾಯಃ ಸಮೌ ತಥಾ ಶಕ್ರಕಾಮೌ ತಾಭ್ಯಃ ಶತಾವರೌ ।
ವಿಶೇಷವಾಕ್ಯತೋ ಜ್ಞೇಯೋ ವಿಶೇಷೋಽತ್ರ ಸನಾತನಃ ॥ ೧೮ ॥

ತಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಾಣೋ ದಶಾಂಶೋನಸ್ತತೋ ದಕ್ಷಃ ಶಚೀ ರತಿಃ ।
ಗುರುರ್ಮನುಶ್ಚಾನಿರುದ್ಧಃ ಷಡಿಂದ್ರಾದಿಶತಾವರಾಃ ॥ ೧೯ ॥

ತತಸ್ತು ಪ್ರವಹೋ ಜ್ಞೇಯಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಃ ।
ಮಾನವೀಯಮಚಂದ್ರಾರ್ಕಾಃ ಪ್ರವಹಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೨೦ ॥

ವರುಣಶ್ಚಂದ್ರತೋ ಜ್ಞೇಯಃ ಪಾದಪಾದಾರ್ಧತೋಽಧಮಃ ।
ನಾರದೋ ವರುಣಾನ್ನೀಚೋ ಭೃಗೋರಪ್ಯುತ್ತಮಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೨೧ ॥

ಅಗ್ನಿರ್ಭೃಗುಃ ಪ್ರಸೂತಿಶ್ಚ ತ್ರಯೋ ದಕ್ಷಾಚ್ಛತಾಧಮಾಃ ।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚ ಮರೀಚಿಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ ॥ ೨೨ ॥

ಪುಲಸ್ತ್ಯಾಂಗಿರಸೌ ಚಾತ್ರಿರ್ವೈವಸ್ವತಮನುಸ್ತಥಾ ।
ನವ ವಹ್ನ್ಯವರಾ ಜ್ಞೇಯಾ ನಿರ್ಋತಿಃ ಪ್ರಾವಹೀ ತಥಾ ॥ ೨೩ ॥

ಮಿತ್ರತಾರೇ ಚ ಚತ್ವಾರೋ ವಸಿಷ್ಠಾದಧಮಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ವಿತ್ತಪೋ ವಿಘ್ನಪಶ್ಚೈವ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋಽಶ್ವಿನೌ ತಥಾ ॥ ೨೪ ॥

ಷಡಶೀತ್ಯುಕ್ತಶೇಷಾಸ್ತು ಶತಸ್ಥಾ ಮಿತ್ರತೋಽವರಾಃ ।
ಪ್ರಧಾನವಾಯುರ್ಮರುತೋ ರುದ್ರಾಶ್ಚ ವಸವೋ ಗುರುಃ ॥ ೨೫ ॥

ವಿಶ್ವೇದೇವಾಸ್ತಥಾದಿತ್ಯಾಃ ಪಿತೄಣಾಂ ಪತಯಸ್ತ್ರಯಃ ।
ಅಶ್ವಿನಾವೃಭವೋ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಸೋಮಪಾಯಿನಃ ॥ ೨೬ ॥

ಇತಿ ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪೇತು ಶತಸ್ಥಾ ಹಿ ನಿರೂಪಿತಾಃ ।
ವಿಷ್ಣುಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರೇಂದ್ರವಿವಸ್ವದ್ವರುಣಾನ್ ವಿನಾ ॥ ೨೭ ॥

ಷಡಾದಿತ್ಯಾಸ್ತ್ರಿನಯನಂ ವಿನಾ ರುದ್ರಾಸ್ತಥಾ ದಶ ।
ವಿನಾಽಗ್ನಿಂ ವಸವಃ ಸಪ್ತ ಪ್ರಾಣಂ ಚ ಪ್ರವಹಂ ವಿನಾ ॥ ೨೮ ॥

ಸಪ್ತಚತ್ವಾರಿಂಶದಪಿ ಮರುತೋ ಋಭುವರ್ಗಗಃ ।
ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ದಶ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಪಿತೃಪಾ ಸ್ವಯಮ್ ॥ ೨೯ ॥

ವಿತ್ತರಾಜ್ಞೋಪಮತ್ವೇನ ಜ್ಞೇಯಾ ಏತೇ ವಿವಕ್ಷಿತಾಃ ।
ತತಶ್ಚ ಮನವೋಽನುಕ್ತಾ ಚ್ಯವನೌಚಥ್ಯಸಂಜ್ಞಕೌ ॥ ೩೦ ॥

ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಪೃಥುಶ್ಚೈವ ದೌಷ್ಯಂತಿರ್ಭರತಸ್ತಥಾ ।
ಶಶಬಿಂದುಶ್ಚ ಮಾಂಧಾತಾ ಕಕುತ್ಸ್ಥಾದ್ಯಾಸ್ತಥಾಽಪರೇ ॥ ೩೧ ॥

ಸರ್ವೇ ತೇ ವಿಷ್ಣುನಾಽಽವಿಷ್ಟಾ ವಿಷ್ಣೋರ್ಭಿನ್ನಾಸ್ತಥೈವ ಚ ।
ಶತಾವರಾಶ್ಚ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಕರ್ಮದೇವಾ ಇತೀರಿತಾಃ ॥ ೩೨ ॥

ಬಲ್ಯಾದ್ಯಾ ಅಂತರಾಪ್ರಾಪ್ತದೇವತಾ ಕರ್ಮದೇವತಾಃ ।
ಪಿತೄಣಾಂ ಸಪ್ತಕಂ ಯತ್ ತು ಕರ್ಮದೇವಸಮಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ॥ ೩೩ ॥

ಗಂಗಾಪರ್ಜನ್ಯಸಂಜ್ಞಾಶ್ಚ ರೋಹಿಣೀ ಶಾಮಲಾ ವಿರಾಟ್ ।
ಪಾವಕಾದಧಮಾಃ ಷಟ್ ಸ್ಯುಃ ಸ್ವಾಹಾಯಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ ॥ ೩೪ ॥

ಕೇಚಿತ್ ಪರ್ಜನ್ಯತೋ ನೀಚಾಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾಽಧಮಾ ಮತಾ ।
ಬುಧಃ ಸ್ವಾಹಾಧಮಃ ಪ್ರೋಕ್ತಸ್ತಸ್ಮಾನ್ನ್ಯೂನಾ ಸ್ಮೃತಾ ಹ್ಯುಷಾಃ ॥ ೩೫ ॥

ಉಷಸಸ್ತು ಶನಿರ್ನ್ಯೂನಸ್ತಸ್ಮಾನ್ನ್ಯೂನೋ ಹಿ ಪುಷ್ಕರಃ ।
ತತಸ್ತು ತುಂಬುರುಮುಖಾ ಋಷಯಶ್ಚೋರ್ವಶೀಮುಖಾಃ ॥ ೩೬ ॥

ಅನಾಖ್ಯಾತಾದೇವತಾಸ್ತು ಜಾತಾ ದೇವಕುಲೇ ಚ ಯಾಃ ।
ಆಜಾನದೇವತಾಸ್ತಾಶ್ಚ ಕರ್ಮಜೇಭ್ಯಃ ಶತಾವರಾಃ ॥ ೩೭ ॥

ಆಜಾನೇಭ್ಯಸ್ತು ಪಿತರಃ ಸಪ್ತೇಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಶತಾವರಾಃ ।
ಸ್ವಮುಖೇನೈವ ದೇವೈರ್ಯೇ ಆಜ್ಞಾಪ್ಯಾಃ ಸರ್ವದಾ ಗಣಾಃ ॥ ೩೮ ॥

ಆಜಾನಾ ದೇವಗಂಧರ್ವಾ ಯೇ ತ್ವನ್ಯಮುಖಗೋಚರಾಃ ।
ಮಾನುಷಾಸ್ತೇ ಚ ಗಂಧರ್ವಾ ವಿಜ್ಞೇಯಾಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ ॥ ೩೯ ॥

ತದನ್ಯೇ ಮಾನುಷಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ಕ್ರಮಾಚ್ಛತಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ಜ್ಞಾನಾನಂದಸ್ವರೂಪಾಸ್ತೇ ಸರ್ವದೋಷವಿವರ್ಜಿತಾಃ ॥ ೪೦ ॥

ಕ್ರಿಯಾಸುಃ ಕರುಣಾಂ ನಿತ್ಯಂ ಮಯಿ ತೇಭ್ಯೋ ನಮೋ ನಮಃ ।
ಬಹುಧೋಕ್ತಿವಿರುದ್ಧತ್ವಂ ನಿರ್ಣಯೇ ತ್ವಪಹಸ್ತಿತಮ್ ॥ ೪೧ ॥

ನೃಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯವರ್ಯಾಣಾಮನಂತಾಖ್ಯೇನ ಸೂನುನಾ ।
ಉಪಾಂತ್ಯೇನ ಚತುರ್ಥೇನ ತಾರತಮ್ಯಂ ಶುಭಂ ಹರೇಃ ॥ ೪೨ ॥

ದೇವತಾಮುನಿಮುಖ್ಯಾನಾಮುಕ್ತಂ ಪ್ರೀತ್ಯೈ ಗುರೋಸ್ತಥಾ ।
ಸಂಶಯಾಜ್ಞಾನಮೋಹಾದಿ ಯತ್ಸಂಗಾನ್ನಶ್ಯತಿ ಧ್ರುವಮ್ ॥ ೪೩ ॥

ತೇಷಾಂ ಗುರೂಣಾಂ ಸತ್ಸಂಗಃ ಕಾಲೇಽನಂತೇಽಪಿ ಮೇ ಭವೇತ್ ।
ತೇಷಾಂ ಸತ್ಸಂಗತಿರ್ಭೂಯಾದತುಲ್ಯೋಽನುಗ್ರಹಸ್ತಥಾ ।
ಶುಶ್ರೂಷಾದೇಶ್ಚ ಘಟನಾ ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರೇಽಪಿ ನಃ ॥ ೪೪ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಿಖಿಲವಿದ್ವದ್ವಂದಿತಚರಣ ಶ್ರೀಮನ್ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯಚರಣನಲಿನ ಚಂಚರೀಕೇನ ಅನಂತವರನಾಮಿನಾ ವಿರಚಿತ ತಾರತಮ್ಯಪಾರಿಜಾತಃ ॥

★★★★★

೭೩. ತಾರತಮ್ಯರತ್ನಮಾಲಾ (ಶ್ರೀಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯಶಿಷ್ಯಕೃತಾ)

ದಶಹೃದಯನಿವಾಸೀ ವಾಸವೀಸೂನುದೇವಃ
ಗುಣಗಣಪರಿಪೂರ್ಣೋ ವ್ಯಾಸರೂಪೋ ರಮೇಶಃ ।
ಭವಭಯಪರಿಹಾರೀ ವೇದವೇದ್ಯೋಽಖಿಲೇಶೋ .
ಮಮ ಪರಮವಿಭೂತ್ಯೈ ಭಾವಯೇ ತಂ ಹಯಾಸ್ಯಮ್ ॥ ೧ ॥

ನಂದತೀರ್ಥಮುನಿಂ ನತ್ವಾ ಜಯರಾಜಮುನೀನಪಿ
ವಿದ್ಯಾಗುರುಂ ಶ್ರೀನಿವಾಸಂ ವ್ಯಾಕರಿಷ್ಯೇ ಯಥಾಮತಿ ।
ತಾರತಮ್ಯಂ ಚ ಭಕ್ತಾನಾಂ ಹರೇರಾನಂದರೂಪಿಣಃ
ತೇಷಾಮೇವಾನುಗ್ರಹೇಣ ಈಶಾನುಗ್ರಹಯೋಗಿನಾಮ್ ॥ ೨ ॥

ಸರ್ವೇಷಾಮುತ್ತಮೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವಲೋಕವಿಲಕ್ಷಣಃ ।
ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಭಿಃ ಪೂರ್ಣೋ ನಿರ್ದೋಷಃ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಮಾನ್ ॥ ೧ ॥

ತತೋಽನಂತಗುಣೈರ್ಹೀನಾ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಾ ಸುಖಾತ್ಮಿಕಾ ।
ತದಧೀನಾ ರಮಾದೇವೀ ತಮುಪಾಸ್ತೇ ಚ ಸರ್ವದಾ ॥ ೨ ॥

ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಕೋಟಿಗುಣೈರ್ಹೀನೌ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾ ಚ ಸರ್ವದಾ ।
ತಾಭ್ಯಾಂ ಶತಗುಣೈರ್ಹೀನೇ ತತ್ಪತ್ನ್ಯೌ ಶಬ್ದದೇವತೇ ॥ ೩ ॥

ಸರಸ್ವತೀಭಾರತೀಭ್ಯಾಂ ಹೀನಾಃ ಶತಗುಣೈಃ ಸದಾ ।
ಸದಾಶಿವಃ ಶೇಷವೀಂದ್ರೌ ಭಕ್ತಾಭೀಷ್ಟಪ್ರದಾಯಕಾಃ ॥ ೪ ॥

ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಲಕ್ಷಣಾ ಚ ನೀಲಾ ಜಾಂಬವತೀ ತಥಾ ।
ಕಾಲಿಂದೀ ಚೈವ ಭದ್ರಾ ಚ ಷಟ್ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಪುರುಷಸ್ಯ ವೈ ॥ ೫ ॥

ಶೇಷಾದಿಭ್ಯಃ ಪಂಚನ್ಯೂನಾಃ ಸೃತೌ ಮುಕ್ತೌ ಚ ಸರ್ವದಾ ।
ಏತಾಭ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣನ್ಯೂನಾಃ ಸೌಪರ್ಣೀ ವಾರುಣೀ ತಥಾ ॥ ೬ ॥

ಪಾರ್ವತೀ ವೀಶಶೇಷೇಶಪತ್ನ್ಯೋಽವಂತು ಸದಾ ಮುದಾ।
ತಾಭ್ಯೋ ವಜ್ರಧರಃ ಕಾಮೋ ದಶನ್ಯೂನೌ ಚ ಸರ್ವದಾ ॥ ೭ ॥

ತಾಭ್ಯಾಂ ದಶಗುಣನ್ಯೂನಃ ಪ್ರಾಣೋಽಹಂಕಾರನಾಮಕಃ।
ಪ್ರಾಣಾದ್ದಶಗುಣನ್ಯೂನಾಃ ಶಚೀರತ್ಯೌ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ।
ದಕ್ಷೋಽನಿರುದ್ಧೋ ಸ್ವಾಯಂಭುಮನುರಿತ್ಯಾಹ ವೇದವಾಕ್ ॥ ೮ ॥

ಬೃಹಸ್ಪತೇಃ ಪಂಚನ್ಯೂನೋ ಮಾರುತಃ ಪ್ರವಹಾತ್ಮಕಃ।
ಪ್ರವಹಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾನ್ಯೂನಾಃ ಸೂರ್ಯಾಚಂದ್ರಮಸೌ ತಥಾ ॥ ೯ ॥

ಮನುಪತ್ನೀ ಶತರೂಪಾ ಯಮಶ್ಚತ್ವಾರ ಏವ ಹಿ।
ಸೂರ್ಯಾದಿಭ್ಯೋಽಧ್ಯರ್ಧಹೀನೋ ವರುಣೋ ವಾರಿದೇವತಾ ॥ ೧೦ ॥

ವಾರಿದೇವಾತ್ ಪಾದಹೀನೋ ನಾರದೋ ಮುನಿಸತ್ತಮಃ।
ಅಗ್ನಿಮುಖ್ಯೋ ಭೃಗುರಪಿ ಪ್ರಸೂತಿಶ್ಚೇತಿ ತತ್ ತ್ರಯಮ್ ॥ ೧೧ ॥

ನಾರದಾನ್ನ್ಯೂನಮಿತಿ ಚ ಕಿಂಚಿದ್ವೇದವಿದೋ ವಿದುಃ।
ಮರೀಚಿರತ್ರಿಃ ಪುಲಹಃ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಕ್ರತುರೇವ ಚ ॥ ೧೨ ॥

ವೈವಸ್ವತೋ ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚ ಗಾಧಿಪುತ್ರೋಽಂಗಿರಾ ಇತಿ।
ಪ್ರಸೂತಿತಃ ಸರ್ವ ಏತೇ ಹ್ಯಧಮಾ ದ್ವಿಗುಣೇನ ವೈ ॥ ೧೩ ॥

ವಿತ್ತಪೋ ಗಣಪಶ್ಚೈವ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಸ್ತಥೈವ ಚ।
ಅಶ್ವಿನಾವುಕ್ತಶೇಷಾಶ್ಚ ನ್ಯೂನಾ ದ್ವಿಗುಣತಸ್ತತಃ ॥ ೧೪ ॥

ಮರುದ್ರುದ್ರಾದಿತ್ಯವಸುವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ।
ಋಭ್ವಶ್ವಿನೌ ಚ ರೋದಸ್ಯೌ ಪಿತೃಪಾಶ್ಚ ಶತಂ ಸುರಾಃ ॥ ೧೫ ॥

ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಶ್ಚ ಪ್ರವಹೋ ಹ್ಯಾಹಂಕಾರಿಕ ಏವ ಚ।
ರುದ್ರೋ ವಿವಸ್ವಾನ್ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ಮಿತ್ರೋ ವರುಣ ಏವ ಚ ॥ ೧೬ ॥

ಇಂದ್ರೋ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚಾಗ್ನಿಸೂರ್ಯೌ ಶಶೀ ತಾರಾಪತಿಸ್ತಥಾ।
ಉತ್ತಮತ್ವೇನ ಗಣಿತಾಃ ಶತದೇವೇಷು ವೈ ಸದಾ ॥ ೧೭ ॥

ಉಕ್ತಾತಿರಿಕ್ತಾಃ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಗಣಮರ್ತ್ಯಾದಿಭಿಃ ಸಮಾಃ।
ಏತೇಷಾಂ ಚ ಸಮತ್ವಂ ತು ಪ್ರಾಯಃ ಕಾಮೇಂದ್ರವತ್ ಸ್ಮೃತಮ್ ॥ ೧೮ ॥

ಏತೇಭ್ಯೋ ಹ್ಯವರಾಃ ಕರ್ಮದೇವಾಃ ಪ್ರಾಪ್ತಸುವೈಭವಾಃ।
ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಪೃಥುಶ್ಚೈವ ದೌಷ್ಯಂತಿರ್ಭರತಸ್ತಥಾ ॥ ೧೯ ॥

ಶಶಬಿಂದುಃ ಕಕುತ್ಸ್ಥಾದ್ಯಾಃ ಮಾಂಧಾತಾ ಚ ಬಲಿಸ್ತಥಾ ।
ಅದ್ಭುತಃ ಶಂಭುವಿದ್ಧೃತೌ ಋತಧಾಮಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ॥ ೨೦ ॥

ಶುಚಿಶ್ಚ ಸಪ್ತ ಪಿತರಃ ದೇವತಾ ನವಕೋಟಯಃ ।
ಪ್ರಹ್ಲಾದಾದ್ಯಾಃ ಪಾವಕಶ್ಚ ರೈವತಶ್ಚಾಕ್ಷುಷಾದಯಃ ॥ ೨೧ ॥

ಏಕಾದಶಾಂತರೇಶಾಶ್ಚ ಚ್ಯವನೋಚಥ್ಯಸಂಜ್ಞಕೌ ।
ಪ್ರಿಯವ್ರತೋ ಗಯಶ್ಚೈವ ತುಂಬುರುರ್ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಕಃ ॥ ೨೨ ॥

ಹಾಹಾಹೂಹೂಶ್ಚಿತ್ರರಥಪೂರ್ವಕಾ ಹ್ಯಷ್ಟಗಾಯಕಾಃ ।
ಉರ್ವಶೀಮೇನಕಾದ್ಯಾಶ್ಚ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ನವತಿರುಜ್ಜ್ವಲಾಃ ॥ ೨೩ ॥

ಸನಕಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಮುನಯಃ ಕರ್ಮದೇವಾ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ನ್ಯೂನಾಶ್ಚ ಕರ್ಮದೇವೇಭ್ಯೋ ಗಂಗಾ ಸಂಜ್ಞಾ ಚ ರೋಹಿಣೀ ॥ ೨೪ ॥

ವಿರಾಡ್ಯಮೀ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯಃ ಸಮಾ ಹ್ಯೇತೇ ಪರಸ್ಪರಮ್ ।
ತತೋ ನ್ಯೂನಾ ಜಯಾದ್ಯಾಶ್ಚ ವೈಕುಂಠದ್ವಾರಪಾಃ ಶುಭಾಃ ॥ ೨೫ ॥

ತತಃ ಸ್ವಾಹಾ ಹ್ಯಗ್ನಿಭಾರ್ಯಾ ತತೋ ಜಲಮಯೋ ಬುಧಃ ।
ಉಷಾ ನಾಮ್ನ್ಯಶ್ವಿಭಾರ್ಯಾ ಬುಧಾದೂನಾ ಶನಿಸ್ತತಃ ॥ ೨೬ ॥

ತತಃ ಪುಷ್ಕರನಾಮಾ ಚ ಜನಾನಾಂ ಕರ್ಮರಕ್ಷಕಃ ।
ತತ ಆಜಾನದೇವಾಶ್ಚ ಋಷಯಃ ಶತಕೋಟಯಃ ॥ ೨೭ ॥

ಶತನ್ಯೂನಾ ದ್ವಿನವತಿಗಂಧರ್ವಾಶ್ಚಾಪ್ಸರಸಸ್ತಥಾ ।
ಏತೇ ಶತಗುಣನ್ಯೂನಾಃ ಕರ್ಮದೇವೇಭ್ಯ ಏವ ಚ ॥ ೨೮ ॥

ಏಭ್ಯೋ ನ್ಯೂನಾಃ ಶತಗುಣೈಃ ಪಿತರಶ್ಚಿರಸಂಜ್ಞಕಾಃ ।
ಏತೇಭ್ಯೋ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತನ್ಯೂನಾಃ ಸದೈವ ಹಿ ॥ ೨೯ ॥

ಸಮಾಶ್ಚ ದೇವಗಂಧರ್ವೈಃ ಸಿದ್ಧಚಾರಣಕಿನ್ನರಾಃ ।
ವಿದ್ಯಾಧರಾ ಯಕ್ಷನಾಗವೇತಾಲಾದ್ಯಾಃ ಶುಭಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೩೦ ॥

ತೇಭ್ಯೋ ನ್ಯೂನಾಃ ಶತಗುಣೈರ್ಗಂಧರ್ವಾ ಮಾನುಷಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ತೇಭ್ಯೋಽಧಮಾ ಶತಗುಣೈಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನ ಏವ ಚ ॥ ೩೧ ॥

ವಿಪ್ರಾಶ್ಚ ಚಕ್ರವರ್ತಿಭ್ಯೋ ನ್ಯೂನಾಃ ಶತಗುಣೈಃ ಸದಾ ।
ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯೋ ಹೀನಗುಣಾ ಶೂದ್ರಾದ್ಯಾ ಉತ್ತಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೩೨ ॥

ತೇಭ್ಯೋಽಧಮಾಃ ಪಶುಪಕ್ಷಿರೂಪಾ ಜಂಗಮಜಂತವಃ ।
ತೇಭ್ಯೋ ನೀಚಾಃ ಸ್ಥಾವರಾಶ್ಚ ಸರ್ವೇ ತೇ ಮುಕ್ತಿಭಾಗಿನಃ ॥ ೩೩ ॥

ಏವಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ತಾರತಮ್ಯಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪರಮಯಾ ಯುತಾಃ ।
ಆರಾಧ್ಯ ಶ್ರೀವಾಸುದೇವಂ ಮುಕ್ತಿಭಾಜೋ ಭವಂತಿ ಹಿ ॥ ೩೪ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯಶಿಷ್ಯೇಣ ರಚಿತಾಮಿಮಾಮ್ ।
ಮಾಲಾಂ ತರತಮತ್ವಸ್ಯ ಹ್ಯರ್ಪಯೇದ್ಗುರುರಚ್ಯುತೇ ॥ ೩೫ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯಶಿಷ್ಯಕೃತ ತಾರತಮ್ಯರತ್ನಮಾಲಾ ॥

★★★★★

೭೪. ತಾರತಮ್ಯಪ್ರಬಂಧಃ (ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯಸೂನುಕೃಷ್ಣಪ್ರಣೀತಃ)

ಶ್ರೀಶಂ ನಾರಾಯಣಂ ದೇವಮಾನಂದಾದಿಗುಣಾರ್ಣವಮ್ ।
ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕರ್ತಾರಂ ದೋಷದೂರಂ ನಮಾಮ್ಯಹಮ್ ॥ ೧ ॥

ರಮಾಬ್ರಹ್ಮಾದಿಕಾನ್ ದೇವಾನ್ ನತ್ವಾ ತತ್ಕರುಣಾಬಲಾತ್ ।
ತದ್ಗುಣಾನಾಂ ತಾರತಮ್ಯಮುಚ್ಯತೇ ಮದ್ಗುರೂದಿತಮ್ ॥ ೨ ॥

ಸದಾಗಮಜ್ಞೈಸ್ತೈರೇವ ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಬುದ್ಧಿಭಿಃ ।
ತದ್ವಕ್ತುಕಾಮೇಽಪ್ಯಲ್ಪಜ್ಞೇ ಮಯಿ ಕುರ್ವಂತು ತೇ ಕೃಪಾಮ್ ॥ ೩ ॥

ಆರ್ಯನಾರಾಯಣಾರ್ಯಾಣಾಂ ತನಯಃ ಕೃಷ್ಣಕೋವಿದಃ ।
ತಾರತಮ್ಯಂ ಯಥಾಬುದ್ಧಿ ವದಾಮಿ ವಿದುಷಾಂ ಮುದೇ ॥ ೪ ॥

ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮೋಽನಂತಗುಣಪೂರ್ಣಃ ಶ್ರುತೌ ಶ್ರುತಃ ।
ಅನಂತಗುಣತಸ್ತಸ್ಮಾದವರಾ ಸಕಲೈರ್ಗುಣೈಃ ॥ ೫ ॥

ವಿಷ್ಣೋರ್ಭಾರ್ಯಾ ರಮಾ ದೇಶಕಾಲವ್ಯಾಪ್ತೌ ತು ತತ್ಸಮಾ ॥ ೬ ॥

ದಕ್ಷಿಣಾಖ್ಯಾ ಸ್ವಯಂ ದೇವೀ ಸ್ವಸ್ಯಾ ಏವೋತ್ತಮಾ ಮತಾ ।
ಪ್ರೋಕ್ತೌ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ವಾಯುಶ್ಚ ಸಮೌ ಕೋಟಿಗುಣಾಧಮೌ ॥ ೭ ॥

ಮುಕ್ತಾವಪಿ ಚ ಸಂಸಾರೇ ತತೋಽನಂತಗುಣಾಧಮೌ ।
ವರ್ಣತಃ ಪದತೋ ವಾಯುಃ ಕಿಂಚಿದೂನೋ ವಿಧೇಃ ಸ್ಮೃತೌ ॥ ೮ ॥

ಸರಸ್ವತೀ ಭಾರತೀ ಚ ವಿಧೇಃ ಶತಗುಣಾಧಮೇ ।
ಮುಕ್ತೌ ಸ್ಮೃತೌ ಭಾರತೀ ತು ಸರಸ್ವತ್ಯಧಮಾಲ್ಪತಃ ॥ ೯ ॥

ವಾಗ್ರೂಪಿಕಾಯಾಃ ಸ್ವಸ್ಯಾಸ್ತು ವರಿಷ್ಠಾ ಋಕ್ಸ್ವರೂಪಿಣೀ ।
ಸುಪರ್ಣಶೇಷರುದ್ರಾಶ್ಚ ತಾಭ್ಯೋ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೧೦ ॥

ತತ್ರೇದಾನೀಂ ಕಿಂಚಿದೂನೋ ರುದ್ರಃ ಶೇಷತ್ವಮೇಷ್ಯತಿ ।
ನೀಲಾ ಭದ್ರಾ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಕಾಲಿಂದೀ ಲಕ್ಷಣಾ ಹರೇಃ ॥ ೧೧ ॥

ಭಾರ್ಯಾಃ ಜಾಂಬವತೀತುಲ್ಯಾಸ್ತಾಸು ಜಾಂಬವತೀ ವರಾ ।
ಶ್ರೀವಿಶೇಷಾವೇಶಕಾಲೇ ಶೇಷಾದಿಸದೃಶಾ ಮತಾ ॥ ೧೨ ॥

ಶ್ರೀವಿಶೇಷಾವೇಶಹೀನಾಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ಸೌಪರ್ಣೀ ವಾರುಣೀ ಚೋಮಾ ನೀಲಾದೇಃ ... ಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೧೩ ॥

ತತ್ರೇದಾನೀಂ ಕಿಂಚಿದೂನಾ ವಾರುಣೀತ್ವಮುಮೈಷ್ಯತಿ ।
ಶಕ್ರಕಾಮಾ ಉಮಾದಿಭ್ಯೋ ದಶ ನ್ಯೂನಾ ಉಭಾವಪಿ ॥ ೧೪ ॥

ಪ್ರಾಯಃ ಸಮೌ ಕಾಮ ಇಂದ್ರಾದೂನಃ ಕತಿಪಯೈರ್ಗುಣೈಃ ।
ಸುಪರ್ಣಶೇಷರುದ್ರಾದೇಃ ಸದಾ ದಶಗುಣಾಧಮೌ ॥ ೧೫ ॥

ತೈಜಸಾಹಂಭವಃ ಪ್ರಾಣಃ ಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ದಶಗುಣಾಧಮಃ ।
.....ಪಃ ಸನಕಾದ್ಯಾಶ್ಚ(++) ಮೇವಾಧಮಾಃ ಮತಾಃ ॥ ೧೬ ॥

ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಮನುರ್ದಕ್ಷಃ ಶಚೀ ರತಿಗುರೂ ತಥಾ ।
ಅನಿರುದ್ಧಃ ಸಮಾಃ ಸರ್ವೇ ತೈಜಸಾತ್ ತು ದಶಾಧಮಾಃ ॥ ೧೭ ॥

ಅನಿರುದ್ಧಾದ್ರತಿಃ ಕಿಂಚಿದಧಿಕೋಕ್ತಾ...................... ।
ಮುಕ್ತೌ ಸ್ಮೃತಾವಿಂದ್ರದೇವಾತ್ .... ॥ ೧೮ ॥

ಸ್ವಾಯಂಭುವಾದೇಃ ಪ್ರವಹೋ ವಾಯುಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಃ ।
ಶುಕ್ರಃ ಕಾಷ್ಯಭೃತಾಮೀಶಃ ಗುರೋರವರ ಈರಿತಃ ॥ ೧೯ ॥

ಯಮಶ್ಚ ಶತರೂಪಾ ಚ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೌ ಸಮಾ ಮತಾಃ ।
ಶತರೂಪಾ ವಿಧೇಃ ಕಿಂಚಿದಧಿಕೋಕ್ತಾ ತದಾಶ್ರಯಃ ॥ ೨೦ ॥

ಪ್ರವಾಹಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾನ್ನ್ಯೂನಾ ..... ದಶಾಧಮಾ ।
ಆವಹೋ ವಿವಹಶ್ಚೈವಮುದ್ವಹಃ ಸಂವಹಸ್ತಥಾ ॥ ೨೧ ॥

ಪ್ರವಹಃ ಪರಾವಹಶ್ಚೈವ ಪರೀವಾಹಸ್ತಥೈವ ಚ ।
ಪ್ರಧಾನಮರುತಃ ಸಪ್ತ ತೇಷು ಪ್ರವಹಮಾರುತಮ್ ॥ ೨೨ ॥

ವಿನಾ ಸರ್ವೇ ಸಮಾಃ ಷಟ್ ತೇ ಯಮಾದೇರವರಾ ಮತಾಃ ।
ಯಮಾದೇರ್ವರುಣೋ ಹ್ಯರ್ಧಗುಣೋನೋ ನಾರದಾಧಿಕಃ ॥ ೨೩ ॥

ಭೃಗುರಗ್ನಿಃ ಪ್ರಸೂತಿಶ್ಚ ವರುಣಾತ್ ಪಾದಗುಣಾವರಾಃ।
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ವರುಣಾದವರೇ ಪರಿಕೀರ್ತಿತೇ।
ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗಿರಸೌ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ ॥ ೨೪ ॥

ವಸಿಷ್ಠವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೌ ಚ ವೈವಸ್ವತಮನುರ್ನವ।
ವಹ್ನ್ಯಾದೇರವರಾ ನಿತ್ಯಂ ಮಿತ್ರಾದೇರುತ್ತಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೨೫ ॥

ಯಮಾನುಜೋಽನ್ಯಃ ಕಾಲಾಖ್ಯೋ ವಹ್ನ್ಯಾದೇರವರೋ ಮತಃ।
ಮಿತ್ರಾದಿತ್ಯೋ ನಿರ್ಋತಿಶ್ಚ ತಾರಾ ಚ ಪ್ರಾವಹೀ ಸಮಾಃ ॥ ೨೬ ॥

ಮರೀಚ್ಯಾದ್ಯವರಾಃ ಸರ್ವೇ ವಹ್ನ್ಯಾದೇರ್ದ್ವಿಗುಣಾವರಾಃ।
ಆಕಾಶದೇವತಾ ವಿಘ್ನವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಾ ಉಭೌ ಸಮೌ ॥ ೨೭ ॥

ಮಿತ್ರಾದೇರವರೌ ಜ್ಞೇಯೌ ಭೂತವಾಯೋರ್ವರೌ ಮತೌ।
ಅಂತರಿಕ್ಷಾಭಿಮಾನೀ ಯೋ ವಿಘ್ನಸೂನುರುದಾಹೃತಃ ॥ ೨೮ ॥

.... ವಿಘ್ನಾಸ್ತ್ವದಿತರೇ ವಿಘ್ನೇಶಾದವರಾ ಮತಾಃ।
ಪ್ರಧಾನವಾಯುರ್ವಸವೋ ರುದ್ರಾದಿತ್ಯಾ ಮರುದ್ಗಣಾಃ ॥ ೨೯ ॥

ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ಋಭುರ್ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಶ್ವಿನೌ ತಥಾ।
ವಿಶ್ವೇದೇವಾಶ್ಚ ಪಿತರಃ ಶತಸ್ಥಾ ದೇವತಾ ಮತಾಃ ॥ ೩೦ ॥

ದ್ರೋಣಃ ಪ್ರಾಣೋ ಧ್ರುವೋಽರ್ಕೋಽಗ್ನಿರ್ದೋಷೋ ವಸ್ತುರ್ವಿಭಾವಸುಃ।
ಪ್ರಧಾನಾಗ್ನಿಮೃತೇ ಸಪ್ತ ವಸವಶ್ಚ ಸಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೩೧ ॥

ರೈವತೋಽಜೋ ಭವೋ ಭೀಮೋ ವಾಮ ಉಗ್ರೋ ವೃಷಾಕಪಿಃ।
ಅಜೈಕಪಾದಹಿರ್ಬುಧ್ನಿರ್ಬಹುರೂಪೋ ಮಹಾನಿತಿ ॥ ೩೨ ॥

ಉಮಾಪತಿಂ ವಿನಾ ರುದ್ರಂ ಪಂಚ ರುದ್ರಾಃ ಸಮಾ ಮತಾಃ।
ಧಾತಾಽರ್ಯಮಾ ಚ ಮಿತ್ರಶ್ಚ ವರುಣಶ್ಚಂದ್ರ ಏವ ಚ ॥ ೩೩ ॥

ವಿವಸ್ವಾನಥ ಪೂಷಾ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯಾ .... । (?)
ಭಗಸ್ತ್ವಷ್ಟಾ ಚ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ಹ್ಯಾದಿತ್ಯಾ ದ್ವಾದಶೇರಿತಾಃ ॥ ೩೪ ॥

ಮಿತ್ರಂ ಚ ವರುಣಂ ಚೇಂದ್ರಂ ವಿವಸ್ವಂತಂ ತಥೈವ ಚ।
ಪರ್ಜನ್ಯವಿಷ್ಣುಂ ಸಂತ್ಯಜ್ಯ ಷಡಾದಿತ್ಯಾಃ ಸಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೩೫ ॥

ಪ್ರಾಣೋಽಪಾನಸ್ತಥಾ ವ್ಯಾನ ಉದಾನಶ್ಚ ಸಮಾನಕಃ।
ನಾಗಶ್ಚ ಕೃಕಲಃ ಕೂರ್ಮೋ ದೇವದತ್ತೋ ಧನಂಜಯಃ ॥ ೩೬ ॥

ಪ್ರವಹೋ ವಿವಹಃ ಸಂಯುಃ ಸಂವಹಶ್ಚ ಪರಾವಹಃ ।
ಉದ್ವಹಶ್ಚಾವಹಃ ಶಂಕುಃ ಕಾಲಃ ಶ್ವಾಸೋಽನಿಲೋಽನಲಃ ॥ ೩೭ ॥

ಪ್ರತಿಭಃ ಕುಮುದಃ ಕಾಂತಃ ಶುಚಿಃ ಶ್ವೇತೋಽಜಿತೋ ಗುರುಃ ।
ಸಂಜ್ಞಾಪ್ರವರ್ತಕಃ ಕೀಲೋ ದಿತಿಃ ಸೌಮ್ಯಃ ಕಪಿರ್ಜಡಃ ॥ ೩೮ ॥

ಮಂಡುಕಃ ಸಂತತಃ ಸಿದ್ಧಃ ರಕ್ತಃ ಕೃಷ್ಣಃ ಪಿಕಃ ಶುಕಃ ।
ಮತಿರ್ಭೀಮೋ ಹನುಃ ಪಿಂಗೋಽಹಂಪ್ರಾಣಃ ಕಂಪನಸ್ತಥಾ ॥ ೩೯ ॥

ಸಪ್ತಸಪ್ತಕಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಮರುತೋಽಮೀ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ಪ್ರಧಾನಮರುತಂ ಪ್ರಾಣಂ ತೈಜಸಂ ಚ ವಿನಾ ಸಮಾಃ ॥ ೪೦ ॥

ಚಕ್ರವಾಯೋರ್ವಂಶವಾಯುರ್ಮರುದ್ಗಂಧರ್ವನಾಮವಾನ್ ।
ವರೋಽಂತರಿಕ್ಷಣಸ್ತಸ್ಮಾದಂತರಿಕ್ಷಾಧಿಕೋ ಮರುತ್ ॥ ೪೧ ॥

ಋಭವೋ ನಾಮ ತಪಸಾ ಸೋಮಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾ ಸಹಸ್ರಶಃ ।
ಅಶ್ವಿನೌ ಪ್ರಾಣನಾಮಾನೌ ಅನ್ಯೋನ್ಯಸದೃಶೌ ಮತೌ ॥ ೪೨ ॥

ಸತ್ಯೋ ವಸುಃ ಕ್ರತುರ್ದಕ್ಷಃ ಕಾಮಃ ಕಾಲೋ ಧೂರಿಲೋಚನೌ ।
ಪುರೂರವಾರ್ದ್ರವಾಶ್ಚೈವ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಅಮೀ ಸಮಾಃ ॥ ೪೩ ॥

ಅಗ್ನಿಷ್ವಾತ್ತಾ ಬರ್ಹಿಷದಃ ಸೋಮ್ಯಾಃ ಪಿತರ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ಸಾಗ್ನಯೋಽನಗ್ನಯಶ್ಚೇತಿ ಪಿತರಃ ಸಪ್ತ ಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೪೪ ॥

ಪಿತರಸ್ತೇಷು .... ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ಜಯಂತಶ್ಚ ತಥಾ ಶಂಭುಃ ಪಾದಯೋಸ್ತೌ ನಿಯಾಮಕೌ ॥ ೪೫ ॥

ಚ್ಯವನೋಚಥ್ಯನಾಮಾನೌ ವಿಪ್ರೌ ರಾಜಾಧಿಕೌ ಮತೌ ।
ವಿಘ್ನಾದೇರವರಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಕರ್ಮಜಾ ಉತ್ತಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೪೬ ॥

ಸ್ವಾಯಂಭುವಃ ಸ್ವಾರೋಚಿಷೋತ್ತಮತಾಪಸರೈವತಾಃ ।
ಚಾಕ್ಷುಷಃ ಶ್ರಾದ್ಧದೇವಶ್ಚ ಸಾವರ್ಣಿಮನುರಷ್ಟಮಃ ॥ ೪೭ ॥

ದಕ್ಷಸಾವರ್ಣಿನಾಮಾ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಸಾವರ್ಣಿರೇವ ಚ ।
ಧರ್ಮಸಾವರ್ಣಿನಾಮಾಽಥ ರುದ್ರಸಾವರ್ಣಿನಾಮಕಃ ॥ ೪೮ ॥

ವೇದಸಾವರ್ಣಿನಾಮಾಸಾವಿಂದ್ರಸಾವರ್ಣಿರಂತಿಮಃ ।
ಏತೇ ಮನವ ಇತ್ಯುಕ್ತಾ ಯೇಷು ಸ್ವಾಯಂಭುವಂ ಮನುಮ್ ॥ ೪೯ ॥

ತಾಪಸಂ ಶ್ರಾದ್ಧದೇವಂ ಚ ವಿನಾ ಸರ್ವೇ ಸಮಾ ಮತಾಃ ।
ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಪೃಥುಶ್ಚೈವ ದೌಷ್ಯಂತಿರ್ಭರತಸ್ತಥಾ ॥ ೫೦ ॥

ಶಶಬಿಂದುಶ್ಚ ಮಾಂಧಾತಾ ಕಕುಸ್ಥಾದ್ಯಾಸ್ತಥಾಽಪರೇ ।
ಬಲ್ಯಾದ್ಯಾ ಅಂತರಾಪ್ರಾಪ್ತದೇವತಾಃ ಕರ್ಮದೇವತಾಃ ॥ ೫೧ ॥

ಪ್ರಿಯವ್ರತೋ ಗಯಶ್ಚೈವ ಕರ್ಮದೇವಸಮೌ ಮತೌ ।
ಸೋಮ್ಯಂ ಪಿತೃಸಮಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಪಿತರಃ ಷಟ್ ಚ ತಾದೃಶಾಃ ॥ ೫೨ ॥

ಯಜ್ಞಶ್ಚ ರೋಚನಶ್ಚೈವ ಸತ್ಯಜಿತ್ ತ್ರಿಶಿಖೋ ವಿಭುಃ ।
ಮಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನಾನಭಿಖ್ಯಾತಃ ಪುರಂದರಬಲೀ ತಥಾ ॥ ೫೩ ॥

ಅದ್ಭುತಶ್ಚ ತಥಾ ಶಂಭುಃ ವೈಧೃತಸ್ಯತಧಾಮಕಃ ।
ದಿವಸ್ಪತಿಃ ಶುಚಿಶ್ಚೈವ ಇಂದ್ರಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಶ್ಚತುರ್ದಶ ॥ ೫೪ ॥

ಯಜ್ಞನಾಮಾ ತು ಭಗವಾನ್ ರೋಚನೋ ವಾಯುರುಚ್ಯತೇ ।
ಸತ್ಯಜಿನ್ನಾಮಕೋ ಧರ್ಮಸ್ತ್ರಿಶಿಖೋ ವಿಭುರೇವ ಚ ॥ ೫೫ ॥

ದಸ್ರೌ ಮಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನ ಇಂದ್ರಃ ಪುರಂದರಪದೋದಿತಃ ।
ಏತಾನ್ ವಿನಾಽನ್ಯೇ ಬಲ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಕರ್ಮದೇವತಾಃ ॥ ೫೬ ॥

ಆರ್ಷಭೋ ಭರತಶ್ಚೈವ ಪಾವಕೋಽಗ್ನೇಃ ಸುತಸ್ತಥಾ ।
ಉಕ್ತಶೇಷಾನ್ಯದೇವಾಶ್ಚ ವಸ್ವಾದೇರವರಾ ಮತಾಃ ॥ ೫೭ ॥

ಪರ್ಜನ್ಯಗಂಗಾ ಸಂಜ್ಞಾ ಚ ರೋಹಿಣೀ ಶ್ಯಾಮಲಾ ವಿರಾಟ್ ।
ಷಡನ್ಯೋನ್ಯಂ ಸಮಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಮಿತ್ರಾತ್ ತು ದ್ವಿಗುಣಾವರಾಃ ॥ ೫೮ ॥

ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ಯವರಾಃ ಸರ್ವಾ ಉತ್ತಮಾ ಮತಾಃ ।
ಸ್ವಾಹಾ ಪ್ರಧಾನಾಗ್ನಿಭಾರ್ಯಾ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ ॥ ೫೯ ॥

ಉದಕಾತ್ಮಕೋ ಬುಧಸ್ತಸ್ಯಾ ಅವರಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ।
ಉಷಾ ನಾಮಾತ್ಮಿಕಾ ದೇವೀ ಸ್ವಾಹಾ ದಶಗುಣಾಧಮಾ ॥ ೬೦ ॥

ಪೃಥಿವ್ಯಾತ್ಮಾ ಶನಿಸ್ತಸ್ಯಾ ಅವರಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ।
ಕರ್ಮಾತ್ಮಾ ಪುಷ್ಕರೋ ದೇವಃ ಶನೇರವರ ಈರಿತಃ ॥ ೬೧ ॥

ಶತಂ ತಥಾ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ವಹ್ನಿಪುತ್ರಾಸ್ತು ಷೋಡಶ ।
ಪಿತೄಣಾಂ ಶತಮೇವಾತ್ರ ಹ್ಯಸುರಾಸ್ತ್ರಿಂಶದೇವ ಚ ॥ ೬೨ ॥

ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಸಾಂ ಚೈವ ದ್ವಿಶತಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಮ್ ।
ಉರ್ವಶೀ ಪೂರ್ವಚಿತ್ತಿಶ್ಚ ಸಹಜನ್ಯಾ ಚ ಮೇನಕಾ ॥ ೬೩ ॥

ವಿಶ್ವಾಚೀ ಚ ಘೃತಾಚೀ ಚ ಷಡೇವಾಪ್ಸರಸಾಂ ವರಾಃ ।
ಸಪ್ತ ತಿರ್ಯಕ್ಷು ರಕ್ಷಸ್ಸು ತ್ರಿಂಶಚ್ಚಾರಣಜಾತಿಷು ॥ ೬೪ ॥

ಶತಂ ಸಿದ್ಧಾಸ್ತಥಾಽನ್ಯಾಶ್ಚ ಸಪ್ತತಿಃ ಸರ್ವಜಾತಿಷು ।
ಊರ್ಧ್ವಸ್ರೋತಸ ಇತ್ಯುಕ್ತಾ ಋಷೀಣಾಂ ಚ ಶತಂ ತಥಾ ॥ ೬೫ ॥

ಅನಾಖ್ಯಾತಾ ದೇವತಾಸ್ತು ಜಾತಾ ದೇವಕುಲೇ ಚ ಯಾಃ ।
ಆಜಾನಜಾ ಇತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ದೇವಭೃತ್ಯಾ ಇತೀರಿತಾಃ ॥ ೬೬ ॥

ಪುಷ್ಕರಾದವರಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಕರ್ಮಜೇಭ್ಯಃ ಶತಾವರಾಃ ।
ಕೃಷ್ಣಪ್ರಿಯಾಶ್ಚ ಯಾ ಗೋಪ್ಯ ಆಜಾನಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾವರಾಃ ॥ ೬೭ ॥

ಪಿತರಶ್ಚಿರನಾಮಾನಃ ಸಪ್ತೋತ್ತರಶತಂ ವಿನಾ ।
ಕೃಷ್ಣಪ್ರಿಯಾಭ್ಯೋ ಗೋಪೀಭ್ಯಃ ಸರ್ವೇ ಪಂಚಗುಣಾವರಾಃ ॥ ೬೮ ॥

ತತಸ್ತು ದೇವಗಂಧರ್ವಾ ಅಷ್ಟೋತ್ತರಶತಂ ವಿನಾ ।
ಸ್ವಮುಖೇನೈವ ದೇವೈರ್ಯೇ ಆಜ್ಞಾಪ್ಯಾಃ ಸರ್ವದಾ ಗಣಾಃ ॥ ೬೯ ॥

ಋಷೀಣಾಂ ಶತಕಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಋಷಯಃ ಶತಕೋಟಯಃ ।
ಅಪ್ಸರಃಸ್ತ್ರೀಶತಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಶಿಷ್ಟಾ ಅಪ್ಸರಸಸ್ತಥಾ ॥ ೭೦ ॥

ಅಸುರಾ ಯಕ್ಷರಕ್ಷಾಂಸಿ ಚಾರಣಾಃ ಸಿದ್ಧಕಿನ್ನರಾಃ ।
ವಿದ್ಯಾಧರಾಶ್ಚ ಸಿದ್ಧಾಶ್ಚ ಭೂತಪ್ರೇತಪಿಶಾಚಕಾಃ ॥ ೭೧ ॥

ನಾಗಾಃ ಕಿಂಪುರುಷಾಶ್ಚೈವ ವೇತಾಲಾಶ್ಚೈವ ಗುಹ್ಯಕಾಃ ।
ಸ್ಕಂದ .... ವ ಭೈರವಾಃ ॥ ೭೨ ॥

ರೋಯಿನ್ಯಶ್ಚೈವ ಡಾಕಿನ್ಯಃ ಶಾಕಿನ್ಯಶ್ಚಾರಿಕಾ ಅಪಿ ।
ಅಪಸ್ಮಾರಾಶ್ಚ ಮೋಹಿನ್ಯೋ ವೈಷ್ಣವ್ಯೋ ದೇವತಾಧಮಾಃ ॥ ೭೩ ॥

ವೈದಿಕಾಶ್ಚೈವ ತಿರ್ಯಂಚಃ ಸರ್ವೇ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾಃ ।
.... ಪಿತೃಭ್ಯಶ್ಚ ಶತಾವರಾಃ ॥ ೭೪ ॥

ದೇವಪ್ರೇಷ್ಯಾಶ್ಚ ಗಂಧರ್ವಾ ಯೇ ವಾಽನ್ಯಮುಖಗೋಚರಾಃ ।
ತೇ ಹಿ ಮಾನುಷಗಂಧರ್ವಾ ಗಂಧರ್ವೇಭ್ಯಃ ಶತಾವರಾಃ ॥ ೭೫ ॥

ಯಸ್ತು ಸಾಧುಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಸ್ತಸ್ಯೈಷಾಽಪ್ಯಖಿಲಾ ಮಹೀ ।
ತ್ರೇತಾಯುಗೇ ಚಕ್ರವರ್ತೀ ಯದಾ ಮುಕ್ತಸ್ತು ಸಂಸೃತೇಃ ॥ ೭೬ ॥

ಏಕಾನಂದಸ್ವರೂಪೋಽಸೌ ಮಾನುಷೋ ಮುಕ್ತ ಇಷ್ಯತೇ ।
ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಗಣಾತ್ .... ಶತಗುಣಾಧಮಃ ॥ ೭೭ ॥

ಮರ್ತ್ಯೋತ್ತಮಸ್ತತೋ ವಿಪ್ರಾಃ ಕ್ಷಿತಿಪೇಭ್ಯಃ ಶತಾವರಾಃ ।
ಮುಕ್ತಸಂಗಾ .... ಹೀನಃ ಸ್ವಕರ್ಮಣಾ ॥ ೭೮ ॥

ತೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಕರ್ಮ .... ಚರಮಾಃ ಸಂಶಯಚ್ಛಿದಃ ।
ಸಂಶಯಚ್ಛೇದಕೃದ್ಭ್ಯಶ್ಚ ಹೀನಾ ವೇದಾರ್ಥವೇದಿನಃ ॥ ೭೯ ॥

ವೇದಾರ್ಥವೇದಿನಸ್ತಸ್ಮಾದಧಮಃ ಶ್ರುತಿಮಾತ್ರವಿತ್ ।
ತೇಷು ಸಂನ್ಯಾಸಿನೋ ವರ್ಗಾದಧಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಃ ॥ ೮೦ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಣೇಭ್ಯಶ್ಚ ವನಸ್ಥಾ ಅಧಮಾ ಮತಾಃ ।
ವನಸ್ಥೇಭ್ಯಶ್ಚ ಸರ್ವೇಭ್ಯೋ ಗೃಹಸ್ಥಾ ಅಧಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೮೧ ॥

ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯೋ ಗೃಹಸ್ಥೇಭ್ಯಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾ ಅಧಮಾ ಮತಾಃ ।
ತೇಭ್ಯಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಜೀವೇಭ್ಯೋ ವೈಶ್ಯಾಶ್ಚೈವಾಧಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೮೨ ॥

ಸರ್ವೇಭ್ಯೋ ವೈಶ್ಯಜೀವೇಭ್ಯಃ ಶೂದ್ರಾಃ ಸರ್ವೇಽಧಮಾ ಮತಾಃ ।
ಶೂದ್ರೇಭ್ಯಶ್ಚ ಕ್ರಮೇಣೈವ ವರ್ಣಬಾಹ್ಯಾಃ ಸದಾಽವರಾಃ ॥ ೮೩ ॥

ಮರ್ತ್ಯೋತ್ತಮೇಭ್ಯಃ ಸರ್ವೇಭ್ಯಶ್ಚತುಷ್ಪಾತ್ ಪಶವೋಽವರಾಃ ।
ಅಷ್ಟಾವಿಂಶದ್ವಿಶೇಷೇಣ ಯಜ್ಞೇಷೂಪಕೃತಂ ಯತಃ ॥ ೮೪ ॥

ತಿರಶ್ಚಾಂ ತಾವದೇತಸ್ಮಾದ್ಗಣ್ಯತೇ ಶಾಸ್ತ್ರವೇದಿಭಿಃ ।
ಗೋರಜೋ ಮಹಿಷಃ ಕೃಷ್ಣಃ ಸೂಕರೋ ಗವಯೋ ರುರುಃ ॥ ೮೫ ॥

ಅವ್ಯುಷ್ಟ್ರೌ ಚ ಗಜಾಶ್ವೌ ಚ ತಥೈವ ಖರೋಽಪರಃ ।
ಗೌರಶ್ಚ ಶರಭಶ್ಚೈವ ಚಮರೀ ಶ್ವಸೃಗಾಲಕೌ ॥ ೮೬ ॥

ವೃಕೋ ವ್ಯಾಘ್ರಶ್ಚ ಮಾರ್ಜಾರೋ .... ಶಶಶಾಲ್ಮಕೌ ।
ಕಪಿರ್ಗಜಶ್ಚ ಗೋಧಾದ್ಯಾ......... ಜಾಃ ಪಕ್ಷಿಣಸ್ತಥಾ ॥ ೮೭ ॥

ಚತುಷ್ಪಾತ್ಪಶುಜೀವೇಭ್ಯೋ ಬಹುಪಾದೋಽಧಮಾ ಮತಾಃ ।
ಬಹುಪದ್ಭ್ಯಶ್ಚ ಜೀವೇಭ್ಯೋ ಹ್ಯಧಮಾ ಉಭಯೋದತಃ ॥ ೮೮ ॥

ರೂಪಭೇದವಿದೋ ಜೀವಾ ನ್ಯೂನಾ ಉಭಯತೋದತಃ ।
ರೂಪಭೇದವಿದೋ ಜೀವಾದಧಮಾಃ ಶಬ್ದವೇಧಿನಃ ॥ ೮೭ ॥

ಶಬ್ದವಿದ್ಭ್ಯಶ್ಚ ಜೀವೇಭ್ಯೋಽಧಮಾ ಗಂಧವೇದಿನಃ ।
ಗಂಧವಿದ್ಭ್ಯಶ್ಚ ಜೀವೇಭ್ಯೋ ಹ್ಯಧಮಾ ರಸವೇದಿನಃ ॥ ೯೦ ॥

ಪ್ರಾಣಿಭ್ಯೋ ರಸವೇದಿಭ್ಯೋಽಧಮಾಃ ಸ್ಪರ್ಶವಿದೋ ಮತಾಃ ।
ಪ್ರಾಣಿಭ್ಯಃ ಸ್ಪರ್ಶವೇದಿಭ್ಯೋಽಧಮಾ ಇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಯಃ ॥ ೯೧ ॥

ಜೀವಾ ಇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಿಭ್ಯಃ ಸಚಿತ್ತಾ ಅಧಮಾ ಮತಾಃ ।
ಸಚಿತ್ತೇಭ್ಯಶ್ಚ ಜೀವೇಭ್ಯ ಸ್ಮೃತಾಃ ಪ್ರಾಣಭೃತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೯೨ ॥

ಪ್ರಾಣಭೃದ್ಭ್ಯಶ್ಚ ಜೀವೇಭ್ಯಃ ಸ್ಥಾವರಾ ಅವರಾ ಮತಾಃ ।
ಮಧ್ಯಮಾ ಮಾನುಷಾ ಯೇ ತು ಸೃತಿಯೋಗ್ಯಾಃ ಸದೈವ ಹಿ ॥ ೯೩ ॥

ವಿಷ್ಣೋರುಪೇಕ್ಷಾವಿಷಯಾ ಸ್ಥಾವರೇಭ್ಯೋಽಧಮಾ ಮತಾಃ ।
ಜೀವೇಭ್ಯೋ ಮರ್ತ್ಯಮಧ್ಯೇಭ್ಯೋ ಹ್ಯವರಾ ಪ್ರಕೃತಿರ್ಜಡಾ ॥ ೯೪ ॥

ಮರ್ತ್ಯಾಧಮಾ ಇತಿ ಖ್ಯಾತಾ ವಿಮುಖಾ ಯೇ ಹರೇಃ ಸದಾ ।
ಸುಖದುಃಖಾದಿಹೀನಾಯಾಃ ಪ್ರಕೃತೇರವರಾ ಮತಾಃ ॥ ೯೫ ॥

ಅನಾಖ್ಯಾತಾಸುರಾ ಯೇ ತು ತಾಮಸೇಷ್ವತಿಸಾತ್ವಿಕಾಃ ।
ರಕ್ಷಃಪಿಶಾಚಪೂರ್ವಾಸ್ತು ಮಾನುಷಾಧಮತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೯೬ ॥

ರಕ್ಷಃಪಿಶಾಚಕೇಭ್ಯಸ್ತು ದೈತ್ಯಭೃತ್ಯಾಃ ಸದಾಽಧಮಾಃ ।
ತೇಭ್ಯಸ್ತು ದೈತ್ಯಭೃತ್ಯೇಭ್ಯೋ ದೈತ್ಯೇಶಾ ಅಧಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೯೭ ॥

ಕಲಿಸ್ತು ಸರ್ವಜೀವೇಭ್ಯೋ ಹ್ಯಧಮಾಧಮ ಈರಿತಃ ।
ವಿಷ್ಣ್ವಾದಿಕಲಿಪರ್ಯಂತಂ ತಾರತಮ್ಯಮಿದಂ ಮಯಾ ॥ ೯೮ ॥

ವರ್ಣಿತಂ ಶ್ರೀಪ್ರಾಣನಾಥಃ ಪ್ರಸೀದತು ಹಯಾನನಃ ।
ಯೇನ ಶ್ರೀಮಧ್ವಶಾಸ್ತ್ರೇಷು ಶುಕವತ್ ಶಿಕ್ಷಿತೋಽಭವಮ್ ।
ಆರ್ಯನಾರಾಯಣಾರ್ಯಂ ತಂ ತಾತಪಾದಂ ನತೋಽಸ್ಮ್ಯಹಮ್ ॥ ೯೯ ॥

ಸ್ನಾತೋ ಯಃ ಶಬ್ದತರ್ಕಾಗಮಕೃತಿವಿಷಯೇ ತಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥನೀತಿಂ
ಪ್ರಾಪ್ತಃ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರವ್ರತಿಕುಲತಿಲಕಾತ್ ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರಾತ್ ।
ನಿತ್ಯಂ ತತ್ಪಾದುಕಾ ತದ್ಬುಧಗಣಪರಿಣೇರಾರ್ಯನಾರಾಯಣಾರ್ಯ-
ಸ್ತತ್ಸೂನುಃ ಕೃಷ್ಣನಾಮಾಽರಚಯಮಿಮಮಹಂ ತಾರತಮ್ಯಪ್ರಬಂಧಮ್॥ ೧೦೦ ॥

॥ ಇತಿ ಆರ್ಯನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯಸೂನುಕೃಷ್ಣಪ್ರಣೀತ ತಾರತಮ್ಯಪ್ರಬಂಧಃ ॥

*****

೭೫. ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹದೀಪಿಕಾ (ಶ್ರೀಕರವೀರಪುರಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಾ)

ಸೇವೇಽಹಂ ಪೂರ್ಣಬೋಧಂ ತಂ ಬಾದರಾಯಣಶಿಷ್ಯಕಮ್ ।
ಶ್ರೀಮದ್ವೈಷ್ಣವಸಿದ್ಧಾಂತಸ್ಥಾಪಕಂ ವಾಯುರೂಪಿಣಮ್ ॥ ೧ ॥

ಭಜೇಽಹಂ ಯಾದವಾಚಾರ್ಯಾನ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಭಿಧಾಂಸ್ತಥಾ ।
ತತ್ಪುತ್ರಾನ್ ವೇಂಕಟಾಚಾರ್ಯಾನ್ ತಾರತಮ್ಯಾಂತಗಾನ್ ಗುರೂನ್ ॥ ೨ ॥

ಭಜೇಽಹಂ ಕೇಶವಾಚಾರ್ಯಕಲ್ಪದ್ರುಮಮನುತ್ತಮಮ್ ।
ಶಿಷ್ಯಶಾಖಾನ್ವಿತಂ ಸರ್ವಮೋಕ್ಷಾದಿಫಲದಂ ಶುಭಮ್ ॥ ೩ ॥

ಸೇವೇಽಹಂ ನರಸಿಂಹಾಖ್ಯಚಿಂತಾಮಣಿಮನುತ್ತಮಮ್ ।
ಚಿಂತಿತಾರ್ಥಪ್ರದಂ ನೄಣಾಂ ಭಜತಾಂ ಸ್ಮೃತಿಮಾತ್ರತಃ ॥ ೪ ॥

ಶ್ರೀಮುಷ್ಣವಾಸುದೇವಾಖ್ಯಾನಾಚಾರ್ಯಾನ್ ವೈಷ್ಣವೋತ್ತಮಾನ್ ।
ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥೀಯತೀರ್ಥಸಮ್ಯಕ್ಪ್ರವರ್ತಕಾನ್ ॥ ೫ ॥

ಯೈರಹಂ ಶಿಕ್ಷಿತಸ್ತತ್ತ್ವಮಾರ್ಗೇ ಸಮ್ಯಙ್ನಿವೇಶಿತಃ ।
ತಾನ್ ವಂದೇ ತತ್ತ್ವಸಾರಜ್ಞಾನ್ ವ್ಯಾಸಾಚಾರ್ಯಾಗ್ರಜಾನ್ ಗುರೂನ್ ॥ ೬ ॥

ಭಜೇಽಹಂ ವೈಷ್ಣವಾಚಾರ್ಯಾನ್ ಪೃಥ್ವೀಮಂಡಲಸಂಸ್ಥಿತಾನ್ ।
ವಿಜ್ಞಾತತಾರತಮ್ಯಾಂಸ್ತಾನ್ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಮತಾನುಗಾನ್ ॥ ೭ ॥

ನತ್ವಾ ವಿಷ್ಣುಂ ಶ್ರಿಯಂ ವಾಯುಂ ಮಧ್ವನಾಮ್ನಾಽಲ್ಪಬುದ್ಧಿನಾ ।
ಕ್ರಿಯತೇಽಲಂ ತಾರತಮ್ಯಸಾರಸಂಗ್ರಹದೀಪಿಕಾ ॥ ೮ ॥

ನ ಮಧ್ವಶಾಸ್ತ್ರವಿಜ್ಞಾನಂ ಪುರಾಣೋಪನಿಷತ್ಸು ಮೇ ।
ನ ವಿಜ್ಞಾನಂ ತಥಾಽಪೀದಂ ಕುರ್ವೇ ಶ್ರೀಗುರ್ವನುಗ್ರಹಾತ್ ॥ ೯ ॥

ನೋ ಹಸಂತು ನ ನಿಂದಂತು ತಾರತಮ್ಯಾಂತಗಾ ಬುಧಾಃ ।
ಅಬದ್ಧಂ ಮತ್ಕೃತಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಶೋಧಯಂತು ಪುನಃ ಪುನಃ ॥ ೧೦ ॥

ಅಗಾಧತಾರತಮ್ಯಂ ಕ್ವ ಕ್ವ ಚ ತತ್ರ ಮದಾಗ್ರಹಃ ।
ತಥಾಽಪಿ ಮಚ್ಛ್ರಮೋ ಭೂಯಾದ್ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರೀತಿಕಾರಕಃ ॥ ೧೧ ॥

ತಾರತಮ್ಯಂ ತತೋ ಜ್ಞೇಯಂ ಸರ್ವೋಚ್ಚತ್ವಂ ಹರೇಸ್ತಥಾ ।
ಏತದ್ವಿನಾ ನ ಕಸ್ಯಾಪಿ ವಿಮುಕ್ತಿಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕಥಂಚನ ॥ ೧೨ ॥

ತಾರತಮ್ಯಾಪರಿಜ್ಞಾನಾದನುತ್ಥಾನಂ ತಮೋ ವ್ರಜೇತ್ ।
ಇತ್ಯಾದಿಬಹುಮಾನಾನಾಂ ಸತ್ತ್ವಾದಾವಶ್ಯಕಂ ತ್ವಿದಮ್ ॥ ೧೩ ॥

ತಾರತಮ್ಯಪರಿಜ್ಞಾನಮತೋ ಲೋಕಕೃಪಾಲುಭಿಃ ।
ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಾಚಾರ್ಯವರ್ಯೈಸ್ತತ್ರ ತತ್ರೋಪವರ್ಣಿತಮ್ ॥ ೧೪ ॥

ಸ್ವಗ್ರಂಥೇ ಯದ್ಧಿ ದುರ್ಬೋಧಂ ದೇವೈಃ ಶೇಷಾದಿಕೈರಪಿ ।
ಮಾನುಷೈಃ ಸ್ವಲ್ಪಮತಿಭಿಃ ಕಲಿಕಾಲಬಲಾದಿನಾ ॥ ೧೫ ॥

ಜ್ಞಾತುಂ ನ ಶಕ್ಯತೇಽಥಾಪಿ ಗುರೋರೇವ ಕೃಪಾಬಲಾತ್ ।
ಮಧ್ವನಾಮ್ನಾ ತಾರತಮ್ಯಸಾರಸಂಗ್ರಹ ಉತ್ತಮಃ ॥ ೧೬ ॥

ಕೃತಸ್ತ್ವಯಂ ಸ್ವಶಿಷ್ಯೇಣ ಗುರುರಾಜಾಭಿಧೇನ ಚ ।
ವಿಜ್ಞಾಪಿತೇನ ತಸ್ಯಾಪಿ ತ್ವಲ್ಪಪ್ರಜ್ಞೈಃ ಸ್ವಶಿಷ್ಯಕೈಃ ॥ ೧೭ ॥

ಅರ್ಥೋ ಹಿ ಸಮ್ಯಗ್ವಿಜ್ಞಾತುಂ ನೈವೇಭಿಃ ಶಕ್ಯತೇ ತ್ವಿತಿ ।
ಕ್ರಿಯತೇಽಲಂ ತಾರತಮ್ಯಸಾರಸಂಗ್ರಹದೀಪಿಕಾ ॥ ೧೮ ॥

ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವಗುಣೈಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಶ್ಚಿದಚಿಜ್ಜಗತಃ ಸತಃ ।
ತತೋಽನಂತಾನಂತಗುಣೈರ್ಹೀನಾ ಶ್ರೀರ್ದೇವೀ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ॥ ೧೯ ॥

ತತಃ ಕೋಟಿಗುಣೈರ್ಹೀನೌ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತೌ ।
ಸ್ವಪ್ನತ್ವವಿಷಯೇ ಚೈತಾವನಂತಗುಣತೋಽಧಮೌ ॥ ೨೦ ॥

ಅನಂತಗುಣತೋ ವಾಽಪಿ ಹೀನೌ ಸಂಪರಿಕೀರ್ತಿತೌ ।
ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಸಕಾಶಾಚ್ಚಾನಂತಾನಂತಗುಣಾಧಮೌ ॥ ೨೧ ॥

ತತಃ ಸರಸ್ವತೀ ವಾಯುಪತ್ನ್ಯೌ ಶತಗುಣಾಧಮೇ ।
ಸ್ವಪ್ನತ್ವವಿಷಯೇ ಚೈತೇ ಹ್ಯನಂತಗುಣತೋಽಧಮೇ ॥ ೨೨ ॥

ತತಃ ಫಣೀಶಗರುಡೌ ವಿಜ್ಞಾತವ್ಯೌ ಶತಾಧಮೌ ।
ಸ್ವಪ್ನತ್ವವಿಷಯೇ ಚೈತಾವನಂತಗುಣತೋಽಧಮೌ ॥ ೨೩ ॥

ತತೋ ಜಾಂಬವತೀ ಚೈವ ನೀಲಾ ಭದ್ರಾ ತು ಲಕ್ಷಣಾ ।
ಕಾಲಿಂದೀ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಚ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪತ್ನ್ಯಸ್ತ್ವಿಮಾ ಹಿ ಷಟ್ ॥ ೨೪ ॥

ಸ್ವಪ್ನತ್ವವಿಷಯೇ ಚೈತಾಸ್ತ್ವನೇಕಗುಣತೋಽಧಮಾಃ ।
ತತಃ ಸೌಪರ್ಣಿವಾರುಣ್ಯೌ ತಾಭ್ಯಶ್ಚ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮೇ ॥ ೨೫ ॥

ಸ್ವಪತಿಭ್ಯಾಂ ತು ಹ್ಯೇತೇ ತು ಜ್ಞೇಯೇ ದಶಗುಣಾಧಮೇ ।
ಗುಣಸ್ವಪ್ನತ್ವವಿಷಯೇ ತ್ವನೇಕಗುಣತೋಽಧಮೇ ॥ ೨೬ ॥

ತತಃ ಶಚೀರತಿಪತೀ ಹೀಂದ್ರಕಾಮೌ ದಶಾಧಮೌ ॥ ೨೭ ॥

ಉಮಾದೀನಾಂ ಸಕಾಶಾತ್ ತು ಸ್ವಪ್ನತ್ವೇ ತು ಶತಾಧಮೌ ।
ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಸ್ತತ್ರ ಕಾಮೋ ವಿಜ್ಞಾತವ್ಯಃ ಸದೈವ ಚ ॥ ೨೮ ॥

ತತೋಽಹಂಕಾರಿಕಃ ಪ್ರಾಣೋ ವಿಜ್ಞಾತವ್ಯೋ ದಶಾಧಮಃ ।
ತತೋ ರತಿರ್ಮನುರ್ದಕ್ಷಃ ಶಚೀಗುರ್ವನಿರುದ್ಧಕಾಃ ॥ ೨೯ ॥

ದಶಾಧಮಾಃ ಪ್ರವಿಜ್ಞೇಯಾಸ್ತ್ವಹಂವಾಯೋಃ ಸಕಾಶತಃ ।
ತತಃ ಪ್ರವಹನಾಮಾ ತು ವಾಯುಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಃ ॥ ೩೦ ॥

ಗುಣಸ್ವಪ್ನತ್ವವಿಷಯೇ ಜ್ಞೇಯಃ ಶತಗುಣಾಧಮಃ ।
ತತೋ ಯಮೋ ಮಾನವೀ ಚ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೌ ತಥೈವ ಚ ॥ ೩೧ ॥

ಚತ್ವಾರ ಏತೇ ವಿಜ್ಞೇಯಾಃ ಪ್ರವಹಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ।
ತತೋ ಜಲಾತ್ಮಾ ವರುಣಃ ಸಾರ್ಧಪಾದಗುಣಾಧಮಃ ॥ ೩೨ ॥

ತತಃ ಶ್ರೀನಾರದಮುನಿಃ ಪಾದಾರ್ಧೇನೈವ ಚಾಧಮಃ।
ತತೋ ಭೃಗುಃ ಪ್ರಧಾನಾಗ್ನಿಪ್ರಸೂತಿರ್ದಕ್ಷಗೇಹಿನೀ ॥ ೩೩ ॥

ಅಧಮಾ ಇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಪಾದಾರ್ಧೇನೈವ ಸರ್ವದಾ।
ತತೋ ಮರೀಚಿರತ್ರಿಶ್ಚ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ ॥ ೩೪ ॥

ಅಂಗಿರಾಶ್ಚ ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚ ಸಪ್ತೈತೇ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಕಾಃ।
ಕೌಶಿಕಶ್ಚ ಋಷಿಶ್ರೇಷ್ಠೋ ವೈವಸ್ವತಮನುಸ್ತಥಾ ॥ ೩೫ ॥

ಪ್ರೋಕ್ತಾ ನವೈತೇ ಭೃಗ್ವಾದೇರ್ಗುಣೇನೈಕೇನ ಚಾಧಮಾಃ।
ತತೋ ಬೃಹಸ್ಪತೇರ್ಭಾರ್ಯಾ ತಾರಾಮಿತ್ರಸ್ತಥೈವ ಚ ॥ ೩೬ ॥

ಪ್ರವಾಹೀ ನಿರ್ಋತಿಶ್ಚೇತಿ ಚತಸ್ರಸ್ತಾಸ್ತು ದೇವತಾಃ।
ಮರೀಚ್ಯಾದೇಃ ಸಕಾಶಾತ್ ತು ಗುಣೇನೈಕೇನ ಚಾಧಮಾಃ ॥ ೩೭ ॥

ಉಕ್ತಾನೇತಾನ್ ವಿನಾ ಶೇಷಶತಸ್ಥಾ ಯಾಶ್ಚ ದೇವತಾಃ।
ತಾಃ ಪಂಚಾಶೀತಿಸಂಖ್ಯಾಕಾ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಸ್ತಥೈವ ಚ ॥ ೩೮ ॥

ಗಣೇಶಶ್ಚ ಕುಬೇರಶ್ಚ ತ್ರಯ ಏತೇ ಸುರೋತ್ತಮಾಃ।
ಏವಂ ತ್ವಷ್ಟಾಶೀತಿಸಂಖ್ಯಾ ದೇವತಾಸ್ತು ಸುರೋತ್ತಮಾಃ ॥ ೩೯ ॥

ಏತಾ ಮಿತ್ರಾದಿದೇವೇಭ್ಯೋ ಗುಣೇನಾರ್ಧೇನ ಚಾಧಮಾಃ।
ತತಸ್ತ್ವಂಡಾಂತರೇ ಏವ ಕರ್ಮಣಾ ದೇವತಾಂ ಗತಾಃ ॥ ೪೦ ॥

ಏತಾದೃಕ್ಕರ್ಮದೇವಾಸ್ತು ಬಲ್ಯಾದ್ಯಾ ಮನವೋಽಪಿ ಚ।
ಏಕಾದಶಾಷ್ಟೌ ಗಂಧರ್ವಾ ಪಿತೃಣಾಂ ಸಪ್ತಕಂ ತಥಾ ॥ ೪೧ ॥

ರಾಜಾನಃ ಶತಸಂಖ್ಯಾಕಾಃ ವೈನ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ।
ಋಷಯೋಽಶೀತಿಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಗೃಹಧರ್ಮರತಾಃ ಸದಾ ॥ ೪೨ ॥

ದಶ ಸಂನ್ಯಾಸಿನಶ್ಚೈವ ಸನಾದ್ಯಾಶ್ಚೋರ್ಧ್ವರೇತಸಃ।
ಏವಂ ನವತಿಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಋಷಯೋ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ಪರಾಃ ॥ ೪೩ ॥

ಅರ್ಚಿರ್ನಾಮ ಪಾವಕಶ್ಚ ಪ್ರಧಾನಾಗ್ನೇಃ ಸುತಸ್ತಥಾ।
ಉರ್ವಶ್ಯಾದ್ಯಾಸ್ತ್ವಪ್ಸರಸಃ ಷಡೇವಾತ್ರ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೪೪ ॥

ಮಂಗಲಃ ಶುಕ್ರರಾಹುಶ್ಚ ಕೇತುಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಏವ ಚ।
ತಥೈವಾರ್ಚಿರಮಾರ್ಗಸ್ಥಾ ಧೂಮಾದಿಮಾರ್ಗಗಾ ಅಪಿ ॥ ೪೫ ॥

ಪಾದದೇವ್ಯೋ ಜಯಂತಶ್ಚ ಜಯಾದ್ಯಾ ವಿಷ್ಣುಪಾರ್ಷದಾಃ ।
ಮರೀಚಿರ್ಭೂತವಾಯ್ವಾತ್ಮಾ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತಃ ಸುಲೇಖಕಃ ॥ ೪೬ ॥

ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಕರ್ಮಜಾ ಯೇ ಚ ತೇ ಚಾರ್ಧಗುಣತೋಽಧಮಾಃ ।
ತತಃ ಪರ್ಜನ್ಯಗಂಗೇ ಚ ಸಂಜ್ಞಾ ವೈ ಸೂರ್ಯಗೇಹಿನೀ ॥ ೪೭ ॥

ಶಶಿಪತ್ನೀ ರೋಹಿಣೀ ಚ ಶಾಮಲಾ ಯಮಗೇಹಿನೀ ।
ವಿರಾಣ್ನಾಮ್ನ್ಯನಿರುದ್ಧಸ್ಯ ಗೇಹಿನೀ ಷಟ್ ಚ ದೇವತಾಃ ॥ ೪೮ ॥

ಪೂರ್ವೋಕ್ತೇಭ್ಯಃ ಕರ್ಮಜೇಭ್ಯೋ ಗುಣೇನಾರ್ಧೇನ ಚಾಧಮಾಃ ।
ತತೋ ಯೇ ನವಕೋಟೀನಾಂ ದೇವಾನಾಂ ಮಧ್ಯವರ್ತಿನಃ ॥ ೪೯ ॥

ಗಂಗಾದಿಭ್ಯಃ ಪ್ರವಿಜ್ಞೇಯಾ ಗುಣೇನೈಕೇನ ಚಾಧಮಾಃ ।
ಕೂರ್ಮೋ ದೃಷ್ಟೋ ವಿಷ್ಣುಪದ್ಯಾಂ ಮಯೋಕ್ತಃ (?) ॥ ೫೦ ॥

ತತಃ ಪ್ರಧಾನಾಗ್ನಿಭಾರ್ಯಾ ಗುಣೇನೈಕೇನ ಚಾಧಮಾ ।
ಉದಕಾತ್ಮಾ ಬುಧಸ್ತಸ್ಯಾ ದ್ವಿಗುಣೋನಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೫೧ ॥

ಬುಧಾತ್ ಸಾ ದೇವಕೀ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಗುಣೇನೈಕೇನ ಚಾಧಮಾ ।
ತತೋ ಯಶೋದಾ ದೇವಕ್ಯಾ ಗುಣೇನೈಕೇನ ಚಾಧಮಾ ॥ ೫೨ ॥

ತತಸ್ತೂಷಾ ಯಶೋದಾಯಾಃ ಸಾರ್ಧದ್ವಿಗುಣತೋಽಧಮಾ ।
ತತಃ ಶನಿಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾತ್ಮಾ ದ್ವಿಗುಣೋನಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೫೩ ॥

ತತಃ ಪುಷ್ಕರದೇವಸ್ತು ಶನೇಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಃ ।
ತೇ ವೈ ಚಾಜಾನದೇವಾಸ್ತು ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ಶತಂ ತಥಾ ॥ ೫೪ ॥

ಪಿತರಃ ಶತಸಂಖ್ಯಾಕಾಸ್ತಥೈವಾಪ್ಸರಸಾಂ ಶತಮ್ ।
ತ್ರಿಂಶತ್ಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಅಸುರಾಸ್ತಾವಂತಶ್ಚಾರಣಾ ಅಪಿ ॥ ೫೫ ॥

ಯಕ್ಷಾಃ ಸಪ್ತತಿಸಂಖ್ಯಾಕಾಸ್ತಾವಂತೋ ರಾಕ್ಷಸಾ ಅಪಿ ।
ಸಿದ್ಧಾಶ್ಚ ಶತಸಂಖ್ಯಾಕಾಸ್ತಥಾ ಕಿನ್ನರಗುಹ್ಯಕಾಃ ॥ ೫೬ ॥

ನಾಗಾಶ್ಚಾಜಾನದೇವಾನಾಂ ಸಮಾ ಏತೇ ತಥೈವ ಚ ।
ಪತ್ನ್ಯಃ ಷೋಡಶಸಾಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಾಶ್ಚ ಶತಾಧಿಕಾಃ ॥ ೫೭ ॥

ಕೃಷ್ಣಸ್ಯೈತಾ ಹ್ಯಗ್ನಿಪುತ್ರಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಾಸು ಚೋತ್ತಮಾ ।
ಕಶೇರುಃ ಕರ್ಮಜಕಕ್ಷ್ಯೋಕ್ತಾ ಪಾವಕಾಗ್ನಿಸ್ವರೂಪಕಾ ॥ ೫೮ ॥

ಅತಸ್ತದ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾಸ್ತಾ ಹ್ಯಾಜಾನಜಸಮಾ ಮತಾಃ ।
ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪುಷ್ಕರಾದ್ದೇವಾಚ್ಚತ್ವಾರಿಂಶದ್ಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೫೯ ॥

ತತಃ ಕರ್ಮಜಕಕ್ಷ್ಯೋಕ್ತಷಡ್ವೈವಾತ್ಸರಸೋ ವಿನಾ ।
ತಥಾ ಚಾಜಾನಕಕ್ಷ್ಯೋಕ್ತಶತಮಪ್ಸರಸಾಂ ವಿನಾ ॥ ೬೦ ॥

ಶಿಷ್ಟಾಃ ಸರ್ವಾಶ್ಚಾಪ್ಸರಸೋ ಜ್ಞೇಯಾಸ್ತದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ತತ್ರ ಕಾಶ್ಚಿದಪ್ಸರಸಃ ಕೃಷ್ಣಸಂಗಾರ್ಥಮೇವ ತಾಃ ॥ ೬೧ ॥

ಕಾತ್ಯಾಯನೀವ್ರತಧರಾ ಭೂಮೌ ಗೋಪಾಲಕನ್ಯಕಾಃ ।
ಜಾತಾ ಉದ್ವಾಹಿತಾ ತಾಶ್ಚ ತಥಾಽನುದ್ವಾಹಿತಾಶ್ಚ ಯಾಃ ॥ ೬೨ ॥

ಆಜಾನದೇವತಾಭ್ಯಸ್ತು ಜ್ಞೇಯಾ ವೈ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ತತಃ ಸಾತ್ವಿಕಕಕ್ಷ್ಯೋಕ್ತಾನ್ ವಿನೈವ ತು ದಶರ್ಷಿಕಾನ್ ॥ ೬೩ ॥

ತಥಾ ಕರ್ಮಜಕಕ್ಷ್ಯಾಯಾಮುಕ್ತಾನ್ ನವತಿಕಾನ್ ಋಷೀನ್ ।
ವಿನೈವ ಸರ್ವ ಋಷಯಸ್ತ್ವಪ್ರತೀಕಾವಲಂಬನಾಃ ॥ ೬೪ ॥

ಪಂಚಾಶದ್ಭಿರ್ಗುಣೈರೂನಾ ಋಷಯಃ ಶಂಸಿತವ್ರತಾಃ ।
ಆಜಾನದೇವತಾಭ್ಯಸ್ತು ಶತೋನಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೬೫ ॥

ಏತೇ ತು ಋಷಯೋ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಸಂಖ್ಯಾಯಾ ಶತಕೋಟಯಃ ।
ಅಪ್ರತೀಕಾಲಂಬನಾಶ್ಚ ಪ್ರತೀಕಾಲಂಬನಾಸ್ತಥಾ ॥ ೬೬ ॥

ದ್ವಿವಿಧಾ ಇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಋಷಯಸ್ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿನಃ ।
ಶರೀರಾಂತರ್ಬಹಿಶ್ಚಾಪಿ ಸರ್ವತ್ರ ಹರಿದರ್ಶಿನಃ ॥ ೬೭ ॥

ಅಪ್ರತೀಕಾಲಂಬನಾಸ್ತೇ ಜ್ಞೇಯಾಸ್ತತ್ತ್ವವಿಚಕ್ಷಣೈಃ ।
ತತಸ್ಸಾತ್ತ್ವಿಕಕಕ್ಷ್ಯೋಕ್ತಪಿತೄಣಾಂ ತು ತ್ರಯಂ ವಿನಾ ॥ ೬೮ ॥

ತಥಾ ಕರ್ಮಜಕಕ್ಷ್ಯಾಯಾಮುಕ್ತಾನ್ ಸಪ್ತಪಿತೄನ್ ವಿನಾ ।
ತಥಾಽಽಜಾನಜಕಕ್ಷ್ಯಾಯಾಮುಕ್ತಾನ್ ಶತಪಿತೄನ್ ವಿನಾ ॥ ೬೯ ॥

ಶಿಷ್ಟಾಃ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಪಿತರೋ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ಪಿತರಶ್ಚಿರಸಂಜ್ಞಿನಃ .... ॥ ೭೦ ॥

ತತಃ ಕರ್ಮಜಕಕ್ಷ್ಯೋಕ್ತಾ ಅಷ್ಟಗಂಧರ್ವಕಾನ್ ವಿನಾ ।
ತಥೈವಾಜಾನಜನಸಮಗಂಧರ್ವಕಾನ್ ವಿನಾ ॥ ೭೧ ॥

ಶಿಷ್ಟಾಃ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತೋನಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ತತೋ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೭೨ ॥

ತತಃ ಕರ್ಮಜಕಕ್ಷ್ಯಾಯಾಮುಕ್ತರಾಜಶತಂ ವಿನಾ ।
ಶಿಷ್ಟಾಃ ಸರ್ವೇಽಪಿ ರಾಜಾನೋ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೭೩ ॥

ತತಃ ಶತಾಧಮಾ ಜ್ಞೇಯಾ ಮಾನುಷೇಷೂತ್ತಮಾಶ್ಚ ಯೇ ॥ ೭೪ ॥

*****

ವಂದೇ ನಾರಾಯಣಂ ತಂ ಶ್ರಿಯಮಥ ಚ ವಿಧಿಪ್ರಾಣನಾಥೌ ಸಭಾರ್ಯೌ
ವೀಂದ್ರಃ ಶೇಷಶ್ಚ ಪತ್ನೀಃ ಖಗಮೃಡದಯಿತೇ ಚೇಂದ್ರಕಾಮೌ ಚ ವಾಯುಮ್ ।
ದಕ್ಷಂ ಚೈನಂ ಪ್ರವಾಹಂ ಯಮಮಪಿ ಜಲಪಂ ನಾರದಂ ಚಾಗ್ನಿದೇವಂ
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಂ ತಥೈತಾನ್ ನಲಿನಭವಸುತಾನ್ ಮಿತ್ರತಾರೇಽಶ್ವಿನೌ ಚ ॥ ೧ ॥

ಬಲ್ಯಾದೀನ್ ಸ್ವರ್ನದೀಂ ತಾಮಿತರಸುರವರಾನಗ್ನಿಜಾಯಾಂ ಬುಧಂ ತಂ
ತಾಂ ದೇವೀಂ ದೇವಕೀಂ ಚ ವ್ರಜಪತಿದಯಿತಾಂ ನಾಮತಸ್ತಾಂ ಯಶೋದಾಮ್ ।
ಏತಾಂ ವೈ ನಾಮದೇವೀಮುಷಸಮಥ ಶನೈಶ್ಚಾರಿಣಂ ಪುಷ್ಕರಂ ತಂ
ದೇವಾಂಶ್ಚಾಜಾನಸಂಜ್ಞಾನಥ ಸುರಗಣಿಕಾಶ್ಚೋಕ್ತಶಿಷ್ಟಾನೃಷೀಂಸ್ತಾನ್ ॥ ೨ ॥

ಏವಂ ಚೋಕ್ತೇತರಾಂಸ್ತಾನ್ ಚಿರಪಿತೃನಿಕರಾನ್ ದೇವಗಂಧರ್ವಸಂಜ್ಞಾನ್
ಗಂಧರ್ವಾನ್ ಮಾನುಷಾಂಸ್ತಾನ್ ಕ್ಷಿತಿಪತಿನಿಕರಾನ್ ಮಾನುಷೇಷೂತ್ತಮಾಂಸ್ತಾನ್ ।
ತೇಷ್ವಪ್ಯುಚ್ಚಾನ್ ದ್ವಿಜಾದೀನಥ ಕರಿತುರಗವ್ಯಾಘ್ರಪೂರ್ವಾನ್ ತೃಣಾಂತಾನ್
ಸರ್ವಾಂಸ್ತಾನ್ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾನ್ ನೃಹರಿಪದರತಾನ್ ಮುಕ್ತಿದಾತೄನ್ ಭವಾರ್ಣಾತ್ ॥

ಆಲೋಚ್ಯಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗೀತಾಭಾಷ್ಯಾದಿಕಾನ್ಯಪಿ ।
ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಮಪ್ಯಲಮ್ ॥ ೪ ॥

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಸ್ಯಾಪಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಪರಮೋತ್ತಮಮ್ ।
ಕೃತೇಯಂ ಕರವೀರಸ್ಥಾನಂತಾಚಾರ್ಯಸುತೇನ ವೈ ॥ ೫ ॥

ಮಧ್ವನಾಮ್ನಾ ತಾರತಮ್ಯಸಾರಸಂಗ್ರಹದೀಪಿಕಾ ।
ಸಂವತ್ಸರೇ ಭಾವನಾಮ್ನಿ ಮಾಸೇ ಕಾರ್ತಿಕಸಂಜ್ಞಿಕೇ ॥ ೬ ॥

ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ್ವಿತೀಯಾಯಾಂ ಸುಲಗ್ನೇ ಸುಮುಹೂರ್ತಕೇ ।
ವಿಷ್ಣುವಾಯ್ವಾದಿದೇವಾನಾಂ ಗುರೂಣಾಂ ತು ಕೃಪಾಲವಾತ್ ।
ಸಮಾಪ್ತೇಯಂ ತಾರತಮ್ಯಸಾರಸಂಗ್ರಹದೀಪಿಕಾ ॥ ೭ ॥

॥ ಇತಿ ವ್ಯಾಸಾಚಾರ್ಯಶಿಷ್ಯ ಕರವೀರಪುರಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಾ
ತಾರತಮ್ಯಸಾರಸಂಗ್ರಹದೀಪಿಕಾ ॥

*****

೭೬. ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ (ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಃ)

ಪ್ರಣಮ್ಯ ವಿಠ್ಠಲಂ ಶ್ರೀಶಂ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಂ ತಥಾ ಗುರುಮ್ ।
ರಮಾದೀನಾಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ದರ್ಶಯಿಷ್ಯೇಽನ್ಯತಃ ಸ್ಥಿತಮ್ ॥ ೧ ॥

ಸಮಸ್ತಗುಣಸಂಪೂರ್ಣ ಸರ್ವದೋಷವಿವರ್ಜಿತಃ ।
ನಾರಾಯಣಃ ಸರ್ವವಂದ್ಯೋ ಮತಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮೋತ್ತಮಃ ॥ ೨ ॥

ತತೋ ರಮಾ ಹರೇರ್ಭಾರ್ಯಾ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಾ ಹರಿಪ್ರಿಯಾ ।
ಅನಂತಾನಂತಗುಣತಃ ಸ್ವಭರ್ತುರಧಮಾ ಮತಾ ॥ ೩ ॥

ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ವಾಯುಶ್ಚ ಶ್ರಿಯಃ ಕೋಟಿಗುಣಾಧಮೌ ।
ತತ್ರೇದಾನೀಂ ಕಿಂಚಿದೂನೋ ವಾಯುರ್ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಮೇಷ್ಯತಿ ॥ ೪ ॥

ಭಾರತ್ಯಾದೌ ನ್ಯೂನತಾ ತು ಜ್ಞೇಯಾ ವಾಯುವದೇವ ಹಿ ।
ತತಃ ಸರಸ್ವತೀ? ಶ್ರದ್ಧಾ ತಾಭ್ಯಾಂ ಶತಗುಣಾಧಮೇ ॥ ೭ ॥

ಸುಪರ್ಣಶೇಷರುದ್ರಾಶ್ಚ ಸರಸ್ವತ್ಯಾಃ ಶತಾವರಾಃ ।
ಶ್ರಿಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತತೋ ವಾಣೀ ತತೋ ರುದ್ರಸ್ತತೋ ಹ್ಯುಮಾ ॥ ೫ ॥

ಏತೇ ಕ್ರಮಾದ್ ಜ್ಞಾನಗುಣೈರನಂತಾಂಶಾಧಮಾ ಮತಾಃ ।
ಉಮಾ ಯಾವದನಂತಾಂಶಾನ್ನೀಲಾದ್ಯಾ ಏವಮೇವ ಹಿ ॥ ೬ ॥

ಉಮಾಯಾ ಜ್ಞಾನವಿಷಯೇ ಮಹೇಂದ್ರಸ್ತು ಶತಾವರಃ ।
ನೀಲಾ ಭದ್ರಾ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಕಾಲಿಂದೀ ಲಕ್ಷಣಾ ತಥಾ ॥ ೮ ॥

ಜಾಂಬವತ್ಯಾದಿಕಾ ತಾಭ್ಯಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ಸೌಪರ್ಣೀ ವಾರುಣೀ ಚೋಮಾದಯೋ ದ್ವಿಗುಣತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೯ ॥

ಶೇಷಾದಿಭ್ಯೋ ದಶಗುಣೈರ್ಹೀನಾ ವಿಷ್ಣುಪರಾಯಣಾಃ ।
ತತಃ ಶಕ್ರಸ್ತಥಾ ಕಾಮಸ್ತತ್ರೇಂದ್ರಃ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮಃ ॥ ೧೦ ॥

ತೇಭ್ಯೋ ದಶಾಧಮೌ ಪ್ರೋಕ್ತೌ ಭಕ್ತ್ಯಾದಿಗುಣತಃ ಸದಾ ।
ತಥಾಽಹಂಕಾರಿಕಃ ಪ್ರಾಣ ಇಂದ್ರಾದ್ದಶಗುಣಾಧಮಃ ॥ ೧೧ ॥

ತತಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ದಕ್ಷೋ ಹ್ಯನಿರುದ್ಧೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ।
ಶಚೀ ರತಿರಹಂಕಾರಪ್ರಾಣಾದ್ದಶಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೧೨ ॥

ತತಸ್ತು ಪ್ರವಹೋ ವಾಯುರ್ಗುರೋಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಃ ।
ವಿವಸ್ವಾನ್ ಯಮಚಂದ್ರೌ ಚ ಶತರೂಪಾ ಚ ಮಾನವೀ ॥ ೧೩ ॥

ಚತ್ವಾರ ಏತೇ ಪ್ರವಹಾದ್ದ್ವಿಗುಣೋನಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ತತಸ್ತು ವರುಣಃ ಸೂರ್ಯಾತ್ ಪಾದಪಾದಾರ್ಧತೋಽಧಮಃ ॥ ೧೪ ॥

ತತಸ್ತು ನಾರದಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಭೃಗುವಹ್ನಿಪ್ರಸೂತಯಃ ।
ನಾರದಾದಧಮಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ವರುಣಾತ್ ಪಾದತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೧೫ ॥

ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗಿರಸೋ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ ।
ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚೈತ್ಯಜಸುತಾ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಸಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೧೬ ॥

ಅಷ್ಟವಹ್ನ್ಯವರಾ ಮಿತ್ರಾಚ್ಚೈಷ್ಟಾಶ್ಚ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುಶ್ಚಾಶ್ವಿಪಶ್ಚಾಜ್ಜ್ಞೇಯೋ ಬುಭೂಷುಭಿಃ ॥ ೧೭ ॥

ನಿರ್ಋತಿರ್ಮಿತ್ರತಾರೇ ಚ ಪ್ರಾವಹೀ ಚ ಸಮಾ ಮತಾಃ ।
ಚತ್ವಾರ ಏತೇ ವಹ್ನೇಸ್ತು ಕೀರ್ತಿತಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೧೮ ॥

ವಿಘ್ನೇಶೋ ಧನದಶ್ಚೈವ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಸ್ತಥೈವ ಚ ।
ಉಕ್ತಶೇಷಾಃ ಶತಸ್ಥಾಶ್ಚ ಮಿತ್ರಪರ್ಜನ್ಯಮಧ್ಯಗಾಃ ॥ ೧೯ ॥

ಪರಾವಹೋ ಮರುಚ್ಚೈವಂ ಹ್ಯಶ್ವಿನೌ ವಿಘ್ನವಿತ್ತಪೌ ।
ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಯುತಾ ಹ್ಯೇತೇ ಪಾವನೇರ್ಮರುತೋಽಧಿಕಾಃ ॥ ೨೦ ॥

ಮರುತ್ಪರ್ಜನ್ಯಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಪಾವಕೋ ವಹ್ನಿಪುತ್ರಕಃ ।
ವಿನಾ ಸನತ್ಕುಮಾರಂ ತು ಸನಕಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಯೋಗಿನಃ ॥ ೨೧ ॥

ನಾಸತ್ಯದಸ್ರಯೋರೇವ ಪಶ್ಚಾಜ್ಜ್ಞೇಯಾ ಬುಭೂಷುಭಿಃ ।
ಶಾಮಲಾ ಚ ವಿರಾಟ್ ಚೈವಂ ಸಂಜ್ಞಾ ಗಂಗಾ ಚ ರೋಹಿಣೀ ॥ ೨೨ ॥

ಪರ್ಜನ್ಯಸಹಿತಾ ಹ್ಯೇತೇ ಮಿತ್ರಾದ್ದ್ವಿಗುಣತೋಽಧಮಾಃ ।
ತತಃ ಸ್ವಾಹಾ ವಹ್ನಿಜಾಯಾ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ ॥ ೨೩ ॥

ಜಲಮಾನಿಬುಧಸ್ತಸ್ಯಾ ಹ್ಯಧಮೋ ಹ್ಯುಷಸೋಽಧಿಕಃ ।
ಉಷಾ ನಾಮಾತ್ಮಿಕಾ ತಸ್ಮಾದಧಮಾ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ॥ ೨೪ ॥

ಸ್ವಾಹಾಯಾ ಅಧಮಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಗುಣೈರ್ದಶಭಿರೇವ ಹಿ ।
ತತಃ ಶನೈಶ್ಚರಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಹ್ಯವರೋ ಭೂಮಿಪಾಲಕಃ ॥ ೨೫ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪೋಃ ಪುತ್ರಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ತು ತತೋಽವರಃ ।
ಶನಿಪುಷ್ಕರಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಹ್ಯುಕ್ತಾನ್ಯಾ ದೇವತಾ ಮತಾಃ ॥ ೨೬ ॥

ತತಃ ಪುಷ್ಕರ ಉದ್ದಿಷ್ಟೋ ಹ್ಯುಷಸಸ್ತು ದಶಾವರಃ ।
ತತೋಽನುಕ್ತಾಶ್ಚ ಮನವ ಏಕಾದಶ ಸಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೨೭ ॥

ಅಷ್ಟಗಂಧರ್ವಾದ್ವ್ಯಧಿಕನವತ್ಯಪ್ಸರಸಸ್ತಥಾ ।
ಪಿತೄಣಾಂ ಸಪ್ತಕಂ ಚೈವ ಮಾಂಧಾತ್ರಾದಿಶತಂ ತಥಾ ॥ ೨೮ ॥

ಋಷೀಣಾಂ ಶತಕೇ ದೇವಸಮಾ ಅನ್ಯೇ ಋಷಯಸ್ತಥಾ ।
ಬಲ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಕರ್ಮದೇವಾಶ್ಚ ಪುಷ್ಕರಾತ್ ತು ಶತಾವರಾಃ ॥ ೨೯ ॥

ರಾಜನ್ಯೇಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಾ ವಿಪ್ರಾ ರಾಜಸಮಾ ಅಪಿ ॥ ೩೦ ॥

ಬಲಿಪುಷ್ಕರಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಯಶೋದಾ ನಂದಗೇಹಿನೀ ।
ಕರ್ಮಜೇಭ್ಯೋ ದಶಗುಣೈರಧಿಕಾ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥ ೩೧ ॥

ತತೋಽಧಿಕಾ ದೇವಕೀ ಚ ತತ ಆನಕದುಂದುಭಿಃ ।
ತತ ಆಜಾನಜಾ ದೇವಾ ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ಶತಂ ತಥಾ ॥ ೩೨ ॥

ಸದಾ ದ್ವ್ಯಷ್ಟಸಹಸ್ರಮಹಿಷ್ಯಃ ಕೃಷ್ಣವಲ್ಲಭಾಃ ।
ತಾಸಾಂ ಕಶೇರುರಧಿಕಾ ತ್ವಷ್ಟುಃಪುತ್ರೀ ಹರಿಪ್ರಿಯಾ ॥ ೩೩ ॥

ಕೃಷ್ಣಾಂಗಸಂಗಗೋಪ್ಯಶ್ಚ ಶತೋನಋಷಯಸ್ತಥಾ ।
ಮಹಿಷ್ಯೋಽಷ್ಟೌ ವಿನಾ ಯಾಸ್ತಾ ಕಥಿತಾ ಕೃಷ್ಣವಲ್ಲಭಾಃ ॥ ೩೪ ॥

ತತಃ ಶತಾವರಾಶ್ಚೈವ ಪಿತೃದೇವಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ತತಃ ಶತವರಾ ದೇವಗಂಧರ್ವಾ ಉದಿತಾಃ ಸದಾ ॥ ೩೬ ॥

ತತೋ ಮಾನುಷಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತೋನಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ಕ್ಷಿತಿಪಾಸ್ತತೋಽವರಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಗುಣಾನಾಂ ಶತಸಂಖ್ಯಯಾ ॥ ೩೭ ॥

ತತಸ್ತು ಮಾನುಷಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಗುಣೇನ ಶತತೋಽಧಮಾಃ ।
ಮಾನುಷ್ಯೋತ್ತಮಸಂಘೋಽಪಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮವಿಭಾಗತಃ ॥ ೩೮ ॥

ತಾರತಮ್ಯಂ ತು ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಭಾಷ್ಯೋದಾಹೃತಮಾನತಃ ।
ತತೋ ವರ್ಣಾವರಾಣಾಂ ಚ ತೇಭ್ಯಸ್ತು ಪಶವೋಽವರಾಃ ॥ ೩೯ ॥

ತತೋ ವೃಕ್ಷಾದ್ಯಾತೃಣಂ ತು ಸ್ಥಾವರಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಮ್ ।
ಏವಂ ತೃಣಾದಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂತಸ್ಯಾಧಿಕ್ಯಂ ತಾರತಮ್ಯತಃ ॥ ೪೦ ॥

ತತೋ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಸ್ತತೋ ವಿಷ್ಣೋರ್ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮುಚ್ಯೇತ ಸಂಸೃತೇಃ ।
ನೃಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರಚಿತಾತ್ ತಾರತಮ್ಯಸುಸಂಗ್ರಹಾತ್ ।
ಪ್ರೀಯತಾಂ ಪೂರ್ಣಬೋಧಾರ್ಯಹೃತ್ಪದ್ಮಾವಾಸಿವಿಠ್ಠಲಃ ॥ ೪೧ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಃ ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ ॥

★★★★★

೭೭. ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ (ಶ್ರೀಆನಂದಾಚಾರ್ಯಕೃತಃ)

ಹಯಗ್ರೀವಂ ತಥಾ ವಾಯುಂ ಜಯಾರ್ಯಂ ಪರಮಂ ಗುರುಮ್ ।
ನತ್ವಾ ಸಮ್ಯಕ್ ತಾರತಮ್ಯಂ ವದಿಷ್ಯೇ ಮಧ್ವವಾಕ್ಯತಃ ॥ ೧ ॥

ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವಗುಣೈಃ ಪೂರ್ಣಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಸರ್ವಸುರೈಃ ಸದಾ ।
ಮುಕ್ತೈರಮುಕ್ತೈರಪಿ ಯೋ ರಮಯಾ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಯಾ ॥ ೨ ॥

ವಿಷ್ಣೋರನಂತಗುಣತೋ ರಮಾ ನೀಚಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ।
ರಮಯಾ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಚ ಸದಾಽನಂತಗುಣಾಧಮೌ ॥ ೩ ॥

ಸರಸ್ವತೀ ಭಾರತೀ ಚ ತತೋಽನಂತಗುಣಾಧಮೇ ।
ತಾಭ್ಯಾಮನಂತಗುಣತೋ ಶೇಷವೀಂದ್ರಶಿವಾಸ್ತ್ರಯಃ ॥ ೪ ॥

ನೀಚಾಸ್ತೇಭ್ಯೋ ಜಾಂಬವತೀ ನೀಲಾ ಭದ್ರಾ ಚ ಲಕ್ಷಣಾ ।
ಕಾಲಿಂದೀ ಮಿತ್ರವಿಂದೇತಿ ಷಡನಂತಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೫ ॥

ಸೌಪರ್ಣೀ ವಾರುಣೀ ಚೋಮಾ ತಾಭ್ಯೋಽನಂತಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ಉಮಾದಿಭ್ಯಸ್ತ್ವಿಂದ್ರಕಾಮೌ ಪ್ರೋಕ್ತೌ ದಶಗುಣಾಧಮೌ ॥ ೬ ॥

ಪ್ರಾಯಗ್ರಹಣತಸ್ತ್ವಿಂದ್ರಾತ್ ಕಾಮೋಽಧ ಇತಿ ವೈ ಸುಧಾ ।
ಪ್ರಾಣೋಽಹಂನಾಮಕಸ್ತಾಭ್ಯಾಮುಕ್ತೋ ದಶಗುಣಾಧಮಃ ॥ ೭ ॥

ತತೋಽನಿರುದ್ಧಶ್ಚ ಮನೂ ರತಿರ್ದಕ್ಷಃ ಶಚೀ ಗುರುಃ ।
.... ದಶಾ ವಿಶೇಷೋ ಹ್ಯವಗಮ್ಯತೇ ॥ ೮ ॥

ರತೀರತೇಜಯೋಸಮ್ಯ .... ।
ಆಶ್ರಯಾಶ್ರಯಿಭಾವಸ್ಯ ತೇಭ್ಯಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಃ ॥ ೯ ॥

.... ವಾಯುಸ್ತಸ್ಮಾದ್ದ್ವಿಗುಣತೋಽಧಮಃ ।
ಶತರೂಪಾ ಯಮಃ ಸೂರ್ಯಸೋಮೌ ತೇಭ್ಯೋ ಜಲಾಧಿಪಃ ॥ ೧೦ ॥

ಪಾದಪಾದಾರ್ಧತೋ ನ್ಯೂನಸ್ತಸ್ಮಾದಲ್ಪಗುಣಾಧಮಃ ।
ನಾರದೋಽಗ್ನಿಸ್ತತಃ ಕಿಂಚಿದಧಮಃ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೧೧ ॥

ವರುಣಾತ್ ಪಾದತೋ ನ್ಯೂನೋ ಭೃಗುರಗ್ನಿಸಮಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ಅಗ್ನೇರೇಕಋಷಿಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನೋಽಗ್ನೇಶ್ಚ ಸಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೧೨ ॥

ಪ್ರಸೂತಿರಪ್ಯೇಕಋಷೇಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗಿರಸಃ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ ॥ ೧೩ ॥

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚ ವೈವಸ್ವತಮನುಸ್ತಥಾ ।
ವಿಷ್ಣ್ವಾವೇಶಾನ್ಮರೀಚ್ಯಾದಿಸಮೋ ವೈವಸ್ವತಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೧೪ ॥

ಆವೇಶಾಭಾವಕಾಲೇ ತು ಹ್ಯಶ್ವಿಪಶ್ಚಾತ್ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ।
ಮರೀಚ್ಯಾದ್ಯೈಃ ಕಿಂಚಿದೂನಾಃ ಪ್ರಾವಹೀ ನಿರ್ಋತಿಸ್ತಥಾ ॥ ೧೫ ॥

ಮಿತ್ರತಾರೇ ದ್ವಿಗುಣತೋ ಹ್ಯಧಮಾಽಗ್ನೇಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ಷಡಶೀತಿಶ್ಚ ದೇವಾಂಶಾ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ವಿನಾಯಕಃ ॥ ೧೬ ॥

ದೇಹಮಾನೀ ಮಾನುಷಾಣಾಂ ಧನೇಶಶ್ಚ ಇತಿ ತ್ರಯಃ ।
ಶಿಷ್ಟಾ ಮಿತ್ರಾದಿಭಿಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾಃ ಸಮ್ಯಗುದಾಹೃತಾಃ ॥ ೧೭ ॥

ರುದ್ರಾಣಾಂ ದಶಕಂ ಪ್ರೋಕ್ತಮಾದಿತ್ಯಾನಾಂ ಷಡೇವ ತು ।
ಮರುತಾಂ ಸಪ್ತಸಹಿತಂ ಚತ್ವಾರಿಂಶತ್ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಮ್ ॥ ೧೮ ॥

ಏಕಃ ಪಿತಾ ಋಭೂಣಾಂ ತು ಗಣ ಏಕೋಽಶ್ವಿನೋರ್ದ್ವಯಮ್ ।
ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ದಶ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ದ್ಯಾವಾಭೂಮ್ಯೌ ದ್ವಯಂ ತಥಾ ॥ ೧೯ ॥

ವಸೂನಾಂ ಸಪ್ತಕಂ ಚೈವ ಜ್ಞೇಯಂ ಗ್ರಂಥಾಂತರೋಕ್ತಿತಃ ।
ಷಡಶೀತಿರಿತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಶತಸ್ಥೈರ್ದೈವತೈರ್ಮನುಃ ॥ ೨೦ ॥

ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸ್ವರೂಪತಃ ।
ವೈವಸ್ವತೇನ ಮನುನಾ ಸನಕಾದ್ಯಾಃ ಸಮಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೨೧ ॥

ಋತೇ ಸನತ್ಕುಮಾರಂ ತು ಕಾಮರೂಪತ್ವತೋಽಸ್ಯ ತು ।
ಮನುಪರ್ಜನ್ಯಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಮರುದಾದೌ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೨೨ ॥

ಪಾವಕಾನಂತರಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ವೈವಸ್ವತಮನೋರ್ಗುಣೈಃ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಃ .... ನಃ ಸ್ಯಾನ್ಮಿತ್ರಾತ್ ತು ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಃ ॥ ೨೩ ॥

ರೋಹಿಣೀ ಶಾಮಲಾ ಗಂಗಾ ವಿರಾಟ್ ಸಂಜ್ಞೇತಿ ಪಂಚಷಾಃ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಸ್ಯ ಸಮಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಾಶ್ಚ ಕೇಚನ ॥ ೨೪ ॥

ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಲ್ಯುಕ್ತೇರ್ದೇವಾಃ ಪರ್ಜನ್ಯತೋಽವರಾಃ ।
ಅನುಕ್ತದೇವತಾಸಾಮ್ಯಂ ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ಯಾಹುರಂಜಸಾ ॥ ೨೫ ॥

ಸ್ವಾಹಾ ತ್ವನುಕ್ತದೇವೇಭ್ಯೋ ನಿಕೃಷ್ಟಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಾದವರಾ ಸ್ವಾಹಾ ಉದಕಾತ್ಮಾ ಬುಧೋ ವರಃ ॥ ೨೬ ॥

ಬುಧಾನ್ನಾಮಾವರಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಸ್ವಾಹಾಯಾಶ್ಚ ದಶಾವರಮ್ ।
ಶನಿರ್ನಾಮಾವರಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪುಷ್ಕರಸ್ತು ಶನೈಶ್ಚರಾತ್ ॥ ೨೭ ॥

ನಿಬೋಧ ದಶಾಧಮೋ ನಾಮ್ನಃ ಪುಷ್ಕರಾತ್ ಕಿಂಚಿದೂನಕಃ ।
ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ತು ತತಃ ಕಿಂಚಿದೂನಃ ಕಶ್ಯಪ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೨೮ ॥

ಕಶ್ಯಪಾತ್ ಕಿಂಚಿದೂನಾ ಸ್ಯಾತ್ ದೇವಕೀ ನಂದಗೇಹಿನೀ ।
ದೇವಕ್ಯಾಃ ಕಿಂಚಿದೂನಾ ಸಾ ಪುಷ್ಕರಾತ್ ತು ದಶಾಧಮಾ ॥ ೨೯ ॥

ಯಶೋದಾಯಾಃ ಕರ್ಮದೇವಾ ಗುಣಾನಾಂ ದಶತೋಽವರಾಃ।
ತುಂಬುರ್ವಾದ್ಯಷ್ಟಗಂಧರ್ವಾಃ ಪಿತರಃ ಸಪ್ತ ಏವ ಚ ॥ ೩೦ ॥

ಉಕ್ತೇಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಹ್ಯುತ್ತಮಾದ್ಯಾ ಮನವೋ ದಶ ಚೈಕಯುಕ್।
ಚ್ಯವನೋಽಚಥ್ಯಪೂರ್ವಾ ಯೇ ಹ್ಯಶೀತಿಋಷಯಸ್ತಥಾ ॥ ೩೧ ॥

ಜಾತ್ಯಂತರೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಶ್ಚ ವಿಂಶದಲ್ಪಾಧಿಕಾರಿಣಃ।
ಪ್ರಿಯವ್ರತಾದಿರಾಜಾನೋ ಯಶೋದಾಯಾ ದಶಾಧಮಾಃ ॥ ೩೨ ॥

ಅಗ್ನಿಜಾನಾಂ ಷೋಡಶಕಸಹಸ್ರಾಣಿ ಶತಂ ತಥಾ।
ದೇವಗಂಧರ್ವಶತಕಂ ಶತೋನಶತಕೋಟಯಃ ॥ ೩೩ ॥

ಋಷಯಃ ಕರ್ಮದೇವೇಭ್ಯಃ ಶತೋನಾಃ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ।
ಪಂಚಾಂಶತೋ ದಶಾಂಶಾದ್ವಾ ಸ್ವಸ್ವಜಾತ್ಯಾ ಪರಸ್ಪರಮ್ ॥ ೩೪ ॥

ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಿತಸ್ತ್ವೇವಂ ವಿಶೇಷೋಽತ್ರ ನಿರೂಪಿತಃ।
.... ಪ್ರಧಾನೋಕ್ತಾ ತ್ವಷ್ಟ್ರುಪುತ್ರೀತಿ ಯುಜ್ಯತೇ ॥ ೩೫ ॥

ಶತಾವರಾ ಆಜಾನೇಭ್ಯಃ ಪಿತರಶ್ಚಿರನಾಮಕಾಃ।
ತೇಭ್ಯಸ್ತು ದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತೋನಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೩೬ ॥

ತೇಭ್ಯೋ ಮಾನುಷಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತೋನಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ।
ತೇಭ್ಯಃ ಶತಾಧಮಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ರಾಜಾನಸ್ತಚ್ಛತಾಧಮಾಃ ॥ ೩೭ ॥

ನರೋತ್ತಮಾಸ್ತು ತನ್ಮಧ್ಯೇ ವರ್ಣಾಶ್ರಮವಿಭಾಗತಃ।
ವಿಶೇಷೋ ಹ್ಯವಗಂತವ್ಯಸ್ತೇಭ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣತೋಽವರಾಃ ॥ ೩೮ ॥

ಗಜಾಸ್ತಸ್ಮಾದ್ದ್ವಿಗುಣತೋಽಧಮಾ ಅಶ್ವಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ।
ತೇಭ್ಯೋ ಮೃಗಾಶ್ಚ ಪಶವೋ ದ್ವಿಗುಣೋನಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೩೯ ॥

ಜಲಜಾಃ ಪಕ್ಷಿಣಶ್ಚೈವ ತೇಭ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣತೋಽಧಮಾಃ।
ತೇಭ್ಯೋ ವೃಕ್ಷಾ ದ್ವಿಗುಣತೋ ಹ್ಯಧಮಾಸ್ತೇಭ್ಯ ಏವ ತು ॥ ೪೦ ॥

ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾನಿ ಜ್ಞೇಯಾನಿ ಲತಾಗುಲ್ಮಾನಿ ವೃಕ್ಷತಃ।
ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ ಹ್ಯೋಷಧಯಸ್ತಾಭ್ಯಸ್ತು ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೪೧ ॥

ತೃಣಜೀವಾಸ್ತತೋ ನೀಚಾ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಣೋ ದ್ವಿಧಾ।
ಅಜ್ಞಾಶ್ಚ ನಿತ್ಯತ್ರೈವಿದ್ಯಾ ಅಜ್ಞಾಸ್ತ್ರೈವಿದ್ಯತೋಽಧಮಾಃ ॥ ೪೨ ॥

ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿತೋ ನೀಚಂ ಜಡಂ ತಸ್ಮಾನ್ನರಾಧಮಾಃ।
ನೀಚಾಸ್ತೇಭ್ಯೋ ದೈತ್ಯಭೃತ್ಯಾಸ್ತೇಭ್ಯೋ ದೈತ್ಯಪ್ರಧಾನಕಾಃ ॥ ೪೩ ॥

ನೀಚಾ ನೀಚೋ ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿಸ್ತಸ್ಮಾನ್ನೀಚತಮಃ ಕಲಿಃ ।
ಸರ್ವದೋಷಸ್ವರೂಪೋऽಸೌ ಯೋಗ್ಯೋऽಂಧತಮಸಸ್ತು ಸಃ ॥ ೪೪ ॥

ಅಶೇಷಜೀವದುಃಖಾನಾಂ ಭೋಕ್ತಾ ಜ್ಞೇಯೋ ಮುಮುಕ್ಷುಭಿಃ ।
ವಿಷ್ಣುಮಾರಭ್ಯ ಕಲ್ಯಂತಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ಹಿ ಶಾಸ್ತ್ರತಃ ॥ ೪೫ ॥

ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮುಚ್ಯೇತ ಸಂಸಾರಾನ್ನರೋ ವಿಷ್ಣುಪ್ರಸಾದತಃ ।
ತಾರತಮ್ಯಪರಿಜ್ಞಾನಾನ್ಮುಕ್ತಿಃ ಕರತಲೇ ಸ್ಥಿತಾ ॥ ೪೬ ॥

ತಾರತಮ್ಯಾಪರಿಜ್ಞಾನಾದನುತ್ಥಾನಂ ತಮೋ ವ್ರಜೇತ್ ।
ತಸ್ಮಾನ್ನರಸ್ತಾರತಮ್ಯಜ್ಞಾನೀ ಸ್ಯಾದ್ಧರಿಭಕ್ತಿಯುಕ್ ।
ತೇನ ಪ್ರೀತೋ ಹರಿಃ ಸಮ್ಯಕ್ ಸ್ವಪದಂ ಸಂಪ್ರಯಚ್ಛತಿ ॥ ೪೭ ॥

ಜ್ಞಾನಾನಂದತನುಂ ವಂದೇ ಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ ತುರಗಾನನಮ್ ।
ಯಸ್ಯ ಶ್ರೀವದನಾಂಭೋಜಾದಾಪುರ್ವಿದ್ಯಾಃ ಸುರಾಃ ಸದಾ ॥ ೪೮ ॥

ಚಟ್ಟೀಜನಾರ್ದನಾಚಾರ್ಯತನಯೋ ಹರಿಭಕ್ತಿಮಾನ್ ।
ಚಕಾರೇದಂ ತಾರತಮ್ಯಮಾನಂದಾಚಾರ್ಯನಾಮಕಃ ॥ ೪೯ ॥

ತೇನ ಪ್ರೀತೋ ಭವೇತ್ ಸಮ್ಯಗ್ವಾಜಿವಕ್ತ್ರೋ ರಮಾಪತಿಃ ।
ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಾರ್ಯಹೃತ್ಪಂಕಜನಿವಾಸಕಃ ॥ ೫೦ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮಚ್ಚಟ್ಟೀಜನಾರ್ದನಾಚಾರ್ಯವರ್ಯಾಣಾಂ ಪುತ್ರೇಣ ಶ್ರೀಆನಂದಾಚಾರ್ಯ ಧೀಮತಾ ರಚಿತ ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ ॥

*****

೭೮. ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ (ಶ್ರೀಮುದ್ಗಲಾನಂದತೀರ್ಥಾಚಾರ್ಯಕೃತಃ)

ವಿಷ್ಣುಃ ಪೂರ್ಣಸ್ತತಃ ಶ್ರೀರಮಿತಮಧ ಇತೋ ಕೋಟಿತೋऽಧೋ ವಿಧೀರೌ
ತದ್ವಾರ್ಯೋ ತಚ್ಛತಾಧೋ ಗರುಡಶಿವಫಣೀಂದ್ರಾಸ್ತು ತಾಭ್ಯಾಂ ಶತಾಧಃ ।
ಪಂಚಾಧಃ ಕೃಷ್ಣಪತ್ನ್ಯಃ ಷಡತ ಇತ ಉಮಾ ವಾರುಣೀ ಗಾರುಡೀ ಚ
ದ್ವಿನ್ಯೂನಾಸ್ತದ್ದಶೋನಾವಮರರತಿಪತೀ ಪ್ರಾಣ ಆಭ್ಯಾಂ ದಶಾಧಃ ॥ ೧ ॥

ಜೀವೋ ದಕ್ಷೋऽನಿರುದ್ಧೋ ರತಿಮನುಶಚಿಕಾಸ್ತದ್ದಶಾಧಸ್ತತಸ್ತು
ಪಂಚಾಧಃ ಪ್ರಾವಹೋऽಸ್ಮಾದ್ದ್ವಿದಶಗುಣಮಧೋ ಮಾನವೀನೇಂದುಧರ್ಮಾಃ ।
ಯೇಭ್ಯೋऽಷ್ಟ ಸಾರ್ಧಪಾದಾತ್ ಸುರಋಷಿರಮುತೋऽರ್ವಾಗತೋऽಧಃ ಪ್ರಸೂತಿ-
ರ್ಭೃಗ್ವಗ್ನೀ ಪಾದತೋऽಪ್ಯಾದಧ ಇತ ಋಷಯಃ ಸಪ್ತ ಗಾಧ್ಯರ್ಕಜೌ ಚ ॥ ೨ ॥

ನ್ಯೂನಾಸ್ತೇಭ್ಯೋಽಧಮಾಃ ಸ್ಯುರ್ನಿರ್ಋತಿಸಹಿತಾಃ ಪ್ರಾವಹೀ ಮಿತ್ರತಾರಾ-
ಶ್ಚಾಗ್ನೇರ್ವಿಂಶತ್ತ್ವಧಸ್ತಾತ್ತತ ಉದಿತ ಸುರಾನ್ಯೇ ಶತಸ್ಥಾ ಧನೇಶಃ।
ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ಗಣೇಂದೋಽಲ್ಪಗುಣಿತಮಧಮಾಃ ಕೇಚಿದೇಭ್ಯಃ ಶತಸ್ಥಾಃ -
ದೇವಾನ್ಯೇ ಉಕ್ತವರ್ಜ್ಯಾಃ ಮನವ ಇತರ ಇಂದ್ರಾಃ ಪ್ರಿಯಾದಿವ್ರತಶ್ಚ ॥ ೩ ॥

ವೈನ್ಯೋ ಯಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯೋ ಗಯ ಉತ ಶಶಬಿಂದ್ವಾದಿರೇವಂ ಶತಂ ಯೇ
ರಾಜೋತ್ಕೃಷ್ಟಾಸ್ತಥಾಽಷ್ಟೌ ಉಪಸುರಪತಯಃ ಕಾಶ್ಚಿದೇವಾಪ್ಸರೋಽಗ್ರ್ಯಾಃ।
ಪಿತ್ರಾಗ್ರ್ಯಾಃ ಸಪ್ತ ಚೋಕ್ತಾನ್ಯದೃಷಿವರಶತಂ ಚಾವನೋಚಥ್ಯಪೂರ್ವಂ
ಚೈತೇ ಕರ್ಮಾಮರಾಖ್ಯಾ ಇಹ ಮನುಮುಖರಾ ಮಿತ್ರತಃ ಪಂಚತೋಽಧಃ ॥ ೪ ॥

ಪರ್ಜನ್ಯಶ್ಚಾನಿರುದ್ಧಾಪ್ಪತ್ತಿಯಮರವಿಚಂದ್ರಾಂಗನಾಸ್ತಚ್ಚತುರ್ಭಾ-
ಗೂನಾ ಏಭ್ಯೋಽಧಮಾ ಸ್ಯುಃ ಪ್ರಥಿತಸುರಜನಾ ಅಗ್ನಿಭಾರ್ಯಾ ತತೋಽಧಃ।
ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ ವಿಂಶದೂನಾಸ್ತದಧ ಉತ ಬುಧೋಽಸ್ಮಾದಧೋ ದಸ್ರಭಾರ್ಯಾ
ಸ್ವಾಹಾಯಾಃ ಸಾ ದಶೋನಾ ತದಧ ಉತ ಶನಿಃ ಪುಷ್ಕರಃ ಸ್ಯಾತ್ ತತೋಽಧಃ ॥ ೫ ॥

ಸೋಽಶ್ವಿಸ್ತ್ರೀತೋ ದಶಾಧಸ್ತದವಧಿ ಕಥಿತಾ ಯೇಷು ಪರ್ಜನ್ಯತೋಽಧಃ
ಪ್ರಾಯಸ್ತ್ವಾಜಾನಜಾಸ್ತೇ ಜ್ವಲನಸುತಗಣಃ ಕೃಷ್ಣಪತ್ನೀತ್ವಮಾಪ್ತಃ।
ಆಜಾನೇಯೈಃ ಸಮಾನೋ ಕಥಿತ ಋಷಿಗಣಾಂಶ್ಚೋಚುರತ್ರೈವ ಗೋಪ್ಯೋ
ದ್ವೈಗುಣ್ಯೇನೋತ್ತಮಾ ಸ್ಯುರ್ಜ್ವಲನಸುತಗಣಾನ್ನಂದಪತ್ನೀ ತು ತಸ್ಮಾತ್ ॥ ೬ ॥

ಸಾಹಸ್ರೋಚ್ಚಾ ತದುಚ್ಚಾ ತ್ವದಿತಿರಥ ಶತಾಧಃ ಪಿತೄಣಾಂ ಗಣಸ್ತಾ-
ದಾಜಾನೇಭ್ಯಃ ಪಿತೃಭ್ಯಃ ಶತಗುಣಮಧಮೋ ದೇವಗಂಧರ್ವವರ್ಗಃ।
ಗಂಧರ್ವಾ ಮಾನುಷಾಸ್ತಚ್ಚತಗುಣಮಧಮಾಸ್ತಚ್ಚತಾಧಃ ಕ್ಷಿತೀಶಾಃ
ಮರ್ತ್ಯಾಗ್ರ್ಯಾಸ್ತಚ್ಚತಾಧಸ್ತ್ವಿಹ ಮಮ ಗುರವಃ ಸರ್ವದಾ ಮಾಮವಂತು ॥ ೭ ॥

ಸಪ್ತಶ್ಲೋಕೀಂ ಮೂಲಟೀಕೋದಿತಾನಿ
ವಿಮೃಶ್ಯೇಮಾಂ ಮುದ್ಗಲಾನಂದತೀರ್ಥಃ।
ಚಕ್ರೇ ಸಮ್ಯಕ್ ತಾರತಮ್ಯಸ್ಯ ವಿತ್ತ್ಯೈ
ವಿರೋಧಭಾನಸ್ಯ ತಥಾಽಪನುತ್ತ್ಯೈ ॥ ೮ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮುದ್ಗಲಾನಂದತೀರ್ಥಾಚಾರ್ಯಕೃತತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ ॥

★★★★★

೭೯. ಅಣುತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ಶ್ರೀರಘೂತ್ತಮಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಂ)

ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಃ ಸಕಲೋತ್ತಮೋಽಮಿತಗುಣೋಽನಂತಾವರಾಽತೋ ರಮಾ
ತಸ್ಯಾಃ ಕೋಟಿಗುಣಾಧಮೌ ವಿಧಿಹರೀ ತಾಭ್ಯಾಂ ಶತೋನೇ ಗಿರೌ ।
ವೀಶಾಹೀಶಶಿವಾಸ್ತ್ವತೈತದವರಾ ವೀಶಾದಿಪಂಚಾವರಾಃ
ಷಡ್ವಿಷ್ಣೋರ್ದಯಿತಾ ವಿಪಾದಿವನಿತಾ ಯುಗ್ಮಾವರಾಃ ಷಟ್ಕತಃ ॥ ೧ ॥

ಸೌಪರ್ಣ್ಯಾದಿದಶಾವರೌ ಹರಿಹಯಾನಂಗೌ ತಥಾ ತೈಜಸ-
ಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಕಾಮರತೀಶಚೀಗುರುಮನೂದಕ್ಷಸ್ತಥಾ ತೈಜಸಾತ್ ।
ತೇಭ್ಯಃ ಪಂಚಗುಣಾವರೋ ಮರುದಿತೋ ಯುಗ್ಮಾವರಾ ಮಾನವೀ
ಚಂದ್ರಾರ್ಕೌ ಯಮ ಏಭ್ಯ ಊನ ಉದಧಿಃ ಸ್ಯಾತ್ ಪಾದಪಾದಾರ್ಧತಃ ॥ ೨ ॥

ವಾರೀಶಾದವರಸ್ತು ನಾರದ ಇತೋ ವಹ್ನಿರ್ಭೃಗುಃ ಕಂಪ್ರಿಯಾ
ಪಾದೋನಾ ಸಲಿಲೇಶತೋ ವಿಧಿಸುತಾ ಗಾಧೇಯವೈವಸ್ವತೌ ।
ಏತೇ ವಹ್ನ್ಯವರಾ ನವಾನಲಯುಗನ್ಯೂನಾಸ್ತತೋ ಮಿತ್ರಕಾ-
ಸ್ತಾರಾ ನಿರ್ಋತಿಭೂತವಾಯುದಯಿತಾಶ್ಚತ್ವಾರ ಏತೇ ಸಮಾಃ ॥ ೩ ॥

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಗಣೇಶದಸ್ರಧನಪಾಃ ಶೇಷಾಃ ಶತಸ್ಥಾಃ ಸುರಾ
ಮಿತ್ರೋನಾ ನವಕೋಟಿದೇವಗಣಗಾ ಉಕ್ತೇತರೇ ಕೇಚಿತ್ ।
ಉಕ್ತಾನ್ಯೇ ಮನವೋಽಪರಾಶ್ಚ್ಯವನಕೋಚಥ್ಯೌ ಚ ಪೃಥ್ವಾದಯೋ
ಉಕ್ತಾಃ ಕರ್ಮಜದೇವತಾ ಋಷಿಮುಖಾ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಶತಸ್ಥಾಃ ಸುರಾಃ ॥ ೪ ॥

ಪರ್ಜನ್ಯೋ ವರುಣಾರ್ಕಸೋಮಶಮನಾನಂಗಪ್ರಿಯಾ ಮಿತ್ರತೋ
ಯುಗ್ಮೋನಾ ಕತಿಚಿಚ್ಚ ದೇವಗಣಗಾಃ ಪರ್ಜನ್ಯಮುಖ್ಯಾವರಾಃ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾವರಾಽನಲಸತೀ ತಸ್ಯಾ ಬುಧೋಽಸ್ಮಾದುಷಾ
ಸ್ವಾಹಾತಸ್ತು ದಶಾವರಾ ಶನಿರತೋ ತತ್ಕರ್ಮಕಃ ಪುಷ್ಕರಃ ॥ ೫ ॥

ತನ್ನ್ಯೂನಾ ಕೃತಿದೇವತಾ ಶತಗುಣನ್ಯೂನಾಸ್ತತೋಽಜಾನಜಾ -
ಸ್ತನ್ನ್ಯೂನಾಃ ಪಿತರಸ್ತ್ವತೈತದವರಾಸ್ತೇ ದೇವಗಂಧರ್ವಗಾಃ ।
ತನ್ನ್ಯೂನಾಃ ಶತಭಾಗತೋ ಮನುಜಗಂಧರ್ವಾಸ್ತತೋ ಭೂಮಿಪಾಃ-
ತಾವಂತೋ ಮನುಜೋತ್ತಮಾಃ ಶತ ಇಮೇ ರಕ್ಷಂತು ಮಾಂ ಸರ್ವದಾ ॥ ೬ ॥

ವಿಷ್ಣುಃ ಶ್ರೀರ್ವಿಧಿಗೀರ್ಗಿರೀಶಗಿರಿಜಾದೇ.......ಹಂಪ್ರಾಣಕಾ
ಸ್ವರ್ಗಾಃ ಪ್ರಾವಹಮಿತ್ರವಾರಿಪರಿಸತ್ಸ್ವಾಹೋಷತತ್ಪುಷ್ಕರಾಃ ।

ಆಜಾನಾಭಿಧದೇವತಾ ತ್ರ್ಯಮರಗಂಧರ್ವಾಸ್ತತೋ ಭೂಮಿಪಾಃ
ಮಧ್ಯಸ್ಥಾಂಶ್ಚ ಭಜಾಮಿ ಸಂತತಮಹಂ ಸುಜ್ಞಾನಭಕ್ತ್ಯಾಪ್ತಯೇ ॥ ೭ ॥
ಶ್ರೀಮತ್ಪೂರ್ಣಮತಿಪ್ರವೋಢಹೃದಯಪ್ರಸ್ಥಾಪನಪ್ರೋಲ್ಲಸ-
ತ್ತ್ರೈಲೋಕ್ಯೈಶಜಯಾರ್ಯಸತ್ಕೃತಿಸುಧಾಗ್ರಂಥಾದಿಸದ್ವರ್ತ್ಮನಾ ।
ವ್ಯಾಖ್ಯಾಽಽಕಾರ್ಯಣುತಾರತಮ್ಯನಮನಸ್ಯೇಯಂ ಬುಧೈಃ ಸೇವ್ಯತಾಂ
ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುರ್ಗುರುರಾಜಹೃತ್ಕಮಲಗಃ ಪ್ರೀತೋಽಸ್ತು ಮೇ ವಿಟ್ಠಲಃ ॥ ೮ ॥

॥ ಇತಿ ಮಹಾಭಾಷ್ಯರಘೂತ್ತಮಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಂ ಅಣುತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ ॥

*****

೮೦. ಕಕ್ಷ್ಯಾತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀಎಲಮೇಲಿವಿಟ್ಠಲಾಚಾರ್ಯಕೃತಮ್)

ಪ್ರಥಮಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಯ ಸರ್ವದೇವಸ್ತ್ರ್ಯಾದಿಭ್ಯಃ ಸರ್ವೈರ್ಗುಣೈಶ್ಚೋತ್ತಮಾಯ ಭಾರತೀರಮಣಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾಂತರ್ಗತಶ್ರೀವಿಷ್ಣವೇ ನಮಃ ॥ ೧ ॥

ದ್ವಿತೀಯಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಯೈ ವಿಷ್ಣ್ವಪೇಕ್ಷಯಾಽನಂತಗುಣನ್ಯೂನಾಯೈ ರಮಾಯೈ ನಮಃ ॥ ೨ ॥

ತೃತೀಯಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಭ್ಯಾಂ ರಮಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಸಜಾತೀಯಕೋಟಿಗುಣನ್ಯೂನ-ವಿಜಾತೀಯಾನಂತಗುಣನ್ಯೂನಾಭ್ಯಾಂ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಭ್ಯಾಂ ನಮಃ ॥ ೩ ॥

ಚತುರ್ಥಕಕ್ಷ್ಯಸ್ಥಿತಾಭ್ಯಾಂ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವಪೇಕ್ಷಯಾ ಸಜಾತೀಯಶತಗುಣಾವರ-ವಿಜಾತೀಯಾನಂತಗುಣಾವರಾಭ್ಯಾಂ ಸರಸ್ವತೀಭಾರತೀಭ್ಯಾಂ ನಮಃ ॥ ೪ ॥

ಪಂಚಮಕಕ್ಷ್ಯಸ್ಥಿತೇಭ್ಯೋಽಸರಸ್ವತೀಭಾರತ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಸರ್ವಗುಣೈಃ ಶತಾಂಶನ್ಯೂನೇಭ್ಯೋ ಗರುಡಶೇಷರುದ್ರೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೫ ॥

ಷಷ್ಠಕಕ್ಷ್ಯಸ್ಥಿತಾಭ್ಯೋ ಗರುಡಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಾಭ್ಯೋ ನೀಲಾ-ಭದ್ರಾಮಿತ್ರವಿಂದಾಕಾಲಿಂದೀಲಕ್ಷಣೈತತ್ಕಿಂಚಿದಧಿಕಜಾಂಬವತೀಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೬ ॥

ಸಪ್ತಮಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಭ್ಯೋ ಜಾಂಬವತ್ಯಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಸೌಪರ್ಣೀ-ವಾರುಣೀಪಾರ್ವತೀಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೭ ॥

ಅಷ್ಟಮಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಭ್ಯಾಂ ಸೌಪರ್ಣ್ಯಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ದಶಗುಣಾಧಮೇಂದ್ರೈತ-ತ್ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನತ್ವೋಪೇತಸನತ್ಕುಮಾರಾವತಾರಕಾಮಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ । ।೮ ॥

ನವಮಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಯೇಂದ್ರಕಾಮಾಪೇಕ್ಷಯಾ ದಶಗುಣಾಧಮಾಹಂಕಾರಿಕ-ಪ್ರಾಣಾಯ ನಮಃ ॥ ೯ ॥

ದಶಮಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಭ್ಯ ಅಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣಾಪೇಕ್ಷಯಾ ದಶಗುಣಾಧಮಾನಿರುದ್ಧ-ರತಿಸ್ವಾಯಂಭುವಮನುಬೃಹಸ್ಪತಿದಕ್ಷಶಚೀಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೧೦ ॥

ಏಕಾದಶಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಯಾನಿರುದ್ಧಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಪ್ರವಹವಾಯವೇ ನಮಃ ॥ ೧೧ ॥

ದ್ವಾದಶಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತೇಭ್ಯೋ ಪ್ರವಹಾಪೇಕ್ಷಯಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಯಮಸೋಮ್ಯೈ-ತತ್ಕಿಂಚಿದಧಿಕಶತರೂಪವಿವಸ್ವನ್ನಾಮಸೂರ್ಯೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೧೨ ॥

ತ್ರಯೋದಶಕಕ್ಷ್ಯಸ್ಥಿತಾಯ ಯಮಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಪಾದಾರ್ಧಯುತಪಾದ-ಗುಣಾಧಮವರುಣಾಯ ನಮಃ ॥ ೧೩ ॥

ಚತುರ್ದಶಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಯ ವರುಣಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದಧಮನಾರದಾಯ ನಮಃ ॥ ೧೪ ॥

ಪಂಚದಶಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಭ್ಯೋ ನಾರದಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದುಗ್ಗಾಧಮಭೃಗುಪ್ರಧಾ-ನಾಗ್ನಿಪ್ರಸೂತಿಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೧೫ ॥

ಷೋಡಶಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತೇಭ್ಯೋ ಭೃಗ್ವಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದುಗ್ಗಾಧಮವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ-ಮರೀಚ್ಯತ್ರ್ಯಂಗಿರಃಪುಲಸ್ತ್ಯಪುಲಹಕ್ರತುವಸಿಷ್ಠವೈವಸ್ವತಮನುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೧೬ ॥

ಸಪ್ತದಶಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಭ್ಯೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದುಗ್ಗಾಧಮಾಭ್ಯೋ ಮಿತ್ರಬೃಹಸ್ಪತಿಪತ್ನಿತಾರಾನಿರ್ಋತಿಪ್ರಾವಹೀಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೧೭ ॥

ಅಷ್ಟಾದಶಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತೇಭ್ಯೋ ಮಿತ್ರಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದಧಮೇಭ್ಯೋ ಪ್ರಧಾನ-ವಾಯ್ವಷ್ಟವಸ್ವೇಕಾದಶರುದ್ರದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯೈಕೋನಪಂಚಾಶನ್ಮರುದ್ಭ್ಯಹಸ್ಪತ್ಯೇಕಶೈಬ್ಯ-ನಾಮಕಭರ್ದ್ಯುಲೋಕಾಭಿಮಾನಿಸುರೇಂದ್ರಪತ್ನಿಶಚ್ಯಾತ್ಮಿಕಶ್ರೀದೇವೀಪೃಥ್ವ್ಯಾಭಿ-ಮಾನಿವರಾಹಭಾರ್ಯಾಧರಾದೇವೀನಾಸತ್ಯದಸ್ರಾಖ್ಯಾಶ್ವಿದ್ವಯದಶವಿಶ್ವೇದೇವ-ವಸುರುದ್ರಾದಿತ್ಯದೇವಗಣಭಿನ್ನವಸುರುದ್ರಾದಿತ್ಯನಾಮಕಪಿತೃತ್ರಯೇತಿಶತಸ್ಥದೇವ-ಗಣಗತಪ್ರಧಾನವಾಯ್ವಗ್ನ್ಯುಮಾಪತಿರುದ್ರವಿವಸ್ವದ್ವರುಣಮಿತ್ರಶಕ್ರೋರುಕ್ರಮಾ-ಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣಪ್ರವಹದ್ಯುಲೋಕಾಭಿಮಾನಿಶ್ರೀದೇವೀಬೃಹಸ್ಪತೀತ್ಯುಕ್ತವಕ್ಷ್ಯಮಾ-ಣಪರ್ಜನ್ಯಮಿಲಿತತ್ರಯೋದಶಾತಿರಿಕ್ತವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಶತಸ್ಥಪ್ರವಿಷ್ಟಾಶ್ವಿದ್ವಯವರಾಹಭಾ-ರ್ಯಾಧರಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಗಣಪತಿಕುಬೇರಪಂಚಾಶೀತಿಸಂಖ್ಯಾಕಶೇಷಶತಸ್ಥ ದೇವೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೧೮ ॥

ಏಕೋನವಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತೇಭ್ಯೋ ಶೇಷಶತಸ್ಥಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದಧಮೇಭ್ಯೋ ಶತಸ್ಥದೇವಭಿನ್ನತ್ವೇ ಸತಿ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ಯಾಜಾನಜದೇವತಾಂತದೇವಭಿನ್ನತ್ವೇ ಸತಿ ಕರ್ಮ-

ಜಕಕ್ಷ್ಯೋಕ್ತದೇವಸಂಗ್ರಾಹ್ಯತಾವಚ್ಛೇದಕವಿಶಿಷ್ಟಕರ್ಮಪ್ರಾಪ್ತದೇವತ್ವರೂಪಲಕ್ಷ-
ಣೋಪೇತಪಾದಾಭಿಮಾನಿಯಜ್ಞನಾಮಕಜಯಂತಪ್ರಹ್ಲಾದಬಾಣವಿಭೀಷಣಬಲ್ಯ-
ದ್ಭುತಶಂಭುವಿಧೃತಋತಧಾಮಕದಿವಸ್ಪತಿಶುಚಿನಾಮಕಸಪ್ತೇಂದ್ರಪಿತೃಯಾನಮಾರ್ಗ-
ಸ್ಥಧೂಮಾದಿದೇವದೇವಯಾನಮಾರ್ಗಸ್ಥಪ್ರವಹಾದಿವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾರ್ಚಿರ್ನಾಮಕಪ್ರ-
ಧಾನಾಗ್ನಿಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರಪಾವಕಾದಿದೇವಭೂತವಾಯ್ವಮುಖ್ಯಾಭಿಮಾನಿವಾಯುಪುತ್ರ-
ಮರೀಚಿದೇವಮಂಗಲಶುಕ್ರರಾಹುಕೇತ್ವಾಖ್ಯದ್ವಾದಶರಾಶಿಸಂಚಾರಿದೇವವಪೃಮಾ-
ಲಾಕಾರಾವತಾರಮೃಜಿನಪುಷ್ಕರಕೃಷ್ಣಾನುಜಗದಾವತಾರದೇವವಿಷ್ವಕ್ಸೇನನಿವೇದನ-
ಕರ್ತೃಪಾರ್ಷದಜಯವಿಜಯಾದಿಕಾಲಾಖ್ಯಪಾರ್ಷದಾಂತರಿಕ್ಷಾಭಿಮಾನಿಗಣಪತಿ-
ಪುತ್ರದೇವಪರ್ವತನದೀಸಿಕತಕೂಪಸರೋವರಹವಿಃಕಪಾಲಯೂಪಾದ್ಯಭಿಮಾನಿ-
ತತ್ತನ್ನಾಮಕದೇವಪಾರಿಜಾತಾದಿವೃಕ್ಷಾಭಿಮಾನಿತತ್ತನ್ನಾಮಕದೇವಪ್ರಹ್ಲಾದಾನುಜ-
ಸಹ್ಲಾದಾನುಹ್ಲಾದಾಬಭಿಮಾನಿದೇವೀದಿಗಭಿಮಾನಿದೇವಿಚಿತ್ರಗುಪ್ತವಿಶ್ವಕರ್ಮ-
ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಧಿಕಾರಿದೇವಮಧ್ಯಗಣಿತೋಕ್ತವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಭಿನ್ನಸರ್ವದೇವಾಪ್ರಸಿದ್ಧಾಧಿ-
ಕಾರದೇವಸ್ವಾರೋಚಿಷೋತ್ತಮರೈವತಚಾಕ್ಷುಷಬ್ರಹ್ಮಸಾವರ್ಣಿರುದ್ರಸಾವರ್ಣೀಂ-
ದ್ರಸಾವರ್ಣಿದಕ್ಷಸಾವರ್ಣಿಮೇರುಸಾವರ್ಣಿರರೌಚ್ಯಭೌಚ್ಯೈಕಾದಶಮನುಚ್ಯವ-
ನೋಚಥ್ಯಸನತ್ಕುಮಾರವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸನಕಸನಂದನಸನಾತನಸನತ್ಸುಜಾತರ್ಭುಹಂಸಾ-
ರುಣಯತೀತ್ಯಾದಿನಾಮಕತುರ್ಯಾಶ್ರಮವಿಶಿಷ್ಟದಶಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವಿಶಿಷ್ಟಾಶೀತಿ-
ಸಂಖ್ಯಾಕೈವಂಮಿಲಿತನವತಿಸಂಖ್ಯಾಕವ್ಯಾಪ್ತದರ್ಶರ್ಷಿಕಾರ್ತವೀರ್ಯಪೃಥುದೌ-
ಷ್ಯಂತಿಭರತಶಶಬಿಂದುಮಾಂಧಾತೃಕಕುತ್ಸ್ಥಪ್ರಿಯವ್ರತಗಯಮರುತ್ತಪರೀಕ್ಷಿದ್ಧರಿಶ್ಚಂ-
ದ್ರಾಂಬರೀಷೋತ್ತಾನಪಾದನಹುಷತ್ರಿಜನ್ಮಭರತಮುಚಕುಂದದಶರಥನಲಜನಕ-
ಸಗರಪುರೂರವೋಭಗೀರಥಪುರುಕುತ್ಸರಘುಯಯಾತ್ಯಾದಿವ್ಯಾಪ್ತದರ್ಶಿರಾಜಶತ-
ಸೋಮಯಮಾಗ್ನಿಷ್ವಾತ್ತಕವ್ಯವಾಹಾರ್ಯಮಾನಲಬರ್ಹಿಷದಾಖ್ಯಸಪ್ತಪಿತೃತುಂಬು-
ರುಚಿತ್ರಕೇತುಚಿತ್ರರಥಚಿತ್ರಸೇನಚಿತ್ರರೂಪಕಿಶೋರಬಲಗೋಪಾಲನಾಮಕಾಷ್ಟ-
ಗಂಧರ್ವೋರ್ವಶೀಪೂರ್ವಚಿತ್ತಿಸಹಜನ್ಯಾಮೇನಕಾವಿಶ್ವಾಚೀಘೃತಾಚೀನಾಮಿಕಾ-
ಪ್ಸರಷಟ್ಕೇತಿಕರ್ಮಜದೇವೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೧೯ ॥

ವಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಸ್ಥಿತಾಭ್ಯೋ ಕರ್ಮಜದೇವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದಧಮಮಿತ್ರದ್ವಿಗುಣಾ-
ಧಮಗಂಗಾಪರ್ಜನ್ಯನಾಮಕಸೂರ್ಯವಿವಸ್ವದ್ಭಾರ್ಯಾಸಂಜ್ಞಾಚಂದ್ರಭಾರ್ಯಾ-
ರೋಹಿಣೀಯಮಭಾರ್ಯಾಶಾಮಲಾವಿರಾಣ್ಣಾಮಿಕಾನಿರುದ್ಧಭಾರ್ಯೋಷಾದೇ-
ವೀಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೨೦ ॥

ಏಕವಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಸ್ಥಿತೇಭ್ಯೋ ಗಂಗಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದಧಮನವಕೋಟಿದೇವ-
ತಾಂತರ್ಗತಾಪ್ರಸಿದ್ಧಾಧಿಕಾರಿಕೂರ್ಮಾದ್ಯನಾಖ್ಯಾತದೇವೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೨೧ ॥

ದ್ವಾವಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಯೈ ಕೂರ್ಮಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದಧಮಾಗ್ನಿಭಾರ್ಯಾ ಸ್ವಾಹಾಯೈ ನಮಃ ॥ ೨೨ ॥

ತ್ರಯೋವಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಯ ಸ್ವಾಹಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದಧಮಜಲಾಖ್ಯ-ಕಲಾಭಿಮಾನಿಬುಧಾಯ ನಮಃ ॥ ೨೩ ॥

ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಯೈ ಬುಧಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದಧಮಸ್ವಾಹಾಪೇಕ್ಷಯಾ ದಶಗುಣಾಧಮಾಶ್ವಿಭಾರ್ಯಾನಾಮಾಖ್ಯಕಲಾಭಿಮಾನಿನ್ಯುಷಾಯೈ ನಮಃ ॥ ೨೪ ॥

ಪಂಚವಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಯಾಶ್ವಿಭಾರ್ಯೋಷಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದವರಭೂಮ್ಯಾ-ಖ್ಯಕಲಾಭಿಮಾನಿಶನೈಶ್ಚರಾಯ ನಮಃ ॥ ೨೫ ॥

ಷಡ್ವಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಯ ಶನೈಶ್ಚರಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದಧಮೋಷಾಪೇಕ್ಷಯಾ ದಶ-ಗುಣಾಧಮಕರ್ಮಾಖ್ಯಕಲಾಭಿಮಾನಿಪುಷ್ಕರಾಯ ನಮಃ ॥ ೨೬ ॥

ಸಪ್ತವಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತೇಭ್ಯೋ ಕರ್ಮಾಭಿಮಾನಿಪುಷ್ಕರಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದಧ-ಮೇಭ್ಯ ಆಜಾನನಾಮಕಲೋಕವಿಶೇಷಜಾತತ್ವಾಜಾನನಾಮಕೇಂದ್ರಾದಿಜಾತತ್ವ-ರೂಪಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿಮಿತ್ತಕಾಜಾನಜಶಬ್ದವಾಚ್ಯಾನಾಖ್ಯಾತದೇವತ್ವದೇವಕುಲೋತ್ಪನ್ನ-ದೇವತ್ವಾನ್ಯತರವಿಶಿಷ್ಟದೇವಭೃತ್ಯತ್ವೇ ಸತಿ ದೇವತ್ವರೂಪಾಜಾನಜದೇವಲಕ್ಷಣಾಕ್ರಾಂತ-ದೇವಸಹಾರಾಧ್ಯಶತಪಿತೃತ್ರಿಂಶತ್‌ಸಂಖ್ಯಾಕಾಂತರ್ಭಕ್ತಾಸುರಗಾನಕರ್ತೃಶತದ್ವಯ-ಗಂಧರ್ವನೃತ್ಯಕರ್ತೃದ್ವಿಶತಾಪ್ಸರೋಸಿದ್ಧಸಿದ್ಧೇತಿವಕ್ಯಶತಸಿದ್ಧವಾಹನಾದಿಕಾರ್ಯ-ಕರ್ತೃಸಪ್ತತಿಸಂಖ್ಯಾಕಯಕ್ಷರಕ್ಷಶ್ಚಾರಕಾರ್ಯಕರ್ತೃತ್ರಿಂಶತ್ಸಂಖ್ಯಾಕಚಾರಣ-ಸೇವಾಕರ್ತೃಭೂತಪ್ರೇತಪಿಶಾಚಕುಬೇರಭೃತ್ಯಗುಹ್ಯಕವರುಣಭೃತ್ಯನಾಗಾವಸಿಷ್ಠ-ಸೇವಾಕರ್ತೃಕಿನ್ನರಕಿಂಪುರುಷವಿದ್ಯಾಧರಾದಿಸ್ವರೂಪಾಜಾನಜಸಮರಮಾವೇಶ-ಪ್ರಯುಕ್ತಕಿಂಚಿದಾಧಿಕ್ಯೋಪೇತೈಕೋನಶತೋತ್ತರಷೋಡಶಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕ-ಪ್ರಧಾನಾಗ್ನಿಪುತ್ರಪಾವಕಾತಿರಿಕ್ತಕೃಷ್ಣಪತ್ನಿತತ್ಕಿಂಚಿದಧಿಕಕಶೇರುನಾಮ್ನ್ಯೈತತ್ಕೃಷ್ಣ-ಪತ್ನಿದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕೋದ್ವಾಹಿತಭುಕ್ತಾಪ್ಸರೋವತಾರಕೃತಕಾತ್ಯಾಯನೀವ್ರತಗೋಪಾಂ-ಗನಾಕೃಷ್ಣಾನುದ್ವಾಹಿತಭುಕ್ತಾಪ್ಸರೋವತಾರಗೋಪಾಂಗನೇತ್ಯಾಜಾನಜದೇವೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೨೭ ॥

ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತೇಭ್ಯ ಆಜಾನಜದೇವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಶತಗುಣಾಧಮಶತಕೋಟಿ-ಋಷಿಗಣಸ್ಥನಾರದಾದಿಋಷಿಶತವ್ಯತಿರಿಕ್ತಶತಕೋಟಿಋಷಿಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೨೮ ॥

ಏಕೋನತ್ರಿಂಶತ್ಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತೇಭ್ಯಃ ಶತೋನಶತಕೋಟಿಋಷ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಶತಗುಣಾ-ಧಮಶತಸ್ಥದೇವಗಣಗತಪಿತೃತ್ರಯಕರ್ಮಜದೇವಗಣಸ್ಥಪಿತೃಸಪ್ತಕಾಜಾನಜದೇವ-ಗಣಸ್ಥಪಿತೃಶತವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸರ್ವಚಿರಪಿತೃಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೨೯ ॥

ತ್ರಿಂಶತಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತೇಭ್ಯೋ ಚಿರಪಿತ್ರಪೇಕ್ಷಯಾ ಶತಗುಣಾಧಮಕರ್ಮಜದೇವಗಣಸ್ಥತುಂಬುರ್ವಾದಿಗಂಧರ್ವಾಷ್ಟಕಾಜಾನಜದೇವಗಣಸ್ಥಗಂಧರ್ವಶತದ್ವಯವ್ಯತಿರಿಕ್ತದೇವಮುಖಸಾಕ್ಷಾದಾಜ್ಞಾಪ್ಯ ಸರ್ವದೇವಗಂಧರ್ವೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೩೦

ಏಕತ್ರಿಂಶತ್ಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತೇಭ್ಯೋ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಶತಗುಣಾಧಮದೇವಾನ್ಯಮುಖಾಜ್ಞಾಪ್ಯ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೩೧ ॥

ದ್ವಾತ್ರಿಂಶತ್ಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತೇಭ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಶತಗುಣಾಧಮಕರ್ಮಜದೇವಗಣಸ್ಥಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾದಿರಾಜಶತವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸರ್ವಕ್ಷಿತಿಪೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೩೨ ॥

ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶತ್ಕಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಥಿತೇಭ್ಯೋ ಕ್ಷಿತಿಪಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಶತಗುಣಾಧಮಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮಗಣೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ೩೩ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಎಲಮೇಲಿವಿಠ್ಠಲಾಚಾರ್ಯಕೃತ ಕಕ್ಷ್ಯಾತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

★★★★★

೮೧. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಪ್ರಕಾಶಃ (ಶ್ರೀಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ಯೋದ್ಧೃತಃ)

ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಮತೇ ಹರಿಃ ಪರತರಃ ಸತ್ಯಂ ಜಗತ್ ತತ್ತ್ವತೋ
ಭೇದೋ ಜೀವಗಣಾ ಹರೇರನುಚರಾ ನೀಚೋಚ್ಚಭಾವಂಗತಾಃ ।
ಮುಕ್ತಿರ್ನೈಜಸುಖಾನುಭೂತಿರತುಲಾ ಭಕ್ತಿಸ್ತು ತತ್ಸಾಧನಂ
ಹ್ಯಕ್ಷಾದಿತ್ರಿತಯಂ ಪ್ರಮಾಣಮಖಿಲಾಮ್ನಾಯೈಕವೇದ್ಯೋ ಹರಿಃ ॥ ೧ ॥

ಅಹೋಭಾಗ್ಯಮಹೋಭಾಗ್ಯಂ ಮಧ್ವಮಾರ್ಗಾನುವರ್ತಿನಾಮ್ ।
ದೈವತಂ ಶ್ರೀಪತಿರ್ಯೇಷಾಂ ಯದ್ಗುರುರ್ಭಾರತೀಪತಿಃ ॥ ೨ ॥

ಜೀವೇಶಯೋರ್ಭಿದಾ ಚೈವ ಜೀವಭೇದಃ ಪರಸ್ಪರಮ್ ।
ಜಡೇಶಯೋರ್ಜಡಾನಾಂ ಚ ಜಡಜೀವಭಿದಾ ತಥಾ ॥ ೩ ॥

ಪಂಚಭೇದಾ ಇಮೇ ನಿತ್ಯಾಃ ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಸು ಸರ್ವದಾ ।
ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಚ ನ ಹೀಯಂತೇ ತಾರತಮ್ಯಂ ಚ ಸರ್ವಶಃ ॥ ೪ ॥

ನಮೋಽಸ್ತು ತಾತ್ತ್ವಿಕಾ ದೇವಾ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿಪರಾಯಣಾಃ ।
ಧರ್ಮಮಾರ್ಗೇ ಪ್ರೇರಯಂತು ಭವಂತಃ ಸರ್ವ ಏವ ಹಿ ॥ ೫ ॥

ಪೃಥ್ವೀಮಂಡಲಮಧ್ಯಸ್ಥಾಃ ಪೂರ್ಣಬೋಧಮತಾನುಗಾಃ ।
ವೈಷ್ಣವಾ ವಿಷ್ಣುಹೃದಯಾಸ್ತಾನ್ನಮಸ್ಯೇ ಗುರೂನ್ ಮಮ ॥ ೬ ॥

ಪ್ರಥಮೋ ಹನುಮನ್ನಾಮ ದ್ವಿತೀಯೋ ಭೀಮ ಏವ ಚ ।
ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಸ್ತೃತೀಯೋಽಸೌ ಭಗವತ್ಕಾರ್ಯಸಾಧಕಃ ॥ ೭ ॥

ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮೋಽಥ ಪ್ರಕೃತಿರಥ ವಿಧಿಪ್ರಾಣನಾಥಾವಥೋಕ್ತೇ
ಬ್ರಹ್ಮಾಣೀ ಭಾರತೀ ಚ ದ್ವಿಜಫಣಿಪಮೃಡಾಶ್ಚ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಷಟ್ ಚ ವಿಷ್ಣೋಃ।

ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮಃ। ಸಕಲಚೇತನಾಚೇತನೇಭ್ಯಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ॥ ೧ ॥

ಅಥ ಅನಂತರಂ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಃ । ವಿಷ್ಣ್ವಪೇಕ್ಷಯಾ ನ್ಯೂನಾ । ಚತುರ್ಮುಖರುದ್ರಾದಿಕಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಉತ್ತಮಾ ॥ ೨ ॥

ಅಥ ಅನಂತರಂ ವಿಧಿಪ್ರಾಣನಾಥೌ । ಚತುರ್ಮುಖಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣೌ । ಇಮೌ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ನ್ಯೂನೌ। ರುದ್ರಾದಿಕಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಉತ್ತಮೌ ॥ ೩ ॥

ಅಥ ಅನಂತರಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣೀ ಚತುರ್ಮುಖಸ್ಯ ಪತ್ನೀ ಸರಸ್ವತೀ । ಭಾರತೀ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಪತ್ನೀ। ಉಕ್ತೇ ॥ ೪ ॥

ಚ ಅನಂತರಂ ದ್ವಿಜಫಣಿಪಮೃಡಾಃ ದ್ವಿಜಃ ಗರುಡಃ। ಫಣಿಪಃ ಶೇಷಃ। ಮೃಡಃ ಶಿವಃ ॥ ೫ ॥

ಚ ಅನಂತರಂ ವಿಷ್ಣೋಃ ಷಟ್ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಪತ್ನ್ಯಃ। ಜಾಂಬವತೀ ಕಾಲಿಂದೀ ನೀಲಾ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಭದ್ರಾ ಲಕ್ಷಣಾ ॥ ೬ ॥

ಸೌಪರ್ಣೀವಾರುಣೀಪರ್ವತಪತಿತನಯಾ ಚೇಂದ್ರಕಾಮಾವಥಾಸ್ಮಾತ್ ।
ಪ್ರಾಣೋಽಥೋ ಯೋಽನಿರುದ್ಧೋ ರತಿಮನುಗುರವೋ ದಕ್ಷಶಚ್ಯೌ ಚ ಪಾಂತು॥ ೧ ॥

ರುಗ್ಮಿಣೀಸತ್ಯಭಾಮೇ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಃ ಯದ್ರೂಪದ್ವಯಂ ಶ್ರೀದೇವೀಭೂದೇವೀಸಂಜ್ಞಕಂ ತದವತಾರೌ । ಅತಸ್ತೇ ದ್ವಿತೀಯಕೋಟಿಪ್ರವಿಷ್ಟೇ । ಏವಮೇವ ಅಷ್ಟೌ ಯಾ ಮುಖ್ಯಗೋಪ್ಯಃ (?) ತಾಸು ಯಾ ರಾಧಾ ಸಾ ರುಗ್ಮಿಣೀ। ಯಾ ಚಂದ್ರಾವಲೀ ಸಾ ಸತ್ಯಭಾಮಾ। ಯಾಃ ಷಡ್ಗೋಪ್ಯಸ್ತಾ ಜಾಂಬವತ್ಯಾದಿವತ್। ಏವಮೇವ ರಾಮಕೃಷ್ಣ-ಪರಶುರಾಮನೃಸಿಂಹಾದಯೋ ಯೇ ವಿಷ್ಣೋರವತಾರಾಃ ತೇ ಪ್ರಥಮಕೋಟಯಃ। ಹನುಮಾನ್ ಭೀಮಸೇನಃ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯಃ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾವತಾರಾಃ । ತೃತೀಯಕೋಟಯಃ। ಏವಮಗ್ರೇಽಪಿ। ಚ ಅನಂತರಂ ಸೌಪರ್ಣೀ ಗರುಡಪತ್ನೀ। ವಾರುಣೀ ಶೇಷಪತ್ನೀ। ಪರ್ವತಪತಿತನಯಾ ಪಾರ್ವತೀ॥ ೭ ॥

ಚ ಅನಂತರಂ ಇಂದ್ರಃ। ಕಾಮಃ ಮದನಃ ॥ ೮ ॥

ಅಥ ಅನಂತರಂ ಪ್ರಾಣಃ । ಏಕೋನಪಂಚಾಶನ್ಮರುತ್ಸು ಮೂಲಪ್ರಾಣ ಇತಿ ಜಯತೀರ್ಥಾಚಾರ್ಯಶಿಷ್ಯಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯಾಃ । ತೈಜಸಾಹಂಕಾರಾದುತ್ಪನ್ನಃ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪ್ರಾಣಃ ಇತಿ ಸುಧಾಯಾಮ್ ॥ ೯ ॥

ಅಥ ಅನಂತರಂ ಯಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ ಅನಿರುದ್ಧಃ ಕಾಮಪುತ್ರಃ। ರತಿಃ ಕಾಮಪತ್ನೀ। ಮನುಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವಃ। ಗುರುಃ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ। ದಕ್ಷಃ। ಶಚೀ ಇಂದ್ರಪತ್ನೀ ॥ ೧೦ ॥

ತ್ರಾಯಂತಾಂ ನಃ ಸದೈತೇ ಪ್ರವಹ ಉತ ಯಮೋ ಮಾನವೀ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೌ
ಚಾಪ್ಪೋಽಥೋ ನಾರದೋಽಥೋ .... ॥

ಅಸ್ಮಾನ್ ಸರ್ವಾನ್। ಮದಾದೀನಿ ಸರ್ವೈರ್ನಿತ್ಯಮಿತ್ಯೇಕಶೇಷಃ। ಸದಾ ಪಾಂತು ರಕ್ಷಂತು। ಸ್ರಗ್ಧರಾವೃತ್ತಮ್। ಮ್ರೌಭ್ನೌಯೌಯ್‌ತ್ರಿಸಪ್ತಕಾಃ - ಇತಿ ಛಂದಃಸೂತ್ರಾತ್। ಸಪ್ತಸಪ್ತಸು ಯತಿಃ। ಯತಿರ್ವಿಚ್ಛೇದ ಇತಿ ಸೂತ್ರೇ ಕ್ವಚಿತ್ತು ಪದಮಧ್ಯೇಽಪಿ ಸಮುದ್ರಾದೌ ಯತಿರ್ಭವೇತ್। ಯಥಾ 'ಪರ್ಯಾಪ್ತಂ ತಪ್ತಚಾಮೀಕರಕಟಕತಟೇ-ಶ್ಲಿಷ್ಟಶೀತೇತರಾಂಶೌ' ಇತಿ ಹಲಾಯುಧವೃತ್ತೌ। ಅತೋ ವಾರುಣೀಪರ್ವತ ಇತಿ ಪದಮಧ್ಯೇ ಯತಿರ್ನ ದೋಷಾಯ।

ಏತೇ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾಃ। ನಃ ಅಸ್ಮಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ಪೂರ್ವವದೇಕಶೇಷಃ। ತ್ರಾಯಂತಾಂ ರಕ್ಷಂತು। ಅನಂತರಂ ಪ್ರವಹಃ। ಮರುತ್ ಕೋಣಾಧಿಪೋ ವಾಯುಃ। 'ಮರೀಚಿನಾಮಾಂತರವಾನ್ ಪ್ರವಹೋ ಮುಖ್ಯವಾಯುಜಃ। ಕೋಣಾಧಿಪಃ ಸ ಏವೋಕ್ತೋ ನಾಸಿಕ್ಯೋ ಭೌತಿಕಸ್ತಥಾ। ಮುಮುಕ್ಷುಭಿರ್ಗಮ್ಯತಯಾ ಸೂತ್ರೇ ಪ್ರೋಕ್ತೋಽರ್ಚಿರಾದಿಷು। ಆತಿವಾಹಿಕ ಇತ್ಯುಕ್ತೋ ಗುರೋಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಃ'। ಇತಿ ಛಲಾರ್ಯಾಚಾರ್ಯಕೃತತಾರತಮ್ಯಕೌಸ್ತುಭೇ। ಸಪ್ತವಾಯುಷು ಆದ್ಯ ಇತಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯಾಃ ॥ ೧೧ ॥

ಉತ ಅನಂತರಂ ಯಮಃ। ಮಾನವೀ। ಸ್ವಾಯಂಭುವಪತ್ನೀ ಶತರೂಪಾ। ಚಂದ್ರಃ। ಸೂರ್ಯಃ ॥ ೧೨ ॥

ಚ ಅನಂತರಂ ಅಪ್ಪಃ। ಅಪಃ ಉದಕಾನಿ ಪಾತಿ ರಕ್ಷತಿ। ಕಪ್ರತ್ಯಯಃ। ವರುಣಃ ॥ ೧೩ ॥

ಅಥೋ ಅನಂತರಂ ನಾರದಃ। ॥ ೧೪ ॥

........................ಭೃಗುರನಲಕುಲೇಂದ್ರಃ ಪ್ರಸೂತಿಶ್ಚ ನಿತ್ಯಮ್।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ಮರೀಚಿಪ್ರಮುಖವಿಧಿಸುತಾಃ ಸಪ್ತ ವೈವಸ್ವತಾಖ್ಯಾ।
ಚೈವಂ ವೈ ಮಿತ್ರತಾರೇ ವರನಿರ್ಋತಿನಾಮಾ ಪ್ರಾವಹೀ ಚ ಪ್ರಸನ್ನಾಃ।

ಅಥೋ ಅನಂತರಂ ಭೃಗುಃ। ಅನಲಕುಲೇಂದ್ರಃ। ಅನಲಾನಾಮ್ ಅಗ್ನೀನಾಂ ಕುಲಂ ಸಮುದಾಯಃ ತಸ್ಯ ಇಂದ್ರಃ ಸ್ವಾಮೀ ಯೋ ಮೂಲಾಗ್ನಿಃ ಸಃ। ಪ್ರಸೂತಿಃ ದಕ್ಷಪತ್ನೀ ॥ ೧೫ ॥

ಚ ಅನಂತರಂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ । ಮರೀಚಿಪ್ರಮುಖವಿಧಿಸುತಾಃ ಮರೀಚಿಃ । ಅತ್ರಿಃ ಅಂಗಿರಾಃ। ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ। ಪುಲಹಃ। ಕ್ರತುಃ। ವಸಿಷ್ಠಃ ಏತೇ ವಿಧೇಶ್ಚತುರ್ಮುಖಸ್ಯ ಸುತಾಃ ಸಪ್ತ ವೈವಸ್ವತಾಖ್ಯಃ ವೈವಸ್ವತಮನುಃ ॥ ೧೬ ॥

ಚ ಅನಂತರಂ ಏವಂ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಪ್ರಕಾರೇಣ ವೈ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಮಿತ್ರಃ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯಾಂತಃಪಾತೀ ಆದ್ಯಃ । ತಾರಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಪತ್ನೀ । ವರನಿರ್ಋತಿನಾಮಾ । ವರಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ । ನಿರ್ಋತಿಃ ಕೋಣಪಃ ರಾಕ್ಷಸದೇಹಃ ಸಾತ್ತ್ವಿಕೋ ಜೀವಃ । ಪ್ರಾವಹೀ ಪ್ರವಹಸ್ಯ ಕೋಣಾಧಿಪಸ್ಯ ವಾಯೋಃ ಪತ್ನೀ ॥ ೧೭ ॥

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋಽಶ್ವಿನೌ ತೌ ಗಣಪತಿಧನಪಾವುಕ್ತಶೇಷಾಃ ಶತಸ್ಥಾ
ದೇವಾಶ್ಚೋಕ್ತೇತರೇ ಯೇ ತದವರಮನವಶ್ಚ್ಯಾವನೋಚಥ್ಯಸಂಜ್ಞೌ।
ವೈನ್ಯೋ ಯಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಕ್ಷಿತಿಪತಿಶಶಬಿಂದುಃ ಪ್ರಿಯಾದಿವ್ರತೋಽಥೋ ॥

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಃ। ವಾಯುಪುತ್ರಃ। ಅಶ್ವಿನೌ ತೌ ಅಶ್ವಿನೀಕುಮಾರೌ। ಗಣಪತಿಃ ಹೇರಂಬಃ। ಧನಪಃ ಕುಬೇರಃ। ಉಕ್ತಶೇಷಾಃ ಶತಸ್ಥಾ ಯೇ ದೇವಾಃ।

ಕರ್ಮದೇವಾಃ । ಇತರಾ ಯೇತ್ಯಪಪಾಠಃ । ಇತರಶಬ್ದಸ್ಯ ಸರ್ವನಾಮತ್ವಾತ್ । ತದವರಮನವಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧೇಭ್ಯಃ ಭಗವದವತಾರತಾಪಸಮನುಸ್ವಾಯಂಭುವಮನುವೈವಸ್ವತಮನುಭ್ಯಃ ಅವರೇ ನ್ಯೂನಾ ಏಕಾದಶಮನವಃ । ಚ್ಯಾವನಃ ಚ್ಯವನಭಾರ್ಗವಃ। ಉಚಥ್ಯಃ ಬೃಹಸ್ಪತಿಪುತ್ರಃ । ವೈನ್ಯಃ ವೇನಸ್ಯ ಪುತ್ರಃ ಪೃಥುಃ । ಗರ್ಗಾದಿತ್ವಾದ್ಯಞ್ । ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಸಹಸ್ರಾರ್ಜುನಃ। ಕ್ಷಿತಿಪತಿಃ ಶಶಬಿಂದುಃ। ಕ್ಷಿತಿಪತಿಸಹಿತಃ ಶಶಬಿಂದುಃ। ಮಧ್ಯಮಪದಲೋಪೀಸಮಾಸಃ । ಮರ್ಯಾದಾಭಿವಿಧೌ ಚ ಯ ಇತ್ಯತ್ರ ಯಥಾ ತತ್ಸಹಿತಾಽಭಿವಿಧಾವಿತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ ಶಬ್ದರತ್ನೇ । ಕ್ಷಿತಿಪತಿಃ ಗಯಃ ಶಶಬಿಂದುಃ । ಪ್ರಿಯಶಬ್ದಃ ಆದಿಃ ಯಸ್ಯ ಪ್ರಿಯವ್ರತಃ ॥ ೧೯ ॥

ಗಂಗಾ ಪರ್ಜನ್ಯಸಂಜ್ಞೋ ಶಶಿಯಮದಯಿತೇ ಮಾ ವಿರಾಟ್ ಚಾಶು ಪಾಂತು ॥ ೩ ॥

ಅಥೋ ಅನಂತರಂ ಗಂಗಾ ಭಾಗೀರಥೀ । ಪರ್ಜನ್ಯಃ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯಾಂತರ್ಗತಃ ಪರ್ಜನ್ಯಾಭಿಮಾನೀ । ಸಂಜ್ಞಾ ಸೂರ್ಯಪತ್ನೀ । ಶಶಿಯಮದಯಿತೇ ಶಶೀ ತಸ್ಯ ದಯಿತಾ ಪತ್ನೀ ಕಾಂತಿಃ ರೋಹಿಣ್ಯಪರಪರ್ಯಾಯಾ ತಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಧಾನತ್ವಾತ್ । ಯಮದಯಿತಾ ಯಮಪತ್ನೀ ಶ್ಯಾಮಲಾ । ವಿರಾಟ್ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾಭಿಮಾನಿನೀ ಅನಿರುದ್ಧಭಾರ್ಯಾ । ಮಾ ಮಾಮ್ । ಆಶು ಶೀಘ್ರಂ ಪಾತು ॥ ೨೦ ॥

ವಿಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಚಾಗ್ನಿಜಾಯಾ ಚ ಜಲಮಯಬುಧಶ್ಚಾಪಿ ನಾಮಾತ್ಮಿಕೋಷಾ
ಚೈವಂ ಭೂಮೌ ತಥಾತ್ಮಾ ಶನಿರಪಿ ಕಥಿತಃ ಪುಷ್ಕರಃ ಕರ್ಮಪೋಽಪಿ।

ಯೇಽಥಾಥೋ ಚಾಪ್ಯುತಾನಾಮಿಹ ಕಥಿತಸುರಾ ಮಧ್ಯಭಾಗೇ ಸಮಾಸ್ತೇ
ವಿಷ್ಣ್ವಾಧೀನಾಃ ಪುನಂತು ಕ್ರಮಗದಿತಮಹಾತಾರತಮ್ಯೇನ ಯುಕ್ತಾಃ ॥ ೪ ॥

ಅನಂತರಂ ಏಭ್ಯಃ ಉಕ್ತೇಭ್ಯಃ । ಅನ್ಯಾ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾಃ । ಅಗ್ನಿಜಾಯಾ ಅಗ್ನಿಪತ್ನೀ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ೨೧ ॥

ಚ ಅನಂತರಂ ಜಲಮಯಃ ಜಲನಿಯಾಮಕಃ ಬುಧಃ ॥ ೨೨ ॥

ಚ ಅನಂತರಂ ನಾಮಾತ್ಮಿಕಾ ನಾಮನಿಯಾಮಕಾ ಉಷಾ ನಾಸತ್ಯಪತ್ನೀ ॥ ೨೩ ॥

ಚೈವಂ ಭೂಮೌ ತಥಾತ್ಮಾ ಚ ಅನಂತರಂ ತಥಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ಭೂಮೌ ಭೂಮಿವಿಷಯೇ ಆತ್ಮಾ ನಿಯಾಮಕಃ ಶನಿಃ ಶನೈಶ್ಚರಃ ॥ ೨೪ ॥

ಅಪಿ ಅನಂತರಂ ಕರ್ಮಪಃ ಕರ್ಮಣಾಂ ನಿಯಾಮಕಃ । ಪುಷ್ಕರಃ ತತ್ಸಂಜ್ಞಕೋ ದೇವಃ ಕಥಿತಃ ॥ ೨೫ ॥

ಅಪಿಶಬ್ದಃ ಪಾದಪೂರಣೇ ಅಸ್ಮಿನ್ ಸಾರ್ಧಪದ್ಯತ್ರಯೇ ಯೇ ಅಥ ಅಥೋ ಚ ಅಪಿ ಉತ ಏಷಾಂ ಶಬ್ದಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಉಕ್ತಾಃ ತೇ ಸಮಾಃ ಕ್ರಮೇಣ .... । ಉಕ್ತಂ ಯತ್ ಮಹಾತಾರತಮ್ಯಂ .... । ತಸ್ಮಾದ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿತ್ವಾತ್ ಷ್ಯಜ್ । ತೇನ ಯುಕ್ತಾಃ ವಿಷ್ಣ್ವಾಧೀನಾಃ ಪುನಂತು ॥ ೪ ॥

ವಂದೇ ವಿಷ್ಣುಂ ನಮಾಮಿ ಶ್ರಿಯಮಥ ಚ ಭುವಂ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಚ ವಂದೇ
ಗಾಯತ್ರೀಂ ಭಾರತೀಂ ತಾಮಪಿ ಗರುಡಮನಂತಂ ಭಜೇ ರುದ್ರದೇವಮ್ ।
ದೇವೀರ್ವಂದೇ ಸುಪರ್ಣೀಮಹಿಪತಿದಯಿತಾಂ ವಾರುಣೀಮಪ್ಯುಮಾಂ ತಾಮ್
ಇಂದ್ರಾದೀನ್ ಕಾಮಮುಖ್ಯಾನಪಿ ಸಕಲಸುರಾಂಸ್ತದ್ಗುರೂನ್ ಮದ್ಗುರೂಂಶ್ಚ ॥ ೫ ॥

ವಿಷ್ಣುಂ ವಂದೇ । ಶ್ರಿಯಂ ನಮಾಮಿ । ತದ್ರೂಪಾಂ ಭುವಂ ಭೂದೇವೀಂ ನಮಾಮಿ । ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ವಂದೇ । ತಾಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಂ ಗಾಯತ್ರೀಂ ಭಾರತೀಂ ಅನಂತರಂ ಗರುಡಂ ಶೇಷಂ ರುದ್ರದೇವಂ ಮಹಾದೇವಂ ಭಜೇ । ದೇವೀಃ ಷಡ್ವಿಷ್ಣುಪತ್ನೀಃ । ಸುಪರ್ಣೀ ಅಹಿಪತಿದಯಿತಾಂ ಶೇಷಪತ್ನೀಂ ವಾರುಣೀಮ್ ಅಪಿ ಚ ಪರಮ್ । ತಾಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಮ್ ಉಮಾಮ್ । ಇಂದ್ರಾದೀನ್ ಕಾಮಮುಖ್ಯಾನ್ ಅಪಿ ಚ ಪರಂ ಸಕಲಸುರಾನ್ ತೇ ಚ ತೇ ಗುರವಃ ತಾನ್ ಮದ್ಗುರೂಂಶ್ಚ ವಂದೇ ॥ ೫ ॥

ಸರ್ವೋತ್ತಮೋ ವಿಷ್ಣುರಥೋ ರಮಾ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ವಾಯುಶ್ಚ ತದೀಯಪತ್ನ್ಯೌ ।
ಯೇಽನ್ಯೇ ಚ ದೇವಾಃ ಸತತಂ ಪ್ರಸನ್ನಾ ಹರೌ ಸುಭಕ್ತಿಂ ಮಯಿ ಸಂದಿಶಂತು ॥

॥ ಇತಿ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಂ ಸಮಾಪ್ತಮ್ ॥

ಸರ್ವೋತ್ತಮೋ ವಿಷ್ಣುಃ । ಅತ ಏವ ನಾರಾಯಣಾಥರ್ವಶೀರ್ಷೇ - 'ನಾರಾಯಣ ಏವಾಗ್ರ ಆಸೀತ್ । ನ ಬ್ರಹ್ಮಾ ನೇಶಾನಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ । ನೈತಾದೃಶೀ ಶ್ರುತಿಃ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪುರಸ್ಕಾರೇಣಾನ್ಯದೇವತೋತ್ಥಾನಂ ಪ್ರಲಯೇ ಬ್ರವೀತಿ । ಏತದೇಕವಾಕ್ಯತಯಾ ವಿಷ್ಣುಂ ಲಿಂಗಸಹಿತಾಃ ಶಿವಾದಿಪದಘಟಿತಾಃ ಶ್ರುತಯರ್ವಿಷ್ಣುಪರಾ ಏವ । ನಾರಾಯಣಶಬ್ದಸ್ಯ ಸಂಜ್ಞಾಶಬ್ದಸ್ಯ ಅನ್ಯಪರತ್ವಾಸಂಭವಾತ್ । ಶೇಷಂ ಸ್ಪಷ್ಟಮ್ । ವಿಸ್ತರಸ್ತು ಸುಧಾದೌ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ ।

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಕರಹಾಟಕಕ್ಷೇತ್ರವಾಸಿಮಹಾಮಹೋಪಾಧ್ಯಾಯ
ಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ಯೋದ್ಧೃತ ತಾರತಮ್ಯಟೀಕಾ - ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಪ್ರಕಾಶಃ ॥

*****

೮೨. ತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀವೇದಗರ್ಭಾನಂತಪದ್ಮನಾಭಾಚಾರ್ಯಕೃತಮ್)

ತಾರತಮ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನಮಿತ್ಯುಕ್ತಮ್ । ತಚ್ಚ ಕಥಂ ಜ್ಞೇಯಮಿತ್ಯತ ಆಹ ।

ತಾರತಮ್ಯಂ ಚೇತಿ । ತಾರತಮ್ಯಂ ಚ ಅಸ್ಮದ್ಗುರುಪಾದೈಃ ಸಮ್ಯಗುಪಪಾದಿತಂ ತಾರತಮ್ಯಸ್ಯ ಸಂಗ್ರಹೇ ತತ್ರೈವಾನುಸಂಧೇಯಮ್ ।

ತತ್ರ ಉಕ್ತ ಪ್ರಕಾರಂ ಚ ಲೇಶತೋ ದರ್ಶಯಿಷ್ಯಾಮಃ ।

ಮೋಕ್ಷಯೋಗ್ಯೇಷು ಸರ್ವಾವರಾಃ ಸ್ಥಾವರಜೀವಾಃ । ತೇಭ್ಯಃ ಪಶುಪಕ್ಷಿಣೋ ಜಂಗಮಾ ಉತ್ತಮಾಃ । ತೇಭ್ಯೋ ಮಾನುಷಾ ಉತ್ತಮಾಃ । ತೇಭ್ಯೋ ವಿಪ್ರಮಾನುಷಾ ಉತ್ತಮಾಃ । ತದುಕ್ತಂ ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧತಾತ್ಪರ್ಯೇ -

ತತ್ರ ಸ್ಥಾವರಮುಕ್ತೇಭ್ಯೋಽವರಾ ಜಂಗಮಮುಕ್ತಿಗಾಃ ।
ತೇಭ್ಯೋ ಮಾನುಷಮುಕ್ತಾಶ್ಚ ವಿಪ್ರಮುಕ್ತಾಸ್ತತೋಽಧಿಕಾಃ ॥ ಇತಿ ।

ತೇಭ್ಯಃ ಶತಗುಣೋತ್ತರಾಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ ।

'ಅನ್ಯೇಭ್ಯಸ್ತು ವಿಮುಕ್ತೇಭ್ಯ ಆನಂದಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಾಮ್ ।
ಮುಕ್ತಾನಾಂ ತು ಶತೋದ್ರಿಕ್ತಃ' .... ॥'

ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ । ಚಕ್ರವರ್ತಿಭ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತಗುಣೋತ್ತಮಾಃ ।

ಯಸ್ತು ಸಾಧುಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಸ್ತಸ್ಯೈವಾಪ್ಯಖಿಲಾ ಮಹೀ । ತ್ರೇತಾಯುಗೇ ಚಕ್ರವರ್ತೀತ್ಯಾರಭ್ಯ -

ಏಕಾನಂದಸ್ವರೂಪೋಽಸೌ ಮಾನುಷೋ ಮುಕ್ತ ಇಷ್ಯತೇ ।
ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣಾನಂದಾ ಗಂಧರ್ವಾ ಮಾನುಷಾತ್ಮಕಾಃ ॥

ಇತಿ ತೈತ್ತಿರೀಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ । ತತ್ರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಷು ಮಾನುಷಪದಪ್ರಯೋಗಸ್ತು ಪ್ರಿಯವ್ರತಾದಿಕರ್ಮಜದೇವತಾಸಮಾನಚಕ್ರವರ್ತಿವ್ಯಾವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಪೃಥುಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾದಿಕರ್ಮಜದೇವತಾವ್ಯಾವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಚೇತಿ ಬೋಧ್ಯಮ್ । 'ಏಕಾನಂದ' ಇತ್ಯತ್ರೈಕಶಬ್ದಾರ್ಥಸ್ತು ಉತ್ತಮಾನಂದಂ ಶತಧಾ ವಿಭಜ್ಯ ತತ್ರೈಕೋ ಭಾಗೋ ಯಾವತ್ಪರಿಮಿತಸ್ತತ್ಸಮಾನಾನಂದೋಽಧಮದೇವಾನಂದ ಇತಿ ಸರ್ವತ್ರ ಬೋಧ್ಯಮ್ ।

ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತಗುಣೋತ್ತಮಾಃ । ಅತ್ರ ದೇವಗಂಧರ್ವಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಸ್ವರೂಪಕಥನಪೂರ್ವಕಂ ಶತಗುಣೋತ್ತರತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕಂ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಂ ಮಾನಮ್ । ತಥಾ ಹಿ -

ಸ್ವಮುಖೇನೈವ ದೇವೈರ್ಯ ಆಜ್ಞಾಪ್ಯಾಃ ಸರ್ವದಾ ಗಣಾಃ ।
ಆಖ್ಯಾತಾ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಯೇ ತ್ವನ್ಯಮುಖಗೋಚರಾಃ ।
ಮಾನುಷಾಸ್ತೇ ತು ಗಂಧರ್ವಾಸ್ತೇಭ್ಯಸ್ತೇ ಚ ಶತಾವರಾಃ ।
ತೇಭ್ಯಃ ಶತಾವರಾಶ್ಚೈವ ಮನುಷ್ಯೇಷೂತ್ತಮಾ ಗಣಾಃ ॥

ಇತಿ । ಅತ್ರೇದಂ ಬೋಧ್ಯಮ್ । ಸಿದ್ಧಚಾರಣಕಿನ್ನರಕಿಂಪುರುಷವಿದ್ಯಾಧರಯಕ್ಷನಾಗವೇತಾಲಾದೀನಾಂ ದೇವಗಂಧರ್ವಸಾಮ್ಯಂ । ನ ಚ ತೇ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾ ಏವ ನ ಭವಂತೀತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ ।

ಯೇ ಯಕ್ಷರಕ್ಷೋರಗನಾಗನಾಥಾ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರಸಿದ್ಧೇಶ್ವರದಾನವೇಶಾಃ ।
ಅನ್ಯೇ ಚ ಯೇ ಪ್ರೇತಪಿಶಾಚಭೂತಕೂಶ್ಮಾಂಡಯಾದೋಮೃಗಪಕ್ಷ್ಯಧೀಶಾಃ ॥

ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತ್ವಾ 'ತತ್ತತ್ಪದಂ ರೂಪವದಸ್ಯ ರೂಪಮ್' ಇತಿ ತೇಷಾಂ ಭಗವತ್ಸನ್ನಿಧಾನಪಾತ್ರತ್ವಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಭಾಗವತೋಕ್ತೇಃ ।

ಸಪ್ತಮಸ್ಕಂಧಭಾಗವತೇಽಪಿ - 'ಸಿದ್ಧಾ ವೇತಾಲಾಃ ಕಿನ್ನರಾಃ' ಇತಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ನರಸಿಂಹಸ್ತಾವಕತ್ವೋಕ್ತೇಃ । ತಥಾ ಚ 'ಮಧ್ಯಮಾ ಋಷಿಗಂಧರ್ವಾಃ' ಇತಿ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತದಿಶಾ ತೇಷಾಂ ಮಧ್ಯಮಾಧಿಕಾರಿಷು ದೇವಗಂಧರ್ವೇಷು ಪ್ರವೇಶಸ್ಯ ನ್ಯಾಯಪ್ರಾಪ್ತತ್ವಾದಿತಿ ।

ದೇವಗಂಧರ್ವೇಭ್ಯಶ್ಚಿರಪಿತರಃ ಶತಗುಣಾಧಿಕಾಃ । ಅತ್ರ 'ಪಿತೃಭ್ಯಶ್ಚ ಶತಾವರಾಃ । ಸ್ವಮುಖೇನೈವ ದೇವೈರ್ಯ ಆಜ್ಞಾಪ್ಯಾಃ ಸರ್ವದಾ ಗಣಾಃ । ಆಖ್ಯಾತಾ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ' ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಂ ಮಾನಮ್ ।

ಸರ್ವೋತ್ತಮೋ ವಿಷ್ಣುಃ । ಅತ ಏವ ನಾರಾಯಣಾಥರ್ವಶೀರ್ಷೇ - 'ನಾರಾಯಣ ಏವಾಗ್ರ ಆಸೀತ್ । ನ ಬ್ರಹ್ಮಾ ನೇಶಾನಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ । ನೈತಾದೃಶೀ ಶ್ರುತಿಃ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪುರಸ್ಕಾರೇಣಾನ್ಯದೇವತೋತ್ಥಾನಂ ಪ್ರಲಯೇ ಬ್ರವೀತಿ । ಏತದೇಕವಾಕ್ಯತಯಾ ವಿಷ್ಣುಂ ಲಿಂಗಸಹಿತಾಃ ಶಿವಾದಿಪದಘಟಿತಾಃ ಶ್ರುತಯರ್ವಿಷ್ಣುಪರಾ ಏವ । ನಾರಾಯಣಶಬ್ದಸ್ಯ ಸಂಜ್ಞಾಶಬ್ದಸ್ಯ ಅನ್ಯಪರತ್ವಾಸಂಭವಾತ್ । ಶೇಷಂ ಸ್ಪಷ್ಟಮ್ । ವಿಸ್ತರಸ್ತು ಸುಧಾದೌ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ ।

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಕರಹಾಟಕಕ್ಷೇತ್ರವಾಸಿಮಹಾಮಹೋಪಾಧ್ಯಾಯ
ಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ಯೋದ್ಧೃತ ತಾರತಮ್ಯಟೀಕಾ - ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಪ್ರಕಾಶಃ ॥

*****

೮೨. ತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀವೇದಗರ್ಭಾನಂತಪದ್ಮನಾಭಾಚಾರ್ಯಕೃತಮ್)

ತಾರತಮ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನಮಿತ್ಯುಕ್ತಮ್ । ತಚ್ಚ ಕಥಂ ಜ್ಞೇಯಮಿತ್ಯತ ಆಹ ।

ತಾರತಮ್ಯಂ ಚೇತಿ । ತಾರತಮ್ಯಂ ಚ ಅಸ್ಮದ್ಗುರುಪಾದೈಃ ಸಮ್ಯಗುಪಪಾದಿತಂ ತಾರತಮ್ಯಸ್ಯ ಸಂಗ್ರಹೇ ತತ್ಸೈವಾನುಸಂಧೇಯಮ್ ।

ತತ್ರ ಉಕ್ತ ಪ್ರಕಾರಂ ಚ ಲೇಶತೋ ದರ್ಶಯಿಷ್ಯಾಮಃ ।

ಮೋಕ್ಷಯೋಗ್ಯೇಷು ಸರ್ವಾವರಾಃ ಸ್ಥಾವರಜೀವಾಃ । ತೇಭ್ಯಃ ಪಶುಪಕ್ಷಿಣೋ ಜಂಗಮಾ ಉತ್ತಮಾಃ । ತೇಭ್ಯೋ ಮಾನುಷಾ ಉತ್ತಮಾಃ । ತೇಭ್ಯೋ ವಿಪ್ರಮಾನುಷಾ ಉತ್ತಮಾಃ । ತದುಕ್ತಂ ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧತಾತ್ಪರ್ಯೇ -

ತತ್ರ ಸ್ಥಾವರಮುಕ್ತೇಭ್ಯೋಽವರಾ ಜಂಗಮಮುಕ್ತಿಗಾಃ ।
ತೇಭ್ಯೋ ಮಾನುಷಮುಕ್ತಾಶ್ಚ ವಿಪ್ರಮುಕ್ತಾಸ್ತತೋಽಧಿಕಾಃ ॥ ಇತಿ ।

ತೇಭ್ಯಃ ಶತಗುಣೋತ್ತರಾಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ ।

'ಅನ್ಯೇಭ್ಯಸ್ತು ವಿಮುಕ್ತೇಭ್ಯ ಆನಂದಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಾಮ್ ।
ಮುಕ್ತಾನಾಂ ತು ಶತೋದ್ರಿಕ್ತಃ' .... ॥'

ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ । ಚಕ್ರವರ್ತಿಭ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತಗುಣೋತ್ತಮಾಃ ।

ಯಸ್ತು ಸಾಧುಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಸ್ತಸ್ಯೈವಾಪ್ಯಖಿಲಾ ಮಹೀ । ತ್ರೇತಾಯುಗೇ ಚಕ್ರವರ್ತೀತ್ಯಾರಭ್ಯ -

ಏಕಾನಂದಸ್ವರೂಪೋಽಸೌ ಮಾನುಷೋ ಮುಕ್ತ ಇಷ್ಯತೇ ।
ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣಾನಂದಾ ಗಂಧರ್ವಾ ಮಾನುಷಾತ್ಮಕಾಃ ॥

ಇತಿ ತೈತ್ತಿರೀಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ । ತತ್ರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಷು ಮಾನುಷಪದಪ್ರಯೋಗಸ್ತು ಪ್ರಿಯವ್ರತಾದಿಕರ್ಮಜದೇವತಾಸಮಾನಚಕ್ರವರ್ತಿವ್ಯಾವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಪೃಥುಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾದಿಕರ್ಮಜದೇವತಾವ್ಯಾವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಚೇತಿ ಬೋಧ್ಯಮ್ । 'ಏಕಾನಂದ' ಇತ್ಯತ್ರೈಕಶಬ್ದಾರ್ಥಸ್ತು ಉತ್ತಮಾನಂದಂ ಶತಧಾ ವಿಭಜ್ಯ ತತ್ರೈಕೋ ಭಾಗೋ ಯಾವತ್ಪರಿಮಿತಸ್ತತ್ಸಮಾನಾನಂದೋಽಧಮದೇವಾನಂದ ಇತಿ ಸರ್ವತ್ರ ಬೋಧ್ಯಮ್ ।

ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತಗುಣೋತ್ತಮಾಃ। ಅತ್ರ ದೇವಗಂಧರ್ವಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಸ್ವರೂಪಕಥನಪೂರ್ವಕಂ ಶತಗುಣೋತ್ತರತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕಂ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಂ ಮಾನಮ್ । ತಥಾ ಹಿ -

ಸ್ವಮುಖೇನೈವ ದೇವೈರ್ಯಾ ಆಜ್ಞಾಪ್ಯಾಃ ಸರ್ವದಾ ಗಣಾಃ।
ಆಖ್ಯಾತಾ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಯೇ ತ್ವನ್ಯಮುಖಗೋಚರಾಃ।
ಮಾನುಷಾಸ್ತೇ ತು ಗಂಧರ್ವಾಸ್ತೇಭ್ಯಸ್ತೇ ಚ ಶತಾವರಾಃ।
ತೇಭ್ಯಃ ಶತಾವರಾಶ್ಚೈವ ಮನುಷ್ಯೇಷೂತ್ತಮಾ ಗಣಾಃ॥

ಇತಿ । ಅತ್ರೇದಂ ಬೋಧ್ಯಮ್ । ಸಿದ್ಧಚಾರಣಕಿನ್ನರಕಿಂಪುರುಷವಿದ್ಯಾಧರಯಕ್ಷನಾಗವೇತಾಲಾದೀನಾಂ ದೇವಗಂಧರ್ವಸಾಮ್ಯಂ। ನ ಚ ತೇ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾ ಏವ ನ ಭವಂತೀತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ ।

ಯೇ ಯಕ್ಷರಕ್ಷೋರಗನಾಗನಾಥಾ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರಸಿದ್ಧೇಶ್ವರದಾನವೇಶಾಃ।
ಅನ್ಯೇ ಚ ಯೇ ಪ್ರೇತಪಿಶಾಚಭೂತಕೂಶ್ಮಾಂಡಯಾದೋಮೃಗಪಕ್ಷ್ಯಧೀಶಾಃ॥

ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತ್ವಾ 'ತತ್ತತ್ಪದಂ ರೂಪವದಸ್ಯ ರೂಪಮ್' ಇತಿ ತೇಷಾಂ ಭಗವತ್ಸನ್ನಿಧಾನಪಾತ್ರತ್ವಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಭಾಗವತೋಕ್ತೇಃ।

ಸಪ್ತಮಸ್ಕಂಧಭಾಗವತೇಽಪಿ - 'ಸಿದ್ಧಾ ವೇತಾಲಾಃ ಕಿನ್ನರಾಃ' ಇತಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ನರಸಿಂಹಸ್ತಾವಕತ್ವೋಕ್ತೇಃ । ತಥಾ ಚ 'ಮಧ್ಯಮಾ ಋಷಿಗಂಧರ್ವಾಃ' ಇತಿ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತದಿಶಾ ತೇಷಾಂ ಮಧ್ಯಮಾಧಿಕಾರಿಷು ದೇವಗಂಧರ್ವೇಷು ಪ್ರವೇಶಸ್ಯ ನ್ಯಾಯಪ್ರಾಪ್ತತ್ವಾದಿತಿ।

ದೇವಗಂಧರ್ವೇಭ್ಯಶ್ಚಿರಪಿತರಃ ಶತಗುಣಾಧಿಕಾಃ । ಅತ್ರ 'ಪಿತೃಭ್ಯಶ್ಚ ಶತಾವರಾಃ । ಸ್ವಮುಖೇನೈವ ದೇವೈರ್ಯಾ ಆಜ್ಞಾಪ್ಯಾಃ ಸರ್ವದಾ ಗಣಾಃ । ಆಖ್ಯಾತಾ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ' ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಂ ಮಾನಮ್ ।

ಚಿರಪಿತೃಭ್ಯ ಆಜಾನಜದೇವಾಃ ಶತಗುಣೋತ್ತರಾಃ । 'ಆಜಾನೇಭ್ಯಸ್ತು ಪಿತರೋ ಹ್ಯಷ್ಟಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಶತಾವರಾಃ' ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ । ಅಷ್ಟಪಿತೃಷ್ವೇಕೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ । ಸ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರೈರ್ವಸಿಷ್ಠಾದಿಭಿಃ ಸಮಃ ।

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರೈಃ ಸಮೋ ಮುನಿರುದಾಹೃತಃ ।
ಆಚಾರ್ಯಃ ಪಿತೃಣಾಂ ಚಾಸೌ ಪಿತೃಭಿಃ ಸಹ ಪಠ್ಯತೇ ॥

ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ । 'ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಕಸೂನುವತ್' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೋಕ್ತೇಶ್ಚ । ಅತ್ರಾಽಜಾನಜದೇವತಾಸಮಾನಾಃ ಶತೋನಶತಕೋಟಿಋಷಯಃ 'ನವಕೋಟ್ಯೋ ಹಿದೇವಾನಾಮೃಷಯಃಶತಕೋಟಯಃ' ಇತಿಷಷ್ಠಸ್ಕಂಧತಾತ್ಪರ್ಯೋಕ್ತ್ಯಾಜ್ಞೇಯಾಃ । ತಥಾ ದ್ವಿನವತಿಗಂಧರ್ವಾಃ ಕಾಶ್ಚನಾಪ್ಸರಸಶ್ಚಾಽಜಾನಜದೇವತಾಸಮಾಃ । ತಥಾ - ಅಗ್ನಿಪುತ್ರಾಸ್ತಪಸಾಽಪ್ಸರಸ್ತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಭಾರ್ಯಾತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ಶತಾಧಿಕಷೋಡಶಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಾಃ । ತಥಾ ಕೃಷ್ಣಾಂಗಸಂಗಯೋಗ್ಯಾ ಅಪ್ಸರಸ್ವರೂಪಾ ಗೋಪಿಕಾಸ್ತ್ರಿಯಶ್ಚಾಽಜಾನಜದೇವತಾಸಮಾಃ ಜ್ಞೇಯಾಃ ।

ಅತ್ರ ಪ್ರಮಾಣಾನಿ ತು -

'ದ್ವ್ಯಷ್ಟೌ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಶತಂ ಸುರೂಪಶೀಲೋದಾರಾ ಅಕ್ಷತಾಃ ಸದ್ವ್ರತಸ್ಥಾಃ ।
ಪುತ್ರಾ ಅಗ್ನೇಃ ಪೂರ್ವಮಾಸಂಶ್ಚ ತೇಽಥ ಸ್ತ್ರೀತ್ವಪ್ರಾಪ್ತ್ಯೈ ಚಕ್ರುರುಗ್ರಂ ತಪಶ್ಚ ।
ಭಾರ್ಯಾತ್ವಾರ್ಥೇ ವಾಸುದೇವಸ್ಯ ।' ತಥಾ,

'ನಾರಾಯಣಂ ತತ್ರ ಶುಶ್ರೂಷಮಾಣಾಃ ಪ್ರಾಪ್ಯಾಪ್ಸರಸ್ತ್ವಂ ರಾಜಕುಲೇಷು ಜಾತಾಃ ।
ಕೇಚಿತ್ಸ್ವರ್ಗೇ'................................ ।' ತಥಾ,

'ಆಜಾನದೇವೈಃ ಸರ್ವಗುಣೈಃ ಸಮಾಸ್ತಾಃ' ಇತಿ ನಿರ್ಣಯೋಕ್ತಿಃ । ತಥಾ,

'ಗೋಪಾಂಗನಾ ಅಪಿ ಪುರಾ ವರಮಾಪಿರೇ ಯತ್ ।
ಸಂಸ್ಕಾರತಃ ಪ್ರಥಮಮೇವ ಸುಸಂಗಮೋ ನೋ ಭೂಯಾತ್ ತವ ।' ಇತಿ ।

'ಪರಮಾಪ್ಸರಸಃ ಪುರಾ ಯಾಃ' ಇತಿ ನಿರ್ಣಯೋಕ್ತಿಶ್ಚ ।

ಆಜಾನದೇವೇಭ್ಯಃ ಶತಗುಣೋತ್ತಮಾಃ ಕರ್ಮಜದೇವಾಃ । ತದುಕ್ತಂ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೇ 'ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾದಿರಾಜಭ್ಯೋ ದೇವಭೃತ್ಯಾಃ ಶತಾವರಾಃ । ಆಜಾನದೇವಾಸ್ತೇ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ' ಇತಿ । ತೈತ್ತಿರೀಯಭಾಷ್ಯೇಪಿ -

'ತೇಭ್ಯಃ ಶತಗುಣಾನಂದಾ ದೇವಪ್ರೇಷ್ಯಾಸ್ತು ಮುಖ್ಯತಃ ।
ಯೇ ತೇ ಹಿ ದೇವಗಂಧರ್ವಾ ಮುಕ್ತೇಭ್ಯಸ್ತೇಭ್ಯ ಏವ ಚ ॥

ಶತಾಧಿಕಾ ಹಿ ಪಿತರಸ್ತೇಭ್ಯ ಅಜಾನದೇವತಾಃ ।
ಅನಾಖ್ಯಾತಾ ದೇವತಾಸ್ತು ಜಾತಾ ದೇವಕುಲೇ ಚ ಯಾಃ ॥
ಆಜಾನದೇವತಾಸ್ತಾ ಹಿ ತಾಭ್ಯೋಽಗ್ರ್ಯಾಃ ಕರ್ಮದೇವತಾಃ ।
ಬಲ್ಯಾದ್ಯಾ ಅಂತರಾಪ್ರಾಪ್ತದೇವತಾಃ ಕರ್ಮದೇವತಾಃ ॥' ಇತಿ ।

ಕರ್ಮಜದೇವತಾಶ್ಚ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಾಃ ಜ್ಞೇಯಾಃ ।

ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಪೃಥುಶ್ಚೈವ ದೌಷ್ಯಂತಿರ್ಭರತಸ್ತಥಾ ।
ಶಶಬಿಂದುಶ್ಚ ಮಾಂಧಾತಾ ಕಕುತ್ಸ್ಥಾದ್ಯಾಸ್ತಥಾಪರೇ ॥ ಇತಿ ।
ಸರ್ವೇ ತೇ ವಿಷ್ಣುನಾಽಽವಿಷ್ಟಾರ್ವಿಷ್ಣೋರ್ಭಿನ್ನಾಃ ಸದೈವ ತು ।
ಶತಾವರಾಶ್ಚ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಕರ್ಮದೇವಾ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ಇತಿ ।

ತಥಾ ಬಲಿಃ ಅದ್ಭುತಃ ಶಂಭುರ್ವಿಧೃತರ್ಋತುಧಾಮಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ಶುಚಿರಿತಿ ಸಪ್ತ ಚ ಕರ್ಮದೇವಾಃ ಪುರಾಣಾದೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ । 'ಕರ್ಮದೇವಸಮಾಃ ಸಪ್ತ ಪಿತರಃ' । 'ಪಿತೃಣಾಂ ಸಪ್ತಕಂ ಯತ್ ತತ್ ಕರ್ಮದೇವಸಮಂ ಮತಮ್' ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ । ಸಪ್ತ ಪಿತರಶ್ಚ ಪುರಾಣಾದಿತೋಽವಗಂತವ್ಯಾಃ । ಏವಂ ನವಕೋಟಿದೇವಗಣಾಃ ಪಾವಕಪ್ರಹ್ಲಾದಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಕರ್ಮಜದೇವತಾಸಮಾನಾಃ । ತಥಾ ತಾಪಸಸ್ವಾಯಂಭುವವೈವಸ್ವತಮನುವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾ ರೈವತಚಾಕ್ಷುಷಾದಯ ಏಕಾದಶಮನವಶ್ಚ್ಯವನೋಚಥ್ಯೌ ಚ ಋಷೀ ಪ್ರಿಯವ್ರತಗಯೌ ರಾಜಾನೌ ಚ ಕರ್ಮಜದೇವತಾಸಮಾನಾಃ । ತತ್ರ ಪ್ರಮಾಣಾನಿ ತು - 'ಅನ್ಯೇ ತತೋಽವರಾಃ । ಚ್ಯವನೋಚಥ್ಯವೈನ್ಯಾಶ್ಚ ಶಶಬಿಂದುಶ್ಚ ಹೈಹಯಃ । ತದ್ವಚ್ಚ ವಿಪ್ರರಾಜನ್ಯವಿಶೇಷೋಽತ್ರಾಪಿ ಕಶ್ಚನ । ತದ್ವತ್ಪ್ರಿಯವ್ರತಶ್ಚಾಪಿ' ಇತ್ಯುಪಾಸನಾಪಾದೀಯಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ । ಪ್ರಿಯವ್ರತೋ ಗಯಶ್ಚೈವ ಕರ್ಮದೇವಸಮೌ ಗುಣೈರಿತಿ ಪಂಚಮಭಾಗವತತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ । ಅನುಕ್ತದೇವಾಶ್ಚೇತಿ ಸುಧಾ ಏವಮಷ್ಟಗಂಧರ್ವಾಃ ಕರ್ಮಜದೇವತಾಸಮಾನಾಃ । 'ಕರ್ಮದೇವಗಣಾ ಅಷ್ಟಗಂಧರ್ವಾಃ' ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ । ಅಷ್ಟಗಂಧರ್ವಾಶ್ಚ ತುಂಬರುಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಚಿತ್ರರಥಹಾಹಾಹೂಹೂಪ್ರಭೃತಯಃ । 'ಗಂಧರ್ವಪತಿಃ ಸ ತುಂಬುರುಃ ।' 'ಗಂಧರ್ವರಾಟ್ ಪವನಾವೇಶಯುಕ್ತಃ' । 'ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ಚಿತ್ರರಥಃ ।' 'ಹೂಹೂಗಂಧರ್ವಸತ್ತಮಃ' ಇತ್ಯಾದೌತೇಷಾಂ ಗಂಧರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಪ್ರತೀತೇಃ । ತಥಾ ದ್ವಿನವತಿಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಅಪ್ಸರಸಶ್ಚ ಕರ್ಮಜದೇವತಾಸಮಾಜ್ಞೇಯಾಃ । ಪಂಚಮತಾತ್ಪರ್ಯೇ - 'ಅಪ್ಸರಸಾಂ ಶತಮ್ । ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ತಥಾ' ಇತಿ ಮಿಲಿತಾನಾಮೇವ ಶತಸಂಖ್ಯಾ ಜ್ಞೇಯಾ । ತಾಶ್ಚೋರ್ವಶೀಮೇನಕಾಘೃತಾಚೀರಂಭಾದ್ಯಾಃ

ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಜ್ಞೇಯಾಃ । 'ಊರ್ವಶೀ ಪೂರ್ವಚಿತ್ತಿಶ್ಚ ಸಹಜನ್ಯಾ ಚ ಮೇನಕಾ' । 'ವಿಶ್ವಾಚೀ ಚ ಘೃತಾಚೀ ಚ ಷಡೇತಾ ಹ್ಯಪ್ಸರೋವರಾಃ' ಇತ್ಯಾದಿಮಹಾಭಾರತವಚನಾತ್ । ಏವಂ ಸನಕಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಕರ್ಮಜದೇವತಾಸಮಾನಾಃ । 'ಸನಕಾದ್ಯಾ ನಾರದಶ್ಚ ದಕ್ಷಭೃಗ್ವಾದಯೋಽಪಿ ಚ' ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೇ ಸನಕಾದೀನಾಂ ದೇವಾವರತ್ವಮುಕ್ತ್ವಾ ನಾರದದಕ್ಷಭೃಗೂಣಾಂ ತತ್ರ ತತ್ರಾಪವಾದದರ್ಶನೇನ ಸನಕಾದೀನಾಂ ತದದರ್ಶನೇನ ಚ ಶತಸ್ಥಾವರಕರ್ಮಜದೇವತಾಸಾಮ್ಯಸಿದ್ಧೇಃ । ಕಿಂಚೈಕಾದಶಸ್ಕಂಧತಾತ್ಪರ್ಯೇ ಸನಕಾದೀನಾಂ ಜ್ಞಾನಯೋಗಿತ್ವಂ ದೇವಾನಾಂ ಭಕ್ತಿಯೋಗಿತ್ವಂ ಚೋಕ್ತ್ವಾ 'ತಸ್ಮಾತ್ತೇಭ್ಯೋಽಧಿಕಾ ಹ್ಯೇಷು ದೇವಾ ಏವ ವಿಶೇಷತಃ' ಇತಿ ಸನಕಾದೀನಾಂ ದೇವಾವರತ್ವಕಥನಾತ್ । ಕಿಂ ಚ ವೈಕುಂಠೇ ಭಗವದ್ಧಾಮಗಮನಜಯಾದಿಶಾಪದಾನಾದಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಾನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತ್ಯಾ ಪುಷ್ಕರಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾಽಽಧಿಕ್ಯಸ್ಯ ವಕ್ತವ್ಯತ್ವಾತ್ ।

ಅತ್ರ ಚಾಽಜಾನಜದೇವೇಭ್ಯೋಽಧಿಕಾಃ ಕರ್ಮಜದೇವೇಭ್ಯೋ ನ್ಯೂನಾ ಮಧ್ಯೇ ಕೇಚನ ದೇವಾಚಾರ್ಯಾಃ । ತಥಾ ಹಿ – ಆಜಾನಜದೇವೇಭ್ಯ ಉತ್ತಮಃ ಪುಷ್ಕರಃ । 'ಕಲಾಭ್ಯಶ್ಚಾನ್ಯದೇವೇಭ್ಯಃ ಕರ್ಮ ಪ್ರತ್ಯವರಂ ಯತಃ । ಕಲಾಭ್ಯಃ ಪೃಥಗುಕ್ತಂ ತತ್ಪುಷ್ಕರಃ ಕರ್ಮ ಚೋಚ್ಯತೇ' ಇತ್ಯಾಥರ್ವಣಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ ।

ತತಃ ಶನೈಶ್ಚರೋಽಧಿಕಃ 'ಪೃಥಿವ್ಯಾತ್ಮಾ ಶನಿಶ್ಚ' ಇತಿ ಷಟ್ಪ್ರಶ್ನಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ ।

ತತ ಉಷಾ ಅಶ್ವಿಭಾರ್ಯಾ ದಶಗುಣೋತ್ತಮಾ । 'ಬುಧಸ್ತಸ್ಯಾ ಉಷಾ ನಾಮಾತ್ಮಿಕಾ ತಥಾ' ಇತಿ ಷಟ್ಪ್ರಶ್ನಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ ।

ತತೋ ಬುಧ ಉತ್ತಮಃ 'ಉದಕಾತ್ಮಕೋ ಬುಧಃ' ಇತಿ ಷಟ್ಪ್ರಶ್ನಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ ।

ತತಃ ಸ್ವಾಹಾಽಗ್ನಿಭಾರ್ಯೋಷಸೋ ದಶೋತ್ತರಾ । ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯೇ- 'ನಾಮಾದಿ ಪ್ರಾಣಪರ್ಯಂತಂ ಸರ್ವೇ ತ್ವೇತೇ ದಶೋತ್ತರಾಃ' ಇತಿ ಸಾಮಾನ್ಯತ ಉಕ್ತತ್ವೇನ ಪರ್ಜನ್ಯಾದಿವದಪವಾದಾವಿಷಯತ್ವಾತ್ ।

ಸ್ವಾಹಾತಃ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣೋತ್ತಮಃ । 'ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಶಿಖಿನೋ ಭೂತವಾಯುಸ್ತಥೈವ ಚ । ದ್ವಿಗುಣಾ ಏವ' ಇತಿ ದಶೋತ್ತರದೇವೇಷ್ವಪವಾದೋಕ್ತೇಃ- ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯೇ । ಏವಂ ಪರ್ಜನ್ಯಸಮಾ ವರುಣಭಾರ್ಯಾ ಗಂಗಾ ಸೂರ್ಯಭಾರ್ಯಾ ಸಂಜ್ಞಾ ಚಂದ್ರಭಾರ್ಯಾ ರೋಹಿಣೀ ಯಮಭಾರ್ಯಾ ಶಾಮಲಾ ಅನಿರುದ್ಧಭಾರ್ಯಾ ವಿರಾಟ್ ಚೇತಿ ಪಂಚಸ್ತ್ರಿಯಃ । ತದುಕ್ತಮುಪಾಸನಾಪಾದೀಯಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ – 'ಪರ್ಜನ್ಯವದ್ವಾರುಣೀ ಚ ತಥಾ ಸಂಜ್ಞಾ ಚ ರೋಹಿಣೀ । ಧಾರ್ಮೀ ಚೇತಿ । ವಿರಾಡನಿರುದ್ಧಭಾರ್ಯಾ'

ಇತಿ ಸುಧೋಕ್ತಿಶ್ಚ। ಅತ್ರೇದಂ ಬೋಧ್ಯಮ್। ಪರ್ಜನ್ಯಾದವರಾಃ ಸ್ವಾಹಾತ ಉತ್ತಮಾಃ ಕೇಚನ ಜಯವಿಜಯಾದಯಃ ಸಂತಿ । 'ಅನತಿಪ್ರಸಿದ್ಧಾಧಿಕಾರಿದೇವಾಃ ಕೇಚನ ಪರ್ಜನ್ಯಾದವರಾಃ' ಇತಿ ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಲ್ಯಾಮುಕ್ತೇಃ।

ಪರ್ಜನ್ಯಾದಿಭ್ಯಃ ಕರ್ಮಜದೇವಾ ಉತ್ತಮಾಃ । ತಥೈವ ಸುಧೋಕ್ತೇಃ - ಕರ್ಮಜದೇವೇಭ್ಯ ಉತ್ತಮಾರ್ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಾಶ್ವಿಗಣಪತಿಕುಬೇರಾ ಉಕ್ತಶೇಷಾಃ ಶತ-ಸ್ಥಾಶ್ಚ । ಅತ್ರ ಮಾನಂ ತು 'ಮಿತ್ರಪರ್ಜನ್ಯಮಧ್ಯಸ್ಥಾವಶ್ವಿನೌ ವಿಘ್ನವಿತ್ತಪೌ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ । 'ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ವಾಯುಜಃ ಖೇನ ತುಲ್ಯಃ' ಇತಿ ನಿರ್ಣಯೋಕ್ತಿಃ । 'ತದನ್ಯಾಃ ಶತದೇವತಾಃ । ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಾಂತರಾಲೇ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಚ । ತದರ್ಥಸ್ತು ಸುಧಾಯಾಮುಕ್ತಃ - 'ತದನ್ಯಾ ಉಕ್ತಾಭ್ಯೋಽನ್ಯಾಃ ಶತದೇವತಾಃ ಸೋಮಾರ್ಹಶತದೇವತಾಂತರ್ಗತದೇವಾಃ ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಾಂತರಾಲೇ । ಪರ್ಜನ್ಯಾದಧಿಕಾ ಮಿತ್ರಾದಧಮಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ' ಇತಿ । ಸೋಮಾರ್ಹಶತದೇವಾಶ್ಚ ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕಾಯಾಮುಕ್ತಾಃ 'ಮರುದ್ರುದ್ರಾದಿತ್ಯವಸುವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ। ಋಭ್ವಶ್ವಿನೌ ಚ ರೋದಸ್ಯೌ ಪಿತೃಪಾಶ್ಚ ಶತಂ ಸುರಾಃ' ಇತಿ। ತದರ್ಥಸ್ತು ಪಂಚಾಶನ್ಮರುತಃ ಏಕಾದಶರುದ್ರಾಃ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯಾಃ ಅಷ್ಟೌ ವಸವಃ ದಶ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ಬೃಹಸ್ಪತಿರೇಕಃ ಋಭುಗಣ ಏಕಃ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ದ್ವೇ ಅಶ್ವಿನೌ ದ್ವೌ ಪಿತೃಪಾಸ್ತ್ರಯ ಇತ್ಯೇತಾಃ ಸೋಮಾರ್ಹಶತದೇವತಾಃ। ತದುಕ್ತಂ ಸೂತ್ರೇ ಭಾಷ್ಯೇ ಚ - ವಿಭಾಗಃ ಶತವತ್ । 'ನವಕೋಟ್ಯೋ ಹಿ ದೇವಾನಾಂ ತೇಷಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಶತಸ್ಯ ತು। ಸೋಮಾಧಿಕಾರೋ ವೇದೋಕ್ತೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ದ್ವೇ ಶತಾಧಿಕೇ' ಇತಿ। ತತ್ರ ಮರುತ್ಸು ಪ್ರಧಾನವಾಯುಃ ಆಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣಃ ಪ್ರವಹ ಇತಿ ತ್ರಯ ಉತ್ತಮಕಕ್ಷ್ಯತ್ವೇ-ನೋಕ್ತಾಃ । ತಥಾ ಏಕಾದಶರುದ್ರೇಷು ಪ್ರಧಾನರುದ್ರ ಉತ್ತಮತ್ವೇನೋಕ್ತಃ । ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯೇಷು ವಿವಸ್ವಾನ್ ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರವರುಣಶಕ್ರಾಶ್ಚೋಕ್ತಾಃ। ಉರುಕ್ರಮೋ ಭಗವಾನುಕ್ತಃ। ಅಷ್ಟವಸುಷ್ವಗ್ನೀ ಉಕ್ತೌ। ಬೃಹಸ್ಪತಿಶ್ಚೋಕ್ತಃ। ತತಶ್ಚೈತದ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾಃ ಶತಸಂಖ್ಯಾಂತರ್ಗತಾ ಅಶ್ವಿಸಮಾ ಇತಿ।

ನನ್ವೇವಂ 'ಮರುತಶ್ಚ ಸಮಾಃ ಸರ್ವೇ ಸಪ್ತ ತೇಷು ಪ್ರಧಾನಕಾಃ' ಇತಿ ದಶಮತಾತ್ಪರ್ಯೇ ಮರುತ್ಸು ಸಪ್ತಾನಾಂ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೋಕ್ತೇಃ। 'ಪ್ರಾಣಾದಯಃ ಪಂಚ ಮರುತ್ಪ್ರವೀರಾಃ' ಇತಿ ಪಂಚಾನಾಂ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೋಕ್ತೇರ್ನಿರ್ಣಯೇ। 'ಆಕಾಶದೇವತಾ ವಿಘ್ನಸ್ತತೋ ವಾಯೋಃ ಸುತೋ ಮರುತ್' ಇತಿ ಷಟ್ಪ್ರಶ್ನಭಾಷ್ಯೇ ಶತಸ್ಥಾಂತರ್ಗತವಾಯ ಋಷೂನ್ವಪೇಕ್ಷಯಾ ಗಣೇಶಸ್ಯಾಽಧಿಕ್ಯೋಕ್ತೇಶ್ಚ। 'ಪೃಥಿವ್ಯಾಮೃಭವೋ ವಿಲೀಯಂತೇ' ಇತಿ ಋಭ್ವಪೇಕ್ಷಯಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಆಧಿಕ್ಯೋಕ್ತೇಃ। 'ಪಂಚಭೂತಾವರಾಯಾ ಯಸ್ಯಾಂ

ಜಜ್ಞೇ ನರಕಃ ಶ್ರೀವರಾಹಾತ್' ಇತಿ ನಿರ್ಣಯೇ । ಅಕಾಶಾಭಿಮಾನಿಗಣೇಶಾಪೇ-
ಕ್ಷಯಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ನ್ಯೂನತ್ವೋಕ್ತೇಃ ಕಥಮುಕ್ತಶೇಷಾಃ ಸರ್ವೇ ಸಮಾ ಇತಿ ಚೇನ್ನ ।
ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾಧಿಕ್ಯಸದ್ಭಾವೇಽಪಿ ತದವಿವಕ್ಷಯಾ 'ಕಾಮ ಇಂದ್ರಾಧಮೋಽಲ್ಪತಃ'
ಇತಿವತ್ ಸಾಮ್ಯವ್ಯಪದೇಶೋಪಪತ್ತೇಃ ।

ವಿಘ್ನೇಶಾದಿಭ್ಯೋ ಮಿತ್ರೋ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯಮಧ್ಯೇ ಕಶ್ಚನ ತಥಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಭಾರ್ಯಾ
ತಾರಾ ತಥಾ ಕೋಣಾಧಿಪೋ ನಿರ್ಋತಿಃ ಭೂತ- ವಾಯುಪ್ರವಹಪತ್ನೀ ಚ ಆಹತ್ಯ
ಚತ್ವಾರ ಉತ್ತಮಾಃ । ತತ್ರ 'ಉಷಾಃ ಸ್ವಾಹಾ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ಮಿತ್ರೋಽಗ್ನಿರ್ವರುಣೋ
ವಿಧುಃ । ಪ್ರವಹೋಽನಿರುದ್ಧ ಇಂದ್ರೋಮೇ ರುದ್ರೋ ವಾಣೀ ಚ ಮಾರುತಃ ।
ಉತ್ತರೋತ್ತರತಶ್ಚೈತೇ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈಶ್ಚ ಮುಕ್ತಿಗಾಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ 'ಮಿತ್ರವತ್ತ್ವೇವ
ಪ್ರಾವಹೀ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ' । 'ತಾರಾ ಚ ಮಿತ್ರವತ್' । 'ನಿರ್ಋತಿರ್ಮಿತ್ರಸದೃಶಃ'
ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೋಕ್ತಿರ್ಮಾನಮ್ ।

ಅತ್ರೇದಂ ಬೋಧ್ಯಮ್ -

ಪರ್ಜನ್ಯಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಮಿತ್ರೋ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಃ । 'ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಶಿಖಿನೋ
ಭೂತವಾಯುಸ್ತಥೈವ ಚ । ದ್ವಿಗುಣಾ ಏವ' ಇತ್ಯಪವಾದಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ ।
'ಪರ್ಜನ್ಯಾತ್ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಾ ಮಿತ್ರಾತ್ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾಃ ವಿಘ್ನೇಶಾದಯಃ' ಇತಿ ।

ಮಿತ್ರಾದಿಭ್ಯೋ 'ಮರೀಚಿರತ್ರಿರಂಗಿರಾಃ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುರ್ವಸಿಷ್ಠಃ' ಇತಿ
ಸಪ್ತರ್ಷಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾಸ್ತಥಾ 'ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ವೈವಸ್ವತಮನುಶ್ಚ' ಇತಿ ನವೋ-
ತ್ತಮಾಃ । ಅತ್ರ 'ಮಿತ್ರತನ್ಮಧ್ಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಕಾಃ' ಇತಿ ಮಿತ್ರಾಗ್ನಿಮಧ್ಯೇ ಮರೀಚ್ಯಾ-
ದೀನುಕ್ತ್ವಾ 'ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಕಸೂನುವದ್ವೈವಸ್ವತಮನುಶ್ಚ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೋ-
ಕ್ತಿರ್ಮಾನಮ್ । ಸುಧಾಯಾಮಪಿ - 'ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಕಸೂನುವತ್ । ಬ್ರಹ್ಮ-
ಪುತ್ರೈರ್ಮರೀಚ್ಯಾದಿಭಿಃ ಸಮಾನೋ ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುಶ್ಚ ಕಸೂನುವತ್' ಇತಿ
ಸಂಬಂಧ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ ।

ಮರೀಚ್ಯಾದಿಭ್ಯೋ ಭೃಗುಋುಷಿಃ ಪ್ರಧಾನಾಗ್ನಿರ್ದಕ್ಷಭಾರ್ಯಾ ಪ್ರಸೂತಿಶ್ಚೇತಿ
ತ್ರಯ ಉತ್ತಮಾಃ । 'ಅತ್ರ ಉಷಾಃ ಸ್ವಾಹಾ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ಮಿತ್ರೋಽಗ್ನಿಃ'
ಇತಿ ಮಿತ್ರೋತ್ತಮಮರೀಚ್ಯಾದ್ಯುತ್ತಮತ್ವಮಗ್ನೇರುಕ್ತ್ವಾ 'ಭೃಗುರಗ್ನಿಸಮಃ ।
ಪ್ರಸೂತಿರ್ವಹ್ನಿವತ್' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೋಕ್ತಿರ್ಮಾನಮ್ । ಅತ್ರೇದಂ ಬೋಧ್ಯಮ್ ।
ಮಿತ್ರಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾಽಗ್ನ್ಯಾದಯೋ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ । 'ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಶಿಖಿನೋ
ಭೂತವಾಯುಸ್ತಥೈವ ಚ । ದ್ವಿಗುಣಾ ಏವ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ ।

ತಥಾ ಚ ಮಿತ್ರಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಾ ಅಗ್ನ್ಯಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾ ಮರೀಚ್ಯಾದಯ ಇತಿ।

ಅಗ್ನ್ಯಾದಿಭ್ಯೋ ನಾರದ ಉತ್ತಮಃ । 'ವರುಣಾಗ್ನ್ಯಂತರಾ ತತ್ರ ನಾರದಃ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೋಕ್ತೇಃ।

ನಾರದಾದ್ವರುಣ ಉತ್ತಮಃ । 'ಮಿತ್ರೋಽಗ್ನಿರ್ವರುಣೋ ವಿಧುಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇಃ । ಅತ್ರಾಗ್ನ್ಯಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ವರುಣಸ್ಯ ಪಾದಗುಣಾಧಿಕ್ಯಂ ಬೋಧ್ಯಮ್। 'ಪಾದೋನೋ ವರುಣಾದಗ್ನಿರಧ್ಯರ್ಧೋನಃ ಸಮೋ ಮತಃ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ।

ವರುಣಾತ್ ಸೂರ್ಯಶ್ಚಂದ್ರೋ ಯಮಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವಪತ್ನೀ ಶತರೂಪಾ ಚೇತಿ ಚತ್ವಾರೋಽಧ್ಯರ್ಧೋತ್ತಮಾಃ । ಅತ್ರ 'ಮಿತ್ರೋಽಗ್ನಿರ್ವರುಣೋ ವಿಧುಃ' ಇತಿ ಚಂದ್ರಸ್ಯ ವರುಣಾದುತ್ತಮತ್ವಮುಕ್ತ್ವಾ 'ಸೂರ್ಯಧರ್ಮೌ ಯಥಾ ಸೋಮಃ' ಇತಿ 'ಸೋಮವಚ್ಛತರೂಪಾ ತು' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೋಕ್ತಿರ್ಮಾನಮ್ । 'ಪಾದೋನೋ ವರುಣಾದಗ್ನಿರಧ್ಯರ್ಧೋನಃ ಸಮೋ ಮತಃ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ಚ।

ಸೂರ್ಯಾದಿಭ್ಯಃ ಪ್ರವಹ ಉತ್ತಮಃ । ಅತ್ರ 'ಮಿತ್ರೋಽಗ್ನಿರ್ವರುಣೋ ವಿಧುಃ ಪ್ರವಹೋಽನಿರುದ್ಧ ಇಂದ್ರೋಮಾ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಮಾನಮ್ । ಅತ್ರೇದಂ ಬೋಧ್ಯಮ್ । 'ಅಗ್ನ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಪ್ರವಹೋ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಃ' ಇತಿ । 'ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಶಿಖಿನೋ ಭೂತವಾಯುಸ್ತಥೈವ ಚ। ದ್ವಿಗುಣಾ ಏವಾನಿರುದ್ಧಃ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ।

ಪ್ರವಹಾದ್ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ದಕ್ಷಃ ಕಾಮಪುತ್ರೋಽನಿರುದ್ಧಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನು-ರಿಂದ್ರಭಾರ್ಯಾ ಶಚೀ ಕಾಮಭಾರ್ಯಾ ರತಿರಿತಿ ಷಡ್ದೇವಾ ಉತ್ತಮಾಃ । ಅತ್ರ 'ಪ್ರವಹೋಽನಿರುದ್ಧ ಇಂದ್ರೋಮೇ ರುದ್ರೋ ವಾಣೀ ಚ ಮಾರುತಃ' ಇತಿ ಪ್ರವಹಾಪೇಕ್ಷಯಾಽನಿರುದ್ಧಸ್ಯೋತ್ತಮತ್ವಮುಕ್ತ್ವಾ 'ಮನುರ್ದಕ್ಷೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ । ಶಚೀರತಿಶ್ಚಾನಿರುದ್ಧಸಮಾಃ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೋಕ್ತಿರ್ಮಾನಮ್ । ಅತ್ರ ಪ್ರವಹಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಅನಿರುದ್ಧಾದಯಃ ಪಂಚ ಗುಣಾಧಿಕಾಃ' ಇತಿ ಬೋಧ್ಯಮ್ । 'ಅನಿರುದ್ಧೋಽನಿಲಾತ್ ಪಂಚ ಗುಣಾಧಿಕಃ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ।

ಅನಿರುದ್ಧಾದಿಭ್ಯ ಆಹಂಕಾರಿಕಃ ಪ್ರಾಣ ಉತ್ತಮಃ। ಅತ್ರ 'ಅನ್ನನಾಮಾಽನಿರುದ್ಧಕಃ'। 'ಅನ್ನನಾಮಾಽನಾದಿತ್ವಾತ್ ತೈಜಸಾಹಂಭವಸ್ತತಃ । ತಥಾ ವರಿಷ್ಠಃ ಪ್ರಾಣಾಖ್ಯೋ ವಾಯುಃ ಸೋಽಪಾಂ ಚ ದೇವತಾ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಿರ್ಮಾನಮ್ । 'ಅನಿರುದ್ಧಾದಿಭ್ಯ ಆಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣ ಉತ್ತಮಃ' ಇತ್ಯುಪಾಸನಾಪಾದೀಯಸುಧಾಽಪಿ।

ಏವಮನಿರುದ್ಧಾದಿಭ್ಯ ಆಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣಸ್ಯ ದಶೋತ್ತರತ್ವಂ ಬೋಧ್ಯಮ್ । 'ಸರ್ವೇ ತ್ವೇತೇ ದಶೋತ್ತರಾಃ' ಇತಿ ಸಾಮಾನ್ಯನ್ಯಾಯವಿಷಯತ್ವಾತ್ ।

ಆಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣಾದಿಂದ್ರಕಾಮೌ ದಶೋತ್ತರೌ । 'ಪ್ರವಹೋಽನಿರುದ್ಧ ಇಂದ್ರೋಮೇ' ಇತ್ಯನಿರುದ್ಧೋತ್ತಮಾಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣೋತ್ತಮತ್ವಮುಕ್ತ್ವಾ 'ಪ್ರಾಯ ಇಂದ್ರವತ್ ಕಾಮಃ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೋಕ್ತೇಃ। 'ಸರ್ವೇ ತ್ವೇತೇ ದಶೋತ್ತರಾಃ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಶ್ಚ। ಅತ್ರ 'ಪ್ರಾಯಃ' ಇತ್ಯನೇನ ಕಾಮಸ್ಯೇಂದ್ರಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನತ್ವಮಭ್ಯುಪೈತಿ। ಸುಧಾಯಾಂ ತಥೈವೋಕ್ತೇಃ।

ಇಂದ್ರಕಾಮಾಭ್ಯಾಂ ಗರುಡಪತ್ನೀ ಸೌಪರ್ಣೀ ಶೇಷಪತ್ನೀ ವಾರುಣೀ ರುದ್ರಪತ್ನೀ ಪಾರ್ವತೀ ಚೇತಿ ತಿಸ್ರೋ ದಶೋತ್ತರಾಃ । 'ಇಂದ್ರೋಮೇ ರುದ್ರೋ ವಾಣೀ ಚ ಮಾರುತಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ 'ಸೌಪರ್ಣೀ ಚೋಮಾವತ್' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೋಕ್ತೇಃ । 'ಉಮಾತ್ಮಕತ್ವಾಚ್ಛೇಷಭಾರ್ಯಾ ಚ' ಇತಿ ಸುಧೋಕ್ತೇಶ್ಚ । 'ಸರ್ವೇ ತ್ವೇತೇ ದಶೋತ್ತರಾಃ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಶ್ಚ।

ಸೌಪರ್ಣ್ಯಾದಿಭ್ಯೋ ನೀಲಾಭದ್ರಾಮಿತ್ರವಿಂದಾಕಾಲಿಂದೀಲಕ್ಷಣಾಜಾಂಬವತೀ ಚೇತಿ ವಿಷ್ಣೋಃ ಷಣ್ಮಹಾಮಹಿಷ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣೋತ್ತಮಾಃ । ಅತ್ರ ಪ್ರಮಾಣಂ ತು 'ಯದಾವೇಶೋ ಬಹುಲಃ ಸ್ಯಾದ್ರಮಾಯಾಃ । ರಾಮೇಣ ತುಲ್ಯಾ ಜಾಂಬವತೀ ಪ್ರಿಯತ್ವೇ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯಾನ್ಯಾಃ ಕಿಂಚಿದೂನಾಶ್ಚ ತಸ್ಯಾಃ' ಇತಿ । 'ಯದಾವೇಶೋ ಹ್ರಾಸ-ಮುಪೈತಿ ತತ್ರ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನತೋ ವಿಂಶಗುಣಾಧಿಕಾಃ ಸ್ಯುಃ' ಇತಿ ನಿರ್ಣಯೋಕ್ತಿ-ರ್ಮಾನಮ್ । ತಥಾ ಹಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯೇ - 'ಸರ್ವೇ ತ್ವೇತೇ ದಶೋತ್ತರಾಃ' ಇತೀಂದ್ರಕಾಮಾಪೇಕ್ಷಯೋಮಾದೇರ್ದಶೋತ್ತರತ್ವಂ ಉಮಾ-ಪೇಕ್ಷಯಾ ಚ ರುದ್ರಾದೇರ್ದಶೋತ್ತರತ್ವಂ ಚೋಕ್ತಮ್ । ನಿರ್ಣಯೇ 'ಪ್ರದ್ಯು-ಮ್ನತೋ ವಿಂಶಗುಣಾಧಿಕಾಃ ಸ್ಯುಃ' ಇತಿ ಷಣ್ಮಹಿಷೀಣಾಂ ಕಾಮಾವತಾರ-ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾಪೇಕ್ಷಯಾ ವಿಂಶತಿಗುಣಾಧಿಕ್ಯಮುಚ್ಯಮಾನಮಿಂದ್ರಕಾಮಾಪೇಕ್ಷಯಾ ದಶಗುಣೋಮಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಷಣ್ಮಹಿಷೀಣಾಂ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕತ್ವ ಏವ ಘಟತೇ ನಾನ್ಯಥೇತಿ। ನ ಚ 'ತಾಸಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಜಾಂಬವತೀ ಪ್ರಧಾನಾ' ಇತಿ। 'ಜಾಂಬವತ್ಯಾ ನೀಲಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೋಕ್ತೇಃ ಕಥಂ ತಾಸಾಂ ಸಾಮ್ಯಮ್' ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್। ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾಧಿಕಭಾವಸ್ಯಾವಿವಕ್ಷಿತತ್ವೇನ ಸಾಮ್ಯವ್ಯವಹಾರೋಪಪತ್ತೇಃ।

ಜಾಂಬವತ್ಯಾದಿಷಣ್ಮಹಾಮಹಿಷೀಭ್ಯೋ ಗರುಡಶೇಷರುದ್ರಾಃ ಪಂಚಗುಣಾ-ಧಿಕಾಃ। ತತ್ರ ಮಾನಂ ತು 'ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನತೋ ವಿಂಶಗುಣಾಧಿಕಾಃ ಸ್ಯುಃ' ಇತಿ ನಿರ್ಣ-ಯೋಕ್ತಿಃ । ತಥಾ ಹಿ - ಉಕ್ತರೀತ್ಯಾ ವಾರುಣ್ಯಾದೀನಾಂ ಶೇಷಾದಿಭ್ಯೋ

ದಶಾವರತ್ವಮ್ । ಶೇಷಾದಿವಾರುಣ್ಯಾದಿಮಧ್ಯಸ್ಥಾನಾಂ ಷಣ್ಮಹಿಷೀಣಾಂ ವಾರುಣ್ಯಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾನಾಂ ಶೇಷಾದಿಭ್ಯಃ ಪಂಚಾವರತ್ವಂ ಸಂಪಾದಯತೀತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟ್ಯಾಽಽಕಲನೀಯಮ್ । ಅತ್ರ ರುದ್ರಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಶೇಷಸ್ಯ ಕಿಂಚಿತ್ಪದಕೃತಾಧಿಕ್ಯಂ ಬೋಧ್ಯಮ್ । 'ಶರ್ವಾದಿವಂದ್ಯಚರಣೋ ಯದಪಾಂಗಲೇಶಮ್' ಇತಿ ದ್ವಾದಶಸ್ತೋತ್ರೋಕ್ತೇಃ । ಗರುಡಶೇಷರುದ್ರೇಭ್ಯಃ ಸರಸ್ವತೀಭಾರತ್ಯೌ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಭಾರ್ಯೇ ಶತಗುಣೋತ್ತರೇ । ಅತ್ರ 'ಪ್ರವಹೋಽನಿರುದ್ಧ ಇಂದ್ರೋಽಮೇ ರುದ್ರೋ ವಾಣೀ ಚ ಮಾರುತಃ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ರುದ್ರಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ವಾಣ್ಯಾ ಆಧಿಕ್ಯೋಕ್ತಿಃ 'ಶಿವಾದಾಶಾ ತಥೈವಾಸ್ಯಾಃ ಮುಖ್ಯವಾಯುಃ ಶತೋತ್ತರಃ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯೇ ಶಿವಾದಿಭ್ಯ ಆಶಾಯಾಃ ಶತಾಧಿಕತ್ವೋಕ್ತಿಶ್ಚ ಮಾನಮ್ ।

ಸರಸ್ವತೀಭಾರತೀಭ್ಯಾಂ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಶತಾಧಿಕೌ । ಅತ್ರ 'ರುದ್ರೋ ವಾಣೀ ಚ ಮಾರುತಃ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೋಕ್ತಿಃ 'ಶಿವಾದಾಶಾ ತಥೈವಾಸ್ಯಾ ಮುಖ್ಯವಾಯುಃ ಶತೋತ್ತರಃ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ಚ ಮಾನಮ್ । ಅತ್ರ ಮಾರುತಗ್ರಹಣೇನ ಬ್ರಹ್ಮಾಽಪಿ ಗೃಹ್ಯತೇ । 'ತತೋ ಮುಖ್ಯವಾಯುಸ್ತದಾತ್ಮಕತ್ವಾದ್ಬ್ರಹ್ಮಾಽಪಿ' ಇತಿ ಸುಧೋಕ್ತೇಃ । ವಾಯುಪದಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಪದಸ್ಯ ಕಿಂಚಿದಾಧಿಕ್ಯಂ ಬೋಧ್ಯಮ್ । 'ವಾಯುತ್ವೇ ಕಿಂಚಿದೂನತಾ' ಇತಿ ತೃತೀಯತಾತ್ಪರ್ಯೋಕ್ತೇಃ ।

ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಭ್ಯಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಕೋಟಿಗುಣೋತ್ತಮಾ । ತದುಕ್ತಮುಪಾಸನಾಪಾದೀಯಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ - 'ಏತೇಭ್ಯೋಽಭ್ಯಧಿಕಾ ಶ್ರೀಸ್ತು ಸದಾ ಮುಕ್ತಾ ವಿಶೇಷತಃ' ಇತಿ । ಕೋಟಿಗುಣಾಧಿಕತ್ವೇ ತು ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಂ ಮಾನಮ್ - 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾ ಯೇಽತೀತಾ ಯೇ ಭಾವ್ಯಾ ಯಶ್ಚ ವರ್ತತೇ । ಸರ್ವೇ ವಿಷ್ಣುವಶಾ ನಿತ್ಯಂ ವಿಮುಕ್ತೇರಪ್ಯನಂತರಮ್ । ಏತೇಭ್ಯಃ ಶ್ರೀಸ್ತು ಮುಕ್ತೇಭ್ಯೋ ಗುಣೈಃ ಕೋಟಿಗುಣೋತ್ತರಾ' ಇತಿ । ತಥಾ 'ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಿಯತ್ವೇ ತದ್ಭಕ್ತೌ ತಜ್ಜ್ಞಾನೇ ಚ ಶ್ರಿಯಸ್ತು ತೇ । ಮುಕ್ತಾ ಅಪ್ಯವರಾ ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವೇ ಕೋಟಿಗುಣೇನ ಚ' ಇತಿ । ಋಗ್ಭಾಷ್ಯೇಽಪಿ ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವಾದಿಪ್ರಕರಣೇ - 'ಅನಂತ ಕೋಟಿಶತಕದಶಾರ್ಧಾದ್ಯಂಶತಃ ಕ್ರಮಾತ್' ಇತಿ ।

ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಃ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿರನಂತಗುಣೋತ್ತಮಃ । ತದುಕ್ತಂ ಗೀತಾಭಾಷ್ಯೇ -

'ವಿಷ್ಣುಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಲೇಶಸ್ಯ ವಿಭಕ್ತಸ್ಯ ಚ ಕೋಟಿಧಾ ।
ಪುನಶ್ಚಾನಂತಧಾ ತಸ್ಯ ಪುನಶ್ಚಾಪಿ ಹ್ಯನಂತಧಾ ।
ನೈಕಾಂಶಸಮಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾಃ ಶ್ರೀಶೇಷಬ್ರಹ್ಮಶಂಕರಾಃ' । ಇತಿ ।

ಪರಮಾತ್ಮಾ ತು ತಾರತಮ್ಯಾಂತಗ ಏವ ನ ತು ತತೋಽಧಿಕಃ ಕಶ್ಚನ । 'ಸಾ ಕಾಷ್ಠಾ ಸಾ ಪರಾ ಗತಿಃ' ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ । 'ತತ್ಸಮೋ ನಾಸ್ತಿ ಪರಮೋ ಹರಿರೇವ ನ ಚಾಪರಃ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೋಕ್ತೇಶ್ಚ।

ಅತ್ರ ವಿಕ್ಷಿಪ್ಯೋಕ್ತಸ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಾಯಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮೇವ ಪಠ್ಯತೇ ।

ಉಷಾಃ ಸ್ವಾಹಾ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ಮಿತ್ರೋಽಗ್ನಿರ್ವರುಣೋ ವಿಧುಃ ।
ಪ್ರವಹೋಽನಿರುದ್ಧ ಇಂದ್ರೋಮೇ ರುದ್ರೋ ವಾಣೀ ಚ ಮಾರುತಃ ।
ಉತ್ತರೋತ್ತರತಶ್ಚೈತೇ ಗುಣ್ಯೈಃ ಸರ್ವೈಶ್ಚ ಮುಕ್ತಿಗಾಃ ।
ಸೂರ್ಯಧರ್ಮೌ ಯಥಾ ಸೋಮೋ ಮನುರ್ದಕ್ಷೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ।
ಶಚೀರತಿಶ್ಚಾನಿರುದ್ಧಸಮಾಸ್ತಾರಾ ಚ ಮಿತ್ರವತ್ ।
ಸೋಮವಚ್ಛತರೂಪಾ ತು ಪ್ರಸೂತಿರ್ವಹ್ನಿವದ್ವಿರಾಟ್ ।
ಪರ್ಜನ್ಯವದ್ವಾರುಣೀ ಚ ತಥಾ ಸಂಜ್ಞಾ ಚ ರೋಹಿಣೀ ।
ಧಾರ್ಮಿ ಚ ಮಿತ್ರವತ್ತ್ವೇವ ಪ್ರಾವಹೀ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ।
ಮಿತ್ರಪರ್ಜನ್ಯಮಧ್ಯಸ್ಥಾವಶ್ವಿನೌ ವಿಘ್ನವಿತ್ತಪೌ ।
ಭೃಗುರಗ್ನಿಸಮೋ ಮಿತ್ರತನ್ಮಧ್ಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಕಾಃ ।
ವರುಣಾಗ್ನ್ಯಂತರಾ ತತ್ರ ನಾರದಃ ಪ್ರಾಯ ಇಂದ್ರವತ್ ।
ಕಾಮಃ ಸುಪರ್ಣೀ ಚೋಮಾವದ್ವಿಂದ್ರೋ ರುದ್ರವದೀರಿತಃ ।
ನಿರ್ಋತಿರ್ಮಿತ್ರಸದೃಶೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಕಸೂನುವತ್ ।
ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುಶ್ಚಾಶ್ವಿಪಶ್ಚಾದನ್ಯೇ ತತೋಽವರಾಃ ।
ಚ್ಯವನೋಚಥ್ಯವೈನ್ಯಾಶ್ಚ ಶಶಿಬಿಂದುಶ್ಚ ಹೈಹಯಃ ।
ತದ್ವಚ್ಚ ವಿಪ್ರರಾಜನ್ಯವಿಶೇಷೋಽತ್ರಾಪಿ ಕಶ್ಚನ ।
ತದ್ವತ್ಪ್ರಿಯವ್ರತಶ್ಚಾಪಿ ತದನ್ಯಾಃ ಶತದೇವತಾಃ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಾಂತರಾಲೇ ತದನ್ಯೇ ತು ತತೋಽವರಾಃ ।
ಏತೇಭ್ಯೋಽಭ್ಯಧಿಕಾ ಶ್ರೀಸ್ತು ಸದಾ ಮುಕ್ತಾ ವಿಶೇಷತಃ ।
ತತ್ಸಮೋ ನಾಸ್ತಿ ಪರಮೋ ಹರಿರೇವ ನ ಚಾಪರಃ ॥ ಇತಿ ।

ನನು 'ಉಮಾ ಯಾವದನಂತಾಂಶಾನ್ ಪೂರ್ವದೃಷ್ಟೇಭ್ಯ ಏವ ತು । ವಿಶೇಷಾನ್ ವಾಸುದೇವಸ್ಯ ಪಶ್ಚಾದುಕ್ತ್ವಾ ವಿಚಕ್ಷತೇ' ಇತಿ ಜ್ಞಾನಪಾದೀಯಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ಉಮಾಪರ್ಯಂತಂ ರಮಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ವಿರಿಂಚಾದೀನಾಮನಂತನ್ಯೂನತ್ವೋಕ್ತೇ-ರ್ಹರಿಭಕ್ತಿತತ್ಪ್ರಿಯತ್ವಯೋರಪಿ ಜ್ಞಾನಾನುಸಾರಿತ್ವೇನ ಅನಂತನ್ಯೂನತ್ವಸ್ಯ ವಕ್ತವ್ಯತ್ವಾತ್ । ಏತತ್ತ್ರಿತಯಾನುಸಾರೇಣಾಽನಂದಾದಿಸರ್ವಗುಣಾನಾಮಪ್ಯನಂತಾಂಶನ್ಯೂನತ್ವಾವ-

ಶ್ಯಂಭಾವಾತ್ ಕಥಂ ಕೋಟಿಗುಣತ್ವದಶಗುಣತ್ವಮವರತಾಯಾಮುಕ್ತಮಿತಿ ಚೇದು-ಚ್ಯತೇ । ಭವತ್ಯೇವೋಮಾಪರ್ಯಂತಂ ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿಹರಿಪ್ರಿಯತ್ವೇಷ್ವನಂತಾಂಶ-ನ್ಯೂನತ್ವಮ್ । ನ ಚೈವಮಾನಂದಾದಿಷ್ವಪಿ ತದನುಸಾರೇಣಾನಂತಾಂಶನ್ಯೂನತ್ವಂ ಸ್ಯಾದಿತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । 'ಭೂಮ್ನಃ ಕ್ರತುವಜ್ಜ್ಯಾಯಸ್ತ್ವಂ ತಥಾ ಚ ದರ್ಶಯತಿ' ಇತಿ ಸೂತ್ರತದ್ಭಾಷ್ಯಾನುಸಾರೇಣೋಪಾಸ್ಯಸರ್ವಗುಣೇಷು ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಪೂರ್ಣತ್ವಸ್ಯೋ-ಪಾಸ್ಯತಯಾ ಪೂರ್ತಿಜ್ಞಾನಾವಶ್ಯಂಭಾವಾತ್ । ಆನಂದಾದಿಗುಣಪರಿಮಾಣಸ್ಯ ಪೂರ್ತಿಜ್ಞಾನಾನುಸಾರಿತ್ವೇನ ಪೂರ್ತಿಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಚ 'ಶಬ್ದೋಽನುಮಾ ತಥೈ-ವಾಕ್ಷೋ ಯೋಗ್ಯತಾಭೇದತಃ ಸದಾ । ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಮೇಕಮರ್ಥಂ ಬಹುಧಾ ದರ್ಶಯಂತಿ ಹಿ । ಅತಃ ಪೂರ್ಣತ್ವಮೀಶಸ್ಯ ನಾನ್ಯೈರ್ವೈಷಾಂ ಪ್ರದೃಶ್ಯತೇ । ಅತಃ ಫಲಸ್ಯ ನಾನಾತ್ವಂ ನಾನ್ಯೈರ್ವೋಪಾಸನಂ ಯತಃ' ಇತಿ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯೋ-ದಾಹೃತಪ್ರಮಾಣಾನುರೋಧೇನ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರಿತಯಾ ಕೋಟ್ಯಾ-ದ್ಯಂಶನ್ಯೂನತ್ವೇನಾಽನಂದಾದಿಗುಣೇಷ್ವಪಿ ಕೋಟ್ಯಾದಿನ್ಯೂನತ್ವೋಪಪತ್ತೇಃ । ನ ಚೈವಮನಂತಭಗವದ್ವಿಶೇಷಜ್ಞಾನಾಂಗೀಕಾರವೈಕಲ್ಯಪ್ರಸಂಗಃ । 'ನೈವ ಸರ್ವಗುಣಾಃ ಸರ್ವೈರುಪಾಸ್ಯಾ ಮುಕ್ತಿಭೇದತಃ' ಇತಿ ಪ್ರಮಾಣೇನಾನಂತಗುಣಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಪಿ ಯಥಾಯೋಗ್ಯಾನಂದಲಾಭಾರ್ಥತ್ವಾತ್ । ತಸ್ಮಾಜ್ಜ್ಞಾನಭಕ್ತ್ಯಾದಿಕಂ ವಿಹಾಯಾಽ-ನಂದಾದಿಷ್ವೇವ ಕೋಟಿಶತಾದಿನ್ಯೂನತ್ವಮ್ । ಅಥವಾ । ಉದಾಹೃತಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ 'ಅನಂತಾಂಶಾನ್ ವಿಚಕ್ಷತೇ' ಇತಿ ಜ್ಞಾನೇ ಏವಾನಂತಾಂಶನ್ಯೂನತ್ವವಚನಾ ಜ್ಞಾನವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸರ್ವಗುಣೇಷು ಯುಕ್ತಮ್ । ನ ಚೈವಂ 'ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಿಯತ್ವೇ ತದ್ಭಕ್ತೌ ತಜ್ಜ್ಞಾನೇ' ಚೇತ್ಯಾದಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೇಣ 'ಯಥಾಽಽನಂದೇ ತಥಾ ಜ್ಞಾನೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ತೈತ್ತಿರೀಯಭಾಷ್ಯೇಣ ಚ ವಿರೋಧ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । ನಿರವಕಾಶಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾನುಸಾರೇಣ ತತ್ರ ಕೋಟ್ಯಾದಿಶಬ್ದಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾಂ-ಶೇಽನಂತಾರ್ಥತ್ವೇನಾವಿರೋಧಾತ್ ।

ಕೇಚಿತ್ತೂದಾಹೃತಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ 'ವಿಶೇಷಾನ್ ವಾಸುದೇವಸ್ಯ' ಇತಿ ವಿಶೇಷಪದಪ್ರಯೋಗಬಲೇನಭಗವದೀಯಗುಣಗತವಿಶೇಷಜ್ಞಾನಏವಾನಂತಾಂಶ-ನ್ಯೂನತ್ವಂ ಗುಣಾದಿಜ್ಞಾನೇ ತು ಕೋಟ್ಯಾದಿನ್ಯೂನತ್ವಮೇವೇತ್ಯಾಹುಃ ।

ಅಪರೇ ತೂಕ್ತರಿತ್ಯಾ ಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಾನಾಮನಂತಾಂಶನ್ಯೂನತ್ವಾತ್ ತದನು-ಸಾರಿತ್ವಾಚ್ಚೇತರಗುಣಾನಾಂ ಪೂರ್ತಿಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಪಿ ಕೋಟ್ಯಾದಿನ್ಯೂನತ್ವಸ್ಯ ಸ್ಪಷ್ಟ-ಮಪ್ರಮಿತತ್ವೇನ ತತ್ರಾಪ್ಯನಂತಾಂಶನ್ಯೂನತ್ವಸಂಭವಾದುಮಾಪರ್ಯಂತಂ ಸರ್ವೇ-ಷ್ವಪಿ ಗುಣೇಷ್ವನಂತಾಂಶನ್ಯೂನತ್ವಮೇವ । ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಾದಿಗತಕೋಟ್ಯಾದಿಶಬ್ದಾ-ಸ್ತ್ವನಂತಪರಾಃ । ಉಮಾಮಾರಭ್ಯ ತು ಶತಾದ್ಯವರತ್ವಮಿತಿ ಮನ್ಯಂತ ಇತ್ಯಲಮ್ ।

ಅತ್ರ ಕೇಚಿತ್ - ವೈವಸ್ವತಮನೋಃ ಸಪ್ತರ್ಷಿಸಾಮ್ಯಂ ನ ಮನ್ಯಂತೇ । ತಥಾ ಗಂಗಾಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ಯುತ್ತಮತ್ವಂ ಕರ್ಮಜದೇವಾನಾಂ ನ ಮನ್ಯಂತೇ । ಕಿಂ ತು ಪುಷ್ಕರಾವರತ್ವಮೇವ ತಥಾ ಹಿ ಭಾಷ್ಯೇ -

ಕ್ಷಿತಿಪಾ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾ ದೇವಾಶ್ಚ ಪಿತರಶ್ಚಿರಾಃ ।
ಆಜಾನಜಾಃ ಕರ್ಮಜಾಶ್ಚ ತಾತ್ವಿಕಾಶ್ಚ ಶಚೀಪತಿಃ ॥

ರುದ್ರೋ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಕ್ರಮಶಸ್ತೇಷು ಚೈವೋತ್ತರೋತ್ತರಾಃ ।
ನಿತ್ಯಾನಂದೇ ಚ ಭೋಗೇ ಚ ಜ್ಞಾನೈಶ್ವರ್ಯಗುಣೇಷು ಚ ।
ಸರ್ವೇ ಶತಗುಣೋದ್ರಿಕ್ತಾಃ ಪೂರ್ವಸ್ಮಾದುತ್ತರೋತ್ತರಮ್' ॥ ಇತಿ ।

ಪುಷ್ಕರಾಂತತಾತ್ವಿಕದೇವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕರ್ಮಜದೇವಾನಾಂ ಶತಾವರತ್ವಮುಕ್ತಮ್। ತತ್ಕಥಂ ಗಂಗಾಪರ್ಜನ್ಯಾದಿಪುಷ್ಕರಾಂತದೇವೋತ್ತಮತ್ವಮ್ । ತಥಾ 'ಶತಾವರಾಶ್ಚ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಕರ್ಮದೇವಾಃ' ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೇ ಕರ್ಮಜದೇವಾನಾಂ ದೇವಶಬ್ದವಾಚ್ಯ -ಪುಷ್ಕರಾಂತದೇವಾವರತ್ವಮುಕ್ತಮ್ । ತಥಾ ತೈತ್ತಿರೀಯಭಾಷ್ಯೇ -

'ಆಜಾನದೇವತಾಸ್ತಾ ಹಿ ತಾಭ್ಯೋಽಗ್ರ್ಯಾಃ ಕರ್ಮದೇವತಾಃ ।
ಬಲ್ಯಾದ್ಯಾ ಅಂತರಾಪ್ರಾಪ್ತದೇವತಾಃ ಕರ್ಮದೇವತಾಃ ।
ತಾಭ್ಯಶ್ಚ ತಾತ್ವಿಕಾ ದೇವಾಃ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದೌ ದೇವತಾಂಗತಾಃ ।
ತೇಭ್ಯೋ ದಕ್ಷಶ್ಚೇಂದ್ರನಾಮ' । ಇತಿ ।

ಪುಷ್ಕರಾದಿದೇವಾಧಮತ್ವಮುಕ್ತಂ ಕರ್ಮದೇವಾನಾಮ್ । ತಥಾ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯೇಽಪಿ -

'ಭೂಪಾ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾ ದೇವಾಃ ಪಿತರ ಏವ ಚ ।
ಆಜಾನೇಯಾಃ ಕರ್ಮದೇವಾಸ್ತತ್ವರೂಪಾಃ ಪುರಂದರಃ ।
ಶಿವೋ ವಿರಿಂಚ ಇತ್ಯೇತೇ ಕ್ರಮಾಚ್ಛತಗುಣೋತ್ತರಾಃ' । ಇತಿ ।

ಪುಷ್ಕರಾಂತತತ್ವಾಭಿಮಾನಿಭ್ಯಃ ಕರ್ಮಜದೇವಾನಾಂ ಶತಾವರತ್ವಮುಕ್ತಮ್ ।

ಕಿಂಚ ಪುಷ್ಕರಾಂತದೇವಾನಾಂ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿತ್ವೇನ ಕರ್ಮಜದೇವಾನಾಂ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿತ್ವಾಭಾವೇನ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ಯುತ್ತಮತ್ವಮಯುಕ್ತಮ್ । ಅಪಿ ಚ 'ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದೌ ದೇವತಾಂ ಗತಾಃ' ಇತಿ ಪುಷ್ಕರಾಂತದೇವಾನಾಮಾದಿಸೃಷ್ಟೌ ಜಾತತ್ವೇನ ಕರ್ಮಜಾನಾಮಂತರಾಪ್ರಾಪ್ತದೇವತ್ವೇನ ಚ ಪುಷ್ಕರಾಂತಾವರತ್ವಮೇವ ಯುಕ್ತಮ್ ।

ಕಿಂಚ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಪ್ರಿಯವ್ರತಾದೀನಾಂ ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನ್ವಂತರ ಏವ ದೇಹಾದುತ್ಕ್ರಮ್ಯ ಗತತ್ವೇನ ಪುಷ್ಕರಾಂತದೇವಾನಾಂ ಚ ಪ್ರಲಯ

ಉತ್ತಮದೇವತಾಪ್ರವೇಶದ್ವಾರಾ ದೇಹಲಯವತ್ತ್ವೇನೋತ್ತಮತಯಾ ಕರ್ಮಜಾ-ವರತ್ವಮಯುಕ್ತಮ್ ।

ಕಿಂಚ ಪುಷ್ಕರಾಂತದೇವಾನಾಂ ಸಾಂಶಜೀವತ್ವೇನ ನಿರಂಶಪ್ರಿಯವ್ರತಾದ್ಯಧಮತ್ವಂ ಕಥಂ ಸ್ಯಾತ್ । ಕಿಂಚ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಕಂಧತಾತ್ಪರ್ಯೇ

'ಸ್ವೋತ್ತತ್ತ್ಯಂಗೇಷು ದೇವಾನಾಮನ್ಯೇಷಾಂ ಪಾದಮೂಲತಃ ।
ಮುಕ್ತಿಸ್ತು ವಿಹಿತಾ ವಿಷ್ಣೋರ್ನಿರ್ದಿಷ್ಟೇಷು ಯಥಾವಚಃ' । ಇತಿ ।

ಪುಷ್ಕರಾಂತದೇವಾನಾಮಂಗಸಾಯುಜ್ಯರೂಪಮುಕ್ತಿಫಲಮುಕ್ತ್ವಾ 'ಭೇಜೇ ಖಗೇಂದ್ರಧ್ವಜಪಾದಮೂಲಮ್' ಇತಿ ಪರೀಕ್ಷಿತಃ ಪಾದಮೂಲಮುಕ್ತಿರಭಿಹಿತಾ । ತತ್ಸಮಾನನ್ಯಾಯೇನ ಪ್ರಿಯವ್ರತಾದೀನಾಮಪಿ ಪಾದಮೂಲಮುಕ್ತಿರೇವ । ತತ್ಕಥಂ ಪುಷ್ಕರಾದ್ಯುತ್ತಮತ್ವಂ ಕರ್ಮಜದೇವಾನಾಮ್ ।

ಕಿಂಚೈಕಾದಶಸ್ಕಂಧತಾತ್ಪರ್ಯೇ

'ಮಹಿಷ್ಯೋಽಷ್ಟೌ ವಿನಾ ಯಸ್ತಾಃ ಕಥಿತಾಃ ಕೃಷ್ಣವಲ್ಲಭಾಃ ।
ತಾಭ್ಯಃ ಸಹಸ್ರಸಮಿತಾ ಯಶೋದಾ ನಂದಗೇಹಿನೀ ॥
ತತೋ ಹ್ಯಭ್ಯಧಿಕಾ ದೇವೀ ದೇವಕೀ ಭಕ್ತಿತಸ್ತತಃ ।
ವಸುದೇವಸ್ತತೋ ಜಿಷ್ಣುಸ್ತತೋ ರಾಮೋ ಮಹಾಬಲಃ' ॥

-ಇತ್ಯಾಜಾನಜದೇವತಾಸಮಾನಾಗ್ನಿಪುತ್ರಾತ್ಮಕಕೃಷ್ಣವಲ್ಲಭಾಭ್ಯೋ ಯಶೋ-ದಾಯಾಃ ಸಹಸ್ರಗುಣೋತ್ತಮತ್ವಮುಕ್ತಮ್ । ತಚ್ಚ ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಾಂತರಾಲಿಕತ್ವೇ ಕರ್ಮಜದೇವಾನಾಮನುಪಪನ್ನಂ ಸ್ಯಾತ್ । ತಥಾ ಹಿ । ಆಜಾನಜದೇವೇಭ್ಯಃ ಕರ್ಮಜದೇವಾಃ ಶತೋತ್ತರಾ ಇತಿ ಹಿ ತೇಷಾಂ ಪಕ್ಷಃ । ಕರ್ಮಜೇಭ್ಯ ಉಕ್ತಶೇಷಶತಸ್ಥಾನಾಮೇವ ಕಿಂಚಿದಾಧಿಕ್ಯಮ್ । ತದಂತರ್ಗತದ್ರೋಣನಾಮಕ-ವಸ್ವವತಾರರೂಪನಂದಗೋಪಸ್ಯಾಪಿ ಕಿಂಚಿದಾಧಿಕ್ಯಮೇವ । ತಥಾ ಚ ಯಶೋ-ದಾಯಾಃ ಸಹಸ್ರೋತ್ತಮತ್ವೇ ಸ್ವಭರ್ತ್ರಪೇಕ್ಷಯಾ ಆಧಿಕ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್ । ಅತೋ ಬಹುಬಾಧಕಸದ್ಭಾವಾತ್ ಸಾಧಕಾಭಾವಾಚ್ಚ ನ ಕರ್ಮಜದೇವಾನಾಂ ಗಂಗಾಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ಯುತ್ತಮತ್ವಮಿತಿ ।

ಅತ್ರೋಚ್ಯತೇ । ಪರ್ಜನ್ಯಾದಿಪುಷ್ಕರಾಂತದೇವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕರ್ಮಜದೇವಾನಾ ಮುತ್ತಮತ್ವಮಂಗೀಕರ್ತವ್ಯಮೇವ । ನ ಚ 'ಆಜಾನಜಾಃ ಕರ್ಮಜಾಶ್ಚ ತಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ' ಇತ್ಯಾದ್ಯುದಾಹೃತಪ್ರಮಾಣೇಷು ದೇವಶಬ್ದಸ್ಯ ಪುಷ್ಕರಾಂತದೇವಪರತ್ವಾತ್ ಕಥಮುತ್ತಮತ್ವಮಿತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । ದೇವಶಬ್ದಸ್ಯ ಪುಷ್ಕರಾಂತದೇವಪರತ್ವೇ ಮಾನಾಭಾವಾತ್ । ಪ್ರತ್ಯುತ ದೇವಶಬ್ದಸ್ಯ ಕರ್ಮಜದೇವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಶತಗುಣಾಧಿ

ಕಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾದಿಪರತ್ವಸ್ಯೈವ ವಕ್ತವ್ಯತ್ವಾತ್ । ಅತ ಏವ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಟೀಕಾಯಾಂ ತತ್ತ್ವರೂಪಾಸ್ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿನೋ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾದಯ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ । ಯದಪ್ಯುಕ್ತಂ ಪುಷ್ಕರಾಂತದೇವಾನಾಂ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿತ್ವಂ ನ ಕರ್ಮಜದೇವಾನಾಮಿತಿ । ತದಪ್ಯಯುಕ್ತಂ ಪುಷ್ಕರಾಂತದೇವಾನಾಂ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿತ್ವೇ ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವಾತ್ । ನ ಚ ಷಟ್ಪ್ರಶ್ನಭಾಷ್ಯೇ 'ತತಃ ಪರ್ಜನ್ಯ ಉದ್ಭೂತಃ ಸ್ವಾಹಾಽತೋ ಮಂತ್ರದೇವತಾ । ಉದಕಾತ್ಮಕೋ ಬುಧಸ್ತಸ್ಮಾದುಷಾ ನಾಮಾತ್ಮಿಕಾ ತತಃ । ತತಃ ಶನಿಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾತ್ಮಾ ಕರ್ಮಾತ್ಮಾ ಪುಷ್ಕರಃ ಸ್ಮೃತಃ' ಇತಿ ಬುಧಾದೀನಾಮುದಕಾದಿತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿತ್ವಮುಕ್ತ-ಮಿತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । ಅಂಡಾಂತರ್ವರ್ತ್ಯುದಕಾಭಿಮಾನಿತ್ವೋಪಪತ್ತ್ಯಾಽಂಡಾದ್ಬಹಿರ್ವಿದ್ಯಮಾನೋದಕಾದ್ಯಭಿಮಾನಿತ್ವಾಭಾವಾತ್ । ಅಂಡಾದ್ಬಹಿರ್ವಿದ್ಯಮಾನಾನಾಮೇ-ವೋದಕಾದೀನಾಂ 'ಮಹಾನಹಮ್ । ಬುದ್ಧಿರ್ಮನಃ ಖಾನಿ ದಶ ಮಾತ್ರಾ ಭೂತಾನಿ ಪಂಚ ಚ' ಇತಿ ತತ್ತ್ವಸಂಖ್ಯಾನಾದೌ ತತ್ತ್ವಶಬ್ದೇನ ವ್ಯವಹಾರಾತ್ । ಷಟ್ಪ್ರಶ್ನಭಾಷ್ಯೇಽಪಿ ನಾಮಕರ್ಮಸಮಭಿವ್ಯಾಹಾರೇಣೋದಕಾದೀನಾಂ ತತ್ತ್ವರೂಪತ್ವಾಭಾವಾತ್ ।

ಕಿಂಚ ಮರೀಚ್ಯಾದೀನಾಮಪಿ ದೇವಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಾಭಾವೇನ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿ-ತ್ವಾಭಾವೇನ ಚ ಪುಷ್ಕರಾವರತ್ವಾಪಾತಾತ್ । ಯಚ್ಚೋಕ್ತಂ 'ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದೌ ದೇವತಾಂ ಗತಾಃ' ಇತಿ । ತನ್ನ । ಪರ್ಜನ್ಯಾದಿಪುಷ್ಕರಾಂತಾನಾಮಾದಿಸೃಷ್ಟಾವುತ್ಪತ್ತೌ ಮಾನಾಭಾವಾತ್ । ಪ್ರಿಯವ್ರತಾದೀನಾಮಪಿ ಮೂಲರೂಪೇಣಾದಿಸೃಷ್ಟ್ಯಂಗೀ-ಕಾರೇ ಬಾಧಕಾಭಾವಾತ್ । ರೂಪಾಂತರೇಣ ಭೂಮಾವುತ್ಪದ್ಯ ಕರ್ಮಣಾ ದೇವತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿಸಂಭವಾಚ್ಚ । ಯದಪ್ಯುಕ್ತಂ ಪ್ರಿಯವ್ರತಾದೀನಾಂ ದೇಹಲಯಾ-ಭಾವಾದಿತಿ । ತನ್ನ । ವಿಂಶತಿ ಯೇ ಮನವೋ ರಾಜಮುಖ್ಯಾ ಮನುಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯಾತ್ರ ಗತಾ ಮಹೇಂದ್ರಮ್' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ಪೃಥುಪ್ರಿಯವ್ರತಾದೀನಾಮಪಿ ಲಯೋಕ್ತೇಃ । ನ ಚ 'ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಚಾರರತಾ ಮನುಷ್ಯಾ ಧರ್ಮಂ ಮನುಂ ಸೋಽಪಿ ಸಮೇತಿ ಕಾಲೇ' ಇತ್ಯತ್ರ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಯಥಾ ಧರ್ಮೇ ಪ್ರವೇಶಮಾತ್ರಂ ತಥಾ ಪ್ರಿಯವ್ರತಾದೀನಾಮಪಿ ಪ್ರವೇಶಮಾತ್ರಮುಕ್ತಮಿತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । ಪೂರ್ವತ್ರ 'ಭೃಗ್ವಾದಯೋ ದಕ್ಷಮವಾಪ್ಯ ತೇನ ಪ್ರಾಪ್ಯೇಂದ್ರಮೇತೇನ ಸುಪರ್ಣಪತ್ನೀಮ್' ಇತಿಭೃಗ್ವಾದೀನಾಂಲಯಸ್ಯೋಕ್ತತ್ವೇನತಥಾ' ಆಕಾಶಉರ್ವೀಚಗುರುಂಪ್ರವಿಶ್ಯತೇನೈವ ಯಾತಃ ಪುರುಹೂತದೇವಮ್' ಇತ್ಯುತ್ತರತ್ರ ಲಯಸ್ಯೈವೋಕ್ತತ್ವೇನ ಸಂದಂಶನ್ಯಾ-ಯೇನ ತನ್ಮಧ್ಯಪತಿತಾನಾಮಪಿ ಲಯಸ್ಯೈವ ವಕ್ತವ್ಯತ್ವಾತ್ । ನ ಚೈವಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾ-ಮಪಿ ಧರ್ಮೇ ಲಯಃ ಸ್ಯಾದಿತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । ಸುಧಾಸನ್ನ್ಯಾಯ-ರತ್ನಾವಲ್ಯೋರುಕ್ತಸ್ಯಾಪವಾದಮಾಹ ವರ್ಣಾಶ್ರಮೇತೀತ್ಯವತಾರಿಕಾಂ ದತ್ವಾ, 'ಏತಚ್ಚ ಪ್ರಸಂಗಾದುಕ್ತಮ್ । ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮಾನಾಮುತ್ಕ್ರಾಂತಿಮತ್ತ್ವಾದಿತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ ।

ಕಿಂಚ ಪರ್ಜನ್ಯಾದಿಪುಷ್ಕರಾಂತಾನಾಂ ದೇಹಲಯಸದ್ಭಾವೇ ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವಃ। ನ ಚ 'ಉತ್ಕ್ರಮ್ಯ ಮಾನುಷಾ ಮುಕ್ತಿಂ ಯಾಂತಿ ದೇಹಕ್ಷಯಾತ್ ಸುರಾಃ' ಇತ್ಯಣುಭಾಷ್ಯೇ ದೇವಾನಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಲಯೋಕ್ತಿರಿತಿ ವಾಚ್ಯಮ್। ತತ್ರ ದೇವಶಬ್ದಸ್ಯಾಽಜಾನಜದೇವಪರ್ಯಂತದೇವಪರತ್ವೇನ ತದುತ್ತಮಕರ್ಮಜದೇವಪರತ್ವಸ್ಯಾಪಿ ಸಂಭವಾತ್। ನ ಚ ತತ್ರ ದೇವಶಬ್ದಸ್ಯ ಪುಷ್ಕರಾಂತದೇವಮಾತ್ರಪರತ್ವಮಿತಿ ವಾಚ್ಯಮ್। ಸಾಧಕಾಭಾವಾತ್। ಶತಸ್ಥದೇವಮಾತ್ರಪರತ್ವಮಿತ್ಯಪಿ ವಕ್ತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ । ನ ಚ ಪ್ರಿಯವ್ರತಾದೀನಾಂ ಸ್ವಾಯಂಭುವಪ್ರಲಯ ಏವ ದೇಹನಾಶಾತ್ ಕಥಂ ತೇಷಾಂ ಪ್ರಲಯೇ ದೇಹಲಯ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । ಮೂಲರೂಪಗತದೇಹಸ್ಯ ಪ್ರಲಯೇ ಲಯಾಂಗೀಕಾರಾತ್ । ನ ಚ ತೇಷಾಂ ಮೂಲರೂಪೇ ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । ತರ್ಹಿ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಪ್ರಿಯವ್ರತಾದೀನಾಂ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಾನಾಮೇವೋತ್ಪತ್ತಿರಿತ್ಯಸ್ಯಾಪ್ರಾಮಾಣಿಕಸ್ಯ ಸ್ವೀಕಾರಾಪತ್ತೇಃ। ಯದಪಿ ಚೋಕ್ತಂ ಪುಷ್ಕರಾಂತದೇವಾನಾಮೇವ ಸಾಂಶಜೀವತ್ವಂ ನ ಕರ್ಮಜಾನಾಮಿತಿ। ತದಪ್ಯಸಾರಮ್। 'ನ ದೇವಾನಾಂ ನ ದೇವೀನಾಂ ಸಾಮಸ್ತ್ಯೇನ ಜನಿರ್ಭುವಿ । ಅಂಶಾಂಶೇನೈವ ಜಾಯಂತೇ ಸರ್ವೇ ತ್ವಾಜಾನಜಾದಯಃ' ಇತಿ ಪ್ರಥಮತಾತ್ಪರ್ಯೇ ಆಜಾನಜದೇವಮಾರಭ್ಯ ಸಾಂಶತ್ವೇ ಬಾಧಕಾಭಾವಾತ್ । ಕಿಂಚ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೇ 'ತುಂಬುರುಪ್ರಮುಖಾ ಯೇ ಚ ತತೋರ್ವಶ್ಯಾದಿಕಾ ಅಪಿ' ಇತ್ಯಾರಭ್ಯ 'ಕರ್ಮದೇವಗಣಾ ಅಷ್ಟ ಗಂಧರ್ವಾಸ್ತತ್ಪರೇ ಶತಮ್' ಇತಿ ತುಂಬುರ್ವಾದ್ಯಷ್ಟಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ಕರ್ಮಜದೇವತಾಸಾಮ್ಯಮುಕ್ತಮ್ । ತಸ್ಯೈವ ತುಂಬುರೋರ್ನಿರ್ಣಯೇಽಂಶ ಉಕ್ತಃ। 'ಅಂಶೇನ ಪುಂಸ್ತ್ವಭಾವಾರ್ಥಂ ಪೂರ್ವದೇಹೇ ಸಮಾಸ್ಥಿತಃ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಶಿಖಂಡಿದೇಹಪ್ರವೇಶಾರ್ಥಮ್। ತಥಾ ಚ ತುಂಬುರುಸಮಾನಕರ್ಮಜದೇವಾನಾಮಪ್ಯಂಶಸಿದ್ಧೇಃ । ಯದಪ್ಯುಕ್ತಂ ಪಾದಮೂಲಮುಕ್ತೇಃ ಸ್ವೋತ್ಪತ್ತ್ಯಂಗಸಾಯುಜ್ಯಮುಕ್ತ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ನ್ಯೂನತ್ವಮಿತಿ । ತದ್ಯುಕ್ತಮೇವ । ಅಥಾಪಿ ಪುಷ್ಕರಾಂತದೇವಾನಾಂ ಸ್ವೋತ್ಪತ್ತ್ಯಂಗಾನಾಂ ಕ್ವಾಪ್ಯನುಕ್ತಮೇವ। ಅಥಾಪಿ ಪುಷ್ಕರಾಂತದೇವಾನಾಂ ಸ್ವೋತ್ಪತ್ತ್ಯಂಗಾನಾಂ ಕ್ವಾಪ್ಯ-ನುಕ್ತತ್ವೇನೇನಾಂಗಸಾಯುಜ್ಯಮುಕ್ತೌ ಮಾನಾಭಾವಾತ್ । ಸೂರ್ಯೇಣ ಸಹ ಪ್ರತಿಸೂರ್ಯತಯಾಗಮನರಥಾವೃತ್ತ್ಯಾ ಸಪ್ತಸಮುದ್ರನಿರ್ಮಾಣಸಪ್ತದ್ವೀಪಸಪ್ತಸಮುದ್ರಾಧಿಪತ್ಯವತಾಂ ಪ್ರಿಯವ್ರತಾದೀನಾಮುತ್ತಮತ್ವೇನ ತದಪೇಕ್ಷಯಾಽತ್ಯಂತಾವರಸ್ಯಾಲ್ಪಸಾಮರ್ಥ್ಯವತಃ ಪರೀಕ್ಷಿತಃ ಪಾದಮೂಲ-ಮುಕ್ತಾವಪಿ ತನ್ನ್ಯಾಯಸ್ಯ ಪ್ರಿಯವ್ರತಾದಿಷ್ವನುಚಿತತ್ವಾತ್।

ಯಚ್ಚೋಕ್ತಂ 'ತಾಭ್ಯಃ ಸಹಸ್ರಗುಣಿತಾ ಯಶೋದಾ ನಂದಗೇಹಿನೀ' ಇತ್ಯತ್ರ ಭರ್ತುರಧಿಕತ್ವಂ ಯಶೋದಾಯಾಃ ಸ್ಯಾತ್ ಇತಿ । ತದಪಿ ನ । ಸಹಸ್ರಶಬ್ದಸ್ಯ

ಯಥಾಯೋಗ್ಯಬಹುಗುಣಪರತ್ವಾತ್ । ಅನ್ಯಥಾ ಭವತ್ಪಕ್ಷೇಽಪಿ ಕರ್ಮಜದೇವಾನಾಂ ಪುಷ್ಕರಾವರತ್ವೇ ದ್ವಿಶತಾಧಿಕ್ಯಾಪತ್ತ್ಯಾ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಯಾ ಅಪ್ರಾಪ್ತೇಃ । ತಸ್ಮಾತ್ ಕರ್ಮಜದೇವಾನಾಂ ಪುಷ್ಕರಾದ್ಯುತ್ತಮತ್ವೇನ ನ ಕಿಂಚಿದ್ಬಾಧಕಮ್ । ಯಚ್ಚೋಕ್ತಂ ಸಾಧಕಾಭಾವಾದಿತಿ । ತದಪ್ಯಯುಕ್ತಮ್ ।

'..................... ತದನ್ಯೇ ತು ತತೋಽವರಾಃ ।
ಚ್ಯವನೋಚಥ್ಯವೈನ್ಯಾಶ್ಚ ಶಶಬಿಂದುಶ್ಚ ಹೈಹಯಃ ।
ತದ್ವಚ್ಚ ವಿಪ್ರರಾಜನ್ಯವಿಶೇಷೋಽತ್ರಾಪಿ ಕಶ್ಚನ ।
ತದ್ವತ್ಕ್ಷಿಯವ್ರತಶ್ಚಾಪಿ ತದನ್ಯಾಃ ಶತದೇವತಾಃ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಾಂತರಾಲೇ ತದನ್ಯೇ ತು ತತೋಽವರಾಃ ॥'

– ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸ್ಯ ತಥಾ 'ಪರ್ಜನ್ಯಾದುತ್ತಮಾ ಮಿತ್ರಾದವರಾಃ' ಇತಿ ಸುಧಾಯಾಶ್ಚ ಮಾನತ್ವಾತ್ । ಅಧಿಕಂ ತು ಗುರುಪಾದಕೃತತಾರತಮ್ಯಟೀಕಾಯಾಂ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಮ್ ।

ಯದಪಿ ವೈವಸ್ವತಮನುರಪಿ ಪುಷ್ಕರಾಧಮ ಇತಿ । ತದಪಿ ನ । 'ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಕಸೂನುವತ್ । ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುಶ್ಚ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿರೋಧಪ್ರಸಂಗಾತ್ । ನ ಚ 'ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುಶ್ಚಾಶ್ವಿಪಶ್ಚಾದ್' ಇತ್ಯತ್ರ ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುಶ್ಚಾಶ್ವಿಪಶ್ಚಾದಿತ್ಯುತ್ತ-ರತ್ರಾನ್ವಯ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । 'ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುಶ್ಚ ಕಸೂನುವದಿತಿ ಸಂಬಂಧ' ಇತಿ ಸುಧಾವಿರೋಧಪ್ರಸಂಗಾತ್ । ಕಿಂಚ ವೈವಸ್ವತಮನೋರಶ್ವಿಪಶ್ಚಾತ್ತನತ್ವೇ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ಯ-ಪೇಕ್ಷಯೋತ್ತಮತ್ವಾಪತ್ತ್ಯಾ ಪುಷ್ಕರಾವರತ್ವಾಲಾಭಾತ್ । ನ ಚಾಶ್ವಿಪಶ್ಚಾದಿತ್ಯಸ್ಯಾ-ಶ್ವಿಭ್ಯಾಮವ್ಯವಹಿತಾನಂತರ್ಯೇಣ ವಿವಕ್ಷಿತಮ್ । ಕಿಂತು ವ್ಯವಹಿತಾನಂತರ್ಯಮ್ । ತಥಾ ಚ ಪುಷ್ಕರಾವರತ್ವಲಾಭ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । ಅಸಂಗತಸ್ಯ ಪುಷ್ಕರಾವರದೇವಸ್ಯ ಮಧ್ಯೇ ಕಥನೇ ಮಾನಾಭಾವಾತ್ । ಅನ್ಯಥಾಽಽಜಾನಜಾನಾಮಪಿ ಮಧ್ಯೇ ಕಥನಪ್ರಸಂಗಾತ್ । ಕಿಂಚ ಗುರೂಪದೇಶಗಮ್ಯತಾರತಮ್ಯೇ ಮಹಾತ್ಮ-ಭಿಷ್ಟೀಕಾಕಾರ್ಯೈಃ ಸಮ್ಯಗುಪಪಾದಿತೇಽನಾಶ್ವಾಸೇ ತದ್ದ್ರೋಹಪ್ರಸಂಗಃ । ತದುಕ್ತಂ ಕೈಶ್ಚಿತ್ । 'ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುಶ್ಚೈವ ವಿಷ್ಣ್ವಾವೇಶೀ ತತೋಽಧಿಕಃ' ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೇ ವೈವಸ್ವತಮನೋರ್ವಿಷ್ಣ್ವಾವೇಶನಿಮಿತ್ತಾಧಿಕ್ಯೋಕ್ತೇರ್ನ ಸ್ವರೂಪಾಧಿಕ್ಯಮ್ । ಸುಧಾಯಾಮಪಿ ಕರ್ಮಜದೇವಾನಾಂ ವಿಷ್ಣ್ವಾವೇಶನಿಬಂಧನಮೇವ ತಾರತಮ್ಯಕಥನಮಿತ್ಯಾಹುಃ। ತನ್ನ। ಇಂದ್ರಕಾಮಾದಾವಪಿವಿಷ್ಣ್ವಾವೇಶಸ್ಯಾಽವಿಶಿಷ್ಟತ್ವೇನ ಸ್ವರೂಪತಾರತಮ್ಯಸ್ಯಾನಿರ್ಣಯಾಪತ್ತೇರಿತ್ಯಲಮ್ ।

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀವೇದಗರ್ಭಾನಂತಪದ್ಮನಾಭಾಚಾರ್ಯಕೃತಃ ತಾರತಮ್ಯಸಾರಃ ॥

★★★★★

೮೩. ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ - ೬ (ಶ್ರೀಶೇಷನಿರ್ಮಿತಃ)

ಹಯಾನನಂ ಮಧ್ವಗುರುಂ ಜಯರಾಜಗುರೂನಪಿ ।
ಪ್ರಣಮ್ಯಾದೌ ತಾರತಮ್ಯಂ ಕರಿಷ್ಯೇಽಹಂ ಯಥಾಮತಿ ॥

ಅತ ಏವ 'ತಾರತಮ್ಯಾಪರಿಜ್ಞಾನಾದನುತ್ಥಾನಂ ತಮೋ ವ್ರಜೇತ್' ಇತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ ತದಪರಿಜ್ಞಾನಸ್ಯಾನರ್ಥಹೇತುತ್ವಾತ್ ತಜ್ಜ್ಞಾನಮಾವಶ್ಯಕಮ್ । ಅತ ಏವ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ -

ತಾರತಮ್ಯಂ ತತೋ ಜ್ಞೇಯಂ ಸರ್ವೋಚ್ಚತ್ವಂ ಹರೇಸ್ತಥಾ ।
ಏತದ್ವಿನಾ ನ ಕಸ್ಯಾಪಿ ವಿಮುಕ್ತಿಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕಥಂಚನ ॥ ಇತಿ ।

೧. ಆದೌ ಸಕಲಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತನಿಯಾಮಕಃ ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣಃ ಸ್ವತಂತ್ರಃ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮಃ 'ತತೋಽನಂತಗುಣೋ ಹರಿಃ' ಇತಿ ವಚನಾತ್ । 'ತತಃ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಶ್ರೇಷ್ಠತಮಃ ಸ ಚ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ಮಾನಮ್ ।

೨. ತತೋಽನಂತಾನಂತಗುಣೈರ್ನ್ಯೂನಾ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ।

'ತತೋಽನಂತಾಂಶಹೀನಾ ಚ ಬಲಜ್ಞಪ್ತಿಸುಖಾದಿಭಿಃ' । ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಂ ಮಾನಮ್ ।

೩. ತತೋ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿನೌ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಅನಂತಾಂಶಾಹೀನೌ । ಅನ್ಯತ್ರ ಕೋಟಿಶತಾದಿಪದಮನಂತಪರಮ್ ।

ಉಮಾ ಯಾವದನಂತಾಂಶಾನ್ ಪೂರ್ವದೃಷ್ಟೇಭ್ಯ ಏವ ತು ।
ವಿಶೇಷಾನ್ ವಾಸುದೇವಸ್ಯ ಪಶ್ಚಾದುಕ್ತಾ ವಿಚಕ್ಷತೇ ॥

ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನನಿರವಕಾಶಪ್ರಮಾಣಸದ್ಭಾವಾತ್ । ನ ಚ ಗುಣಗತವಿಶೇಷಜ್ಞಾನ ಏವಾನಂತ್ಯತಾರತಮ್ಯಂ ನ ತು ಗುಣಜ್ಞಾನ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । ಮೂಲೇ 'ವಾಸುದೇವಸ್ಯ ವಿಶೇಷಾನ್' ಇತ್ಯುಕ್ತೇಃ । ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ ಚ ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಲ್ಯಾಂ - 'ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಭಗವತೋ ವಾಸುದೇವಸ್ಯ ಯಾವತೋ ಗುಣಾನ್ ಪಶ್ಯತಿ । ತಾವತಾಮನಂತಧಾ ವಿಭಕ್ತಾನಾಮೇಕವೇವ ಭಾಗಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಪಶ್ಯತಿ । ತಸ್ಯಾಪಿ ಭಾಗಸ್ಯಾನಂತಧಾ ವಿಭಕ್ತಸ್ಯೈಕಮೇವ ಭಾಗಂ ಸರಸ್ವತೀ ಪಶ್ಯತಿ । ಏವಂ ರುದ್ರೋಮಯೋರ್ಭಗವದ್ಗುಣ ದರ್ಶನೇ ತಾರತಮ್ಯಮವಗಂತವ್ಯಮ್' । ಇತಿ ॥

೪. ತತೋಽನಂತಾಂಶನ್ಯೂನೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಣೀಭಾರತ್ಯೌ ।

೫. ತತೋ ಗರುಡಶೇಷರುದ್ರಾ ಅನಂತಾಂಶನ್ಯೂನಾಃ ।

೬. ತತಃಕೃಷ್ಣಷಣ್ಮಹಿಷ್ಯಃಜಾಂಬವತೀಕಾಲಿಂದೀಮಿತ್ರವಿಂದಾನೀಲಾಲಕ್ಷಣಾಭದ್ರಾ ಇತ್ಯನಂತಾಂಶನ್ಯೂನಾಃ। ತಾಸಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಪ್ರಧಾನಾ ಜಾಂಬವತೀ। ಅನ್ಯಾಃ ಕಿಂಚಿದ-ಧಮಾಃ। ಅತ ಏವ ಶ್ರೀನಿರ್ಣಯೇ -

ತಯ್ಯೆತಾಃ ಸರ್ವದಾಽನುಪ್ರವಿಷ್ಟಾಸ್ತಾಸಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಜಾಂಬವತೀ ಪ್ರಧಾನಾ।
ರಾಮೇಣ ತುಲ್ಯಾ ಜಾಂಬವತೀ ಪ್ರಿಯತ್ವೇ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯಾನ್ಯಾಃ ಕಿಂಚಿದೂನಾಶ್ಚ ತಸ್ಯಾಃ॥
ಯದಾಽಽವೇಶೋ ಬಹುಲಃ ಸ್ಯಾದ್ರಮಾಯಾಸ್ತದಾ ತಾಸು ಪ್ರೀಯತೇ ಕೇಶವೋಽಲಮ್।
ಯದಾಽಽವೇಶೋ ಹ್ರಾಸಮುಪೈತಿ ತತ್ರ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನತೋ ವಿಂಶಗುಣಾಧಿಕಾಃ ಸ್ಯುಃ ॥ಇತಿ।

ಅತ್ರ ತಾಸಾಮವಸ್ಥಾತ್ರಯಂ ಪ್ರತೀಯತೇ ಸಾಮಾನ್ಯಾವೇಶಃ ವಿಶೇಷಾವೇಶಃ ಆವೇಶಾಭಾವಶ್ಚ ಇತಿ। ಅತ್ರ ಸರ್ವದಾ ಇತ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪೇಣಾನ್ವಯೇ ಯದಾವೇಶೋ ಹ್ರಾಸಮುಪೈತಿ ಇತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಾವೇಶಾಭಾವೋಽನುಪಪನ್ನಃ ಸ್ಯಾತ್। ತಸ್ಮಾತ್ ಸರ್ವದಾ ಇತ್ಯವತಾರರೂಪೇಣಾನ್ವೇತವ್ಯಮ್। ಹ್ರಾಸಸ್ತು ಮೂಲರೂಪೇ ಇತಿ ಜ್ಞೇಯಮ್। ತತಶ್ಚ ಸಮಭಿವ್ಯಾಹಾರಬಲಾತ್ ಸಾಮಾನ್ಯಾವಸ್ಥಾಯಾಮೇವ ರಾಮತುಲ್ಯತ್ವಂ ಜ್ಞೇಯಮ್।

೭. ತಾಭ್ಯಃ ಸೌಪರ್ಣೀವಾರುಣೀಪಾರ್ವತ್ಯೋಽನಂತಾಧಮಾಃ । 'ಉಮಾ ಯಾವತ್' ಇತಿಮಾನಮ್। ಜ್ಞಾನಾನುಸಾರೇಣಇತರಗುಣಾನಾಮಪ್ಯಾವಶ್ಯಕತ್ವಾತ್। 'ಯಾವಜ್ಜ್ಞಾನಂ ತಾವತೀ ಭಕ್ತಿರ್ಯಾವತೀ ಭಕ್ತಿಸ್ತಾವಾನನುಗ್ರಹೋ ಯಾವಾನ-ನುಗ್ರಹಸ್ತಾವಾನ್ಮೌಕ್ತಿಕ ಆನಂದಃ' ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ। ತಸ್ಮಾದುಮಾಪರ್ಯಂತಮನಂತಗು-ಣತಾಸಿದ್ಧಿಃ । ಸಜಾತೀಯವಿಜಾತೀಯವಿವಕ್ಷಯಾ ಅನಂತಗುಣತಾರತಮ್ಯಂ ಇತಿ ಕೇಚಿತ್। ಅನಂತಗುಣವತ್ತ್ವಂ ಚ ಮಹಾಕಾಲಸಂವತ್ಸರಘಟಿಕಾಕ್ಷಣಲವಾದ್ಯಾನಂತ್ಯ-ವತ್ ಸಂಭಾವನಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣ।

೮. ಉಮಾದಿಭ್ಯಃ ಶಕ್ರಕಾಮೌ ದಶಾಧಮೌ ಜ್ಞಾನೇ ಶತಾಧಮೌ। 'ಶತಾಂಶಾನೇವ ಚಕ್ಷತೇ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಮಾನಮ್।

ಇಂದ್ರಾತ್ ಕಾಮ ಈಷನ್ನ್ಯೂನಃ। 'ಪ್ರಾಯಃ ಇಂದ್ರವತ್ ಕಾಮಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ 'ಪ್ರಾಯೋಗ್ರಹಣೇನೇಷನ್ನ್ಯೂನಃ' ಇತಿ ಸುಧಾಯಾಮುಕ್ತಮ್।

೯. ತಾಭ್ಯಾಮಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣೋ ದಶಾಧಮಃ 'ಸರ್ವೇ ತ್ವೇತೇ ದಶೋತ್ತರಾಃ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ಮಾನಮ್।

೧೦. ತಸ್ಮಾದನಿರುದ್ಧಸ್ವಾಯಂಭುವಮನುದಕ್ಷಪ್ರಜೇಶಬೃಹಸ್ಪತಿಶಚೀರತಯಃ ದಶಾ-ಧಮಾಃ । 'ಸರ್ವೇ ತ್ವೇತೇ' ಇತಿ ಮಾನಮ್ । ಏತೇಷಾಂ ಪರಸ್ಪರಸಾಮ್ಯೇ । 'ಮನುರ್ದಕ್ಷೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ಶಚೀರತಿಶ್ಚಾನಿರುದ್ಧಸಮಾಃ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಮಾನಮ್।

೧೧. ತೇಭ್ಯಃ ಪ್ರವಹವಾಯುಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಃ । 'ಅನಿರುದ್ಧೋಽನಿಲಾತ್ ಪಂಚಗುಣಾಧಿಕಃ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ಮಾನಮ್ ।

೧೨. ಪ್ರವಹಾತ್ ಸೋಮಸೂರ್ಯಯಮಶತರೂಪಾಃ ದಶಗುಣಾಧಮಾಃ । ಶತರೂಪಾ ಸ್ವಾಯಂಭುವಪತ್ನೀ 'ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಶಶಿನೋ ಭೂತವಾಯುಸ್ತಥೈವ ಚ । ದ್ವಿಗುಣಾ ಏವ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ಮಾನಮ್ । ಅಪವಾದಾಭಾವೇ ಸಾಮಾನ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಮಾಣತ್ವಾತ್ ।

೧೩. ಸೋಮಾದಿಭ್ಯೋ ಜಲಾಭಿಮಾನೀ ವರುಣಃ ಪಾದಪಾದಾರ್ಧನ್ಯೂನಃ 'ಪಾದೋನೋವರುಣಾದಗ್ನಿರರ್ಧ್ಯರ್ಧೋನಃ ಸ ಸೋಮತಃ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಕ್ತೇಃ ।

೧೪. ತತೋ ನಾರದಃ ಕಿಂಚಿದವರಃ । 'ವರುಣಾಗ್ನ್ಯಂತರಾ ತತ್ರ ನಾರದಃ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಮಾನಮ್ ।

೧೫. ನಾರದಾತ್ ಪ್ರಧಾನಾಗ್ನಿಭೃಗುಪ್ರಸೂತಯಃ ಪಾದೋನಾಃ । ಪ್ರಸೂತಿರ್ದಕ್ಷಪತ್ನೀ 'ಪ್ರಸೂತಿರ್ವಹ್ನಿವತ್' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ । 'ಭೃಗುರಗ್ನಿಸಮಃ' ಇತಿ ತತ್ರೈವ । 'ಪಾದೋನೋ ವರುಣಾದಗ್ನಿಃ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಂ ಮಾನಮ್ । ಅಗ್ನೇರೇಕರ್ಷಿಃ ಕಿಂಚಿದವರಃ । 'ಅಥರ್ವಾಂಗಿರಸಾಮಗ್ನಿರೇಕರ್ಷಿಶ್ಚಾಪ್ಯಥರ್ವಣಾಮ್' ಇತಿ ಋಗ್ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇಃ ।

೧೬. ಏಕರ್ಷೇರ್ಮರೀಚ್ಯಂಗಿರಪುಲಸ್ತ್ಯಪುಲಹಕ್ರತುವಸಿಷ್ಠೇತಿ ಸಪ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾ-ರ್ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಶ್ಚೈತೇ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾಃ । ಅತ ಏವಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ 'ಮಿತ್ರತನ್ಮಧ್ಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಕಾಃ' ಇತಿ । ತತ್ರ ಸುಧಾಯಾಂ 'ತನ್ಮಧ್ಯೇ ಮಿತ್ರಾಗ್ನ್ಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ' ಇತಿ । ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಸ್ಯ ಮರೀಚ್ಯಾದಿಸಾಮ್ಯೇ 'ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಕಸೂನುವತ್' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾ-ನಮ್ । 'ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಸಮೋ ಮುನಿರುದಾಹೃತಃ' ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೇ ।

೧೭. ತೇಭ್ಯೋ ಮಿತ್ರನಾಮಕಃ ಸೂರ್ಯಃ । ಬೃಹಸ್ಪತಿಪತ್ನೀ ತಾರಾ । ಕೋಣಾಧಿಪೋ ನಿರ್ಋತಿಃ । ಭೂತವಾಯುಪತ್ನೀ ಪ್ರಾವಹೀ । ಏತೇ ಚತ್ವಾರಃ ಕಿಂಚಿದಧಮಾಃ । 'ಅಗ್ನೇರ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಶಶಿನಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತಮೇವ ಮಾನಮ್ ।

೧೮. ತೇಭ್ಯೋ ವಾಯುಪುತ್ರಃ ಪಾರ್ಷದೋ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಃ ರುದ್ರಪುತ್ರೋ ಗಣೇಶಃ ಕುಬೇರರುಕ್ತಶೇಷಾಃ ಶತಸ್ಥಾಃ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಹಾಃ ದೇವಾಃ ಮಿತ್ರಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾಃ । ಸೋಮಪಾಸ್ತು 'ನವಕೋಟ್ಯೋ ಹಿ ದೇವಾನಾಂ ತೇಷಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಶತಸ್ಯ ತು । ಸೋಮಾಧಿಕಾರೋ ವೇದೋಕ್ತೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ದ್ವೇ ಶತಾಧಿಕೇ' ಇತಿ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಾಃ । ಶತಸ್ಥಾಸ್ತು 'ಪ್ರಧಾನವಾಯುರ್ವಸವೋ ರುದ್ರಾದಿತ್ಯಾ ಮರುದ್ಗಣಾಃ । ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ಋಭುರ್ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಶ್ವಿನೌ ತಥಾ । ವಿಶ್ವೇದೇವಾಶ್ಚ ಪಿತರಃ ಶತಸ್ಥಾ ದೇವತಾ ಮತಾಃ' ಇತಿ । ಏತೇಷಾಂ ಸಂಖ್ಯಾ ತು ಪ್ರಧಾನವಾಯುರೇಕಃ । ದ್ರೋಣಃ

ಪ್ರಾಣೋ ಧ್ರುವೋಽರ್ಕೋಗ್ನಿರ್ದೋಷೋ ವಸ್ತುರ್ವಿಭಾವಸುಃ ಇತ್ಯಷ್ಟವಸವಃ। ರೈವತೋಽಜೋ ಭವೋ ಭೀಮಃ ವಾಮ ಉಗ್ರೋ ವೃಷಾಕಪಿಃ । ಅಜೈಕಪಾದಹಿರ್ಬುಧ್ನೋ ಬಹುರೂಪೋ ಮಹಾನ್ ಇತ್ಯೇಕಾದಶರುದ್ರಾಃ । 'ವಿವಸ್ವಾನರ್ಯಮಾ ಪೂಷಾ ತ್ವಷ್ಟಾ ಚ ಸವಿತಾ ಭಗಃ । ಧಾತಾ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರಃ ಶಕ್ರ ಉರುಕ್ರಮಃ' ಇತಿ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯಾಃ। 'ಪ್ರಾಣೋಽಪಾನಸ್ತಥಾ ವ್ಯಾನ ಉದಾನಶ್ಚ ಸಮಾನಕಃ । ನಾಗಶ್ಚ ಕೃಕಲಃ ಕೂರ್ಮೋ ದೇವದತ್ತೋ ಧನಂಜಯಃ। ಪ್ರಹವೋ ವಿವಹಃ ಶಂಭುಃ ಸಂವಹಶ್ಚ ಪರಾವಹಃ। ಉದ್ವಹಶ್ಚಾವಹಃ ಶಂಕುಃ ಕಾಲಃ ಶ್ವಾಸೋಽನಲೋಽನಿಲಃ । ಪ್ರತಿಭಃ ಕುಮುದಃ ಕಾಂತಃ ಶುಚಿಃ ಶ್ವೇತೋಽಜಿತೋ ಗುರುಃ। ಸಂಜ್ಞಾ ಪ್ರವರ್ತಕಃ ಕಾಲೋ ಜಿತಃ ಸೌಮ್ಯಃ ಕಪಿರ್ಜಡಃ। ಮಂಡೂಕಃ ಸಂಹತಃ ಸಿದ್ಧೋ ರಕ್ತಃ ಕೃಷ್ಣಃ ಪಿಕಃ ಶುಕಃ । ಯತಿರ್ಭೀಮೋ ಹನುಃ ಪಿಂಗೋಽಹಂಪ್ರಾಣಃ ಕಂಪನಸ್ತಥಾ' ಇತ್ಯೇಕೋನಪಂಚಾಶನ್ಮರುತಃ। ಬೃಹಸ್ಪತಿರೇಕಃ। ಋಭುಗಣಸ್ತ್ವೇಕಃ । ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ದ್ವೇ । ಅಶ್ವಿನೌ ದ್ವೌ ಪುರೂರವಃ ಆರ್ದ್ರವಃ ಕಾಮಃ ಕಾಲಶ್ಚ ಧೂರಿವಿರೋಚನೌ । ದಕ್ಷಃ ಕ್ರತುರ್ವಸುಃ ಸತ್ಯ ಇತಿ ದಶ ವಿಶ್ವೇ-ದೇವಾಃ। ಕವ್ಯವಾಹೋ ಯಮಃ ಸೋಮ ಇತಿ ತ್ರಯಃ ಪಿತರ ಇತಿ । ಏತೇಷೂಕ್ತಾಃ ಶೇಷಾಃ। ಶೇಷಾಶ್ಚ ಪ್ರಧಾನವಾಯುಃ। ವಸುಷು ಪ್ರಧಾನಾಗ್ನಿಃ ರುದ್ರೇಷು ಭವನಾಮಕಃ ಆದಿತ್ಯೇಷು ಭಗವದವತಾರ ಉರುಕ್ರಮಃ। ಸೋಮಸಮೋ ವಿವಸ್ವಾನ್ನಾಮಕಃ ಮಿತ್ರ-ನಾಮಕಃವರುಣಃಶಕ್ರಃಗಂಗಾಕಕ್ಷ್ಯಸ್ಥಃಪರ್ಜನ್ಯಃಮರುತ್ಸುಅಹಂಕಾರಪ್ರಾಣಪ್ರವಹೌ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ದ್ಯುಲೋಕಾಭಿಮಾನಿನೀ ಭಾರತೀ ಪಿತೃಷು ಯಮಃ ಸೋಮಃ । ಇತಿ ಪಂಚಾದಶ ಉಕ್ತಾಃ ಶೇಷಾಃ । ಪಂಚಾಶೀತ್ಯಶ್ವಿಸಮಾಃ । ಏತೇಷು 'ಪಂಚಾಶತೋ ದಶಾಂಶಾದ್ವಾ ಸ್ವಸ್ವಜಾಯಾಂ ಪರಸ್ಪರಮ್' ಇತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾದವಾಂತರವಿಶೇಷೋಽ ವಗಂತವ್ಯಃ । 'ಋಭವೋ ನಾಮ ತಪಸಾ ಸೋಮಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ಸಹಸ್ರಶಃ' ಇತಿ ಭಾಗವತೇ ಋಭೂಣಾಂ ಸಹಸ್ರತ್ವೋಕ್ತಾವಪಿ ಗಣವಿವಕ್ಷಯಾ ಏಕ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ । ಪುರೂರವಾರ್ದ್ರವೌ ಶ್ರಾದ್ಧೇ। ಕಾಲಕಾಮೌ ಸಪಿಂಡೀಕರಣಾದೌ। ಧೂರಿಲೋಚನೌ ನೈಮಿತ್ತಿಕೇ ಹಿರಣ್ಯಶ್ರಾಧ್ಧಾದೌ। ದಕ್ಷಕ್ರತೂ ಯಜ್ಞಾದೌ। ಸತ್ಯವಸೂ ವಿವಾಹಾದಾವಿತಿ ತೇಷಾಮ್ ಉಪಯೋಗೋಽವಗಂತವ್ಯಃ । ಪಂಚಾಶೀತೇಃ ಪರಸ್ಪರಸಾಮ್ಯೇ 'ಮಿತ್ರಪರ್ಜನ್ಯಮಧ್ಯಸ್ಥಾವಶ್ವಿನೌ ವಿಘ್ನವಿತ್ತಪೌ' ಇತಿ । 'ತದನ್ಯಾಃ ಶತದೇವತಾಃ । ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಾಂತರಾಲೇ ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಮಾನಮ್ । ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ವಾಯುಜಃ ಖೇನ ತುಲ್ಯಃ' ಇತಿ ಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯಂ ಮಾನಮ್। ಏತೇಷು 'ಮರುತಶ್ಚ ಸಮಾಃ ಸರ್ವೇ ಸಪ್ತ ತೇಷು ಪ್ರಧಾನಕಾಃ' ಇತಿ ಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯ-ನಿರ್ಣಯೇ । 'ಪವನಗಣವರಾಂಶೌ ಶ್ವೇತಸಂಪಾತಿನೌ ಚ ಪ್ರಾಣಾದಯಃ ಪಂಚಮರುತ್ಪ್ರವೀರಾಃ । ಸಕತ್ಥನೋ ವಿತ್ತಪತಿಶ್ಚ ಜಘ್ನುಃ ಪ್ರವರಮಥ ಮರುತ್ಸು' ಇತ್ಯಾದಿಕಮುಪಪನ್ನಮ್।

೧೯. ತೇಭ್ಯೋ ವೈವಸ್ವತಮನುಃ ಕಾಮಾಂಶಸನತ್ಕುಮಾರಂ ವಿನಾ ಸನಕಸನಂದನಸನತ್ಸುಜಾತಾದ್ಯಾ ಭೂತವಾಯ್ವಂತರಾಭಿಮಾನೀ ಮರೀಚಿಃ ಪ್ರಧಾನಾಗ್ನಿಪುತ್ರಃ ಪಾವಕಃ । ಏತೇ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾಃ । ವೈವಸ್ವತಮನೋರತ್ರ ಪ್ರವೇಶೇ ನಯಚಂದ್ರಿಕಾವಾಕ್ಯಂ ಮಾನಮ್ 'ವೈವಸ್ವತಮನುಶ್ಚಾಶ್ವಿಪಶ್ಚಾಜ್ಜ್ಞೇಯಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ । ಸುಧಾಯಾಂ ತು ಆವೇಶವಿಶೇಷಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣ ಸಪ್ತರ್ಷಿಸಾಮ್ಯಮುಕ್ತಮ್ । ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೇ 'ವೈವಸ್ವತೋ ಮುನಿರ್ನಿತ್ಯಂ ವಿಷ್ಣ್ವಾವೇಶೀ ತತೋಽಧಿಕಃ' ಇತ್ಯಾಧಿಕ್ಯಸ್ಯ ಆವೇಶನಿಮಿತ್ತತ್ವೋಕ್ತೇಃ । ಅನ್ಯಥಾ ಆವೇಶವೈಯ್ಯರ್ಥ್ಯಾತ್ ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಲೀವಿರೋಧಾಚ್ಚ । ತತ್ರ 'ತದನ್ಯೇ ತು ತತೋಽವರಾಃ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸುಧಾಯಾಂ 'ಅನ್ಯೇ ಸ್ವಾಯಂಭುವತಾಪಸವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾಃ ವೈವಸ್ವತಮನೋರವರಾ ಅಶ್ವಿಭ್ಯಾಮನಂತರಾಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇಃ । ಯದಿ ವೈವಸ್ವತಮನುಃ ಕಸೂನುಸಮಃ ಸ್ಯಾತ್ ತದಾ 'ಅಶ್ವಿಭ್ಯಾಮನಂತರಾಃ' ಇತ್ಯೇತಾವತಾ ಪೂರ್ತೇಃ ವೈವಸ್ವತಮನೋರವರಾ ಇತ್ಯಸ್ಯ ವ್ಯರ್ಥತ್ವಾತ್ । ಮೂಲೇ ತತೋಽವರಾ ಇತ್ಯಸ್ಯ ವ್ಯರ್ಥತ್ವಾತ್ ಸುಧಾಯಾಮಪಿ ಅಯಮೇವಾಭಿಪ್ರಾಯಃ । ಅನ್ಯಥಾ ತತ್ರಾಪಿ ಇತರಮನೂನಾಂ ವೈವಸ್ವತಾಧಮತ್ವಕಥನಸ್ಯ ವ್ಯರ್ಥತ್ವಾತ್ ।

ಸನಕಾದೀನಾಮತ್ರ ಪ್ರವೇಶೇ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಂ ಮಾನಮ್ । 'ಸನಕಾದ್ಯಾ ನಾರದಶ್ಚ ಭೃಗ್ವಾದಯೋಽಪಿ ಚ ದೇವವರಾಃ' ಇತಿ । ಅತ್ರ ದೇವಶಬ್ದೇನ ಶತಸ್ಥಪರ್ಯಂತದೇವಾ ವಿವಕ್ಷಿತಾಃ । ಕಿಂ ಚ ಶ್ರೀತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ 'ನಾಸತ್ಯದಸ್ರೌ ಕ್ರಮಶಃ ಪ್ರಸೂತಾಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ 'ತತಃ ಸನಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಮರೀಚಿಮುಖ್ಯಾಃ' ಇತಿ ಸನಕಾದೀನಾಮುತ್ಪತ್ತಿಕಥನಾದಪವಾದಾಭಾವೇ ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಮಸ್ಯೈವ ತಾರತಮ್ಯಸೂಚಕತ್ವಾತ್ ।

ಮರೀಚಿಶಬ್ದೇನ ಪ್ರಧಾನವಾಯುಪುತ್ರೋ ವಿವಕ್ಷಿತಃ । 'ಪ್ರಧಾನವಾಯುಜೋ ಭೂತವಾಯುನಾಮ್ನಾ ಮರೀಚಿಕಃ' ಇತಿ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯೇ । 'ಮರೀಚಿರ್ಮರುತಾಮಸ್ಮಿ' ಇತಿ ಗೀತಾಯಾಂ ಚ 'ಆಕಾಶದೇವತಾ ವಿಘ್ನಸ್ತತೋ ವಾಯೋಃ ಸುತೋ ಮರುತ್ । ತಸ್ಮಾದಗ್ನಿಃ ಪಾವಕಾಖ್ಯಃ ಪ್ರಥಮೋಽಗ್ನೇಃ ಸುತಸ್ತಥಾ' ಇತಿ ಷಟ್ಪ್ರಶ್ನಭಾಷ್ಯೇ ।

೨೦. ತೇಭ್ಯೋ ಮೇಘಾಭಿಮಾನೀ ಪರ್ಜನ್ಯಃ । ವರುಣಭಾರ್ಯಾ ಗಂಗಾ । ಯಮಭಾರ್ಯಾ ಶಾಮಲಾ । ಚಂದ್ರಭಾರ್ಯಾ ರೋಹಿಣೀ । ವಿವಸ್ವನ್ನಾಮಕಸೂರ್ಯಪತ್ನೀ ಸಂಜ್ಞಾ । ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾಭಿಮಾನಿನೀ ಅನಿರುದ್ಧಭಾರ್ಯಾ ವಿರಾಟ್ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾ । ಮಿತ್ರಾದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ । 'ತತಃ ಪರ್ಜನ್ಯ ಉದ್ಭೂತಃ' ಇತಿ ಷಟ್ಪ್ರಶ್ನೇ । 'ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಶಿಖಿನಃ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಮ್ । ಏತೇಷಾಂ ಪರಸ್ಪರಸಾಮ್ಯೇ

'ವಿರಾಟ್ ಪರ್ಜನ್ಯವದ್ವಾರುಣೀ ಚ ತಥಾ ಸಂಜ್ಞಾ ಚ ರೋಹಿಣೀ । ಧರ್ಮಿಣೀ ಚ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ ।

೨೧. ಪರ್ಜನ್ಯಾದಿಭ್ಯಃ ಕೂರ್ಮಮುಖ್ಯಾ ಅನಧಿಗತಪದಾಃ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಾಧಿಕಾರಾಃ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾಃ । ಅತ ಏವಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ 'ತದನ್ಯಾಃ ಶತದೇವತಾಃ ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಾಂತರಾಲೇ ತದನ್ಯೇ ತು ತತೋಽವರಾಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ ।

೨೨. ಅಪ್ರಸಿದ್ಧದೇವೇಭ್ಯೋಽಗ್ನಿಭಾರ್ಯಾ ಸ್ವಾಹಾ ನೀಚಾ । ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ । 'ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರೇತಿ' ಛಾಂದೋಗ್ಯಂ ಮಾನಮ್ ।

೨೩. ಸ್ವಾಹಾಯಾ ಜಲಾವಾಂತರಾಭಿಮಾನೀ ಬುಧೋ ನೀಚಃ । ದ್ವಿತ್ರಿಗುಣತಃ ಸಂಭಾವಿತಃ ।

೨೪. ಬುಧಾನ್ನಾಮಾಭಿಮಾನಿನೀ ಅಶ್ವಿಭಾರ್ಯೋಷಾ ನೀಚಾ । ಸ್ವಾಹಾಯಾರ್ದಶಾಧಮಾ । 'ಸರ್ವೇ ತ್ವೇತೇ ದಶೋತ್ತರಾಃ' ಇತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯಮ್ । 'ಉದಾತ್ತಕೋ ಬುಧಸ್ತಸ್ಮಾದುಷಾ ನಾಮಾತ್ಮಿಕಾ' ಇತಿ ಷಟ್ಪ್ರಶ್ನಭಾಷ್ಯೇ ।

೨೫. ಉಷಸಭೂರ್ಮ್ಯಭಿಮಾನೀ ಶನೈಶ್ಚರೋ ದ್ವಿಗುಣತೋ ನೀಚಃ । 'ತತಃ ಶನಿಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾತ್ಮಾ' ಇತಿ ಮಾನಮ್ ।

೨೬. ತತಃ ಪುಷ್ಕರೋ ನೀಚಃ ದ್ವಿಗುಣತಃ ನಾಮ್ನೋ ದಶಾಧಮಃ । 'ಕರ್ಮಣೋ ನಾಮ ದಶೋತ್ತರಮ್' ಇತಿ ವ್ಯಾಸತೀರ್ಥೋಕ್ತೇಃ । ಚರಮದೇವಃ । ಏತೇ ಸರ್ವೇ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿನಃ ।

೨೭. ಪುಷ್ಕರಾತ್ ಪ್ರಹ್ಲಾದಃ ಕಿಂಚಿದಧಮಃ । ಅತ ಏವ ಸಪ್ತಮತಾತ್ಪರ್ಯೇ 'ಋತೇ ತು ತಾತ್ತ್ವಿಕಾನ್ ದೇವಾನ್ ನಾರದಾದೀಂಸ್ತಥೈವ ಚ । ಪ್ರಹ್ಲಾದಾದುತ್ತಮಃ ಕೋಽನು ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತೌ ಜಗತ್ತ್ರಯೇ' ಇತಿ ।

೨೮. ಪ್ರಹ್ಲಾದಾತ್ ಕಶ್ಯಪಃ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಃ ।

೨೯. ಕಶ್ಯಪಾದ್ದೇವಕೀ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾ ।

೩೦. ದೇವಕ್ಯಾಃ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾ ಯಶೋದಾ । ಪುಷ್ಕರಾದ್ದಶಗುಣನೀಚಾ ।

೩೧. ಯಶೋದಾಯಾಃಚ್ಯವನಉಚಥ್ಯಬಲಿಜಡಭರತಕಾರ್ತವೀರ್ಯಪೃಥುಶಶಿಬಿಂದುಪ್ರಿಯವ್ರತಗಯಕಕುತ್ಸ್ಥಲಕ್ಷ್ಮಣಮಾಂಧಾತ್ರಾದಿವ್ಯಾಪ್ತದರ್ಶಿನಃ ಶತರಾಜಾನಃ ಕರ್ಮದೇವಾಃ ಚತುರ್ದಶಮನುಷು ಉಕ್ತವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾ ರೈವತಕಚಾಕ್ಷುಷಸ್ವಾರೋಚಿಷೋತ್ತಮಸಾವರ್ಣಿಬ್ರಹ್ಮಸಾವರ್ಣಿರುದ್ರಸಾವರ್ಣಿಇಂದ್ರಸಾವರ್ಣಿದಕ್ಷಸಾವರ್ಣಿದೇವಸಾವರ್ಣಿಧರ್ಮಸಾವರ್ಣಿ – ಇತ್ಯೇಕಾದಶಮನವಃ ಚತುರ್ದಶೇಂದ್ರೇಷು ಭಗವದವತಾರಂ ಯಜ್ಞಂ ವಾಯ್ವವತಾರಂ ರೋಚನಂ ಯಮಾವತಾರಂ ಸತ್ಯಜಿತಂ

ಅಶ್ವಿನೋರವತಾರೌ ತ್ರಿಶಿಖವಿಭೂ ಇಂದ್ರಾವತಾರೌ ಪುರಂದರ ಮಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನಾವಿತಿ ಸಪ್ತೇಂದ್ರಾನ್ ವಿನಾ ಬಲಿಶಂಭುದಿವಸ್ಪತಿಋತಧಾಮವಿಧೃತಶುಚಿರದ್ಭುತ ಇತಿ ಸಪ್ತೇಂದ್ರಾಃ । ತುಂಬುರುಚಿತ್ರರಥ ಹಾಹಾಹೂಹೂ ಇತ್ಯಾದ್ಯಷ್ಟಗಂಧರ್ವಾಃ । ಸಪ್ತ ಪಿತರಃ । ಉರ್ವಶೀರಂಭಾಮೇನಕಾಘೃತಾಚೀತಿಲೋತ್ತಮಾದ್ಯಾಃ ಶತಮಪ್ಸರಸಃ । ಶತಮೃಷಯಃ ಜಯವಿಜಯಮುಖಾ ದ್ವಾರಪಾಲಕಾಃ । ಚಿತ್ರಗುಪ್ತಃ ಶುಕ್ರಮಂಗಲವಿಶ್ವಕರ್ಮಮಯಾದಯೋ ದಶಗುಣೇನ ನೀಚಾಃ । ಪುಷ್ಕರಾತ್ ಶತಾಧಮಾಃ । ಅತ ಏವೋಕ್ತಂ 'ಕರ್ಮದೇವಗಣಾ ಅಷ್ಟಗಂಧರ್ವಾಸ್ತತ್ವರೇ ಶತಮ್ । ಆಜಾನದೇವಾಃ' ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೇ । 'ತಂಬುರುಪ್ರಮುಖಾ ಯೇ ಚ ತಥೋರ್ವಶ್ಯಾದಿಕಾ ಅಪಿ । ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾನ್ ಋತೇ ಚಾಪ್ಯೃಷಯೋಽಖಿಲಾಃ' ಇತಿ ತತ್ರೈವ । 'ಅಪ್ರತೀಕಾ ದೇವತಾಸ್ತು ಋಷೀಣಾಂ ಶತಮೇವ ಚ । ರಾಜ್ಞಾಂ ತು ಶತಮುದಿಷ್ಟಂ ಗಂಧರ್ವಾದಿಶತಂ ತಥಾ' ಇತಿ ಭಾಷ್ಯಮ್ । 'ಪಿತೄಣಾಂ ಸಪ್ತಕಂ ಯತ್ತತ್ಕರ್ಮದೇವಸಮಂ ಮತಮ್' ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಂ ಮಾನಮ್ । 'ಚ್ಯವನೋಚಥ್ಯವೈನ್ಯಾಶ್ಚ ಶಶಬಿಂದುಶ್ಚ ಹೈಹಯಃ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ 'ದೇವಾವರಾ ಯಥಾ ತದ್ವತ್ ಮನವೋಽಪಿ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ' ಇತಿ । 'ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಪೃಥುಶ್ಚೈವ ದೌಷ್ಯಂತಿರ್ಭರತಸ್ತಥಾ । ಶಶಬಿಂದುಶ್ಚ ಮಾಂಧಾತಾ ಕಕುತ್ಸ್ಥಾದ್ಯಾಸ್ತಥಾಪರೇ । ಸರ್ವೇ ತೇ ವಿಷ್ಣುನಾಽಽವಿಷ್ಟಾ ವಿಷ್ಣೋರ್ಭಿನ್ನಾಃ ಸದೈವ ಚ । ಶತಾವರಾಶ್ಚ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಕರ್ಮದೇವಾ ಇತೀರಿತಾಃ' ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಮ್ । 'ಪ್ರಿಯವ್ರತೋ ಗಯಶ್ಚೈವ ಕರ್ಮದೇವಸಮೌ ಮತೌ' ಇತಿ ಭಾಗವತತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಮಾನಮ್ । 'ದೇವೇಷ್ವವರವಜ್ಜ್ಞೇಯಂ ಋಷೀಣಾಂ ಚಕ್ರವರ್ತಿನಾಮ್' ಇತಿ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ । 'ಬಲ್ಯಾದ್ಯಾ ಅಂತರಾಪ್ರಾಪ್ತದೇವತಾಃ ಕರ್ಮದೇವತಾಃ' ಇತಿ ತೈತ್ತಿರೀಯಭಾಷ್ಯಮ್ । ಸುಧಾಯಾಂ ಪುಷ್ಕರೋತ್ತಮತ್ವಂ ಆವೇಶವಿಶೇಷಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣೋಕ್ತಮ್ । 'ಆವಿಷ್ಟಾ ಹರಿಣಾ ಜೀವಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ದಕ್ಷೋ ಮನುಃ ಪೃಥುಃ । ಶಕ್ರಾದ್ಯಾ ಋಷಯಶ್ಚೈವ ಮತ್ಸ್ಯವ್ಯಾಸಾದಯೋ ಹರಿಃ । ಪ್ರಿಯವ್ರತೋತ್ತಾನಪಾದಪ್ರಮುಖೇಷು ಹರಿಃ ಸ್ವಯಮ್ । ಆವಿಷ್ಟಃ' ಇತಿ ಚತುರ್ಥತಾತ್ಪರ್ಯೇ ಆವೇಶವಿಶೇಷೋಕ್ತೇಃ । ಶ್ರೀಮತ್ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ ಚ - 'ಭರತಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಶ್ಚ ವೈನ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಃ । ಗಯಶ್ಚ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾದ್ಯಾಶ್ಚ ತ್ರಯೋ ರೋಹಿಣಿನಂದನಃ । ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನೋ ರೌಗ್ಮಿಣೇಯಶ್ಚ ತತ್ಪುತ್ರಶ್ಚಾನಿರುದ್ಧಕಃ । ನರಃ ಫಲ್ಗುನ ಇತ್ಯಾದ್ಯಾ ವಿಶೇಷಾವೇಶಿನೋ ಹರೇಃ' ಇತಿ ಚ । ಅನ್ಯಥಾ 'ತಾಭ್ಯಃ ಸಹಸ್ರಗುಣಿತಾ ಯಶೋದಾ, ನಂದಗೇಹಿನೀ । ತತೋಽಪ್ಯಭ್ಯಧಿಕಾ ದೇವೀ ದೇವಕೀ ಭಕ್ತಿತಸ್ತತಃ । ವಸುದೇವಃ' ಇತ್ಯೇಕಾದಶತಾತ್ಪರ್ಯವಿರೋಧಾತ್ । ವಿರೋಧಪ್ರಕಾರಸ್ತು ಅಗ್ನಿಪುತ್ರಾಣಾಮಾಜಾ-

ನದೇವತಾಸಾಮ್ಯಸ್ಯ ಶ್ರೀನಿರ್ಣಯೋಕ್ತೇಃ । ಅಗ್ನಿಪುತ್ರೇಭ್ಯೋ ಯಶೋದಾಯಾಃ ಸಹಸ್ರೋತ್ತಮತ್ವೋಕ್ತೌ ಆಜಾನಜಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಸಹಸ್ರೋತ್ತಮತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ । ಯಶೋದಾ ಚ ನಂದಗೋಪಪತ್ನೀ ನಂದಸ್ತು ವಸ್ವವತಾರತ್ವಾತ್ ಚ ಶತಾಂತರ್ಗತಃ। ಶತದೇವಾನಾಂ ಚ ಆಜಾನಜಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಏಕೋತ್ತರಶತೋಚ್ಚತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್ । ಏವಂ ಚ ಭಾರ್ಯಾಯಾಃ ಪತ್ಯುರಾಧಿಕ್ಯಪ್ರಸಂಗ ಇತಿ । ಕರ್ಮಜಾದಿಷ್ವಪಿ ತಾರತಮ್ಯಮಂಗೀಕರಣೀಯಮ್ । 'ವಿಪ್ರರಾಜನ್ಯತಾ ಯತ್ರ ವಿಶೇಷೋಽತ್ರಾಪಿ ಕಶ್ಚನ' ಇತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ 'ಮುಕ್ತಾವಪಿ ವಿಪ್ರತ್ವಾದೇರ್ಭಾವಾತ್' ಇತಿ ಸುಧಾಯಾಮ್ ।

೩೨. ತೇಭ್ಯೋ ದೇವವಂಶ್ಯಾ ಅನಾಖ್ಯಾತಾ ಜಯಂತಾದ್ಯಾ ಆಜಾನಜಾಃ। ಶತೋತ್ತರಷೋಡಶಸಹಸ್ರಾಗ್ನಿಪುತ್ರಾಃ ಶತದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತೋನಶತಕೋಟಿಋಷಯಃ ಶತಾಧಮಾಃ।

೩೩. ತೇಭ್ಯಃ ಕೃಷ್ಣಾಂಗಸಂಗಯೋಗ್ಯಗೋಪಿಕಾಸ್ತ್ರಿಯೋ ಭಕ್ತಿತೋ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ । ಅತ ಏವ – 'ಅನಾಖ್ಯಾತಾ ದೇವತಾಸ್ತು ಜಾತಾ ದೇವಕುಲೇ ಚ ಯಾಃ । ಆಜಾನದೇವಾಸ್ತೇ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ' ಇತಿ ತೈತ್ತಿರೀಯಮ್ । 'ದ್ವ್ಯಷ್ಟೌ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಶತಂ ಚ ರೂಪಶೀಲೋದಾರಾ ಅಕ್ಷತಾಃ ಸದ್ವ್ರತಸ್ಥಾಃ । ಅಗ್ನೇಃ ಪುತ್ರಾಃ ಪೂರ್ವಮಾಸಂಶ್ಚ ತೇಽಥ ಅಜಾನದೇವೈಃ ಸರ್ವಗುಣ್ಯೈಃ ಸಮಸ್ತಾಃ । ಸ್ವಭಾವತೋಽಥೇಂದಿರಾವೇಶತೋಽತಃ' ಇತಿ ನಿರ್ಣಯವಚನಮ್ । 'ಕರ್ಮದೇವಗಣಾ ಅಷ್ಟಗಂಧರ್ವಾಸ್ತತ್ಪರೇ ಶತಮ್। ಆಜಾನದೇವಾಃ' ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಮ್। 'ನವಕೋಟ್ಯಸ್ತು ದೇವಾನಾಂ ಋಷೀಣಾಂ ಶತಕೋಟಯಃ' ಇತಿ ಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ । 'ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾದಿರಾಜಭ್ಯೋ ದೇವಭೃತ್ಯಾಃ ಶತಾವರಾಃ । ಆಜಾನದೇವಾಸ್ತೇ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ' ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಮ್ । ತಾಸಾಂ ಮಧ್ಯೇ ತ್ವಷ್ಟೃಪುತ್ರೀ ಕಶೇರುರುತ್ತಮಾ।

೩೪. ತೇಭ್ಯಶ್ಚಿರಪಿತರಃ ಶತಾಧಮಾಃ।

೩೫. ತೇಭ್ಯಃ ಪಿತರಃ ಕಿಂಚಿದಧಮಾಃ 'ಆಜಾನೇಭ್ಯಸ್ತು ಪಿತರೋ ಹ್ಯಷ್ಟಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಶತಾವರಾಃ' ಇತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯಮ್ ।

೩೬. ತೇಭ್ಯೋ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತೋನಾಃ । 'ತೇಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಪಿತೃಭ್ಯಶ್ಚ ಶತಾವರಾಃ' ಇತಿ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ ।

೩೭. ತೇಭ್ಯಃ ಮಾನುಷಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತೋನಾಃ।

೩೮. ತೇಭ್ಯೋ ವ್ಯಾಪ್ತದರ್ಶಿವ್ಯತಿರಿಕ್ತರಾಜಾನಃ ಶತೋನಾಃ।

೩೯. ತೇಭ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮಾಃ ಶತನ್ಯೂನಾಃ। ತೇಷ್ವಪಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಭೇದೇನ ವಿಶೇಷೋಽವಗಂತವ್ಯಃ। 'ಮಾನುಷಾ ವರ್ಣಭೇದೇನ ತಥೈವಾಶ್ರಮಭೇದತಃ' ಇತಿ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯೇ।

೪೦. ತೇಭ್ಯೋ ಗಜಾದ್ವಿರ್ಗುಣಾಧಮಾಃ।

೪೧. ತೇಭ್ಯೋಽಶ್ವಾದ್ವಿರ್ಗುಣೋನಾಃ।

೪೨. ತೇಭ್ಯಃ ಪಶವೋ ಮೃಗಾಶ್ಚ ದ್ವಿಗುಣಾವರಾಃ।

೪೩. ತೇಭ್ಯಃ ಪಕ್ಷಿಣೋ ಜಲಜಾಶ್ಚ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ।

೪೪. ತೇಭ್ಯೋ ವೃಕ್ಷಾದ್ವಿರ್ಗುಣಾವರಾಃ।

೪೫. ತೇಭ್ಯೋ ಲತಾಗುಲ್ಮಾನಿ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾನಿ।

೪೬. ತೇಭ್ಯೌಷಧಯೋ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ।

೪೭. ತೇಭ್ಯಸ್ತೃಣಜೀವಾದ್ವಿರ್ಗುಣೋನಾಃ। ಅತ ಏವ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯೇ 'ತೃಣಾದೇಸ್ತಾದೃಶಾನಂದಃ' ಇತ್ಯಾದಿ। ಐರಾವತೋಚ್ಚೈಃಶ್ರವಃಕಾಮಧೇನುಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಚಿಂತಾಮಣಿನಂದಿಪ್ರಭೃತ್ಯುತ್ತಮವಾಹನಾದೀನಾಂ ನದೀನಾಮುತ್ತಮಮಧ್ಯಮೇಷ್ವಂತರ್ಭಾವಃ।

೪೮. ತೇಭ್ಯೋ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಣೋ ನೀಚಾಃ। ತೇಽಪಿ ದ್ವಿವಿಧಾಃ ನಿತ್ಯತೃಪ್ತವಿದ್ಯಾಃ ಅಜ್ಞಾಶ್ಚ 'ರಾಜಸತಾಮಸಾಶ್ಚೈವ ಮಧ್ಯಾ ರಾಜಸರಾಜಸಾಃ' ಇತಿ ಗೀತಾ।

೪೯. ತೇಭ್ಯೋ ಜಡಂ ನೀಚಮ್। ಜಡೇಽಪಿ ತಾರತಮ್ಯಮಂಗೀಕರಣೀಯಮ್। ಸರ್ವಚೇತನಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಜಡಪ್ರಕೃತೇರುತ್ತಮತ್ವಾತ್ । ತಥಾಚೋಕ್ತಂ ನ್ಯಾಯದೀಪಿಕಾಯಾಂ 'ಏವಂ ಚೇತ್ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿಮೂಲಂ ಸ್ಯಾತ್ । ಊರ್ಧ್ವಮೂಲಃ ಕಥಮಿತ್ಯತ ಆಹ ಉತ್ತಮತ್ವಾನ್ಮೂಲಾನಾಮ್' ಇತಿ। ವಿಷ್ಣೋಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಾದ್ ರಮಾಯಾಃ ಪರತಂತ್ರೇಷೂತ್ತಮತ್ವಾತ್ ಪ್ರಕೃತೇಶ್ಚೇತನೇಷೂತ್ತಮತ್ವಾದಿತಿ । ಕಿಂಚ ಮಣಿರತ್ನಾದೀನಾಂ ಸಾಲಗ್ರಾಮಾದೀನಾಮುತ್ತಮತ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್।

ಜಡಾಪೇಕ್ಷಯಾ ತಮೋಯೋಗ್ಯಾ ನೀಚಾಃ । ಅತ ಏವೋಕ್ತಮ್ 'ಅಥ ಚ ತರವೋ ಯೇ ತು ವಿಮುಖಾಶ್ಚೇತನಾ ಹರೇಃ । ನಿತ್ಯದುಃಖೈಕಯೋಗ್ಯತ್ವಾತ್ ನ ಹ್ಯೇತತ್ ಸ್ಯಾದಚೇತನೇ' ಇತಿ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ । ತಮೋಯೋಗ್ಯಾಸ್ತು ಮನುಷ್ಯಾಧಮಾದ್ಯಾಃ 'ದೈತ್ಯರಕ್ಷಃಪಿಶಾಚಕಾ ಮರ್ತ್ಯಾಧಮಾ' ಇತ್ಯುಕ್ತಾಃ।

೫೦. ತೇಭ್ಯೋಽಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ ದೈತ್ಯಾ ನೀಚಾಃ।

೫೧. ತೇಭ್ಯೋ ದೈತ್ಯಭೃತ್ಯಾ ನೀಚಾಃ।

೫೨. ತೇಭ್ಯೋ ಕರ್ಮಮಾನ್ಯಸುರೋ ನೀಚಃ।

೫೩. ತಸ್ಮಾತ್ ಶಿಶ್ನಾಭಿಮಾನೀ ಶತಾಧಮಃ।

೫೪. ತಸ್ಮಾತ್ ವಾಗಭಿಮಾನೀ ಶತಾಧಮಃ।

೫೫. ತಸ್ಮಾತ್ ಸ್ಪರ್ಶಮಾನೀ ಶತಾಧಮಃ।

೫೬. ತಸ್ಮಾತ್ ಶ್ರೋತ್ರಭಿಮಾನೀ ಶತಾಧಮಃ।

೫೭. ತಸ್ಮಾತ್ ಪಾದಾಭಿಮಾನೀ ಶತನ್ಯೂನಃ।

೫೮. ತಸ್ಮಾದ್ಧಸ್ತಾಭಿಮಾನೀ ಶತಾಧಮಃ।

೫೯. ತಸ್ಮಾದ್ವೇನಃ ಕಾಲಕೇಯಶ್ಚ ಶತಾಧಮೌ।

೬೦. ತಾಭ್ಯಾಂ ಕಿರ್ಮೀರಶತಧನ್ವಾನೌ ಶತಾಧಮೌ।

೬೧. ತಾಭ್ಯಾಂ ಕ್ರವ್ಯಃ ಶತಾಧಮಃ।

೬೨. ತಸ್ಮಾತ್ ಕೂಪಕರ್ಣಃ ಶತಾಧಮಃ।

೬೩. ತಸ್ಮಾದೇಕಗುಣಹೀನೌ ಕುಂಭಾಂಡಕೂಪಕರ್ಣೌ।

೬೪. ತಾಭ್ಯಾಂ ಹಂಸಡಿಭಿಕೌ ಅಷ್ಟಗುಣಹೀನೌ।

೬೫. ತಾಭ್ಯಾಂ ದುಂಧುಮಾರಶ್ಚತುರ್ಗುಣಹೀನಃ।

೬೬. ತಸ್ಮಾಲ್ಲವಣೋ ದಶಾಧಮಃ।

೬೭. ತತಸ್ತೃಣಾವರ್ತಕೇಶಿನೌ।

೬೮. ತತೋ ಧೇನುಕಾಸುರಃ।

೬೯. ತತೋ ವಾತಾಪೀಇತ್ವಲಪಾವಕನಮುಚಿದ್ವಾಪರಬಾಣಹಿಡಿಂಬಶಂಬರ-ಸಾಲ್ವತಾರಕಬಕಮಣಿಮದ್ಧಿರಣ್ಯಾಕ್ಷಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಕಾಲನೇಮ್ಯಾತ್ಮಕಕಂಸಜರಾಸಂಧಾ-ತ್ಮಕವಿಪ್ರಚಿತ್ತಯ ಏತೇ ಕ್ರಮೇಣ ಪಂಚಗುಣೇನ ದಶಗುಣೇನ ನೀಚಾಃ।

೭೦. ವಿಪ್ರಚಿತ್ತೇರ್ಮಂಥರಾತ್ಮಕಾಽಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ದಶಾಧಮಾ।

೭೧. ತಸ್ಯಾಃ ಸರ್ವಾಧಮೋ ದುರ್ಯೋಧನಾತ್ಮಕಕಲಿಃ ಶತಾಧಮಃ। ಸ ಏವ ಸರ್ವಾವಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತೋ ದುಃಖಾನಂತ್ಯಸ್ವರೂಪವಾನಿತ್ಯಶೇಷಮತಿಮಂಗಲಮ್।

ಅತ್ರ ಸಮಗ್ರಾರ್ಥೇ ಪ್ರಮಾಣಾನಿ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯೇನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ದಶೋಪನಿಷ-ದ್ಭಾಷ್ಯೇ ಶ್ರೀಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯೇ ಭಾಗವತತಾತ್ಪರ್ಯೇ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯಗರುಡ-ಪುರಾಣಾದೌ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಾನಿ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಶೇಷನಿರ್ಮಿತ ತಾರತಮ್ಯಪ್ರಕಾಶಃ ॥

*****

೮೪. ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ (ಶ್ರೀಪ್ರಜ್ಞಾಚಾರ್ಯಕೃತಃ)

ಪ್ರಣಮ್ಯ ರಮಣಂ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಃ ಪೂರ್ಣಬೋಧಾದಿಕಾನ್ ಗುರೂನ್ ।
ರಮಾದೀನಾಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ವಕ್ಷ್ಯೇ ಶ್ರೀಗುರ್ವನುಗ್ರಹಾತ್ ।

ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವೈರ್ಗುಣೈಃ ಪೂರ್ಣಃ ।

ತದನಂತರಂ ರಮಾ ಅನಂತಗುಣಾಧಮಾ ।

ತದನು ಬ್ರಹ್ಮಾವಾಯೂ ಕೋಟಿಗುಣನ್ಯೂನೌ ।

ತದನು ಬ್ರಹ್ಮಾಣೀಭಾರತ್ಯೌ ಶತಗುಣನ್ಯೂನೇ ।

ತದನು ಗರುಡಶೇಷರುದ್ರಾಃ ಶತಗುಣನ್ಯೂನಾಃ ।

ತದನಂತರಂ ನೀಲಾದ್ಯಾಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಾಃ । ಏತಾಸ್ತು ಷಟ್ಸು ರಮಾವೇಶಃ ಸರ್ವದಾಽಸ್ತಿ । ತತ್ರಾಪಿ ಜಾಂಬವತ್ಯಾಂ ಯದಾ ಬಾಹುಲ್ಯೇನ ಭವತಿ; ತದಾ ಸಾ ಶೇಷಸಮಾ । ಅನ್ಯಾಃ ಪಂಚ ತದಾ ತತಃ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾಃ ।

ಸೌಪರ್ಣೀವಾರುಣೀಪಾರ್ವತ್ಯಃ ನೀಲಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ । ರುದ್ರಾದೇಸ್ತು ದಶಗುಣಾಧಮಾಃ । ಬ್ರಹ್ಮಾಣಮಾರಭ್ಯೋಮಾಪರ್ಯಂತಂ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಜ್ಞಾನೇನಾನಂತೋನಾಃ । ತದನ್ಯಗುಣೇಷು ಉಕ್ತ ಏವ ಕ್ರಮಃ ।

ಪಾರ್ವತ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಶಕ್ರಕಾಮೌ ದಶಗುಣನ್ಯೂನೌ । ಇಂದ್ರತಃ ಕಾಮಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಃ । ಏವಂ ವಾಯುಭಾರತೀ ಜ್ಞಾನೇ ಶತೋನೇ । ರುದ್ರಪಾರ್ವತ್ಯೌ ಬ್ರಹ್ಮವಾಣೀ ಶೇಷವಾರುಣೀಭ್ಯಃ ಕ್ರಮಾತ್ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾಃ ।

ಆಹಂಕಾರಿಕಃ ಪ್ರಾಣ ಇಂದ್ರಕಾಮಾಭ್ಯಾಂ ದಶಗುಣನ್ಯೂನಃ ।

ತದನು ಅನಿರುದ್ಧಬೃಹಸ್ಪತಿಸ್ವಾಯಂಭುವರತಿದಕ್ಷಶಚ್ಯಃ ।

ತದನು ಪ್ರವಹಃ ।

ತದನು ಶತರೂಪಾಸೂರ್ಯಚಂದ್ರಯಮಾ ದ್ವಿಗುಣನ್ಯೂನಾಃ ।

ತತೋ ವರುಣಃ ಪಾದ ಪಾದಾರ್ಧತೋಽಧಮಃ ।

ತತೋ ನಾರದಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಃ । ಅಗ್ನೇಃ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಃ । 'ವರುಣಾಗ್ನ್ಯಂತರಾ ತತ್ರ ನಾರದಃ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ಸಾಮಾನ್ಯತ ಏವೋಕ್ತತ್ವಾತ್ ।

ತತೋಽಗ್ನಿಭೃಗುಪ್ರಸೂತಯೋ ವರುಣಾತ್ ಪಾದನ್ಯೂನಾಃ ।

ತತೋ ಮರೀಚ್ಯಾದಯಃ ಸಪ್ತ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಶ್ಚೇತ್ಯಷ್ಟೌ ಅಗ್ನಿತಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾಃ। ಮಿತ್ರಾತ್ ಕಿಂಚಿದುಚ್ಚಾಃ। 'ತನ್ಮಧ್ಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಕಾಃ' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ಸಾಮಾನ್ಯತ ಏವೋಕ್ತತ್ವಾತ್।

ತದನು ಪ್ರಾವಹೀ, ನಿರ್ಋತಿಃ, ತಾರಾ, ಮಿತ್ರಾಖ್ಯಾದಿತ್ಯಶ್ಚೇತ್ಯೇತೇ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾಃ। ಅಗ್ನೇರ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ।

ತದನು ಶತಸ್ಥಾಃ ಸೋಮಾಧಿಕಾರಿದೇವಾಃ। ತೇ ಚ - ಅಷ್ಟೌ ವಸವಃ, ಏಕಾದಶ ರುದ್ರಾಃ ದಶ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ, ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯಾಃ, ಪಂಚಾಶನ್ಮರುತಃ। ಅಗ್ನಿರ್ಯಮಶ್ಚಂದ್ರ ಇತಿ ಪಿತೃಪತಯಸ್ತ್ರಯಃ, ಅಶ್ವಿನೌ, ಋಭೂಣಾಂ ಗಣ ಏಕಃ। ಋಭವೋ ನಾಮ ತಪಸಾ ಸೋಮಾಧಿಕಾರಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಾ ದೇವಾಃ। ತೇಷಾಂ ಗಣವಿವಕ್ಷಯಾ ಏಕತ್ವಮ್। ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಗುರುಃ ಇತ್ಯೇತೇ ಶತಸ್ಥಾಃ। ತತ್ರ ವಸುಷು ಅಗ್ನಿರುಕ್ತಃ। ರುದ್ರೇಷು ಶಿವಃ। ಆದಿತ್ಯೇಷು ಉರುಕ್ರಮಾಖ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುಃ, ಇಂದ್ರಃ, ಮಿತ್ರಃ, ಸೂರ್ಯಃ, ವರುಣಃ, ಪರ್ಜನ್ಯ ಏತೇ ಷಟ್। ಪಂಚೋಕ್ತಾಃ। ಪರ್ಜನ್ಯೋ ನಿಕೃಷ್ಟತಯಾ ವಕ್ಷ್ಯತೇ। ಮರುತ್ಸು ಪ್ರಧಾನವಾಯುಃ, ಆಹಂಕಾರಿಕಃ ಪ್ರವಹ ಇತಿ ತ್ರಯ ಉಕ್ತಾಃ। ಪಿತೃಪತಯಸ್ತ್ರಯ ಉಕ್ತಾಃ। ಗುರುಶ್ಚೋಕ್ತಃ। ಏವಂ ಚತುರ್ದಶೋಕ್ತೇಭ್ಯೋ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಪರ್ಜನ್ಯಾಚ್ಚ ಶಿಷ್ಟಾಃ ಪಂಚಾಶೀತಿದೇವಾಃ, ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಃ, ಕುಬೇರಃ, ವಿನಾಯಕಃ, ಸನತ್ಕುಮಾರಾನ್ಯಸನಕಾದಯಃ, ವೈವಸ್ವತಮನುಶ್ಚೇತ್ಯೇತೇ ಸರ್ವೇ ಮಿತ್ರಾತ್ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾಃ। ಪರ್ಜನ್ಯಾದುತ್ತಮಾಃ। ಅನ್ಯೋನ್ಯಂ ಸಮಾಃ। ಅತ್ರಾಪಿ ಪ್ರಾಣಾದಯಃ ಪಂಚ ಅನ್ಯಮರುದ್ಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿದುಚ್ಚಾಃ। ಅನ್ಯಮರುತ್ಸ್ವಪಿ ಅಂತರಿಕ್ಷಾದ್ಗಂಧರ್ವಾಖ್ಯಃ, ತಸ್ಮಾಚ್ಚಕ್ರಾಖ್ಯೋಽಪಿ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಃ। ಋಭೂಣಾಂಪೃಥಿವ್ಯಾಂಲಯೋಕ್ತೇಃಕಿಂಚಿನ್ನೀಚತ್ವಮ್। ಪೃಥಿವೀ ವಿಘ್ನೇಶಾತ್ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾ। ಏಷಾಮನ್ಯೋನ್ಯಸಾಮ್ಯೇಽಪಿಪ್ರಮಾಣೇನಕಿಂಚಿನ್ನೀಚೋಚ್ಚಭಾವೋಽಪಿ ಜ್ಞೇಯಃ। ಸನಕಾದಯೋ ವೈವಸ್ವತಮನೋಃ, ಅಶ್ವಿಭ್ಯಾಂ ಚ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾಃ ಇತಿ।

ಅಗ್ನೇರ್ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರಃ ಪಾವಕಃ ವಾಯುಪುತ್ರೋ ಮರುದ್ಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಃ।

ತದನು ರೋಹಿಣೀ ಗಂಗಾ ಶಾಮಲಾ ಸಂಜ್ಞಾ ಉಷಾಃ ಪರ್ಜನ್ಯ ಇತಿ ಷಟ್ ಮಿತ್ರಾದ್ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ।

ತದನು ಕೇಚನ ದೇವಾಃ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾಃ।

ತದನು ಸ್ವಾಹಾ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾ। ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣೋನಾ।

ತತೋ ಬುಧಃ ಕಿಂಚಿದಧಮಃ।

ತತೋಽಶ್ವಿಭಾರ್ಯೋಷಾ ತಥಾ ಸ್ವಾಹಾತೋ ದಶನ್ಯೂನಾ।

ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಿಕ್ಷೇಷು ಅಂತ್ಯಃ ಶನಿರಧಮಃ।

ತದನು ಪ್ರಹ್ಲಾದೋ ನವಕೋಟಿದೇವೇಷು ಅವಶಿಷ್ಟಾಃ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ ಶನೇರಧಮಾಃ।

ತದನು ಪುಷ್ಕರಾದ್ವಸುದೇವೋ ದೇವಕ್ಯಾ ಉತ್ತಮಃ।

ದೇವಕೀ ಯಶೋದಾಯಾ ಉತ್ತಮಾ।

ಯಶೋದಾ ಕರ್ಮಜದೇವೇಭ್ಯೋ ದಶೋತ್ತಮಾ।

ಆಜಾನಾಃ ಶತಋಷಿಷು ಉಕ್ತಾನ್ ಋಷೀನ್ ವಿನಾ ನವತಿಋಷಯಃ ತುಂಬುರ್ವಾದ್ಯಷ್ಟಗಂಧರ್ವಾಃ ಉರ್ವಶ್ಯಾದಿದ್ವ್ಯಧಿಕನವತ್ಯಪ್ಸರಸಃ, ಸಪ್ತ ಪಿತರಃ ಷಡಿಂದ್ರಾಃ ಏಕಾದಶ ಮನವಃ ಇತ್ಯೇತೇ ಸರ್ವೇ ಪುಷ್ಕರಾತ್ ಶತಾಧಮಾಃ । ಅನ್ಯೋನ್ಯಂ ಸಮಾಃ । ಅತ್ರಾಪಿ ರಾಜ್ಞಾಂ ಜಾತ್ಯಾ ಋಷಿಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿದೂನತ್ವಂ ಜ್ಞೇಯಮ್।

ಅನಾಖ್ಯಾತಾ ದೇವವಂಶೇ ಜಾತಾ ಆಜಾನಜದೇವಾಃ।

ಪೂರ್ವಮಗ್ನಿಪುತ್ರಾಸ್ತಪಸಾ ಸ್ತ್ರೀತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ಶತಾಧಿಕಷೋಡಶಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಾಃ ಶತಕೋಟಿಗಂಧರ್ವೇಷು ಶತಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತೋನಶತಕೋಟಿಋಷಯಶ್ಚ ಇತ್ಯೇತೇ ಕರ್ಮದೇವೇಭ್ಯಃ ಶತನ್ಯೂನಾಃ । ಶತಾಧಿಕಷೋಡಶಸಹಸ್ರಸ್ತ್ರೀಷು ಇತರಾಭ್ಯಃ ಕಶೇರುರುತ್ತಮಾ।

ತದನಂತರಂ ಕೃಷ್ಣಾಂಗಸಂಗಯೋಗ್ಯಾಃ ಪೂರ್ವಮಪ್ಸರಸಃ ಗೋಪಿಕಾಸ್ತ್ರಿಯಃ ದ್ವಿಗುಣೋನಾಃ।

ತತೋಽಧಮಾ ವರ್ಣಬಾಹ್ಯಾಃ।

ತೇಭ್ಯಃ ಪಶ್ವಾದ್ಯಾ ಜಂಗಮಾ ಅಧಮಾಃ।

ತತೋ ವೃಕ್ಷಾದ್ಯಾಃ ಸ್ಥಾವರಾ ಅಧಮಾಃ।

ತೇಭ್ಯೋ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಣೋಽಧಮಾಃ। ತೇಽಪಿ ತ್ರಿವಿಧಾಃ ಸ್ವರ್ಗಭೂಮಿನಿರಯಪ್ರಚುರಭೇದೇನ। ತತ್ರ ಸ್ವರ್ಗಪ್ರಚುರೇಭ್ಯೋ ಭೂಪ್ರಚುರಾಃ, ತೇಭ್ಯೋ ನಿರಯಪ್ರಚುರಾ ನೀಚಾಃ।

ಅಚೇತನಂ ತತೋಽಧಮಮ್ ।

ತಮೋಯೋಗ್ಯಾಸ್ತತೋಽಧಮಾಃ।

ತೇಷು ಅತ್ಯಧಮೋ ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿಃ।

ತತೋಽಧಮಃ ಕಲಿಃ।

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಪ್ರಜ್ಞಾಚಾರ್ಯಕೃತಃ ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ ॥

★★★★★

೮೫. ತಾರತಮ್ಯಾಷ್ಟಕಮ್ (ಬಾಣಂದೂರು ಶ್ರೀರಾಮಾಚಾರ್ಯಕೃತಮ್)

ಶ್ರೀಮಾನ್ ವಿಷ್ಣುಃ ಸುಪೂರ್ಣೋಽಖಿಲಗುಣಗಣ್ಯೈಃ ಶ್ರೀಸ್ತತೋಽನಂತಹೀನಾ
ಕೋಟ್ಯೂನೌ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಜಲನಿಧಿದುಹಿತುಸ್ತನ್ಮಹಿಷ್ಯೌ ಶತೋನೇ ।
ತಾಭ್ಯಾಂ ಶೇಷೇಶವೀಶಾಃ ಶತಗುಣಮವರಾಃ ಷಣ್ಮಹಿಷ್ಯಸ್ತು ಶೌರೇಃ
ಪಂಚೋನಾಃ ಪಾತು ತೇಭ್ಯಃ ಫಣಿಪವಿಪಮೃಡಸ್ತ್ರೀಭ್ಯ ಉಚ್ಚಾ ಯುಗಾಂಶಾತ್ ॥ ೧ ॥

ರುದ್ರಾದಿಭ್ಯೋ ದಶೋನಾ ಹಿಮಗಿರಿತನಯಾ ವಾರುಣೀ ವೀಂದ್ರಪತ್ನೀ
ತಾಭ್ಯಃ ಕಾಮೋ ಬಲಾರಿರ್ದಶಗುಣಮವರೌ ತೈಜಸಸ್ತದ್ದಶೋನಃ ।
ತಸ್ಮಾತ್ ಕಾಮಿರ್ದಶೋನಾಃ ರತಿಮನುಗುರವೋ ದಕ್ಷಶಚ್ಯೌ ಚ ವಾಯುಃ
ಷಡ್ಭ್ಯಃ ಪಂಚಾವರಸ್ತದ್ದ್ವಿಗುಣಮಥ ಇನಸ್ಸೋಮಮೃತ್ಯೂ ಮನುಸ್ತ್ರೀ ॥ ೨ ॥

ಪಾದಾತ್ ಪಾದಾರ್ಧತೋಽಬ್ಜಾಜ್ಜಲಪತಿರವರೋ ನಾರದೋಽಧಸ್ತತೋಽಗ್ನಿಃ
ಪಾದಾಧೋಪ್ಯಾತ್ ಪ್ರಸೂತಿರ್ಭೃಗುರಜನಿಸುತಾಃ ಸಪ್ತ ವೈವಸ್ವತಾಖ್ಯಃ ।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋಽಥ ಉಕ್ತಾ ನವದಹನಪತೇರ್ಮಿತ್ರತಾರೋ ಯುಗಾಂಶಾ
ತ್ರಾಯಂತಾಂ ಪಾವಕೋನಾ ವರನಿರ್ಋತಿಪದಃ ಪ್ರಾವಹೀ ಚ ಪ್ರಸನ್ನಾಃ ॥ ೩ ॥

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ಧನೇಶೋ ಗಣಪತಿರಿತರೋ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಹದೇವಾ
ಉಕ್ತೇಭ್ಯೋ ಮಿತ್ರನೀಚಾಸ್ತದವರ ಉದಿತಾಃ ಕೋಟಿಗಾಃ ಕೇ ಚ ದೇವಾಃ ।
ಆಜಾನೇಭ್ಯಃ ಶತೋಚ್ಚಾಃ ಕೃತಿವಿಬುಧಗಣಾ ಅಷ್ಟಗಂಧರ್ವಮುಖ್ಯಾಃ
ಉರ್ವಶ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಕಾಶ್ಚಿನ್ಮುನಿಮನುಪಿತರಶ್ಚಾಪ್ರತೀಕಾವಲಂಬಾಃ ॥ ೪ ॥

ಗಂಗಾಪರ್ಜನ್ಯಸಂಜ್ಞೇ ಶಶಿಯಮದಯಿತೇ ಕಾಮಿಜಾಯಾ ಯುಗಾಂಶಾ-
ನ್ಮಿತ್ರಾಧೋಽನ್ಯೇ ತತೋಽಧೋ ದ್ಯುಸರಿತ ಉದಿತಾಽಧೋಽಗ್ನಿಜಾಯಾ ಯುಗಾಂಶಾತ್ ।
ಸ್ವಾಹಾಧಶ್ಚಂದ್ರಸೂನುರ್ದಶಗುಣಮವರಾ ಸ್ವಾಹಯೋಷಾಸ್ತತಃ ಕ್ಷ್ಮಾ
ನೀಚಾಽನ್ಯೇ ಸರ್ವದೇವಾ ದಶಗುಣಮವರಶ್ಚೋಷಸಃ ಕರ್ಮದೇವಃ ॥ ೫ ॥

ಕೃಷ್ಣಸ್ತ್ರೀಗೋಪಿಕಾಭ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣಮಥ ಶತಾಷ್ಟಸಾಹಸ್ರಪತ್ನ್ಯಃ
ತಾಭ್ಯಃ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ಮಾತಾ ದಶಶತಸಮಿತಾ ಶೂರಸೂನುಸ್ತದುಚ್ಚಃ ।
ದೇವೇಭ್ಯಃ ಕರ್ಮದೇವಾಃ ಶತಗುಣಮವರಾಃ ಕರ್ಮಜೇಭ್ಯಃ ಶತಾಧ-
ಸ್ತ್ವಾಜಾನೇಯಾಃ ಶತೋನಾ ಋಷಯ ಉಪಸುರಾ ಅಪ್ಸರಃ ಸ್ತ್ರೀಗಣಾಶ್ಚ ॥ ೬ ॥

ಆಜಾನೇಭ್ಯಃ ಶತಾಧಶ್ಚಿರಪಿತೃನಿಕರಾ ದೇವಗಂಧರ್ವಸಂಘಾ-
ಸ್ತೇಭ್ಯಸ್ತಾವದ್ ದ್ವಿನೀಚಾಃ ಶತಗುಣಮವರಾಃ ಮರ್ತ್ಯಗಂಧರ್ವಸಂಘಾಃ ।

ತೇಭ್ಯೋ ಭೂಚಕ್ರಪಾಲಾಃ ಶತಗುಣಮವರಾಸ್ತೇಭ್ಯ ಉಕ್ತಾ ಮನುಷ್ಯಾ
ವರ್ಣಾಚಾರಾಶ್ರಮಾಢ್ಯಾಃ ಶತಗುಣಮವರಾ ಮಂದಮಧ್ಯೋಚ್ಚಭೇದಾಃ ॥ ೭ ॥

ವಿಷ್ಣುಃ ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮವಾಣೀಗಿರಿಶಗಿರಿಸುತೇಂದ್ರಾಸುಜೀವಾನಿಳೇನ -
ಕೃದ್ದೇವಾಽಜಾನದೇವಾಶ್ಚಿರಪಿತೃಮುಖರಾಖಾಮಿನೋಮೇನರೀತಾಃ
ಪ್ರೀತಾ ದದ್ಯುರ್ವಿರಕ್ತಿಂ ರತಿಮತಿವಿಶದಾಂ ದೃಷ್ಟಿಮಿಷ್ಟಾಂ ಚ ಭಕ್ತಿಮ್ ॥ ೮ ॥

ಅಪ್ಪಣ್ಣಾಚಾರ್ಯಪುತ್ರೇಣ ರಾಮೇಣ ರಚಿತಂ ಶುಭಮ್ ।
ತಾರತಮ್ಯಾಷ್ಟಕಂ ಭೂಯಾತ್ ಪ್ರೀತ್ಯೈ ಮಾಧವಮಧ್ವಯೋಃ ॥ ೯ ॥

॥ ಇತಿ ಬಾಣಂದೂರು ರಾಮಾಚಾರ್ಯಕೃತಂ ತಾರತಮ್ಯಾಷ್ಟಕಮ್ ॥

*****

೮೬. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತವನಮ್ (ಶ್ರೀರಾಮಚಾರ್ಯಕೃತಮ್)

ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಂ ಸರ್ವಕರ್ತಾರಮಜಂ ಸರ್ವೋತ್ತಮಂ ವಿಭುಮ್ ।
ಕೇನಾದಿವಂದಿತಂ ವಂದೇ ವಿಶೇಷಂ ಪೂರ್ಣಸದ್ಗುಣಮ್ ॥ ೧ ॥

.... ವಂದೇ ತಮೇವ ಪುರುಷೋತ್ತಮಮ್ ।
ಕಾದಿಸುಜ್ಞಾನದಂ ಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧ್ಯೈ ಕಲಿಮಲಾಪಹಮ್ ॥ ೨ ॥

ಬಾದರಾಯಣದಾಸ್ಯ ಪೂರ್ಣಬೋಧಸ್ಯ ನಿತ್ಯಶಃ ।
ಶರ್ವಾದಿಭ್ರಮರೈಃ ಸೇವ್ಯಂ ವಂದೇಽಹಂ ಪಾದಪಂಕಜಮ್ ॥ ೩ ॥

ದೇವೀಂ ವಿದ್ಯಾಂ ಪರಗುರೂನ್ ಗುರುಂ ನತ್ವಾ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ।
ವಕ್ಷ್ಯಾಮ್ಯಹಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ರಮಾದೀನಾಮನುಕ್ರಮಾತ್ ॥ ೪ ॥

ಸರ್ವೇಶೋಽಜಸ್ತತೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ತತಃ ಕಃ ಪವನಸ್ತಥಾ ।
ತತಃ ಸರಸ್ವತೀ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ವಾಯವೀ ಭಾರತೀ ತಥಾ ॥ ೫ ॥

ತತಃ ಸುಪರ್ಣಃ ಶೇಷಶ್ಚ ರುದ್ರಶ್ಚೈತೇ ಸಮಾಸ್ತಥಾ ।
ನೀಲಾ ಭದ್ರಾ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಕಾಲಂದೀ ಲಕ್ಷಣಾ ತಥಾ ॥ ೬ ॥

ಏತಾ ಜಾಂಬವತೀ ವಿಷ್ಣುಜಾಯಾ ಉಕ್ತಾ ಸಮಾ ಇತಿ ।
ತತ್ರ ಜಾಂಬವತೀ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮೋಕ್ತಾ ಸ್ವಭಾವತಃ ॥ ೭ ॥

ತತಃ ಸುಪರ್ಣಪತ್ನೀ ಚ ವಾರುಣೀ ಪಾರ್ವತೀ ಸಮಾಃ ।
ತತಃ ಶಕ್ರಸ್ತಥಾ ಕಾಮಸ್ತತ್ರೇಂದ್ರಃ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮಃ ॥ ೮ ॥

ತಥಾಹಂಕಾರಿಕಃ ಪ್ರಾಣಸ್ತತಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಮನುಃ ।
ದಕ್ಷಾನಿರುದ್ಧಗುರವೋ ರತಿಶಚ್ಯೌ ಸಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೯ ॥

ರತೇಸ್ತು ಕಿಂಚಿದಾಧಿಕ್ಯಮನಿರುದ್ಧಾತ್ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಮ್ ।
ಅಯಂ ವಿಶೇಷೋ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯೋ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯತಃ ॥ ೧೦ ॥

ಪ್ರವಹೋಽಥ ತತಃ ಸೂರ್ಯೋ ಯಮಚಂದ್ರೌ ಚ ಮಾನವೀ ।
ಸೋಮಾತ್ ತು ಶತರೂಪಾಯಾಃ ಕಿಂಚಿದಾಧಿಕ್ಯಮಿಷ್ಯತೇ ॥ ೧೧ ॥

ವಿಜ್ಞೇಯೋಽಯಂ ವಿಶೇಷಶ್ಚ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯತಃ ।
ಅನಂತರಂ ಜಲೇಶೋಽಥೋ ನಾರದಃ ಪದ್ಮಜಾಂಕಜಃ ॥ ೧೨ ॥

ಅನಂತರಂ ಪ್ರಸೂತ್ಯಗ್ನೀ ಭೃಗುರೇತೇ ತ್ರಯಃ ಸಮಾಃ ।
ತತೋ ಮನುಃ ಶ್ರಾದ್ಧದೇವೋ ವೈವಸ್ವತ ಇತೀರಿತಃ ॥ ೧೩ ॥

ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗಿರಸೌ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುಃ ।
ವಶಿಷ್ಠಶ್ಚೇತ್ಯಜಸುತಾ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಸಮಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೧೪ ॥

ನಿರ್ಋತಿರ್ಮಿತ್ರತಾರೇ ಚ ಪ್ರಾವಹೀ ಚ ಸಮಾಸ್ತತಃ ।
ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ಗಣೇಶಶ್ಚ ಕುಬೇರಶ್ಚಾಶ್ವಿನೌ ತಥಾ ॥ ೧೫ ॥

ಉರುಕ್ರಮಶ್ಚ ಗಿರಿಶಃ ಶಕ್ರಾಹಂಕಾರಿಕೌ ಗುರುಃ ।
ಪ್ರವಹಃ ಸೂರ್ಯವಾರೀಶವಹ್ನಿಮಿತ್ರಾಸ್ತಥಾಶ್ವಿನೌ ॥ ೧೬ ॥

ಋಭುತ್ರಯಂ ಹ್ಯೇಕಮೇವ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ದಶ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ವಸವಃ ಸಪ್ತ ರುದ್ರಾಶ್ಚ ದಶಾದಿತ್ಯಾಃ ಷಡೇವ ತು ॥ ೧೭ ॥

ಚತ್ವಾರಿಂಶತ್ ತಥಾ ಸಪ್ತ ಮರುತಃ ಪಿತರಸ್ತ್ರಯಃ ।
ದ್ಯಾವಾಭೂಮೀ ತು ಪರ್ಜನ್ಯಃ ಶತಸ್ಥಾ ದೇವತಾ ಮತಾಃ ॥ ೧೮ ॥

ಯದ್ಯಪ್ಯುಕ್ತಂ ಭಗವತಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ದ್ವೇ ಶತಾಧಿಕೇ ।
ಇತ್ಯತ್ರ ಶತಸಂಖ್ಯಾಯಾ ಅಧಿಕತ್ವಂ ತಥಾಽಪಿ ತು ॥ ೧೯ ॥

ಮೂಲರೂಪೇಣ ಭಗವಾನ್ ಶತಸಂಖ್ಯಾಬಹಿರ್ಮತಃ ।
ಉರುಕ್ರಮೇಣ ರೂಪೇಣ ಹ್ಯಂತರ್ಭಾವ್ಯಸ್ತು ಸರ್ವಥಾ ॥ ೨೦ ॥

ಅನ್ಯಥಾ ಶತಸಂಖ್ಯಾಯಾ ಅಪೂರ್ತೇರೇವಮೇವ ಹಿ ।
ಕರ್ತವ್ಯಂ ಸರ್ವಥೇತ್ಯಾಹುಸ್ತದ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿಶಾರದಾಃ ॥ ೨೧ ॥

ಅತ್ರೈಕಾದಶದೇವಾಸ್ತು ವರಾಃ ಪೂರ್ವೇ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ಏಕೋ ನೀಚೋ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಃ ಪರ್ಜನ್ಯಶ್ಚಾಶ್ವಿನೌ ಸಮೌ ॥ ೨೨ ॥

ಉಕ್ತೌ ದ್ವೌ ಶಿಷ್ಟಕಾಃ ಸರ್ವಾಃ ಶತಸ್ಥಾ ದೇವತಾಃ ಸಮಾಃ ।
ವಿಶ್ವೇದೇವಾದಿನಾಮಾನಿ ಪ್ರೋಚ್ಯಂತೇಽಧಿಕವರ್ಜನಮ್ ॥ ೨೩ ॥

ಕ್ರಿಯತೇಽಜ್ಞಪ್ರತೀತ್ಯರ್ಥಂ ನಾಽಶಂಕ್ಯಾ ಪುನರುಕ್ತತಾ ।
ಸತ್ಯೋ ವಸುಃ ಕ್ರತುರ್ದಕ್ಷಃ ಕಾಮಃ ಕಾಲೋ ಧನುರ್ಧರಃ ॥ ೨೪ ॥

ಪುರೂರವಾಥಾರ್ದ್ರವಾಶ್ಚ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ದಶ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ದಶಸ್ವೇತೇಷು ದೇವೇಷು ಧುರಿಲೋಚನನಾಮಕಃ ॥ ೨೫ ॥

ದ್ರೋಣಃ ಪ್ರಾಣೋ ಧ್ರುವೋಽರ್ಕೋಽಗ್ನಿರ್ದೋಷಾ ವಸ್ತುರ್ವಿಭಾವಸುಃ ।
ಅನಲಾನಾಂ ಕುಲೇಂದ್ರಂ ತು ವಿನಾ ಸರ್ವೇ ಸಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೨೬ ॥

ರೈವತೋಽಜೋ ಭವೋ ಭೀಮೋ ವಾಮ ಉಗ್ರ ವೃಷಾಕಪಿಃ ।
ಅಜೈಕಪಾದಹಿರ್ಬುಧ್ನಿರ್ಬಹುರೂಪೋ ಮಹಾನಿತಿ ॥ ೨೭ ॥

ಏತೇಷೂಮಾಪತಿಂ ರುದ್ರಂ ವಿನಾ ಸರ್ವೇ ಸಮಾ ಮತಾಃ ।
ವಿವಸ್ವಾನರ್ಯಮಾ ಪೂಷಾ ತ್ವಷ್ಟಾ ಚ ಸವಿತಾ ಭಗಃ ॥ ೨೮ ॥

ಏತಾ ಪರ್ಜನ್ಯವರುಣೌ ಮಿತ್ರಃ ಶಕ್ರ ಉರುಕ್ರಮಃ ।
ಏತೇಷೂರುಕ್ರಮಂ ಶಕ್ರಂ ಸೂರ್ಯಂ ಚ ವರುಣಂ ತಥಾ ॥ ೨೯ ॥

ಅಪಿ ಮಿತ್ರಂ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯಂ ವಿನಾ ಸರ್ವೇ ಸಮಾ ಮತಾಃ ।
ಪ್ರಾಣೋಽಪಾನಸ್ತಥಾ ವ್ಯಾನ ಉದಾನಶ್ಚ ಸಮಾನಕಃ ॥ ೩೦ ॥

ನಾಗಶ್ಚ ಕೃಕಲಃ ಕೂರ್ಮೋ ದೇವದತ್ತೋ ಧನಂಜಯಃ ।
ಪ್ರವಹೋ ವಿವಿಹಃ ಶಂಯುಃ ಸಂವಹಶ್ಚ ಪರಾವಹಃ ॥ ೩೧ ॥

ಉದ್ವಹಶ್ಚಾವಹಃ ಶಂಕುರ್ಮರುತೋಽಮೀ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।
ಏತೇ ಸರ್ವೇ ಸಮಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಪ್ರಾಣಂ ಚ ಪ್ರವಹಂ ವಿನಾ ॥ ೩೨ ॥

ತತ್ರಾಪಿ ಪಂಚಪ್ರಾಣಾಖ್ಯಾ ಪುನರನ್ಯೇ ಚ ಕೇಚನ ।
ಪ್ರವರಾ ಇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಕಿಂಚಿನ್ಮಾನಾನುಸಾರತಃ ॥ ೩೩ ॥

ಅಯಂ ವಿಶೇಷೋ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಶ್ರೀಮತ್ತಾತ್ಪರ್ಯ ಮಾನತಃ ।
ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ಗಣೇಶಶ್ಚ ಕಥಿತೌ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮೌ ॥ ೩೪ ॥

ವಿಜ್ಞೇಯೋಽಯಂ ವಿಶೇಷಶ್ಚ ಶ್ರೀಮತ್ ಷಟ್ಪ್ರಶ್ನಭಾಷ್ಯತಃ ।
ಏತೇ ತು ತಾತ್ವಿಕಾ ದೇವಾ ಮಹಾಧೀಕಾರಿಣಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೩೫ ॥

ಆನಂದಹ್ರಾಸರಹಿತಾ ವಿಕರ್ಮಕರಣೇಽಪಿ ತು ।
ಅನಾದಿಜ್ಞಾನಭಕ್ತ್ಯಾದ್ಯೈಃ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದೌ ದೇವತಾಂ ಗತಾಃ ॥ ೩೬ ॥

ಸರ್ವೇ .... ಸದಾ ಶ್ರುತಾಃ ।
ಕ್ಲೃಪ್ತಪ್ರಾಪ್ತವಿಭೇದೇನ ದ್ವಿಧಾಽಽನಂದಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೩೭ ॥

ಕ್ಲೃಪ್ತಹಾನಿಸ್ತು ನಾಸ್ತ್ಯತ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತಹಾನಿಸ್ತು ವಿದ್ಯತೇ।
ಅಯಂ ವಿಶೇಷೋ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಹ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾನತಃ ॥ ೩೮ ॥

ಅಶುಭಾಭಾವಜೋನ್ನಾಹೋ ಮಹತಾಮಧಿಕಾರಿಣಾಮ್।
ಕೃತೇ ಶುಭೇ ನ ಭವಿತಾ ತಾರತಮ್ಯ .... ॥ ೩೯ ॥

ಅಯಂ ವಿಶೇಷೋ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ ಪಂಚಸ್ಕಂಧಾಖ್ಯಮಾನತಃ।
ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಮಾನಸಾಃ ಪುತ್ರಾಃ ಸನಕಾದ್ಯಾ ಮಹೋಜಸಃ ॥ ೪೦ ॥

ಸನತ್ಕುಮಾರಂ ಕಾಮಾಂಶಂ ವಿನಾ ಸರ್ವೇ ಸಮಾ ಮತಾಃ।
ಜಯಂತಶ್ಚ ತಥಾ ಶಂಭುರ್ದ್ವಾವೇತೌ ಪಾದಮಾನಿನೌ ॥ ೪೧ ॥

ತತ್ರಾಽದ್ಯೋ ಯಜ್ಞ.................. ಸದ್ವಿತೀಯೋ(?)।
ಆದ್ಯೋ ದಕ್ಷಿಣಪಾದಸ್ಯ ವಾಮಮಾನೀ ದ್ವಿತೀಯಕಃ ॥ ೪೨ ॥

ಶಚೀಪುರಂದರಸುತೌ ಗ್ರಾಹ್ಯಾವತ್ರ ಮನೀಷಿಭಿಃ।
ಜಯಂತೋಽತ್ರ ವಿಶೇಷೇಣ ಪಾದಮಾನೀ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೪೩ ॥

ಯಜ್ಞನಾಮ್ನೋ ಭಗವತೋ ವಿಶೇಷಾವೇಶವಾನ್ ಸದಾ।
ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶತ್ಸು ದೇವೇಷು ಹ್ಯುಕ್ತೋ ವಾಜಸನೇಯಕೇ ॥ ೪೪ ॥

ವಿನಾಽವೇಶವಿಶೇಷೇ .... ಹ್ಯತ್ರ ಸ್ವಭಾವತಃ।
ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಮಾನೇನ ಶ್ರೀಭಾಗವತಭಾವತಃ ॥ ೪೫ ॥

ಬೃಹದಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯಾಚ್ಚ ವಿಶೇಷೋ ಜ್ಞೇಯ ಏವ ಹಿ।
ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪೋಃ ಪುತ್ರಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದೋ ಭಗವತ್ಪರಃ ॥ ೪೬ ॥

ಪೂರ್ವಂ ದೇವೋ ವಿರಿಂಚಸ್ಯ ಶಾಪಾದ್ದೈತ್ಯತ್ವಮಾಪ್ತವಾನ್।
ಅವರಸ್ತಾತ್ತ್ವಿಕೇಭ್ಯಶ್ಚ ನಾರದಾದಿಭ್ಯ ಏವ ಚ ॥ ೪೭ ॥

ಬಲಿನಾ ತು ಸ್ವಪೌತ್ರೇಣ ಸ್ವಸ್ಮಾದುತ್ತಮ ಈರಿತಃ।
ಅಯಂ ವಿಶೇಷೋ ವಿಜ್ಞೇಯಶ್ಛಂದೋಗಾದಿಪ್ರಮಾಣತಃ ॥ ೪೮ ॥

ಕಾಲಾಖ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪುತ್ರಾಃ ಸಮಸ್ತಾ ವಿಷ್ಣುಪಾರ್ಷದಾಃ।
ಜಯಾದ್ಯಾಸ್ತತ್ತ್ವದೇವೇಭ್ಯೋ ಹ್ಯವರಾ ಅತ್ರ ಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೪೯ ॥

ದ್ವಾರಪಾಲಾಸ್ತು ಕಥ್ಯಂತೇ ವಜ್ರನಾಭಹರೀಶ್ವರೌ।
ಗಂಗಾತನಯ ಇತ್ಯುಕ್ತಸ್ತತಃ ಶಂಖನಿಧೀಶ್ವರಃ ॥ ೫೦ ॥

ಜಯಶ್ಚ ವಿಜಯೋ ಧಾತಾ ವಿಧಾತಾ ಭದ್ರ ಏವ ಚ।
ಸುಭದ್ರಶ್ಚಾಮೃತೇಶಶ್ಚ ವಿರೂಪಾಕ್ಷೋಽಂತಿಮೋ ಮತಃ ॥ ೫೧ ॥

ಜಯಶ್ಚ ವಿಜಯಶ್ಚೈವ ಪ್ರವರೌ ಕಿಂಚಿದೀರಿತೌ ।
ಪುನರನ್ಯೇಽಪಿ ವರ್ತಂತೇ ಕಲಾದ್ಯಾ ದ್ವಾರಪಾಲಕಾಃ ॥ ೫೨ ॥

ನೈವೇದ್ಯಕರ್ತಾ ವಿಷ್ಣೋಽಸ್ತು ಚಂಡಕಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ।
ಪುಷ್ಪಕರ್ತಾ ಭಗವತೋ ವಿಷ್ಣೋರ್ಮಾರ್ಜನಕೃತ್ ತಥಾ ॥ ೫೩ ॥

ದಾರುಕಃ ಸಾರಥಿರ್ವಿಷ್ಣೋಸ್ತಥಾಽನ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುಪಾರ್ಷದಃ ।
ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಂ ವಾಯುಪುತ್ರಂ ವಿನಾ ಸರ್ವೇ ಸಮಾ ಮತಾಃ ॥ ೫೪ ॥

ದೇವತಾ ನವಕೋಟ್ಯಸ್ತು ಗ್ರಾಹ್ಯಾ ಅತ್ರ ಮನೀಷಿಭಿಃ ।
ಸೋಮಪಾನಾರ್ಹದೇವಾನಾಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಶತಕಮಂಜಸಾ ॥ ೫೫ ॥

.... ಬಲ್ಯಾದಿಸಪ್ತೇಂದ್ರಾ ಮನ್ವೇಕಾದಶಕಂ ತಥಾ ।
ಇಂದ್ರಾದೀನಾಂ ತು ನಾಮಾನಿ ಪ್ರೋಚ್ಯಂತೇಽಧಿಕವರ್ಜನಮ್ ॥ ೫೬ ॥

ಕ್ರಿಯತೇಽಜ್ಞಪ್ರತೀತ್ಯರ್ಥಂ ನಾಽಶಂಕ್ಯಾ ಪುನರುಕ್ತತಾ ।
ಯಜ್ಞಸ್ತಥಾ ರೋಚನಶ್ಚ ಸತ್ಯಜಿದ್ವಿಶಿಖೋ ವಿಭುಃ ॥ ೫೭ ॥

ಮಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನಾಹ್ವಯಶ್ಚೈವ ಪುರಂದರ ಇತೀರಿತಃ ।
ಬಲಿರದ್ಭುತಶಂಭೂ ಚ ವಿಧೃತಿಸ್ತ್ವೃತನಾಮಕಃ ॥ ೫೮ ॥

.... ಪೂರ್ವಾನ್ ಸಪ್ತ ವಿನಾ ಸಮಾಃ ।
ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಮನುಶ್ಚೈವ ಸ್ವಾರೋಚಿಷ ಉತೋತ್ತಮಃ ॥ ೫೯ ॥

ತಾಪಸೋ ರೈವರಶ್ಚೈವ ಚಾಕ್ಷುಷೋ ಭಾಸ್ಕರಿಸ್ತಥಾ ।
ಸಾವರ್ಣಿರ್ಬ್ರಹ್ಮಸಾವರ್ಣೀ ರುದ್ರಸಾವರ್ಣಿರೇವ ಚ ॥ ೬೦ ॥

ದೇವೇಂದ್ರದಕ್ಷಸಾವರ್ಣಿರ್ಧರ್ಮಸಾವರ್ಣಿನಾಮಕಾಃ ।
ಏಷು ಸ್ವಾಯಂಭುವಮೃತೇ .... ಸಮಾಃ ॥ ೬೧ ॥

ಏತೇಷು ಕರ್ಮಜಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಕಥ್ಯಂತೇ ತತ್ಸಮಾಸ್ತಥಾ ।
ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಪೃಥುಶ್ಚೈವ ದೌಷ್ಯಂತಿರ್ಭರತಸ್ತಥಾ ॥ ೬೨ ॥

ಕಕುತ್ಸ್ಥಶ್ಚ ಗಯಶ್ಚೈವ ಶಶಬಿಂದುಃ ಪ್ರಿಯವ್ರತಃ ।
ಪ್ರಾಜ್ಞೈರತ್ರ ಶತಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಂ ಮಾಂಧಾತೇತ್ಯಾದಯೋ ನೃಪಾಃ ॥ ೬೩ ॥

ವಿಶೇಷಾವೇಶಸಂಯುಕ್ತಾ ಮಹಾಕಾರ್ಯಕೃತೋ ಹರೇಃ ।
ಪ್ರಸಾದಪಾತ್ರಭೂತಾಶ್ಚ ಗ್ರಾಹ್ಯಾ ಅತ್ರ ವಿಶೇಷತಃ ॥ ೬೪ ॥

ವೃಷಭಾದ್ಧರಿಣಾದ್ವಿಪ್ರಾಚ್ಚೋತ್ಪನ್ನೋ ಭರತಸ್ತಥಾ ।
ಅಗ್ನಿಪುತ್ರಃ ಪಾವಕೋ ವಾ ಉಚಥ್ಯಚವನಾವೃಷೀ ॥ ೬೫ ॥

ಚಿರಾಶ್ಚ ಪಿತರಃ ಸಪ್ತ ತಥಾಽಷ್ಟೌ ದೇವಗಾಯಕಾಃ ।
ಮಹಾಯೋಗಾ ಅಪಿ ವಿಷ್ಣೌ ಮನಶ್ಚಾಂಚಲ್ಯವರ್ಜಿತಾಃ ॥ ೬೬ ॥

ತತ್ರ ದೇವವಶಾ ಏತೇ ವರಾ ಅಲ್ಪಾಧಿಕಾರಿಷು ।
ಸಮಾ ಏತೇ ವಿಶೇಷೋಽಸ್ತಿ ವಿಪ್ರರಾಜನ್ಯಲಕ್ಷಣಃ ॥ ೬೭ ॥

.... ತತೋ ಗಂಗಾ ಶ್ಯಾಮಲಾ ರೋಹಿಣೀ ತಥಾ ।
ಉಷಾ ಸಂಜ್ಞಾ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯಃ ಸಮಾ ಹ್ಯೇತೇ ಹ್ಯನಂತರಮ್ ॥ ೬೮ ॥

ಕೇಚಿತ್ ತತೋಽಗ್ನಿಜಾಯಾಽಥ ಬುಧಸ್ತತ ಉಷಾಸ್ತತಃ ।
ಆಚಾರ್ಯಕೃತಗ್ರಂಥೇಷು ಯದ್ಯಪ್ಯೇವಂ ತಥಾಽಪಿ ತು ॥ ೬೯ ॥

ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಲಿತಃ ಪದ್ಮನಾಭಾಖ್ಯಯೋಗಿನಃ ।
ಉಷಾ ಸ್ವಾಹಾ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ಮಿತ್ರೋಽಗ್ನಿರ್ವರುಣೋ ವಿಧುಃ ॥ ೭೦ ॥

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯೋದಾಹೃತಸ್ಯ (ಜ್ಞಾನ)ಮಾನಸ್ಯಾಽ(ಕೃತಿ)ಕೂತಕೀರ್ತನಮ್ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಸ್ವಾಹಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ವರ್ತಂತೇ ಕೇಚಿದೇವ ತು ॥ ೭೧ ॥

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವೋದಾಹೃತಂ ಮಾನಂ ತದ್ಬಲಾದಭಿಧೀಯತೇ ।
ಶನಿಸ್ತತಃ ಪುಷ್ಕರಶ್ಚ ಮಧ್ಯ ಅನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಷು ॥ ೭೨ ॥

ಕೇಚಿದಿತ್ಯತ್ರ .... ಸ್ಪಷ್ಟಂ ನ ಪ್ರತಿಭಾಸತೇ ।
ಅನಾಖ್ಯಾತಾ ದೇವತಾಸ್ತು ಜಾತಾ ದೇವಕುಲೇ ಚ ಯಾಃ ॥ ೭೩ ॥

ಆಜಾನದೇವತಾಸ್ತಾಸ್ತು ಇತ್ಥಂ ವೇದವಿದೋ ವಿದುಃ ।
ಶತಂ ತಥಾ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ವಹ್ನಿಪುತ್ರಾಸ್ತು .... ॥ ೭೪ ॥

ಆಜಾನಜಾ ಇತಿ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಂ ಪಂಚಕಂ ವಿನಾ ।
ಏತತ್ಸಮಾಸ್ತು ಕಥ್ಯಂತೇ ಋಷೀಣಾಂ ಶತಮೇವ ಚ ॥ ೭೫ ॥

ಪಿತೃಣಾಂ ಶತಮೇವಾತ್ರ ಅಪ್ಸರಾಸ್ತ್ರಿಂಶದೇವ ಚ ।
ಗಂಧರ್ವಾಣಾಮಪ್ಸರಸಾಂ ಪೃಥಕ್ತ್ವಂ ಸಮುದೀರಿತಮ್ ॥ ೭೬ ॥

ಸಪ್ತತಿರ್ಯಜ್ಞರಕ್ಷಾಂಸಿ ತ್ರಿಂಶಚ್ಚಾರಣಜಾತಯಃ ।
ಶತಂ ಸಿದ್ಧಾ........... ಸಪ್ತತಿಃ ಸರ್ವಜಾತಿಷು ॥ ೭೭ ॥

ಸರ್ವೇಷ್ವೇಷು ವಿಶೇಷಶ್ಚ ವಿಪ್ರರಾಜನ್ಯಲಕ್ಷಣಃ ।
ಪುಷ್ಕರಾದಧಮಾ ಹ್ಯೇತೇ ಹ್ಯಂಶಾವತರಣಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೭೮ ॥

ಏತೇಽಧಿಕಾರಿಣೋ ವ್ಯಾಪ್ತದರ್ಶನೇಽನ್ಯೇ ನ ತು ಕ್ವಚಿತ್ ।
ಅಲ್ಪಾಧಿಕಾರಿಷ್ವವರಾ ಅಪ್ರತೀಕಸಮಾಶ್ರಯಾಃ ॥ ೭೯ ॥

ಏಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಸರ್ವದೇವಾಶ್ಚ ಹ್ಯನಧಿಕಾರಿಣಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
.... ಪದೇನೋಕ್ತಾ ಪ್ರತೀಕಾಲಂಬನಾ ಮತಾಃ ॥ ೮೦ ॥

ತತಸ್ತು ಪಿತರೋ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಸಪ್ತೋತ್ತರಶತಂ ವಿನಾ ।
ತತಸ್ತು ದೇವಗಂಧರ್ವಾರಷ್ಟೋತ್ತರಶತಂ ವಿನಾ ॥ ೮೧ ॥

ಋಷಯೋಽತ್ರ ತಥಾ ಗ್ರಾಹ್ಯಾಃ ಶತೋನಶತಕೋಟಯಃ ।
ಸಹಸ್ರಮಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಶತೋನಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಮ್ ॥ ೮೨ ॥

ವಿದ್ಯಾಧರಸಹಸ್ರಂ .... ।
ತತೋ ಮಾನುಷಗಂಧರ್ವಾ ಏತೇ ದೇವಪದೋದಿತಾಃ ॥ ೮೩ ॥

ದೇವರ್ಷಿಪುತ್ರಪೌತ್ರಾಶ್ಚ ಪ್ರಪೌತ್ರಾಶ್ಚ ಸಭಾರ್ಯಕಾಃ ।
ಅಸವರ್ಗೇಣ ಸಹಿತಾ ದೇವರ್ಷಿತ್ವೇನ ಸಮ್ಮತಾಃ ॥ ೮೪ ॥

ಅಸುರಾ ರಾಕ್ಷಸಾ ಯಜ್ಞಭೂತಪ್ರೇತಪಿಶಾಚಕಾಃ ।
ವಿದ್ಯಾಧರಾಶ್ಚ ಸಿದ್ಧಾಶ್ಚ ಚಾರಣಾಃ ಕಿನ್ನರಾದಯಃ ॥ ೮೫ ॥

ವಾಸುಕ್ಯಗ್ರೇಸರಾಃ ಸರ್ವಾ ಜರಿತರ್ಯಾದಯಃ ।
ಸಾರಮೇಯಾಸ್ತದನ್ಯೇ ಚ ಯಮದೂತಾಶ್ಚ ಸರ್ವಶಃ ॥ ೮೬ ॥

ರಾಜಾಹ್ವಯಾಃ ಪರ್ವತಾಶ್ಚ............ ವೃಕ್ಷಾಶ್ಚ ವೈದಿಕಾಃ ।
ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾದಯಶ್ಚೈವ ಮಯಾದ್ಯಾ ಭೌಮಭಾರ್ಗವೌ ॥ ೮೭ ॥

ದೇವ ......ಯೋ ಮಯಃ ಸರ್ವೇ ಗ್ರಾಹ್ಯಾ ಅತ್ರ ಮನೀಷಿಭಿಃ ।
ಆಜಾನಜಾಶ್ಚ ಪಿತರೋ ದೇವಮಾನುಷಗಾಯಕಾಃ ॥ ೮೮ ॥

ಏವಂ ಚತುರ್ಷು ದೇವೇಷು ತೇಽಂತರ್ಭಾವ್ಯಾ ಯಥಾ ... ।
ವಿಶೇಷತಃ ಪ್ರಮಾಣಸ್ಯ ದರ್ಶನಂ ನ ಭವೇದ್ಯದಾ ॥ ೮೯ ॥

ತಾವತ್ಸಂಭಾವನಾ ಗ್ರಾಹ್ಯಾ ವಿಶೇಷಸ್ಯ ಚ ದರ್ಶನೇ ।
ವಿನಿಶ್ಚಯೋ ಹಿ ಕರ್ತವ್ಯೋ ಜಾನೀಯಾಮಲ್ಪಚೇತನಃ ॥ ೯೦ ॥

ಅಲ್ಪಜ್ಞೋ ಹ್ಯಲ್ಪಶಕ್ತಿಶ್ಚ ಸ್ವಯುಧ್ಯೈವ ತು ಕಥ್ಯತೇ ।
ವಿಶೇಷತೋ ನಿರ್ಣಯಿತುಂ ಜಾನಂತ್ಯೇವಾಮರಾಃ ಸದಾ ॥ ೯೧ ॥

ಸ್ವತಂತ್ರಶ್ಚಿದ್ಘನೋ ವ್ಯಾಸಃ ಸರ್ವಶಕ್ತಶ್ಚ ಕೇಶವಃ ।
ಪೂರ್ಣಬೋಧಶ್ಚ ತಚ್ಛಿಷ್ಯಾ ವ್ಯಾಸಶಿಷ್ಯಾಸ್ತಥಾಽಪರೇ ॥ ೯೨ ॥

ತತಶ್ಚ ಕ್ಷಿತಿಪಾಃ ಪಶ್ಚಾನ್ಮಾನುಷಾ ವರ್ಣಭೇದತಃ ।
ನೀಚೋಚ್ಚಾ ಇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತೇಷು ಚೋತ್ತಮಃ ॥ ೯೩ ॥

ತತೋ ವೈ ಕ್ಷತ್ರಿಯಃ ಪಶ್ಚಾತ್ ವೈಶ್ಯೋಽವಾಂತರಭೇದವಾನ್ ।
ತತಃ ಶೂದ್ರಾಶ್ಚ ತೇ ವರ್ಣಬಾಹ್ಯಾಸ್ತೇ ಬಹುಧಾ ಮತಾಃ ॥ ೯೪ ॥

ನೀಚೋಚ್ಚಾ ಇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾಸ್ತತ್ರೋಚ್ಚಃ ಪರಹಂಸಕಃ ।
ಪಶ್ಚಾದ್ಧಂಸಾದಿಸನ್ನ್ಯಾಸೀ ವನೀ ಪಶ್ಚಾತ್ತತೋ ವಟುಃ ॥ ೯೫ ॥

ತತೋ ಗೃಹಸ್ಥ ಇತ್ಯೇವಮಶೇಷಮತಿಮಂಗಲಮ್ ।
ಏತೇ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಸೀದಂತು ಮೇಶಾದ್ಯಾಃ ಸರ್ವದೇವತಾಃ ॥ ೯೬ ॥

ಸ್ವಗುರೂಕ್ತಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ರಾಮಾಖ್ಯವಿದುಷಾ ಕೃತಮ್ ।
ಮಧ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾನುಸಾರೇಣ ಮೇಶಾದೀನಾಮನುಗ್ರಹಾತ್ ॥ ೯೭ ॥

ತಾರತಮ್ಯಾಖ್ಯರತ್ನಸ್ಯ ಮಾಲೇಯಂ ಸರ್ವದಾ ಹೃದಿ ।
ಧ್ರಿಯತಾಂ ಕಮಲೇಶೇನ ವಿಷ್ಣುನಾಽತಿದಯಾಲುನಾ ॥ ೯೮ ॥

ಸಮಸ್ತಹೇತವೇ ಸರ್ವವಂದ್ಯಾಯಾಪಿ ನಮೋ ನಮಃ ।
ಗುಣಪೂರ್ಣಾಯ ಮಾಪಾಯ ವಿಶೇಷಾಯ ಪ್ರಿಯಾಯ ಮೇ ॥ ೯೯ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀರಾಮಾಚಾರ್ಯಕೃತ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತವನಮ್ ॥

★★★★★

೮೭. ತಾರತಮ್ಯರತ್ನಮಾಲಾ (ಶ್ರೀಯಾದವಾಚಾರ್ಯರಚಿತಾ)

ವಿಷ್ಣುಃ ಶ್ರೀಪದ್ಮಜಾದಿಭ್ಯೋಽನಂತಸಂಖ್ಯಗುಣಾಧಿಕಃ ।
ರಮಾ ತತೋಽನಂತಹೀನಾಽಧೀನಾ ವ್ಯಾಪ್ತ್ಯಾ ಸಮಾಽಜರಾ ॥ ೧ ॥

ಮಹದ್ವಿಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವೇಶೌ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ತತೋಽಧಮೌ ।
ಗುಣಕೋಟೇಸ್ತು ಯೋ ವಾಯುರ್ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸನ್ ಮುಕ್ತತಾಂ ವ್ರಜೇತ್ ॥ ೨ ॥

ಭಕ್ತಿವೇದಾಭಿಮಾನಿನ್ಯೌ ಭಾರತೀ ಚ ಸರಸ್ವತೀ ।
ಸ್ವಧವಾಭ್ಯಾಂ ಶತೋನೇ ತೇ ಭಾರತೀ ಬ್ರಹ್ಮಭಾರ್ಯತಾಮ್ ॥ ೩ ॥

ಗತ್ವಾ ನಿಃಶ್ರೇಯಸಂ ಗಚ್ಛೇತ್ ಕಾಲಜೀವಾಭಿಮಾನಿನೌ ।
ವೀಶಶೇಷಾವಹಂಮಾನೀ ರುದ್ರ ಏತೇ ತ್ರಯಃ ಸಮಾಃ ।
ತಾಭ್ಯಾಂ ಶತೋನಾ ವಾಯ್ವಾದೇರಯುತೋನಗುಣಾ ಮತಾಃ ।
ರುದ್ರಃ ಸಶೇಷಭಾವಂ ಹಿ ಗತ್ವಾ ಮುಕ್ತಿಂ ಗಮಿಷ್ಯತಿ ॥ ೪ ॥

ಮಹಿಷ್ಯೋ ಜಾಂಬವತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಷಟ್ ಸಮಾಸ್ತಾಸು ಚಾದಿಮಾ ।
ರಮಾವೇಶವಿಶೇಷಾತ್ ತು ಕಿಂಚಿದಾಧಿಕ್ಯಗಾಮಿನೀ ॥ ೫ ॥

ಗರುಡಾದೇಃ ಪಂಚಗುಣತೋ ನೀಚಾ ವಾಯ್ವಾದಿತೋಽವಮಾಃ ।
ಪಂಚಾಶತ್ಸಂಖ್ಯಸಹಸ್ರಗುಣತೋಽಥ ವಿಪಾಂಗನಾ ॥ ೭ ॥

ಶೇಷಯೋಷಿದ್ಬುದ್ಧಿಮಾನಿನ್ಯುಮಾ ತಿಸ್ರಃ ಸಮಾ ಮತಾಃ ।
ಸ್ವರ್ಗವೇಭ್ಯಃ ಶತೋನಾಸ್ತಾಃ ಶರ್ವಾಣೀ ವಾರುಣೀಪದಮ್ ॥ ೮ ॥

ಗತ್ವಾ ಮುಕ್ತಿಂ ಗತಾ ಭೂಯಾತ್ ತಾಭ್ಯಃ ಸಂಪಚ್ಚಚೀಪತಿಃ ।
ಅವೈರಾಗ್ಯಪತಿಶ್ಚಕ್ರಮಾನೀ ಕಾಮಃ ಸಮಾ ಉಭೌ ॥ ೯ ॥

ತಯೋರಿಂದ್ರಃ ಕಿಂಚಿದುಚ್ಚಃ ಸೌಪರ್ಣ್ಯಾದಿಶತಾವರೌ ।
ತತಸ್ತ್ವಗಭಿಮಾನ್ಯೇಷಃ ಪ್ರಾಣೋಽಹಂಕಾರಸಂಜ್ಞಿತಃ ॥ ೧೦ ॥

ಇಂದ್ರಾದ್ದಶಗುಣೋನೋಽಸ್ಮಾತ್ ಕಾಮಪುತ್ರೋಽನಿರುದ್ಧಕಃ ।
ಗುರುಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ದಕ್ಷಃ ಶಚೀ ರತ್ಯಾದಯಃ ಸಮಾಃ ॥ ೧೧ ॥

ಪ್ರಾಣಾದ್ದಶಗುಣಾಧಸ್ತಾದುಕ್ತಾಹಂಕಾರಕಾಣಧಾತ್(?) ।
ಭೂತವಾಯ್ವಾಭಿಮಾನ್ಯೇಷೋ ಮರೀಚ್ಯಾಹಂಸ್ತು ಕೋಣಪಃ ॥ ೧೨ ॥

ಪ್ರವಾಹಃ ಪಂಚಗುಣತೋಽನಿರುದ್ಧಾದೇರ್ಮತೋಽವಮಾಃ ।
ತತೋ ವಿವಸ್ವತ್ಸೂರ್ಯೇರ್ಂದುಯಮಾಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವಾಂಗನಾ ॥ ೧೩ ॥

ಶತರೂಪೇತಿ ಚತ್ವಾರಃ ಪ್ರವಹಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ।
ವರುಣಸ್ತ್ವೇಯಮಾನ್ಯೂನೋ ಯಮಾದೇಃ ಪದತೋ ಮತಃ ॥ ೧೪ ॥

ನಾರದೋ ವರುಣಾತ್ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಶ್ಚೇತಿ ತು ವಿಶ್ರುತಃ ।
ತತೋಽಗ್ನಿರ್ಭೃಗುದಕ್ಷಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಸೂತ್ಯಾಂಹಸ್ತು ನಾರದಾತ್ ॥ ೧೫ ॥

ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾಸ್ತಥಾಽನ್ಯೋನ್ಯಂ ಸಮಾಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದಸಂಜ್ಞಕಃ ।
ಕರ್ಮದೇವಗಣೇ ಖ್ಯಾತೋ ಭೃಗ್ವಾದೇರೀಷದೂನತಃ ॥ ೧೬ ॥

ವ್ರಜೇತ್ ತತೋ ಮರೀಚ್ಯಾದ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾಸ್ತಥಾ ಮನುಃ ।
ವೈವಸ್ವತಾಹ್ವಯೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋಽಗ್ನೇಃ ಕಿಂಚಿದೂನಕಃ ॥ ೧೭ ॥

ತತೋ ಮಿತ್ರಾಭಿಧಃ ಸೂರ್ಯೋ ಗುರುಸ್ತ್ರೀ ತಾರನಾಮಿಕಾ ।
ಅಧರ್ಮಮಾನೀ ನಿರ್ಋತಿಃ ಪ್ರಾವಹೀತಿ ಸಮಾ ಇಮೇ ॥ ೧೮ ॥

ಮರೀಚ್ಯಾದೇರೀಷದೂನಾ ಭೃಗ್ವಾದೇರ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಃ ।
ತತೋಽಶ್ವಿನೌ ವಾಯುಸುತೋ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಶ್ಚ ವಿಘ್ನಪಃ ॥ ೧೯ ॥

ಕುಬೇರಃ ಶೇಷಶತಕಾಃ ಕಿಂಚಿನ್ಮಿತ್ರಾದಿತೋಽವಮಾಃ ।
ಭೃಗೋಃ ಸಮಂ ಪ್ರಧಾನಾಗ್ನಿಂ ವಿನಾ ಪ್ರಾಣಸ್ತಥಾಽಪರಃ ॥ ೨೦ ॥

ಪ್ರಾಣೋ ಧ್ರುವೋಽರ್ಕಶ್ಚ ವಸುದ್ವಿಭಾವಸುನಾಮಿಕಾಃ ।
ವಸವಃ ಸಪ್ತ ಚಾದಿತ್ಯಾಃ ಷಡೇತೇ ಹ್ಯರ್ಯಮಾದಯಃ ॥ ೨೧ ॥

ಉರುಕ್ರಮಂ ತಥಾ ಮಿತ್ರಂ ವಿವಸ್ವದ್ವರುಣಾಹ್ವಯಮ್ ।
ಶಕ್ರಂ ಪರ್ಜನ್ಯನಾಮಾನಂ ಗಂಗಾಕಕ್ಷಸ್ಥಮಂತರಾಃ ॥ ೨೨ ॥

ರೈವತೋಽಜೋ ಭವೋ ಭೀಮೋ ವಾಮ ಉಗ್ರೋ ವೃಷಾಕಪಿಃ ।
ಅಜೈಕಪಾದಹಿರ್ಬುಧ್ನಿರ್ಬಹುರೂಪೋ ವಿರೂಪದೃಕ್ ॥ ೨೩ ॥

ಮಹಾರುದ್ರಂ ವಿನಾ ಹ್ಯೇತೇ ದಶರುದ್ರಾಸ್ತಥಾಽಪರೇ ।
ಅಹಂಕಾರಾಭಿಧಂ ಪ್ರಾಣಂ ಮುಖ್ಯಂ ಪ್ರವಹನಾಮಕಮ್ ॥ ೨೪ ॥

ವಿನಾ ಪ್ರಾಣಭೃತಂ ಯೇ ಚ ಚತ್ವಾರಿಂಶಚ್ಚ ವಾಯವಃ ।
ಸಪ್ತಾಧಿಕಾಸ್ತಥಾ ಹ್ಯೇತೇ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ದಶಾಪರೇ ॥ ೨೫ ॥

ಪುರೂರವಾರ್ದ್ರವೋ ಧೂರಿಲೋಚನಃ ಕಾಮನಾಮಕಃ ।
ಕಾರಃ ಸತ್ಯೋ ವಸುರ್ದಕ್ಷಃ ಕ್ರತುರಿತ್ಯಾದಯೋ ಹ್ಯಮೀ ॥ ೨೬ ॥

ತ್ರಯಶ್ಚ ಪಿತರಸ್ತ್ವೇಕೋ ಋಭೂಣಾಂ ವೈ ತಥಾ ಗಣಃ ।
ಏತೇ ಶೇಷಶತಸ್ಥಾಶ್ಚ ತೇಷು ಪ್ರಾಣಾದಯೋಽಧಿಕಾಃ ॥ ೨೭ ॥

ಪಂಚೈತೇ ಮರುತಶ್ಚೈವ ದ್ಯುಮಾನಿನೀ ಭಾರತೀ ತಥಾ ।
ತಥಾ ಭೂಮಾನಿನೀ ಚೋಕ್ತನಿರ್ಣಯೋಽಯಂ ಶತಸ್ಥಕೇ ॥ ೨೮ ॥

ಕರ್ಮದೇವಾಸ್ತತೋ ಹ್ಯಗ್ನಿಪುತ್ರಃ ಪಾವಕನಾಮಕಃ ।
ಚವನೋಚಥ್ಯನಾಮಾನಾವೃಷೀಮನುಷತಾಪಸಾಮ್ ॥ ೨೯ ॥

ಸ್ವಾಯಂಭುವಂ ತಥಾ ವೈವಸ್ವತಂ ಚೈಕಾದಶಾಪರೇ ।
ವಿವಸ್ವಾನ್ರೋಚಿಷೋಽನ್ಯಸ್ತು ಹ್ಯುತ್ತಮೋ ರೈವತಸ್ತಥಾ ॥ ೩೦ ॥

ಚಾಕ್ಷುಷೋಽನ್ಯಃ ಸಾವರ್ಣಿರ್ದಕ್ಷಸಾವರ್ಣಿರೇವ ಚ ।
ಬ್ರಹ್ಮಸಾವರ್ಣಿಸಂಜ್ಞೋ ವೈ ಧರ್ಮಸಾವರ್ಣಿನಾಮಕಃ ॥ ೩೧ ॥

ರುದ್ರದೇವೇಂದ್ರಸಾವರ್ಣೀತ್ಯಾದಿಸಂಜ್ಞಾಸ್ತಥಾ ಪರೇ ।
ಪಿತರಃ ಸಪ್ತ ಚೇಂದ್ರಾಶ್ಚ ಯಜ್ಞಂ ವಾಯುಜ್ಞರೋಚನಮ್ ॥ ೩೨ ॥

ಯಮಂ ಸತ್ಯಜಿತಂ ಚಾಶ್ವೀ ವಿಭುತ್ರಿಶಿಖಿನಾಮಕೌ ।
ಪುರಂದರಂ ತಥಾ ಚೇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಚೇಂದ್ರಮತಃ ಪರೇ ॥ ೩೩ ॥

ಬಲಿರದ್ಭುತಶಂಭ್ವಾಖ್ಯೌ ವಿಧೃತಸ್ಯತಧಾಮಕಃ ।
ದಿವಸ್ಪತಿಃ ಶುಚಿಶ್ಚೈತೇ ಸಪ್ತರಾಜಾನ ಏವ ಚ ॥ ೩೪ ॥

ಋಷಭಾದ್ದರಿಣಾದ್ವಿಪ್ರಾತ್ ತ್ರಿಜನ್ಮಭರತಸ್ತಥಾ ।
ಮಾಂಧಾತೇತಿ ನವಾನ್ಯೇऽಪಿ ಹ್ಯಷ್ಟೌ ತುಂಬುರುನಾಮಕಾಃ ॥ ೩೫ ॥

ಗಂಧರ್ವಶ್ಚ ಸಮಾ ಏತೇ ಹ್ಯಗ್ನೇಃ ಶತಗುಣಾವರಾಃ ।
ಉಕ್ತಶೇಷಶತಸ್ಥೇಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾ ಮತಾ ಅಮೀ ॥ ೩೬ ॥

ವರುಣಸ್ತ್ರೀ ತು ಯಾ ಗಂಗಾ ಯಮಸ್ತ್ರೀ ಶಾಮಲಾ ತಥಾ ।
ಚಂದ್ರಸ್ತ್ರೀ ರೋಹಿಣೀನಾಮ್ನೀ ಅಶ್ವಿನೋರ್ಮಹಿಷೀ ಹ್ಯುಷಾ ॥ ೩೭ ॥

ವಿವಸ್ವತ್ಸೂರ್ಯಮಹಿಲಾ ಸಂಜ್ಞಾ ವೃಷ್ಟ್ಯಭಿಮಾನವಾನ್ ।
ಪರ್ಜನ್ಯನಾಮಕಃ ಸೂರ್ಯಃ ಷಟ್ ಸಮಾಃ ಕರ್ಮದೇವತಾಃ ॥ ೩೮ ॥

ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾಸ್ತತೋऽನುಕ್ತದೇವಾಃ ಪರ್ಜನ್ಯತೋऽವರಾಃ ।
ಕಿಂಚಿತ್ ತತೋऽಗ್ನಿವನಿತಾ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ ॥ ೩೯ ॥

ಸ್ವಾಹಾ ತತಸ್ತೋಯಮಾನೀ ಬುಧೋ ನಾಮಾಭಿಮಾನಿನೀ ।
ಉಷಾಸಮಾವಿಮೌ ಕಿಂಚಿತ್ ಸ್ವಾಹಾತೋ ಹ್ಯಧಮೌ ಮತೌ ॥ ೪೦ ॥

ತತಃ ಶನೈಶ್ಚರೋ ಭೂತಮಾನೀ ಕಿಂಚಿದ್ಗುಣಾವರಃ ।
ತತಃ ಕರ್ಮಾಭಿಮಾನೀ ತು ಪುಷ್ಕರಃ ಕಿಂಚಿದೂನಕಃ ॥ ೪೧ ॥

ತತೋ ಹ್ಯಾಜಾನಜಾ ದೇವಾ ಗಂಧರ್ವಶತಕಂ ತಥಾ ।
ವಸಿಷ್ಠಾದಿವಿಭಿನ್ನಾಸ್ತು ಋಷಯೋ ನವಕೋಟಿಕಾಃ ॥ ೪೨ ॥

ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ ಸುಮನಸಃ ಸಹಸ್ರಾಪ್ಸರಯೋಷಿತಃ ।
ನಯಾಜಗರರೂಪೀ ತು ವಿದ್ಯಾದ್ಯೂರ್ವಪದೋಧರಃ (?) ॥ ೪೩ ॥

ತಥಾ ಷೋಡಶಸಾಹಸ್ರಸಂಖ್ಯೇತಾ ಹ್ಯಗ್ನಿಪುತ್ರಕಾಃ ।
ಏತೇ ಸಮಾಃ ಪುಷ್ಕರಾತ್ ತು ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾ ಶತಾವರಾಃ ॥ ೪೪ ॥

ಕರ್ಮದೇವಗಣೇಭ್ಯಸ್ತೇ ಪಿತರಶ್ಚಿರನಾಮಕಾಃ ।
ತತೋ ಲಪಿತಪಿತ್ರಾದಿವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾಃ ಶತಾಧಮಾಃ ॥ ೪೫ ॥

ಆಜಾನದೇವಸಂಘೇಭ್ಯೋ ಗಂಧರ್ವಾ ದೇವಪೂರ್ವಕಾಃ ।
ಶತಾವಮಾಃ ಪಿತೃಭ್ಯಸ್ತೇ ತತೋ ಮಾನುಷಪೂರ್ವಕಾಃ ॥ ೪೬ ॥

ಗಂಧರ್ವಾ ದೇವಗಂಧರ್ವಾ ನಾಮಭ್ಯಸ್ತು ಶತಾವರಾಃ ।
ತತಸ್ತು ಕ್ಷಿತಿಪಾ ಉಕ್ತವ್ಯತಿರಿಕ್ತಶತಾಧಮಾಃ ।
ತತೋ ಮಾನುಷವರ್ಯಾಸ್ತು ಶತೋನಾ ಇತಿ ನಿಶ್ಚಿತಾಃ ॥ ೪೭ ॥

ಶ್ರೀಮಚ್ಛ್ರೀಧವತೋಕೇನ ಯಾದವಾಹ್ವಯಧೀಮತಾ ।
ಸ್ರಗಿಯಂ ರಚಿತಾ ತಾರತಮ್ಯ .... ॥ ೪೮ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಯಾದವಾಚಾರ್ಯರಚಿತ ಶ್ರೀತಾರತಮ್ಯಮಾಲಾ ॥

*****

೮೮. ತಾರತಮ್ಯಮ್

ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈಶ್ಚ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ॥ ೧ ॥

ತತೋ ರಮಾ ಸರ್ವೇಷು ಗುಣೇಷು ಅನಂತಾಂಶಹೀನಾ ॥ ೨ ॥

ಅಥ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಅನಂತಗುಣಾಧಮೌ ॥ ೩ ॥

ತತಃ ಸರಸ್ವತೀಭಾರತ್ಯೌ ಅನಂತಗುಣಾಧಮೌ ॥ ೪ ॥

ತಾಭ್ಯಾಂ ಗರುಡಶೇಷರುದ್ರಾ ಅನಂತಗುಣಹೀನಾಃ ॥ ೫ ॥

ತೇಭ್ಯೋ ಜಾಂಬವತೀನೀಲಾಭದ್ರಾಲಕ್ಷಣಾಕಾಲಿಂದೀಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಅನಂತಗುಣ ನ್ಯೂನಾಃ ॥ ೬ ॥

ತಾಭ್ಯ ಉಮಾ ಸೌಪರ್ಣೀ ವಾರುಣೀ ಅನಂತಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೭ ॥

ಉಮಾದಿಭ್ಯ ಇಂದ್ರಕಾಮೌ ದಶಾವರೌ ಇಂದ್ರಾತ್ । ಕಾಮ ಈಷನ್ನ್ಯೂನಃ ಪ್ರಾಯಗ್ರಹಣೇನ ಈಷನ್ನ್ಯೂನ ಇತಿ ಸುಧಾಯಾಮ್ ॥ ೮ ॥

ಇಂದ್ರಕಾಮಾಭ್ಯಾಮಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣೋ ದಶಾಧಮಃ ॥ ೯ ॥

ಅನಿರುದ್ಧರತ್ಯೋಃ ಕಶ್ಚಿದ್ವಿಶೇಷೋಽಂಗೀಕರ್ತವ್ಯಃ । ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೇ ಆಶ್ರಯಾಶ್ರಯಿಭಾವೋಕ್ತೇಃ ॥ ೧೦ ॥

ತೇಭ್ಯಃ ಪ್ರವಹಃ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಃ । ಪ್ರವಹಾತ್ ಸೋಮಸೂರ್ಯಶತರೂಪಾಃ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೧೧ ॥

ಸೋಮಾದಿಭ್ಯೋ ವರುಣೋ ಪಾದಪಾದಾರ್ಧನ್ಯೂನಃ ॥ ೧೨ ॥

ವರುಣಾನ್ನಾರದೋ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಃ ॥ ೧೩ ॥

ನಾರದಾದಗ್ನಿಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನೋ ವರುಣಾತ್ ಪಾದೋನೋ ಭೃಗುರಗ್ನಿಸಮಃ । ಪ್ರಸೂತಿರಪ್ಯಗ್ನಿಸಮಾ ॥ ೧೪ ॥

ಅಗ್ನೇರೇಕಋಷಿಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಃ ॥ ೧೫ ॥

ಏಕಋಷಿಮರೀಚ್ಯಂಗಿರಸಃ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುರ್ವಸಿಷ್ಠೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾಃ । ವೈವಸ್ವತಮನುರ್ವಿಷ್ಣ್ವಾವೇಶಾನ್ಮರೀಚ್ಯಾದಿಸಮಃ ॥ ೧೭ ॥

ಮರೀಚ್ಯಾದಿಭ್ಯೋ ಮಿತ್ರತಾರಾಪ್ರಾವಹ್ಯಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾಃ । ಅಗ್ನೇ-ರ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೧೮ ॥

ಮಿತ್ರಾದಿಭ್ಯೋ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ಗಣೇಶಃ ಶೇಷಾಃ ಷಡಶೀತಿಸಂಖ್ಯಾಕಾ ದೇವಾಶ್ಚ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾಃ । ಷಡಶೀತಿಸಂಖ್ಯಾ ತು ಸಪ್ತಚತ್ವಾರಿಂಶನ್ಮರುತಃ ಸಪ್ತ ವಸವೋ ದಶ ರುದ್ರಾಃ ದಶ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ಷಡಾದಿತ್ಯಾಃ ಏಕಃ ಪಿತಾ ಋಭುಗಣಸ್ತ್ವೇಕಃ ಅಶ್ವಿನೌ ದ್ವೌ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ದ್ವೇ ಇತಿ ॥ ೧೯ ॥

ಶತದೇವೇಭ್ಯೋ ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಃ । ಸ್ವರೂಪತಃ ಸನಕಾದ್ಯಾಶ್ಚ ವೈವಸ್ವತಸಮಾಃ ॥ ೨೦ ॥

ವೈವಸ್ವತಪರ್ಜನ್ಯಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಆದೌ ಮರುತನಂತರಂ ಪಾವಕಃ ॥ ೨೧ ॥

ವೈವಸ್ವತಾತ್ ಪರ್ಜನ್ಯಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನೋ ಮಿತ್ರಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಃ । ರೋಹಿಣೀ ಶಾಮಲಾ ಗಂಗಾ ಸಂಜ್ಞಾ ವಿರಾಟ್ ಪರ್ಜನ್ಯಸಮಾಃ ॥ ೨೨ ॥

ಪರ್ಜನ್ಯಾದನತಿಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ ಕೇಚಿದ್ದೇವಾ ಅವರಾಃ ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಲ್ಯಾಂ ತಥೋಕ್ತೇಃ । ಕೇಚಿತ್ ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ಯಾನುಕ್ತದೇವಸಾಮ್ಯಮಾಹುಃ ॥ ೨೩ ॥

ಅನುಕ್ತದೇವೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ ಕನಿಷ್ಠಾ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ ॥ ೨೪ ॥

ಸ್ವಾಹಾಯಾ ಬುಧೋಽವರಃ ॥ ೨೫ ॥

ಬುಧಾನ್ನಾಮಾಧಮಮ್ ॥ ೨೬ ॥

ನಾಮ್ನಾ ಶನಿರಧಮಃ ॥ ೨೭ ॥

ಶನೇಃ ಪುಷ್ಕರೋ ನೀಚಃ । ನಾಮ್ನಾ ದಶಾಧಮಃ ॥ ೨೮ ॥

ಪುಷ್ಕರಾತ್ ಪ್ರಹ್ಲಾದಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಃ ॥ ೨೯ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದಾತ್ ಕಶ್ಯಪಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಃ ॥ ೩೦ ॥

ಕಶ್ಯಪಾದ್ದೇವಕೀ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾ ॥ ೩೧ ॥

ದೇವಕ್ಯಾ ಯಶೋದಾ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾ । ಪುಷ್ಕರಾದ್ದಶಾಧಮಾ ॥ ೩೨ ॥

ಯಶೋದಾಯಾಃ ಕರ್ಮದೇವಾಃ ಸಪ್ತಪಿತರಃ ತುಂಬುರುಪ್ರಮುಖಾಃ ಅಷ್ಟಗಂಧರ್ವಾಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವತಾಪಸವೈವಸ್ವತವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾಃ ಉತ್ತಮಾದಯಃ ಏಕಾದಶಮನವಃ । ಚ್ಯವನೋಽಚ್ಯಥ್ಯಪ್ರಿಯವ್ರತಗಯಾ ಅಶೀತಿಋಷಯೋ ಶತಾಂತರೇಷು ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ವಿಂಶತಿಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಅಲ್ಪಾಧಿಕಾರಿಣಶ್ಚ ದಶಾಧಮಾಃ ॥೩೩॥

ಕರ್ಮಜದೇವೇಭ್ಯೋ ಆಜಾನಜಾಃ ಶತೋತ್ತರಷೋಡಶಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಾಽಗ್ನಿಪುತ್ರಾಃ ಶತದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತೋನಶತಕೋಟಿಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಋಷಯಶ್ಚ ಶತಾಧಮಾಃ । ಏತೇಷ್ವಪಿ ಪಂಚಾಶತೋ ದಶಾಂಶಾದ್ವಾ ಸ್ವಸ್ವಜಾತ್ಯಾಮಿತಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯವಚನಾದವಾಂತರವಿಶೇಷೋಽಂಗೀಕರ್ತವ್ಯಃ । ತೇನ ತಾಸಾಂ ಪ್ರಧಾನಾತ್ವಷ್ಟೃಪುತ್ರೀ ಕಶೇರುರಿತ್ಯಾದಿಕಮುಪಪನ್ನಮ್ ॥ ೩೪ ॥

ಆಜಾನಜದೇವೇಭ್ಯೋ ಚಿರಪಿತರಃ ಶತನ್ಯೂನಾಃ ॥ ೩೫ ॥

ಚಿರಪಿತೃಭ್ಯೋ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತಾವರಾಃ ॥ ೩೬ ॥

ದೇವಗಂಧರ್ವೇಭ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಾಃ ಶತಾವರಾಃ ॥ ೩೭ ॥

ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವೇಭ್ಯೋ ರಾಜಾನಃ ಶತನ್ಯೂನಾಃ ॥ ೩೮ ॥

ರಾಜಭ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮಾಃ ಶತಾವರಾಃ ॥ ೩೯ ॥

ತೇಷ್ವಪಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಭೇದೇನ ವಿಶೇಷೋಽಂಗೀಕರ್ತವ್ಯಃ । ಮನುಷ್ಯೇಭ್ಯೋ ಗಜಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೪೦ ॥

ಗಜೇಭ್ಯೋ ಅಶ್ವಾಃ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೪೧ ॥

ಅಶ್ವೇಭ್ಯಃ ಪಶವೋ ಮೃಗಾಶ್ಚ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ । ಪಶುಭ್ಯೋ ಮೃಗೇಭ್ಯಶ್ಚ ಪಕ್ಷಿಣೋ ಜಲಜಾಶ್ಚ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ । ಪಕ್ಷಿಜಲಜೇಭ್ಯೋ ವೃಕ್ಷಾಃ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ । ವೃಕ್ಷೇಭ್ಯೋ ಲತಾಗುಲ್ಮಾನಿ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾನಿ । ಲತಾಗುಲ್ಮೇಭ್ಯೋ ಓಷಧಯೋ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ । ಓಷಧೀಭ್ಯಸ್ತೃಣಜೀವಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ । ತೃಣಜೀವೇಭ್ಯೋ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಣೋ ನೀಚಾಃ । ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಣೋ ದ್ವಿವಿಧಾಃ । ನಿತ್ಯತ್ರೈವಿದ್ಯಾ ಅಜ್ಞಾಶ್ಚೇತಿ । ನಿತ್ಯತ್ರೈವಿದ್ಯಾಪೇಕ್ಷಯಾಽಜ್ಞಾಃ । ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಭ್ಯೋ ಜಡಂ ನೀಚಮ್ । ಜಡಾಚ್ಚ ಮನುಷ್ಯಾಧಮಾ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧದೈತ್ಯಾ ನೀಚಾ । ತೇಭ್ಯೋ ದೈತ್ಯಭೃತ್ಯಾ ನೀಚಾಃ । ತೇಭ್ಯೋಽಪ್ರಧಾನದೈತ್ಯಾ ನೀಚಾಃ । ತೇಭ್ಯೋ ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿರ್ನೀಚಃ । ತಸ್ಮಾದಲಕ್ಷ್ಮೀ ನೀಚಾ । ತಸ್ಯಾಃ ಕಲಿಃ ಪರಮನೀಚಃ ॥ ೪೨ ॥

ಕಲಿಃ ಸರ್ವದೋಷೋಽಂಧಂತಮೋಯೋಗ್ಯೋಽಶೇಷಜೀವದುಃಖಭೋಕ್ತಾ । ಅತ್ರ ಪ್ರಮಾಣಮ್ । 'ಕಲಿರ್ದುಃಖಾಧಿಕಸ್ತೇಷು ತೇಷ್ವೇವಂ ಬ್ರಹ್ಮವದ್ಗಣಾಃ' । 'ಅಸ್ಯೈವಾಸಾಂ ಭವತಿ ಸರ್ವಧರ್ಮೌ ದ್ವೇಷಯುತಶ್ಚ ತಸ್ಮಿನ್ ಭ್ರೂಣಾನಂತಗ್ನೇ ಅಪ್ಯಗ್ನ್ಯಸಮೋ ನ ಚೈಷಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ॥

॥ ಇತಿ ತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

★★★★★

೮೯. ತಾರತಮ್ಯಗದ್ಯಮ್

ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮೋಽಥ ಪ್ರಕೃತಿರಥ ವಿಧಿಪ್ರಾಣನಾಥಾವಥೋಕ್ತೇ
ಬ್ರಹ್ಮಾಣೀ ಭಾರತೀ ಚ ದ್ವಿಜಫಣಿಪಮೃಡಾಶ್ಚ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಷಟ್ ಚ ವಿಷ್ಣೋಃ।
ಸೌಪರ್ಣೀ ವಾರುಣೀ ಪರ್ವತಪತಿತನಯಾ ಚೇಂದ್ರಕಾಮಾವಥಾಸ್ಮಾನ್
ಪ್ರಾಣೋಽಥೋ ಯೋಽನಿರುದ್ಧೋ ರತಿಮನುಗುರವೋ ದಕ್ಷಶಚ್ಯೌ ಚ ಪಾಂತು॥ ೧ ॥

ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮಃ । ಸರ್ವಸ್ಮಾದ್ರಮಾಬ್ರಹ್ಮಾದೇರುತ್ತಮಃ । 'ಪಂಚಮೀ ಭಯೇನ' ಇತ್ಯತ್ರ ಯೋಗವಿಭಾಗಾನ್ನ ಸಮಾಸಾನುಪಪತ್ತಿಃ । ಅಥ ತದನಂತರಂ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ । ಅಥ ವಿಧಿಪ್ರಾಣನಾಥೌ । ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಸಮೌ । ಅಥ ಬ್ರಹ್ಮಾಣೀ ಸರಸ್ವತೀ ಭಾರತೀ ವಾಯುಪತ್ನೀ । ಉಭೇ ತತೋ ವರತ್ವೇನ ಪರಸ್ಪರಂ ಸಮತ್ವೇನೋಕ್ತೇ ಶ್ರುತ್ಯಾಶಾವಿತಿ(?) ಶೇಷಃ । ದ್ವಿಜಫಣಿಪಮೃಡಾಃ - ಗರುಡಶೇಷರುದ್ರಾಃ । ತತೋಽವರಾಃ ಪರಸ್ಪರಂ ಸಮಾಃ । ತತೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ಷಣ್ಮಹಿಷ್ಯೋ ಜಾಂಬವತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಪರಸ್ಪರಂ ತತೋ ನೀಚಾಃ । ಸೌಪರ್ಣೀ ಗರುಡಭಾರ್ಯಾ। ವಾರುಣೀ ಶೇಷಭಾರ್ಯಾ। ಪರ್ವತಪತಿತನಯಾ ಪರ್ವತಪತೇಃ ಹಿಮಾಚಲಸ್ಯ ತನಯಾ ಪುತ್ರೀ ರುದ್ರಪತ್ನೀ । ಏತಾಸ್ತಿಸ್ರ ಉಕ್ತೇಭ್ಯೋಽವಮಾಃ । ಇಂದ್ರಕಾಮೌ ತತೋಽವರೌ । ಇಂದ್ರಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಾಮ ಈಷನ್ನ್ಯೂನಃ । ಅಥ ಪ್ರಾಣರೇಕೋನಪಂಚಾಶನ್ಮರುತ್ಸು ಏಕೋ ಮರುತ್ । ಅಥ ಅನಿರುದ್ಧಃ ಕಾಮಪುತ್ರಃ। ರತಿಮನುಗುರವಃ ರತಿಃ - ಕಾಮಪತ್ನೀ । ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನುಃ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ। ದಕ್ಷಶಚ್ಯೌ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಃ। ಇಂದ್ರಪತ್ನೀ ಏತೇ ಅನಿರುದ್ಧಾದ್ಯಾಃ ಶಚ್ಯಂತಾಃ। ತತೋಽವಮಾಃ ಪರಸ್ಪರಂ ಸಮಾಃ। ಏತೇ ಅಸ್ಮಾನ್ ಪಾಂತು ಇತಿ ಸಂಬಂಧಃ।

ತ್ರಾಯಂತಾಂ ನಃ ಸದೈತೇ ಪ್ರವಹ ಉತ ಯಮೋ ಮಾನವೀ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೌ
ಚಾಪ್ಯೋಽಥೋ ನಾರದೋಽಥೋ ಭೃಗುರನಲಕುಲೇಂದ್ರಃ ಪ್ರಸೂತಿಶ್ಚ ನಿತ್ಯಮ್।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ಮರೀಚಿಪ್ರಮುಖವಿಧಿಸುತಾಃ ಸಪ್ತ ವೈವಸ್ವತಾಖ್ಯ-
ಶ್ಚೈವಂ ವೈ ಮಿತ್ರತಾರೇ ವರನಿರ್ಋತಿನಾಮಾ ಪ್ರಾವಹೀ ಚ ಪ್ರಸನ್ನಾಃ ॥ ೨ ॥

ಏತೇ ಪ್ರವಹಾದ್ಯಾಃ ಪ್ರಾವಹ್ಯಂತಾಃ ನಃ ಅಸ್ಮಾನ್ ನಿತ್ಯಂ ಪ್ರಸನ್ನಾಃ ಸಂತಃ ಸದಾ ತ್ರಾಯಂತಾಂ ಪಾಲಯಂತಾಮ್ । ಅಥ ಪ್ರವಹರೇಕೋನಪಂಚಾಶನ್ಮರುತ್ಸು ಏಕಃ। ಉತ । ಯಮಃ । ಮಾನವೀ ಸ್ವಾಯಂಭುವಪತ್ನೀ ಶತರೂಪಾ । ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧೌ । ಏತೇ ಧರ್ಮಾದ್ಯಾಃ ಸೂರ್ಯಾಂತಾಃ ಸಮಾಃ। ಅಥ ಅಪ್ಯಃ ವರುಣಃ। ಅಥೋ ನಾರದಃ ಅಥೋ ಭೃಗುಋಷಿಃ ಅನಲಕುಲೇಂದ್ರಃ ಅಗ್ನಿಃ । ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ।

ಪ್ರಸೂತಿರ್ದಕ್ಷಭಾರ್ಯಾ । ಏತೇ ಭೃಗ್ವಾದ್ಯಾಃ ಪ್ರಸೂತ್ಯಂತಾಃ ಸಮಾಃ । ಅಥ । ವಿಶ್ವಾ-ಮಿತ್ರಃ ಮರೀಚಿಪ್ರಮುಖವಿಧಿಸುತಾಃ । ಮರೀಚಿಃ ಪ್ರಮುಖಂ ಏಷಾಂ ತೇ ಮರೀಚಿ-ಪ್ರಮುಖಾಃ । ವಿಧೇಃ ಚತುರ್ಮುಖಸ್ಯ ಕುಮಾರಾಃ । ಮರೀಚ್ಯತ್ರ್ಯಾದಯಃ ಸಪ್ತ । ವೈವಸ್ವತಾಖ್ಯಃ ವೈವಸ್ವತೋ ಮನುಃ । ಏತೇ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾದ್ಯಾಃ । ವೈವಸ್ವತಾಂತಾಃ ಸಮಾಃ । ಅಥ ಮಿತ್ರತಾರೇ ಮಿತ್ರಃ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯೇಷ್ವೇಕಃ । ತಾರಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಭಾರ್ಯಾ ವರನಿರ್ಋತಿಃ ಕೋಣಾಧಿಪೋ ನಿರ್ಋತಿಃ । ವರ ಇತ್ಯನೇನ ತದವರಃ ತನ್ನಾಮಕಃ ಅನ್ಯೋಽಪಿ ಕಶ್ಚಿದಸ್ತೀತಿ ಸೂಚಿತಮ್ । ಪ್ರಾವಹೀ ಪ್ರವಹ-ಭಾರ್ಯಾ । ಏತೇ ಮಿತ್ರಾದ್ಯಾಃ ಪ್ರಾವಹ್ಯಂತಾಃ ಸಮಾಃ ।

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋಽಶ್ವಿನೌ ತೌ ಗಣಪತಿಧನಪಾವುಕ್ತಶೇಷಾಃ ಶತಸ್ಥಾ
ದೇವಾಶ್ಚೋಕ್ತೇತರೇ ಯೇ ತದವರಮನವಶ್ಚ್ಯಾವನೋಚಥ್ಯಸಂಜ್ಞೌ ।
ವೈನ್ಯೋ ಯಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಕ್ಷಿತಿಪತಿಶಶಬಿಂದುಃ ಪ್ರಿಯಾದಿವ್ರತೋಽಥೋ
ಗಂಗಾಪರ್ಜನ್ಯಸಂಜ್ಞೇ ಶಶಿಯಮದಯಿತೇ ಮಾ ವಿರಾಟ್ ಚಾಶು ಪಾಂತು ॥ ೩ ॥

ಅಥ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಃ ಹರೇರ್ಭೃತ್ಯಃ । ಅಶ್ವಿನೌ ನಾಸತ್ಯೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧೌ । ಗಣಪತಿಃ ವಿನಾ-ಯಕಃ । ಧನಪಃ ಕುಬೇರಃ । ಉಕ್ತಶೇಷಾಃ ಶತಸ್ಥೇಷು ಉಕ್ತೇಭ್ಯೋಽವಶಿಷ್ಟಾಃ । ಶತಸ್ಥಾಃ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಾದ್ಯಾರುಕ್ತಶೇಷಾಃ ಶತಸ್ಥಾಃ ದೇವಾಶ್ಚ ಸಮಾಃ । ಶತಸ್ಥಾಸ್ತು - ಏಕೋನಪಂಚಾಶನ್ಮರುತಃ ಏಕಾದಶಾದಿತ್ಯಾಃ ಏಕಾದಶರುದ್ರಾಃ ಅಷ್ಟೌ ವಸವಃ ದಶ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಸ್ತ್ರಯಃ ಪಿತರಸ್ತ್ರಯೋ ಋಭವಃ ಉಭೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಉಭೌ ಅಶ್ವಿನೌ ಏಕೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ - ಏತೇ ಜ್ಞಾತವ್ಯಾಃ । ಅತ್ರ ಕೇಚಿತ್ ಬೃಹಸ್ಪತಿಪರಿತ್ಯಾಗೇನ ಮುಖ್ಯ-ಪ್ರಾಣೇನ ಸಹಿತಾನೇತಾನೇವ ಶತಸ್ಥಾನಿತ್ಯಾಹುಃ । ಉಕ್ತಾಸ್ತು - ಆದಿತ್ಯೇಷು ಇಂದ್ರ-ಸೂರ್ಯವರುಣಮಿತ್ರವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಪರ್ಜನ್ಯಾಃ ಪಂಚಾಶನ್ಮರುತ್ಸು ಪ್ರಾಣಪ್ರವಹೌ ದ್ವೌ ರುದ್ರೇಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ ಏಕೋ ರುದ್ರಃ ವಸುಷು ಏಕೋ ಅಗ್ನಿಃ ದ್ವೌ ಅಶ್ವಿನೌ ಏಕೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ - ಏತೇ ಜ್ಞಾತವ್ಯಾಃ । ಅಯಮತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯಃ । ಉಕ್ತ ನಾಸತ್ಯಸಹಿತಾಃ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣ-ಪರ್ಜನ್ಯಾತಿರಿಕ್ತಾಃ ದೇವಾಃ ಸಮಾಃ । ಅಥ ಉಕ್ತೇತರಾಃ ಉಕ್ತೇಭ್ಯಃ ಸರ್ವೇಭ್ಯಃ ಇತರೇ ಅನತಿಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ ಯೇ ಕೇಚನ ದೇವಾಸ್ತದವರಮನವಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಸ್ವಾಯಂಭುವವೈವ-ಸ್ವತಾಭ್ಯಾಂ ಅವರಮನವಃ ದ್ವಾದಶಸಂಖ್ಯಾಕಾಃ ಮನವಃ । ಚ್ಯಾವನೋ-ಚಥ್ಯಸಂಜ್ಞೌ ತನ್ನಾಮಾನೌ ಉಭೌ ಋಷೀ । ಯಃ ವೈನ್ಯಃ ಪೃಥುಚಕ್ರವರ್ತೀ । ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನಃ । ಕ್ಷಿತಿಪತಿಶಶಬಿಂದುಃ । ಕ್ಷಿತಿಪತಿಶ್ಚಾಸೌ ಶಶಬಿಂದುಶ್ಚ ಶಶಬಿಂದುನಾಮಾ ರಾಜಾ । ಪ್ರಿಯಾದಿವ್ರತಃ । ಪ್ರಿಯವ್ರತೋನಾಮ ರಾಜಾ ಏತೇ ಸಮಾಃ । ಅಥೋ ಗಂಗಾ ವರುಣಭಾರ್ಯಾ ಪರ್ಜನ್ಯಸಂಜ್ಞೇ

ಪರ್ಜನ್ಯಃ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯೇಷ್ವೇಕಃ । ಸಂಜ್ಞಾ ಸೂರ್ಯಭಾರ್ಯಾ । ಶಶಿಯಮ-ದಯಿತೇ ಚಂದ್ರಯಮಯೋರ್ಭಾರ್ಯೇ । ವಿರಾಟ್ । ಅನಿರುದ್ಧಭಾರ್ಯಾ । ಏತೇ ಗಂಗಾದ್ಯಾ ವಿರಾಡಂತಾಃ ಸಮಾಃ । ತೇ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾಃ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ । ಆಶು ಶೀಘ್ರಂ ಮಾಂ ಪಾತು ।

ಏಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಚಾಗ್ನಿಜಾಯಾ ಚ ಜಲಮಯಬುಧಶ್ಚಾಪಿ ನಾಮಾತ್ಮಿಕೋಷಾ
ಚೈವಂ ಭೂಮೌ ತತಾತ್ಮಾ ಶನಿರಪಿ ಕಥಿತಃ ಪುಷ್ಕರಃ ಕರ್ಮಪೋಽಪಿ ।
ಯೇಽಥಾಥೋ ಚಾಪ್ಯುತಾನಾಮಿಹ ಕಥಿತಸುರಾ ಮಧ್ಯಭಾಗೇ ಸಮಾಸ್ತೇ
ವಿಷ್ಣ್ವಾದ್ಯಾ ನಃ ಪುನಂತು ಕ್ರಮಗದಿತಮಹಾತಾರತಮ್ಯೇನ ಯುಕ್ತಾಃ ॥ ೪ ॥

ಯೇ(ಏ)ಭ್ಯಃ ಉಕ್ತೇಭ್ಯಃ ಸರ್ವೇಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ದೇವಾಃ ಸಮಾಃ । ಅಯಮರ್ಥಃ ನವಕೋಟಿಸಂಖ್ಯಾಕಾಃ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ । ನ ತತೋಽನ್ಯೇ । ತದುಕ್ತಂ - 'ನವಕೋಟ್ಯೋ ಹಿ ದೇವಾನಾಂ ತೇಷಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಶತಸ್ಯ ತು । ಸೋಮಾಧಿಕಾರೋ ವೇದೋಕ್ತೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ದ್ವೇ ಶತಾಧಿಕೇ' ಇತಿ । ತತ್ರ ನವಕೋಟಿಸಂಖ್ಯಾಕೇಷು ಯೇ ಉಕ್ತಾಃ । ಯೇ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾ ತದ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾಃ ದೇವಾಃ ಸಮಾಃ । ಅಥ ಅಗ್ನಿಜಾಯಾ ಅಗ್ನಿಭಾರ್ಯಾ । ಅಥ ಜಲಮಯಬುಧಃ । ಜಲಾಭಿಮಾನೀ ಬುಧಃ । ಚಂದ್ರಪುತ್ರಃ । ಅಥ ನಾಮತ್ಮಿಕೋಷಾ ನಾಮಾಭಿಮಾನಿನೀ ಉಷಾ ಅಶ್ವಿಭಾರ್ಯಾ । ಅಥ ಭೂಮೌ ತತಾತ್ಮಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾಭಿಮಾನೀ ಶನಿಃ । ಅಥ ಕರ್ಮಪಃ ಕರ್ಮಾಭಿಮಾನೀ ಪುಷ್ಕರಃ । ಇಹ ಅಸ್ಮಿನ್ । ಗ್ರಂಥೇ । ಅಥಾಥೋ ಚಾಪ್ಯುತಾನಾಂ ಅವ್ಯಯಾನಾಂ । ಮಧ್ಯಭಾಗೇ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶೇ ಕಥಿತಸುರಾಃ । ಕ್ರಮಗದಿತಮಹಾತಾರತಮ್ಯೇನ । ಕ್ರಮೇಣ ಗದಿತಯನ್ಮಹಾತಾರತಮ್ಯೇನ ಯುಕ್ತಾಃ ಯೇ ವಿಷ್ಣ್ವಾದ್ಯಾ ದೇವಾ ನಃ ಅಸ್ಮಾನ್ ಪುನಂತು ಪಾವಯಂತು ॥

ವಂದೇ ವಿಷ್ಣುಂ ನಮಾಮಿ ಶ್ರಿಯಮಥ ಚ ಭುವಂ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಚ ವಂದೇ
ಗಾಯತ್ರೀಂ ಭಾರತೀಂ ತಾಮಪಿ ಗರುಡಮನಂತಂ ಭಜೇ ರುದ್ರದೇವಮ್ ।
ದೇವೀರ್ವಂದೇ ಸುಪರ್ಣೇಮಹಿಪತಿದಯಿತಾಂ ವಾರುಣೀಮಪ್ಯುಮಾಂ ತಾ-
ಮಿಂದ್ರಾದೀನ್ ಕಾಮಮುಖ್ಯಾನಪಿ ಸಕಲಸುರಾಂಸ್ತದ್ಗುರೂನ್ ಮದ್ಗುರೂಂಶ್ಚ ॥
ಸರ್ವೋತ್ತಮೋ ವಿಷ್ಣುರಥೋ ರಮಾ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ವಾಯುಶ್ಚ ತದೀಯಪತ್ನ್ಯೌ ।
ಅನ್ಯೇ ಚ ದೇವಾಃ ಸತತಂ ಪ್ರಸನ್ನಾ ಹರೌ ಸುಭಕ್ತಿಂ ಮಯಿ ಸಂದಿಶಂತು ॥ ೬ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಕಾರಹಾಡಿಕಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಂ ಅಣುತಾರತಮ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ ॥

*****

೯೦. ಸಂಗ್ರಹಗುಣತಾರತಮ್ಯಮ್ (ಶ್ರೀಗುರ್ಜಾಲವ್ಯಾಸಾಚಾರ್ಯಕೃತ)

ರಮಣೇ ವ್ಯಾಸೇ ಸುದೃಢಾ ಪ್ರೀತಿರಸ್ತು ಮೇ ॥ ೫೨ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಗುರ್ಜಾಲವ್ಯಾಸಾಚಾರ್ಯಕೃತಸಂಗ್ರಹಗುಣತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

*****

೯೧. ತಾರತಮ್ಯಮ್ - ೧೬

ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮೋಽಥ ಪ್ರಕೃತಿರಥ ವಿಧಿಪ್ರಾಣನಾಥಾವಥೋಕ್ತೇ
ಬ್ರಹ್ಮಾಣೀ ಭಾರತೀ ಚ ದ್ವಿಜಫಣಿಪಮೃಡಾಶ್ಚ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಷಟ್ ಚ ವಿಷ್ಣೋಃ ।
ಸೌಪರ್ಣೀ ವಾರುಣೀ ಪರ್ವತಪತಿತನಯಾ ಚೇಂದ್ರಕಾಮಾವಥಾಸ್ಮಾನ್
ಪ್ರಾಣೋಽಥೋ ಯೋಽನಿರುದ್ಧೋ ರತಿಮನುಗುರವೋ ದಕ್ಷಶಚ್ಯೌ ಚ ಪಾಂತು ॥ ೧ ॥

ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮಃ ॥ ೧ ॥

ಸರ್ವಸ್ಮಾದ್ರಮಾದಿಜಗತ ಅನಂತಾನಂತಗುಣೈರುತ್ತಮಃ । ಅಥ ವಿಷ್ಣೋರನಂತರಂ ಅನಂತಾನಂತೈರ್ಹಿ ಮಾ ಪ್ರಕೃತಿರ್ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಜ್ಞೇಯಾ ॥ ೨ ॥

ಅಥ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾ ಅನಂತರಂ ಕೋಟಿಗುಣಾಧಮೌ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಜ್ಞಾತವ್ಯೌ ॥ ೩ ॥

ಅಥ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯ್ವೋಃ ಶತಗುಣಾಧಮೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಣೀಭಾರತ್ಯೌ ॥ ೪ ॥

ತಾಭ್ಯಾಂ ದ್ವಿಜಫಣಿಪಮೃಡಾಃ ಗರುಡಶೇಷರುದ್ರಾಃ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೫ ॥

ವಿಷ್ಣೋಃ ಷಟ್‌ಸ್ತ್ರಿಯ ಜಾಂಬವತ್ಯಾದ್ಯಾ ಗರುಡಾದಿಭ್ಯಃ ಪಂಚಗುಣನೀಚಾಃ ॥ ೬ ॥

ಸೌಪರ್ಣೀವಾರುಣೀಪರ್ವತಪತಿತನಯಾ ಪಾರ್ವತೀ ತಿಸ್ರೋ ಜಾಂಬವತ್ಯಾದಿಭ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ । ಸ್ವಪತಿಭ್ಯೋ ದಶಗುಣಾಧಮಾಃ ॥ ೭ ॥

ಇಂದ್ರಕಾಮೌ ಸೌಪರ್ಣ್ಯಾದೇರ್ದಶಗುಣಾಧಮೌ । ಇಂದ್ರಾತ್ ಕಾಮಃ ಕಿಂಚಿದೂನಃ ॥ ೮ ॥

ಪ್ರಾಣೋ ನಾಸಿಕ್ಯವಾಯು ಇಂದ್ರಕಾಮಾಭ್ಯಾಂ ದಶಗುಣಾಧಮಃ ॥ ೯ ॥

ಯೋಽನಿರುದ್ಧಃ ಸ ಏಕಃ ರತಿಃ ಕಾಮಭಾರ್ಯಾ ಮನುಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಮನುಃ ಗುರುಃ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ದಕ್ಷಃ ಶಚೀತಿ ಷಟ್ ನಾಸಿಕ್ಯವಾಯೋರ್ದಶಗುಣಾಧಮಾಃ । ಅನಿರುದ್ಧಾದ್ರತಿಃ ಮಾತೃತ್ವಾತ್ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಾ । ಶಚೀರತ್ಯೌ ಸ್ವಪತಿಭ್ಯಾಂ ಶತಗುಣಾಧಮೇ ॥ ೧೦ ॥

ಇತ್ಯೇತೇ ವಿಷ್ಣ್ವಾದ್ಯಾ ಅಸ್ಮಾನ್ ಪಾಂತ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥

ತ್ರಾಯಂತಾಂ ನಃ ಸದೈತೇ ಪ್ರವಹ ಉತ ಯಮೋ ಮಾನವೀ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೌ
ಚಾಪ್ಯೋಽಥೋ ನಾರದೋಽಥೋ ಭೃಗುರನಲಕುಲೇಂದ್ರಃ ಪ್ರಸೂತಿಶ್ಚ ನಿತ್ಯಮ್ ।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ಮರೀಚಿಪ್ರಮುಖವಿಧಿಸುತಾಃ ಸಪ್ತ ವೈವಸ್ವತಾಖ್ಯ-
ಶ್ಚೈವಂ ವೈ ಮಿತ್ರತಾರೇ ವರನಿರ್ಋತಿನಾಮಾ ಪ್ರಾವಹೀ ಚ ಪ್ರಸನ್ನಾಃ ॥ ೨ ॥

ಪ್ರವಹೋ ಭೂತವಾಯುಃ ಅನಿರುದ್ಧಾದಿಭ್ಯಃ ಪಂಚಗುಣನೀಚಃ ॥ ೧೧ ॥

ಪ್ರವಾಹಾದಪಿ ಸನಕಾದ್ಯಾಸ್ತ್ರಯಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಾಃ । ದಕ್ಷಾದಿಭ್ಯಃ ಸಪ್ತಾಂಶ-ನೀಚಾಃ । ನಾರದಾತ್ ತ್ರಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ । ಭೃಗ್ವಾದಿಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿನ್ನ್ಯೂನಚತುರ್ಗುಣಾ-ಧಿಕಾಃ ॥ ೧೨ ॥

ಸನಕಾದಿಭ್ಯೋಽಧಮಾಃ - ಯಮೋ ಮಾನವೀ ಶತರೂಪಾ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೌ ಚೇತಿ ಚತ್ವಾರಃ ಪ್ರವಹಾದ್ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ । ಚಂದ್ರಾನ್ಮಾನವೀ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮಾ । ಸ್ವಭರ್ತುರ್ದಶಗುಣನೀಚಾ ॥ ೧೩ ॥

ಆಪಃ ಪಾತೀತ್ಯಪ್ಪೋ ವರುಣೋಽಧಮೋ ದಿಗ್ಭ್ಯಃ ಸಾರ್ಧಪಾದೋನಃ ॥ ೧೪ ॥

ನಾರದೋ ವರುಣಾತ್ ಕಿಂಚಿದೂನಃ ॥ ೧೫ ॥

ಭೃಗುಃ ಅನುಲಕುಲೇಂದ್ರಃ ಅಗ್ನಿಕುಲಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಪ್ರಧಾನಾಗ್ನಿಃ ಪ್ರಸೂತಿಃ ದಕ್ಷಭಾರ್ಯಾ ಚೇತಿ ತ್ರಯೋ ನಾರದಾತ್ ಕಿಂಚಿದೂನಾಃ । ವರುಣಾತ್ ಪಾದೋನಾಃ । ಯಮಾದಿಭ್ಯೋ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶದುತ್ತಮಾಂಶಸಹಿತಾರ್ಧನ್ಯೂನಾಃ । ಭೃಗ್ವಾದಿಭ್ಯೋ ಯಮಾದಯಃ ಪಂಚದಶಾಂಶದ್ವಯಸಹಿತದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ । ಯದ್ವಾ ಭೃಗ್ವಾದಿಭ್ಯೋ ಯಮಾದಯಃ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಾಷ್ಟಮಾಂಶಸಹಿತದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ । ಅಥವಾ ಭೃಗ್ವಾದಿಭ್ಯೋ ಯಮಾದಯೋ ಅಷ್ಟಮಾಂಶಪಂಚದಶಾಂಶಸಹಿತ-ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕಾಃ । ತತ್ರ ಪ್ರಸೂತ್ಯೈಃ ಸ್ವಭರ್ತುಸ್ತೃಯಾಂಶಸಹಿತೈಕವಿಂಶೋದ್ಗುಣ-ನ್ಯೂನಾಃ ॥ ೧೬ ॥

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಮರೀಚಿಪ್ರಮುಖಾಃ । ಮರೀಚಿಪೂರ್ವಕಾಶ್ಚೇತಿ । ವಿಧಿಸುತಾಶ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾಃ । ಮರೀಚಿರತ್ರ್ಯಂಗಿರಸೌ ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಹಃ ಕ್ರತುರ್ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚೇತಿ ಸಪ್ತ ವೈವಸ್ವತಾಖ್ಯೋಮನುಶ್ಚೇತಿ ನವ ಭೃಗ್ವಾದಿಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿದೂನಾಃ ॥ ೧೭ ॥

ಮಿತ್ರಃ ಸೂರ್ಯಃ । ತಾರಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಭಾರ್ಯಾ । ವರನಿರ್ಋತಿನಾಮಾ ವರಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ನಿರ್ಋತಿರಿತಿ ನಾಮಾ ಯಸ್ಯ ಸಃ ವರನಿರ್ಋತಿಃ। ಋತಶಬ್ದಸ್ಯ ಜ್ಞಾನವಾಚಿತ್ವೇನ ನಿರ್ಋತಿಶಬ್ದಸ್ಯಾಜ್ಞಾನವಾಚಿತ್ವಾತ್ । ಪಾಪಕರನಾಮೇತಿ ಶಂಕಾಪರಿಹಾರಾಯ ವರೇತಿ ವಿಶೇಷಣಮುಕ್ತಮ್ । ಪ್ರಾವಹೀ ಪ್ರವಹಭಾರ್ಯಾ ಚೇತಿ ಚತ್ವಾರೋ

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾದಿಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿದೂನಾಃ । ಅಗ್ನ್ಯಾದಿಭ್ಯೋಽರ್ಧನ್ಯೂನಾಃ । ತತ್ರ ತಾರಾ ಸ್ವಭರ್ತುಸ್ತೃತೀಯಾಂಶ ದ್ವಯಸಹಿತಾದ್ದ್ವಿಚತ್ವಾರಿಂಶದ್ಗುಣನೀಚಾ । ತಥಾ ಪ್ರಾವಹೀ ಸ್ವಭರ್ತುಃ ಕಿಂಚಿದ- ಧಿಕಸಾರ್ಧಾಷ್ಟಭಾಗನ್ಯೂನಾ । ಏತೇ ಚ ತೇ ದೇವಾಃ ನಿತ್ಯಂ ಪ್ರಸನ್ನಾಃ ಸಂತು ನಃ ಸದಾ ತ್ರಾಯಂತ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥ ೧೮ ॥ ॥

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋಽಶ್ವಿನೌ ತೌ ಗಣಪತಿಧನಪಾವುಕ್ತಶೇಷಾಃ ಶತಸ್ಥಾ
ದೇವಾಶ್ಚೋಕ್ತೇತರೇ ಯೇ ತದವರಮನವಶ್ಚ್ಯಾವನೋಚಥ್ಯಸಂಜ್ಞೌ ।
ವೈನ್ಯೋ ಯಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ ಕ್ಷಿತಿಪತಿಶಶಬಿಂದುಃ ಪ್ರಿಯಾದಿವ್ರತೋಽಥೋ
ಗಂಗಾಪರ್ಜನ್ಯಸಂಜ್ಞೇ ಶಶಿಯಮದಯಿತೇ ಮಾ ವಿರಾಟ್ ಚಾಶು ಪಾಂತು ॥ ೩ ॥

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಃ ತೌ ಅಶ್ವಿನೌ ಗಣಪತಿಧನಪೌ ಏತೇ ಪಂಚವಿಷ್ಣ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾಃ । ಏಕಾದಶಾದಿತ್ಯಾಃ ಏಕಾದಶರುದ್ರಾಃ ಅಷ್ಟೌ ವಸವಃ ದಶ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ಪ್ರಧಾನವಾಯುನಾ ಸಹ ಪಂಚಾಶನ್ಮರುತಃ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಅಶ್ವಿನೌ ಪಿತರಸ್ತ್ರಯಃ ಋಭವಸ್ತ್ರಯಃ ಇತ್ಯೇತೇ ಶತಸ್ಥದೇವಾಃ । ತನ್ಮಧ್ಯೇ ವಿವಸ್ವದಿಂದ್ರವರುಣಮಿತ್ರಾ-ಶ್ಚತ್ವಾರ ಆದಿತ್ಯಾಃ ಅಗ್ನಿನಾಮಾ ಏಕೋ ವಸುಃ ಪ್ರಧಾನರುದ್ರೋ ಮುಖ್ಯ-ಪ್ರಾಣನಾಸಿಕ್ಯವಾಯುಪ್ರವಹಾಸ್ತ್ರಯೋ ಮರುತ ಇತಿ ನವೋಕ್ತಾಃ । ಪರ್ಜನ್ಯ ಏಕೋ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣ ಆದಿತ್ಯಃ ನವತಿಶೇಷಶತಸ್ಥಾಃ । ಅಶ್ವಿನೌ ಶತಸ್ಥಾಂತರ್ಗತಾವಪಿ ಕಾರಣವಿಶೇಷೇಣ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಹತಾಯಾಃ ಪ್ರಾಪ್ತತ್ವಾತ್ ಪೃಥಗುಪಾತ್ತೌ । ತಥಾ ಚ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಗಣಪತಿಧನಪಾಃ ಶೇಷಶತಸ್ಥಾಃ ನವತಿದೇವಾಶ್ಚೇತಿ ತ್ರಿನವತಿದೇವಾಃ ಸಮಾನಾಃ ಕಿಂಚಿದೂನಾಃ। ಪ್ರಾಣಾದಯಃ ಪಂಚಮರುತಃ ಇತರ ಮರುದಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿದಧಿಕಾಃ । ಉಕ್ತೇಭ್ಯಸ್ತಾಪಸಸ್ವಾಯಂಭುವವೈವಸ್ವತೇಭ್ಯಃ ಇತರೇ ಯೇ ದೇವಾಃ ಶತಸ್ಥ ಕರ್ಮದೇವಮಧ್ಯಸ್ಥಾ ಅತ್ರಾನುಕ್ತಾಃ ಕೇಚನ ದೇವಾಃ ತೇಭ್ಯೋ ಮಧ್ಯಸ್ಥೇಭ್ಯಃ । ತದವರಾಃ । ಅವರಾಶ್ಚ ತೇ ಮನವಶ್ಚ ತದವರಮನವಃ ಚ್ಯಾವನೋಚ್ಚಥ್ಯಸಂಜ್ಞೌ ಮುನಿಪುತ್ರೌ ಏತೇ ತ್ರಯೋದಶ ವೈನ್ಯೋ ವೇನಪುತ್ರಃ ಪೃಥುಃ । ಯಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನಃ ಸೋಽಪಿ ಕ್ಷಿತಿಪತಿಃ ಶಶಬಿಂದುಃ ಶಶಬಿಂದುನಾಮಕಃ ಕ್ಷಿತೀಶಪ್ರಿಯಾದಿವ್ರತಃ ಉಪಲಕ್ಷಣಮೇತತ್ । ಪಾವಕಾಖ್ಯೋ ಅಗ್ನಿಪುತ್ರಃ ಬಲ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಸಪ್ತೇಂದ್ರಾಃ ಸಪ್ತಪಿತರೋ ಅಷ್ಟಗಂಧರ್ವಾ ಗಯ ಭರತಮಾಂಧಾತ್ರಾದಿಷಣ್ಣವತಿರಾಜಾನಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದಶ್ಚೇತಿ ಸಪ್ತತ್ರಿಂಶೋತ್ತರಂ ಶತಂ ದೇವಾಃ ಅನ್ಯೋನ್ಯಂ ಸಮಾಃ । ಬಲೇಃ ರಾಜಶತಾಂತ-ರ್ಭಾವಪಕ್ಷೇ ಷಡ್ವಿಂಶೋತ್ತರಸಂಖ್ಯಾಕಾಃ ಸಮಾಃ । ಶೇಷಶತಸ್ಥೇಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿದೂನಾಃ । ಚ್ಯಾವನೋಚಥ್ಯೌ ಪೃಥ್ವಾದಿರಾಜಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿದಧಿಕೌ ।

ಅಥವಾ ಕರ್ಮದೇವೇಭ್ಯೋ ಅನಂತರಂ ಗಂಗಾ ವರುಣಭಾರ್ಯಾ ಪರ್ಜನ್ಯ ಸಂಜ್ಞಾ ಸೂರ್ಯಭಾರ್ಯಾ ಶಶಿಯಮದಯಿತೇ ರೋಹಿಣೀಶ್ಯಾಮಲೇ ವಿರಾಟ್ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾಭಿಮಾನಿನೀ ಅನಿರುದ್ಧಭಾರ್ಯಾ ಇತಿ ಷಟ್ ಬಲ್ಯಾದಿಭ್ಯೋ ಕಿಂಚಿದೂನಾಃ। ಮಿತ್ರಾದಿಭ್ಯಃ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ। ತತ್ರ ಗಂಗಾ ಸ್ವಭರ್ತುಸ್ತೃತೀಯಾಂಶ ಸಹಿತ ಪಂಚಗುಣನೀಚಾ । ಸಂಜ್ಞಾ ರೋಹಿಣೀ ಶ್ಯಾಮಲಾಶ್ಚ ಸ್ವಭರ್ತೃಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿದ ಧಿಕಸಾರ್ಧಾಷ್ಟಾಂಶನ್ಯೂನಾಃ । ವಿರಾಣ್ಣಾಮ್ನೀ ಉಷಾ ಸ್ವಭರ್ತುಸ್ತೃತೀಯಾಂಶ-ಸಹಿತಪಂಚಾಶೀತಿಗುಣನೀಚಾಃ। ಏತೇ ದೇವಾಃ ಮಾಂ ಆಶು ಪಾಂತ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ॥

ಏಭ್ಯೋಽನ್ಯೇ ಚಾಗ್ನಿಜಾಯಾ ಚ ಜಲಮಯಬುಧಶ್ಚಾಪಿ ನಾಮಾತ್ಮಿಕೋಷಾ
ಚೈವಂ ಭೂಮೌ ತತಾತ್ಮಾ ಶನಿರಪಿ ಕಥಿತಃ ಪುಷ್ಕರಃ ಕರ್ಮಪೋಽಪಿ।
ಯೇಽಥಾಥೋ ಚಾಪ್ಯುತಾನಾಮಿಹ ಕಥಿತಸುರಾ ಮಧ್ಯಭಾಗೇ ಸಮಾಪ್ತೇ
ವಿಷ್ಣ್ವಾದ್ಯಾ ನಃ ಪುನಂತು ಕ್ರಮಗದಿತಮಹಾತಾರತಮ್ಯೇನ ಯುಕ್ತಾಃ ॥ ೪ ॥

ಏಭ್ಯಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತೇಭ್ಯಃ ಅನ್ಯೇಽನುಕ್ತಾಃ ಕೇಚನ ದೇವಾಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತೇಭ್ಯೋ ನೀಚಾಃ ಸಂತಿ । ಅಗ್ನಿಜಾಯಾ ಸ್ವಾಹಾ ಅನುಕ್ತದೇವೇಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿನ್ನೀಚಾ । ಪರ್ಜನ್ಯಜಾಯಾದಿಭ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ ಸ್ವಾಹಾ । ಜಲಾಭಿಮಾನೀ ಚಾಸೌ ಬುಧಶ್ಚ ಕತಿಪಯಗುಣನೀಚಃ । ನಾಮಾತ್ಮಿಕಾ ನಾಮಾಭಿಮಾನಿನೀ ಉಷಾಶ್ಚ ಅಶ್ವಿನೋರ್ಭಾರ್ಯಾ ಬುಧಾತ್ ಕತಿಪಯ-ಗುಣಾಧಮಾ ಸ್ವಾಹಾಯಾ ದಶಾಂಶನೀಚಾ । ಭೂಮೌ ತತಾತ್ಮಾ ವ್ಯಾಪ್ತ-ಸ್ವರೂಪಃ। ಭೂಮ್ಯಾಭಿಮಾನೀ ಶನಿಃ ಶನೈಶ್ಚರೋಽಪಿ ಏವಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತೇಭ್ಯಃ ನೀಚಃ। ಉಷಸಃ ಕತಿಪಯಗುಣಾಧಮಃ । ಕರ್ಮ ಪಾತೀತಿ ಕರ್ಮಪಃ । ಕರ್ಮಾಭಿಮಾನೀ ಪುಷ್ಕರೋಽಪಿ ಶನೈಶ್ಚರಾತ್ ಕತಿಪಯಗುಣನೀಚಃ । ಪುಷ್ಕರಾದಪಿ ಕತಿಪಯ-ಗುಣನೀಚಃ । ಋಷಿಮಧ್ಯೇ ಸನಕಾದ್ಯಾಸ್ತ್ರಯಃ ನಾರದಭೃಗುಮರೀಚ್ಯಾದಯಃ ಸಪ್ತ ಸನತ್ಕುಮಾರಚ್ಯಾವನೋಚ್ಚಥ್ಯೌ ಚೇತಿ ಪಂಚ ಕರ್ಮದೇವೇಭ್ಯೋ ನೀಚಾಃ । ಏವಂ ಶತಸ್ಥ ಮಧ್ಯೇ ವಿಂಶತಿರುತ್ತಮಾಃ । ಶಿಷ್ಟಾ ಅಷ್ಟಾಶೀತಿಋಷಯಃ ತುಂಬುರ್ವಾದಿ ಶತಗಂಧರ್ವಾ ಉರ್ವಶ್ಯಾದ್ಯಾ ಸಪ್ತಶತಮಪ್ಸರಸಶ್ಚಾಜಾನದೇವಾಃ । ಶತಾಧಿಕಷೋಡಶಸಹಸ್ರಾಗ್ನಿ ಆಜಾನದೇವೇ ಸಮಾಃ । ಏತೇ ಕೃಷ್ಣಸ್ತ್ರಿಯಸ್ತತ್ರ ತ್ವಷ್ಟ್ರುಪುತ್ರಿ ಕಶೇರುಃ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮಾ । ಯಶೋದಾತ್ಮಾ ಧರಾದೇವೀ ಆಜಾನದೇವೇಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮಾ । ತತೋಽಪ್ಯದಿತಿರುತ್ತಮಾ । ಅದಿತೇಃ ಕಶ್ಯಪ ಉತ್ತಮಃ । ಕೃಷ್ಣಾಂಗಸಂಗೀಗೋಪ್ಯಾತ್ಮಕಾ ಅಪ್ಸರಸಃ ಆಜಾನದೇವೇಭ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣನೀಚಾಃ । ಅಪ್ಸರೋಭ್ಯಃ ಪಿತರೋ ಪಂಚಾಶದ್ಗುಣನೀಚಾಃ । ಆಜಾನದೇವೇಭ್ಯಃ ಶತಾಧಮಾಃ ಪಿತೃಭ್ಯಃ ಅಷ್ಟೋತ್ತರಶತವ್ಯತಿರಿಕ್ತದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ।

ಶತನ್ಯೂನಶತಕೋಟಿಸಂಖ್ಯಾಕಾಃ ಋಷಯಶ್ಚಾಪ್ಸರಸಃ ಶತಗುಣನೀಚಾಃ । ತೇಭ್ಯೋಽಪಿ ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮಾಶ್ಚತುರ್ಗುಣೋಪಾಸಕಾಃ ಶತಗುಣನೀಚಾಃ । ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮೇಭ್ಯಃ ಇತರೇ ಜಂಗಮಾಃ । ಕಿಂಚಿದಧಮಾಃ । ತತೋಽಪಿ ಸ್ಥಾವರಾಃ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಾಃ ಕಿಂಚಿದಧಮಾ ಇತಿ ॥

ಅಸ್ಮಿನ್ ಸ್ತೋತ್ರೇ ತಾರತಮ್ಯಜ್ಞಾಪಕಂ ಕಿಮಸ್ತೀತ್ಯತ ಆಹ । ಯಃ ಇತಿ । ಇಹ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಅಥಾದೀನಾಂ ಪಂಚಾನಾಂ ಉಪಸರ್ಗಾಣಾಂ ಮಧ್ಯಭಾಗೇ ಕಥಿತ ಸುರಾಃ ತೇ ಸಮಾ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಉಪಸರ್ಗವ್ಯವಧಾನೇನೋಕ್ತಾಸ್ತು ಪೂರ್ವೋಕ್ತೇಭ್ಯೋ ನೀಚಾ ಇತಿ ಜ್ಞೇಯಮ್ । ಏವಂ ಕ್ರಮೇಣ ಗದಿತಂ ತನ್ಮಹಾತಾರತಮ್ಯೇನ ಯುಕ್ತಾ ಜ್ಞಾತಾ ಧ್ಯಾತಾ ಪೂಜಿತಾಶ್ಚ । ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಪುನಂತು ಪವಿತ್ರೀಕುರ್ವಂತ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥

ವಂದೇ ವಿಷ್ಣುಂ ನಮಾಮಿ ಶ್ರಿಯಮಥ ಚ ಭುವಂ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಚ ವಂದೇ
ಗಾಯತ್ರೀಂ ಭಾರತೀಂ ತಾಮಪಿ ಗರುಡಮನಂತಂ ಭಜೇ ರುದ್ರದೇವಮ್ ।
ದೇವೀರ್ವಂದೇ ಸುಪರ್ಣೀಮಹಿಪತಿದಯಿತಾಂ ವಾರುಣೀಮಪ್ಯುಮಾಂ ತಾ-
ಮಿಂದ್ರಾದೀನ್ ಕಾಮಮುಖ್ಯಾನಪಿ ಸಕಲಸುರಾಂಸ್ತದ್ಗುರೂನ್ ಮದ್ಗುರೂಂಶ್ಚ ॥ ೫ ॥

ವಿಷ್ಣುಂ ವಂದೇ । ಅಥ ಶ್ರಿಯಂ ಭುವಂ ಚ ನಮಾಮಿ । ಬಹ್ಮವಾಯೂ ಚ ವಂದೇ ಗಾಯತ್ರೀಂ ಭಾರತೀಮಪಿ ವಂದೇ । ಗರುಡಮನಂತಂ ರುದ್ರದೇವಮಪಿ ಭಜೇ । ಸುಪರ್ಣೀಂ ತಾಮಪಿ ಅಹಿಪತಿದಯಿತಾಮಪಿ ಶೇಷಭಾರ್ಯಾಂ ವಾರುಣೀಮಿತಿ ವಿಶೇಷಣ ವಿಶೇಷ್ಯ ಭಾವಃ । ತಾಮುಮಾಮಪಿ ವಂದೇ ॥

ಇಂದ್ರಾದೀನ್ ಕಾಮಮುಖ್ಯಾನ್ ಸಕಲಸುರಾನ್ ವಂದೇ । ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಗರುಡ-ಮಾರ್ಗತ್ವಂ ಕಾಮಸ್ಯ ಶೇಷಮಾರ್ಗತ್ವಂ ಚ ಜ್ಞಾಪಯಿತುಂ ದ್ವಯೋಕ್ತಿಃ । ಅತ ಏವ ಗರುಡಶೇಷೋಕ್ತಿಕ್ರಮೇಣೇಂದ್ರಕಾಮಯೋರುಕ್ತಿಃ । ಮದ್ಗುರೂನ್ ತೇ ವಿಷ್ಣ್ವಾದ್ಯಾ ಇಂದ್ರಕಾಮಾದ್ಯಾ ವಾ ಸುರಾಃ ಗುರವೋ ಯೇಷಾಂ ತೇ ತಾನ್ ಭೃತ್ಯಾನಿತಿ ಯಾವತ್ । ಋಷಿಪಿತೃಗಂಧರ್ವಾದೀನ್ ಮದ್ಗುರೂನ್ ಉಪದೇಷ್ಟ್ರೂನ್ ಇತ್ಯನೇನ ಸಂಪ್ರದಾಯಪ್ರವರ್ತಕತ್ವಾದಿನಾ ಚ ಮಮಾನುಭೂತಾನ್ । ತದ್ಗುರೂನ್ ತೇಷಾಂ ಮದ್ಗುರೂಣಾಂ ಗುರೂನ್ ಪರಮಗುರೂನ್ ಆದಿಮೂಲಗುರೂಂಶ್ಚ । ಅಥವಾ ತದ್ಗುರೂನ್ ತಾನ್ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾನ್ ಪರೋಕ್ಷಭೂತಾನ್ ಸನಕಾದ್ಯಾನ್ ನಾರದಾದ್ಯಾಂಶ್ಚ ಗುರೂನ್ ಮದ್ಗುರೂನ್ ಪಿತೃತ್ವತತ್ತ್ವೋಪದೇಷ್ಟೃತ್ವಾದಿನಾ ಮಮ ಸಾಕ್ಷಾದ್ಗುರೂನಿತ್ಯರ್ಥಃ[1] ।

---

೧. ಶತಸ್ಥಾಃ- ಪ್ರಧಾನವಾಯುನಾ ಸಹ ಮರುತಃ (೫೧) ವಸವಃ (೮) ರುದ್ರಾಃ (೧೧), ಉರುಕ್ರಮಾದ್ವಿನಾ ಆದಿತ್ಯಾಃ (೧೧), ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ (೧೦), ಅಶ್ವಿನೌ (೨), ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೌ (೨), ಋಭವಃ (೩), ಬೃಹಸ್ಪತೇಃ ಶತಸ್ಥತ್ವೇಽಪಿ ಕಶ್ಚಿದೇವ ವಿವಕ್ಷಿತಃ ।

ಯಾದವಾಚಾರ್ಯಹೃದ್ಗೇಹೇ ಮನೋದೈವತಪಂಚಮೇ ।
ಮಧ್ವೇ ತತ್ತ್ವೇ ಸದಾ ವ್ಯಾಸದೇವೇ ಪ್ರೀತಿರ್ದೃಢಾಽಸ್ತುಮೇ ॥
॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಗುರ್ಜಾಲೀ ವ್ಯಾಸಪ್ಪಾಚಾರ್ಯಕೃತಾ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಟೀಕಾ ॥

★★★★★

೯೨. ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ - ೮

ಆಪಾದಮೌಲಿಪರ್ಯಂತಂ ಗುರೂಣಾಮಾಕೃತಿಂ ಸ್ಮರೇತ್ ।
ತೇನ ವಿಘ್ನಾಃ ಪ್ರಣಶ್ಯಂತಿ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತಿ ಚ ಮನೋರಥಾಃ ॥ ೧ ॥

ವಿಷ್ಣುಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮವಾಣೀಶಾ ನೀಲೋಮೇಂದ್ರಾ ಅಸುರ್ಗುರುಃ ।
ಪ್ರವಹಸೂರ್ಯವರುಣಾನಾರದಾಗ್ನಿವಸಿಷ್ಠಕಾಃ ॥ ೨ ॥

ಮಿತ್ರವಿಘ್ನೇಶ್ವರೌ ಚೈವ ತಥಾ ಮಾರುತಪಾವಕೌ ।
ಪರ್ಜನ್ಯಶ್ಚ ತಥಾ ಸ್ವಾಹಾ ಬುಧಶ್ಚೋಷಾಃ ಶನಿಃ ಪರೇ ॥ ೩ ॥

ತಥಾ ಪುಷ್ಕರಪ್ರಹ್ಲಾದೌ ವಸುದೇವೋಽಥ ದೇವಕೀ ।
ಯಶೋದಾ ಕರ್ಮದೇವಾಶ್ಚ ತಥಾ ಹ್ಯಾಜಾನಜಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೪ ॥

ಗೋಪ್ಯಶ್ಚಾಪಿ ತತೋ ದೇವಗಂಧರ್ವಾ ಮಾನುಷಾಸ್ತಥಾ ।
ಭೂಪಾ ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮಾಶ್ಚ ಪ್ರೀಯಂತಾಂ ಗುರವೋ ಮಮ ॥ ೫ ॥

ಯತಿರ್ವಟುರ್ವನಸ್ಥಶ್ಚ ಗೃಹಸ್ಥಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಸ್ತಥಾ ।
ವೈಶ್ಯಃ ಶೂದ್ರಶ್ಚ ಚಂಡಾಲಃ ಗಜಾ ಅಶ್ವಾ ಅನಂತರಮ್ ॥ ೬ ॥

ಆಕಾಶದೇವತಾ ವಿಘ್ನಸ್ತತೋ ವಾಯೋಃ ಸುತೋ ಮರುತ್ । ಇತಿ ಷಟ್ಪ್ರಶ್ನಭಾಷ್ಯೇ । ಇತಿ ತದಭಿಮಾನಿನೀತಿ ಟೀಕಾ । ಉಕ್ತಾಃ ಪ್ರಧಾನವಾಯುನಾಸಿಕ್ಯಪ್ರವಹಾಃ (೩), ಅಗ್ನಿನಾಮಾ ವಸುಃ (೧), ವಿವಸ್ವದಿಂದ್ರವರುಣಮಿತ್ರಾ ಆದಿತ್ಯಾಃ (೪) ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಃ ಪರ್ಜನ್ಯ (೧), ಶೇಷಾ ಮರುತಃ (೪೭), ವಸವಃ (೭), ರುದ್ರಾಃ (೧೦), ಆದಿತ್ಯಾಃ (೧೨) ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ (೧೦), ಅಶ್ವಿನೌ (೨), ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ (೨) ಋಭವಃ (೩), ಪಿತರಃ (೩) ಇತಿ ನವತಿ ದೇವತಾಃ ಶೇಷಶತಸ್ಥಾಃ।
ನವಕೋಟ್ಯೋ ಹಿ ದೇವಾನಾಂ ತೇಷಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಶತಸ್ಥ ತು ।
ಸೋಮಾಧಿಕಾರೋ ವೇದೋಕ್ತೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ದ್ವೇ ಶತಾಧಿಕೇ ॥
ಪ್ರಧಾನವಾಯುರ್ವಸವೋ ರುದ್ರಾದಿತ್ಯಾ ಮರುದ್ಗಣಃ ।
ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ಋಭುರ್ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಶ್ವಿನೌ ತಥಾ ॥
ವಿಶ್ವೇದೇವಾಶ್ಚ ಪಿತರಃ ಶತಸ್ಥಾ ದೇವತಾ ಮತಾಃ ॥

ಪಶವಃ ಪಕ್ಷಿಣಃ ಕ್ಷುದ್ರಜಂತವಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತ।
ವೃಕ್ಷಾ ಗುಲ್ಮಲತಾಶ್ಚೈವ ಓಷಧ್ಯಶ್ಚ ಹ್ಯನೇಕಶಃ ॥ ೭ ॥
ತೃಣಜೀವಾಶ್ಚ ತೇ ಸರ್ವೇ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ।

॥ ಇತಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ತಾರತಮ್ಯಮ್ ॥

*****

೯೩. ನದೀತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್

ವಿಷ್ಣುಪಾದಾಬ್ಜಸಂಭೂತಾ ಗಂಗಾ ಸರ್ವಾಧಿಕಾ ಮತಾ।
ತತೋ ಗೋದಾವರೀ ನ್ಯೂನಾ ಕೃಷ್ಣವೇಣೀ ತತೋಽಧಮಾ ॥ ೧ ॥

ಸ್ವಾಮಿಚಂದ್ರಾಪುಷ್ಕರಿಣ್ಯೌ ಮಾನಸಂ ಚ ಸರೋವರಮ್।
ಕೃಷ್ಣವೇಣ್ಯಾಃ ಸಮಾಸ್ತಾಭ್ಯಃ ಕಾವೇರೀ ಚ ಸರಸ್ವತೀ ॥ ೨ ॥

ಹೀನೇಽನ್ಯೋಽನ್ಯಸಮೇ ತಾಭ್ಯಾಮೂನಾ ಚ ಸರಯೂ ತಥಾ।
ತುಂಗಭದ್ರಾ ಸಮಾ ತಸ್ಯಾಃ ಕಾಲಿಂದ್ಯೂನಾ ತತೋಽಧಮಾ ॥ ೩ ॥

ನರ್ಮದಾ ಸಿಂಧುಸರಿತೌ ತತ್ಸಮಾ ಭವನಾಶಿನೀ।
ತತಃ ಕುಮುದ್ವತೀ ನೀಚಾ ತತೋ ನೀಚಾ ಮಲಾಪಹಾ ॥ ೪ ॥

ತಾಮ್ರಪರ್ಣೀ ಭೀಮರಥೀ ವಂಜುಲಾ ಚ ಪಿನಾಕಿನೀ।
ಪೃಥಕ್ ಸಾಗರಗಾಮಿನ್ಯೋ ನದ್ಯೋ ಭೀಮರಥೀಸಮಾಃ ॥ ೫ ॥

ತತೋಽನ್ಯಾ ಸರಿತೋ ನೀಚಾಸ್ತಟಾಕಾಶ್ಚ ತತೋಽಧಮಾಃ।
ತತೋ ನೀಚಾಃ ಪುಷ್ಕರಿಣ್ಯೋ ದೇವಖಾತಾಶ್ಚ ತತ್ಸಮಾಃ ॥ ೬ ॥

ತತೋ ವಾಪ್ಯೋಽಧಮಾಸ್ತಾಭ್ಯಃ ಕೂಪಾಃ ಸರ್ವಾಧಮಾ ಮತಾಃ।
ಸ್ತೋತ್ರಮಾರ್ಘ್ಯಂ ಪ್ರದಾತವ್ಯಮವರಾಸು ನ ಚಾನ್ಯಥಾ ॥ ೭ ॥

ರಾಘವೇಂದ್ರೇಣ ಯತಿನಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾಖ್ಯಪುರಾಣಗಃ।
ಇತ್ಯುದ್ಧೃತಃ ಸಾರಭಾಗೋ ನದೀನೀಚೋಚ್ಚಸೂಚಕಃ ॥ ೮ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀಚರಣಕೃತಂ ನದೀತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮ್ ॥

*****

೯೪. ತಾರತಮ್ಯಮಂಗಲಾಷ್ಟಕಮ್ (ಶ್ರೀರಾಮಾಚಾರ್ಯಕೃತ)

ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಭಾರತೀಪತಿಪದಸ್ವಾರಾಧನಾಸಾದಿತ-
ಸ್ವಾನಂದಾರ್ಥಿತಮಾಸ್ಪೃಶೌಷಧಿಲತಾ ಗುಲ್ಮಾ ದ್ರುಮಾಃ ಪಕ್ಷಿಣಃ।

ಪಾಥೋಽಂತಃಪರಿಚಾರಿಣೋ ಮೃಗಪಶುಶ್ವಾಶ್ವಾ ಗಜಾಶ್ಚಾಂತ್ಯಜಾಃ
ಶೂದ್ರಾ ವೈಶ್ಯಜನಾ ಯುಗೋತ್ತರಗುಣಾಃ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೧ ॥

ಕ್ಷತ್ರೋ ಮರ್ತ್ಯವರಾತ್ಮದಿವ್ಯವನಿತಾಸ್ತಾಸಾಂ ಸುನಾಥಾಶ್ಚ ತೇ
ಚಾತುರ್ವಿಧ್ಯಯುಜೋ ಗೃಹೇ ಗುಣಗಣಾಪೂರ್ಣೇ ವನೇಚಾರಿಣಃ ।
ಪಾರಿವ್ರಾಜ್ಯಯುಜೋಽಖಿಲಕ್ಷಿತಿಪತಿಸ್ವರ್ಣಾಂಗನಾಸ್ತದ್ರತಾಃ
ಪುಂಗಂಧರ್ವಕಲತ್ರತದ್ರತಿಯುತಾಃ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೨ ॥

ಗಂಧರ್ವಾ ದಿತಿಜಾತಗೇಯವನಿತಾಸ್ತದ್ಭೋಗಭಾಗ್ಯೋಽನ್ವತಾಃ
ಸ್ವೈರಸ್ವರ್ಚ್ಛಕಲತ್ರತದ್ರತಿಯುತಾಃ ಋಷ್ಯಂಗನಾಃ ಕೂಪಕಾಃ ।
ವಾಪ್ಯೋಽಥೋ ಋಷಯಸ್ತಟಾಕಸರಿತೋ ದೇವಪ್ರಖಾತೋಲ್ಲಸ-
ನ್ಮಾನ್ಯಾಜಾನಜದೇವತಾರಮಣದಾಃ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೩ ॥

ಸ್ವಾಮ್ಯಾದ್ಯನ್ಯಸುಪುಷ್ಕರಾಕರಗಣಾಃ ಗೋಪ್ಯಃ ಪಿನಾಕ್ಯಾದಿಜಾಃ
ಪೂಜ್ಯಾಜಾನಜದೇವತಾಃ ಸುಕುಮುದಾಧಾರಾ ನೃಸಿಂಹೋದ್ಭವಾಃ ।
ಸಿಂಧುರ್ಮಾನ್ಯನದೀವರಾ ಸುಸರಯೂ ಮಾನ್ಯಾ ಕವೇರಾತ್ಮಜಾ
ಕಾಲಿಂದೀ ತ್ರಿಸುಪುಷ್ಕರಾಕರಕೃಣಾಃ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೪ ॥

ನಂದಾನೀ ವರದೇವಕೀ ಹರಿಪಿತಾ ಕರ್ಮಾತ್ಮಕಃ ಪುಷ್ಕರಃ
ಹಾರಾದಿಃ ಶನಿಸೌಮ್ಯದಿವ್ಯವನಿತಾಃ ನಾಸತ್ಯಭಾರ್ಯೋಷಸಃ ।
ಗೋದಾ ಚಂದ್ರಸುತೋಽಗ್ನಿದಿವ್ಯವನಿತಾ ಕೂರ್ಮಾದಯಃ ಶ್ರೀಹರೇಃ
ಪಾದೋತ್ಥಾ ಕೃತಿಜಾಃ ಸುರಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೫ ॥

ಉಕ್ತಾನ್ಯೇ ನವಕೋಟಿದೇವನಿಚಯಾಃ ಕರ್ಮೋತ್ಥದೇವಾ ಮರು-
ದ್ಯುಕ್ತಾ ದಶಕಾಷ್ಠದೇವಶತಗಾಃ ಸರ್ವತ್ರಸೇನಾದಿಕಾಃ ।
ಮಿತ್ರಾದ್ಯಾಶ್ಚತುರೋ ನವಾಖಿಲಸುಹೃನ್ಮುಖ್ಯಾಃ ಪ್ರಮೋದಾಕರ-
ಶ್ಚೈಕರ್ಷಿಸ್ತ್ರಿಭೃಗುಪ್ರಸೂತ್ಯನಲಕಾಃ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೬ ॥

ಶ್ರೀಮನ್ನಾರದ ಅಪ್ಪತಿರ್ಹಿ ವರುಣಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವಾನೀ ರವಿಃ
ಸೋಮೋ ಧರ್ಮ ಇಮೇ ಚತುಃಸುರವರಾಃ ಪ್ರಾದ್ಯೋಽವಹಂತಾಭಿಧಃ ।
ಶಚ್ಯಾದ್ಯಾ ಷಡಹಂಕೃದಿಂದ್ರಮದನೌ ದ್ವೌ ವಾರುಣೀ ಪಾರ್ವತೀ
ಸೌಪರ್ಣೀ ತ್ರಿತಯಂ ಮಮ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೭ ॥

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾಂಗಸಮುತ್ಸುಕಂ ಸುಮಹಿಷೀಷಟ್ಕಂ ಮೃಡಾದಿತ್ರಿಕಂ
ವಾಣೀ ಶ್ರೀಭರತಸ್ಯ ಭವ್ಯಮಹಿಷೀ ಬ್ರಹ್ಮಾನಿಲೌ ಶ್ರೀರ್ಹರಿಃ ।

ಏವಂ ಸ್ತಂಬಪುರಸ್ಸರಾತ್ ಹರಿಪರಾತ್ ಸತ್ತಾರತಮ್ಯಾತ್ ಕ್ರಮಾತ್
ಪ್ರೀತಃ ಶ್ರೀಭರತಾರ್ಚಿತಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೮ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಕೂಪತಟಾಕೋಪಪದರಾಜಾಚಾರ್ಯಕೃತ್ಯನುಸಾರೇಣ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ
ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಚಾರ್ಯವರ್ಯಕೃತ ತಾರತಮ್ಯಮಂಗಲಾಷ್ಟಕಮ್ ॥

*****

೯೫. ತಾರತಮ್ಯಮಂಗಲಾಷ್ಟಕಮ್ - ೨

ಶ್ರೀಮಾನ್ ವಿಷ್ಣುರನಂತಸದ್ಗುಣಗಣೈಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಸ್ವತಂತ್ರಃ ಸದಾ
ಶ್ರೀದೇವೀ ಹ್ಯಧಮಾ ತತೋಽಮಿತಗುಣೈರ್ಬ್ರಹ್ಮಾ ಮರುಚ್ಚೇತ್ಯುಭೌ ।
ತಸ್ಯಾಃ ಕೋಟಿಗುಣಾಧಮೌ ಶತಗುಣೈರ್ಭಾರ್ಯೇ ತಯೋಶ್ಚಾಧಮೇ
ಶ್ರೀಶೇಷಾಸ್ತ್ವ ಇಮೇ ಸುರಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೧ ॥

ತಾಭ್ಯಾಂ ವೀಶಫಣೀಶಭೂತಗಣಪಾ ಹೀನಾಃ ಶತಾಂಶಾತ್ ತತೋ
ವಿಷ್ಣೋಃ ಷಟ್‌ಸ್ತ್ರಿಯ ಊನತಾಮುಪಗತಾಃ ಪಂಚಾಶತಸ್ತತ್ಸ್ತ್ರಿಯಃ ।
ತಾಭ್ಯಃ ಶತಗುಣಾಧಮಾಃ ಸ್ವಪತಿತೋ ಹೀನಾ ದಶಾಂಶಾಚ್ಚ ತಾಃ
ಶ್ರೀಶೇಷಾಸ್ತ್ವ ಇಮೇ ಸುರಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೨ ॥

ತಾಭ್ಯಃ ಶಕ್ರಮನೋಭವೌ ದಶಗುಣೈರ್ಹೀನಾವಹಂಕಾರಿಕ-
ಪ್ರಾಣಸ್ತದ್ದಶತೋಽವಮೋ ರತಿಮನೂ ದಕ್ಷಾನಿರುದ್ಧೌ ಗುರುಃ ।
ಇಂದ್ರಾಣೀ ಚ ತತೋಽಧಮಾ ದಶಗುಣೈಃ ಸರ್ವೇ ಮಿಥಸ್ತೇ ಸಮಾಃ
ಶ್ರೀಶೇಷಾಸ್ತ್ವ ಇಮೇ ಸುರಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೩ ॥

ಪಂಚೋನಃ ಪ್ರವಹಸ್ತತೋ ರವಿವಿಧೂ ಧರ್ಮಸ್ತಥಾ ಮಾನವೀ
ದ್ವಿನ್ಯೂನಾ ವರುಣಸ್ತತೋಽರ್ಧಸಹಿತಾತ್ ಪಾದಾದಧೋ ನಾರದಃ ।
ಸ್ವಲ್ಪೋನೋಽಥ ಭೃಗುಃ ಪ್ರಸೂತಿರನಲಃ ಪಾದಾದಧೋ ವಾರಿಪಾ-
ಚ್ಛ್ರೀಶೇಷಾಸ್ತ್ವ ಇಮೇ ಸುರಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೪ ॥

ತಾಭ್ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಸುತಾಸ್ತು ಕೌಶಿಕಮುನಿರ್ವೈವಸ್ವತಾಖ್ಯೋ ಮನುಃ
ಸ್ವಲ್ಪೋನಾಶ್ಚ ತತೋ ಗುರುಪ್ರವಹಯೋರ್ಭಾರ್ಯೇ ಚ ರಕ್ಷೋಧಿಪಃ ।
ಮಿತ್ರಃ ಕಿಂಚಿದಧೋಽಗ್ನಿತೋ ದ್ವಿಗುಣತೋ ಹೀನಾ ಮಿಥಸ್ತೇ ಸಮಾಃ
ಶ್ರೀಶೇಷಾಸ್ತ್ವ ಇಮೇ ಸುರಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೫ ॥

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಗಣಾಧಿಪೌ ಧನಪತಿರ್ನಾಸತ್ಯದಸ್ರೌ ತಥಾ
ಸ್ವಲ್ಪೋನಾಃ ಕಥಿತಾ ವಸಿಷ್ಠವಿಬುಧಾಸ್ತೇಭ್ಯಃ ಶತಾಂತರ್ಗತಾಃ ।
ಏಭ್ಯಃ ಕಿಂಚಿದಧೋ ವಸಿಷ್ಠಮನವಶ್ಚೋತಥ್ಯಪೂರ್ವಾ ದ್ವಿಜಾಃ
ಶ್ರೀಶೇಷಾಸ್ತ ಇಮೇ ಸುರಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೬ ॥

ಯೇ ಚಾನ್ಯೇ ಸನಕಾದಯೋ ಗಯಮುಖಾ ರಾಜಾನ ಏತತ್ಸಮಾಃ
ಗಂಧರ್ವಾ ನರಾ ಬಲಿಪ್ರಭೃತಯೋ ದೇವಾ ಜಯಂತಾದಯಃ ।
ಧೂಮಾದ್ಯಾದ್ಯಭಿಮಾನಿದೈವತಗಣಾ ಯೇಽನ್ಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಗಣಾಃ
ಶ್ರೀಶೇಷಾಸ್ತ ಇಮೇ ಸುರಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೭ ॥

ಏತೇಭ್ಯೋಽಬ್ಧಿರವೀಂದುಧರ್ಮದಯಿತಾಃ ಪರ್ಜನ್ಯಕರ್ಮೌ ವಿರಾ-
ಡೀಷನ್ನ್ಯೂನಗುಣಾಸ್ತಥಾ ದ್ವಿಗುಣತೋ ಮಿತ್ರಾದಿತಶ್ಚಾಧಮಾಃ ।
ಏಭ್ಯೋ ಜ್ಞಾತಪದಾಶ್ಚ ಕಿಂಚಿದಧಮಾ ಯೇ ತತ್ರ ಶಿಷ್ಟಾಃ ಸುರಾಃ
ಶ್ರೀಶೇಷಾಸ್ತ ಇಮೇ ಸುರಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೮ ॥

ಏತೇಭ್ಯೋ ಜಲಪಾಂಗನಾ ಸಮುದಿತಾ ನ್ಯೂನೇತಿ ಕಿಂಚಿಚ್ಚ ಸಾ
ಗಂಗಾಯಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾ ತ ಉದಪಃ ಸೋಮಾತ್ಮಜಶ್ಚಾಧಮಃ ।
ತಸ್ಮಾತ್ ಕಿಂಚಿದುಷಾಸ್ತ್ವಧೋ ದಶಗುಣೈಃ ಸ್ವಾಹಾಽತ ಊನಾ ತಥಾ
ಶ್ರೀಶೇಷಾಸ್ತ ಇಮೇ ಸುರಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೯ ॥

॥ ಇತಿ ತಾರತಮ್ಯಮಂಗಲಾಷ್ಟಕಮ್ ॥

★★★★★

೯೬. ಶ್ರೀತಾರತಮ್ಯಸ್ತುತಿಮಂಗಲಾಷ್ಟಕಮ್ (ಶ್ರೀಕಟ್ಟಮುದ್ದುರಮಣಕೃತ)

ಶ್ರೀವಿಷ್ಣೋರವಮಾ ರಮಾಽಖಿಲಗುಣೈರ್ಬ್ರಹ್ಮಾನಿಲೌ ಕೋಟಿಶ-
ಸ್ತನ್ನ್ಯೂನೇ ಚ ತದಂಗನೇ ಶತಗುಣನ್ಯೂನೇ ತಯೋಶ್ಚಾಧಮಾಃ ।
ಶೇಷಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಶತೇನ ಪಂಚಗುಣತೋ ನೀಚಾಃ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಷಟ್ ತತೋ
ಗೌರ್ಯಾದ್ಯಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೧ ॥

ಸೌಪರ್ಣ್ಯಾದಿದಶಾಧಮೋ ಸುರಪತಿಃ ಕಾಮಶ್ಚ ತಾಭ್ಯಾಂ ದಶ
ನ್ಯೂನಃ ಪ್ರಾಣ ಉತಾನಿರುದ್ಧಮುಖರಾಃ ಷಟ್ ಪ್ರಾಗ್ದಶ ನ್ಯೂನಕಾಃ ।
ಷಣ್ಣಾಂ ಪಂಚಗುಣಾಧಮಃ ಪ್ರವಹಿಕಸ್ತಸ್ಯಾಧಮಾ ಮಾನವೀ-
ಚಂದ್ರಾರ್ಕಾ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೨ ॥

ತೇಷಾಂ ಪಾದಪದಾರ್ಧತಶ್ಚ ವರುಣೋ ಹೀನಸ್ತತೋ ನಾರದೋ
ಹೀನಃ ಪಾದಗುಣಸ್ತತೋ ಭೃಗುಮುನಿರ್ದಕ್ಷಾಂಗನಾಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಯಃ।
ನೀಚಾಃ ಸ್ವಲ್ಪಗುಣಾದುತೈತದವಮೌ ವೈವಸ್ವತೋ ಗಾಧಿಜಃ
ಸಪ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಜತಾಪಸಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೩ ॥

ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾನ್ನವಕಾದಪೀಷದವಮಾ ಗುರ್ವಂಗನಾ ಪ್ರಾವಹೀ
ಮಿತ್ರೋ ನಿರ್ಋತಿರಪ್ಯಥೋರ್ವರಿತಪಂಚಾಶೀತಿ ದೇವಾಶ್ಚ ಯೇ।
ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಗಣೇಶವಿತ್ತಪತಯಸ್ತತ್ತುಲ್ಯದೇವಾಶ್ಚ ಯೇ
ಮಿತ್ರಾತ್ ಕಿಂಚಿದಣುತ್ವಗಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೪ ॥

ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ ಉಮಾಪತಿಪ್ರಭೃತಯೋ ರುದ್ರಾಶ್ಚ ವಾಚಸ್ಪತಿ-
ರ್ಧರ್ಮಶ್ಚಂದ್ರಹುತಾಶನಾವಿತಿ ಪಿತೃಷ್ವಗ್ರ್ಯಾ ಸ್ತ್ರಿಯಶ್ಚಾಶ್ವಿನೌ।
ಆದಿತ್ಯಾ ವಸವೋ ಮರುದೃಭುಗಣೋ ವಿಶ್ವೇ ಸುರಾ ರೋದಸೀ
ಏತಾ ವೈ ಶತದೇವತಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೫ ॥

ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಗುರೂ ಪುರೈವ ಕಥಿತೌ ರುದ್ರೇಷು ಗೌರೀಪತಿಃ
ಪ್ರಾಣಶ್ಚ ಪ್ರವಹೋ ಮರುತ್ಸು ಪಿತೃಪಾ ಧರ್ಮೇಂದುವಹ್ನಿತ್ರಯಮ್।
ಷಟ್ ಸೂರ್ಯೇಷು ಚ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಸಹಿತಾಃ ವಹ್ನಿರ್ವಸುಷ್ವೇಕಲಃ
ಪ್ರಾಗುಕ್ತಾಶ್ಚ ಚತುರ್ದಶ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೬ ॥

ವಹ್ನೇ ರೋದಿಜ ಉಕ್ತಶೇಷಮನವಶ್ಚೋಚಥ್ಯಮುಖ್ಯರ್ಷಯಃ
ಪೃಥ್ವಾದ್ಯಾ ಅಪಿ ಕರ್ಮಜಾ ಅಪಿ ಬಲಿರ್ಹ್ಯಷ್ಟೌ ಚ ಗಂಧರ್ವಪಾಃ।
ಪಿತ್ರ್ಯಗ್ರ್ಯಾ ಅಪಿ ಸಪ್ತಶೇಷಶತಕಾದಲ್ಪಾಧಮಾಃ ಪಾವಕಾ-
ದ್ಗಂಗಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಷಡಲ್ಪತಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೭ ॥

ಪರ್ಜನ್ಯಾದಣವಶ್ಚ ಕೇಚಿದಮರಾಃ ತೇಭ್ಯೋಽಗ್ನಿಜಾಯಾಧಮಾ
ತಸ್ಯಾ ಅಪ್ಯವರೋ ಬುಧಸ್ತತ ಉಷಾ ನೀಚೋಷಸಃ ಸೂರ್ಯಜಃ।
ಪ್ರಹ್ಲಾದೋಽಪ್ಯಥ ಪುಷ್ಕರೋಽಪಿ ಚರಮಶ್ಚಾಜಾನಪಿತ್ರಾಹ್ವಯಾಃ
ಗಂಧರ್ವಾ ದ್ವಿವಿಧಾ ನೃಪಾ ನೃಷು ವರಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್॥

ಮರ್ತ್ಯಾಶ್ಚಾಪಿ ಸುತಾರತಮ್ಯಸಹಿತಾ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಚಾರಗಾಃ
ತನ್ನೀಚಾ ಅಥ ವರ್ಣಬಾಹ್ಯಸುಜನಾಸ್ತೇಭ್ಯೋಽಧಮಾಃ ಪಂಚಮಾಃ।
ತನ್ನೀಚಾಃ ಪಶವೋಽಥ ಪಕ್ಷಿಣ ಅಧೋ ನೀಚಾಶ್ಚ ಕೀಟಾದಯಃ
ತನ್ನೀಚಾ ಗಿರಿವೃಕ್ಷಗುಲ್ಮಲತಿಕಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ಮೇ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೯ ॥

ಸಂಸಾರಭ್ರಮಧ್ಯತಸ್ತೃಣಗಣಾ ನೀಚಾಃ ಅಮೀ ಚ ಕ್ರಮಾತ್
ಸ್ವರ್ಭೂರ್ರೌರವಸಾಧನಪ್ರಚುರಕಾ ನೀಚಾಸ್ತಮೋಚೇತನಾಃ ।
ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಜನಾಸ್ತತೋಽಪಿ ಚರಮಾ ದುಸ್ತತ್ವಮಾನಾಸ್ತತೋ
ಕಿರ್ಮೀರಾದ್ಯತ ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿರಧಮಸ್ತಸ್ಮಾದಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಕಲಿಃ ॥ ೧೦ ॥

ಇತ್ಥಂ ಶ್ರೀವಿಧಿಪೂರ್ವಕಾಖಿಲಜಗಚ್ಛ್ರೀತಾರತಮ್ಯಸ್ತುತಿಂ
ಶ್ರೀಮದ್ವೇಂಕಟಪತ್ಯುದಾರವಿದುಷಾಂ ಶಿಷ್ಯೋಽವದದ್ಭಕ್ತಿತಃ ।
ತಚ್ಛಾಲೋಽಪಿ ಚ ಕಟ್ಟಿಮುದ್ದುರಮಣೋ ಮಧ್ವೇಶಸಂತುಷ್ಟಯೇ
ಯೇ ಶೃಣ್ವಂತಿ ಪಠಂತಿ ದಾಸ್ಯತಿ ಸುಖಂ ತೇಷಾಂ ಜಗತ್ಸ್ವಾಮೀ ಹರಿಃ ॥ ೧೧ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಕಟ್ಟಿಮುದ್ದುರಮಣಕೃತ ಶ್ರೀತಾರತಮ್ಯಸ್ತುತಿಮಂಗಲಾಷ್ಟಕಮ್ ॥

*****

೯೭. ತಾರತಮ್ಯಮಂಗಲಾಶಂಸನಮ್

ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಯಸ್ಯ ಪರಿಗ್ರಹಃ ಕಮಲಭೂಃ ಸೂನುರ್ಗರುತ್ಮಾನ್ ರಥಃ
ಪೌತ್ರಶ್ಚಂದ್ರವಿಭೂಷಣಃ ಸುರಗುರುಃ ಶೇಷಶ್ಚ ಶಯ್ಯಾ ಪುನಃ ।
ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಂ ವರಮಂದಿರಂ ಸುರಗಣಾ ಯಸ್ಯ ಪ್ರಭೋಃ ಸೇವಕಾಃ
ಸ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಕುಟುಂಬಪಾಲನಪರಃ ಕುರ್ಯಾದ್ಧರಿರ್ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೧ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಾಯುಗಿರೀಶಶೇಷಗರುಡಾ ದೇವೇಂದ್ರಕಾಮೌ ಗುರು-
ಶ್ಚಂದ್ರಾರ್ಕೌ ವರುಣಾನಲೌ ಮನುಯಮೌ ವಿತ್ತೇಶವಿಘ್ನೇಶ್ವರೌ ।
ನಾಸತ್ಯೌ ನಿರ್ಋತಿರ್ಮರುದ್ಗಣಯುತಾಃ ಪರ್ಜನ್ಯಮಿತ್ರಾದಯಃ
ಸಸ್ತ್ರೀಕಾಃ ಸುರಪುಂಗವಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕುರ್ವಂತು ನೋ ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೨ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀರಾಜರಾಜೇಶ್ವರತೀರ್ಥಕೃತ ಮಂಗಲಾಷ್ಟಕೇ ತಾರತಮ್ಯಮಂಗಲಾಶಂಸನಮ್ ॥

*****

॥ ಇತಿ ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಿಕಾ ॥

॥ ಇತಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಿಕಾ - ೯ ॥

॥ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ॥

ಸಮರ್ಪಿತಂ ಮಯಾ ಭವೇತ್ ಸುಮಧ್ವನುತ್ತವಾಣಿನಾ ।
ರಮಾರಮೇಶಪಾದಯೋಃ ಪ್ರಭಂಜನಾಭಿಧಾಯುಜಾ ॥

******

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೧

ತಾರತಮ್ಯಸದ್ರತ್ನಮಾಲಾದೀಪಿಕಾ

ವ್ಯಾಸತೀರ್ಥಮನೋಮಂಚೇ ಮಧ್ವಮಾನಸತಲ್ಪಕೇ ।
ಶಯಾನೌ ನೌಮಿ ಮತ್ಯರ್ಥಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣೌ ಪ್ರಭೂ ॥

ತಾರತಮ್ಯಸ್ತವವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ ಪಾಠಾರ್ಥಂ ಶ್ಲೋಕರೂಪತಃ ।
ಕೃತ್ವಾ ತಾಂ ವ್ಯಾಕರಿಷ್ಯೇಽಹಂ ವಿಟ್ಠಲೋ ಮಾನಪೂರ್ವಕಮ್ ॥ (ಆದಿ)

****

ತಾರತಮ್ಯಾದಿಸದ್ರತ್ನಮಾಲಾ ಮುಕ್ತಿಸುಖಪ್ರದಾ ।
ಪಾಠಾತ್ ಶ್ರುತೇಶ್ಚ ವಿದ್ವದ್ಭಿರ್ಧಾರ್ಯೇಯಂ ಹೃದಿ ಸರ್ವದಾ ॥ (ಅಂತ್ಯ)

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ವಿದ್ವನ್ಮಣಿಮುಕುಟಮಣಿದಿಗಂತವಿಶ್ರಾಂತಮಹಾಕೀರ್ತಿಕಿರಣರಾಜಿರಾಜಮಾನ-ವ್ಯಾಸರಾಜಪ್ರಶಿಷ್ಯವಿಟ್ಠಲಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಾವತಾರತಮ್ಯರತ್ನಮಾಲಾದೀಪಿಕಾ ॥

*****

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೨

ತಾರತಮ್ಯನವಶ್ಲೋಕೀಮುಕ್ತಾಮಾಲಾ ದೀಪಿಕಾ

ವೇದವ್ಯಾಸಪದಾಂಭೋಜೇ ಭ್ರಮರಾಯಿತಮಾನಸಾನ್ ।
ಶ್ರೀನಿವಾಸಗುರೂನ್ ನತ್ವಾ ಯಾದವಾಚಾರ್ಯಶಿಕ್ಷಿತಾನ್ ॥

ತಚ್ಛಿಷ್ಯಾಣಾಂ ಕನಿಷ್ಠೇನ ವೇಂಕಟೇಶೇನ ತುಷ್ಟಯೇ ।
ಗುರೋರತ್ಯಲ್ಪಮತಿನಾ ಕ್ರಿಯತೇ ಭಾವದೀಪಿಕಾ ॥

ರಮಾವಿರಿಂಚಿಸರಸ್ವತೀಫಣಿಪತಿಪ್ರಮುಖಪ್ರವೀಣಗೀರ್ವಾಣಮಣಿಭಿರಭಿವಂದ್ಯ-ಸದಮಂದಸಾಂದ್ರಾನಂದಾದಿಗುಣವೃಂದಸ್ಯಂದೀಂದಿರಾವದನೇಂದೀವರಾನಂದ-ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಾಯಿತಭಗವತ್ಪಾದಾರವಿಂದಮಕರಂದಾಸ್ವಾದನಪರಮರಾಜಹಂಸೇನ ಗರುಡಾದ್ಯಮರಭ್ರಮರನಿಕರನಿರಂತರಪರಮಾದರಾಸ್ವಾದಿತರಮ್ಯಚರಣಾರವಿಂದ-ಸೌಂದರ್ಯಸೌರಭೇಣ ಭಗವತಾ ಮಧ್ವದೇವೇನ ಸ್ವಪ್ರಣೀತಗ್ರಂಥೇಷು ವಿಷ್ಣ್ವಾದಿ ದೇವತಾಕ್ರಮಃ ಕಥಿತಃ । ತತ್ಸಂಗ್ರಹರೂಪಾ ತಾರತಮ್ಯನವಶ್ಲೋಕೀಮುಕ್ತಾಮಾಲಾ ಗುರುಪ್ರಣೀತಾ । (ಆದಿ)

*****

ತಾರತಮ್ಯನವಶ್ಲೋಕೀತಿ ಸಮಾಹಾರದ್ವಿಗುಃ ನವಶ್ಲೋಕ್ಯಮೇವ ಮುಕ್ತಾಮಾಲಾ ಬುಧೈರ್ಹೃದಿ ಧ್ರಿಯತಾಮಿತಿ ಸಂಬಂಧಃ ।

ಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯವರ್ಯಾಣಾಂ ವೇಂಕಟೇಶೇನ ಸೂನುನಾ ।
ಭೂಯಾತ್ ಕೃತೋ ಭಾವದೀಪಃ ಪ್ರೀತ್ಯೈ ಮಧ್ವಪತೇರ್ಹರೇಃ ॥
ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿನೋ ದೇವಾ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಪುರಃಸರಾಃ ।
ಯತ್ಪರೀವಾರತಾಮಾಪ್ತಾಸ್ತಂ ವಂದೇ ಕಮಲಾಪತಿಮ್ ॥
ಗೃಹೀತುರಿವ ದೀಪಸ್ಯ ಸ್ಖಲನಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪದೇಪದೇ ।
ತಥಾಽಪಿ ಮಮ ತತ್ ಸಂತಃ ಶೋಧಯಂತು ಕೃಪಾಯುತಾಃ ॥ (ಅಂತ್ಯ)

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಯದುಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯಪೂಜ್ಯಪಾದಾರಾಧಕಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯ ಗುರುಶೇಖರಕೃತಾಯಾಃ ತಾರತಮ್ಯನವಶ್ಲೋಕೀಮುಕ್ತಾವಲಾಯಾಃ ದೀಪಿಕಾ ತಚ್ಛಿಷ್ಯಾಣಾಂ ಕನಿಷ್ಠೇನ ವೇಂಕಟೇಶೇನ ವಿರಚಿತಾ ॥

*****

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೩

ತಾರತಮ್ಯಪಂಚಶ್ಲೋಕೀವಿವೃತಿಃ

ಶ್ರೀಶೇಷಶಯನಂ ನೌಮಿ ನಿಃಶೇಷಗುಣಬೃಂಹಿತಮ್ ।
ಅಶೇಷದೋಷರಹಿತಂ ವಿಶೇಷಜ್ಞಂ ವಿಮುಕ್ತಿದಮ್ ॥
ಗುರುಃ ಶ್ರೀತಿರುಮಲಾಚಾರ್ಯಸೂರ್ಯೋ ಮೇ ಶರ್ಮ ಯಚ್ಛತು ।
ಸ್ವಾಂತಧ್ವಾಂತಧ್ವಂಸಕರ್ತಾ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗಪ್ರದರ್ಶಕಃ ॥ (ಆದಿ)

ಇಹ ಖಲು ಸಜ್ಜನದಯಾಪರಹರಿಣಾ ದುರ್ವಾದಿಕುಯುಕ್ತಿಘನಾಚ್ಛನ್ನಂ ಶ್ರೀಮದ್ವೈಷ್ಣವಸಿದ್ಧಾಂತಭಾಸ್ಕರಂ ನಿಜಜನಾನ್ ಸಮ್ಯಕ್ ಗ್ರಾಹಯಿತುಂ ತದಾಚ್ಛಾದನಾಪನಯನೇ ಆಜ್ಞಪ್ತಃ ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಃ, ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಮುನಿತ್ವೇನ ಭುವ್ಯವತೀರ್ಯ ತದಾಜ್ಞಪ್ತಮಖಿಲಂ ಸಂಪಾದಿತವಾನ್ । ತತ್ರ ಮೋಕ್ಷೋ-ಪಯೋಗಿಜ್ಞಾನವಿಷಯಂ ತಾರತಮ್ಯಂ ಸ್ವಗ್ರಂಥೇ ಪ್ರಾಯೇಣ ಸ್ಥಾನೇ ಸ್ಥಾನೇ ನಿಬದ್ಧವಾನ್ । ಸರ್ವಂ ತದನುಸಂಧಾಯ ಕೇನಚಿತ್ ಸಿದ್ಧಾಂತಾಭಿಜ್ಞೇನ ಪಂಚಭಿಃ ಸ್ರಗ್ಧರಾವೃತ್ತಶ್ಲೋಕೈಃ ವಿಷ್ಣ್ವಾದಿದೇವತಾಕ್ರಮನಿಬಂಧಃ ಕೃತ ಇತಿ ಕೇಚಿತ್ । ಅನ್ಯೇ ತು ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯಾಣಾಂ ಜ್ಯೇಷ್ಠಭಗಿನ್ಯಾ ಕಲ್ಯಾಣೀದೇವೀನಾಮ್ನ್ಯಾ ತದುಪದೇಶಾನುಸಾರೇಣೇಯಂ ಪಂಚಶ್ಲೋಕೀ ಕೃತೇತ್ಯಾಹುಃ । ಸರ್ವಥಾಽಪೀಯಂ ಪಂಚಶ್ಲೋಕೀ ಮಧ್ವಶಾಸ್ತ್ರವೇದಿಭಿಃ ಪರಮಾದರೇಣ ಸ್ವೀಕೃತೇತಿ ಸಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ ।

*****

ಸುಪೂರ್ಣಸೌಖ್ಯಚಿದ್ಘನಂ ಹ್ಯಶೇಷದೋಷವರ್ಜಿತಮ್ ।
ವಿಶೇಷವಿದ್ವಿಮೋಕ್ಷದಂ ನಮಾಮಿ ವಿಟ್ಠಲಂ ಸಮಮ್ ॥

ಜಯತೀರ್ಥಗವೀಗುಂಫೇ ಪ್ರತ್ಯಹಂ ಯೋಽನ್ವಜಾಗರೀತ್ ।
ಸೇವೇ ಶ್ರೀತಿರುಮಲಾಚಾರ್ಯಂ ನಿರ್ಮಲಾಚಾರಭಾಸ್ಕರಮ್ ॥ (ಅಂತ್ಯ)

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ವೇದೇಶತೀರ್ಥಜಗದ್ಗುರುಶ್ರೀಪಾದೋಪಸದವಿದ್ವದ್ವರ್ಯಶ್ರೀಮದ್ಯದುಪತ್ಯಾ-
ಚಾರ್ಯಪೂಜ್ಯಪಾದವಿನೇಯಶ್ರೀತಿರುಮಲಾಚಾರ್ಯಸೂರಿಸೂನುನಾ
ಪ್ರಹ್ಲಾದಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯೇಣ ರಚಿತಾ ತಾರತಮ್ಯವಿವೃತಿಃ ॥

*****

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೪

ತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಾರ್ಯಹೃದಯಾಂಬುಜವಾಸಿನಮ್ ।
ಭೈಷ್ಮೀಸತ್ಯಾಸಮಾಶ್ಲಿಷ್ಟಂ ಕೃಷ್ಣಂ ವಂದೇ ಗುಣಾರ್ಣವಮ್ ॥
ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಾರ್ಯತೀರ್ಥಾಂಭೋಧಿಂ ವಿಮಥ್ಯ ಯಃ ।
ದದೌ ಜ್ಞಾನಾಮೃತಂ ಮಹ್ಯಂ ತಂ ತೀರ್ಥಾರ್ಯಗುರುಂ ಭಜೇ ॥ ಆದಿ

ಭಗವದುತ್ಕರ್ಷಪ್ರತಿಪತ್ತಯೇ ಭಗವತ್ತಾದ್ವೈರ್ವಿಕ್ಷಿಪ್ತತಯೋಕ್ತಂ ಗುಣತಾರತಮ್ಯಂ ಸಂಗ್ರಹೇಣ ವಿವಕ್ಷುರಸ್ಮದಾಚಾರ್ಯವರ್ಯಃ ವಸ್ತುನಿರ್ದೇಶರೂಪಮಂಗಲಮಾಚರತಿ । ಜಯತೀತಿ ।

*****

ಗ್ರಂಥಾಂತರೇ ಸ್ವಗುರುಸ್ವನಾಮಾನುಸಂಧಾನವತಾಂ ಮಹಾಫಲಸಿದ್ಧಯೇ ತದ್ವದನು ಸ್ಮೃತಿಂ ಹರಾವರ್ಪಯತಿ । ಶ್ರೀವಿಠಲಾರ್ಯೇತಿ ।

ಪ್ರಸೀದತಾಂ ಮೇ ಗುರುವರ್ಯ ಏವ
ಮಾಂ ಲಕ್ಷಮೀಕ್ಷ್ಯ ಸ್ವಕೃತಸ್ತವಸ್ಯ ।
ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕೃತಾವನುಜಜ್ಞೇಽಲ್ಪಬೋಧ -
ಮಷ್ಟಾದಶಾಬ್ದಂ ಪರಿಪೂರ್ಣಬೋಧಃ ॥

ಶ್ರೀವಿಠಲಾರ್ಯಪುತ್ರೇಣ ಶ್ರೀಮತ್ತೀರ್ಥಾರ್ಯಸೇವಿನಾ ।
ತಾರತಮ್ಯಸ್ತುತಿವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಕೃತಾ ತತ್ಕರುಣಾಬಲಾತ್ ॥ ಅಂತ್ಯ

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ವಿಠಲಾಚಾರ್ಯಸುತೇನ ಶ್ರೀತೀರ್ಥಾರ್ಯಚರಣಸೇವಿನಾ ಶ್ರೀನಿವಾಸೇನ
ವಿರಚಿತಾ ತಾರತಮ್ಯಮಣಿದೀಪಿಕಾ ॥

*****

ತಾರತಮ್ಯಸಂಗ್ರಹದೀಪಿಕಾವ್ಯಾಖ್ಯಾ

ಸೇವೇಽಹಂ ಪೂರ್ಣಬೋಧಂ ತಂ ಬಾದರಾಯಣಶಿಷ್ಯಕಮ್ ।
ಶ್ರೀಮದ್ವೈಷ್ಣವಸಿದ್ಧಾಂತಸ್ಥಾಪಕಂ ವಾಯುರೂಪಿಣಮ್ ॥ ೧ ॥

ಭಜೇಽಹಂ ಯಾದವಾಚಾರ್ಯಾನ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಭಿಧಾಂಸ್ತಥಾ ।
ತತ್ಪುತ್ರಾನ್ ವೇಂಕಟಾಚಾರ್ಯಾನ್ ತಾರತಮ್ಯಾಂತಗಾನ್ ಗುರೂನ್ ॥ ೨ ॥

ಭಜೇಽಹಂ ಕೇಶವಾಚಾರ್ಯಕಲ್ಪದ್ರುಮಮನುತ್ತಮಮ್ ।
ಶಿಷ್ಯಶಾಖಾನ್ವಿತಂ ಸರ್ವಮೋಕ್ಷಾದಿಫಲದಂ ಶುಭಮ್ ॥ ೩ ॥

ಸೇವೇಽಹಂ ನರಸಿಂಹಾಖ್ಯಚಿಂತಾಮಣಿಮನುತ್ತಮಮ್ ।
ಚಿಂತಿತಾರ್ಥಪ್ರದಂ ನೃಣಾಂ ಭಜತಾಂ ಸ್ಮೃತಿಮಾತ್ರತಃ ॥ ೪ ॥

ಶ್ರೀಮುಷ್ಣವಾಸುದೇವಾಖ್ಯಾನಾಚಾರ್ಯಾನ್ ವೈಷ್ಣವೋತ್ತಮಾನ್ ।
ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥೀಯತೀರ್ಥಸಮ್ಯಕ್ಪ್ರವರ್ತಕಾನ್ ॥ ೫ ॥

ಯೈರಹಂ ಶಿಕ್ಷಿತಸ್ತತ್ತ್ವಮಾರ್ಗೇ ಸಮ್ಯಙ್ನಿವೇಶಿತಃ ।
ತಾನ್ ವಂದೇ ತತ್ತ್ವಸಾರಜ್ಞಾನ್ ವ್ಯಾಸಾಚಾರ್ಯಾಗ್ರಜಾನ್ ಗುರೂನ್ ॥ ೬ ॥

ಭಜೇಽಹಂ ವೈಷ್ಣವಾಚಾರ್ಯಾನ್ ಪೃಥ್ವೀಮಂಡಲಸಂಸ್ಥಿತಾನ್ ।
ವಿಜ್ಞಾತತಾರತಮ್ಯಾಂಸ್ತಾನ್ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಮತಾನುಗಾನ್ ॥ ೭ ॥

ನತ್ವಾ ವಿಷ್ಣುಂ ಶ್ರಿಯಂ ವಾಯುಂ ಮದ್ವನಾಮ್ನಾಽಲ್ಪಬುದ್ಧಿನಾ ।
ಕ್ರಿಯತೇಽಲಂ ತಾರತಮ್ಯಸಾರಸಂಗ್ರಹದೀಪಿಕಾ ॥ ೮ ॥

ನ ಮಧ್ವಶಾಸ್ತ್ರವಿಜ್ಞಾನಂ ಪುರಾಣೋಪನಿಷತ್ಸು ಮೇ ।
ನ ವಿಜ್ಞಾನಂ ತಥಾಽಪೀದಂ ಕುರ್ವೇ ಶ್ರೀಗುರ್ವನುಗ್ರಹಾತ್ ॥ ೯ ॥

ನೋ ಹಸಂತು ನ ನಿಂದಂತು ತಾರತಮ್ಯಾಂತಗಾ ಬುಧಾಃ ।
ಅಬದ್ಧಂ ಮತ್ಕೃತಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಶೋಧಯಂತು ಪುನಃ ಪುನಃ ॥ ೧೦ ॥

ಅಗಾಧತಾರತಮ್ಯಂ ಕ್ವ ಕ್ವ ಚ ತತ್ರ ಮದಾಗ್ರಹಃ ।
ತಥಾಽಪಿ ಮಚ್ಛ್ರಮೋ ಭೂಯಾದ್ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರೀತಿಕಾರಕಃ ॥ ೧೧ ॥

ತಾರತಮ್ಯಂ ತತೋ ಜ್ಞೇಯಂ ಸರ್ವೋಚ್ಚತ್ವಂ ಹರೇಸ್ತಥಾ ।
ಏತದ್ವಿನಾ ನ ಕಸ್ಯಾಪಿ ವಿಮುಕ್ತಿಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕಥಂಚನ ॥ ೧೨ ॥

ತಾರತಮ್ಯಾಪರಿಜ್ಞಾನಾದನುತ್ಥಾನಂ ತಮೋ ವ್ರಜೇತ್ ।
ಇತ್ಯಾದಿಬಹುಮಾನಾನಾಂ ಸತ್ವಾದಾವಶ್ಯಕಂ ತ್ವಿದಮ್ ॥ ೧೩ ॥

ತಾರತಮ್ಯಪರಿಜ್ಞಾನಮತೋ ಲೋಕಕೃಪಾಲುಭಿಃ।
ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಾಚಾರ್ಯವರ್ಯೈಸ್ತತ್ರ ತತ್ರೋಪವರ್ಣಿತಮ್ ॥ ೧೪ ॥

ಸ್ವಗ್ರಂಥೇಽತ್ಯಂತದುರ್ಬೋಧೇ ದೇವೈಃ ಶೇಷಾದಿಕೈರಪಿ।
ಮಾನುಷೈಃ ಸ್ವಲ್ಪಮತಿಭಿಃ ಕಲಿಕಾಲಬಲಾದಿನಾ ॥ ೧೫ ॥

ಜ್ಞಾತುಂ ನ ಶಕ್ಯತೇಽಥಾಪಿ ಗುರೋರೇವ ಕೃಪಾಬಲಾತ್।
ಮಧ್ವನಾಮ್ನಾ ತಾರತಮ್ಯಸಾರಸಂಗ್ರಹ ಉತ್ತಮಃ ॥ ೧೬ ॥

ಕೃತಸ್ತ್ವಯಂ ಸ್ವಶಿಷ್ಯೇಣ ಗುರುರಾಜಾಭಿಧೇನ ಚ।
ವಿಜ್ಞಾಪಿತೇನ ತಸ್ಯಾಪಿ ತ್ವಲ್ಪಪ್ರಜ್ಞೈಃ ಸ್ವಶಿಷ್ಯಕೈಃ ॥ ೧೭ ॥

ಅರ್ಥೋ ಹಿ ಸಮ್ಯಗ್ವಿಜ್ಞಾತುಂ ನೈವೈಭಿಃ ಶಕ್ಯತೇ ತ್ವಿತಿ।
ಕ್ರಿಯತೇಽಲಂ ತಾರತಮ್ಯಸಾರಸಂಗ್ರಹದೀಪಿಕಾ ॥ ೧೮ ॥

ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವಗುಣೈಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಶ್ಚಿದಚಿಜ್ಜಗತಃ ಸತಃ। (ಆದಿ)

*****

ಕೃತೇಯಂ ಕರವೀರಸ್ಥಾನಂತಾಚಾರ್ಯಸುತೇನ ವೈ।
ಮಧ್ವನಾಮ್ನಾ ತಾರತಮ್ಯಸಾರಸಂಗ್ರಹದೀಪಿಕಾ ॥

ಸಂವತ್ಸರೇ ಭಾವನಾಮ್ನಿ ಮಾಸೇ ಕಾರ್ತಿಕಸಂಜ್ಞಕೇ।
ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ್ವಿತೀಯಾಯಾಂ ಸುಲಗ್ನೇ ಸುಮುಹೂರ್ತಕೇ ॥

ವಿಷ್ಣುವಾಯ್ವಾದಿದೇವಾನಾಂ ಗುರೂಣಾಂ ತು ಕೃಪಾಲವಾತ್।
ಸಮಾಪ್ತೇಯಂ ತಾರತಮ್ಯಸಾರಸಂಗ್ರಹದೀಪಿಕಾ ॥ (ಅಂತ್ಯ)

*****

ಪರಿಶಿಷ್ಟ – ೬

ತಾರತಮ್ಯರತ್ನದರ್ಪಣಮ್

ಜಯತಿ ಪರಾಶರಸೂನುಃ ಸತ್ಯವತೀಹೃದಯನಂದನೋ ವ್ಯಾಸಃ।
ಯಸ್ಯಾಸ್ಯಕಮಲಗಲಿತಂ ವಾಙ್ಮಯಮಮೃತಂ ಜಗತ್ ಪಿಬತಿ ॥

ಜಯತು ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥೇಂದುರ್ನೋ ಹೃದಂಬರೇ।
ಯದ್ವಚಶ್ಚಂದ್ರಿಕಾ ಸ್ವಾಂತಸಂತಾಪಂ ವಿನಿಕೃಂತತಿ ॥

ಕಲಾವೇಕಾದಶಾಬ್ದೋನೇ ಗತೇ ಪಂಚಸಹಸ್ರಕೇ।
ಸತ್ತುಷ್ಟ್ಯೈ ಶ್ರೀನಿವಾಸೇನ ರಚಿತಂ ರತ್ನದರ್ಪಣಮ್ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಗೋದಾವರೀತೀರನಿವಾಸಿನಾ ಪೀಠಿಕಾಪುರಸಂಸ್ಥಾನ ಪಂಡಿತೇನ ಶ್ರೀಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತೋನ್ನಾಹಿನೀ ಸಭಾ ಸಮ್ಮಾನಿತೇನ ಲೋಕಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯೇಣ ರಚಿತಂ ತಾರತಮ್ಯರತ್ನದರ್ಪಣಮ್ ॥

*****

ಶ್ರೀಮನ್ಮರ್ತ್ಯಮೃಗೇಂದ್ರಪಾದಜಲಜದ್ವಂದ್ವ ದ್ವಿರೇಫಾಯಿತೋ
ಹೃದ್ವೈತಾಗಮವಿನ್ಮಹಾಗಜಘಟಾಸಂಚಾರಪಂಚಾನನಃ।
ಶ್ರೀಗಂಗಾಧರರಾಮಭೂಪತಿದಯಾಮುಖ್ಯಾಸ್ಪದಂ ರಾಜತೇ
ಶ್ರೀವತ್ಸಾನ್ವಯಸಿಂಧುಶೀತಕಿರಣಃ ಶ್ರೀಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯಕಃ॥

ಶ್ರೀಗಂಗಾಧರರಾಮಭೂಪತಿಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜಪ್ರಭೋಃ
ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ಬೋಧನೇನ ಸಮಭೂತ್ ಸತ್ಪುತ್ರಲಾಭೋ ಯತಃ।
ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಸದಾಗಮಾರ್ಥವಿಶದೀಕಾರಕ್ಷಮೋ ರಾಜತೇ
ಶ್ರೀವತ್ಸಾನ್ವಯಜೋ ದಿಗಂತಸುಯಶಾಃ ಶ್ರೀಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯಕಃ॥

(ಇದಂ ತಚ್ಛಿಷ್ಯ ರಚಿತಂ ಶ್ಲೋಕದ್ವಯಮ್)

*****

ದ್ವೈತತಾರತಮ್ಯಮ್

ಗುಣಪೂರ್ಣಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋಸ್ತು ನಿರ್ಗುಣತ್ವವಿಚಿಂತನಮ್ ।
ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಪೂರ್ಣಸ್ಯ ಸೋಽಹಮಿತ್ಯಾದಿಚಿಂತನಮ್ ॥ ೧ ॥

ಚಿದಾನಂದಾತ್ಮದೇಹಸ್ಯ ಹ್ಯುತ್ಪತ್ತ್ಯಾದಿವಿಚಿಂತನಮ್ ।
ಅಚ್ಛೇದ್ಯಾಭೇದ್ಯಗಾತ್ರಸ್ಯ ಚ್ಛೇದಭೇದಾದಿಚಿಂತನಮ್ ॥ ೨ ॥

ದೇವ್ಯಾ ನಿತ್ಯಾವಿಯೋಗಿನ್ಯಾ ವಿಯೋಗಾದಿವಿಚಿಂತನಮ್ ।
ಕ್ಲೇಶನಾಶಾದಿಶೂನ್ಯಸ್ಯ ಹರೇಃ ಶೋಕಾದಿಚಿಂತನಮ್ ॥ ೩ ॥

ವ್ಯಾಸರಾಮಾದಿರೂಪೇಷು ಋಷಿರೂಪತ್ವಚಿಂತನಮ್ ।
ಕೃಷ್ಣರಾಮಾದಿರೂಪೇಷು ಹ್ಯಂತರಸ್ಯ ವಿಚಿಂತನಮ್ ॥ ೪ ॥

ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದಿರೂಪೇಷು ಪಾರಾವರ್ಯವಿಚಿಂತನಮ್ ।
ಸಂತಾನಾರ್ಥಂ ತು ಕೃಷ್ಣೇನ ಶಿವಪೂಜಾದಿಚಿಂತನಮ್ ॥ ೫ ॥

ರಾಮೇಣ ಪಾಪಯುಕ್ತೇನ ಲಿಂಗಸ್ಯ ಸ್ಥಾಪನಂ ಕೃತಮ್ ।
ಪಂಚಧಾತುಮಯೇ ಮೂರ್ತೌ ಹರಿರೂಪತ್ವವಿಚಿಂತನಮ್ ॥ ೬ ॥

ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತಸ್ಥಲೇ ಚಾಪಿ ಚಿದಾನಂದತ್ವಕಲ್ಪನಮ್ ।
ಪಿತೃಮಾತೃದ್ವಿಜಾತೀನಾಂ ರಿಪುರೂಪತ್ವಚಿಂತನಮ್ ॥ ೭ ॥

ಅಸ್ವತಂತ್ರಸ್ಯ ರುದ್ರಸ್ಯ ಹರಿರೂಪವಿಚಿಂತನಮ್ ।
ವಿಷ್ಣೋಃ ಸೂರ್ಯೇಣ ಸಾಕಂ ಚ ಹ್ಯಭೇದಾದಿವಿಚಿಂತನಮ್ ॥ ೮ ॥

ಸರ್ವೋತ್ತಮಃ ಸೂರ್ಯ ಏವ ವಿಷ್ಣ್ವಾದ್ಯಾಸ್ತಸ್ಯ ಕಿಂಕರಾಃ ।
ಇತ್ಯಾದಿಚಿಂತನಂ ದೋಷೋ ಹರಿನಿಂದೇತಿ ಚೋಚ್ಯತೇ ॥ ೯ ॥

ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತೇಷು ಲಿಂಗೇಷು ಹ್ಯಶ್ವತ್ಥತುಲಸೀಷು ಚ ।
ಶಾಲಗ್ರಾಮಂ ವಿಹಾಯ್ಯೈವ ನಮನಂ ಯೇ ಪ್ರಕುರ್ವತೇ ॥ ೧೦ ॥

ತೇ ಸರ್ವೇ ಹರಿನಿಂದಾಯಾಮಧಿಕಾರಿಣ ಏವ ಹಿ ।
ಮೋಕ್ಷಾಧಿಕಾರಿಣೋ ಯೇ ತು ಹ್ಯಜ್ಞಾನಾತ್ ಪರಮೇಶ್ವರಮ್ ॥ ೧೧ ॥

ಪಾರ್ಥಕ್ಯನಮನಂ ಯೇ ತು ಕುರ್ವಂತಿ ಯದಿ ವಾ ಪ್ರಭೋ ।
ತರ್ಹಿ ತೇಽಪಿ ಹಿ ಲೋಕೇಷು ದುಃಖಂ ಯಾಂತಿ ನ ಸಂಶಯಃ ॥ ೧೨ ॥

ಅತಃ ಪಾರ್ಥಕ್ಯನಮನಂ ಯೇ ಕುರ್ವಂತ್ಯೇಷು ಸರ್ವದಾ ।
ತೇ ಸರ್ವೇ ಹ್ಯಸುರಾ ಜ್ಞೇಯಾ ನಾತ್ರ ಕಾರ್ಯಾ ವಿಚಾರಣಾ ॥ ೧೩ ॥

ವಿವಾಹಶೂನ್ಯಮಶ್ವತ್ಥಂ ಪೂಜಯಂತಿ ನಮಂತಿ ಚ ।
ದ್ವಿಮಾಸಹೀನಾಂ ತುಲಸೀಮಪ್ರಸೂತಾಂ ಚ ಗಾಂ ನವಾಮ್ ॥ ೧೪ ॥

ತೇ ಸರ್ವೇ ಹ್ಯಸುರಾ ಜ್ಞೇಯಾ ನಾತ್ರ ಕಾರ್ಯಾ ವಿಚಾರಣಾ ।
ಗುಲ್ಮಾದ್ಯಾ ಮಾನುಷಾಂತಾಸ್ತೇ ಜ್ಞೇಯಾ ಬ್ರಹ್ಮವದ್ಗಣಾಃ ॥ ೧೫ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಶತಾಯುಃಪರ್ಯಂತಮೇಕ ಏವ ಕಲಿಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ಕಲಿಸಂಜ್ಞಿಕನಾಮಾನಃ ಕಲೇರನ್ಯೇ ಚ ಸಂತಿ ಹಿ ॥ ೧೬ ॥

ತಸ್ಮಿನ್ ದಿನೇ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪೇ ಗಚ್ಛಂತಿ ಚ ತಮೋಽಂತಿಕಮ್ ।
ತತ್ರ ಸ್ಥಿತ್ವಾ ಕಲೇರ್ಮಾರ್ಗಂ ಪ್ರತೀಕ್ಷಂತೇ ನ ಸಂಶಯಃ ॥ ೧೭ ॥

ಸಾಧಕೈರ್ವಿಷ್ಣುಕಾರ್ಯಾಣಾಂ ವಾಯುದಾಸ್ಯೈಃ ಪ್ರಪೀಡಿತಾಃ ।
ಶತವರ್ಷಾನಂತರಂ ಚ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಕಲಿನಾ ಸಹ ॥ ೧೮ ॥

ವಾಯೋರ್ಗದಾಪ್ರಹಾರೇಣ ಲಿಂಗಭಂಗೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ।
ತಮೋಽಂಧಂ ಪ್ರವಿಶಂತ್ಯೇವ ತಾರತಮ್ಯೇನ ಸರ್ವಶಃ ॥ ೧೯ ॥

ತಮಸ್ಯಂಧೇಽಪಿ ಸಂಸಾರೇ ನಾತ್ರ ಕಾರ್ಯಾ ವಿಚಾರಣಾ ।
ಸರ್ವೇಷಾಮುತ್ತಮೋ ಜ್ಞೇಯಃ ಕಲಿರೇವ ನ ಸಂಶಯಃ ॥ ೨೦ ॥

ದೂಷಣೇ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಾನಾಂ ತತ್ಸಮೋ ನಾಸ್ತಿ ಸರ್ವದಾ ।
ಸಂಸಾರೇ ಚಾಂಧತಮಸಿ ಸರ್ವತ್ರ ಹರಿದೂಷಕಃ ॥ ೨೧ ॥

ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನೇ ಜ್ಞಾನಬುದ್ಧಿರ್ದುಃಖೇ ಚ ಸುಖಬುದ್ಧಿಮಾನ್ ।
ತಸ್ಮಾತ್ ಕಲಿಸಮೋ ಲೋಕೇ ಶಿವಭಕ್ತೋ ನ ಕುತ್ರಚಿತ್ ॥ ೨೨ ॥

ದುರ್ಯೋಧನಃ ಸ ಏವೋಕ್ತೋ ದುಃಖಾನಂತ್ಯಸ್ವರೂಪವಾನ್ ।
ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣಾಂಶೋನಾ ಕಲಿಭಾರ್ಯಾ ತು ಸರ್ವದಾ ॥ ೨೩ ॥

ಅಲಕ್ಷ್ಮೀರಿತಿ ವಿಖ್ಯಾತಾ ಸಾ ಲೋಕೇ ಮಂಥರಾ ಸ್ಮೃತಾ ।
ತಸ್ಮಾದ್ದಶಗುಣಾಂಶೋನೋ ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿಸ್ತು ಸರ್ವದಾ ॥ ೨೪ ॥

ಜರಾಸಂಧಃ ಸ ಏವೋಕ್ತಃ ಕಾಲನೇಮಿಸ್ತತಃ ಪರಮ್ ।
ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣಾಂಶೋನಃ ಸ ತು ಕಂಸೇತಿ ವಿಶ್ರುತಃ ॥ ೨೫ ॥

ಜರಾಸಂಧಃ ಸ ಏವೋಕ್ತಃ ಕಾಲನೇಮಿಸ್ತತಃ ಪರಮ್ ।
ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣಾಂಶೋನಃ ಸ ತು ಕಂಸೇತಿ ವಿಶ್ರುತಃ ॥ ೨೬ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ ಪಂಚಗುಣೈರ್ಹೀನೌ ಮಧುಕೈಟಭಸಂಜ್ಞಕೌ ।
ತಾವೇವ ಹಂಸಡಿಬಿಕೌ ಜ್ಞೇಯೌ ತೌ ಚ ಜನಾರ್ದನ ॥ ೨೭ ॥

ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿಸಮೋ ಜ್ಞೇಯೋ ಭೌಮೋ ವೈ ಭೂತಲೇ ಸ್ಮೃತಃ ।
ತಸ್ಮಾದಷ್ಟಗುಣೈರುಚ್ಚೋ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೨೮ ॥

ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ತ್ರಿಗುಣೈರ್ಹೀನೋ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷೋ ಮಹಾಸುರಃ ।
ಮಣಿಮಾಂಸ್ತತ್ಸಮೋ ಜ್ಞೇಯಃ ಕಿಂಚಿದೂನೋ ಬಕಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೨೯ ॥

ತಸ್ಮಾದ್ವಿಂಶದ್ಗುಣೈರ್ಹೀನಸ್ತಾರಕಾಖ್ಯೋ ಮಹಾಸುರಃ ।
ತಸ್ಮಾತ್ ಷಡ್ಗುಣತೋ ಹೀನಃ ಶಂಬರೋ ಲೋಕಕಂಟಕಃ ॥ ೩೦ ॥

ಶಂಬರಸ್ಯ ಸಮೋ ಜ್ಞೇಯಃ ಸಾಲ್ವೋ ದೈತ್ಯೇಷು ಚಾಧಮಃ ।
ಶಂಬರಾತ್ ತು ದ್ವಿಗುಣತೋ ಹಿಡಿಂಬೋ ನ್ಯೂನ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೩೧ ॥

ಬಾಣಸ್ತತೋಽಧಮೋ ಜ್ಞೇಯಃ ಸ ತು ಕೀಚಕನಾಮಕಃ ।
ದ್ವಾಪರಾಖ್ಯೋ ಮಹಾದೈತ್ಯೋ ಬಾಣಾಸುರಸಮಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೩೨ ॥

ತಸ್ಮಾದ್ದಶಗುಣೈರ್ಹೀನೋ ನಮುಚಿರ್ದೈತ್ಯಸತ್ತಮಃ ।
ನಮುಚೇಸ್ತು ಸಮೌ ಜ್ಞೇಯೌ ಪಾಕ ಇಲ್ವಲ ಇತ್ಯುಭೌ ॥ ೩೩ ॥

ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣೈರ್ಹೀನೋ ವಾತಾಪಿರ್ದಾನವಾಧಮಃ ।
ತಸ್ಮಾತ್ ದಶಗುಣೈರ್ಹೀನೋ ಧೇನುಕೋ ನಾಮ ದೈತ್ಯರಾಟ್ ॥ ೩೪ ॥

ಧೇನುಕಾದರ್ಧಗುಣತಃ ಕೇಶೀ ದೈತ್ಯಸ್ತು ಚಾವರಃ ।
ಕೇಶಿದೈತ್ಯಸಮೋ ಜ್ಞೇಯಸ್ತೃಣಾವರ್ತೋ ಮಹಾಸುರಃ ॥ ೩೫ ॥

ತಮಸಾದ್ದಶಗುಣೈರ್ಹೀನೋ ಲವಣೋ ದೈತ್ಯಸತ್ತಮಃ ।
ತಸ್ಮಾತ್ ಪಂಚಗುಣೈರ್ಹೀನೋ ಧುಂಧುಮಾರೋ ಮಹಾಸುರಃ ॥ ೩೬ ॥

ತಸ್ಮಾದ್ದಷ್ಟಗುಣೈರ್ಹೀನೋ ಹಂಸೋನಾಮ ಮಹಾಸುರಃ ।
ಹಂಸಾಸುರಸಮೋ ಜ್ಞೇಯಃ ಪೌಂಡ್ರಕಾಖ್ಯೋ ಮಹಾಸುರಃ ॥ ೩೭ ॥

ವೇನಃ ಸ ಏವ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಪೂರ್ವಜನ್ಮನಿ ಸತ್ತಮ ।
ತಸ್ಮಾದೇಕಗುಣೈರ್ಹೀನೌ ಕುಭಾಂಡಕೂಪಕರ್ಣಕೌ ॥ ೩೮ ॥

ದುಃಶಾಸನಸ್ತು ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಜರಾಸಂಧಸಮಃ ಪ್ರಭೋ।
ಕಂಸೇನ ತುಲ್ಯೋ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ವಿಕರ್ಣೋ ದೈತ್ಯಸತ್ತಮಃ ॥ ೩೯ ॥

ಕೂಪಕರ್ಣಾಚ್ಛತಗುಣೈರ್ಹೀನೋ ರುಕ್ಮಸ್ತು ವಿಶ್ರುತಃ।
ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣೈರ್ಹೀನಃ ಶತಧನ್ವಾ ಮಹಾಸುರಃ ॥ ೪೦ ॥

ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣೈರ್ಹೀನೋ ರುಗ್ಮೀನಾಮ ಮಹಾಸುರಃ।
ಸಮಾನಸ್ತಸ್ಯ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಕಿರ್ಮೀರೋ ದೈತ್ಯಸತ್ತಮಃ।
ಕಾಲಕೇಯಸ್ತು ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಸದಾ ವೇನಸಮೋ ಮತಃ ॥ ೪೧ ॥

ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣೈರ್ಹೀನಶ್ಚಿತ್ತಮಾನ್ಯಸುರೋ ಮಹಾನ್।
ಶರೀರಸ್ಯಾಭಿಮಾನೀ ತು ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣೈರ್ವರಃ ॥ ೪೨ ॥

ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣೈರ್ಹೀನೋ ಹಸ್ತಮಾನ್ಯಸುರೋ ಮಹಾನ್।
ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣೈರ್ಹೀನಃ ಪಾದಮಾನ್ಯಸುರೋ ಮಹಾನ್ ॥ ೪೩ ॥

ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನೀ ತು ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣಾವರಃ।
ಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯಮಾನೀ ತು ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣಾವರಃ ॥ ೪೪ ॥

ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣೈರ್ಹೀನಃ ಸ್ಪರ್ಶಮಾನ್ಯಸುರೋ ಮಹಾನ್।
ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣೈರ್ಹೀನೋ ವಾಙ್ಮಾನೀ ಹ್ಯಸುರೋ ಮಹಾನ್ ॥ ೪೫ ॥

ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣೈರ್ಹೀನಃ ಶಿಶ್ನಮಾನ್ಯಸುರೋ ಮಹಾನ್।
ತಸ್ಮಾಚ್ಛತಗುಣೈರ್ಹೀನಃ ಕರ್ಮಮಾನ್ಯಸುರೋ ಮಹಾನ್ ॥ ೪೬ ॥

ಕಲ್ಯಾದ್ಯೈಃ ಪ್ರೇರಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ರುದ್ರಾದ್ಯಾ ಅಧಿಕಾರಿಣಃ।
ಕದಾಚಿತ್ ಸುವಿರುದ್ಧಂ ಚ ಕುರ್ವಂತಿ ತವ ಸತ್ತಮ ॥ ೪೭ ॥

ಕದಾಽಪ್ಯಹಂ ಚ ವಾಯುಶ್ಚ ವಿರುದ್ಧಂ ನಾಚರೇವ ಭೋಃ।
ಮೂಲೇಷ್ವಂಶಾವತಾರೇಷು ರುದ್ರಾದೀನಾಂ ಮಹಾಪ್ರಭೋ ॥ ೪೮ ॥

ಬುದ್ಧಿರ್ವಿನಶ್ಯತೇ ಯಸ್ಮಾತ್ ತಸ್ಮಾಚ್ಛಿನ್ನಾ ಹಿ ತೇಽಖಿಲಾಃ।
ನ ಹೀಯತೇ ಚ ಮದ್ಬುದ್ಧಿಸ್ತಸ್ಮಾದಚ್ಛಿನ್ನಸಂಜ್ಞಕಃ ॥ ೪೯ ॥

ಏತಾದೃಶೋಽಪ್ಯಹಂ ದೇವ ನ ಚ ಶಕ್ತಃ ಸ್ತುತೌ ತವ।
ಮಹ್ಯಮಚ್ಛಿನ್ನಭಕ್ತಾಯ ದಯಾಂ ಕುರು ಮಹಾಪ್ರಭೋ ॥ ೫೦ ॥

ಇತಿ ಸ್ತುತ್ವಾ ಹರಿಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸ್ಥಿತಃ ಪ್ರಾಂಜಲಿರಗ್ರತಃ।

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ಯಶೇಷಕಾರ್ಯೇಷು ತ್ವಮೇವ ಮಮ ಬುದ್ಧಿಗಃ ॥ ೫೧ ॥

ತ್ವದ್ಬುದ್ಧಿಗಶ್ಚಾಹಮಜಸ್ತದ್ವದ್ವಾಯುರ್ಮಮ ಪ್ರಿಯಃ।
ತ್ವತ್ಕೃತಂ ಮತ್ಕೃತಂ ಮನ್ಯೇ ಹ್ಯಾವಾಭ್ಯಾಂ ಯಚ್ಚ ವಾಯುನಾ ॥ ೫೨ ॥

ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಮಾದಿಶ್ಯ ಕೃಷ್ಣೋ ಗರುಡವಾಹನಃ।
ಸತ್ಯಯಾ ಸರ್ವದೇವೈಶ್ಚ ಯಯೌ ದ್ವಾರಾವತೀಂ ಹರಿಃ ॥ ೫೩ ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಗರುಡಪುರಾಣೇ ದೈತ್ಯತಾರತಮ್ಯವರ್ಣನಮ್
(ಬ್ರಹ್ಮಕಾಂಡೇ - ದ್ವಾದಶೋऽಧ್ಯಾಯಃ) ॥

★★★★★

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ - ೧

ಸಂಧಿ - ೧: ಮಂಗಳಾಚರಣ (ನಾಂದೀ) ಸಂಧಿ

[ರಾಗ: ನಾಟ - ತ್ರಿಪುಟತಾಳ]

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ ಗುರುಗಳ
ಕರುಣದಿಂದಾಪನಿತು ಪೇಳುವೆ
ಪರಮಭಗವದ್ಭಕ್ತರಿದನಾದರದಿ ಕೇಳುವುದು ॥ ಪಲ್ಲವಿ ॥

ಶ್ರೀರಮಣಿಕರಕಮಲಪೂಜಿತ-
ಚಾರುಚರಣಸರೋಜ ಬ್ರಹ್ಮಸ-
ಮೀರವಾಣಿಫಣೀಂದ್ರವೀಂದ್ರಭವೇಂದ್ರಮುಖವಿನುತ।
ನೀರಜಭವಾಂಡೋದಯಸ್ಥಿತಿ-
ಕಾರಣನೆ ಕೈವಲ್ಯದಾಯಕ
ನಾರಸಿಂಹನೆ ನಮಿಪೆ ಕರುಣಿಪುದೆಮಗೆ ಮಂಗಳವ ॥ ೧ ॥

ಜಗದುದರನತಿವಿಮಲಗುಣರೂ-
ಪಗಳನಾಲೋಚನದಿ ಭಾರತ-
ನಿಗಮತತಿಗಳತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಗಳ।
ಬಗೆಬಗೆಯ ನೂತನವ ಕಾಣುತ
ಮಿಗೆ ಹರುಷದಿಂ ಪೊಗಳಿ ಹಿಗ್ಗುವ
ತ್ರಿಗುಣಮಾನಿ ಮಹಾಲಕುಮಿ ಸಂತೈಸಲನುದಿನವು ॥ ೨ ॥

ನಿರುಪಮಾನಂದಾತ್ಮಭವ ನಿ-
ರ್ಜರ ಸಭಾಸಂಸೇವ್ಯ ಋಜುಗಣ-
ದರಸೆ ಸತ್ವಪ್ರಚುರ ವಾಣೀಮುಖಸರೋಜೇನ।
ಗರುಡಶೇಷಶಶಾಂಕದಳಶೇ-
ಖರರ ಜನಕ ಜಗದ್ಗುರುವೆ ತ್ವ-
ಚ್ಚರಣಗಳಿಗಭಿವಂದಿಸುವೆ ಪಾಲಿಪುದು ಸನ್ಮತಿಯ ॥ ೩ ॥

ಆರು ಮೂರೆರಡೊಂದು ಸಾವಿರ
ಮೂರೆರಡುಶತಶ್ವಾಸಜಪಗಳ
ಮೂರುವಿಧಜೀವರೊಳಗಬ್ಜಜಕಲ್ಪಪರಿಯಂತ।

ತಾ ರಚಿಸಿ ಸಾತ್ವರಿಗೆ ಸುಖ ಸಂ-
ಸಾರ ಮಿಶ್ರರಿಗಧಮಜನರಿಗ-
ಪಾರದುಃಖಗಳೀವ ಗುರು ಪವಮಾನ ಸಲಹೆಮ್ಮ ॥ ೪ ॥

ಚತುರವದನನ ರಾಣಿ ಅತಿರೋ-
ಹಿತವಿಮಲವಿಜ್ಞಾನಿ ನಿಗಮ-
ಪ್ರತತಿಗಳಿಗಭಿಮಾನಿ ವೀಣಾಪಾಣಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ।
ನತಿಸಿ ಬೇಡುವೆ ಜನನಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ-
ಪತಿಯ ಗುಣಗಳ ತುತಿಪುದಕೆ ಸ-
ನ್ಮತಿಯ ಪಾಲಿಸಿ ನೆಲೆಸು ನೀ ಮದ್ವದನಸದನದಲಿ ॥ ೫ ॥

ಕೃತಿರಮಣಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನಂದನೆ
ಚತುರವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಪತಿದೇ-
ವತೆಗಳಿಗೆ ಗುರುವೆನಿಸುತಿಹ ಮಾರುತನ ನಿಜಪತ್ನಿ।
ಸತತ ಹರಿಯಲಿ ಗುರುಗಳಲಿ ಸ-
ದ್ರತಿಯ ಪಾಲಿಸಿ ಭಾಗವತಭಾ-
ರತಪುರಾಣರಹಸ್ಯತತ್ತ್ವಗಳರುಪು ಕರುಣದಲಿ ॥ ೬ ॥

ವೇದಪೀಠ ವಿರಿಂಚಿಭವಶ-
ಕ್ರಾದಿಸುರವಿಜ್ಞಾನದಾಯಕ
ಮೋದಚಿನ್ಮಯಗಾತ್ರ ಲೋಕಪವಿತ್ರ ಸುಚರಿತ್ರ।
ಭೇದಭೇದವಿಷಾದಕುಟಿಲಾಂ-
ತಾದಿಮಧ್ಯವಿದೂರ ಆದಾ-
ನಾದಿಕಾರಣ ಬಾದರಾಯಣ ಪಾಹಿ ಸತ್ರಾಣ ॥ ೭ ॥

ಕ್ಷಿತಿಯೊಳಗೆ ಮಣಿಮಂತ ಮೊದಲಾ-
ದತಿದುರಾತ್ಮರು ಒಂದಧಿಕವಿಂ-
ಶತಿಕುಭಾಷ್ಯವ ರಚಿಸೆ ನಡುಮನೆ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ।
ಸತಿಯ ಜಠರದೊಳವತರಿಸಿ ಭಾ-
ರತಿರಮಣ ಮಧ್ವಾಭಿಧಾನದಿ
ಚತುರದಶಲೋಕದಲಿ ಮೆರೆದಪ್ರತಿಮ ಗೊಂದಿಸುವೆ ॥ ೮ ॥

ಪಂಚಭೇದಾತ್ಮಕ ಪ್ರಪಂಚಕೆ
ಪಂಚರೂಪಾತ್ಮಕನೆ ದೈವಕ
ಪಂಚಮುಖಶಕ್ರಾದಿಗಳು ಕಿಂಕರರು ಶ್ರೀಹರಿಗೆ।

ಪಂಚವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವತರತಮ
ಪಂಚಿಕೆಗಳನು ಪೇಳ್ದ ಭಾವಿವಿ-
ರಿಂಚಿಯೆನಿಪಾನಂದತೀರ್ಥರ ನೆನೆವೆನನುದಿನವು ॥ ೯ ॥

ವಾಮದೇವ ವಿರಿಂಚಿತನಯ ಉ-
ಮಾಮನೋಹರ ಉಗ್ರ ಧೂರ್ಜಟಿ
ಸಾಮಜಾಜಿನವಸನಭೂಷಣ ಸುಮನಸೋತ್ತಂಸ।
ಕಾಮಹರ ಕೈಲಾಸಮಂದಿರ
ಸೋಮಸೂರ್ಯಾನಲವಿಲೋಚನ
ಕಾಮಿತಪ್ರದ ಕರುಣಿಸೆಮಗೆ ಸದಾ ಸುಮಂಗಳವ ॥ ೧೦ ॥

ಕೃತ್ತಿವಾಸನೆ ಹಿಂದೆ ನೀ ನಾ-
ಲ್ವತ್ತುಕಲ್ಪ ಸಮೀರನಲಿ ಶಿ-
ಷ್ಯತ್ವ ವಹಿಸ್ಯಖಿಳಾಗಮಾರ್ಥಗಳೋದಿ ಜಲಧಿಯೊಳು।
ಹತ್ತುಕಲ್ಪದಿ ತಪವ ಗೈದಾ-
ದಿತ್ಯರೊಳಗುತ್ತಮನೆನಿಸಿ ಪುರು-
ಷೋತ್ತಮನ ಪರಿಯಂಕಪದವೈದಿದೆಯೊ ಮಹದೇವ ॥ ೧೧ ॥

ಪಾಕಶಾಸನಮುಖ್ಯಸಕಲದಿ-
ವೌಕಸರಿಗಭಿನಮಿಪೆ ಋಷಿಗಳಿ-
ಗೇಕಚಿತ್ತದಿ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಗಂಧರ್ವಕ್ಷಿತಿಪರಿಗೆ।
ಆ ಕಮಲನಾಭಾದಿಯತಿಗಳ-
ನೀಕಕಾನಮಿಸುವೆನು ಬಿಡದೆ ರ-
ಮಾಕಳತ್ರನ ದಾಸವರ್ಗಕೆ ನಮಿಪೆನನವರತ ॥ ೧೨ ॥

ಪರಿಮಳವು ಸುಮನದೊಳಗನಲನು
ಅರಣಿಯೊಳಗಿಪ್ಪಂತೆ ದಾಮೋ-
ದರನು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳ ಮನದಲಿ ತೋರಿ ತೋರದಲೆ।
ಇರುತಿಹ ಜಗನ್ನಾಥವಿಠಲನ
ಕರುಣ ಪಡೆವ ಮುಮುಕ್ಷು ಜೀವರು
ಪರಮಭಾಗವತರನು ಕೊಂಡಾಡುವುದು ಪ್ರತಿದಿನವು ॥ ೧೩ ॥

★★★★★★

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೯

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ - ೨

ಸಂಧಿ-೨೯: ಅಣುತಾರತಮ್ಯ ಸಂಧಿ

[ರಾಗ ಸುರುಟ - ಅಟತಾಳ]

ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮನು ಪ್ರಕೃತಿ ಕ-
ನಿಷ್ಠಳೆನಿಪಳನಂತಗುಣ ಪರ-
ಮೇಷ್ಠಿಪವನರು ಕಡಿಮೆ ವಾಣೀಭಾರತಿಗಳಧಮ।
ವಿಷ್ಣುವಾಹಫಣೀಂದ್ರಮೃಡರಿಗೆ
ಕೃಷ್ಣಮಹಿಷಿಯರಧಮರಿವರೊಳು
ಶ್ರೇಷ್ಠಳೆನಿಪಳು ಜಾಂಬವತಿ ಆವೇಶಬಲದಿಂದ ॥೧॥

ಪ್ಲವಗಪನ್ನಗಪಾಹಿಭೂಷಣ-
ಯುವತಿಯರು ಸಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಜಾಂ-
ಬವತಿಗಿಂತಲಿ ಕಡಿಮೆ ಇವರಿಂದಿಂದ್ರಕಾಮರಿಗೆ।
ಅವರ ಪ್ರಾಣನು ಕಡಿಮೆ ಕಾಮನ
ಕುವರ ಶಚಿ ರತಿ ದಕ್ಷ ಗುರು ಮನು
ಪ್ರವಹಮಾರುತ ಕೊರತೆ ಎನಿಸುವ ಆರುಜನರಿಂದ ॥೨॥

ಯಮದಿವಾಕರಚಂದ್ರಮಾನವಿ
ಸಮರು ಕೋಣಪಪ್ರವಹಗಧಮರು
ದ್ಯುಮಣಿಗಿಂದಲಿ ವರುಣ ನೀಚನು ನಾರದಾಧಮನು।
ಸುಮನಸಾಸ್ಯ ಪ್ರಸೂತಿ ಭೃಗುಮುನಿ
ಸಮರು ನಾರದಗಧಮ ಅತ್ರಿ-
ಪ್ರಮುಖ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ವೈವಸ್ವತರನಲಗಧಮ ॥೩॥

ಮಿತ್ರ ತಾರಾ ನಿಋತಿ ಪ್ರವಹಾ-
ಪತ್ನಿ ಪ್ರಾವಹಿ ಸಮರು ವಿಶ್ವಾ-
ಮಿತ್ರಗಿಂತಲಿ ಕೊರತೆ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನ ಗಣನಾಥ।
ವಿತ್ತಪತಿ ಅಶ್ವಿನಿಗಳಧಮರು
ಮಿತ್ರಮೊದಲಾದವರಿಗಿಂತಲಿ
ಬಿತ್ತರಿಪೆನು ಶತಸ್ಥ ದಿವಿಜರ ವ್ಯೂಹನಾಮಗಳ ॥೪॥

ಮರುತರೊಂಭತ್ತಧಿಕ ನಾಲ್ವ-
ತ್ತೆರಡು ಅಶ್ವಿನಿ ವಿಶ್ವೆದೇವರು
ಎರಡಯಿದು ಹನ್ನೊಂದು ರುದ್ರರು ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯ।
ಗುರುಪಿತೃತ್ರಯ ಅಷ್ಟವಸುಗಳು
ಭರತ ಭಾರತಿ ಪೃಥ್ವಿ ಋಭುವೆಂ-
ದರಿವದಿವರನು ಸೋಮರಸಪಾನಾರ್ಹರಹುದೆಂದು ॥ ೫ ॥

ಈ ದಿವೌಕಸರೊಳಗೆ ಉಕ್ತರು
ಐದಧಿಕದಶ ಉಳಿದ ಎಂಭ-
ತ್ತೈದು ಶೇಷರಿಗೆಣೆಯೆನಿಸುವರು ಧನವಿನಾಯಕರು।
ಸಾಧುವೈವಸ್ವತ ಸ್ವಯಂಭುವ
ಶ್ರೀದತಾಪಸರುಳಿದು ಮನು ಏ-
ಕಾದಶರು ವಿಘ್ನೇಶಗಿಂತಲಿ ನೀಚರೆನಿಸುವರು ॥ ೬ ॥

ಚ್ಯವನನಂದನ ಕವಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿ-
ಯವರಜ ಉಚಥ್ಯಮುನಿ ಪಾವಕ
ಧ್ರುವ ನಹುಷ ಶಶಿಬಿಂದು ಪ್ರೀಯವ್ರತನು ಪ್ರಹ್ಲಾದ।
ಕುವಲಯಪರುಕ್ತೇತರಿಂದಲಿ
ಅವರ ರೋಹಿಣಿ ಶಾಮಲಾ ಜಾ-
ಹ್ನವಿ ವಿರಾಟ್ಪರ್ಜನ್ಯಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯರು ಅಧಮ ॥ ೭ ॥

ದ್ಯುನದಿಗಿಂತಲಿ ನೀಚರೆನಿಪರು
ಅನಭಿಮಾನಿ ದಿವೌಕಸರು ಕೇ-
ಚನಮುನಿಗಳಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಸ್ವಾಹಾದೇವಿಗಧಮ ಬುಧ।
ಎನಿಸುವಳುಷಾದೇವಿ ನೀಚಳು
ಶನಿ ಕಡಿಮೆ ಕರ್ಮಾಧಿಪತಿ ಸ-
ದ್ವಿನುತಪುಷ್ಕರ ನೀಚನೆನಿಸುವ ಸೂರ್ಯನಂದನಗೆ ॥ ೮ ॥

ಕೊರತೆಯೆನಿಪರಶೀತಿಋಷಿ ಪು-
ಷ್ಕರಗೆ ಉರ್ವಶಿಮುಖ್ಯ ಶತ ಅ-
ಪ್ಸರರು ತುಂಬುರುಮುಖರು ಆಜಾನಜರೆನಿಸುತಿಹರು।
ಕರೆಸುವುದು ಅನಲಗಣ ನಾಲ್ವ-
ತ್ತರೆ ಚತುರ್ದಶದ್ವ್ಯಷ್ಟಸಾವಿರ
ಹರಿಮಡದಿಯರು ಸಮರೆನಿಸುವರು ಪಿಂತೆ ಪೇಳ್ದರಿಗೆ ॥ ೯ ॥

ತದವರರನಾಖ್ಯಾತಅಪ್ಸರ
ಸುದತಿಯರು ಕೃಷ್ಣಾಂಗಸಂಗಿಗ-
ಳದರ ತರುವಾಯದಲಿ ಚಿರಪಿತರುಗಳು ಇವರಿಂದ।
ತ್ರಿದಶಗಂಧರ್ವಗಣ ಇವರಿಂ-
ದಧಮ ನರಗಂಧರ್ವರಿವರಿಂ-
ದುದಧಿಮೇಖಲಪತಿಗಳಧಮರು ನೂರುಗುಣದಿಂದ ॥ ೧೦ ॥

ಪೃಥ್ವಿಪತಿಗಳಿಗಿಂತ ಶತ ಮನು-
ಜೋತ್ತಮರು ಕಡಿಮೆನಿಪರಿವರಿಂ-
ದುತ್ತರೋತ್ತರ ನೂರುಗುಣದಿಂದಧಿಕರಾದವರ।
ನಿತ್ಯದಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ ನಮಿಸುತ
ಭೃತ್ಯ ನಾನಹುದೆಂಬ ಭಕ್ತರ
ಚಿತ್ತದಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡು ಕರುಣಿಪರಖಿಳಸೌಖ್ಯಗಳ ॥ ೧೧ ॥

ದ್ರುಮಲತಾತೃಣಗುಲ್ಮಜೀವರು
ಕ್ರಮದಿ ನೀಚರು ಇವರಿಗಿಂತಾ-
ಧಮರೆನಿಸುವರು ನಿತ್ಯಬದ್ಧರಿಗಿಂತ ಅಜ್ಞಾನಿ।
ತಮೋಯೋಗ್ಯರ ಭೃತ್ಯರಧಮರು
ಅಮರುಷಾದ್ಯಭಿಮಾನಿ ದೈತ್ಯರು
ನಮುಚಿ ಮೊದಲಾದವರಿಗಿಂತಲಿ ವಿಪ್ರಚಿತಿ ನೀಚ ॥ ೧೨ ॥

ಅಲಕುಮಿಯು ತಾ ನೀಚಳೆನಿಪಳು
ಕಲಿ ಪರಮನೀಚತಮ ಅವನಿಂ-
ದುಳಿದ ಪಾಪಿಗಳಿಲ್ಲ ನೋಡಲು ಈ ಜಗತ್ತ್ರಯದಿ।
ಮಲವಿಸರ್ಜನಕಾಲದಲಿ ಕ-
ತ್ತಲೆಯೊಳಗೆ ಕಶ್ಮಲಕುಮಾರ್ಗ-
ಸ್ಥಳಗಳಲಿ ಚಿಂತನೆಯ ಮಾಳ್ಪದು ಬಲ್ಲವರು ನಿತ್ಯ ॥ ೧೩ ॥

ಸತ್ವಜೀವರ ಮಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮನು
ನಿತ್ಯಬದ್ಧರೊಳಗೆ ಪುರಂಜನ
ದೈತ್ಯಸಮುದಾಯಾಧಿಪತಿ ಕಲಿಯೆನಿಪ ಪವಮಾನ।
ನಿತ್ಯದಲಿ ಅವರೊಳಗೆ ಕರ್ಮಪ್ರ-
ವರ್ತಕನು ತಾನಾಗಿ ಶ್ರೀಪುರು-
ಷೋತ್ತಮನ ಸಂಪ್ರೀತಿಗೋಸುಗ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುವ ॥ ೧೪ ॥

ಪ್ರಾಣದೇವನು ತ್ರಿವಿಧರೊಳಗೆ ಪ್ರ-
ವೀಣ ತಾನೆಂದೆನಿಸಿ ಅಧಿಕಾ-
ರಾನುಸಾರದಿ ಕರ್ಮಗಳ ತಾ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುವ।
ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿ ಸುರರ್ಗೆ ಮಿಶ್ರ-
ಜ್ಞಾನ ಮಧ್ಯಮಜೀವರಿಗೆ ಅ-
ಜ್ಞಾನ ಮೋಹ ದ್ವೇಷಗಳ ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಕೊಡುತಿಪ್ಪ ॥ ೧೫ ॥
ದೇವದೈತ್ಯರ ತಾರತಮ್ಯವ
ಈ ವಿಧದಿ ತಿಳಿದೆಲ್ಲರೊಳು ಲ-
ಕ್ಷ್ಮೀವರನೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನು ಎಂದರಿತು ನಿತ್ಯದಲಿ।
ಸೇವಿಸುವ ಭಕ್ತರಿಗೊಲಿದು ಸುಖ-
ವೀವ ಸರ್ವತ್ರದಲಿ ಸುಖಮಯ
ಶ್ರೀವಿರಿಂಚಾದ್ಯಮರನುತ ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಠಲನು ॥ ೧೬ ॥

★★★★★

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ - ೩

ಸಂಧಿ - ೨೩: ಬೃಹತ್ತಾರತಮ್ಯ ಸಂಧಿ

[ರಾಗ: ಪೂರ್ವಿ - ರೂಪಕತಾಳ]

ಶ್ರೀಧರಾದುರ್ಗಾಮನೋರಮ
ವೇಧಮುಖಸುಮನಸಗಣಸಮಾ-
ರಾಧಿತಪದಾಂಭೋಜ ಜಗದಂತರ್ಬಹಿರ್ವ್ಯಾಪ್ತ।
ಗೋಧರ ಫಣಿವರಾತಪತ್ರ ನಿ-
ಷೇಧದೋಷ ವಿಚಿತ್ರಕರ್ಮ ಸು-
ಬೋಧ ಸುಖಮಯಗಾತ್ರ ಪರಮಪವಿತ್ರ ಸುಚರಿತ್ರ ॥ ೧ ॥

ನಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಲ ನಿಗಮವೇದ್ಯೋ-
ತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಿತಿಲಯದೋಷವರ್ಜಿತ
ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತಗಣಸೇವ್ಯ।
ಸತ್ಯಕಾಮ ಶರಣ್ಯ ಶಾಶ್ವತ
ಭೃತ್ಯವತ್ಸಲ ಭಯನಿವಾರಣ
ಅತ್ಯಧಿಕ ಸಂಪ್ರಿಯತಮ ಜಗನ್ನಾಥ ಮಾಂ ಪಾಹಿ ॥ ೨ ॥

ಪರಮಪುರುಷನ ರೂಪಗುಣವನು-
ಸರಿಸಿ ಕಾಂಬಳು ಪ್ರವಹದಂದದಿ
ನಿರುಪಮಳು ನಿರ್ದುಷ್ಟಸುಖಸಂಪೂರ್ಣಳೆನಿಸುವಳು।
ಹರಿಗೆ ಧಾಮತ್ರಯವೆನಿಸಿ ಆ-
ಭರಣವಸನಾಯುಧಗಳಾಗಿ-
ದ್ದರಿಗಳನ ಸಂಹರಿಸುವಳು ಅಕ್ಷರಳೆನಿಸಿಕೊಂಡು ॥ ೩ ॥

ಈತಗಿಂದಾನಂತಗುಣದಲಿ
ಶ್ರೀತರುಣಿ ತಾ ಕಡಿಮೆ ಎನಿಪಳು
ನೀತಮುಕ್ತಳು ನಿರ್ವಿಕಾರಳು ತ್ರಿಗುಣವರ್ಜಿತಳು।
ಧೌತಪಾಪವಿರಿಂಚಿಪವನರ
ಮಾತೆಯೆನಿಪ ಮಹಾಲಕುಮಿ ವಿ-
ಖ್ಯಾತಳಾಗಿಹಳೆಲ್ಲ ಕಾಲದಿ ಶ್ರುತಿಪುರಾಣದೊಳು ॥ ೪ ॥

ಕಮಲಸಂಭವಪವನರೀರ್ವರು
ಸಮರು ಸಮವರ್ತಿಗಳು ರುದ್ರಾ-
ದ್ಯಮರಗಣಸೇವಿತರು ಅಪರಬ್ರಹ್ಮನಾಮಕರು।
ಯಮಳರಿಗೆ ಮಹಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಾ ಉ-
ತ್ತಮಳು ಕೋಟಿ ಸಜಾತಿಗುಣದಿಂ-
ದಮಿತ ಸುವಿಜಾತ್ಯಧಮರೆನಿಪರು ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಗಳು ॥ ೫ ॥

ಪತಿಗಳಿಂದ ಸರಸ್ವತೀಭಾ-
ರತಿಗಳಧಮರು ನೂರುಗುಣ ಪರಿ-
ಮಿತ ವಿಜಾತ್ಯವರರು ಬಲಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣದಿಂದ।
ಅತಿಶಯಳು ವಾಗ್ದೇವಿ ಶ್ರೀಭಾ-
ರತಿಗೆ ಪದದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ವಿಧಿಮಾ-
ರುತರವೋಲ್ ಚಿಂತಿಪುದು ಸದ್ಭಕ್ತಿಯಲಿ ಕೋವಿದರು ॥ ೬ ॥

ಖಗಪಫಣಿಪತಿಮೃಡರು ಸಮ ವಾ-
ಣಿಗೆ ಶತಗುಣಾವರರು ಮೂವರು
ಮಿಗಿಲೆನಿಸುವನು ಶೇಷ ಪದದಿಂದಲಿ ತ್ರಿಯಂಬಕಗೆ।
ನಗಧರನ ಷಣ್ಮಹಿಷಿಯರು ಪ-
ನ್ನಗವಿಭೂಷಣಗೈದು ಮೇನಕೆ-
ಮಗಳು ವಾರುಣಿ ಸೌಪರಣಿಗಳಿಗಧಿಕರೆರಡುಗುಣ ॥ ೭ ॥

ಗರುಡಶೇಷಮಹೇಶರಿಗೆ ಸೌ-
ಪರಣಿವಾರುಣಿಪಾರ್ವತೀ ಮೂ-
ವರು ದಶಾಧಮ ವಾರುಣಿಗೆ ಕಡಿಮೆನಿಸುವಳು ಗೌರಿ।
ಹರನ ಮಡದಿಗೆ ಹತ್ತುಗುಣದಲಿ
ಸುರಪಕಾಮರು ಕಡಿಮೆ ಇಂದ್ರಗೆ
ಕೊರತೆ ಎನಿಸುವ ಮನ್ಮಥನು ಪದದಿಂದಲಾವಾಗ ॥ ೮ ॥

ಈರಯಿದು ಗುಣಕಡಿಮೆ ಅಹಂ-
ಕಾರಿಕ ಪ್ರಾಣನು ಮನೋಜ ನ-
ಗಾರಿಗಳಿಗನಿರುದ್ಧ ರತಿ ಮನು ದಕ್ಷ ಗುರು ಶಚಿಯು।
ಆರು ಜನ ಸಮ ಪ್ರಾಣನಿಂದಲಿ
ಹೌರಗೆನಿಪರು ಹತ್ತು ಗುಣದಲಿ
ಮಾರಜಾದ್ಯರಿಗೈದುಗುಣದಿಂದಧಮ ಪ್ರವಹಾಖ್ಯ ॥ ೯ ॥

ಗುಣದ್ವಯಗಳಿಂ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರವಹಗೆ
ಇನ ಶಶಾಂಕ ಯಮ ಸ್ವಯಂಭುವ-
ಮನುಮಡದಿ ಶತರೂಪ ನಾಲ್ವರು ಪಾದ ಪಾದಾರ್ಧ ।
ವನಧಿ ನೀಚ ಪದಾರ್ಧ ನಾರದ-
ಮುನಿಗೆ ಭೃಗ್ವಗ್ನಿ ಪ್ರಸೂತಿಗ-
ಳೆನಿಸುವರು ಪಾದಾರ್ಧಗುಣದಿಂದಧಮರಹುದೆಂದು ॥ ೧೦ ॥

ಹುತವಹಗೆ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮರು ವಿಧಿ-
ಸುತಮರೀಚ್ಯಾದಿಗಳು ವೈವ-
ಸ್ವತನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಿಗೆ ಕಿಂಚಿದ್ಗುಣಾಧಮರು ।
ವ್ರತಿವರಜಗನ್ಮಿತ್ರ ವರನಿ-
ರ್ಋತಿಯು ಪ್ರಾವಹಿತಾರರಿಗೆ ಕಿಂ-
ಚಿತು ಗುಣಾಧಮ ಧನಪವಿಷ್ವಕ್ಸೇನರೆನಿಸುವರು ॥ ೧೧ ॥

ಧನಪವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಗೌರೀ-
ತನಯರಿಗೆ ಉಕ್ತೇತರರು ಸಮ-
ರೆನಿಸುವರು ಎಂಭತ್ತಯಿದು ಜನ ಶೇಷಶತರೆಂದು ।
ದಿನಪರಾರೇಳಧಿಕ ನಾಲ್ವ-
ತ್ತನಿಲರೇಳ್ವಸುರುದ್ರರೀರೈ-
ದನಿತು ವಿಶ್ವೇದೇವ ಋಭು ಅಶ್ವಿನಿಯು ಪಿತೃ ಧರಣಿ ॥ ೧೨ ॥

ಇವರಿಗಿಂದಲಿ ಕೊರತೆಯೆನಿಪರು
ಚ್ಯವನಸನಕಾದಿಗಳು ಪಾವಕ
ಕವಿ ಉಚಥ್ಯಜಯಂತ ಕಶ್ಯಪ ಮನುಗಳೇಕದಶ ।
ಧ್ರುವ ನಹುಷ ಶಶಿಬಿಂದು ಹೈಹಯ
ದವುಷಯಂತಿ ವಿರೋಚನನ ನಿಜ-
ಕುವರ ಬಲಿ ಮೊದಲಾದ ಸಪ್ತೇಂದ್ರರು ಕಕುತ್ಸ್ಥಗಯ ॥ ೧೩ ॥

ಪೃಥು ಭರತ ಮಾಂಧಾತ ಪ್ರೀಯ-
ವ್ರತ ಮರುತ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಸುಪರೀ-
ಕ್ಷಿತ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಾಂಬರೀಷೋತ್ತಾನಪಾದಮುಖ ।
ಶತಸುಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕರು ಗದಾ-
ಭೃತಗಧಿಷ್ಠಾನರು ಸುಪ್ರೀಯ-
ವ್ರತಗೆ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮರು ಕರ್ಮಜರೆಂದು ಕರೆಸುವರು ॥ ೧೪ ॥

ನಳಿನಿ ಸಂಜ್ಞಾ ರೋಹಿಣೀ ಶ್ಯಾ-
ಮಲ ವಿರಾಟ್ ಪರ್ಜನ್ಯರಧಮರು
ಎಲರುಮಿತ್ರನ ಮಡದಿ ದ್ವಿಗುಣಾಧಮಳು ಬಾಂಬೊಳೆಗೆ।
ಜಲಮಯ ಬುಧಾಧಮನು ದ್ವಿಗುಣದಿ
ಕೆಳಗೆನಿಸುವಳುಷಾ ಶನೈಶ್ಚರ
ಇಳೆಗಳೀರುಗುಣಾಧಮರುಷಾದೇವಿದೆಸೆಯಿಂದ ॥ ೧೫ ॥

ಎರಡುಗುಣ ಕರ್ಮಾಧಿಪತಿ ಪು-
ಷ್ಕರ ಕಡಿಮೆ ಆಜಾನದಿವಿಜರು
ಚಿರಪಿತೃಗಳಿಂದುತ್ತಮರು ಕಿಂಕರರು ಪುಷ್ಕರಗೆ।
ಸುರಪನಾಲಯಗಾಯಕೋತ್ತಮ-
ರೆರಡಯಿದು ಗುಣದಿಂದಧಮ ತುಂ-
ಬುರಗೆ ಸಮ ನವಕೋಟಿಋಷಿಗಳು ನೂರು ಜನರುಳಿದು ॥ ೧೬ ॥

ಅವರವರ ಪತ್ನಿಯರು ಅಪ್ಸರ-
ಯುವತಿಯರು ಸಮ ಉತ್ತಮರನುಳಿ-
ದವರರೆನಿಪರು ಮನುಜಗಂಧರ್ವರು ದ್ವಿಷಡ್ಗುಣದಿ।
ಕುವಲಯಾಧಿಪರೀರಯಿದು ಗುಣ
ಅವನಿಪರ ಸ್ತ್ರೀಯರು ದಶೋತ್ತರ-
ನವತಿಗುಣದಿಂದಧಮರೆನಿಪರು ಮಾನುಷೋತ್ತಮರು ॥ ೧೭ ॥

ಸತ್ವ ಸತ್ವರು ಸತ್ವರಾಜಸ
ಸತ್ವ ತಾಮಸ ಮೂವರೂ ರಜ-
ಸತ್ವರಧಿಕಾರಿಗಳು ಭಗವದ್ಭಕ್ತರೆನಿಸುವರು।
ನಿತ್ಯಬದ್ಧ ರಜೋರಜರು ಉ-
ತ್ಪತ್ತಿಭೂಸ್ವರ್ಗದೊಳು ನರಕದಿ
ಪೃಥ್ವಿಯೊಳು ಸಂಚರಿಸುತಿಪ್ಪರು ರಜಸತಾಮಸರು ॥ ೧೮ ॥

ತಮಸು ಸಾತ್ವಿಕರೆನಿಸಿಕೊಂಬರು
ಅಮಿತನಾಖ್ಯಾತಸುರಗಣವುರೆ
ತಮಸು ರಾಜಸರೆನಿಸಿಕೊಂಬರು ದೈತ್ಯಸಮುದಾಯ।
ತಮಸುತಾಮಸ ಕಲಿಪುರಂಧ್ರಿಯು
ಅಮಿತದುರ್ಗುಣಪೂರ್ಣ ಸರ್ವಾ-
ಧಮರೊಳಧಮಾಧಮ ದುರಾತ್ಮನು ಕಲಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಬ ॥ ೧೯ ॥

ಇವನ ಪೋಲುವ ಪಾಪಿಜೀವರು
ಭುವನ ಮೂರರೊಳಿಲ್ಲ ನೋಡಲು
ನವವಿಧ ದ್ವೇಷಗಳಿಗಾಕರನೆನಿಸಿಕೊಳುತಿಪ್ಪ ।
ಬವರದೊಳು ಭಂಗಾರದೊಳು ನಟ
ಯುವತಿ ದ್ಯೂತಾಪೇಯಮೃಷದೊಳು
ಕವಿಸಿ ಮೋಹವ ಕೆಡಿಸುವನು ಎಂದರಿದು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ॥ ೨೦ ॥

ತ್ರಿವಿಧಜೀವಪ್ರತತಿಗಳ ಸ-
ಗ್ಗವೊಳೆಯಾಣ್ಮಾಲಯನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ।
ಯುವತಿಯರ ಒಡಗೂಡಿ ಕ್ರೀಡಿಸುವನು ಕೃಪಾಸಾಂದ್ರ ।
ದಿವಿಜದಾನವತಾರತಮ್ಯದ
ವಿವರ ತಿಳಿವ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ಬಾ-
ನ್ನವಿರಸಖ ತಾನೊಲಿದು ಉದ್ಧರಿಸುವನು ಭವದಿಂದ ॥ ೨೧ ॥

ದೇವದೈತ್ಯರ ತಾರತಮ್ಯವು
ಪಾವಮಾನಿ ಮತಾನುಗರಿಗಿದು
ಕೇವಲಾವಶ್ಯಕವು ತಿಳಿವುದು ಸರ್ವಕಾಲದಲಿ ।
ದಾವಶಿಖಿ ಪಾಪಾಟವಿಗೆ ನವ-
ನಾವೆಯೆನಿಪುದು ಭವಸಮುದ್ರಕೆ
ಪಾವಟಗೆ ವೈಕುಂಠಲೋಕಕಿದೆಂದು ಕರೆಸುವುದು ॥ ೨೨ ॥

ತಾರತಮ್ಯಜ್ಞಾನ ಮುಕ್ತಿ-
ದ್ವಾರವೆನಿಪುದು ಭಕ್ತಜನರಿಗೆ
ತೋರಿ ಪೇಳಿ ಸುಖಾಬ್ಧಿಯೊಳು ಲೋಲ್ಯಾಡುವುದು ಬುಧರು ।
ಕ್ರೂರಮಾನವರಿಗಿದು ಕರ್ಣಕ-
ಠೋರವೆನಿಪುದು ನಿತ್ಯದಲಿ ಅಧಿ-
ಕಾರಿಗಳಿಗಿದನರುಪುವುದು ದುಸ್ತರ್ಕಗಳ ಬಿಟ್ಟು ॥ ೨೩ ॥

ಹರಿ ಸಿರಿ ವಿರಿಂಚೀರ ಭಾರತಿ
ಗರುಡ ಫಣಿಪತಿ ಷಣ್ಮಹಿಷಿಯರು
ಗಿರಿಜ ನಾಕೇಶ ಸ್ಮರ ಪ್ರಾಣಾನಿರುದ್ಧ ಶಚೀ ।
ಗುರು ರತೀ ಮನು ದಕ್ಷ ಪ್ರವಹಾ
ಮರುತ ಮಾನವಿ ಯಮ ಶಶಿ ದಿವಾ-
ಕರ ವರುಣ ನಾರದ ಸುರಾಸ್ಯ ಪ್ರಸೂತಿ ಭೃಗುಮುನಿಪ ॥ ೨೪ ॥

ವ್ರತತಿಜಾಸನಪುತ್ರರೆನಿಸುವ
ವ್ರತಿವರಮರೀಚ್ಯತ್ರಿವೈವ-
ಸ್ವತನು ತಾರಾಮಿತ್ರನಿರ್ಋತಿ ಪ್ರವಹಮಾರುತನ।
ಸತಿ ಧನೇಶಾಶ್ವಿನಿಗಳಿಗ್ಗಣ-
ಪತಿಯು ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನ ಶೇಷಸು-
ಶತರು ಮನುಗಳುಚಥ್ಯಚ್ಯಾವನ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ನಮಿಪೆ ॥ ೨೫ ॥

ಶತಸುಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕರೆನಿಸುವ
ಕ್ಷಿತಿಪರಿಗೆ ನಮಿಸುವೆನು ಭಾಗೀ-
ರಥಿ ವಿರಾಟ್ಪರ್ಜನ್ಯ ರೋಹಿಣಿ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಸಂಜ್ಞಾ।
ಹುತವಹನ ಮಹಿಳಾ ಬುಧೋಷಾ
ಕ್ಷಿತಿ ಶನೈಶ್ಚರ ಪುಷ್ಕರರಿಗಾ-
ನತಿಸಿ ಬಿನ್ನೈಸುವೆನು ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನವಿಯಲೆಂದು ॥ ೨೬ ॥

ನೂರಧಿಕವಾಗಿಪ್ಪ ಮತ್ತಧಿ-
ನಾರುಸಾವಿರ ನಂದಗೋಪಕು-
ಮಾರನರ್ಧಾಂಗಿಯರಗಸ್ತ್ಯಾದೀ ಮುನೀಶ್ವರರು॥
ಉರ್ವಶೀ ಮೊದಲಾದ ಅಪ್ಸರ-
ನಾರಿಯರು ಶತ ತುಂಬುರರು ಕಂ-
ಸಾರಿ ಗುಣಗಳ ಕೀರ್ತನೆಯ ಮಾಡಿಸಲಿ ಎನ್ನಿಂದ ॥ ೨೭ ॥

ಪಾವನರು ಶುಚಿಶುದ್ಧನಾಮಕ-
ದೇವತೆಗಳಾಜಾನಚಿರಪಿತೃ-
ದೇವ ನರ ಗಂಧರ್ವರವನಿಪ ಮಾನುಷೋತ್ತಮರು।
ಈ ವಸುಮತಿಯೊಳುಳ್ಳ ವೈಷ್ಣವ-
ರಾವಳಿಯೊಳಿಹರೆಂದು ನಿತ್ಯದಿ
ಸೇವಿಪುದು ಸಂತೋಷದಿಂ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಲಿ ॥ ೨೮ ॥

ಮಾನುಷೋತ್ತಮರನ ವಿಡಿದು ಚತು-
ರಾನನಾಂತ ಶತೋತ್ತಮತ್ವ ಕ್ರ-
ಮೇಣ ಚಿಂತಿಪ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಚತುರವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥ।
ಶ್ರೀನಿಧಿ ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಠಲ
ತಾನೆ ಒಲಿದೀವನು ನಿರಂತರ
ಸಾನುರಾಗದಿ ಪಠಿಸುವುದು ಪ್ರಾಜ್ಞರಿದ ಮರೆಯದಲೆ ॥ ೨೯ ॥

★★★★★

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ - ೪

ಸಂಧಿ - ೨೦: ಆರೋಹಣತಾರತಮ್ಯ ಸಂಧಿ

[ರಾಗ: ಮುಖಾರಿ - ಅಟತಾಳ]

ಭಕ್ತರೆನಿಸುವ ದಿವ್ಯಪುರುಷರ
ಉಕ್ತಿ ಲಾಲಿಸಿ ಪೇಳ್ದ ಮುಕ್ತಾ-
ಮುಕ್ತಜೀವರ ತಾರತಮ್ಯವ ಮುನಿಪ ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ॥ ಸಂಧಿಸೂಚನೆ ॥

ಸ್ಥಾವರರ ನೋಡಲ್ಕೆ ತೃಣಕ್ರಿಮಿ-
ಜೀವರುತ್ತಮ ಕ್ರಿಮಿಗಳಿಂದಲ-
ಜಾವಿ ಗೋ ಗಜ ವ್ಯಾಘ್ರ ಸಿಂಹಗಳಿಂದ ಶೂದ್ರಾದಿ।
ಮೂವರುತ್ತಮ ಕರ್ಮಕರ ಭೂ-
ದೇವ ಉತ್ತಮ ಕರ್ಮಿ ನೋಡಲು
ಕೋವಿದೋತ್ತಮ ಕವಿಗಳಿಂದಲಿ ಕ್ಷಿತಿಪರುತ್ತಮರು ॥ ೧ ॥

ಧರಣಿಪರ ನೋಡಲ್ಕೆ ನರಗಂ-
ಧರ್ವರುತ್ತಮ ದೇವಗಂಧ-
ರ್ವರ ಗಣೋತ್ತಮ ಇವರಿಗಿಂದ ಶತೋನ ಶತಕೋಟಿ।
ಪರಮ ಋಷಿಗಳು ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀ-
ಯರು ಸಮಾನರು ಇವರಿಗಿಂತಲಿ
ಚಿರಪಿತೃಗಳುತ್ತಮರು ಚಿರನಾಮಕ ಪಿತೃಗಳಿಂದ ॥ ೨ ॥

ಎರಡಯಿದು ಎಂಭತ್ತು ಋಷಿ ತುಂ-
ಬುರು ಶತೋರ್ವಶಿಯಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀ-
ಯರು ಶತಾಜಾನಜರು ಉತ್ತಮ ಚಿರಪಿತೃಗಳಿಂದ।
ವರರು ಉರ್ವಶಿಗಿಂತ ವೈಶ್ವಾ-
ನರನ ಸುತರೀರೆಂಟುಸಾವಿರ
ಹರದೆಯರೊಳುತ್ತಮ ಕಶೇರೆಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ಜನ ॥ ೩ ॥

ಸರಿಯೆನಿಪರು ವ್ರಜೌಕಸಸ್ತ್ರೀ-
ಯರು ಸುರಾಸ್ಯಾತ್ಮಜರಿಗೀ ಪು-
ಷ್ಕರನು ಕರ್ಮಪ ಪುಷ್ಕರನಿಗೆ ಶನೈಶ್ಚರುತ್ತಮನು।
ತರಣಿಜನಿಗುತ್ತಮಳುಷಾಶ್ವಿನಿ-
ಸುರರರಸಿಗುತ್ತಮ ಜಲಪ ಬುಧ
ಶರಧಿಜಾತ್ಮಜಗುತ್ತಮ ಸ್ವಹದೇವಿ ಎನಿಸುವಳು ॥ ೪ ॥

ಅನಳಭಾರ್ಯಳಿಗಿಂದನಾಖ್ಯಾ-
ತನಿಮಿಷರನಾಖ್ಯಾತರಿಂದಲಿ
ಘನಪಪರ್ಜನ್ಯಾನಿರುದ್ಧನ ಸ್ತ್ರೀ ಉಷಾದೇವಿ।
ದ್ಯುನದಿ ಸಂಜ್ಞಾ ಶ್ಯಾಮಲಾ ರೋ-
ಹಿಣಿಗಳೈವರು ಸಮರನಾಖ್ಯಾ-
ತನಿಮಿಷೋತ್ತಮರಿವರಿಗಿಂದಲಿ ನೂರುಕರ್ಮಜರು ॥ ೫ ॥

ಪೃಥು ನಹುಷ ಶಶಿಬಿಂದು ಪ್ರೀಯ-
ವ್ರತ ಪರೀಕ್ಷಿತನೃಪರು ಭಾಗೀ-
ರಥಿಯ ನೋಡಲ್ಕಧಿಕ ಬಲ್ಯಾದಿಂದ್ರಸಪ್ತಕರು।
ಪಿತೃಗಳೇಳೆಂಟಧಿಕವಪ್ಸರ-
ಸತಿಯರೀರೈದೊಂದು ಮನುಗಳು
ದಿತಿಜಗುರು ಚ್ಯಾವನ ಉಚಥ್ಯರು ಕರ್ಮಜರ ಸಮರು ॥ ೬ ॥

ಧನಪ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನ ಗಣಪಾ-
ಶ್ವಿನಿಗಳೆಂಭತ್ತೈದು ಶೇಷರಿ-
ಗೆಣೆಯೆನಿಸುವರು ಮಿತ್ರ ತಾರಾ ನಿಋತಿ ಪ್ರಾವಾಹಿ।
ಗುಣಗಳಿಂದೈದಧಿಕ ಎಂಭ-
ತ್ತೆನಿಪ ಶೇಷರಿಗುತ್ತಮರು ಸ-
ನ್ಮುನಿ ಮರೀಚಿ ಪುಲಸ್ತ್ಯ ಪುಲಹಾ ಕ್ರತು ವಸಿಷ್ಠಮುಖ ॥ ೭ ॥

ಅತ್ರಿಯಂಗಿರರೇಳು ಬ್ರಹ್ಮನ
ಪುತ್ರರಿವರಿಗೆ ಸಮರು ವಿಶ್ವಾ-
ಮಿತ್ರವೈವಸ್ವತರು ಈಶಾವೇಶಬಲದಿಂದ ॥
ಮಿತ್ರಗಿಂತುತ್ತಮರು ಸ್ವಾಹಾ-
ಭರ್ತೃ ಭೃಗುವು ಪ್ರಸೂತಿ ವಿಶ್ವಾ-
ಮಿತ್ರ ಮೊದಲಾದವರಿಗಿಂದಲಿ ಮೂವರುತ್ತಮರು ॥ ೮ ॥

ನಾರದೋತ್ತಮನಗ್ನಿಗಿಂತಲಿ
ವಾರಿನಿಧಿ ಪಾದೋತ್ತಮನು ಯಮ
ತಾರಕೇಶ ದಿವಾಕರನು ಶತರೂಪರುತ್ತಮರು।
ವಾರಿಜಾಪ್ತನಿಗಿಂತ ಪ್ರವಹಾ
ಮಾರುತೋತ್ತಮ ಪ್ರವಹಗಿಂತಲಿ
ಮಾರಪುತ್ರನಿರುದ್ಧ ಗುರು ಮನು ದಕ್ಷ ಶಚಿ ರತಿಯು ॥ ೯ ॥

ಆರುಜನಗಳಿಗಿಂತಲಾಹಂ-
ಕಾರಿಕಪ್ರಾಣೋತ್ತಮಖಿಳಶ-
ರೀರಮಾನಿ ಪ್ರಾಣಗಿಂತಲಿ ಕಾಮ ಇಂದ್ರರಿಗೆ।
ಗೌರಿ ವಾರುಣಿ ಖಗಪರಾಣೆಗೆ
ಶೌರಿಮಹಿಷಿಯರೊಳಗೆ ಜಾಂಬವ-
ತೀ ರಮಾಯುತಳಾದ ಕಾರಣ ಅಧಿಕಳೆನಿಸುವಳು ॥ ೧೦ ॥

ಹರಫಣಿಪವಿಹಗೇಂದ್ರ ಮೂವರು
ಹರಿಮಡದಿಯರಿಗುತ್ತಮರು ಸೌ-
ಪರಣಿಪತಿಗುತ್ತಮರು ಭಾರತಿವಾಣಿ ಈರ್ವರಿಗೆ।
ಮರುತಬ್ರಹ್ಮರು ಉತ್ತಮರು ಇಂ-
ದಿರೆಯು ಪರಮೋತ್ತಮಳು ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ
ಸರಿಯೆನಿಸುವವರಿಲ್ಲವೆಂದಿಗು ದೇಶಕಾಲದೊಳು ॥ ೧೧ ॥

ಶ್ರೀಮುಕುಂದನ ಮಹಿಳೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮ-
ಹಾಮಹಿಮೆಗೇನೆಂಬೆ ಬ್ರಹ್ಮೇ-
ಶಾಮರೇಂದ್ರರ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿ ಲಯಗೈಸಿ ಅವರವರ।
ಧಾಮಗಳ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವಳಜ-
ರಾಮರಣಳಾಗಿರ್ದು ಸರ್ವ-
ಸ್ವಾಮಿ ಮಮ ಗುರು ಎಂದುಪಾಸನೆ ಮಾಳ್ಪಳಚ್ಯುತನ ॥ ೧೨ ॥

ಈಸು ಮಹಿಮೆಗಳುಳ್ಳ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪ-
ರೇಶನಾನಂತಾಂಶಗುಣದೊಳು
ಲೇಶಲೇಶಕೆ ಸರಿಯೆನಿಸಳಾವಾವ ಕಾಲದಲಿ।
ದೇಶಕಾಲಾತೀತ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ
ಕೇಶವನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳವೆ ಅವ-
ಕಾಶವಾಯಿತು ಇವನ ಮಹಿಮೆಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆಣೆಯುಂಟೆ ॥ ೧೩ ॥

ಒಂದುರೂಪದೊಳೊಂದವಯವದೊ-
ಳೊಂದು ರೋಮದೊಳೊಂದು ದೇಶದಿ
ಪೊಂದಿಕೊಂಡಿಹರಜಭವಾದಿ ಸಮಸ್ತಜೀವಗಣ।
ಸಿಂಧು ಸಪ್ತ ದ್ವೀಪ ಮೇರು ಸು-
ಮಂದರಾದ್ಯದ್ರಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮ ಪು-
ರಂದರಾದಿ ಸಮಸ್ತಲೋಕಪರಾಲಯಗಳೆಲ್ಲ ॥ ೧೪ ॥

ಸರ್ವದೇವೋತ್ತಮನು ಸರ್ವಗ
ಸರ್ವಗುಣಸಂಪೂರ್ಣ ಸರ್ವದ
ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರ ಸರ್ವಾಧಾರ ಸರ್ವಾತ್ಮಾ।
ಸರ್ವತೋಮುಖ ಸರ್ವನಾಮಕ
ಸರ್ವಜನಸಂಪೂಜ್ಯ ಶಾಶ್ವತ
ಸರ್ವಕಾಮದ ಸರ್ವಸಾಕ್ಷಿಗ ಸರ್ವಜಿತ್ ಸರ್ವ ॥ ೧೫ ॥

ತಾರತಮ್ಯಾರೋಹಣವ ಬರೆ-
ದಾರು ಪಠಿಸುವರವರ ಲಕ್ಷ್ಮೀ-
ನಾರಸಿಂಹ ಸಮಸ್ತದೇವಗಣಾಂತರಾತ್ಮಕನು।
ಪೂರಯಿಸುವ ಮನೋರಥಂಗಳ
ಕಾರುಣಿಕ ಕೈವಲ್ಯದಾಯಕ
ದೂರಗೈವ ಸಮಸ್ತದುರಿತವ ವಿಗತಶೋಕಸುಖ ॥ ೧೬ ॥

ಪ್ರಣತಕಾಮದನಂಘ್ರಿಸಂದರು-
ಶನ ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳುಳ್ಳವಗೆ ನಿ-
ಚ್ಚಣಿಕೆಯೆನಿಪುದು ಜಡಮೊದಲು ಬ್ರಹ್ಮಾಂತತರತಮವು।
ಮನವಚನದಿಂ ಸ್ಮರಿಸುವರ ಭವ-
ವನಧಿ ಶೋಷಿಸಿ ಪೋಗುವುದು ಕಾ-
ರಣವೆನಿಸುವುದು ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿವಿರಕ್ತಿಸಂಪದಕೆ ॥ ೧೭ ॥

ಅನಲನೊಳು ಹೋಮಿಸುವ ಹರಿ ಚಂ-
ದನವೆ ಮೊದಲಾದದರ ಸೂವಾ-
ಸನೆಯು ಪ್ರತ್‌ಪ್ರತ್ಯೇಕ ತೋರ್ವದು ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲಿ।
ದನುಜ ಮಾನವ ದಿವಿಜರವರವ-
ರನುಚಿತೋಚಿತಕರ್ಮ ವೃಜಿನಾ-
ರ್ದನನು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಳ್ಪ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತ ವಿಖ್ಯಾತ ॥ ೧೮ ॥

ಭಕ್ತವತ್ಸಲ ಭಾಗ್ಯಪುರುಷ ವಿ-
ವಿಕ್ತ ವಿಶ್ವಾಧಾರ ಸರ್ವೋ-
ದ್ರಿಕ್ತ ದೋಷವಿದೂರ ದುರ್ಗಮ ದುರ್ವಿಭಾವ್ಯ ಸ್ವಹಿ।
ಶಕ್ತ ಶಾಶ್ವತ ಸಕಲವೇದೈ-
ಕೋಕ್ತ ಮಾನದ ಮಾನ್ಯ ಮಾಧವ
ಸೂಕ್ತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸ್ಥೂಲ ತ್ರಿಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಠಲನು ॥ ೧೯ ॥

★★★★★

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ - ೫

ಸಂಧಿ - ೨೬: ಅವರೋಹಣತಾರತಮ್ಯ ಸಂಧಿ

[ರಾಗ: ಮುಖಾರಿ - ಅಟತಾಳ]

ಶ್ರೀರಮಣನಿಜಭಕ್ತರೆನಿಸುವ
ವಾರಿಜಾಸನಮುಖ್ಯನಿರ್ಜರ
ತಾರತಮ್ಯವ ಪೇಳ್ವೆ ಸಂಕ್ಷೇಪದಲಿ ಗುರುಬಲದಿ ॥ ಸಂಧಿ ಸೂಚನೆ ॥

ಕೇಶವಗೆ ನಾರಾಯಣಿಗೆ ಕಮ-
ಲಾಸನ ಸಮೀರಣಗೆ ವಾಣಿಗೆ
ವೀಶಫಣಿಪಮಹೇಶರಿಗೆ ಷಣ್ಮಹಿಷಿಯರ ಪದಕೆ।
ಶೇಷರುದ್ರರ ಪತ್ನಿಯರಿಗೆ ಸು-
ವಾಸವ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನರಿಗೆ ಸಂ-
ತೋಷದಲಿ ವಂದಿಸುವೆ ಭಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನ ಕೊಡಲೆಂದು ॥ ೧ ॥

ಪ್ರಾಣದೇವಗೆ ನಮಿಪೆ ಕಾಮನ
ಸೂನು ಮನು ಗುರು ದಕ್ಷ ಶಚಿ ರತಿ
ಮಾನಿನಿಯರಿಗೆ ಪ್ರವಹದೇವಗೆ ಸೂರ್ಯ ಸೋಮ ಯಮ।
ಮಾನವಿಗೆ ವರುಣನಿಗೆ ವೀಣಾ-
ಪಾಣಿ ನಾರದಮುನಿಗೆ ನಮಿಸುವೆ
ಜ್ಞಾನ ಭಕ್ತಿ ವಿರಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವ ತಿಳಿಸಲೆನಗೆಂದು ॥ ೨ ॥

ಅನಲ ಭೃಗು ದಾಕ್ಷಾಯಣಿಯರಿಗೆ
ಕನಕಗರ್ಭಜ ಸಪ್ತಋಷಿಗಳಿ-
ಗೆಣೆ ಎನಿಪ ವೈವಸ್ವತಸುಮನು ಗಾಧಿಸಂಭವಗೆ।
ದನುಜ ನಿರಋತಿ ತಾರ ಪ್ರಾವಹಿ
ವನಜಮಿತ್ರಗ್ರಾಶ್ವಿನಿ ಗಣಪ-
ಧನಪ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನರಿಗೆ ವಂದಿಸುವೆನನವರತ ॥ ೩ ॥

ಉಕ್ತದೇವರ್ಕಳನುಳಿದು ಎಂ-
ಭತ್ತಯಿದು ಜನರುಗಳು ಮನುಗಳು-
ಚಥ್ಯ ಚ್ಯಾವನ ಯಮಳರಿಗೆ ಕರ್ಮಜರೆನಿಸುತಿಪ್ಪ।

ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನರೆ ಪ್ರಮುಖ ಶ-
ತಸ್ಥರಿಗೆ ಪರ್ಜನ್ಯಗಂಗಾ-
ದಿತ್ಯ ಯಮ ಸೋಮಾನಿರುದ್ಧರ ಪತ್ನಿಯರ ಪದಕೆ ॥ ೪ ॥

ಹುತವಹಾರ್ಧಾಂಗಿನಿಗೆ ಚಂದ್ರಮ-
ಸುತಬುಧಗೆ ನಾಮಾತ್ಮಿಕೋಷಾ-
ಸತಿಗೆ ಛಾಯಾತ್ಮಜಶನೈಶ್ಚರಗಾನಮಿಪೆ ಸತತ।
ಪ್ರತಿದಿವಸದಲಿ ಬಿಡದೆ ಜೀವ-
ಪ್ರತತಿ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳಿಗಧಿ-
ಪತಿ ಎನಿಪ ಪುಷ್ಕರನ ಪಾದಾಂಬುಜಗಳಿಗೆ ನಮಿಪೆ ॥ ೫ ॥

ಆನಮಿಪೆ ಆಜಾನಜರಿಗೆ ಕೃ-
ಶಾನುಸುತರಿಗೆ ಗೋವ್ರಜದೊಳಿಹ
ಮಾನಿನಿಯರಿಗೆ ಚಿರಪಿತರು ಶತನ್ಯೂನ ಶತಕೋಟಿ।
ಮೌನಿಜನರಿಗೆ ದೇವಮಾನವ-
ಗಾನಪ್ರೌಢರಿಗವನಿಪರಿಗೆ ರ-
ಮಾನಿವಾಸನ ದಾಸವರ್ಗಕೆ ನಮಿಪೆನನವರತ ॥ ೬ ॥

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕಾತಾರತಮ್ಯವ
ಅನುದಿನದಿ ಸದ್ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ
ನೆನೆವರಿಗೆ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಾದಿಗಳು ಫಲಿಸುವವು।
ವನಜಸಂಭವಮುಖ್ಯರವಯವ-
ರೆನಿಸುವ ಜಗನ್ನಾಥವಿಠಲಗೆ
ವಿನಯದಿಂದಲಿ ನಮಿಸಿ ಕೊಂಡಾಡುತಿರು ಮರೆಯದಲೆ ॥ ೭ ॥

★★★★★

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ - ೬

ಸಂಧಿ - ೨೧: ಆವೇಶಾವತಾರ ಸಂಧಿ

[ರಾಗ ಸಾವೇರಿ - ತ್ರಿಪುಟತಾಳ]

ಹರಿ ಸಿರಿ ವಿರಿಂಚೀರಮುಖ ನಿ-
ರ್ಜರರ ಆವೇಶಾವತಾರ್ಗಳ
ಸ್ಮರಿಸು ಗುಣಗಣ ಸರ್ವಕಾಲದಿ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕದಿ ॥ ಸಂಧಿಸೂಚನೆ ॥

ಮೀನ ಕೂರ್ಮ ಕ್ರೋಡ ನರಹರಿ
ಮಾಣವಕ ಭೃಗುರಾಮ ದಶರಥ-
ಸೂನು ಯಾದವ ಬುದ್ಧ ಕಲ್ಕೀ ಕಪಿಲ ವೈಕುಂಠ ।
ಶ್ರೀನಿವಾಸನು ವ್ಯಾಸ ಋಷಭ ಹ-
ಯಾನನಾ ನಾರಾಯಣೀ ಹಂ-
ಸಾನಿರುದ್ಧ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಶ್ರೀಧರ ಹೃಷೀಕೇಶ ॥ ೧ ॥

ಹರಿಯು ನಾರಾಯಣನು ಕೃಷ್ಣಾ-
ಸುರಕುಲಾಂತಕ ಸೂರ್ಯಸಪ್ರಭ
ಕರೆಸುವನು ನಿರ್ದುಷ್ಟಸುಖಪರಿಪೂರ್ಣ ತಾನೆಂದು ।
ಸರ್ವದೇವೋತ್ತಮನು ಸರ್ವಗ
ಪರಮಪುರುಷ ಪುರಾತನ ಜರಾ-
ಮರಣವರ್ಜಿತ ವಾಸುದೇವಾದ್ಯಮಿತರೂಪಾತ್ಮಾ ॥ ೨ ॥

ಈ ನಳಿನಭವಜನನಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ಜ್ಞಾನಬಲಭಕ್ತ್ಯಾದಿಗುಣಸಂ-
ಪೂರ್ಣಳೆನಿಪಳು ಸರ್ವಕಾಲದಿ ಹರಿಕೃಪಾಬಲದಿ ।
ಹೀನಳೆನಿಪಳನಂತಗುಣದಿ ಪು-
ರಾಣಪುರುಷಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಗಿನ್ನು ಸ-
ಮಾನರೆನಿಸುವರಿಲ್ಲ ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತಸುರರೊಳಗೆ ॥ ೩ ॥

ಗುಣಗಳತ್ರಯಮಾನಿ ಶ್ರೀ ಕುಂ-
ಭಿಣಿ ಮಹಾದುರ್ಗಾಂಭ್ರಣೀ ರು-
ಗ್ಮಿಣಿಯು ಸತ್ಯಾ ಶಾಂತಿ ಕೃತಿ ಜಯ ಮಾಯ ಮಹಲಕುಮಿ ।
ಜನಕಜಾ ಕಮಲಾಲಯಾ ದ-
ಕ್ಷಿಣೆಯು ಪದ್ಮಾ ತ್ರೀಲೊಕೇಶ್ವರಿ
ಅಣುಮಹತ್ತಿನೊಳಿದ್ದು ಉಪಮಾರಹಿತಳೆನಿಸುವಳು ॥ ೪ ॥

ಘೋಟಕಾಸ್ಯನ ಮಡದಿಗಿಂದಲಿ
ಹಾಟಕೋದರಪವನರೀರ್ವರು
ಕೋಟಿಗುಣದಿಂದಧಮರೆನಿಪರು ಆವಕಾಲದಲಿ।
ಖೇಟಪತಿಶೇಷಾಮರೇಂದ್ರರ
ಪಾಟಿ ಮಾಡದೆ ಶ್ರೀಶನ ಕೃಪಾ-
ನೋಟದಿಂದಲಿ ಸರ್ವರೊಳು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವರು ॥ ೫ ॥

ಪುರುಷ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿರಿಂಚಿಯು ಮಹಾನ್
ಮರುತ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ ಧೃತಿ ಸ್ಮೃತಿ
ಗುರುವರ ಮಹಾಧ್ಯಾತ ಬಲ ವಿಜ್ಞಾತ ವಿಖ್ಯಾತ।
ಗರಳಭುಗ್ಭವರೋಗಭೇಷಜ
ಸ್ವರ ವರಣ ವೇದಸ್ಥ ಜೀವೇ-
ಶ್ವರ ವಿಭೀಷಣ ವಿಶ್ವಚೇಷ್ಟಕ ವೀತಭಯ ಭೀಮ ॥ ೬ ॥

ಅನಿಲ ಸ್ಥಿತಿ ವೈರಾಗ್ಯನಿಧಿ ರೋ-
ಚನ ವಿಮುಕ್ತಿಗ ನಂದ ದಶಮತಿ
ಅನಿಮಿಷೇಶಾನಿದ್ರ ಶುಚಿ ಸತ್ವಾತ್ಮಕಶರೀರ।
ಅಣುಮಹದ್ರೂಪಾತ್ಮಕಾಮೃತ
ಹನುಮದಾದ್ಯವತಾರ ಪದ್ಮಾ-
ಸನಪದವಿಸಂಪ್ರಾಪ್ತ ಪರಿಸರ ಆಖಣಾಶ್ಮಸಮ ॥ ೭ ॥

ಮಾತರಿಶ್ವಬ್ರಹ್ಮರು ಜಗ-
ನ್ಮಾತೆಗಧಮಾಧೀನರೆನಿಪರು
ಶ್ರೀತರುಣಿವಲ್ಲಭನು ಈರ್ವರೊಳಾವಕಾಲದಲಿ।
ನೀತಭಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನ ಬಲ ರೂ-
ಪಾತಿಶಯದಿಂದಿದ್ದು ಚೇತಾ-
ಚೇತನಗಳೊಳು ವ್ಯಾಪ್ತರೆನಿಸುವ ತತ್ತದಾಹ್ವಯದಿ ॥ ೮ ॥

ಸರಸವತಿ ವೇದಾತ್ಮಿಕಾ ಭುಜಿ
ನರಹರೀ ಗುರುಭಕ್ತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ
ಪರಮಸುಖಬಲಪೂರ್ಣೆ ಶ್ರದ್ಧಾ ಪ್ರೀತಿ ಗಾಯತ್ರೀ।
ಗರುಡಶೇಷರ ಜನನಿ ಶ್ರೀಸಂ-
ಕರುಷಣಜಯಾತನುಜೆ ವಾಣೀ
ಕರಣನೀಯಾಮಕೆ ಚತುರ್ದಶಭುವನಸನ್ಮಾನ್ಯೆ ॥ ೯ ॥

ಕಾಳಿ ದ್ರೌಪದಿ ಕಾಶಿಜಾ ಪಾಂ-
ಚಾಲಿ ಶಿವಕನ್ಯೇಂದ್ರಸೇನಾ
ಕಾಲಮಾನೀ ಚಂದ್ರ ದ್ಯುಸಭಾ ನಾಮ ಭಾರತಿಗೆ।
ಗಾಳಿಬ್ರಹ್ಮರ ಯುವತಿಯರು ಏ-
ಳೇಳು ಐವತ್ತೊಂದು ಗುಣದಿಂ
ಕೀಳರೆನಿಪರು ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳಿಗಿಂದಲಾವಾಗ ॥ ೧೦ ॥

ಹರಿ ಸಮೀರಾವೇಶ ನರ ಶಂ-
ಕರುಷಣಾವೇಶಯುತಲಕ್ಷ್ಮಣ
ಪರಮಪುರುಷನ ಶುಕ್ಲಕೇಶಾವೇಶ ಬಲರಾಮ।
ಹರ ಸದಾಶಿವ ತಪ ಅಹಂಕೃತು
ಮರುತಯುಕ್ತ ಶುಕೋರ್ಧ್ವಪಟ ತ-
ತ್ಪುರುಷ ಜೈಗೀಷೌರ್ವ ದ್ರೌಣೀ ವ್ಯಾಧ ದುರ್ವಾಸ ॥ ೧೧ ॥

ಗರುಡ ಶೇಷ ಶಶಾಂಕದಳಶೇ-
ಖರರು ತಮ್ಮೊಳು ಸಮರು ಭಾರತಿ-
ಸರಸಿಜಾಸನ ಪತ್ನಿಗಧಮರು ನೂರುಗುಣದಿಂದ।
ಹರಿಮಡದಿ ಜಾಂಬವತಿಯೊಳು ಶ್ರೀ-
ತರುಣಿ ಆವೇಶವಿಹದೆಂದಿಗು
ಕೊರತೆಯೆನಿಪರು ಗರುಡ ಶೇಷರಿಗೈವರೈದುಗುಣ ॥ ೧೨ ॥

ನೀಲ ಭದ್ರಾ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ
ಮೇಲೆನಿಪ ಕಾಳಿಂದಿ ಲಕ್ಷಣ
ಬಾಲೆಯರಿಗಿಂದಧಮ ವಾರುಣಿ ಸೌಪರಣಿ ಗಿರಿಜಾ।
ಶ್ರೀಲಕುಮಿಯುತ ರೇವತೀ ಶ್ರೀ
ಮೂಲರೂಪದಿ ಪೇಯಳೆನಿಪಳು
ಶೈಲಜಾದ್ಯರು ದಶಗುಣಾಧಮ ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳಿಗೆ ॥ ೧೩ ॥

ನರಹರೀರಾವೇಶಸಂಯುತ-
ನರ ಪುರಂದರ ಗಾಧಿ ಕುಶ ಮಂ-
ದರದ್ಯುಮ್ನ ವಿಕುಕ್ಷಿ ವಾಲೀ ಇಂದ್ರನವತಾರ।
ಭರತ ಬ್ರಹ್ಮಾವಿಷ್ಟಸಾಂಬ ಸು-
ದರುಶನ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ಸನಕಾ-
ದ್ಯರೊಳಗಿಪ್ಪ ಸನತ್ಕುಮಾರನು ಷಣ್ಮುಖನು ಕಾಮ ॥ ೧೪ ॥

ಈರಯಿದುಗುಣ ಕಡಿಮೆ ಪಾರ್ವತಿ
ವಾರುಣೀಯರಿಗಿಂದ್ರಕಾಮ ಶ-
ರೀರಮಾನಿ ಪ್ರಾಣ ದಶಗುಣ ಅವರ ಶಕ್ರನಿಗೆ।
ಮಾರಜಾ ರತಿ ದಕ್ಷ ಗುರು ವೃ-
ತ್ರಾರಿಜಾಯಾ ಶಚಿ ಸ್ವಯಂಭುವ-
ರಾರು ಜನ ಸಮ ಪ್ರಾಣಗವರರು ಹತ್ತುಗುಣದಿಂದ ॥ ೧೫ ॥

ಕಾಮಪುತ್ರನಿರುದ್ಧ ಸೀತಾ-
ರಾಮನಾನುಜ ಶತ್ರುಹನ ಬಲ-
ರಾಮನಾನುಜ ಪೌತ್ರ ಅನಿರುದ್ಧನೊಳಗನಿರುದ್ಧ।
ಕಾಮಭಾರ್ಯಾ ರುಗ್ಮವತಿ ಸ-
ನ್ನಾಮ ಲಕ್ಷಣಳೆನಿಸುವಳು ಪೌ-
ಲೋಮಿ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯು ತಾರಾ ಎರಡು ಪೆಸರುಗಳು ॥ ೧೬ ॥

ತಾರನಾಮಕ ತ್ರೇತೆಯೊಳು ಸೀ-
ತಾರಮಣನಾರಾಧಿಸಿದನು ಸ-
ಮೀರಯುಕ್ತೋದ್ಧವನು ಕೃಷ್ಣಗೆ ಪ್ರೀಯನೆನಿಸಿದನು।
ವಾರಿಜಾಸನ ಯುಕ್ತ ದ್ರೋಣನು
ಮೂರು ಇಳೆಯೊಳು ಬೃಹಸಪತಿಗವ-
ತಾರವೆಂಬರು ಮಾಹಭಾರತತಾತ್ಪರಿಯದೊಳಗೆ ॥ ೧೭ ॥

ಮನುಮುಖಾದ್ಯರಿಗಿಂದ ಪ್ರವಹಾ
ಗುಣಗಳದ್ವಯ ನೀಚನೆನಿಸುವ
ಇನಶಶಾಂಕರು ಧರ್ಮ ಮಾನವಿ ಎರಡು ಗುಣದಿಂದ।
ಕನಿಯರೆನಿಪರು ಪ್ರವಹಗಿಂದಲಿ
ದಿನಪ ಶಶಿ ಯಮಧರ್ಮ ರೂಪಗ-
ಳನುದಿನದಿ ಚಿಂತಿಪ್ಪುದು ಸಂತರು ಸರ್ವಕಾಲದಲಿ ॥ ೧೮ ॥

ಮರುತನಾವೇಶಯುತ ಧರ್ಮಜ
ಕರಡಿ ವಿದುರನು ಸತ್ಯಜಿತು ಈ-
ರೆರಡು ಧರ್ಮನ ರೂಪ ಬ್ರಹ್ಮಾವಿಷ್ಟ ಸುಗ್ರೀವ।
ಹರಿಯರೂಪಾವಿಷ್ಟ ಕರ್ಣನು
ತರಣಿಗೆರಡವತಾರ ಚಂದ್ರಮ
ಸುರಪನಾವೇಶಯುತ ಅಂಗದನೆನಿಸಿಕೊಳುತಿಪ್ಪ ॥ ೧೯ ॥

ತರಣಿಗಿಂದಲಿ ಪಾದಪಾದರೆ
ವರುಣ ನೀಚ ಮಹಾಭಿಷಕು ದ-
ರ್ದುರ ಸುಷೇಣನು ಶಂತನುವು ನಾಲ್ವರು ವರುಣರೂಪ।
ಸುರಮುನೀ ನಾರದನು ಕಿಂಚಿತ್
ಕೊರತೆ ವರುಣಗೆ ಅಗ್ನಿ ಭೃಗು ಅಜ-
ಗೊರಳಪತ್ನಿ ಪ್ರಸೂತಿ ಮೂವರು ನಾರದನಿಗಧಮ ॥ ೨೦ ॥

ನೀಲ ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನ ಲವ ಈ
ಲೇಲಿಹಾನನ ರೂಪಗಳು ಭೃಗು
ಕಾಲಿಲೊದ್ದದರಿಂದ ಹರಿಯಾ ವ್ಯಾಧನೆನಿಸಿದನು।
ಏಳು ಋಷಿಗಳಿಗುತ್ತಮರು ಮುನಿ-
ಮೌಳಿ ನಾರದಗಧಮ ಮೂವರು
ಗಾಳಿಯುತ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಬಾಹ್ಲಿಕರಾಯನೆನಿಸಿದನು ॥ ೨೧ ॥

ಜನಪಕರ್ಮಜರೊಳಗೆ ನಾರದ
ಮುನಿಯನುಗ್ರಹಬಲದಿ ಪ್ರಹ್ಲಾ-
ದನಳ ಭೃಗುಮುನಿ ದಕ್ಷಪತ್ನಿಗೆ ಸಮನೆನಿಸಿಕೊಂಬ।
ಮನುವಿವಸ್ವಾನ್ ಗಾಧಿಜೇರ್ವರು
ಅನಲಗಿಂದಲಿ ಕಿಂಚಿತಾಧಮ-
ಎಣೆ ಎನಿಸುವರು ಸಪ್ತಋಷಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಕಾಲದಲಿ ॥ ೨೨ ॥

ಕಮಲಸಂಭವಭವರೆನಿಪ ಸಂ-
ಯಮಿಮರೀಚೀ ಅತ್ರಿ ಅಂಗಿರ
ಸುಮತಿ ಪುಲಹಾ ಕ್ರತು ವಸಿಷ್ಠ ಪುಲಸ್ಯಮುನಿ ಸ್ವಾಹಾ-।
ರಮಣಗಧಮರು ಮಿತ್ರನಾಮಕ
ದ್ಯುಮಣಿ ರಾಹೂಯುಕ್ತ ಭೀಷ್ಮಕ
ಯಮಳರೂಪನು ತಾರನಾಮಕನೆನಿಪ ತ್ರೇತೆಯೊಳು ॥ ೨೩ ॥

ನಿಋತಿಗೆರಡವತಾರ ದುರ್ಮುಖ
ಹರಯುತ ಘಟೋತ್ಕಚನು ಪ್ರಾವಹಿ
ಗುರುಮಡದಿ ತಾರಾಸಮರು ಪರ್ಜನ್ಯಗುತ್ತಮರು।
ಕರಿಗೊರಳ ಸಂಯುಕ್ತ ಭಗದ-
ತ್ತರಸು ಕತ್ಥನ ಧನಪರೂಪಗ-
ಳೆರಡು ವಿಘ್ನಪ ಚಾರುದೇಷ್ಣನು ಅಶ್ವಿನಿಗಳು ಸಮ ॥ ೨೪ ॥

ದ್ರೋಣ ಧ್ರುವ ದೋಷಾರ್ಕ ಅಗ್ನೀ
ಪ್ರಾಣ ದ್ಯು ವಿಭಾವಸುಗಳೆಂಟು ಕೃ-
ಶಾನುಗಣದಿ ದ್ಯುನಾಮವಸು ಭೀಷ್ಮಾರ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಯುತ।
ದ್ರೋಣನಾಮಕ ನಂದಗೋಪ ಪ್ರ-
ಧಾನ ಅಗ್ನಿಯನುಳಿದು ಏಳು ಸ-
ಮಾನರೆನಿಪರು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣದಿಂದ ॥ ೨೫ ॥

ಭೀಮ ರೈವತ ಓಜಜೈಕಪ-
ದಾ ಮಹಾ ಬಹುರೂಪಕನು ಭವ
ವಾಮ ಉಗ್ರ ವೃಷಾಕಪಿ ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನಿ ಎನುತಿಪ್ಪ।
ಈ ಮಹಾತ್ಮರ ಮಧ್ಯದೊಳಗೆ ಉ-
ಮಾಮನೋಹರ ಉತ್ತಮನು ದಶ-
ನಾಮಕರು ಸಮರೆನಿಸಿಕೊಂಬರು ತಮ್ಮೊಳೆಂದೆಂದು ॥ ೨೬ ॥

ಭೂರ್ಯಜೈಕಪದಾಹ್ವಹಿರ್ಬು-
ಧ್ನೀರಯಿದು ರುದ್ರಗಣಸಂಯುತ
ಭೂರಿಶ್ರವನೆಂದೆನಿಪ ಶಲ ವಿರುಪಾಕ್ಷನಾಮಕನು।
ಸೂರಿ ಕೃಪ ವಿಷ್ಕಂಭ ಸಹದೇ-
ವಾ ರಣಾಗ್ರಣಿ ಸೋಮದತ್ತನು
ತಾ ರಚಿಸಿದ ದ್ವಿರೂಪ ಧರೆಯೊಳು ಪತ್ರತಾಪಕನು ॥ ೨೭ ॥

ದೇವಶಕ್ರ ಉರುಕ್ರಮಾ ಮಿ-
ತ್ರಾವರುಣ ಪರ್ಜನ್ಯ ಭಗ ಪೂ-
ಷಾ ವಿವಸ್ವಾನ್ ಸವಿತೃ ಧಾತಾ ಅರ್ಯಮ ತ್ವಷ್ಟಾ।
ದೇವಕೀಸುತನಲ್ಲಿ ಸವಿತೃ ವಿ-
ಭಾವಸೂಸುತ ಭಾನು ಎನಿಸುವ
ಜಾವನಪ ವೀರಸೇನನು ತ್ವಷ್ಟ್ರನಾಮಕನು ॥ ೨೮ ॥

ಎರಡಧಿಕ ದಶಸೂರ್ಯರೊಳು ಮೂ-
ರೆರಡು ಜನರುತ್ತಮ ವಿವಸ್ವಾನ್
ವರುಣ ಶಕ್ರ ಉರುಕ್ರಮಾ ಪರ್ಜನ್ಯ ಮಿತ್ರಾಖ್ಯ।
ಮರುತನಾವೇಶಯುತ ಪಾಂಡುವು
ಪಾರವಹನೆಂದೆನಿಸುವನು ಕೇ-
ಸರಿಮೃಗಪ ಸಂಪಾತಿ ಶ್ವೇತ ತ್ರಯರು ಮರುದಂಶ ॥ ೨೯ ॥

ಪ್ರತಿಭವಾತನು ಚೇಕಿತನು ವಿ-
ಪೃಥುವೆನಿಸುವನು ಸೌಮ್ಯಮಾರುತ
ವಿತತ ಸರ್ವೋತ್ತುಂಗ ಗಜನಾಮಕರು ಪ್ರಾಣಾಂಶ।
ದ್ವಿತಿಯಪಾನ ಗವಾಕ್ಷ ಗವಯನು
ತೃತಿಯ ವ್ಯಾನ ಉದಾನ ವೃಷಪ-
ರ್ವತುಳ ಶರ್ವತ್ರಾತ ಗಂಧಸುಮಾದನರು ಸಮನ ॥ ೩೦ ॥

ಐವರೊಳಗೀ ಕುಂತಿಭೋಜನು
ಆವಿ ನಾಮಕ ನಾಗ ಕೃಕಲನು
ದೇವದತ್ತಧನಂಜಯರು ಅವತಾರವರ್ಜಿತರು।
ಆವಹೋದ್ವಹ ವಿವಹ ಸಂವಹ
ಪ್ರಾವಹೀಪತಿ ಮರುತ ಪ್ರವಹನಿ-
ಗಾವಕಾಲಕು ಕಿಂಚಿದಧಮರು ಮರುತಗಣರೆಲ್ಲ ॥ ೩೧ ॥

ಪ್ರಾಣಪಾನ ವ್ಯಾನುದಾನ ಸ-
ಮಾನರೈವರನುಳಿದು ಮರುತರು
ಊನರೆನಿಪರು ಹತ್ತು ವಿಶ್ವೇದೇವರಿವರಿಂದ।
ಸೂನುಗಳು ಎನಿಸುವರು ಐವರು
ಮಾನಿನೀ ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಕೆಲವರು
ಕ್ಷೋಣಿಯೊಳು ಕೈಕೇಯರೆನಿಪರು ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲಿ ॥ ೩೨ ॥

ಪ್ರತಿವಿಂಧ್ಯ ಶ್ರುತಸೋಮ ಶ್ರುತಕೀ-
ರುತಿ ಶತಾನಿಕ ಶ್ರುತಕರಮ ದ್ರೌ-
ಪದಿ ಕುವರರಿವರೊಳಗೆ ಅಭಿತಾಮ್ರ ಪ್ರಮುಖಚಿತ್ರ-।
ರಥನು ಗೋಪ ಕಿಶೋರ ಬಲರೆಂ-
ಬತುಳರೈಗಂಧರ್ವರಿಂದಲಿ
ಯುತರು ಧರ್ಮ ವೃಕೋದರಾದಿಜರೆಂದು ಕರೆಸುವರು ॥ ೩೩ ॥

ವಿವಿದಮೈಂದರು ನಕುಲಸಹದೇ-
ವ ವಿಭು ತ್ರಿಶಿಖಾಶ್ವಿನಿಗಳಿವರೊಳು
ದಿವಿಪನಾವೇಶವಿಹದೆಂದಿಗು ದ್ಯಾವಪೃಥ್ವಿಋಭು।
ಪವನಸುತ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನ ಉಮಾ-
ಕುವರ ವಿಘ್ನಪ ಧನಪ ಮೊದಲಾ-
ದವರು ಮಿತ್ರಗೆ ಕಿಂಚಿತಾಧಮರೆನಿಸಿಕೊಳುತಿಹರು ॥ ೩೪ ॥

ಪಾವಕಾಗ್ನಿಕುಮಾರನೆನಿಸುವ
ಚ್ಯಾವನ ಉಚತ್ಥ್ಯಮುನಿ ಚಾಕ್ಷುಷ
ರೈವತ ಸ್ವಾರೋಚಿಷೋತ್ತಮ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರ।
ದೇವಧರ್ಮನು ದಕ್ಷನಾಮಕ
ಸಾವರಣಿ ಶಶಿಬಿಂದು ಪೃಥು ಪ್ರೀ-
ಯವ್ರತನು ಮಾಂಧಾತ ಗಯನು ಕಕುತ್ಸ್ಥ ದೌಷ್ಯಂತಿ ॥ ೩೫ ॥

ಭರತ ಋಷಭಜ ಹರಿಣಿಜ ದ್ವಿಜ
ಭರತ ಮೊದಲಾದಖಿಳರಾಯರೊ-
ಳಿರುತಿಹುದು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ಪ್ರಾಣಾವೇಶ ಪ್ರತಿದಿನದಿ।
ವರ ದಿವಸ್ಪತಿ ಶಂಭುರದ್ಭುತ
ಕರೆಸುವನು ಬಲಿ ವಿದ್ಯುತ ದ್ಯುತಶುಚಿ
ನೆರೆ ಖಲೂ ಕೃತಧಾಮ ಮೊದಲಾದಷ್ಟಗಂಧರ್ವ ॥ ೩೬ ॥

ಅರಸೆನಿಪ ಕರ್ಮಜರು ವೈಶ್ವಾ-
ನರಗಧಮ ಶತಗುಣದಿ ವಿಘನೇ-
ಶ್ವರಗೆ ಕಿಂಚಿದ್ಗುಣ ಕಡಿಮೆ ಬಲಿಮುಖ್ಯಪಾವಕರು।
ಶರಭ ಪರ್ಜನ್ಯಾಖ್ಯ ಮೇಘಪ
ತರಣಿಭಾರ್ಯಾ ಸಂಜ್ಞ ಶಾರ್ವರಿ-
ಕರನ ಪತ್ನಿಯು ರೋಹಿಣೀ ಶ್ಯಾಮಲೆಯು ದೇವಕಿಯು ॥ ೩೭ ॥

ಅರಸಿ ಎನಿಪಳು ಧರ್ಮರಾಜಗೆ
ವರುಣಭಾರ್ಯೋಷಾದಿ ಷಟ್ಕರು
ಕೊರತೆ ಎನಿಪರು ಪಾವಕಾದ್ಯರಿಗೆರಡು ಗುಣದಿಂದ।
ಆರುಜನಗಿಂದಧಮ ಸ್ವಾಹಾ
ಕರೆಸುವಳುಷಾದೇವಿ ವೈಶ್ವಾ-
ನರನ ಮಡದಿಗೆ ದಶಗುಣಾವರಳಶ್ವಿನೀಭಾರ್ಯಾ ॥ ೩೮ ॥

ಸುದರುಶನ ಶಕ್ರಾದಿಸುರಯುತ
ಬುಧನು ತಾ ಅಭಿಮನ್ಯುವೆನಿಸುವ
ಬುಧನಿಗಿಂದಶ್ವಿನಿಭಾರ್ಯಾಶಲ್ಯಮಾಗಧರ।
ಉದರಜೋಷಾದೇವಿಗಿಂದಲಿ
ಅಧಮನೆನಿಪ ಶನೈಶ್ಚರನು ಶನಿ-
ಗಧಮ ಪುಷ್ಕರ ಕರ್ಮಪನು ಎನಿಸುವನು ಬುಧರಿಂದ ॥ ೩೯ ॥

ಉದ್ವಹಾ ಮರುತಾನ್ವಿತ ವಿರಾ-
ಧ ದ್ವಿತಿಯ ಸಂಜಯನು ತುಂಬುರು
ವಿದ್ವದುತ್ತಮ ಜನಮೆಜಯ ತ್ವಷ್ಟ್ರುಯುತ ಚಿತ್ರರಥ।
ಸದ್ವಿನುತ ದಮಘೋಷಕ ಕಬಂ-
ಧದ್ವಯರು ಗಂಧರ್ವ ದನು ಮನು
ಪದ್ಮಸಂಭವಯುತಾಕ್ರೂರ ಕಿಶೋರನೆನಿಸುವನು ॥ ೪೦ ॥

ವಾಯುಯುತ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ದಿವಿಜರ
ಗಾಯಕನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ನಕ್ರನು
ರಾಯ ದ್ರುಪದನು ಆವಹವಿಶಿಷ್ಟ ಹುಹುಗಂಧರ್ವ।
ನಾಯಕ ವಿರಾಡ್ವಿವಹಯುತ ಹಹ
ಜ್ಞೇಯ ವಿದ್ಯಾಧರನೆ ಅಜಗರ
ತಾ ಎನಿಸುವನು ಉಗ್ರಸೇನನೆ ಉಗ್ರಸೇನಾಖ್ಯ ॥ ೪೧ ॥

ಬಿಸಜಸಂಭವಯುಕ್ತ ವಿಶ್ವಾ-
ವಸು ಯುಧಾಮನ್ಯುತ್ತಮೌಜಸ
ಬಿಸಜಮಿತ್ರಾರ್ಯಮಯುತ ಪರಾವಸು ಎನಿಸುತಿಪ್ಪ।
ಅಸಮಮಿತ್ರಾನ್ವಿತನು ಸತಜಿತು
ವಸುಧೆಯೊಳು ಚಿತ್ರಸೇನಮೃತಾಂ-
ಧಸರ ಗಾಯಕರೆಂದು ಕರೆಸುವರಾವಕಾಲದಲಿ ॥ ೪೨ ॥

ಉಳಿದ ಗಂಧರ್ವರುಗಳೆಲ್ಲರು
ಬಲಿ ಮೊದಲು ಗೋಪಾಲರೆನಿಪರು
ಇಳೆಯೊಳಗೆ ಸೈರಂಧ್ರಿ ಪಿಂಗಳ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರಿಯಳು।
ತಿಲಉತಮಿ ಪೂರ್ವದಲಿ ನಕುಲನ
ಲಲನೆ ಪಾರ್ವತಿಯೆನಿಸುವಳು ಗೋ-
ಕುಲದ ಗೋಪಿಯರೆಲ್ಲ ಶಬರೀಮುಖ್ಯರಪ್ಸರರು ॥ ೪೩ ॥

ಕೃಷ್ಣವರ್ತ್ಮನ ಸುತರೊಳಗೆ ಶತ-
ದ್ವಷ್ಟಸಾವಿರ ಸ್ತ್ರೀಯರಲಿ ಪ್ರ-
ವಿಷ್ಟಳಾಗಿ ರಮಾಂಬ ತತ್ತನ್ನಾಮರೂಪದಲಿ।
ಕೃಷ್ಣಮಹಿಷಿಯರೊಳಗೆ ಇಪ್ಪಳು
ತ್ವಷ್ಟ್ರುಪುತ್ರಿ ಕಶೇರು ಇವರೊಳು
ಶ್ರೇಷ್ಠಳೆನಿಪಳು ಉಳಿದ ಋಷಿಗಣ ಗೋಪಿಕಾಸಮರು ॥ ೪೪ ॥

ಸೂನುಗಳು ಎನಿಸುವರು ದೇವ ಕೃ-
ಶಾನುವಿಗೆ ಕ್ರಥ ಶುಂಧು ಶುಚಿ ಪವ-
ಮಾನ ಕೈಶಿಕರೈದು ತುಂಬುರು ಉರ್ವಶೀಶತರು ।
ಮೇನಕೀ ಋಷಿರಾಯರುಗಳಾ-
ಜಾನಸುರರಿಗೆ ಸಮರೆನಿಪರು ಸು-
ರಾಣಕರನಾಖ್ಯಾತದಿವಿಜರ ಜನಕರೆನಿಸುವರು ॥ ೪೫ ॥

ಪಾವಕನಿಗಿಂದಧಮರೆನಿಸುವ
ದೇವಕುಲಜಾನಾಖ್ಯಸುರಗಣ
ಕೋವಿದರು ನಾನಾಸುವಿದ್ಯದಿ ಸ್ವೋತ್ತಮರ ನಿತ್ಯ ।
ಸೇವಿಪರು ಸದ್ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ
ಸ್ವಾವರರಿಗುಪದೇಶಿಸುವರು ನಿ-
ರಾವಲಂಬನ ವಿಮಲಗುಣಗಳ ಪ್ರತಿದಿವಸದಲ್ಲಿ ॥ ೪೬ ॥

ಸುರರೊಳಗೆ ವರಣಾಶ್ರಮಗಳೆಂ-
ಬೆರಡು ಧರ್ಮಗಳಿಲ್ಲ ತಮ್ಮೊಳು
ನಿರುಪಮರು ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಬರು ತಾರತಮ್ಯದಲಿ ।
ಗುರುವಿಕೆಯು ಶಿಷ್ಯತ್ವ ಋಷಿಗಳೊ-
ಳಿರುತಿಹದು ಆಜಾನಸುರರಿಗೆ
ಚಿರಪಿತೃ ಶತಾಧಮರೆನಿಸುವರು ಏಳುಜನರುಳಿದು ॥ ೪೭ ॥

ಚಿರಪಿತೃಗಳಿಂದಧಮ ಗಂಧ-
ರ್ವರುಗಳೆನಿಪರು ದೇವನಾಮಕ
ಕೊರತೆಯೆನಿಸುವ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಿಂದ ಗಂಧರ್ವ ।
ನರರೊಳುತ್ತಮರೆನಿಸುವರು ಹ-
ನ್ನೆರಡು ಎಂಭತ್ತೆಂಟು ಗುಣದಲಿ
ಹಿರಿಯರೆನಿಪರು ಕ್ರಮದಿ ದೇವಾವೇಶಬಲದಿಂದ ॥ ೪೮ ॥

ದೇವತೆಗಳಿಂ ಪ್ರೇಷ್ಯರೆನಿಪರು
ದೇವಗಂಧರ್ವರುಗಳವರಿಂ-
ದಾವಕಾಲಕು ಶಿಕ್ಷಿತರು ನರನಾಮಗಂಧರ್ವ ।
ಕೇವಲತಿಸದ್ಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕ
ಯಾವದಿಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿಯಾಮಕ
ಶ್ರೀವರನೆ ಎಂದರಿತು ಭಜಿಪರು ಮಾನುಷೋತ್ತಮರು ॥ ೪೯ ॥

ಬಾದರಾಯಣ ಭಾಗವತ ಮೊದ-
ಲಾದಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುವಿಧ
ದ್ವಾದಶ ದಶ ಸುಪಂಚವಿಂಶತಿ ಶತ ಸಹಸ್ರಯುತ।
ಭೇದಗಳ ಪೇಳಿದನು ಸ್ವೋತ್ತಮ
ಆದಿತೇಯಾವೇಶಬಲದಿ ವಿ-
ರೋಧ ಚಿಂತಿಸಬಾರದಿದು ಸಾಧುಜನಸಮ್ಮತವು ॥ ೫೦ ॥

ಇವರು ಮುಕ್ತೀಯೋಗ್ಯರೆಂಬರು
ಶ್ರವಣಮನನಾದಿಗಳ ಪರಮೋ-
ತ್ಸವದಿ ಮಾಡುತ ಕೇಳಿ ನಲಿವುತ ಧರ್ಮಕಾಮಾರ್ಥ।
ತ್ರಿವಿಧಫಲಗಳಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ಶ್ರೀ-
ಪವನಮುಖ ದೇವಾಂತರಾತ್ಮಕ
ಪ್ರವರತಮ ಶಿಷ್ಟೇಷ್ಟದಾಯಕನೆಂದು ಸ್ಮರಿಸುವರು ॥ ೫೧ ॥

ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಗಳು ಗುಣದೋ-
ಷಾತ್ಮಕರು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಜೀವರ
ಭೃತ್ಯರೆಂಬರು ರಾಜನೋಪಾದಿಯಲಿ ಹರಿಯೆಂಬ।
ಕೃತ್ತಿವಾಸ ಬ್ರಹ್ಮ ಶ್ರೀ ವಿ-
ಷ್ಣುತ್ರಯರು ಸಮದುಃಖಸುಖ ಉ-
ತ್ಪತ್ತಿ ಮೃತಿ ಭಯ ಪೇಳುವರು ಅವತಾರಗಳಿಗೆ ಸದಾ ॥ ೫೨ ॥

ತಾರತಮ್ಯಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ
ಸೂರಿಗಳ ನಿಂದಿಸುತ ನಿತ್ಯದಿ
ತೋರುತಿಪ್ಪರು ಸುಜನರೋಪಾದಿಯಲಿ ನರರೊಳಗೆ।
ಕ್ರೂರಕರ್ಮಾಸಕ್ತರಾಗಿ ಶ-
ರೀರಪೋಷಣೆಗೋಸುಗದಿ ಸಂ-
ಚಾರಮಾಳ್ಪರು ಅನ್ಯದೇವತೆ ನೀಚರಾಲಯದಿ ॥ ೫೩ ॥

ದಶಪ್ರಮತಿಮತಾಬ್ಧಿಯೊಳು ಸುಮ-
ನಸರೆನಿಪ ರತ್ನಗಳನವಲೋ-
ಕಿಸಿ ತೆಗೆದು ಪ್ರಾಕೃತ ಸುಭಾಷಾ ತಂತುಗಳ ರಚಿಸಿ।
ಅಸುಪತಿ ಶ್ರೀರಮಣಗೆ ಸಮ-
ರ್ಪಿಸಿದೆ ಸಜ್ಜನರಿದನು ಸಂತೋ-
ಷಿಸಲಿ ದೋಷಗಳೆಣಿಸದಲೆ ಕಾರುಣ್ಯದಲಿ ನಿತ್ಯ ॥ ೫೪ ॥

ನಿರುಪಮ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ಲಕ್ಷ್ಮೀ-
ಸರಸಿಜೋದ್ಭವ ವಾಯು ವಾಣೀ-
ಗರುಡ ಷಣ್ಮಹಿಷಿಯರು ಪಾರ್ವತಿ ಶಕ್ರ ಸ್ಮರ ಪ್ರಾಣ।
ಗುರು ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಪ್ರವಹ ಸೂರ್ಯನು
ವರುಣ ನಾರದ ವಹ್ನಿ ಸಪ್ತಾಂ-
ಗಿರರು ಮಿತ್ರ ಗಣೇಶ ಪೃಥು ಗಂಗಾ ಸ್ವಹಾ ಬುಧನು ॥ ೫೫ ॥

ತರಣಿತನಯ ಶನೈಶ್ಚರನು ಪು-
ಷ್ಕರ ಅಜಾನಜ ಚಿರಪಿತರು ಗಂ-
ಧರ್ವರೀರ್ವರು ದೇವ ಮಾನುಷ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು।
ನರರೊಳುತ್ತಮ ಮಧ್ಯಮಾಧಮ
ಕರೆಸುವರು ಮಧ್ಯೋತ್ತಮರು ಈ-
ರೆರಡು ಜನ ಕೈವಲ್ಯಮಾರ್ಗಸ್ಥರೆಂದಾನಮಿಪೆ ॥ ೫೬ ॥

ಸಾರಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನದಿ ಬೃಹ-
ತ್ತಾರತಮ್ಯವನರಿತು ಪಠಿಸುವ
ಸೂರಿಗಳಿಗನುದಿನದಿ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳ ಪೂರೈಸಿ।
ಕಾರುಣಿಕ ಮರುತಾಂತರಾತ್ಮಕ
ಮಾರಮಣ ಜಗನಾಥವಿಟ್ಠಲ
ತೋರಿಕೊಂಬನು ಹೃತ್ಕಮಲದೊಳು ಯೋಗ್ಯತೆಗಳರಿತು ॥ ೫೭ ॥

*****

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ - ೭

ಸಂಧಿ - ೨೭: ದೇವತಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ ಸಂಧಿ

[ರಾಗ: ಸಾವೇರಿ - ರೂಪಕತಾಳ]

ಮಾನುಷೋತ್ತಮವಿಡಿದು ಸಂಕ-
ರ್ಷಣನ ಪರಿಯಂತರದಿ ಪೇಳಿದ
ಅನುಕ್ರಮಣಿಕಾ ಪದ್ಯವನು ಕೇಳುವುದು ಸಜ್ಜನರು ॥ ಸಂಧಿಸೂಚನೆ ॥

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಮತಾನುಗ
ಧೀಮತಾಂವರರಂಘ್ರಿಕಮಲಕೆ
ಸೋಮಪಾನಾರ್ಹರಿಗೆ ತಾತ್ವಿಕದೇವತಾಗಣಕೆ।
ಹೈಮವತಿ ಷಣ್ಮಹಿಷಿಯರ ಪದ
ವ್ಯೋಮಕೇಶಗೆ ವಾಣಿವಾಯೂ
ತಾಮರಸಭವ ಲಕ್ಷ್ಮಿನಾರಾಯಣರಿಗಾನಮಿಪೆ ॥ ೧ ॥

ಶ್ರೀಮತಾಂವರ ಶ್ರೀಪತೇ ಸ-
ತ್ಕಾಮಿತಪ್ರದ ಸೌಮ್ಯ ತ್ರಿಕಕು-
ದ್ಧಾಮ ತ್ರಿಚತುಷ್ಪಾದ ಪಾವನಚರಿತ ಚಾರ್ವಂಗ।
ಗೋಮತಿಪ್ರಿಯ ಗೌಣ ಗುರುತಮ
ಸಾಮಗಾಯನಲೋಲ ಸರ್ವ-
ಸ್ವಾಮಿ ಮಮ ಕುಲದೈವ ಸಂತೈಸುವುದು ಸಜ್ಜನರ ॥ ೨ ॥

ರಾಮ ರಾಕ್ಷಸಕುಲಭಯಂಕರ
ಸಾಮಜೇಂದ್ರಪ್ರಿಯ ಮನೋವಾ-
ಚಾಮಗೋಚರ ಚಿತ್ಸುಖಪ್ರದ ಚಾರುತರಚರಿತ।
ಭೂಮ ಭೂ ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗದ
ಕಾಮಧೇನು ಸುಕಲ್ಪತರು ಚಿಂ-
ತಾಮಣೀ ಎಂದೆನಿಪ ನಿಜಭಕ್ತರಿಗೆ ಸರ್ವತ್ರ ॥ ೩ ॥

ಸ್ವರ್ಣವರ್ಣ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸರ್ವಗ
ಕರ್ಣಹೀನಸುಶಯ್ಯ ಶಾಶ್ವತ
ವರ್ಣಚತುರಾಶ್ರಮವಿವರ್ಜಿತ ಚಾರುತರ ಸ್ವರತ।

ಅರ್ಣಸಂಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ವಾಯುಸು-
ಪರ್ಣವರವಹ ಅಪ್ರತಿಮ ವಟ-
ಪರ್ಣಶಯನಾಶ್ಚರ್ಯತಮ ಸಚ್ಚರಿತ ಗುಣಭರಿತ ॥ ೪ ॥

ಅಗಣಿತಸುಗುಣಧಾಮ ನಿಶ್ಚಲ
ಸ್ವಗತಭೇದವಿಶೂನ್ಯ ಶಾಶ್ವತ
ಜಗದ ಜೀವಾತ್ಯಂತಭಿನ್ನಾಪನ್ನಪರಿಪಾಲ।
ತ್ರಿಗುಣವರ್ಜಿತ ತ್ರಿಭುವನೇಶ್ವರ
ಹಗಲಿರುಳು ಸ್ಮರಿಸುತಲಿಹರ ಬಿ-
ಟ್ಟಗಲ ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥವಿಠ್ಠಲ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕನು ॥ ೫ ॥

★★★★★

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ - ೮

ಸಂಧಿ - ೩೦: ದೈತ್ಯತಾರತಮ್ಯ ಸಂಧಿ

[ರಾಗ: ಕಾಪಿ - ರೂಪಕತಾಳ]

ಶ್ರೀಶ ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತಸುರವರ
ವಾಸುದೇವಗೆ ಭಕ್ತಿಯಲಿ ಕಮ-
ಲಾಸನನು ಪೇಳಿದನು ದೈತ್ಯಸ್ವಭಾವಗುಣಗಳನು ॥ ಸಂಧಿಸೂಚನೆ ॥

ಎನಗೆ ನಿನ್ನಲಿ ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನಗ-
ಳೆನಿತಿಹವು ಪ್ರಾಣನಲಿ ತಿಳಿಯದೆ
ಹನುಮದಾದ್ಯವತಾರಗಳ ಭೇದಗಳ ಪೇಳುವವ।
ದನುಜ ಘೋರಾಂಧತಮಸಿಗ್ಯೋ-
ಗ್ಯನು ನ ಸಂಶಯ ನಿನ್ನ ಬೈವರ
ಕೊನೆಯ ನಾಲಿಗೆ ಪಿಡಿದು ಭೇದಿಪೆನೆಂದನಬ್ಜಭವ ॥ ೧ ॥

ಜ್ಞಾನ ಬಲ ಸುಖ ಪೂರ್ಣ ವ್ಯಾಪ್ತಗೆ
ಹೀನಗುಣನೆಂಬವನು ಈಶ್ವರ
ತಾನೆ ಎಂಬವ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಾತ್ಮಗುತ್ಪತ್ತಿ।
ಶ್ರೀನಿತಂಬಿನಿಗೀಶಗೆ ವಿಯೋ-
ಗಾನುಚಿಂತನೆ ಭೇದಭೇದವಿ-
ಹೀನದೇಹಗೆ ಶಸ್ತ್ರಗಳ ಭಯ ಪೇಳುವವ ದೈತ್ಯ ॥ ೨ ॥

ಲೇಶ ಭಯ ಶೋಕಾದಿ ಶೂನ್ಯಗೆ
ಕ್ಲೇಶಗಳ ಪೇಳುವವ ರಾಮ-
ವ್ಯಾಸ ರೂಪಂಗಳಿಗೆ ಋಷಿ ವಿಪ್ರತ್ವ ಪೇಳುವವ।
ದಾಶರಥಿ ಕೃಷ್ಣಾದಿರೂಪಕೆ
ಕೇಶಖಂಡನ ಪೇಳ್ವ ಮಕ್ಕಳಿ-
ಗೋಸುಗ ಶಿವಾರ್ಚನೆಯ ಮಾಡಿದನೆಂಬವನೆ ದೈತ್ಯ ॥ ೩ ॥

ಪಾಪಪರಿಹಾರಾರ್ಥ ರಾಮ ಉ-
ಮಾಪತಿಯ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಭಗವ-
ದ್ರೂಪರೂಪಕೆ ಭೇದಚಿಂತನೆ ಮಾಳ್ಪ ಮಾನವನು।

ಆಪಗಳು ಸತ್ತೀರ್ಥ ಗುರು ಮಾ-
ತಾಪಿತೃ ಪ್ರಭು ಪ್ರತಿಮೆ ಭೂತದ-
ಯಾಪರರು ಕಂಡವರೆ ದೇವರು ಎಂಬವನೆ ದೈತ್ಯ ॥ ४ ॥

ಸುಂದರ ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತವು ಚಿದಾ-
ನಂದರೂಪಗಳೆಂಬವನು ನರ-
ನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತ ಈಶ್ವರಗೆ ಅಭಿನಮಿಸುತಿಹ ನರನು।
ಕಂದುಗೊರಳ ದಿವಾಕರನು ಹರಿ-
ಯೊಂದೆ ಸೂರ್ಯ ಸುರೋತ್ತಮ ಜಗ-
ದ್ವಂದ್ಯನೆಂಬವ ವಿಷ್ಣುದೂಷಣೆ ಮಾಡಿದವ ದೈತ್ಯ ॥ ೫ ॥

ನೇಮದಿಂದಶ್ವತ್ಥ ತುಳಸೀ-
ಸೋಮಧರನಲಿ ವಿಮಲಸಾಲಿ-
ಗ್ರಾಮಗಳನಿಟ್ಟಭಿನಮಿಪ ನರ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಸದಾ।
ಭೂಮಿಯೊಳು ಧರ್ಮಾರ್ಥಮುಕ್ತಿಸು-
ಕಾಮಪೇಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ಸಾಲ-
ಗ್ರಾಮಗಳ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ವಂದಿಸೆ ದುಃಖವೈದುವನು ॥ ೬ ॥

ವಿತತಮಹಿಮನ ಬಿಟ್ಟು ಸುರರಿಗೆ
ಪೃಥಕು ವಂದನೆ ಮಾಳ್ಪ ಮಾನವ
ದಿತಿಜನೇ ಸರಿ ಹರಿಯು ತಾ ಸಂಸ್ಥಿತನೆನಿಸನಲ್ಲಿ।
ಚತುರಮುಖ ಮೊದಲಾದಖಿಳ ದೇ-
ವತೆಗಳೊಳಗಿಹನೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀ-
ಪತಿಗೆ ವಂದಿಸೆ ಒಂದರೆಕ್ಷಣ ಬಿಟ್ಟಗಲನವರ ॥ ೭ ॥

ಶೈವ ಶೂದ್ರ ಕರಾರ್ಚಿತ ಮಹಾ-
ದೇವ ವಾಯು ಹರಿಪ್ರತಿಮೆ ವೃಂ-
ದಾವನದಿ ಮಾಸದ್ವಯದೊಳಿಹ ತುಳಸಿ ಅಪ್ರಸವ-।
ಗೋ ವಿವಾಹವಿವರ್ಜಿತಾಶ್ವ-
ತ್ಥಾವಿಟಪಿಗಳ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ
ಸೇವಿಸುವ ನರ ದೈತ್ಯ ಶಾಶ್ವತದುಃಖವೈದುವನು ॥ ೮ ॥

ಕಮಲಸಂಭವಮುಖ್ಯ ಮನುಜೋ-
ತ್ತಮರ ಪರಿಯಂತರದಿ ಮುಕ್ತರು
ಸಮಶತಾಯುಷ್ಯುಳ್ಳವನು ಕಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನೋಪಾದಿ।

ಕ್ರಮದಿ ನೀಚರು ದೈತ್ಯರು ನರಾ-
ಧಮರ ಎಡಿದು ಕುಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕಲಿ ಅನು-
ಪಮರೆನಿಸುವರಸುರರೊಳು ದ್ವೇಷಾದಿಗುಣದಿಂದ ॥ ೯ ॥

ವನಜಸಂಭವನಬ್ದಶತ ಒ-
ಬ್ಬನೆ ಮಹಾಕಲಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು
ದಿನದಿನಗಳಲಿ ಬೀಳ್ವರಂಧಂತಮದಿ ಕಲಿಮಾರ್ಗ।
ದನುಜರೆಲ್ಲ ಪ್ರತೀಕ್ಷಿಸುತ ಬ್ರ-
ಹ್ಮನ ಶತಾಬ್ದಾಂತದಲಿ ಲಿಂಗವು
ಅನಿಲನ ಗದಾಪ್ರಹರದಿಂದಲಿ ಭಂಗವೈದುವುದು ॥ ೧೦ ॥

ಮಾರುತನ ಗದೆಯಿಂದ ಲಿಂಗ ಶ-
ರೀರ ಪೋದಾನಂತರ ತಮೋ-
ದ್ವಾರವೈದಿ ಸ್ವರೂಪದುಃಖಗಳನುಭವಿಸುತಿಹರು।
ವೈರ ಹರಿಭಕ್ತರಲಿ ಹರಿಯಲಿ
ತಾರತಮ್ಯದಲಿರುತಿಹುದು ಸಂ-
ಸಾರದಲ್ಲಿ ತಮಸ್ಸಿನಲಿ ಅತ್ಯಧಿಕ ಕಲಿಯಲ್ಲಿ ॥ ೧೧ ॥

ಜ್ಞಾನವೆಂಬುದೆ ಮಿಥ್ಯ ಅಸಮೀ-
ಚೀನದುಃಖತರಂಗವೆ ಸಮೀ-
ಚೀನಬುದ್ಧಿ ನಿರಂತರದಿ ಕಲಿಗಿಹುದು ದೈತ್ಯರೊಳು।
ಹೀನಳೆನಿಪಳು ಶತಗುಣದಿ ಕಲಿ-
ಮಾನಿನಿಗೆ ಶತ ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿಗೆ
ಊನ ಶತಗುಣ ಕಾಲನೇಮಿಯೆ ಕಂಸನೆನಿಸಿದನು ॥ ೧೨ ॥

ಕಾಲನೇಮಿಗೆ ಪಂಚಗುಣದಿಂ
ಕೀಳು ಮಧುಕೈಟಭರು ಜನ್ಮವ
ತಾಳಿ ಇಳೆಯೊಳು ಹಂಸಡಿಬಿಕಾಹ್ವಯದಿ ಕರೆಸಿದರು।
ಐಳನಾಮಕ ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿ ಸ-
ಮಾಳು ಎನಿಪ ಹಿರಣ್ಯಕಶ್ಯಪು
ಶೂಲಪಾಣಿಯ ಭಕ್ತ ನರಕಗೆ ಶತಗುಣಾಧಮನು ॥ ೧೩ ॥

ಗುಣಗಳತ್ರಯ ನೀಚನೆನಿಸುವ
ಕನಕಕಶಿಪುಗೆ ಹಾಟಕಾಂಬಕ
ಗೆಣೆಯೆನಿಪ ಮಣಿಮಂತಗಿಂತಲಿ ಕಿಂಚಿದೂನ ಬಕ।

ದನುಜವರ ತಾರಕನು ವಿಂಶತಿ-
ಗುಣದಿ ನೀಚನು ಲೋಕಕಂಟಕ-
ನೆನಿಪ ಶಂಬರ ತಾರಕಾಸುರಗಧಮ ಷಡ್ಗುಣದಿ ॥ ೧೪ ॥

ಸರಿಯೆನಿಸುವನು ಸಾಲ್ವನಿಗೆ ಸಂ-
ಕರನಿಗಧಮನು ದಶಗುಣದಿ ಶಂ-
ಬರಗೆ ಷಡ್ಗುಣ ನೀಚನೆನಿಪ ಹಿಡಿಂಬಿಕಾ ಬಾಣಾ- ।
ಸುರನು ಕೀಚಕ ದ್ವಾಪರನು ನಾ-
ಲ್ವರು ಸಮರು ದ್ವಾಪರನೆ ಶಕುನಿಯು
ಕರೆಸಿದನು ಕೌರವಗೆ ಸೋದರಮಾವನಹುದೆಂದು ॥ ೧೫ ॥

ನಮುಚಿ ಇಲ್ವಲ ಪಾಕನಾಮಕ
ಸಮರು ಬಾಣಾದ್ಯರಿಗೆ ದಶಗುಣ
ನಮುಚಿ ನೀಚನು ಮೂರುಗುಣದಿಂದಧಮ ವಾತಾಪಿ ।
ಕುಮತಿಧೇನುಕ ನೂರುಗುಣದಿಂ-
ದಮರರಿಪುವಾತಾಪಿಗಧಮನು
ವಮನಧೇನುಕನಿಂತಲರ್ಧಗುಣಾಧಮನು ಕೇಶಿ ॥ ೧೬ ॥

ಮತ್ತೆ ಕೇಶೀನಾಮಕ ತೃಣಾ-
ವರ್ತಸಮ ಲವಣಾಸುರನು ಒಂ-
ದ್ಹತ್ತು ನೀಚಾರಿಷ್ಟನಾಮಕ ಪಂಚಗುಣದಿಂದ ।
ದೈತ್ಯಸತ್ತಮ ಹಂಸಡಿಬಿಕ ಪ್ರ-
ಮತ್ತ ವೇನನು ಪೌಂಡ್ರಕನು ಒಂ-
ಭತ್ತುಗುಣದಿಂದಧಮ ಮೂವರು ಲವಣನಾಮಕಗೆ ॥ ೧೭ ॥

ಈಶನೇ ನಾನೆಂಬ ಖಳ ದು-
ಶ್ಶಾಸನಾ ವೃಷಸೇನ ದೈತ್ಯಾ-
ಗ್ರೇಸರ ಜರಾಸಂಧಸಮ ಪಾಪಿಗಳೊಳತ್ಯಧಿಕ ।
ಕಂಸ ಕೂಪ ವಿಕರ್ಣ ಸರಿ ರು-
ಗ್ಮೀ ಶತಾಧಮ ರುಗ್ಮಿಗಿಂತ ಮ-
ಹಾಸುರನು ಶತಧನ್ವಕಿರ್ಮೀರರು ಶತಾಧಮರು ॥ ೧೮ ॥

ಮದಿರಪಾನೀ ದೈತ್ಯಗಣದೊಳ-
ಗಧಮರೆನಿಪರು ಕಾಲಕೇಯರು
ಅಧಿಕರಿಗೆ ಸಮರಹರು ದೇವಾವೇಶಬಲದಿಂದ ।

ವದನ ಪಾಣೀ ಪಾದ ಶ್ರೋತ್ರಿಯ
ಗುದ ಉಪಸ್ಥ ಘ್ರಾಣ ತ್ವಗ್ರಸ-
ಕಧಿಪದೈತ್ಯರು ನೀಚರೆನಿಪರು ಕಾಲಕೇಯರಿಗೆ ॥ ೧೯ ॥

ಜ್ಞಾನಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅಭಿ-
ಮಾನಿ ಕಲ್ಯಾದ್ಯಖಿಳ ದೈತ್ಯರು
ಹೀನಕರ್ಮವ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತಿಹರು ಸರ್ವರೊಳು।
ವಾಣಿ ಭಾರತಿ ಕಮಲಭವ ಪವ-
ಮಾನರಿವರಚ್ಛಿನ್ನಭಕ್ತರು
ಪ್ರಾಣ ಅಸುರಾವೇಶರಹಿತರು ಆಖಣಾಶ್ಮಸಮ ॥ ೨೦ ॥

ಹುತವಹಾಕ್ಷಾದ್ಯಮರರೆಲ್ಲರು
ಯುತರು ಕಲ್ಯಾವೇಶ ವಿಧಿ ಮಾ-
ರುತ ಸರಸ್ವತಿ ಭಾರತೀರವತಾರದೊಳಗಿಲ್ಲ।
ಕೃತಪುಟಾಂಜಲಿಯಿಂದ ತನ್ನಯ
ಪಿತನ ಸಂಮುಖದಲ್ಲಿ ನಿಂದಾ-
ನತಿಸಿ ಬಿನ್ನೈಸಿದನು ಎನ್ನೊಳು ಕೃಪೆಯ ಮಾಡೆಂದು ॥ ೨೧ ॥

ದ್ವೇಷಿದೈತ್ಯರ ತಾರತಮ್ಯವ
ದೂಷಣೆಯು ಭೂಷಣಗಳೆನ್ನದೆ
ದೋಷವೆಂಬವ ದ್ವೇಷಿ ನಿಶ್ಚಯ ಇವರ ನೋಡಲ್ಕೆ।
ಕ್ಲೇಶಗಳನೈದುವನು ಬಹುವಿಧ
ಸಂಶಯವ ಬಡ ಸಲ್ಲ ವೇದ-
ವ್ಯಾಸ ಗರುಡಪುರಾಣದಲಿ ಪೇಳಿದನು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ॥ ೨೨ ॥

ಜಾಲಿ ನೆಗ್ಗಿಲು ಕ್ಷುದ್ರಶಿಲೆ ಬರಿ-
ಗಾಲ ಪುರುಷನ ಬಾಧಿಪವು ಚ-
ಮ್ಮಾಳಿಗೆಯ ಮೆಟ್ಟದವಗುಂಟೇ ಕಂಟಕಗಳ ಭಯ।
ಚೇಳು ಸರ್ಪವ ಕೊಂದ ವಾರ್ತೆಯ
ಕೇಳಿ ಮೋದಿಪಗಿಲ್ಲವಘ ಯಮ-
ನಾಳುಗಳ ಭಯವಿಲ್ಲ ದೈತ್ಯರ ನಿಂದಿಸುವ ನರಗೆ ॥ ೨೩ ॥

ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವ ಪುಷ್ಕರಾದಿ ಹಿ-
ರಣ್ಯಗರ್ಭಾಂತರ್ಗತ ಬ್ರ-
ಹ್ಮಣ್ಯದೇವನಿಗರ್ಪಿಸುತಲಿರು ಪಾಪಕರ್ಮಗಳ।

ಜನ್ಯದುಃಖವ ಕಲಿಮುಖಾದ್ಯರಿ-
ಗುಣ್ಣಲೀವನು ಸಕಲಲೋಕಶ-
ರಣ್ಯಶಾಶ್ವತ ಮಿಶ್ರಜನರಿಗೆ ಮಿಶ್ರಫಲವೀವ ॥ ೨೪ ॥

ತ್ರಿವಿಧಗುಣಗಳ ಮಾನಿ ಶ್ರೀಭಾ-
ರ್ಗವಿರಮಣ ಗುಣಗುಣಗಳೊಳಗವ-
ರವರ ಯೋಗ್ಯತೆ ಕರ್ಮಗಳನನುಸರಿಸಿ ಕರ್ಮಫಲ ।
ಸ್ವವಶರಾದಮರಾಸುರರ ಗಣ-
ಕವಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕೊಡುವ ದೇವ-
ಪ್ರವರ ವರ ಜಗನಾಥವಿಟ್ಠಲ ಪರಮಕರುಣಾಳು ॥ ೨೫ ॥

*****

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೧೬

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ - ೯

ಸಂಧಿ - ೨೪ (ಕಲ್ಪಸಾಧನ ಸಂಧಿ)

[ರಾಗ: ಆರಭಿ - ಆದಿತಾಳ]

ಏಕವಿಂಶತಿಮತಪ್ರವರ್ತಕ
ಕಾಕುಮಾಯ್ಗಳ ಕುಹಕಯುಕ್ತಿ ನಿ-
ರಾಕರಿಸಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನು ಹರಿಯೆಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ।
ಶ್ರೀಕಳತ್ರನ ಸದನ ದ್ವಿಜಪ ಪಿ-
ನಾಕಿಸನ್ನುತಮಹಿಮ ಪರಮ ಕೃ-
ಪಾಕಟಾಕ್ಷದಿ ನೋಡು ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ ಗುರುವರ್ಯ ॥ ೧ ॥

ವೇಧಮೊದಲಾಗಿಪ್ಪಮಲಮೋ-
ಕ್ಷಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಜೀವರ
ಸಾಧನಗಳಪರೋಕ್ಷನಂತರ ಲಿಂಗಭಂಗವನು।
ಸಾಧುಗಳು ಚಿತ್ತೈಪುದೆನ್ನಪ-
ರಾಧಗಳ ನೋಡದಲೆ ಚಕ್ರಗ-
ದಾಧರನು ಪೇಳಿಸಿದ ತೆರದಂದದಲಿ ಪೇಳುವೆನು ॥ ೨ ॥

ತೃಣ ಕ್ರಿಮಿ ದ್ವಿಜ ಪಶು ನರೋತ್ತಮ
ಜನಪ ನರಗಂಧರ್ವಗಣರಿವ-
ರೆನಿಪರಂಶವಿಹೀನ ಕರ್ಮಸುಯೋಗಿಗಳು ಎಂದು।
ತನುಪ್ರತೀಕದಿ ಬಿಂಬನ ಉಪಾ-
ಸನವ ಗೈವುತ ಇಂದ್ರಿಯಜ ಕ-
ರ್ಮನವರತ ಹರಿಗರ್ಪಿಸುತ ನಿರ್ಮಮರು ಎನಿಸುವರು ॥ ೩ ॥

ಏಳುವಿಧ ಜೀವಗಣ ಬಹಳ ಸು-
ರಾಳಿ ಸಂಖ್ಯಾನೇಮವುಳ್ಳದು
ತಾಳಿ ನರದೇಹವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕುಲದಲುದ್ಭವಿಸಿ।
ಸ್ಥೂಲಕರ್ಮವ ತೊರೆದು ಗುರುಗಳು
ಪೇಳಿದರ್ಥವ ತಿಳಿದು ತತ್ತ-
ತ್ಕಾಲಧರ್ಮ ಸಮರ್ಪಿಸುವವರು ಕರ್ಮಯೋಗಿಗಳು ॥ ೪ ॥

ಹೀನಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬಹುವಿಧ-
ಯೋನಿಯಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಪ್ರಾಂತಕೆ
ಮಾನುಷತ್ವವನೈದಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನು ಹರಿಯೆಂಬ।
ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ವೇದೋ-
ಕ್ತಾನುಸಾರ ಸಹಸ್ರಜನ್ಮಾ-
ನ್ಯೂನಕರ್ಮವ ಮಾಡಿ ಹರಿಗರ್ಪಿಸಿದ ನಂತರದಿ ॥ ೫ ॥

ಹತ್ತುಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿ ಸ-
ರ್ವೋತ್ತಮ ಸುರಾಸುರಗಣಾರ್ಚಿತ
ಚಿತ್ರಕರ್ಮ ವಿಶೋಕನಂತಾನಂತರೂಪಾತ್ಮ।
ಸತ್ಯಸತ್ಸಂಕಲ್ಪ ಜಗದು-
ತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಿತಿಲಯಕಾರಣ ಜರಾ-
ಮೃತ್ಯುವರ್ಜಿತನೆಂದುಪಾಸನೆಗೈದ ತರುವಾಯ ॥ ೬ ॥

ಮೂರುಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ದೇಹಾ-
ಗಾರ ಪಶು ಧನ ಪತ್ನಿ ಮಿತ್ರ ಕು-
ಮಾರ ಮಾತಾ ಪಿತೃಗಳಲ್ಲಿಹ ಸ್ನೇಹದಿಂದಧಿಕ।
ಮಾರಮಣನಲಿ ಬಿಡದೆ ಮಾಡುವ
ಸೂರಿಗಳು ಈ ಉಕ್ತಜನ್ಮವ
ಮೀರಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವದೇಹದಿ ನೋಡಿ ಸುಖಿಸುವರು ॥ ೭ ॥

ದೇವಗಾಯಕಜಾನುಚಿರಪಿತೃ-
ದೇವರೆಲ್ಲರು ಜ್ಞಾನಯೋಗಿಗ-
ಳಾವಕಾಲಕು ಪುಷ್ಕರ ಶನೈಶ್ಚರ ಉಷಾ ಸ್ವಾಹಾ- ।
ದೇವಿ ಬುಧ ಸನಕಾದಿಗಳು ಮೇ-
ಘಾವಳಿಪಪರ್ಜನ್ಯ ಸಾಂಶರು
ಈ ಉಭಯಗಣದೊಳಗಿವರು ವಿಜ್ಞಾನಯೋಗಿಗಳು ॥ ೮ ॥

ಭರತಖಂಡದಿ ನೂರುಜನ್ಮವ
ಧರಿಸಿ ನಿಷ್ಕಾಮಕ ಸುಕರ್ಮಾ-
ಚರಿಸಿದಾನಂತರದಿ ದಶಸಾಹಸ್ರಜನ್ಮದಲಿ।
ಉರುತರಜ್ಞಾನವನು ಪಡೆದೈ-
ದೆರಡುದಶದೇಹದಲಿ ಭಕುತಿಯ
ನಿರವಧಿಕನಲಿ ಮಾಡಿ ಕಾಂಬರು ಬಿಂಬರೂಪವನು ॥ ೯ ॥

ಸಾಧನಾತ್ಪೂರ್ವದಲಿ ಇವರಿಗ-
ನಾದಿಕಾಲಪರೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ ನಿ-
ಷೇಧಕರ್ಮಗಳಿಲ್ಲ ನರಕಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮೊದಲಿಲ್ಲ।
ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪ ವಿ-
ರೋಧವಾಕ್ಯವ ಪರಿಹರಿಸಿ ಮಧು-
ಸೂದನನೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮೋತ್ತಮನೆಂದು ಸುಖಿಸುವರು ॥ ೧೦ ॥

ಸತ್ಯಲೋಕಾಧಿಪನ ವಿಡಿದು ಶ-
ತಸ್ಥ ದೇವಗಣಾಂತ ಎಲ್ಲರು
ಭಕ್ತಿಯೋಗಿಗಳೆಂದು ಕರೆಸುವರಾವಕಾಲದಲಿ।
ಭಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರ ಮಧ್ಯದಲಿ ಸ-
ದ್ಭಕ್ತಿ ವಿಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣದಿಂ-
ದುತ್ತಮೋತ್ತಮ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ವಾಣಿ ವಾಗ್ದೇವಿ ॥ ೧೧ ॥

ಋಜುಗಣಕೆ ಭಕ್ತ್ಯಾದಿಗುಣ ಸಾ-
ಹಜವೆನಿಸುವವು ಕ್ರಮದಿ ವೃದ್ಧ್ಯಾ-
ಬ್ಜಜಪದವಿಪರಿಯಂತ ಬಿಂಬೋಪಾಸನವು ಅಧಿಕ।
ವೃಜಿನವರ್ಜಿತರಿವರೊಳಗೆ ತ್ರಿಗು-
ಣಜವಿಕಾರಗಳಿಲ್ಲವೆಂದಿಗು
ದ್ವಿಜ ಫಣಿಪ ಮೃಡ ಶಕ್ರ ಮೊದಲಾದವರೊಳಿರುತಿಹವು ॥ ೧೨ ॥

ಸಾಧನಾತ್ಪೂರ್ವದಲಿ ಈ ಋ-
ಜ್ವಾದಿತಾತ್ವಿಕರೆನಿಪ ಸುರಗಣ-
ನಾದಿಸಾಮಾನ್ಯಾಪರೋಕ್ಷಿಗಳೆಂದು ಕರೆಸುವರು।
ಸಾಧನೋತ್ತರ ಸ್ವಸ್ವಬಿಂಬ ಉ-
ಪಾಧಿರಹಿತಾದಿತ್ಯನಂದದಿ
ಸಾದರದಿ ನೋಡುವರು ಅಧಿಕಾರಾನುಸಾರದಲಿ ॥ ೧೩ ॥

ಭಿನ್ನಭಕ್ತರು ಎನಿಸುತಿಹರು ಸು-
ಪರ್ಣ ಶೇಷಾದ್ಯಮರರೆಲ್ಲಾ-
ಚ್ಛಿನ್ನಭಕ್ತರು ನಾಲ್ವರೆನಿಪರು ಭಾರತೀಪ್ರಾಣ।
ಸೊನ್ನೊಡಲ ವಾಗ್ದೇವಿಯರು ಪಣೆ-
ಗಣ್ಣ ಮೊದಲಾದವರೊಳಗೆ ತ-
ತ್ತನ್ನಿಯಾಮಕರಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರವನೆ ಮಾಡುವರು ॥ ೧೪ ॥

ಹೀನಸತ್ಕರ್ಮಗಳೆರೆಡು ಪವ-
ಮಾನದೇವನು ಮಾಳ್ಪನಿದಕನು-
ಮಾನವಿಲ್ಲೆಂದೆನುತ ದೃಢಭಕ್ತಿಯಲಿ ಭಜಿಪರ್ಗೆ।
ಪ್ರಾಣಪತಿ ಸಂಪ್ರೀತನಾಗಿ ಕು-
ಯೋನಿಗಳ ಕೊಡ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗ-
ಳಾನೆ ಮಾಡುವೆನೆಂಬ ಮನುಜರ ನರಕವೈದಿಸುವ ॥ ೧೫ ॥

ದೇವ ಋಷಿ ಪಿತೃಪ ನರರೆನಿಸುವ
ಐವರೊಳು ನೆಲೆಸಿರ್ದು ಅವರ ಸ್ವ-
ಭಾವಕರ್ಮವ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಪ ಒಂದು ರೂಪದಲಿ।
ಭಾವಿಬ್ರಹ್ಮನು ಕೂರ್ಮರೂಪದಿ
ಈ ವಿರಿಂಚಾಂಡವನು ಬೆನ್ನಿಲಿ
ತಾ ವಹಿಸಿ ಲೋಕಗಳ ಪೊರೆವನು ದ್ವಿತಿಯರೂಪದಲಿ ॥ ೧೬ ॥

ಗುಪ್ತನಾಗಿದ್ದನಿಳದೇವ ದ್ವಿ-
ಸಪ್ತಲೋಕದ ಜೀವರೊಳಗೆ ತ್ರಿ-
ಸಪ್ತಸಾವಿರದಾರುನೂರು ಶ್ವಾಸಜಪಗಳನು।
ಸುಪ್ತಿಸ್ವಪ್ನದಿ ಜಾಗ್ರತಿಗಳಲಿ
ಆಪ್ತನಂದದಿ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸಿ
ಕ್ಲೃಪ್ತಭೋಗಗಳೀವ ಪ್ರಾಂತಕೆ ತೃತಿಯರೂಪದಲಿ ॥ ೧೭ ॥

ಶುದ್ಧಸತ್ವಾತ್ಮಕ ಶರೀರದೊ-
ಳಿದ್ದ ಕಾಲಕು ಲಿಂಗದೇಹವು
ಬದ್ಧವಾಗದು ದಗ್ಧಪಟದೋಪಾದಿ ಇರುತಿಹುದು।
ಸಿದ್ಧಸಾಧನ ಸರ್ವರೊಳಗನ-
ವದ್ಯನೆನಿಸುವ ಗರುಡ ಶೇಷ ಕ-
ಪರ್ದಿಮೊದಲಾದಮರರೆಲ್ಲರು ದಾಸರೆನಿಸುವರು ॥ ೧೮ ॥

ಗಣದೊಳಗೆ ತಾನಿದ್ದು ಋಜು ಎಂ-
ದೆನಿಸಿಕೊಂಬನು ಕಲ್ಪಶತ ಸಾ-
ಧನವಗೈದಾನಂತರದಿ ತಾ ಕಲ್ಕಿ ಎನಿಸುವನು।
ದ್ವಿನವಶೀತಿ ಪ್ರಾಂತಭಾಗದಿ
ಅನಿಲ ಹನುಮದ್ಭೀಮರೂಪದಿ
ದನುಜರೆಲ್ಲರ ಸದೆದು ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರೆನಿಸಿದನು ॥ ೧೯ ॥

ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕಹರಿಗೆ ತಾ ಸಾ-
ದೃಶ್ಯರೂಪವ ಧರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ-
ರಸ್ವತೀ ಭಾರತಿಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಪವಮಾನ।
ಶಾಶ್ವತಸುಭಕ್ತಿಯಲಿ ಸುಜ್ಞಾ-
ನಸ್ವರೂಪನ ರೂಪಗುಣಗಳ-
ನಶ್ವರವು ಎಂದೆನುತ ಪೊಗಳುವ ಶ್ರುತಿಗಳೊಳಗಿದ್ದು ॥ ೨೦ ॥

ಖೇಟ ಕುಕ್ಕುಟ ಜಲಟವೆಂಬ ತ್ರಿ-
ಕೋಟಿ ರೂಪವ ಧರಿಸಿ ಸತತ ನಿ-
ಶಾಟರನ ಸಂಹರಿಸಿ ಸಲಹುವ ಸರ್ವಸಜ್ಜನರ।
ಕೈಟಭಾರಿಯ ಪುರದ ಪ್ರಥಮ ಕ-
ವಾಟನೆನಿಸುವ ಗರುಡಶೇಷಲ-
ಲಾಟಲೋಚನಮುಖ್ಯಸುರರಿಗೆ ಆವಕಾಲದಲಿ ॥ ೨೧ ॥

ಈ ಋಜುಗಳೊಳಗೊಬ್ಬ ಸಾಧನ
ನೂರುಕಲ್ಪದಿ ಮಾಡಿ ಕರೆಸುವ
ಚಾರುತರಮಂಗಳ ಸುನಾಮದಿ ಕಲ್ಪಕಲ್ಪದಲಿ।
ಸೂರಿಗಳು ಸಂತುತಿಸಿ ವಂದಿಸೆ
ಘೋರದುರಿತಗಳಳಿದು ಪೋಪವು
ಮಾರಮಣ ಸಂಪ್ರೀತನಾಗುವ ಸರ್ವಕಾಲದಲಿ ॥ ೨೨ ॥

ಪಾಹಿ ಕಲ್ಕಿ ಸುತೇಜ ದಾಸನೆ
ಪಾಹಿ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಖಂಡನೆ
ಪಾಹಿ ವರ್ಚಸ್ವೀ ಋಷಣ ನಮೊ ಸಾಧು ಮಹಿಪತಿಯೆ।
ಪಾಹಿ ಸದ್ಧರ್ಮಜ್ಞ ಧರ್ಮಜ
ಪಾಹಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶುಚಿವೈಕೃತ
ಪಾಹಿ ಅಂಜನ ಸರ್ಷಪನೆ ಖರ್ಪಟನೆ ಶ್ರದ್ಧಾಹ್ವ ॥ ೨೩ ॥

ಪಾಹಿ ಸಂಧ್ಯಾತ ವಿಜ್ಞಾನನೆ
ಪಾಹಿ ಮಹವಿಜ್ಞಾನ ಕೀರ್ತನ
ಪಾಹಿ ಸಂಕೀರ್ಣಾಖ್ಯ ಕತ್ಥನ ಪಾಹಿ ಬುದ್ಧ ಜಯ।
ಪಾಹಿ ಮಾಹತ್ತರ ಸುವೀರ್ಯನೆ
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಮೇಧಾವಿ ಜಯಜಯ
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ರಂತಿಮ್ನ ಮನು ಮಾಂ ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಪಾಹಿ ॥ ೨೪ ॥

ಪಾಹಿ ಮೋದ ಪ್ರಮೋದ ಸಂತತ
ಪಾಹಿ ಆನಂದ ಸಂತುಷ್ಟನೆ
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಚಾರ್ವಂಗ ಚಾರುಸುಬಾಹು ಚಾರುಪದ।
ಪಾಹಿ ಪಾಹಿ ಸುಲೋಚನನೆ ಮಾಂ
ಪಾಹಿ ಸಾರಸ್ವತ ಸುವೀರನೆ
ಪಾಹಿ ಪ್ರಾಜ್ಞನೆ ಕಪಿ ಅಲಂಪಟ ಪಾಹಿ ಸರ್ವಜ್ಞ ॥ ೨೫ ॥

ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಸರ್ವಜಿತು ಮಿತ್ರನೆ
ಪಾಹಿ ಪಾಪವಿನಾಶಕನೆ ಮಾಂ
ಪಾಹಿ ಧರ್ಮವಿನೇತ ಶಾರದ ಓಜ ಸುತಪಸ್ವೀ।
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ತೇಜಸ್ವಿ ನಮೊ ಮಾಂ
ಪಾಹಿ ದಾನಸುಶೀಲ ನಮೊ ಮಾಂ
ಪಾಹಿ ಯಜ್ಞ ಸುಕರ್ತ ಯಜ್ವೀ ಯಾಗವರ್ತಕನೆ ॥ ೨೬ ॥

ಪಾಹಿ ಪ್ರಾಣ ತ್ರಾಣ ಅಮರಿಷಿ
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಉಪದೇಷ್ಟ ಮಾರಕ
ಪಾಹಿ ಕಾಲಕ್ರೀಡನ ಸುಕರ್ತಾ ಸುಕಾಲಜ್ಞ।
ಪಾಹಿ ಕಾಲಸುಸೂಚಕನೆ ಮಾಂ
ಪಾಹಿ ಕಲಿಸಂಹರ್ತ ಕಲಿ ಮಾಂ
ಪಾಹಿ ಕಾಲ ಸ್ವಾಮರೇತ ಸದಾರತ ಸುಬಲನೆ ॥ ೨೭ ॥

ಪಾಹಿ ಪಾಹಿ ಸಹೋ ಸದಾಕಪಿ
ಪಾಹಿ ಗಮ್ಯ ಜ್ಞಾನ ದಶಕುಲ
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಶ್ರೋತವ್ಯ ನಮೊ ಸಂಕೀರ್ತಿತವ್ಯ ನಮೋ।
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಮಂತವ್ಯ ಕವ್ಯನೆ
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯ ಸಖ್ಯನೆ
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಗಂತವ್ಯ ಕ್ರವ್ಯನೆ ಪಾಹಿ ಸ್ಮರ್ತವ್ಯ ॥ ೨೮ ॥

ಪಾಹಿ ಸೇವ್ಯ ಸುಭವ್ಯ ನಮೊ ಮಾಂ
ಪಾಹಿ ಸ್ವರ್ಗವ್ಯ ನಮೊ ಭವ್ಯನೆ
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯ ನಮೊ ವಕ್ತವ್ಯ ಗವ್ಯ ನಮೋ।
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಲಾತವ್ಯ ವಾಯುವೆ
ಪಾಹಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪ್ರಿಯ
ಪಾಹಿ ಪಾಹಿ ಸರಸ್ವತೀಪತೆ ಜಗದ ಗುರುವರ್ಯ ॥ ೨೯ ॥

ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕಹರಿಗೆ ತಾ ಸಾ-
ದೃಶ್ಯರೂಪವ ಧರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ-
ರಸ್ವತೀ ಭಾರತಿಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಪವಮಾನ।
ಶಾಶ್ವತಸುಭಕ್ತಿಯಲಿ ಸುಜ್ಞಾ-
ನಸ್ವರೂಪನ ರೂಪಗುಣಗಳ-
ನಶ್ವರವು ಎಂದೆನುತ ಪೊಗಳುವ ಶ್ರುತಿಗಳೊಳಗಿದ್ದು ॥ ೨೦ ॥

ಖೇಟ ಕುಕ್ಕುಟ ಜಲಟವೆಂಬ ತ್ರಿ-
ಕೋಟಿ ರೂಪವ ಧರಿಸಿ ಸತತ ನಿ-
ಶಾಟರನ ಸಂಹರಿಸಿ ಸಲಹುವ ಸರ್ವಸಜ್ಜನರ।
ಕೈಟಭಾರಿಯ ಪುರದ ಪ್ರಥಮ ಕ-
ವಾಟನೆನಿಸುವ ಗರುಡಶೇಷಲ-
ಲಾಟಲೋಚನಮುಖ್ಯಸುರರಿಗೆ ಆವಕಾಲದಲಿ ॥ ೨೧ ॥

ಈ ಋಜುಗಳೊಳಗೊಬ್ಬ ಸಾಧನ
ನೂರುಕಲ್ಪದಿ ಮಾಡಿ ಕರೆಸುವ
ಚಾರುತರಮಂಗಳ ಸುನಾಮದಿ ಕಲ್ಪಕಲ್ಪದಲಿ।
ಸೂರಿಗಳು ಸಂತುತಿಸಿ ವಂದಿಸೆ
ಘೋರದುರಿತಗಳಳಿದು ಪೋಪವು
ಮಾರಮಣ ಸಂಪ್ರೀತನಾಗುವ ಸರ್ವಕಾಲದಲಿ ॥ ೨೨ ॥

ಪಾಹಿ ಕಲ್ಕಿ ಸುತೇಜ ದಾಸನೆ
ಪಾಹಿ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಖಂಡನೆ
ಪಾಹಿ ವರ್ಚಸ್ವೀ ಋಷಣ ನಮೊ ಸಾಧು ಮಹಿಪತಿಯೆ।
ಪಾಹಿ ಸದ್ಧರ್ಮಜ್ಞ ಧರ್ಮಜ
ಪಾಹಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶುಚಿವೈಕೃತ
ಪಾಹಿ ಅಂಜನ ಸರ್ಪಪನೆ ಖರ್ಪಟನೆ ಶ್ರದ್ಧಾಹ್ವ ॥ ೨೩ ॥

ಪಾಹಿ ಸಂಧ್ಯಾತ ವಿಜ್ಞಾನನೆ
ಪಾಹಿ ಮಹವಿಜ್ಞಾನ ಕೀರ್ತನ
ಪಾಹಿ ಸಂಕೀರ್ಣಾಖ್ಯ ಕತ್ಥನ ಪಾಹಿ ಬುದ್ಧ ಜಯ।
ಪಾಹಿ ಮಾಹತ್ತರ ಸುವೀರ್ಯನೆ
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಮೇಧಾವಿ ಜಯಜಯ
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ರಂತಿಮ್ನ ಮನು ಮಾಂ ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಪಾಹಿ ॥ ೨೪ ॥

ಪಾಹಿ ಮೋದ ಪ್ರಮೋದ ಸಂತತ
ಪಾಹಿ ಆನಂದ ಸಂತುಷ್ಟನೆ
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಚಾರ್ವಂಗ ಚಾರುಸುಬಾಹು ಚಾರುಪದ।
ಪಾಹಿ ಪಾಹಿ ಸುಲೋಚನನೆ ಮಾಂ
ಪಾಹಿ ಸಾರಸ್ವತ ಸುವೀರನೆ
ಪಾಹಿ ಪ್ರಾಜ್ಞನೆ ಕಪಿ ಅಲಂಪಟ ಪಾಹಿ ಸರ್ವಜ್ಞ ॥ ೨೫ ॥

ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಸರ್ವಜಿತು ಮಿತ್ರನೆ
ಪಾಹಿ ಪಾಪವಿನಾಶಕನೆ ಮಾಂ
ಪಾಹಿ ಧರ್ಮವಿನೇತ ಶಾರದ ಓಜ ಸುತಪಸ್ವಿ।
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ತೇಜಸ್ವಿ ನಮೊ ಮಾಂ
ಪಾಹಿ ದಾನಸುಶೀಲ ನಮೊ ಮಾಂ
ಪಾಹಿ ಯಜ್ಞ ಸುಕರ್ತ ಯಜ್ವೀ ಯಾಗವರ್ತಕನೆ ॥ ೨೬ ॥

ಪಾಹಿ ಪ್ರಾಣ ತ್ರಾಣ ಅಮರಿಷಿ
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಉಪದೇಷ್ಟ ಮಾರಕ
ಪಾಹಿ ಕಾಲಕ್ರೀಡನ ಸುಕರ್ತಾ ಸುಕಾಲಜ್ಞ।
ಪಾಹಿ ಕಾಲಸುಸೂಚಕನೆ ಮಾಂ
ಪಾಹಿ ಕಲಿಸಂಹರ್ತ ಕಲಿ ಮಾಂ
ಪಾಹಿ ಕಾಲ ಸ್ವಾಮರೇತ ಸದಾರತ ಸುಬಲನೆ ॥ ೨೭ ॥

ಪಾಹಿ ಪಾಹಿ ಸಹೋ ಸದಾಕಪಿ
ಪಾಹಿ ಗಮ್ಯ ಜ್ಞಾನ ದಶಕುಲ
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಶ್ರೋತವ್ಯ ನಮೊ ಸಂಕೀರ್ತಿತವ್ಯ ನಮೋ।
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಮಂತವ್ಯ ಕವ್ಯನೆ
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯ ಸಖ್ಯನೆ
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಗಂತವ್ಯ ಕ್ರವ್ಯನೆ ಪಾಹಿ ಸ್ಮರ್ತವ್ಯ ॥ ೨೮ ॥

ಪಾಹಿ ಸೇವ್ಯ ಸುಭವ್ಯ ನಮೊ ಮಾಂ
ಪಾಹಿ ಸ್ವರ್ಗವ್ಯ ನಮೊ ಭವ್ಯನೆ
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯ ನಮೊ ವಕ್ತವ್ಯ ಗವ್ಯ ನಮೋ।
ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಲಾತವ್ಯ ವಾಯುವೆ
ಪಾಹಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪ್ರಿಯ
ಪಾಹಿ ಪಾಹಿ ಸರಸ್ವತೀಪತೆ ಜಗದ ಗುರುವರ್ಯ ॥ ೨೯ ॥

ವಾಮನಪುರಾಣದಲಿ ಪೇಳಿದ
ಈ ಮಹಾತ್ಮರ ಪರಮಮಂಗಳ
ನಾಮಗಳ ಸಂಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕ ನಿತ್ಯ ಸ್ಮರಿಸುವರ।
ಶ್ರೀಮನೋರಮ ಅವರು ಬೇಡಿದ
ಕಾಮಿತಾರ್ಥಗಳಿತ್ತು ತನ್ನ ತ್ರಿ-
ಧಾಮದೊಳಗನುದಿನದಲಿಟ್ಟಾನಂದಬಡಿಸುವನು ॥ ೩೦ ॥

ಈ ಸಮೀರಗೆ ನೂರುಜನ್ಮ ಮ-
ಹಾಸುಖ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಭೋಗ ಪ್ರ-
ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಐದಿದನು ಲೋಕಾಧಿಪತ್ಯವನು।
ಭೂಸುರನ ಒಪ್ಪಿಡಿ ಅವಲಿಗೆ ವಿ-
ಶೇಷಸೌಖ್ಯವನಿತ್ತ ದಾತನ
ದಾಸವರ್ಯನು ಲೋಕಪತಿಯೆನಿಸುವುದು ಅಚ್ಚರವೆ ॥ ೩೧ ॥

ದ್ವಿಶತಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡದೀ
ಪೆಸರಿನಿಂದಲಿ ಕರೆಸಿದನು ತ-
ನ್ನೊಶಗ ಅಮರರೊಳಿದ್ದು ಮಾಡುವನವರ ಸಾಧನವ।
ಅಸದುಪಾಸನೆಗೈವ ಕಲ್ಯಾ-
ದ್ಯಸುರಪರ ಸಂಹರಿಸಿ ತಾ ಪೊಂ-
ಬಸುರಪದವೈದಿದನು ಗುರುಪವಮಾನ ಸತಿಯೊಡನೆ ॥ ೩೨ ॥

ಅನಿಮಿಷರ ನಾಮದಲಿ ಕರೆಸುವ
ಅನಿಲದೇವನು ಒಂದು ಕಲ್ಪದಿ
ವನಜಸಂಭವನೆನಿಸಿ ಎಂಭತ್ತೇಳುವರೆ ವರುಷ।
ಗುಣತ್ರಯವಿವರ್ಜಿತನ ಮಂಗಳ
ಗುಣಕ್ರಿಯಾರೂಪಗಳ ಊಪಾ-
ಸನವು ಅವ್ಯಕ್ತಾದಿ ಪೃಥ್ಟಂತರದಿ ಇರುತಿಹುದು ॥ ೩೩ ॥

ಮಹಿತ ಋಜುಗಣಕೊಂದೆ ಪರಮೋ-
ತ್ಸಹವಿವರ್ಜಿತವೆಂಬ ದೋಷವು
ವಿಹಿತವೇ ಸರಿ ಇದನು ಪೇಳ್ದಿರೆ ಮುಕ್ತಬ್ರಹ್ಮರಿಗೆ।
ಬಹದು ಸಾಮ್ಯ ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿಯು
ದ್ರುಹಿಣಪದ ಪರಿಯಂತ ವೃದ್ಧಿಯು
ಬಹಿರುಪಾಸನ ಉಂಟನಂತರ ಬಿಂಬದರ್ಶನವು ॥ ೩೪ ॥

ಜ್ಞಾನರಹಿತಭಯತ್ವ ಪೇಳ್ವ ಪು-
ರಾಣದೈತ್ಯರ ಮೋಹಕವು ಚತು-
ರಾನನಗೆ ಕೂಡುವುದೆ ಮೋಹಾಜ್ಞಾನ ಭಯ ಶೋಕ।
ಭಾನುಮಂಡಲ ಚಲಿಸಿದಂದದಿ
ಕಾಣುವುದು ದೃಗ್ದೋಷದಿಂದಲಿ
ಶ್ರೀನಿವಾಸನ ಪ್ರೀತಿಗೋಸುಗ ತೋರ್ದನಲ್ಲದಲೆ ॥ ೩೫ ॥

ಕಮಲಸಂಭವ ಸರ್ವರೊಳಗು-
ತ್ತಮನೆನಿಸುವನು ಎಲ್ಲಕಾಲದಿ
ವಿಮಲಭಕುತಿ ಜ್ಞಾನ ವೈರಾಗ್ಯಾದಿ ಗುಣದಿಂದ।
ಸಮಭ್ಯಧಿಕವರ್ಜಿತನ ಗುಣಗಳ
ರಮೆಯ ಮುಖದಿಂದರಿತು ನಿತ್ಯದಿ
ದ್ಯುಮಣಿಕೋಟಿಗಳಂತೆ ಕಾಂಬನು ಬಿಂಬರೂಪವನು ॥ ೩೬ ॥

ಜ್ಞಾನಭಕ್ತ್ಯಾದ್ಯಖಿಲಗುಣಚತು-
ರಾನನೊಳಗಿಪ್ಪಂತೆ ಮುಖ್ಯ-
ಪ್ರಾಣನಲಿ ಚಿಂತಿಪುದು ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ ಕೊರತೆಯಾಗಿ।
ನ್ಯೂನ ಋಜುಗಣಜೀವರಲ್ಲಿ ಕ್ರ-
ಮೇಣ ವೃದ್ಧಿ ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿ ಸ-
ಮಾನ ಭಾರತಿವಾಣಿಗಳಲಿ ಪದಪ್ರಯುಕ್ತಧಿಕ ॥ ೩೭ ॥

ಸೌರಿ ಸೂರ್ಯನ ತೆರದಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ-
ಮೀರಗಾಯತ್ರೀಗಿರಿಗಳೊಳು
ತೋರುವುದು ಅಸ್ಪಷ್ಟರೂಪದಿ ಮುಕ್ತಿಪರಿಯಂತ।
ವಾರಿಜಾಸನ ವಾಯು ವಾಣೀ-
ಭಾರತಿಗಳಿಗೆ ಮಾಹಪ್ರಳಯದಿ
ಬಾರದಜ್ಞಾನಾದಿದೋಷವು ಹರಿಕೃಪಾಬಲದಿ ॥ ೩೮ ॥

ನೂರುವರುಷಾನಂತರದಲಿ ಸ-
ರೋರುಹಾಸನ ತನ್ನ ಕಲ್ಪದ-
ಲಾರು ಮುಕ್ತಿಯನೈದುವರೊ ಅವರವರ ಕರೆದೊಯ್ದು।
ಶೌರಿಪುರದೊಳಗಿಪ್ಪ ನದಿಯಲಿ
ಕಾರುಣಿಕ ಸುಸ್ನಾನ ನಿಜಪರಿ-
ವಾರಸಹಿತದಿ ಮಾಡಿ ಹರಿ ಉದರ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ॥ ೩೯ ॥

ವಾಸುದೇವನ ಉದರದಲ್ಲಿ ಪ್ರ-
ವೇಶಗೈದಾನಂತರದಿ ನಿ-
ರ್ದೋಷಮುಕ್ತರು ಉದರದಿಂ ಪೊರಮಟ್ಟು ಹರುಷದಲಿ।
ಮೇಶನಿಂದಾಪ್ಲವ ಪಡೆದನಂ-
ತಾಸನ ಸಿತದ್ವೀಪ ಮೋಕ್ಷದಿ
ವಾಸವಾಗಿ ವಿಮುಕ್ತದುಃಖರು ಸಂಚರಿಸುತಿಹರು ॥ ೪೦ ॥

ಸತ್ವ ಸತ್ವ ಮಹಾಸುಸೂಕ್ಷ್ಮಕ-
ಸತ್ವ ಸತ್ವಾತ್ಮಕ ಕಳೇವರ
ಸತ್ಯಲೋಕಾಧಿಪನೆನಿಪಗತ್ಯಲ್ಪವೆರಡುಗುಣ।
ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯವಿದಲ್ಲಜಾಂಡೋ-
ತ್ಪತ್ತಿಕಾರಣವಲ್ಲ ಹರಿಪ್ರೀ-
ತ್ಯರ್ಥವಾಗೀ ಜಗದ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಮಾಡುವನು ॥ ೪೧ ॥

ಪಾದನ್ಯೂನ ಶತಾಬ್ದ ಪರಿಯಂ-
ತೋದಿ ಉಗ್ರತಪಾಹ್ವಯದಿ ಲವ-
ಣೋದಧಿಯೊಳಗೆ ಕಲ್ಪದಶ ತಪವಿರ್ದನಂತರದಿ।
ಸಾಧಿಸಿದ ಮಹದೇವಪದವಾ-
ರೈದು ನವ ಕಲ್ಪಾವಸಾನಕೆ
ಐದುವನು ಶೇಷನ ಪದವ ಪಾರ್ವತಿ ಸಹಿತನಾಗಿ ॥ ೪೨ ॥

ಇಂದ್ರ ಮನುದಶಕಲ್ಪಗಳಲಿ ಸು-
ನಂದನಾಮದಿ ಶ್ರವಣಗೈದು ಮು-
ಕುಂದನಪರೋಕ್ಷಾರ್ಥ ನಾಲ್ಕು ಸುಕಲ್ಪ ತಪವಿರ್ದು।
ನೊಂದು ಪೊಗೆಯೊಳು ಕೋಟಿವರುಷ ಪು-
ರಂದರನು ಅದನುಂಡನಂತರ
ಪೊಂದಿದನು ನಿಜಲೋಕ ಸುರಪತಿ ಕಾಮ ಇದರಂತೆ ॥ ೪೩ ॥

ಕರೆಸುವರು ಪೂರ್ವದಲಿ ಚಂದ್ರಾ-
ರ್ಕರತಿಶಾಂತ ಸುರೂಪ ನಾಮದಿ
ಎರಡೆರಡು ಮನುಕಲ್ಪ ಶ್ರವಣವ ಗೈದು ಮನುಕಲ್ಪ।
ವರತಪೋಬಲದಿಂದ ಅರ್ವಾಕ್
ಶಿರಗಳಾಗೀರ್ರೈದು ಸಾವಿರ
ವರುಷ ದುಃಖವ ನೀಗಿ ಕಾಂಬರು ಬಿಂಬರೂಪವನು ॥ ೪೪ ॥

ಸಾಧನಗಳಪರೋಕ್ಷನಂತರ
ಐದುವರು ಮೋಕ್ಷವನು ಶಿವ ಶ-
ಕ್ರಾದಿ ದಿವಿಜರು ಉಕ್ತಕ್ರಮದಿಂ ಕಲ್ಪಸಂಖ್ಯೆಯಲಿ।
ಐದಲೆಯಗೈವತ್ತುಪೇಂದ್ರಸ-
ಹೋದರನಿಗಿಪ್ಪತ್ತು ದ್ವಿನವ ತ್ವ-
ಗಾಧಿಪತಿ ಪ್ರಾಣನಿಗೆ ಗುರುಮನುಗಳಿಗೆ ಷೋಡಶವು ॥ ೪೫ ॥

ಪ್ರವಹಮರುತಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಸ್ಯಂ-
ಧವ ದಿವಾಕರಧರ್ಮರಿಗೆ ದಶ-
ನವ ಸುಕಲ್ಪವು ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಶೇಷಶತ ಜನಕೆಂಟು।
ಕವಿಸನಕ ಸುಸನಂದನ ಸನ-
ತ್ಕುವರಮುನಿಗಳಿಗೇಳು ವರುಣನ
ಯುವತಿ ಪರ್ಜನ್ಯಾದಿ ಪುಷ್ಕರಗಾರು ಕಲ್ಪದಲಿ ॥ ೪೬ ॥

ಐದು ಕರ್ಮಜ ಸುರರಿಗಾಜಾ-
ನಾದಿಗಳಿಗೆರಡೆರಡು ಕಲ್ಪಾ-
ರ್ಧಾದಿಕತ್ರಯ ಗೋಪಿಕಾಸ್ತ್ರೀಯರು ಪಿತೃತ್ರಯವು।
ಈ ದಿವೌಕಸ ಮನುಜಗಾಯಕ-
ರೈದುವರು ಎರಡೊಂದು ಕಲ್ಪ ನ-
ರಾಧಿಪರಿಗರೆಕಲ್ಪದೊಳಗಪರೋಕ್ಷವಿರುತಿಹದು ॥ ೪೭ ॥

ದೀಪಗಳನನುಸರಿಸಿ ದೀಪ್ತಿಯು
ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಮಹಾತಿಮಿರ ಕಳೆದು ಪ-
ರೋಪಕಾರವ ಮಾಳ್ಪ ತೆರದಂದದಲಿ ಪರಮಾತ್ಮ।
ಆ ಪಯೋಜಾಸನನೊಳಿದ್ದು ಸ್ವ-
ರೂಪಶಕ್ತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗೈಸುತ
ತಾ ಪೊಳೆವನವರಂತೆ ಚೇಷ್ಟೆಯ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ ॥ ೪೮ ॥

ಸ್ವೋದರಸ್ಥಿತ ಪ್ರಾಣ ರುದ್ರೇಂ-
ದ್ರಾದಿಸುರರಿಗೆ ದೇಹಗಳ ಕೊ-
ಟ್ಟಾದರದಿ ಅವರವರ ಸೇವೆಯ ಕೊಂಬನನವರತ।
ಮೋದ ಬೋಧ ದಯಾಬ್ಧಿ ತನ್ನವ-
ರಾಧಿರೋಗವ ಕಳೆದು ಮಹದಪ-
ರಾಧಗಳ ನೋಡದಲೆ ಸಲಹುವ ಸತತ ಸ್ಮರಿಸುವರ ॥ ೪೯ ॥

ಪ್ರತಿಪ್ರತೀ ಕಲ್ಪದಲಿ ಸೃಷ್ಟಿ-
ಸ್ಥಿತಿ ಲಯವ ಮಾಡುತಲಿ ಮೋದಿಪ
ಚತುರಮುಖ ಪವಮಾನರನ್ನವ ಮಾಡಿ ಭುಂಜಿಸುವ।
ಘೃತವೆ ಮೃತ್ಯುಂಜಯನೆನಿಪ ದೇ-
ವತೆಗಳೇ ಉಪಸೇಚನರು ಶ್ರೀ-
ಪತಿಗೆ ಮೂರ್ಜಗವೆಲ್ಲ ಓದನತಿಥಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಬ ॥ ೫೦ ॥

ಗರ್ಭಿಣಿಸ್ತ್ರೀ ಉಂಡ ಭೋಜನ
ಗರ್ಭಗತಶಿಶು ಉಂಬ ತೆರದಲಿ
ನಿರ್ಭಯನು ತಾನುಂಡುಣಿಸುವನು ಸರ್ವಜೀವರಿಗೆ।
ನಿರ್ಬಲತಿಪರಮಾಣು ಜೀವಗೆ
ಅಬ್ಬುವುದೆ ಸ್ಥೂಲಾನ್ನ ಭೋಜನ
ಅರ್ಭಕರು ಪೇಳುವರು ಕೋವಿದರಿದನೊಡಂಬಡರು ॥ ೫೧ ॥

ಅಪಚಯಗಳಿಲ್ಲುಂಡದದರಿಂ-
ದುಪಚಯಗಳಿಲ್ಲಮರಗಣದೊಳ-
ಗುಪಮರೆನಿಸುವರಿಲ್ಲ ಜನ್ಮಾದಿಗಳು ಮೊದಲಿಲ್ಲ।
ಅಪರಿಮಿತಸನ್ಮಹಿಮ ಭಕ್ತರ
ಅಪುನರಾವರ್ತರನ ಮಾಡುವ
ಕೃಪಣವತ್ಸಲ ಸ್ವಪದ ಸೌಖ್ಯವನಿತ್ತು ಶರಣರಿಗೆ ॥ ೫೨ ॥

ಬಿತ್ತಿ ಬೀಜವ ಭೂಮಿಯೊಳು ನೀ-
ರೆತ್ತಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಬೆಳಸು ಪ್ರಾಂತಕೆ
ಕಿತ್ತಿ ಮೆಲುವಂದದಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀರಮಣ ಲೋಕಗಳ।
ಮತ್ತೆ ಜೀವರ ಕರ್ಮ ಕಾಲೋ-
ತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಿತಿ ಲಯ ಮಾಡುತಲಿ ಸಮ-
ವರ್ತಿಯೆನಿಸುವ ಖೇದಮೋದಗಳಿಲ್ಲ ಅನವರತ ॥ ೫೩ ॥

ಶ್ವಸನ ರುದ್ರೇಂದ್ರ ಪ್ರಮುಖ ಸುಮ-
ನಸರೊಳಿದ್ದರು ಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸಗ-
ಳೊಶದೊಳಿಪ್ಪವು ಸಕಲಭೋಗಕೆ ಸಾಧನಗಳಾಗಿ।
ಅಸುರ ಪ್ರೇತ ಪಿಶಾಚಗಳ ಬಾ-
ಧಿಸುತಲಿಪ್ಪವು ದಿನದಿನದಿ ಮಾ-
ನಿಸರೊಳಗೆ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಜೀವರೊಳಿದ್ದು ಪೋಗುವವು ॥ ೫೪ ॥

ವಾಸುದೇವಗೆ ಸ್ವಪ್ನ ಸುಪ್ತಿ ಪಿ-
ಪಾಸ ಕ್ಷುದ್ಭಯ ಶೋಕ ಮೋಹಾ-
ಯಾಸಪಸ್ಮೃತಿ ಮಾತ್ಸರಿಯ ಮದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಾದಿ- ।
ದೋಷವರ್ಜಿತನೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮಸ-
ದಾಶಿವಾದಿ ಸಮಸ್ತದಿವಿಜರು-
ಪಾಸನೆಯ ಗೈದೆಲ್ಲಕಾಲದಿ ಮುಕ್ತರಾಗಿಹರು ॥ ೫೫ ॥

ಪರಮಸೂಕ್ಷ್ಮಕ್ಷಣವಯಿದು ತ್ರುಟಿ
ಕರೆಸುವುದು ಐವತ್ತು ತ್ರುಟಿ ಲವ
ಎರಡು ಲವವು ನಿಮಿಷ ನಿಮಿಷಗಳು ಎಂಟು ಮಾತ್ರಯುಗ ।
ಗುರು ದಶ ಪ್ರಾಣರು ಪಳವು ಹ-
ನ್ನೆರಡು ಬಾಣವು ಘಳಿಗೆ ತ್ರಿಂಶತಿ
ಇರುಳು ಹಗಲರವತ್ತು ಘಟಿಕವು ಆಹೋರಾತ್ರಿಗಳು ॥ ೫೬ ॥

ಈ ದಿವಾರಾತ್ರಿಗಳೆರಡು ಹದಿ-
ನೈದುಪಕ್ಷಗಳೆರಡು ಮಾಸಗ-
ಳಾದಪವು ಮಾಸದ್ವಯವೆ ಋತು ಋತುತ್ರಯಗಳಯನ ।
ಐದುವವು ಅಯನ ದ್ವಯಾಬ್ದ ಕೃ-
ತಾದಿಯುಗಗಳು ದೇವಮಾನದಿ
ದ್ವಾದಶಸಹಸ್ರವರುಷಗಳಹವದನು ಪೇಳುವೆನು ॥ ೫೭ ॥

ಚತುರಸಾವಿರದೆಂಟುನೂರಿವು
ಕೃತಯುಗಕೆ ತ್ರಿಸಹಸ್ರ ಸಲೆ ಷಟ್-
ಶತವು ತ್ರೇತೆಗೆ ದ್ವಾಪರಕೆ ದ್ವಿಸಹಸ್ರ ನಾನ್ನೂರು ।
ದಿತಿಜಪತಿ ಕಲಿಯುಗಕೆ ಸಾವಿರ
ಶತಗಳ ದ್ವಯ ಕೂಡಿ ಈ ದೇ-
ವತೆಗಳಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡುಸಾವಿರ ಅಹವು ವರುಷಗಳು ॥ ೫೮ ॥

ಪ್ರಥಮಯುಗಕೇಳಧಿಕ ಅರೆವಿಂ-
ಶತಿ ಸುಲಕ್ಷಾಷ್ಟೋತ್ತರಶತವಿಂ-
ಶತಿಸಹಸ್ರ ಮನುಷ್ಯಮಾನಾಬ್ದಗಳು ಷಣ್ಣವತಿ ।
ಮಿತಸಹಸ್ರದ ಲಕ್ಷದ್ವಾದಶ
ದ್ವಿತಿಯ ತೃತಿಯಕೆ ಎಂಟು ಲಕ್ಷದ
ಚತುರಷಷ್ಠಿಸಹಸ್ರ ಕಲಿಗಿದರರ್ಧ ಚಿಂತಿಪುದು ॥ ೫೯ ॥

ಮೂರಧಿಕ ನಾಲ್ವತ್ತು ಲಕ್ಷದ
ಆರುಮೂರೆರಡಧಿಕ ಸಾವಿರ
ಈರೆರಡು ಯುಗ ವರುಷ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಗೈಯಲಿನಿತಿಹದು ।
ಸೂರಿ ಪೆಚ್ಚಿಸೆ ಸಾವಿರದ ನಾ-
ನ್ನೂರು ಮೂವತ್ತೆರಡು ಕೋಟಿ ಸ-
ರೋರುಹಾಸನಗಿದು ದಿವಸವೆಂಬರು ವಿಪಶ್ಚಿತರು ॥ ೬೦ ॥

ಶತಧೃತಿಗೆ ಈ ದಿವಸಗಳ ತ್ರಿಂ-
ಶತಿಯು ಮಾಸ ದ್ವಾದಶಾಬ್ದವು
ಶತವೆರಡರೊಳು ಸರ್ವಜೀವೋತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಿತಿ ಲಯವು ।
ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳು ಪೇಳುತಿಹವ-
ಚ್ಯುತಗೆ ನಿಮಿಷವಿದೆಂದು ಸುಖಶಾ-
ಶ್ವತಗೆ ಪಾಸಟೆಯೆಂಬರೆ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದಿವಿಜರನ ॥ ೬೧ ॥

ಆದಿಮಧ್ಯಾಂತಗಳು ಇಲ್ಲದ
ಮಾಧವಗಿದುಪಚಾರವೆಂದು ಋ-
ಗಾದಿ ವೇದಪುರಾಣಗಳು ಪೇಳುವವು ನಿತ್ಯದಲಿ ।
ಮೋದಮಯನಾನುಗ್ರಹವ ಸಂ-
ಪಾದಿಸಿ ರಮಾ ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರೇಂ-
ದ್ರಾದಿಗಳು ತಮ ತಮ್ಮ ಪದವಿಯನೈದಿ ಸುಖಿಸುವರು ॥ ೬೨ ॥

ಈ ಕಥಾಮೃತಪಾನ ಸುಖ ಸುವಿ-
ವೇಕಿಗಳಿಗಲ್ಲದಲೆ ವೈಷಿಕ-
ವ್ಯಾಕುಲಕುಚಿತ್ತರಿಗೆ ದೊರೆವದೆ ಆವಕಾಲದಲಿ ।
ಲೋಕವಾರ್ತೆಯ ಬಿಟ್ಟು ಇದನವ-
ಲೋಕಿಸುತ ಮೋದಿಪರಿಗೊಲಿದು ಕೃ-
ಪಾಕರ ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಠಲ ಪೊರೆವನನುದಿನದಿ ॥ ೬೩ ॥

*****

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ - ೧೦

ಸಂಧಿ - ೩೨: ಕಕ್ಷ್ಯಾತಾರತಮ್ಯ ಸಂಧಿ

[ರಾಗ: ತೋಡಿ - ರೂಪಕತಾಳ]

ಶ್ರೀರಮಣ ಸರ್ವೇಶ ಸರ್ವಗ
ಸಾರಭೋಕ್ತ ಸ್ವತಂತ್ರ ದೋಷವಿ-
ದೂರ ಜ್ಞಾನಾನಂದಬಲಐಶ್ವರ್ಯಗುಣಪೂರ್ಣ ।
ಮೂರುಗುಣವರ್ಜಿತ ಸಗುಣ ಸಾ-
ಕಾರ ವಿಶ್ವಸ್ಥಿತಿಲಯೋದಯ-
ಕಾರಣ ಕೃಪಾಸಾಂದ್ರ ನರಹರೆ ಸಲಹೊ ಸಜ್ಜನರ ॥ ೧ ॥

ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಳೆ ನಿರ್ವಿಕಾರಳೆ
ನಿತ್ಯಸುಖಸಂಪೂರ್ಣೆ ನಿತ್ಯಾ-
ನಿತ್ಯಜಗದಾಧಾರೆ ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತಗಣವಿನುತೆ ।
ಚಿತ್ತಯಿಸು ಬಿನ್ನಪವ ಶ್ರೀಪುರು-
ಷೋತ್ತಮನ ವಕ್ಷೋನಿವಾಸಿನಿ
ಭೃತ್ಯವತ್ಸಲೆ ಕಾಯೆ ತ್ರಿಜಗನ್ಮಾತೆ ವಿಖ್ಯಾತೆ ॥ ೨ ॥

ರೋಮಕೂಪಗಳೊಳು ಪೃಥಕ್‌ಪೃಥ-
ಕಾ ಮಹಾಪುರುಷನ ಸ್ವಮೂರ್ತಿಯ
ತಾಮರಸಜಾಂಡಗಳ ತದ್ಗತವಿಶ್ವರೂಪಗಳ ।
ಶ್ರೀಮಹಿಳೆ ರೂಪಗಳ ಗುಣಗಳ
ಸೀಮೆಗಾಣದೆ ಯೋಚಿಸುತ ಮಮ
ಸ್ವಾಮಿ ಮಹಿಮೆಯದೆಂತುಟೆಂದಡಿಗಡಿಗೆ ಬೆರಗಾದ ॥ ೩ ॥

ಒಂದಜಾಂಡದೊಳೊಂದು ರೂಪದೊ-
ಳೊಂದವಯವದೊಳೊಂದು ನಖದೊಳ-
ಗೊಂದು ಗುಣಗಳ ಪಾರಗಾಣದೆ ಕೃತಪುಟಾಂಜಲಿಯಿಂ ।
ಮಂದಜಾಸನ ಪುಲಕಪುಲಕಾ-
ನಂದಬಾಷ್ಪತೊದಲ್ನುಡಿಗಳಿಂ-
ದಿಂದಿರಾವಲ್ಲಭನ ಮಹಿಮೆ ಗಭೀರತರವೆಂದ ॥ ೪ ॥

ಏನು ಧನ್ಯರೊ ಬ್ರಹ್ಮಗುರುಪವ-
ಮಾನರಾಯರು ಈ ಪರಿಯಲಿ ರ-
ಮಾನಿವಾಸನ ವಿಮಲಲಾವಣ್ಯಾತಿಶಯಗಳನು।
ಸಾನುರಾಗದಿ ನೋಡಿ ಸುಖಿಪ ಮ-
ಹಾನುಭಾವರ ಭಾಗ್ಯವೆಂತೊ ಭ-
ವಾನಿಧವರಿಗಸಾಧ್ಯವೆನಿಸಲು ನರರ ಪಾಡೇನು ॥ ೫ ॥

ಆ ಪಿತಾಮಹ ನೂರುಕಲ್ಪ ರ-
ಮಾಪತಿಯ ಗುಣ ಜಪಿಸಿ ಒಲಿಸಿ ಮ-
ಹಾಪರಾಕ್ರಮ ಹನುಮಭೀಮಾನಂದಮುನಿಯೆನಿಸಿ।
ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಸುನಾಭೀ-
ಕೂಪಸಂಭವನಾಮದಲಿ ಮೆರೆ-
ವಾಪಯೋಜಾಸನಸಮೀರರಿಗಭಿನಮಿಪೆ ನಿತ್ಯ ॥ ೬ ॥

ವಾಸುದೇವನ ಮೂರ್ತಿ ಹೃದಯಾ-
ಕಾಶಮಂಡಲಮಧ್ಯದಲಿ ತಾ-
ರೇಶನಂದದಿ ಕಾಣುತತಿ ಸಂತೋಷದಲಿ ತುತಿಪ।
ಆ ಸರಸ್ವತಿಭಾರತಿಯರಿಗೆ
ನಾ ಸತತ ವಂದಿಸುವೆ ಪರಮೋ-
ಲ್ಲಾಸದಲಿ ಸುಜ್ಞಾನಭಕುತಿಯ ಸಲಿಸಲೆಮಗೆಂದು ॥ ೭ ॥

ಜಗದುದರನ ಸುರೋತ್ತಮನ ನಿಜ-
ಪೆಗಲೊಳಾಂತು ಕರಾಬ್ಜದೊಳು ಪದ-
ಯುಗ ಧರಿಸಿ ನಖಪಂಕ್ತಿಯೊಳು ರಮಣೀಯತರವಾದ।
ನಗಧರನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಕಾಣುತ
ಮಿಗೆ ಹರುಷದಿಂ ಪೊಗಳಿ ಹಿಗ್ಗುವ
ಖಗಕುಲಾಧಿಪ ಕೊಡಲಿ ಮಂಗಳ ಸಕಲಸುಜನರಿಗೆ ॥ ೮ ॥

ಯೋಗಿಗಳ ಹೃದಯಕೆ ನಿಲುಕ ನಿಗ-
ಮಾಗಮೈಕವಿನುತನ ಪರಮನು-
ರಾಗದಲಿ ದ್ವಿಸಹಸ್ರಜಿಹ್ವೆಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸುವ।
ಭೂಗಗನಪಾತಾಳವ್ಯಾಪ್ತನ
ಯೋಗನಿದ್ರಾಸ್ಪದನೆನಿಪ ಗುರು
ನಾಗರಾಜನ ಪದಕೆ ನಮಿಸುವೆ ಮನದೊಳನವರತ ॥ ೯ ॥

ನಂದಿವಾಹನ ನಳಿನಿಧರ ಮೌ-
ಳೀಂದುಶೇಖರ ಶಿವ ತ್ರಿಯಂಬಕ
ಅಂಧಕಾಸುರಮಥನ ಗಜಶಾರ್ದೂಲಚರ್ಮಧರ ।
ಮಂದಜಾಸನತನಯ ತ್ರಿಜಗ-
ದ್ವಂದ್ಯ ಶುದ್ಧಸ್ಫಟಿಕಸನ್ನಿಭ
ವಂದಿಸುವೆನನವರತ ಪಾಲಿಸು ಪಾರ್ವತೀರಮಣ ॥ ೧೦ ॥

ಫಣಿಫಣಾಂಚಿತಮಕುಟರಂಜಿತ
ಕ್ವಣಿತಡಮರತ್ರಿಶೂಲ ಶಿಖಿದಿನ-
ಮಣಿನಿಶಾಕರನೇತ್ರ ಪರಮಪವಿತ್ರ ಸುಚರಿತ್ರ ।
ಪ್ರಣತಕಾಮದ ಪ್ರಮಥಸುರಮುನಿ-
ಗಣಸುಪೂಜಿತಚರಣಯುಗ ರಾ-
ವಣಮದವಿಭಂಜನ ಸತತ ಮಾಂ ಪಾಹಿ ಮಹದೇವ ॥ ೧೧ ॥

ದಕ್ಷಯಜ್ಞವಿಭಂಜನನೆ ವಿರು-
ಪಾಕ್ಷ ವೈರಾಗ್ಯಾಧಿಪತಿ ಸಂ-
ರಕ್ಷಿಸೆಮ್ಮನು ಸರ್ವಕಾಲದಿ ಸನ್ಮುದವನಿತ್ತು ।
ಯಕ್ಷಪತಿಸಖ ಯಜಿಪರಿಗೆ ಸುರ-
ವೃಕ್ಷ ವೃಕದನುಜಾರಿ ಲೋಕಾ-
ಧ್ಯಕ್ಷ ಶುಕ ದೂರ್ವಾಸ ಜೈಗೀಷವ್ಯ ಸಂತೈಸು ॥ ೧೨ ॥

ಹತ್ತುಕಲ್ಪದಿ ಲವಣಜಲಧಿಯೊ-
ಳುತ್ತಮಶ್ಲೋಕನ ಒಲಿಸಿ ಕೃತ-
ಕೃತ್ಯನಾಗಿ ಜಗತ್ಪತಿಯ ನೇಮದಿ ಕುಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ।
ಬಿತ್ತರಿಸಿ ಮೋಹಿಸಿ ದುರಾತ್ಮರ
ನಿತ್ಯನಿರಯನಿವಾಸರೆನಿಸಿದ
ಕೃತ್ತಿವಾಸಗೆ ನಮಿಪೆ ಶೇಷಪದಾರ್ಹನಹುದೆಂದು ॥ ೧೩ ॥

ಕಂಬುಪಾಣಿಯ ಪರಮಪ್ರೇಮನಿ-
ತಂಬಿನಿಯರೆಂದೆನಿಪ ಲಕ್ಷಣ
ಜಾಂಬವತಿ ಕಾಳಿಂದಿ ನೀಲಾ ಭದ್ರ ಸಖವಿಂದ- ।
ರೆಂಬ ಷಣ್ಮಹಿಷಿಯರ ದಿವ್ಯ ಪ-
ದಾಂಬುಜಗಳಿಗೆ ನಮಿಪೆ ಮಮ ಹೃದ-
ಯಾಂಬರದಿ ನೆಲಸಲಿ ಬಿಡದೆ ತಮ್ಮರಸನೊಡಗೂಡಿ ॥ ೧೪ ॥

ಆ ಪರಂತಪನೊಲಿಮೆಯಿಂದ ಸ-
ದಾಪರೋಕ್ಷಿಗಳೆನಿಸಿ ಭಗವ-
ದ್ರೂಪಗುಣಗಳ ಮಹಿಮೆ ಸ್ವಪತಿಗಳಾನನದಿ ತಿಳಿವ।
ಸೌಪರಣಿ ವಾರುಣಿ ನಗಾತ್ಮಜ-
ರಾಪನಿತು ಬಣ್ಣಿಸುವೆ ಎನ್ನ ಮ-
ಹಾಪರಾಧಗಳೆಣಿಸದೀಯಲಿ ಪರಮಮಂಗಳವ ॥ ೧೫ ॥

ತ್ರಿದಿವತರುಮಣಿಧೇನುಗಳಿಗಾ-
ಸ್ಪದನೆನಿಪ ತ್ರಿದಶಾಲಯಾಬ್ಧಿಗೆ
ಬದರನಂದದಲೊಪ್ಪುತಿಪ್ಪ ಉಪೇಂದ್ರಚಂದ್ರಮನ।
ಮೃದುಮಧುರಸುಸ್ತವನದಿಂದತಿ-
ಮಧುಸಮಯಪಿಕನಂತೆ ಪಾಡುವ
ಮುದಿರವಾಹನನಂಘ್ರಿಯುಗ್ಮಂಗಳಿಗೆ ನಮಿಸುವೆನು ॥ ೧೬ ॥

ಕೃತಿರಮಣಪ್ರದ್ಯುಮ್ನದೇವನ
ಅತುಲಬಲಲಾವಣ್ಯಗುಣ ಸಂ-
ತತ ಉಪಾಸನ ಕೇತುಮಾಲಾಖಂಡದೊಳು ರಚಿಪ।
ರತಿಮನೋಹರನಂಘ್ರಿಕಮಲಕೆ
ನತಿಸುವೆನು ಭಕುತಿಯಲಿ ಮಮ ದು-
ರ್ಮತಿ ಕಳೆದು ಸನ್ಮತಿಯನೀಯಲಜಸ್ರ ಎಮಗೊಲಿದು ॥ ೧೭ ॥

ಚಾರುತರನವವಿಧಭಕುತಿಗಂ-
ಭೀರವಾರಾಶಿಯೊಳು ಪರಮೋ-
ದಾರಮಹಿಮನ ಹೃದಯಫಣಿಪತಿಪೀಠದಲಿ ಭಜಿಪ।
ಭೂರಿಕರ್ಮಾಕರನೆನಿಸುವ ಶ-
ರೀರಮಾನಿ ಪ್ರಾಣಪತಿ ಪದ-
ವಾರಿರುಹಕಾನಮಿಪೆ ಮದ್ಗುರುರಾಯರಹುದೆಂದು ॥ ೧೮ ॥

ವಿತತಮಹಿಮನ ವಿಶ್ವತೋಮುಖ-
ನತುಲಭುಜಬಲಕಲ್ಪತರುವಾ-
ಶ್ರಿತರೆನಿಸಿ ಸಕಲೇಷ್ಟ ಪಡೆದನುದಿನದಿ ಮೋದಿಸುವ।
ರತಿ ಸ್ವಯಂಭುವ ದಕ್ಷ ವಾಚ-
ಸ್ಪತಿ ಬಿಡೌಜನ ಮಡದಿ ಶಚಿ ಮ-
ನ್ಮಥಕುಮಾರನಿರುದ್ಧರೆಮಗೀಯಲಿ ಸುಮಂಗಳವ ॥ ೧೯ ॥

ಭವವನಧಿನವಪೋತ ಪುಣ್ಯ-
ಶ್ರವಣಕೀರ್ತನಪಾದವನರುಹ-
ಭವನ ನಾವಿಕನಾಗಿ ಭಜಕರ ತಾರಿಸುವ ಬಿಡದೆ।
ಪ್ರವಹಮಾರುತದೇವ ಪರಮೋ-
ತ್ಸವ ವಿಶೇಷ ನಿರಂತರ ಮಹಾ-
ಪ್ರವಹದಂದದಿ ಕೊಡಲಿ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಸಂತತಿಗೆ ॥ ೨೦ ॥

ಜನರನುದ್ಧರಿಸುವೆನೆನುತ ನಿಜ-
ಜನಕನನುಮತದಲಿ ಸ್ವಯಂಭುವ
ಮನುವಿನಿಂದಲಿ ಪಡದೆ ಸುಕುಮಾರಕರನೊಲಿಮೆಯಲಿ।
ಜನನಿ ಶತರೂಪಾನಿತಂಬಿನಿ
ಮನವಚನಕಾಯದಲಿ ಬಿಡದನು-
ದಿನ ನಮಿಸುವೆನು ಕೊಡು ಎಮಗೆ ಸನ್ಮಂಗಳವನೊಲಿದು ॥ ೨೧ ॥

ನರನ ನಾರಾಯಣನ ಹರಿಕೃ-
ಷ್ಣರ ಪಡೆದೆ ಪುರುಷಾರ್ಥತೆರದಲಿ
ತರಣಿ ಶಶಿ ಶತರೂಪರಿಗೆ ಸಮನೆನಿಸಿ ಪಾಪಿಗಳ।
ನಿರಯದೊಳು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಸಜ್ಜನ
ನೆರವಿಯನು ಪಾಲಿಸುವ ಔದುಂ-
ಬರ ಸಲಹು ಸಲಹೆಮ್ಮ ಬಿಡದಲೆ ಪರಮಕರುಣದಲಿ ॥ ೨೨ ॥

ಮಧುವಿರೋಧಿಮನೋಜ ಕ್ಷೀರೋ-
ದಧಿಮಥನಸಮಯದಲುದಿಸಿ ನೆರೆ
ಕುಧರಜಾವಲ್ಲಭನ ಮಸ್ತಕಮಂದಿರದಿ ಮೆರೆವ।
ವಿಧು ತವಾಂಘ್ರಿಪಯೋಜಯುಗಳಕೆ
ಮಧುಪನಂದದಲೆರಗಲೆನ್ನನ-
ದಧಿಪ ವಂದಿಪೆನನುದಿನಂತಸ್ತಾಪ ಪರಿಹರಿಸೊ ॥ ೨೩ ॥

ಶ್ರೀವನರುಹಾಂಬಕನ ನೇತ್ರಗ-
ಳೇ ಮನೆಯೆನಿಸಿ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಕ-
ರಾವಲಂಬನವೀವ ತೆರದಿ ಮಯೂಖ ವಿಸ್ತರಿಪ।
ಆ ವಿವಸ್ವಾನೆಂದೆನಿಸುವ ವಿ-
ಭಾವಸು ಅಹರ್ನಿಶಿಗಳಲಿ ಕೊಡ-
ಲೀ ವಸುಂಧರೆಯೊಳು ವಿಪಶ್ಚಿತರೊಡನೆ ಸುಜ್ಞಾನ ॥ ೨೪ ॥

ಲೋಕಮಾತೆಯ ಪಡೆದು ನೀ ಜಗ-
ದೇಕಪಾತ್ರನಿಗಿತ್ತ ಕಾರಣ
ಶ್ರೀಕುಮಾರಿಸಮೇತ ನೆಲೆಸಿದ ನಿನ್ನ ಮಂದಿರದಿ ।
ಆ ಕಮಲಭವಮುಖರು ಬಿಡದೆ ಪ-
ರಾಕೆನುತ ನಿಂದಿಹರೊ ಗುಣರ-
ತ್ನಾಕರನೆ ಬಣ್ಣಿಸಲಳವೆ ಕೊಡು ಎಮಗೆ ಸನ್ಮುದವ ॥ ೨೫ ॥

ಪಣೆಯೊಳೊಪ್ಪುವ ತಿಲಕ ತುಲಸೀ-
ಮಣಿಗಣಾನ್ವಿತಕಂಠ ಕರದಲಿ
ಕ್ವಣಿತವೀಣಾಸುಸ್ವರದಿ ಬಹುತಾಳಗತಿಗಳಲಿ ।
ಪ್ರಣವಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನ ಗುಣಂಗಳ
ಕುಣಿಕುಣಿದು ಅತಿಸಂಭ್ರಮದಿ ಗಾ-
ಯನವ ಮಾಡುವ ದೇವಋಷಿನಾರದರಿಗಭಿನಮಿಪೆ ॥ ೨೬ ॥

ಆ ಸರಸ್ವತಿತೀರದಲಿ ಬಿ-
ನ್ನೈಸಲಾ ಮುನಿಗಳ ನುಡಿಗೆ ಜಡ-
ಜಾಸನಮಹೇಶಾಚ್ಯುತರ ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಪೋಗಿ ।
ತಾ ಸಕಲಗುಣಗಳ ವಿಚಾರಿಸಿ
ಕೇಶವನೆ ಪರದೈವವೆಂದುಪ-
ದೇಶಿಸಿದ ಭೃಗುಮುನಿಪ ಕೊಡಲೆಮಗಖಿಳಪುರುಷಾರ್ಥ ॥ ೨೭ ॥

ಬಿಸರುಹಾಂಬಕನಾಜ್ಞೆಯಲಿ ಸುಮ-
ನಸಮುಖನು ತಾನೆನಿಸಿ ನಾನಾ-
ರಸಗಳುಳ್ಳ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನವರವರಿಗೊಯ್ದೀವ ।
ವಸುಕುಲಾಧಿಪ ಯಜ್ಞಪುರುಷನ
ಅಸಮಬಲರೂಪಂಗಳಿಗೆ ವಂ-
ದಿಸುವೆ ಜ್ಞಾನ ಯಶಸ್ಸು ವಿದ್ಯೆ ಸುಬುದ್ಧಿ ಕೊಡಲೆಮಗೆ ॥ ೨೮ ॥

ತಾತನಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ನೀ ಪ್ರ-
ಖ್ಯಾತಿಯುಳ್ಳರವತ್ತುಮಕ್ಕಳ
ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲಿ ಪಡೆದವರವರಿಗಿತ್ತು ಮನ್ನಿಸಿದೆ ।
ವೀತಿಹೋತ್ರನ ಸಮಳೆನಿಸುವ ಪ್ರ-
ಸೂತಿ ಜನನಿ ತ್ವದಂಘ್ರಿಕಮಲಕೆ
ನಾ ತುತಿಸುತಲೆ ಬಾಗುವೆಮ್ಮ ಕುಟುಂಬ ಸಲಹುವುದು ॥ ೨೯ ॥

ಶತಧೃತಿಯ ಸುತರೀರ್ವರುಳಿದ-
ಪ್ರತಿಮ ಸುತಪೋನಿಧಿಗಳಪರಾ-
ಜಿತನ ಸುಸಮಾಧಿಯೊಳೊಲಿಸಿ ಮೂರ್ಲೋಕದೊಳು ಮೆರೆವ।
ವ್ರತಿವರ ಮರೀಚ್ಯತ್ರಿಪುಲಹಾ
ಕ್ರತು ವಸಿಷ್ಠ ಪುಲಸ್ತ್ಯ ವೈವ-
ಸ್ವತನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಂಗಿರರಂಘ್ರಿಗೆರಗುವೆನು ॥ ೩೦ ॥

ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರೊಳು ಮೊದಲಿಗ-
ನಾದ ಮಿತ್ರ ಪ್ರವಹಮಾನಿನಿ-
ಯಾದ ಪ್ರಾವಹಿ ನಿಋತಿ ನಿರ್ಜರಗುರುಮಹಿಳೆ ತಾರ।
ಈ ದಿವೌಕಸರನುದಿನಾಧಿ-
ವ್ಯಾಧಿ ಉಪಟಳವಳಿದು ವಿಬುಧರಿ-
ಗಾದರದಿ ಕೊಡಲಖಿಳಮಂಗಳವಾವಕಾಲದಲಿ ॥ ೩೧ ॥

ಮಾನನಿಧಿಗಳೆನಿಸುವ ವಿಷ್ವ-
ಕ್ಸೇನಧನಪಗಜಾನನರಿಗೆ ಸ-
ಮಾನರೆಂಭತ್ತೈದು ಶೇಷಶತಸ್ಥದೇವಗಣ-।
ಕಾ ನಮಿಸುವೆನು ಬಿಡದೆ ಮಿಥ್ಯಾ-
ಜ್ಞಾನ ಕಳೆದು ಸುಬೋಧವಿತ್ತು ಸ-
ದಾನುರಾಗದಲೆಮ್ಮ ಪರಿಪಾಲಿಸಲೆನುತ ಮನಸಾ ॥ ೩೨ ॥

ಭೂತಮರುತನವಾಂತರಭಿಮಾ-
ನೀ ತಪಸ್ವಿ ಮರೀಚಿಮುನಿ ಪುರು-
ಹೂತನಂದನಪಾದಮಾನಿಜಯಂತರೆಮಗೊಲಿದು।
ಕಾತರವ ಪುಟ್ಟಿಸದೆ ವಿಷಯದಿ
ವೀತಭಯನ ಪದಾಬ್ಜದಲಿ ವಿಪ-
ರೀತಬುದ್ಧಿಯನೀಯದೆ ಸದಾ ಪಾಲಿಸಲಿ ಎಮ್ಮ ॥ ೩೩ ॥

ಓದಿಸುವ ಗುರುಗಳನು ಜರಿದು ಸ-
ಹೋದರರಿಗುಪದೇಶಿಸಿದ ಮಹ-
ದಾದಿಕಾರಣ ಸರ್ವಗುಣಸಂಪೂರ್ಣ ಹರಿಯೆಂದು।
ವಾದಿಸುವ ತತ್ವತಿಯ ತೋರೆಂ-
ದಾ ದನುಜ ಬೆಸಗೊಳಲು ಸ್ತಂಭದಿ
ಶ್ರೀದನಾಕ್ಷಣ ತೋರಿಸಿದ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಸಲಹೆಮ್ಮ ॥ ೩೪ ॥

ಬಲಿಮೊದಲು ಸಪ್ತೇಂದ್ರರಿವರಿಗೆ
ಕಲಿತಕರ್ಮಜದಿವಿಜರೆಂಬರು
ಉಳಿದ ಏಕಾದಶಮನುಗಳು ಉಚಥ್ಯ ಚ್ಯವನಮುಖ।
ಕುಲಋಷಿಗಳೆಂಭತ್ತು ಹೈಹಯ-
ನಿಳೆಯ ಕಂಪನಗೈದ ಪೃಥು ಮಂ-
ಗಳ ಪರೀಕ್ಷಿತ ನಹುಷ ನಾಭಿ ಯಯಾತಿ ಶಶಿಬಿಂದು ॥ ೩೫ ॥

ಶತಕಸಂಕೇತುಳ್ಳ ಪ್ರೀಯ-
ವ್ರತ ಭರತ ಮಾಂಧಾತ ಪುಣ್ಯಾ-
ಶ್ರಿತರು ಜಯವಿಜಯಾದಿಗಳು ಗಂಧರ್ವರೆಂಟುಜನ।
ಹುತವಹಜ ಪಾವಕ ಸನಾತನ
ಪಿತೃಗಳೇಳ್ವರು ಚಿತ್ರಗುಪ್ತರು
ಪ್ರತಿದಿನದಿ ಪಾಲಿಸಲಿ ತಮ್ಮವನೆಂದು ಎಮಗೊಲಿದು ॥ ೩೬ ॥

ವಾಸವಾಲಯಶಿಲ್ಪಿ ವಿಮಲಜ-
ಲಾಶಯಗಳೊಳು ರಮಿಪ ಉರ್ವಶಿ
ಭೇಶರವಿಗಳ ರಿಪುಗಳೆನಿಸುವ ರಾಹುಕೇತುಗಳು।
ಶ್ರೀಶಪದಪಂಥಾನ ಧೂಮಾ-
ರ್ಚೀಶದಿವಿಜರು ಕರ್ಮಜರಿಗೆ ಸ-
ದಾ ಸಮಾನ ದಿವೌಕಸರು ಕೊಡಲೆಮಗೆ ಮಂಗಳವ ॥ ೩೭ ॥

ದ್ಯುನದಿ ಶ್ಯಾಮಲ ಸಂಜ್ಞ ರೋಹಿಣಿ
ಘನಪ ಪರ್ಜನ್ಯಾನಿರುದ್ಧನ
ವನಿತೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾಭಿಮಾನಿವಿರಾಟದೇವಿಯರ।
ನೆನೆವೆ ನಾ ನಲವಿಂದ ದೇವಾ-
ನನಮಹಿಳೆ ಸ್ವಾಹಾಖ್ಯರಾಲೋ-
ಚನೆ ಕೊಡಲಿ ನಿರ್ವಿಘ್ನದಿಂ ಭಗವದ್ಗುಣಂಗಳಲಿ ॥ ೩೮ ॥

ವಿಧಿಪಿತನ ಪಾದಾಂಬುಜಗಳಿಗೆ
ಮಧುಪನಂತೆ ವಿರಾಜಿಪಾಮಲ
ಉದಕಗಳಿಗೆ ಸದಾಭಿಮಾನಿಯು ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಬ।
ಬುಧಗೆ ನಾ ವಂದಿಸುವೆ ಸನ್ಮೋ-
ದದಿ ನಿರಂತರ ಒಲಿದು ಎಮಗ-
ಭ್ಯುದಯ ಪಾಲಿಸಲೆಂದು ಪರಮೋತ್ಸಹದಲನುದಿನದಿ ॥ ೩೯ ॥

ಶ್ರೀವಿರಿಂಚಾದ್ಯರ ಮನಕೆ ನಿಲು-
ಕಾವಕಾಲಕೆ ಜನನರಹಿತನ
ತಾ ಒಲಿಸಿ ಮಗನೆಂದು ಮುದ್ದಿಸಿ ಲೀಲೆಗಳ ನೋಳ್ಪ।
ದೇವಕಿಗೆ ವಂದಿಪೆ ಯಶೋದಾ-
ದೇವಿಗಾನಮಿಸುವೆನು ಬಿಡದೆ ಕೃ-
ಪಾವಲೋಕನದಿಂದ ಸಲಹುವುದೆಮ್ಮ ಸಂತತಿಯ ॥ ೪೦ ॥

ಪಾಮರರನ ಪವಿತ್ರಗೈಸುವ
ಶ್ರೀಮುಕುಂದನ ವಿಮಲಮಂಗಳ-
ನಾಮಗಳಿಗಭಿಮಾನಿಯಾದ ಉಷಾಖ್ಯದೇವಿಯರು।
ಭೂಮಿಯೊಳಗುಳ್ಳಖಿಳಸಜ್ಜನ-
ರಾಮಯಾದಿಗಳಳಿದು ಸಲಹಲಿ
ಆ ಮರುತ್ವಾನ್ಸ್ವನೆಯ ವೈದ್ಯರ ರಮಣ ಪ್ರತಿದಿನದಿ ॥ ೪೧ ॥

ವನಧಿವಸನೆ ವರಾದ್ರಿನಿಚಯ-
ಸ್ತನವಿರಾಜಿತೆ ಚೇತನಾಚೇ-
ತನವಿಧಾರಕೆ ಗಂಧರಸರೂಪಾದಿಗುಣವಪುಷೇ।
ಮುನಿಕುಲೋತ್ತಮಕಶ್ಯಪನ ನಿಜ
ತನುಜೆ ನಿನಗಾನಮಿಪೆ ಎನ್ನವ-
ಗುಣಗಳೆಣಿಸದೆ ಪಾಲಿಪುದು ಪರಮಾತ್ಮನರ್ಧಾಂಗಿ ॥ ೪೨ ॥

ಪುರಟಲೋಚನ ನಿನ್ನ ಕದ್ದೊ-
ಯ್ದಿರಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸೆ ದೇವತೆಗಳು-
ತ್ತರವ ಲಾಲಿಸಿ ತಂದ ವರಹಾರೂಪ ತಾನಾಗಿ।
ಧರಣಿ ಜನನಿಯೆ ತ್ವತ್ಪದಾಬ್ಜಕೆ
ಎರಗಿ ಬಿನ್ನೈಸುವೆನು ಪಾದ-
ಸ್ಪರಿಶ ಮೊದಲಾದಖಿಳದೋಷಗಳೆಣಿಸದಿರು ಎಂದು ॥ ೪೩ ॥

ಹರಿಗುರುಗಳರ್ಚಿಸದ ಪಾಪಾ-
ತ್ಮರನ ಶಿಕ್ಷಿಸಲೋಸುಗ ಶನ್ಯೈ-
ಶ್ಚರನೆನಿಸಿ ದುಷ್ಫಲಗಳೀವೆ ನಿರಂತರವು ಬಿಡದೆ।
ತರಣಿನಂದನ ನಿನ್ನ ಪಾದಾಂ-
ಬುರುಹಗಳಿಗಾನಮಿಪೆ ಬಹುದು-
ಸ್ತರಭವಾರ್ಣವಮಗ್ನನಾದೆನ್ನುದ್ಧರಿಸಬೇಕು ॥ ೪೪ ॥

ನಿರತಿಶಯಸುಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕ
ವಿರಚಿಸುವ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಗ-
ಳರಿತು ತತ್ತತ್ಕಾಲದಲಿ ತಜ್ಜನ್ಯಫಲರಸವ।
ಹರಿಯ ನೇಮದಲುಣಿಸಿ ಬಹುಜೀ-
ವರಿಗೆ ಕರ್ಮಪನೆನಿಪ ಗುರುಪು-
ಷ್ಕರನು ಸತ್ಕರ್ಮಂಗಳಲಿ ನಿರ್ವಿಘ್ನತೆಯ ಕೊಡಲಿ ॥ ೪೫ ॥

ಶ್ರೀನಿವಾಸನ ಪರಮಕಾರು-
ಣ್ಯಾನಿವಾಸಸ್ಥಾನರೆನಿಪ ಕೃ-
ಶಾನುಜರು ಸಾಹಸ್ರಷೋಡಶಶತರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ- ।
ಮಾನಿನಿಯರೆಪ್ಪತ್ತು ಯಕ್ಷರು
ದಾನವರು ಮೂವತ್ತು ಚಾರಣ-
ಜಾನಜಾಮರರಪ್ಸರರು ಗಂಧರ್ವರಿಗೆ ನಮಿಪೆ ॥ ೪೬ ॥

ಆ ಯಮುನೆಯೊಳು ಸಾದರದಿ ಕಾ-
ತ್ಯಾಯನೀವ್ರತ ಧರಿಸಿ ಕೆಲರು ದ-
ರಾಯುಧನೆ ಪತಿಯೆನಿಸಿ ಕೆಲವರು ಜಾರತನದಲ್ಲಿ।
ವಾಯುಪಿತನೊಲಿಸಿದರು ಈರ್ಬಗೆ
ತೋಯಜಾಕ್ಷಿಯರವರ ಪಾದಕೆ
ನಾ ಯೆರಗುವೆ ಮನೋರಥಂಗಳ ಸಲಿಸಲನುದಿನವು ॥ ೪೭ ॥

ಕಿನ್ನರರು ಗುಹ್ಯಕರು ರಾಕ್ಷಸ-
ಪನ್ನಗರು ಪಿತೃಗಳು ಸುಸಿದ್ಧರು
ಸನ್ನುತಾಜಾನಜರು ಸಮರಿವರಮರಯೋನಿಜರು।
ಇನ್ನವರ ಗುಣವೆಂತು ಬಣ್ಣಿಸ-
ಲೆನ್ನಳವೆ ಕರುಣದಲಿ ಪರಮಾ-
ಪನ್ನಜನರಿಗೆ ಕೊಡಲಿ ಸನ್ಮುದ ಸುಪ್ರತಾಪಗಳ ॥ ೪೮ ॥

ನೂರುಮುನಿಗಳ ಉಳಿದು ಮೇಲಣ
ನೂರುಕೋಟಿ ತಪೋಧನರ ಪಾ-
ದಾರವಿಂದಕೆ ಮುಗಿವೆ ಕರಗಳನುದ್ಧರಿಸಲೆಂದು।
ಮೂರುಸಪ್ತಶತಾಹ್ವಯರ ತೊರೆ-
ದೀ ಋಷಿಗಳಾನಂತರದಲಿಹ
ಭೂರಿಪಿತೃಗಳು ಕೊಡಲಿ ಎಮಗೆ ಸದಾ ಸುಮಂಗಳವ ॥ ೪೯ ॥

ಪಾವನಕೆ ಪಾವನನೆನಿಸುವ ರ-
ಮಾವಿನೋದನ ಗುಣಗಣಂಗಳ
ಸಾವಧಾನದಲೇಕಮಾನಸರಾಗಿ ಸುಸ್ವರದಿ।
ಆ ವಿಬುಧಪತಿಸಭೆಯೊಳಗೆ ನಾ-
ನಾವಿಲಾಸದಿ ಪಾಡಿ ಸುಖಿಸುವ
ದೇವಗಂಧರ್ವರು ಕೊಡಲಿ ಎಮಗಖಿಳಪುರುಷಾರ್ಥ ॥ ೫೦ ॥

ಭುವನಪಾವನವೆನಿಪ ಲಕ್ಷ್ಮೀ-
ಧವನ ಮಂಗಳ ದಿವ್ಯನಾಮ-
ಸ್ತವನಗೈವ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವರಿಗೆ ವಂದಿಸುವೆ।
ಪ್ರವರಭೂಭುಜರುಳಿದು ಮಧ್ಯಮ-
ಕುವಲಯಪರೆಂದೆನಿಸಿಕೊಂಬರ
ದಿವಸದಿವಸಂಗಳಲಿ ನೆನೆವೆನು ಕರಣಶುದ್ಧಿಯಲಿ ॥ ೫೧ ॥

ಶ್ರೀಮುಕುಂದನ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಸೌ-
ದಾಮಿನಿಯವೋಲ್ ಹೃದಯವಾರಿಜ-
ವ್ಯೋಮಮಂಡಲಮಧ್ಯದಲಿ ಕಾಣುತಲಿ ಮೋದಿಸುವ।
ಆ ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರ ಪದಯುಗ-
ತಾಮರಸಗಳಿಗೆರಗುವೆ ಸದಾ
ಕಾಮಿತಾರ್ಥಗಳಿತ್ತು ಸಲಹಲಿ ಪ್ರಣತಜನತತಿಯ ॥ ೫೨ ॥

ಈ ಮಹೀಮಂಡಲದೊಳಿಹ ಗುರು
ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಮತಾನುಗ-
ರಾ ಮಹಾವೈಷ್ಣವರ ವಿಷ್ಣುಪದಾಬ್ಜಮಧುಕರರ।
ಸ್ತೋಮಕಾನಮಿಸುವೆನವರವರ
ನಾಮಗಳ ಪೇಳಳವೆ ಬಹುವಿಧ
ಯಾಮಯಾಮಂಗಳಲಿ ಬೋಧಿಸಲೆನಗೆ ಸನ್ಮತಿಯ ॥ ೫೩ ॥

ಮಾರನಯ್ಯನ ಕರುಣಪಾರಾ-
ವಾರಮುಖ್ಯಸುಪಾತ್ರರೆನಿಪ ಸ-
ರೋರುಹಾಸನ ವಾಣಿ ರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿ ಸುರನಿಕರ।
ತಾರತಮ್ಯಾತ್ಮಕಸುಪದ್ಯಗ-
ಳಾರು ಪಠಿಸುವರಾ ಜನರಿಗೆ ರ-
ಮಾರಮಣ ಪೂರೈಸಲೀಪ್ಸಿತ ಸರ್ವಕಾಲದಲಿ ॥ ೫೪ ॥

ಮೂರುಕಾಲಂಗಳಲಿ ತುತಿಸೆ ಶ-
ರೀರವಾಙ್ಮನಶುದ್ಧಿ ಮಾಳ್ಪದು
ದೂರಗೈಸುವುದಖಿಳಪಾಪಸಮೂಹ ಪ್ರತಿದಿನದಿ।
ಚೋರಭಯ ರಾಜಭಯ ನಕ್ರಚ-
ಮೂರುಶಸ್ತ್ರಜಲಾಗ್ನಿಭೂತಮ-
ಹೋರಗಜ್ವರನರಕಭಯ ಸಂಭವಿಸದೆಂದೆಂದು ॥ ೫೫ ॥

ಜಯ ಜಯತು ತ್ರಿಜಗದ್ವಿಲಕ್ಷಣ
ಜಯ ಜಯತು ಜಗದೇಕಕಾರಣ
ಜಯ ಜಯತು ಜಾನಕಿರಮಣ ನಿರ್ಗತಜರಾಮರಣ।
ಜಯ ಜಯತು ಜಾಹ್ನವಿಜನಕ ಜಯ
ಜಯತು ದೈತ್ಯಕುಲಾಂತಕ ಭವಾ-
ಮಯಹರ ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಠಲ ಪಾಹಿ ಮಾಂ ಸತತ ॥ ೫೬ ॥

★★★★★

ಪರಿಶಿಷ್ಟ- ೧೮

ತಾರತಮ್ಯ(ನಮಸ್ಕಾರಕ್ರಮ)

ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಜೀವಜಡಾತ್ಮಕಜಗದತ್ಯಂತಭಿನ್ನ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಸ್ವರೂಪ-ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತಸುರಗಣಸೇವಿತನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೧ ॥

ಆತನ ಪತ್ನಿ ಜ್ಞಾನಾನಂದಸ್ವರೂಪಳಾದ ಅನಂತಾನಂತಗುಣದಿಂದ ನೀಚಳಾದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವೇರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೨ ॥

ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಪುತ್ರರಾದ ಜಗದ್ಗುರುಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಗಳಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೩ ॥

ವೇದಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಗಳಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಾದ ಸರಸ್ವತಿ ಭಾರತೇರಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ಸಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೪ ॥

ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಗಳಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಾದ ಗರುಡಶೇಷರುದ್ರರಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರ ॥ ೫ ॥

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪತ್ನೇರಾದ ಜಾಂಬವತೀ ಕಾಳಿಂದೀ ಭದ್ರಾ ನೀಲಾ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಲಕ್ಷಣಾ ಈ ಆರು ಮಂದಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರ ॥ ೬ ॥

ಗರುಡಶೇಷರುದ್ರರಿಗೆ ಹೆಂಡರಾದ ಸೌಪರ್ಣೀ ವಾರುಣೀ ಪಾರ್ವತೇರಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ಸಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೭ ॥

ಸ್ವರ್ಗಾಧಿಪತಿಯಾದಂಥ ದೇವೇಂದ್ರಗೆ ಕಾಮರಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೮ ॥

ಅಹಂಕಾರಿಕ ಪ್ರಾಣದೇವರಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೯ ॥

ಇಂದ್ರಪತ್ನೀ ಶಚೀದೇವಿಗೆ ಕಾಮಪತ್ನೀ ರತೀದೇವಿಗೆ ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನುವಿಗೆ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಕಾಮಪುತ್ರಅನಿರುದ್ಧಗೆದಕ್ಷಪ್ರಜೇಶ್ವರಗೆ ಈ ಆರು ಮಂದಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೧೦ ॥

ಕೋಣಾಧಿಪತಿಯಾದ ಪ್ರವಹವಾಯುದೇವರಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರ ॥ ೧೧ ॥

ದೇವರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಸೂರ್ಯದೇವರಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥ ಚಂದ್ರದೇವರಿಗೆ ಸ್ತನಗಳಿಂದಾ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಧರ್ಮರಾಯಗೆ ಸ್ವಾಯಂಭುವಪತ್ನಿ ಶತರೂಪಾದೇವಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರ ॥ ೧೨ ॥

ದೇವರ ಕುಕ್ಷಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಉದಕಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಸಮುದ್ರನಾಥಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೧೩ ॥

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಅಂಕೋದ್ಭವರಾದ ದೇವ ಋಷ್ಯುತ್ತಮರಾದ ನಾರದರಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೧೪ ॥

ಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಂಥ ಭೃಗುಮುನಿಗೆ ದೇವಮುಖನಾದ ಅಗ್ನಿದೇವರಿಗೆ ದಕ್ಷಪತ್ನಿಪ್ರಸೂತಿದೇವಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೧೫ ॥

ಗಾಧಿಯ ಮಗನಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರರಾದ ಮರೀಚಿ ಅತ್ರಿ ಅಂಗೀರಸ ಪುಲಸ್ತ್ಯ ಪುಲಹ ಕ್ರತು ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಗಳಿಗೆ ವೈವಸ್ವತಮನುವಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೧೬ ॥

ಮಿತ್ರನಾಮಕಸೂರ್ಯಗೆ ಗುರುಪತ್ನಿ ತಾರಾದೇವಿಗೆ ಕೋಣಾಧಿಪತಿ ನಿಋಋತಿಗೆ ಪ್ರವಹಪತ್ನಿಪ್ರಾವಹೀದೇವಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೧೭ ॥

ದೇವತಾಸೇನಾಧಿಪತಿ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಗೆ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಗಣಪ ಧನೇಶ್ವರನಾದ ಕುಬೇರಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೧೮ ॥

ಶೇಷಶತಸ್ಥರಾದ ಏಕಾದಶಮನುಗಳಿಗೆ ಚ್ಯವನಪುತ್ರಗೆ ಉಚಥ್ಯ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಶುಕ್ರಾ-ಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೧೯ ॥

ಕಾರ್ತವೀರ್ಯ ಶಶಬಿಂದು ಮಾಂಧಾತ ಪ್ರಿಯವ್ರತ ಪರೀಕ್ಷಿತ ಅಂಬರೀಷಾದಿ ಕರ್ಮಜದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೨೦ ॥

ಭಾಗೀರಥಿಗೆ ಮೇಘಾಭಿಮಾನಿಪರ್ಜನ್ಯಗೆ ಸೂರ್ಯಪತ್ನಿ ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಗೆ ಶಶಿಪತ್ನಿ ರೋಹಿಣಿಗೆ ಯಮಪತ್ನಿ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅನಿರುದ್ಧಪತ್ನಿ ವಿರಾಟದೇವಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೨೧ ॥

ತರುವಾಯ ಅನಾಖ್ಯಾತದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೨೨ ॥

ಶತೋನಶತಕೋಟಿ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ತಥಾ ಅಗ್ನಿಜಾಯಾ ಸ್ವಾಹಾದೇವಿಗೆ ॥ ೨೩ ॥

ಜಲಾವಾಂತರಾಭಿಮಾನಿ ಬುಧಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೨೪ ॥

ನಾಮಾಭಿಮಾನಿ ಉಷಾದೇವಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೨೫ ॥

ಭೂಮ್ಯಾಭಿಮಾನಿ ಶನೈಶ್ಚರಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೨೬ ॥

ಕರ್ಮಾಭಿಮಾನಿ ಪುಷ್ಕರಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೨೭ ॥

(ಇಲ್ಲಿಯ ಪರ್ಯಂತ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳು) ತರುವಾಯ ತಥಾ ಆಜಾನದೇವತೆ-ಗಳಿಗೆ ತುಂಬುರು ಮೊದಲಾದ ನೂರು ಗಂಧರ್ವರಿಗೆ ಊರ್ವಶೀ ಮೊದಲಾದ ನೂರು ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಎಂಭತ್ತುಋಷಿಗಳಿಗೆ ನಲ್ವತ್ತೇಳು ಅಗ್ನಿಪುತ್ರರಿಗೆ - ಹದಿನಾರುಸಹಸ್ರ ಕೃಷ್ಣಪತ್ನೇರಿಗೆ - ಕೃಷ್ಣಾಂಗಸಂಗಿಗಳಾದ ಗೋಪಿಕಾಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ - ತಥಾ ಚಿರಪಿತೃಗಳಿಗೆ

ತಥಾ ದೇವಗಂಧರ್ವರ್ವರಿಗೆ - ತರುವಾಯ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವರ್ವರಿಗೆ ತರುವಾಯ ಕ್ಷಿತಿಪರಿಗೆ - ತರುವಾಯ ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರಿಗೆ ತರುವಾಯ ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮರಿಗೆ - ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರಲ್ಲಿ ಅಧಮರಿಗೆ ತಥಾ ಮನುಷ್ಯಮಧ್ಯಮೋತ್ತಮರಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಾ ॥ ೨೮ ॥

ಅಸ್ಮದ್ಗುರುವರಂತರ್ಯಾಮಿ ಪರಮಗುರುಗಳಾಂತರ್ಯಾಮಿ ತತ್ತ್ವದೇವತೆಗಳಂತ-ರ್ಯಾಮಿ ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರಾಂತರ್ಯಾಮಿ ಶ್ರೀಮದ್ಧನುಮಭೀಮಮಧ್ವಾತ್ಮಕ ಭಾರತೀರಮಣ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾಂತರ್ಯಾಮಿ ಶ್ರೀಭೂದುರ್ಗಾರಮಣ ರಾಮ-ಕೃಷ್ಣವೇದವ್ಯಾಸಾದಿಅನಂತರೂಪಾತ್ಮಕ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಾತ್ಮಕ ಜಗನ್ನಾಥವಿಠಲಾತ್ಮಕ ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹಃ ಪ್ರೀತೋ ಭವತು ॥ ೨೯ ॥

॥ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ॥

★★★★★

ಕನ್ನಡ ತಾರತಮ್ಯ (ಗೂಢಕರ್ತೃಕ)

ಅನಂತಾನಂತಗುಣಪೂರ್ಣ ಶ್ರೀಹರಿ ॥ ೧ ॥

ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವೇರು ಶ್ರೀಹರಿಕಿಂತ ಅನಂತಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೨ ॥

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ವಾಯುದೇವರು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವೇರಕಿಂತ ಕೋಟಿಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೩ ॥

ಸರಸ್ವತೀಭಾರತೀದೇವೇರು ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳಕಿಂತಾ ನೂರು ಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೪ ॥

ಗರುಡಶೇಷರುದ್ರರು ಭಾರತೀದೇವೇರಕಿಂತಾ ನೂರು ಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೫ ॥

ಜಾಂಬವತೀ ಮೊದಲುಮಾಡಿ ಷಣ್ಮಹಿಷೇರು ರುದ್ರದೇವರಕಿಂತಾ ಐದು ಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೬ ॥

ಸೌಪರ್ಣೀವಾರುಣೀಪಾರ್ವತೀ ಷಣ್ಮಹಿಷೇರಕಿಂತ ಎರಡು ಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೭ ॥

ಇಂದ್ರಕಾಮರು ಪಾರ್ವತೀಕಿಂತ ಹತ್ತುಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೮ ॥

ಅಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣಾ ಇಂದ್ರದೇವರಕಿಂತಾ ಹತ್ತುಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೯ ॥

ಅನಿರುದ್ಧ ಮೊದಲುಮಾಡಿ ಆರುಮಂದಿ ಅಹಂಕಾರಿಕಪ್ರಾಣನಕಿಂತಾ ಹತ್ತು ಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೧೦ ॥

ಪ್ರವಹವಾಯು ಅನಿರುದ್ಧಾದಿಗಳಕಿಂತಾ ಐದು ಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೧೧ ॥

ಯಮ ಮೊದಲುಮಾಡಿ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಪ್ರವಹವಾಯುನಕಿಂತಾ ಎರಡು ಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೧೨ ॥

ವರುಣ ಯಮನಿಕಿಂತಾ ಒಂದೂವರೆ ಪಾದ ಕಡಿಮೆ ॥ ೧೩ ॥

ನಾರದರು ವರುಣನಿಕಿಂತ ಕಿಂಚಿತ್ ಕಡಿಮೆ ॥ ೧೪ ॥

ಭೃಗುಋಷಿ ಮೊದಲುಮಾಡಿ ಮೂರು ಮಂದಿ ನಾರದರಕಿಂತಾ ಕಿಂಚಿತ್ ಕಡಿಮೆ ॥ ೧೫ ॥

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮೊದಲುಮಾಡಿ ಒಂಭತ್ತುಮಂದಿ ಕಿಂಚಿತ್ ಕಡಿಮೆ ॥ ೧೬ ॥

ಮಿತ್ರ ಮೊದಲುಮಾಡಿ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಕಿಂಚಿತ್ ಕಡಿಮೆ ॥ ೧೭ ॥

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಾದಿಗಳು ಕಿಂಚಿತ್ ಕಡಿಮೆ ॥ ೧೮ ॥

ಕರ್ಮಜದೇವತೆಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ॥ ೧೯ ॥

ಗಂಗಾದೇವಿ ಮದಲುಮಾಡಿ ಆರುಮಂದಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ॥ ೨೦ ॥

ಕೂರ್ಮಾದಿ ಅನಾಖ್ಯಾತ ದೇವತೆಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ॥ ೨೧ ॥

ಸ್ವಾಹಾದೇವೀ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ॥ ೨೨ ॥

ಬುಧಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ॥ ೨೩ ॥

ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳ ಭಾರ್ಯಳಾದ ಉಷಾದೇವಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ॥ ೨೪ ॥
ಶನೈಶ್ಚರ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ॥ ೨೫ ॥
ಪುಷ್ಕರ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ॥ ೨೬ ॥
ಆಜಾನಜದೇವತೆಗಳು ನೂರು ಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೨೭ ॥
ಋಷಿಗಳು ನೂರುಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೨೮ ॥
ಚಿರಪಿತೃಗಳು ನೂರುಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೨೯ ॥
ದೇವಗಂಧರ್ವರು ನೂರು ಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೩೦ ॥
ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವರು ನೂರುಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೩೧ ॥
ಅರಸರುಗಳು ನೂರು ಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೩೨ ॥
ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರು ನೂರು ಗುಣ ಕಡಿಮೆ ॥ ೩೩ ॥
ಪಶುಪಕ್ಷಿಕ್ರಿಮಿಕೀಟತೃಣಾದಿಗಳು ಮನುಷ್ಯರಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ॥ ೩೪ ॥

ನೀವು ಸರ್ವರೂ ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳು ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಪ್ರಣತಿಪೂರ್ವಕ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿವೈರಾಗ್ಯ ಕೊಟ್ಟು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡೋದು. ಸರ್ವಕ್ರಿಯಾಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಸ್ಮೃತಿ ಕೊಡೋದು ನಿಮ್ಮ ಹೊರತು ಇನ್ನೊಂದು ಗತಿ ಇಲ್ಲ, ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ಜೀವೇಶಯೋರ್ಭಿದಾ ಚೈವ ಜೀವಭೇದಃ ಪರಸ್ಪರಂ।
ಜಡೇಶಯೋರ್ಜಡಾನಾಂ ಚ ಜಡಜೀವಭಿದಾ ತಥಾ ॥
ಪಂಚಭೇದಾ ಇಮೇ ನಿತ್ಯಾಃ ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಸು ಸರ್ವದಾ ॥

॥ ಶ್ರೀಮಧ್ವೇಶಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ॥

*****

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೨೦

ತಾರತಮ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ದೇವತಾಸ್ತುತಿ

ಸತತ ಗಣನಾಥ ಸಿದ್ಧಿಯನೀವ ಕಾರ್ಯದಲಿ
ಮತಿಪ್ರೇರಕಳು ಪಾರ್ವತೀದೇವೀ ಮು -
ಕುತಿಪಥಕೀವ ಮನ ಮಹರುದ್ರದೇವರು ಭ -
ಕುತಿದಾಯಕಳು ಭಾರತೀದೇವೀ ಯು -
ಕುತಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವನಸಂಭವನರಸಿ
ಸತ್ಕರ್ಮಗಳ ನಡೆಸಿ ಸುಜ್ಞಾನ ಮತಿಯಿತ್ತು
ಗತಿ ಪಾಲಿಸುವ ನಮ್ಮ ಪವಮಾನನು

ಚಿತ್ತದಲಿ ಆನಂದವೀವಳು ರಮಾ ಭ -
ಕುತಜನರೊಡೆಯ ಶ್ರೀಪುರಂದರವಿಠಲನು
ಸತತ ಇವರಲಿ ನಿಂತು ಕೃತಿಯ ನಡೆಸುವನು

*****

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೨೧

ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯ (ಕೀರ್ತನೆ)

ರಾಗ : ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ತಾಳ: ತ್ರಿಪುಟ

ಸತ್ಯ ಜಗಕಿದು ಪಂಚಭೇದವು
ನಿತ್ಯ ಶ್ರೀಗೋವಿಂದನ
ಕೃತ್ಯವರಿತು ತಾರತಮ್ಯದಿ
ಕೃಷ್ಣನಧಿಕೆಂದು ಸಾರಿರೈ ॥ ಪ ॥

ಜೀವ ಈಶಗೆ ಭೇದ ಸರ್ವತ್ರ
ಜೀವ ಜೀವಕೆ ಭೇದವು
ಜೀವಜಡಕೆ ಜಡಜಡಕೆ ಭೇದ
ಜೀವಜಡ ಪರಮಾತ್ಮಗೆ ॥ ೧ ॥

ಮಾನುಷೋತ್ತಮರಧಿಕ ಕ್ಷಿತಿಪರು
ಮನುಜದೇವಗಂಧರ್ವರು
ಜ್ಞಾನಿಪಿತ್ರಾಜಾನಕರ್ಮಜ
ದಾನವಾರಿತತ್ತ್ವೇಶರು ॥ ೨ ॥

ಗಣಪ ಮಿತ್ರನು ಸಪ್ತ ಋಷಿಗಳು
ವಹ್ನಿನಾರದ ವರುಣನು
ಇನಜಗೆ ಸಮ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರು
ಮನುಸುತೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರವಹನು ॥ ೩ ॥

ದಕ್ಷಸಮ ಅನಿರುದ್ಧ ಶಚಿ ಗುರು
ರತಿ ಸ್ವಯಂಭುವರಾರ್ವರು
ಪ್ರಾಣಗಿಂತ ಅಧಿಕ ಕಾಮನು
ಕಿಂಚಿದಧಿಕನು ಇಂದ್ರನು ॥ ೪ ॥

ದೇವ ಇಂದ್ರಗೆ ಅಧಿಕ ಮಹರುದ್ರ
ದೇವ ಸಮ ಶೇಷಗರುಡರು

ಕೇವಲ ರುದ್ರ ಶೇಷಗರುಡಗೆ
ದೇವಿ ಹೆಚ್ಚು ಸರಸ್ವತಿ ॥ ೫ ॥

ವಾಯುವಿಗೆ ಸಮರಿಲ್ಲ ಜಗದೊಳು
ವಾಯುದೇವರೆ ಬ್ರಹ್ಮರು
ವಾಯುಬ್ರಹ್ಮಗೆ ಕೋಟಿಗುಣದಿಂ -
ದಧಿಕ ಶಕ್ತಳು ಶ್ರೀರಮಾ ॥ ೬ ॥

ಅನಂತಗುಣಗಳಿಂದಧಿಕ ಲಕುಮಿಗೆ
ಆದಿ ಪುರಂದರವಿಠಲನು
ಘನರು ಸಮರೂ ಇಲ್ಲ ಜಗದೊಳು
ಹನುಮಹೃತ್ಪದ್ಮವಾಸಿಗೆ ॥ ೭ ॥

*****

ಪರಿಶಿಷ್ಟ- ೨೨

ತಾರತಮ್ಯಮಂಗಲ

ರಾಗ : ನಾಟಿ ತಾಳ : ಅಟ

ಶ್ರೀಪತಿಯು ನಮಗೆ ಸಂಪದವೀಯಲಿ
ವಾಣೀಪತಿಯು ನಮಗೆ ದೀರ್ಘಾಯು ಕೊಡಲಿ ಪ

ಸುರರ ಗಣವನು ಪೊರೆಯೆ ವಿಷವ ಕಂಠದಲಿಟ್ಟ
ಹರ ನಮಗೆ ಸಂತತ ಸಹಾಯಕನಾಗಲಿ
ನರರೊಳುನ್ನತವಾದ ಭೋಗ ಭಾಗ್ಯಂಗಳನು
ಪುರುಹೂತ ಪೂರ್ಣಮಾಡಿಸಲಿ ನಮಗೆ ೧

ವಿನುತ ಸಿದ್ಧಿಪ್ರದನು ವಿಘ್ನೇಶ ದಯದಿಂದ
ನೆನೆದ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ನೆರವೇರಿಸಲಿ
ದಿನದಿನದಿ ಅಶ್ವಿನಿಗಳಾಪತ್ತುಗಳ ಕಳೆದು
ಮನಕೆ ಹರುಷವನಿತ್ತು ಮನ್ನಿಸಲಿ ಬಿಡದೆ ೨

ನಿರುತ ಸುಜ್ಞಾನವನು ಈವ ಮಧ್ವರಾಯ
ಗುರುಗಳಾಶೀರ್ವಾದ ನಮಗಾಗಲಿ
ಪುರಂದರವಿಠಲನ ಕರುಣದಿಂದಲಿ ಸಕಲ
ಸುರರೊಲುಮೆ ನಮಗೆ ಸುಸ್ಥಿರವಾಗಲಿ ೩

*****

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೨೩

ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯ ಚಿಂತನೆ

ರಾಗ : ಬಾಗೇಶ್ರೀ — ತಾಳ : ಝಂಪೆ

ಸಂಸಾರವೆಂಬಂಥ ಭಾಗ್ಯವಿರಲಿ
ಕಂಸಾರಿ ನೆನೆವೆಂಬ ಸೌಭಾಗ್ಯವೆನಗಿರಲಿ ಪ

ತಂದೆ ನೀನೇ ಕೃಷ್ಣ ತಾಯಿ ಇಂದಿರೆದೇವಿ
ಪೊಂದಿದ ಅಣ್ಣನು ವನಜಸಂಭವನು
ಇಂದುಮುಖಿ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯೆ ಅತ್ತಿಗೆಯು
ಎಂದೆಂದಿಗೂ ವಾಯುದೇವರೇ ಗುರುವು ೧

ಭಾರತೀದೇವಿಯೇ ಗುರುಪತ್ನಿಯು ಎನಗೆ
ಗರುಡಶೇಷಾದಿಗಳೇ ಗುರುಪುತ್ರರು
ಹರಿದಾಸರೆಂಬುವರೆ ಇಷ್ಟಬಾಂಧವರೆನಗೆ
ಹರಿಭಜನೆ ನಡೆಯುತಿಹ ಸ್ಥಳವೆ ಮಂದಿರವು ೨

ಸರುವಾಭಿಮಾನವನು ತ್ಯಜಿಸುವುದೆ ಸುಸ್ನಾನ
ಹರಿಯ ನಾಮವೆ ಇನ್ನು ಅಮೃತಪಾನ
ವರದ ಪುರಂದರವಿಠಲ ನಿನ್ನ ಪಾದಧ್ಯಾನ
ಕರುಣಿಸಿ ಅನವರತ ಕರಪಿಡಿದು ಕಾಯೋ ೩

*****

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೨೪

ಬೃಹತ್ತಾರತಮ್ಯ ಪದ

ರಾಗ : ವಸಂತಭೈರವಿ — ತಾಳ : ಝಂಪೆ

ಆ ನಮಿಪೆ ವಿಷ್ಣುಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ
ವಾಣಿಭಾರತಿಮುಖ್ಯರವತಾರ ಆವೇಶಕಾನಮಿಪೆ ॥ ಪ ॥

ಶ್ರೀಮತ್ಸ್ಯ ಕೂರ್ಮ ಭೂವರಾಹ ನರಸಿಂಹ ದಧಿ-
ವಾಮನ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಭೃಗುಕುಲೋದ್ಭವಾ
ರಾಮ ಯಾದವ ಕೃಷ್ಣ ಬುದ್ಧ ಕಲ್ಕಿ ಹಯಾಸ್ಯ-
ನಾಮ ತಾಪಸ ಮನು ಉಪೇಂದ್ರ ಅಜಿತಾದಿಗಳಿಗೆ ॥ ೧ ॥

ವಾಸುದೇವಾಚ್ಯುತಾನಂತ ಗೋವಿಂದ ಮಹಿ-
ದಾಸ ಧನ್ವಂತ್ರಿ ಹರಿ ಹಂಸ ದತ್ತಾ
ವ್ಯಾಸ ಕಪಿಲಾತ್ಮಾಂತರಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮ ಯ -
ಜ್ಞೇಶ ವೈಕುಂಠ ನಾರಾಯಣಾದ್ಯವತಾರಕೆ ॥ ೨ ॥

ನಾರಾಯಣೀ ಋಷಭ ಐತರೇಯ ಶಿಂಶು-
ಮಾರ ಯಜ್ಞ ಪ್ರಾಜ್ಞ ಸಂಕರುಷಣಾ
ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿನಿಲಯ ಯಮನಂದನಾ ಕೃಷ್ಣ ಹರಿ
ನಾರಾಯಣ ಧರ್ಮಸೇತುರೂಪಾದಿಗಳಿಗೆ ॥ ೩ ॥

ಗುಣಗಳಭಿಮಾನಿಶ್ರೀಭೂದುರ್ಗದಕ್ಷಿಣಾಂ-
ಭೃಣಿ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಪತ್ನೀ
ಜನನಿ ಮಾಯಾ ಜಯ ಕೃತಿ ಶಾಂತಿ ಶುದ್ಧ ರು-
ಕ್ಮಿಣಿ ಸತ್ಯ ಸೀತಾದ್ಯಮಿತ ರೂಪಗಳಿಗೆ ॥ ೪ ॥

ಹೀನಳೆನಿಸುವಳನಂತಾಂಶದಲಿ ಸುಖ ಬಲ-
ಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣದಿ ಮಹಲಕ್ಷ್ಮಿ ಹರಿಗೆ
ಆನಂದವಿಜ್ಞಾನಮಯನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳವೆ-
ಸ್ಥಾನವಾಗಿಹುದು ಇಂದಿರೆಗೆ ಆವಾಗ ॥ ೫ ॥

ಪುರುಷನಾಮಕವಿಧಿವಿರಿಂಚಿ ಮಹಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮ-
ಸುರುಚಿ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ ಸೂತ್ರಸ್ಮೃತೀ
ಗುರುಮಹಾಪ್ರಭು ಋಜುಸಮಾನ ವಿಜ್ಞ ಪ್ರಾಜ್ಞ-
ಹರಿಭಕ್ತಿ ಮೇಧಾವಿ ಮುಕ್ತಿ ಧೃತಿ ಅಮೃತನಿಗೆ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೬ ॥

ಸ್ಥಿತಿ ಯೋಗ ವೈರಾಗ್ಯಚಿಂತ್ಯ ಬಲಸುಖ ಬುದ್ಧಿ-
ವಿತತಾದಿ ಗೋಪ ಹನುಮ ಭೀಮ
ವ್ರತಿವರಾನಂದಮುನಿ ಮೊದಲಾದ ರೂಪ ಶ್ರೀ-
ಪತಿಗಧಿಷ್ಠಾನ ಕೋಟಿಗುಣಾಧಮರು ರಮೆಗೆ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೭ ॥

ಸರಸ್ವತೀ ಗಾಯತ್ರಿ ಬುದ್ಧಿ ವಿದ್ಯಾ ಪ್ರೀತಿ-
ಗುರುಭಕ್ತಿ ಸರ್ವ ವೇದಾತ್ಮಿಕಾ ಭುಜಿ
ಪರಮಾನುಭೂತಿ ಸಾವಿತ್ರಿ ಸುಸುಖಾತ್ಮಿಕಾ-
ಪರಮೇಷ್ಠಿ ಪತಿನಾಮಗಳಿವೆಂದರಿದೂ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೮ ॥

ಶಿವಕನ್ಯಾ ಇಂದ್ರಸೇನಾ ಕಾಶಿಜಾ ಚಂದ್ರಾ-
ಯುವತಿ ದ್ರೌಪದಿಯು ಭಾರತಿರೂಪವು

ಪವಮಾನಬ್ರಹ್ಮರಿಗೆ ಶತಗುಣಾಧಮ ಸದಾ-
ಶಿವನ ರೂಪಗಳ ಈ ಪರಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೯ ॥

ತತ್ಪುಮಾನೂರ್ಧ್ವಪಟ ದುರ್ವಾಸ ವ್ಯಾಧ ಅ-
ಶ್ವತ್ಥಾಮ ಜೈಗೀಷ ತಪ ಅಹಂಕ್ರತೂ
ನಿತ್ಯ ವಾಯ್ವಾವಿಷ್ಟಶುಕ ವಾಮದೇವ ಗುರು-
ಮೃತ್ಯುಂಜಯೌರ್ವ ಸದ್ಯೋಜಾತ ತತ್ಪುರುಷಗೆ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೧೦ ॥

ನರ ವಾಯು ಶುಕ್ಲಕೇಶಾವೇಶ ಬಲಗೆ ಸಂ-
ಕರುಣಾವೇಶ ಲಕ್ಷ್ಮಣದೇವಗೇ
ಗರುಡಶೇಷಾಘೋರ ಸಮರು ಶತಗುಣದಿಂದ
ಕೊರತೆಯೆನಿಸುವರು ಮೂವರು ವಾಣಿದೇವಿಗೆ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೧೧ ॥

ಶೇಷಗೆ ಸಮಾನಳೆನಿಪಳು ಜಾಂಬವತಿ ರಮಾ-
ವೇಶಕಾಲದಿ ಷಣ್ಮಹಿಷಿಯರೊಳಗೆ
ಹ್ರಾಸಕಾಲದಿ ಸಮಳು ಐವರಿಗೆ ಜಾಂಬವತಿ-
ವೀಶಾದ್ಯರಿಗೆ ಹರಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಸಮರೈದುಗುಣಕಾನಮಿಪೆ ॥ ೧೨ ॥

ರೇವತೀ ಶ್ರೀಯುತಶ್ರೀಪೇಯರೂಪತ್ರ-
ಯಾವಕಾಲದಿ ವಾರುಣಿಗೆ ಪಾರ್ವತೀ
ದೇವಿ ಸೌಪರಣಿಗೆ ಸಮ ಷಣ್ಮಹಿಷಿಯರಿಗೆರಡು-
ಮೂವರೀರೈದು ಗುಣಕಡಿಮೆ ಪತಿಗಳಿಗೆ ಎಂದೂ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೧೩ ॥

ಕುಶ ವಾಲಿ ಗಾಧಿ ಮಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನನು ವಿಕುಕ್ಷಿ-
ಶ್ವಸನ ಹರಿ ಶೇಷಸಂಯುಕ್ತಾರ್ಜುನಾ
ಅಶನೀಧರನ ಸುರೂಪಂಗಳಿವು ಮನ್ಮಥನ-
ಪೆಸರು ಪೇಳುವೆನು ಅವತಾರಗಳ ನಿತ್ಯ ॥ ೧೪ ॥

ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಸಂಯುಕ್ತ ರುಕ್ಮಿಣೀದೇವಿ ಸುತ-
ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ಭರತನು ಸನತ್ಕುಮಾರಾ
ಪದ್ಮಜಾವಿಷ್ಟಸಾಂಬ ಸ್ಕಂದ ಸುದರುಶನ-
ರುದ್ರನರ್ಧಾಂಗಿನಿಗೆ ದಶಗುಣಾಧಮರೆಂದು ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೧೫ ॥

ಕಾಮೇಂದ್ರರಿಗೆ ದಶಾಧಮ ಅಹಂಭವಪ್ರಾಣ-
ನಾಮಕಗೆ ರೂಪ ಸರ್ವೋತ್ತುಂಗನೂ
ಕಾಮಪುತ್ರಾನಿರುದ್ಧಾದಿಗಳು ದಶಹೀನ-
ಈ ಮಹಾತ್ಮರ ದಿವ್ಯ ಅವತಾರರೂಪಗಳಿಗೆ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೧೬ ॥

ತಾರನಾಮಕ ಪ್ಲವಗ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಶಯುಗ್ದ್ರೋಣ-
ಮಾರುತಾವೇಶಸಂಯುತ ಉದ್ಧವಾ
ಮೂರುರೂಪವು ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೆ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನ ಕು-
ಮಾರಾನಿರುದ್ಧ ಶತ್ರುಘ್ನ ಅನಿರುದ್ಧನಿಗೆ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೧೭ ॥

ತಾರೆ ಚಿತ್ರಾಂಗದ ಶಚಿರೂಪ ಲಕ್ಷಣಾ
ಈ ರುಗಮವತಿ ಎರಡು ರತಿರೂಪವೂ
ಆರುಜನ ದಕ್ಷ ಸ್ವಯಂಭುವ ಮನು ಪ್ರಾಣ-
ಗೀರೈದು ಗುಣಗಳಿಂದಧಮರೆಂದರಿದೂ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೧೮ ॥

ಭೂತಾಭಿಮಾನಿಪ್ರವಹ ಪಂಚಗುಣದಿ ಪುರು-
ಹೂತಪತ್ನ್ಯಾದಿಗಳಿಗಧಮನೆನಿಪಾ
ಈತಗವತಾರವಿಲ್ಲವನಿಯೊಳು ಚಂದ್ರ ಪ್ರ-
ದ್ಯೋತನಾಂತಕ ಸ್ವಯಂಭುವ ಪತ್ನಿ ಶತರೂಪಿಗೆ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೧೯ ॥

ಸತ್ಯಜಿತು ಜಾಂಬವಾನ್ ವಿದುರ ಗುರು ವಾಯುಸಂ-
ಯುಕ್ತ ಧರ್ಮಜ ಯಮಗೆ ರೂಪ ನಾಲ್ಕು
ರಾತ್ರಿಚರನವತಾರ ಇಂದ್ರಯುಕ್ತಾಂಗದಾ-
ದಿತ್ಯನವತಾರ ಬ್ರಹ್ಮಾವಿಷ್ಟಸುಗ್ರೀವಗಾನಮಿಪೆ ॥ ೨೦ ॥

ಹರಿಯುಕ್ತಕರ್ಣ ಮನುಪತ್ನಿ ಶತರೂಪ ನಾ-
ಲ್ವರು ಸಮರು ಪ್ರವಹಗಿಂದೆರಡು ಗುಣದೀ
ಕೊರತಿ ಮಹಭಿಷಕು ಮಂಡೂಕ ಶಂತನು ಸುಷೇ-
ಣ್ವರುಣರೂಪಗಳಧಮಪಾದಪದಾರ್ಥಗೆ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೨೧ ॥

ನಾರದಾಧಮ ವರುಣಗಿಂತಗ್ನಿ ಅವ-
ತಾರ ದೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನ ಲವನೀಲರೂ
ಮೂರು ಭೃಗುರೂಪ ಜನರೆಂಬ ವ್ಯಾಧ ಪ್ರಸೂತಿ-
ವಾರಿನಿಧಿಗಿಂದ ಪಾದ ಗುಣಾಧಮರು ಎಂದು ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೨೨ ॥

ಅಂಗಿರ ಪುಲಸ್ತ್ಯಾತ್ರಿ ಪುಲಹನು ಮರೀಚಿ ಮುನಿ-
ಪುಂಗವ ವಶಿಷ್ಠ ಕ್ರತು ಬ್ರಹ್ಮಸುತರೂ
ತುಂಗ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ವೈವಸ್ವತರು ಸದಾ
ತೆಂಗದಿರಗಧಮರೊಂಭತ್ತು ಜನರೆಂದು ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೨೩ ॥

ಸಪ್ತಋಷಿಗಳಿಗೆ ಸಮನೆನಿಪ ವೈವಸ್ವತನು
ಸಪ್ತವಾಹನನ ಆವೇಶಬಲದೀ

ಲುಪ್ತವಾಗಲು ಕಡಿಮೆಯೆನಿಪ ಪ್ರಾವಹಿ ತಾರ
ಕ್ಲುಪ್ತ ಒಂದೇ ರೂಪ ಕೃಪೆಯೆಂದು ಕರೆಸುವಳಿಗೆ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೨೪ ॥

ಹರನಾವೇಶಯುತ ಘಟೋತ್ಕಚ ದುರ್ಮುಖನು
ನಿರ್ಋತಿ ಕರೆಸುವನು ರಾಹುಯುಗ್ಜಿಷ್ಣುಕನೃಪಾ
ನೆರೆ ಮಿತ್ರನಾಮಕನ ರೂಪ ನಾಲ್ವರು ಅಗ್ನಿ-
ಗೆರಡು ಗುಣದಿಂಧಮರೆನಿಪರೆಂದೆಂದು ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೨೫ ॥

ಮಾರಾರಿಯುಕ್ತಭಗದತ್ತ ಕತ್ಥನ ಯೀ ಕು-
ಬೇರಗೆರಡವತಾರ ವಿಘ್ನೇಶಗೇ
ಚಾರುದೇಷ್ಣನು ಒಂದೆ ಇಂದ್ರನಾವೇಶಯುತ
ಆರುರೂಪಗಳುಳ್ಳ ನಾಸತ್ಯದಸ್ರರಿಗೆ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೨೬ ॥

ವಿವಿದ ಮೈಂದ ತ್ರಿಶಿಖ ನಕುಲ ಸಹದೇವ ವಿಭು
ಅವತಾರ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳಾ
ಲವಣಾದಿಷಡ್ರಸಗಳೊಳಗಿದ್ದು ಜೀವರಿಗೆ
ವಿವಿಧಭೋಗಗಳಿತ್ತು ಸಂತೈಪರೆಂದೆಂದು ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೨೭ ॥

ದ್ರೋಣಾರ್ಕದೋಷಾಗ್ನಿ ಧ್ರುವವಿಭಾವಸುವಸ್ತು
ಪ್ರಾಣಾಷ್ಟವಸುಗಳೊಳಗೆ ದ್ಯುನಾಮಕಾ
ವಾಣೀಶಯುಕ್ತಭೀಷ್ಮನು ನಂದಗೋಪಾಲ
ದ್ರೋಣನಾಮಕಪ್ರಧಾನಾಗ್ನಿಗಿಂದಧಮರೆಂದೂ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೨೮ ॥

ಭೀಮರೈವತ ಅಜೈಕಪಾದಹಿರ್ಬುಧ್ನಿ ಭವ
ವಾಮಬಹುರೂಪೋಗ್ರಜವೃಷಾಕಪೀ
ಈ ಮಹನ್ನೆಂಬ ಹನ್ನೊಂದು ರುದ್ರರು ಭೂರಿ-
ನಾಮಕಜೈಕಪಾದಹಿರ್ಬುಧ್ನಿಭೂರಿಶ್ರವಗಾನಮಿಪೆ ॥ ೨೯ ॥

ತ್ರ್ಯಕ್ಷನುಳಿದ್ಹತ್ತು ರುದ್ರರು ಸಮರು ಶಲ ವಿರೂ-
ಪಾಕ್ಷನವತಾರ ಕೃಪ ವಿಷ್ಕಂಭನೂ
ಅಕ್ಷೀಣಬಲ ಪತ್ರತಾಪಕ ಸಹದೇವ
ರಕ್ಷಘ್ನ ಸೋಮದತ್ತನು ಎನಿಸುತಿಹಗಾನಮಿಪೆ ॥ ೩೦ ॥

ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ವಿಷ್ಕಂಭ ಪತ್ರತಾಪಕ ಮೂರು
ಹರನ ರೂಪಾಂತರಗಳಿವು ವಿವಸ್ವಾನ್
ಅರಿಯಮ ಪೂಷ ಭಗ ಸವಿತು ತ್ವಷ್ಟ್ರಾ ಧಾತ
ವರುಣ ಶಕ್ರೋರುಕ್ರಮನು ಮಿತ್ರ ಪರ್ಜನ್ಯಗಾನಮಿಪೆ ॥ ೩೧ ॥

ಶೌರಿನಂದನಭಾನು ಸವಿತೃನಾಮಕ ಸೂರ್ಯ
ವೀರಸೇನನು ಯಮಾವಿಷ್ಟತ್ವಷ್ಟೃ
ಆರು ಜನರುತ್ತರೆನಿಪರು ಉರುಕ್ರಮ ಶಕ್ರ
ವಾರಿಧಿ ವಿವಸ್ವಾನ್ ಮಿತ್ರ ಪರ್ಜನ್ಯರಿಗೆ ಆನಮಿಪೆ ॥ ೩೨ ॥

ಪ್ರಾಣ ನಾಗ ಪಂಚಕ ಅಹಂಕಾರಿಕ-
ಪ್ರಾಣ ಪ್ರವಹ ನಿವಹ ಸಂವಹ ಸ್ವಹಾ
ಮಾನದಾವಹ ವಿವಹ ಕಾಲ ಶ್ವಾಸ ಏ-
ಕೋನ ಪಂಚಾಶನ್ಮರುದ್ಗಣಸ್ಥರು ಎಂದು ಆನಮಿಪೆ ॥ ೩೩ ॥

ಅನಿಳ ನಳ ಕುಮುದ ಮಂಡೂಕ ಸಾಂಗ ಶ್ವೇತ ಶಂ-
ತನು ಕೃಷ್ಣ ಶುಚಿ ಶಂಕು ರಕ್ತ ಸಿಂಧೂ
ಹನು ಭೀಮ ಯತಿ ಉದಿತ ಕಾಮ ಜಡಪಿಂಗ ಕಂ-
ಪನ ಉದ್ವಹ ಧನಂಜಯ ದೇವದತ್ತರಿಗೇ ॥ ೩೪ ॥

ಶುಕ ಶಂಕು ಗುರು ಕಾಂತ ಪ್ರತಿಭ ಸಂವರ್ತಕನು
ಪಿಕ ಕಪಿಗಳಿವರು ಮರುತರು ಸಮೀರಾ
ಯುಕುತ ಪಾಂಡು ವರಾಹನು ಎನಿಪ ಸಂಪಾತಿ
ಭೃಕುಟಿ ಕೇಸರಿ ಶ್ವೇತ ಮರುತನವತಾರವೆಂದಾನಮಿಪೆ ॥ ೩೫ ॥

ಪ್ರತಿಭನಂಶನು ಚೇಕಿತಾನನೆಂದೆನಿಪ ಏ-
ಪೃಥು ಸೌಮ್ಯ ಕುಂತಿಭೋಜನೆ ಕೂರ್ಮನೂ
ಕ್ಷಿತಿಯೊಳಗೆ ಪ್ರಾಣಪಂಚಕರೊಳು ಪ್ರಾಣ ಗಜ
ಅಥ ಗವಾಕ್ಷಾಪಾನ ವ್ಯಾನ ಗವಯನು ಎಂದಾನಮಿಪೆ ॥ ೩೬ ॥

ವೃಷನು ಶರ್ವತ್ರಾತನು ಉದಾನಗಂಧಮಾ-
ದ ಸಮಾನರಿವರು ವಿತ್ತಪನ ಸುತರು
ಶ್ವಸನಗಣದೊಳು ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮರಹಂಪ್ರವಹ-
ಗಸಮರೆನಿಪರು ಪ್ರಾಣಪಂಚಕರು ಎಂದೂ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೩೭ ॥

ಪ್ರತಿವಿಂದ್ಯ ಧರ್ಮಜನು ಭೀಮಸೇನನ ಪುತ್ರ-
ಶ್ರುತಸೋಮ ಅರ್ಜುನಜ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿಪಾ
ಶತಾನೀಕ ನಕುಲಜ ಸಹದೇವಾತ್ಮಜನು-
ಶ್ರುತಕರ್ಮರಿವರು ದ್ರೌಪದಿದೇವಿಗಾತ್ಮಜರಿಗಾನಮಿಪೆ ॥ ೩೮ ॥

ಚಿತ್ರರಥ ಅಭಿತಾಮ್ರ ಬಲ ಕಿಶೋರ ಗೋಪಾಲ -
ರುತ್ತಮರು ಗಂಧರ್ವರೈವರಿಂದ

ಯುಕ್ತರಾಗಿಹರು ಕೈಕೇಯರೈವರು ಪಾಂಡು-
ಪುತ್ರಜರು ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳಿವರೆಂದು ಆನಮಿಪೆ ॥ ೩೯ ॥

ಧ್ರುವಕಾಲ ಕಾಮಲೋಚನದಕ್ಷ ಕ್ರತು ಪುರೂ-
ರವ ಸತ್ಯ ವಸು ಧುರಿಗಳಿವರು ವಿಶ್ವೇ-
ದಿವಿಜರೀರ್ವರೈದು ಋಭು ಗುಣಪಿತೃತ್ರಯ ದ್ಯಾವ
ಅವನಿಪರು ಗಣಪಾದ್ಯರಧಮಮಿತ್ರನಿಗೆಂದು ಆನಮಿಪೆ ॥ ೪೦ ॥

ವಸುಗಳೆಂಟಾದಿತ್ಯರೀರಾರು ಒಂದಧಿಕ-
ದಶರುದ್ರಗಣ ಪಿತೃತ್ರಯ ಬೃಹಸ್ಪತೀ
ದಶ ವಿಶ್ವದೇವ ಅಶ್ವಿನಿಗಳೆರಡೈವತ್ತು-
ಶ್ವಸನಗಣರು ಋಭುವೊಂದು ಎರಡು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಾನಮಿಪೆ ॥ ೪೧ ॥

ಒಂಭತ್ತು ಕೋಟಿದೇವತೆಗಳೊಳು ನೂರುಜನ-
ಕೆಂಬವರಿಗೆ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಹರೂ
ಅಂಬುಜಾಪ್ತರ ಒಳಗುರುಕ್ರಮನುಳಿದು ಪದ್ಮ-
ಸಂಭವನ ಸಹರಾಗಿಹ ಶತಸ್ಥರಿಗೇ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೪೨ ॥

ಮರುತತ್ರಯರು ವಹ್ನಿಯಮಸೋಮಶಿವಾದಿವಾ-
ಕರಾರು ರುದ್ರ ಗುರು ಇವರುಕ್ತರೂ
ಉರವರಿತ ಎಂಭತ್ತೈದು ಸಮರು ತಮ್ಮೊಳಗೆ
ಸರಸಿಜೋದ್ಭವ ಸುತರೆನಿಪ ಸನಕಾದಿಗಳಿಗಾನಮಿಪೆ ॥ ೪೩ ॥

ಸನಕಾದಿಗಳೊಳುತ್ತಮ ಸನತ್ಕುಮಾರ ಶಿಖಿ-
ತನುಜ ಪಾವಕನು ಪರ್ಜನ್ಯನು ಮೇಘಪ
ಎನಿಸುವನು ಶರಭವೊಂದೇ ರೂಪ ಧರ್ಮರಾ-
ಜನ ಪತ್ನಿ ದೇವಕಿಯು ಶಾಮಲೆಯ ರೂಪವೆಂದೂ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೪೪ ॥

ಯಮಭಾರ್ಯ ಶಾಮಲಾ ರೋಹಿಣೀದೇವಿ ಚಂ-
ದ್ರಮನ ಸ್ತ್ರೀ ಅನಿರುದ್ಧಗೇಹಿ ಉಷಾ-
ದ್ಯುಮಣಿ ಭಾರ್ಯಾ ಸಂಜ್ಞ ಗಂಗಾ ವರುಣ ಭಾರ್ಯಾ-
ಸಮರಾರು ಜನರು ಪಾವಕಗೆ ಕಿಂಚಿದಧಮರೆಂದೂ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೪೫ ॥

ಎರಡು ಗುಣ ಮಿತ್ರಗಿಂದಧಮ ಪರ್ಜನ್ಯ ಈ-
ರೆರಡು ವಹ್ನಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಪಾದಮಾನೀ
ಸುರಪನಂದನ ಜಯಂತನು ಪ್ರಹಲ್ಲಾದ ಈ-
ರ್ವರು ಮುಖ್ಯರಧಮ ಪರ್ಜನ್ಯಗೆಂದೆಂದು ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೪೬ ॥

ಎರಡು ಗುಣ ಪರ್ಜನ್ಯಗಿಂದಧಮಳು ಸ್ವಹಾ
ಎರಡಧಿಕ ಗುಣದಿ ಸ್ವಪತಿಗೆ ನೀಚಳೂ
ಹರಿಶಕ್ರಶಶಿಅಶ್ವಿಯುಕ್ತಾಭಿಮನ್ಯು ಚಂ-
ದಿರಜ ಬುಧನವತಾರ ಸ್ವಾಹಾದೇವಿಗಧಮನೆಂದಾನಮಿಪೆ || ೪೭ ||

ಎನಿಸುವಳು ಶಲ್ಯಜರಾಸಂಧನಾತ್ಮಜಾ-
ಶ್ವಿನಿಭಾರ್ಯಾ ನಾಮಾಭಿಮಾನಿ ಉಷಾ
ಘನರಸಾಧಿಪ ಬುಧಗೆ ಕಿಂಚಿದ್ಗುಣದಿ ಕಡಿಮೆ
ಅನಲ ಪತ್ನಿಗೆ ದಶಗುಣಾಧಮಳು ಎಂದು ಆ ನಮಿಪೆ || ೪೮ ||

ಧರಣಿಗಭಿಮಾನಿ ಎನಿಸುವ ಸೂರ್ಯಸುತ ಶನ್ಯೈ-
ಶ್ಚರ ಉಷಾದೇವಿಗೆರಡು ಗುಣಾಧಮಾ
ತರಣಿನಂದನಗೆ ಸತ್ಕರ್ಮಾಭಿಮಾನಿ ಪು-
ಷ್ಕರ ಕಡಿಮೆ ಪಂಚಗುಣದಿಂದ ಎಂದೆಂದೂ ಆ ನಮಿಪೆ || ೪೯ ||

ನಾರದನ ಶಿಷ್ಯ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಬಾಲ್ಹೀಕ ಸ-
ಮೀರಸಂಯುಕ್ತ ಸಹ್ಲಾದ ಶಲ್ಯಾ
ಮೂರನೇ ಅನುಹ್ಲಾದ ಸವಿತ್ರನಾವೇಶದಲಿ
ತೋರಿದನು ಧೃಷ್ಟಕೇತು ಎನಿಸಿ ಧರೆಯೊಳಗೆ ಆ ನಮಿಪೆ || ೫೦ ||

ಕಾಮಾಂಶಯುಗ್ ಜಯಂತನು ಬಭ್ರುವಹ ವರುಣ-
ಭೌಮನು ಇರಾವಾನ್ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತಾ
ನಾಮಕ ಸುಹೋತ್ರನು ಮಣಿಭದ್ರಾಖ್ಯ ಸು-
ತ್ರಾಮನವತಾರವೆಂದರಿದು ನಿತ್ಯದಲೀ ಆ ನಮಿಪೆ || ೫೧ ||

ಚಾವನೋಚಥ್ಯ ಋಷಿಗಳು ನೂರು ಚಾಕ್ಷುಷನು
ರೈವತ ಸ್ವಾರೋಚಿಷೋತ್ತಮನು
ಸಾವರ್ಣಿ ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರಾಹ್ವಸಾವರ್ಣಿತ್ರಯ
ದೇವೇಂದ್ರ ದಕ್ಷ ಧರ್ಮಾಖ್ಯ ಸಾವರ್ಣಿಗಳಿಗಾನಮಿಪೆ || ೫೨ ||

ಮನುಗಳೇಕಾದಶರು ತದನಂತರದಿ ವಿರೋ-
ಚನಪುತ್ರ ಬಲ್ಯಾದಿ ಭಾವೀಂದ್ರರಾ
ಇನಿತು ನಾಮವ ಪೇಳೆ ಕರ್ಮದೇವತೆಗಳೆಂ-
ದೆನಿಸುವರು ಲೋಕದೊಳು ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವದಾನಮಿಪೆ || ೫೩ ||

ಬಲಿರದ್ಭುತ ಶಂಭು ವಿದ್ಯುತಿ ಋತಧಾಮ ನಿ-
ಷ್ಕಲುಷನು ದಿವಸ್ಪತಿಯು ಶುಚಿ ಸಪ್ತರು

ಕುಲಿಶಧರಪದಯೋಗ್ಯರನ್ನ ಕರ್ಮಪನ್ನಪರು
ಜಲಜಾಕ್ಷವಿಷ್ಣುನಾವೇಶಯುತರೆಂದು ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೫೪ ॥

ಕೃತವೀರ್ಯತನಯ ಶಶಬಿಂದು ಮಾಂ-
ಧಾತ ಗಯನಾಮಕ ಕಕುಸ್ಥಪ್ರೀಯವ್ರತತಿ ಜನ್ಮಾ
ಧೃತ ಭರತ ದೌಷ್ಯಂತಿ ಭರತಮುಖ್ಯರಾಜನ್ಯ
ಶತ ಅಷ್ಟಗಂಧರ್ವ ಸಪ್ತ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೫೫ ॥

ದ್ವಿನವತಿ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರು ಮೊದಲಾದ ಶತ-
ಗುಣದಿಂದಧಮರು ಪರ್ಜನ್ಯಗಿಂದ
ದನುಜಾರಿ ಆವೇಶ ಬರಲು ಪರ್ಜನ್ಯಾದಿ
ಅನಿಮಿಷರಿಗುತ್ತಮರು ಕರ್ಮದೇವತೆಗಳೆಂದಾನಮಿಪೆ ॥ ೫೬ ॥

ಸುರಕುಲೋದ್ಭವ ಅನಾಖ್ಯಾತ ಅಜಾನೇಯಾ-
ಮರರು ಎನಿಸುವರು ಉದ್ವಹನಾಮಕಾ
ಮರುತನಾವೇಶಯುತ ಸಂಜಯ ವಿರಾಧ ತುಂ-
ಬುರನ ಅವತಾರವೆಂದರಿದು ನಿತ್ಯದಲಿ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೫೭ ॥

ಜನಮೇಜಯ ತ್ವಷ್ಟನಾವಿಷ್ಟ ಚಿತ್ರರಥ
ದನುನಾಮ ಗಂಧರ್ವ ದಮಘೋಷನೂ
ಎನಿಸುವ ಕಬಂಧದ್ವಯಾಬ್ಜ ಸ್ವಾಯಂಭು-
ಮನುಯುಕ್ತಾಕ್ರೂರ ಕರೆಸುವ ಕಿಶೋರೆಂದಾನಮಿಪೆ ॥ ೫೮ ॥

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಗಂಧರ್ವ ವಾಯುನಾವೇಶದಿಂ
ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನೆನಿಸಿದನು ನಕ್ರ ದ್ರುಪದಾ
ಕ್ಷಿತಿಪರೀರ್ವರು ಹೂಹುಗಂಧರ್ವಾಹವವಾಯು-
ಯುತನಾಗಿ ಜನಿಸಿದನು ಹರಿಸೇವೆಗೆಂದು ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೫೯ ॥

ವೃಂದಾರಕರೊಳು ಗಾಯಕನೆನಿಪ ಹಾಹಾ ವಿವಹ-
ಗಂಧವಹನಾವೇಶಯುಗ್ವಿರಾಟಾ
ನಂದದಂಶಜಗರನು ವಿದ್ಯಾಧರ ಕಂಸನ
ತಂದೆಯೆನಿಪೋಗ್ರಸೇನನೆ ಉಗ್ರಸೇನನೆಂದಾನಮಿಪೆ ॥ ೬೦ ॥

ತಾಮರಸಭವಯುಕ್ತನಾದ ವಿಶ್ವಾವಸು ಯು-
ಧಾಮನ್ಯು ಉತ್ತಮೋಜ ಅರ್ಯಮ
ವ್ಯೋಮಮಣಿಯುಕ್ ಪರಾವಸು ಸುಸತ್ಯಜಿನ್ಮಿತ್ರ-
ನಾಮಕರ್ಕಾವಿಷ್ಟ ಚಿತ್ರಸೇನನಿಗೇ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೬೧ ॥

ಬಲನೆಂಬ ಗಂಧರ್ವ ಮೊದಲಾದ ನೂರು ಗೋ-
ಕುಲದೊಳಗೆ ಗೋಪಾಲರೆನಿಸುತಿಹರು
ತಿಳಿವುದೂರ್ವಶಿ ಮುಖ್ಯ ಅಪ್ಸರಸರೊಳಗೆ ಪಿಂ-
ಗಳ ನಾಮ ಅಪ್ಸರಸ ಸ್ವೈರಂಧ್ರಿಯೆನಿಪಳೆಂದಾನಮಿಪೆ ॥ ೬೨ ॥

ನಕುಲನ ಲಲನೆ ಪಾರ್ವತಿ ತಿಲೋತ್ತಮಳು ಷ-
ಣ್ಮುಖಜನನಿಸಂಯುಕ್ತ ಅಭಿಮನ್ಯುನಾ
ಸಖಿ ಸುಭದ್ರಾ ತ್ರಿಜಟ ನಾಮಕಳು ಪೂರ್ವದಲಿ
ಅಕಳಂಕ ಗೋಪಿಕಾಸ್ತ್ರೀಯರು ಅಪ್ಸರಸರೆಂದೂ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೬೩ ॥

ನೂರುಳಿದು ಶತಕೋಟಿ ಋಷಿಗಳುತ್ತಮರ ಬಿ-
ಟ್ಟೇರೆಂಟು ಸಾವಿರದ ನೂರೆನಿಸುವ
ಶೌರಿಸ್ತ್ರೀಯರು ರಮಾವೇಶಯುತರಗ್ನಿಗೆ ಕು-
ಮಾರಕರು ಪಾವಕಗೆ ಅಧಮರೆಂದೂ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೬೪ ॥

ಇವರೊಳಧಿಕ ಕಶೇರು ತ್ವಷ್ಟ್ರನಾಮಕ ಸೂರ್ಯ-
ಕುವರಿ ಆಜಾನಜರು ಕರ್ಮಜರಿಗೇ
ಅಮರರೀರೈವತ್ತು ಗುಣದಿಂದ ಅಜಾನಜರಿಗೆ
ದಿವಿಜಕೃಶಾನುಸೂನುಗಳು ಸಮರೆಂದರಿದು ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೬೫ ॥

ಕೃಷ್ಣಾಂಗಸಂಗಗೋಪಿಯರಿಂದಲಿ ಭಕ್ತಿ-
ದ್ವ್ಯಷ್ಟಸಹಸ್ರಶತಸ್ತ್ರೀಯರೊಳಧಿಕಾ
ವಿಷ್ಣುಪತ್ನ್ಯಾವೇಶಬರಲು ಅಜಾನಜರಿಗೆ
ಶ್ರೇಷ್ಠರೆನಿಪರು ಹ್ರಾಸಕಾಲದಲಿ ಸಮರೆಂದೂ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೬೬ ॥

ನಂದಗೇಹಿನಿ ಅಗ್ನಿಪುತ್ರರ್ಗೆ ಸಹಸ್ರಗುಣ-
ದಿಂದುತ್ತಮಳು ದೇವಕಿ ಯಶೋದಗೇ
ವಂದ್ಯಳೆನಿಪಳು ವಸುದೇವ ಉತ್ತಮ ಏಳು
ಮಂದಿಗಳನುಳಿದು ಚಿರಪಿತೃ ಶತಾಧಮರೆಂದು ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೬೭ ॥

ಸ್ವಮುಖಪ್ರೇರಿತ ದೇವಗಂಧರ್ವಗಣ ಶತಾ-
ಧಮ ಚಿರಪಿತೃಗಳಿಗೆ ನರಗಾಯಕಾ
ಸಮುದಾಯ ನೂರುಗಣ ಕ್ಷಿತಿಪರೀರೈವತ್ತು
ಸಮಿತಗುಣ ಮನುಜೋತ್ತಮರು ಶತಾವರರೆಂದು ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೬೮ ॥

ಪರಮಮುಖ್ಯಸುತಾತ್ತ್ವಿಕರು ಎನಿಪರೀ ಶನ್ಯೈ-
ಶ್ಚರನ ಪರಿಯಂತ ಧರಾಂತವಾಗೀ

ಕರೆಸುವರು ಮುಖ್ಯ ತಾತ್ತ್ವಿಕರೆಂದು ತಮ್ಮೊಳಗೆ
ಶರದಶಶತಸಾಹಸ್ರನಂತ ಗುಣದಿಂ ಕ್ರಮದಿ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೬೯ ॥

ದೇವತಾಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳಿಗೆ ದಶ ಗು-
ಣಾವರರು ಎನಿಪರು ಮುಕ್ತಿಯೊಳಾದರೂ
ಈ ವಿಧದಿ ನೀಚೋಚ್ಚಕ್ರಮವರಿತು ಭಜಿಪರಿಗೆ-
ಈವರಖಿಳಾರ್ಥಗಳ ಅಹಿಕಪಾರತ್ರಕದಲಿ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೭೦ ॥

ಭಕ್ತಿವಿಜ್ಞಾನಬಲದೇವತಾಗಣಕಭಿ-
ವ್ಯಕ್ತಿ ತತ್ತದ್ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರಾ
ಮುಕ್ತಿಪರಿಯಂತ ಭಗವದ್ರೂಪದರ್ಶನ ಪ್ರ-
ಯುಕ್ತ ಮಾಳ್ಪರು ಸಾಧನಗಳ ನಿಷ್ಕಾಮಕದಿ ಆ ನಮಿಪೆ ॥ ೭೧ ॥

ಪ್ರತಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸದ್ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ತ್ರಿಸ-
ಪ್ತತಿಪದಾತ್ಮಕಬೃಹತ್ತಾರತಮ್ಯಾ
ಜಿತವಾಗಿ ಕಂಠಮಧ್ಯದಲಿ ಧರಿಸುವರ ಶಾ-
ಶ್ವತ ಕರುಣಿ ಸಂತೈಪ ಸರ್ವಕಾಲದಲೀ ॥ ೭೨ ॥

ಪುರುಷರೂಪನೆ ಕ್ಷರಾಕ್ಷರಪುರುಷಪೂಜ್ಯ ಸಮ-
ಚರಣಪಂಕಜಚಾರುಚರಿತ ಸ್ವರತಾ
ಕರುಣಾಕರೇಶ ಕಾಮಿತಕಲ್ಪತರು ಜನ್ಮ-
ಮರಣವಿವರ್ಜಿತ ಜಗನ್ನಾಥವಿಠ್ಠಲರಾಯಗಾನಮಿಪೆ ॥ ೭೩ ॥

॥ ದೇವರು ರಮಾದೇವೇರು ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಸರಸ್ವತಿ ಭಾರತಿ ಗರುಡಶೇಷರು ಸೌಪರ್ಣಿ ವಾರುಣಿ - ಪಾರ್ವತಿ ಇಂದ ಕಾಮ ಮೊದಲಾದವರ ಅವತಾರಾವೇಶಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಬೃಹತ್ತಾರತಮ್ಯ ಸಮಾಪ್ತಾ[೧] ॥

★★★★★

॥ ಇತಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಿಕಾ - ೯ ॥

॥ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಿಕಾ ॥

॥ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ॥

ಸಮರ್ಪಿತಂ ಮಯಾ ಭವೇತ್ ಸುಮಧ್ವಸುತ್ತವಾಣಿನಾ ।
ರಮಾರಮೇಶಪಾದಯೋಃ ಪ್ರಭಂಜನಾಭಿಧಾಯುಜಾ ॥

★★★★★★

೧. ಇದು ಮಾನವಿಯ ಮೂಲಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಉಲ್ಲೇಖ.

ಡಾ. ವ್ಯಾಸನಕೆರೆ ಪ್ರಭಂಜನಾಚಾರ್ಯರ ಪ್ರವಚನಗಳ

ಎಂ.ಪಿ.3. ಸಿ.ಡಿ./ಡಿ.ವಿ.ಡಿಗಳು

ಎಂ. ಪಿ. ೩ ಸಿ. ಡಿ. ಗಳು

ಸಿ.ಡಿ. ಗಳು	ಬೆಲೆ / ಅವಧಿ
1. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ (ಪ್ರೋಷ್ಠಪದಿ)	ರೂ. 100 / 26 ಗಂ.
2. ಶ್ರೀನಿವಾಸಕಲ್ಯಾಣ	ರೂ. 50 / 12 ಗಂ.
3. ರಾಮಾಯಣ	ರೂ. 50 / 18 ಗಂ.
4. ಸುಂದರಕಾಂಡ	ರೂ. 50 / 16 ಗಂ.
5. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನ ಮತ್ತು ಯುಧಿಷ್ಠಿರರ ಪಾತ್ರ	ರೂ. 60 / 16 ಗಂ.
6. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನ ಪಾತ್ರ	ರೂ. 60 / 10 ಗಂ.
7. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮ ಮತ್ತು ವಿದುರರ ಪಾತ್ರ	ರೂ. 60 / 18 ಗಂ.
8. ಏಕಾದಶಿ-ದೇವರು-ಉಪನಯನ-ಗಾಯತ್ರಿ -ಲಕ್ಷ್ಮೀಶೋಭಾನೆ- ರಾಘವೇಂದ್ರಮಂಗಳಾಷ್ಟಕ	ರೂ. 50 / 8 ಗಂ.
9. ಸುಮಧ್ವವಿಜಯ	ರೂ. 50 / 18 ಗಂ.
10. ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ – ಧಾತ್ರೀಹವನ	ರೂ. 20 / 8 ಗಂ.
11. ದ್ವಾದಶ ಸ್ತೋತ್ರ (ಪಾಠ)	ರೂ. 50 / 15 ಗಂ.
12. ಸದಾಚಾರಸ್ಮೃತಿ	ರೂ. 20 / 3 ಗಂ.
13. ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ (ಭಾಗ -1, 2)	ರೂ. 50 / 20 ಗಂ.
14. ಹರಿವಂಶ	ರೂ. 50 / 10 ಗಂ.
15. ಹರಿವಾಯುಸ್ತುತಿ (ಪಾಠ - ಪ್ರವಚನ)	ರೂ. 100 / 25 ಗಂ.
16. ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ	ರೂ. 50 / 8 ಗಂ.
17. ಗೀತಾಮಾಹಾತ್ಮ್ಯೆ	ರೂ. 50 / 15 ಗಂ.
18. ಮಾಧ್ವಯತಿಗಳು ಮತ್ತು ಹರಿದಾಸರು	ರೂ. 50 / 15 ಗಂ.
19. ಮಧ್ವ ಫಾರ್ ಯೂಥ್ (ಕಾರ್ಯಾಗಾರ)	ರೂ. 50 / 18 ಗಂ.
20. ಸರ್ವಮೂಲ – ಪಾಠ	ರೂ.200 / 40 ಗಂ.
21. ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯ (ಪ್ರವಚನ)	ರೂ. 150 / 40 ಗಂ.
22. ಪ್ರಾತಃಸಂಕಲ್ಪಗದ್ಯ (ಪಾಠ)	ರೂ. 25 / 3 ಗಂ.

ಡಿ.ವಿ.ಡಿ (ಡಿ.ವಿ.ಡಿ ಪ್ಲೇಯರ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ)

1. ಸಮಗ್ರ ಭಾಗವತ (ಪಾಠ)	ರೂ. 1,000 / 4 ಡಿ.ವಿ.ಡಿ ಸೆಟ್ / 450 ಗಂ.
2. ಮಹಾಭಾರತ (ಪ್ರವಚನ)	ರೂ. 400 / 150 ಗಂ.
3. ಭಗವದ್ಗೀತೆ (ಪ್ರವಚನ)	ರೂ. 600 - 3 ಡಿ.ವಿ.ಡಿ. ಸೆಟ್ / 225 ಗಂ.
4. ಭಾಗವತ ಸಾರೋದ್ಧಾರ (ಪಾಠ)	ರೂ. 150 / 70 ಗಂ. / 1 ಡಿ.ವಿ.ಡಿ. ಸೆಟ್
5. ಸಮಗ್ರ ಭಾಗವತ (ಪಾಠ)	ರೂ. 1,500 / 10 ಸಿ.ಡಿ. ಸೆಟ್ / 450 ಗಂ.
6. ವಿಷ್ಣುತತ್ತ್ವನಿರ್ಣಯ (ಪಾಠ)	ರೂ. 300